Aleksandr Soljenițân

Aleksandr Soljeniţân

Pavilionul canceroşilor

PARTEA ÎNTÂI

Nu-i câtuşi de puţin cancer.

Pavilionul canceroşilor purta chiar numărul treisprezece. Pavel Nikolaevici Rusanov n-a fost niciodată şi nici n-ar fi avut cum să fie superstiţios, dar ceva s-a prăbuşit în el când medicul i-a scris pe trimitere: „pavilionul treisprezece”. De ce nu s-or fi gândit să boteze cu treisprezece altă secţie, cea de ortopedie, de exemplu, sau de afecţiuni gastrice? Cum-necum, în toată republica numai la această clinică putea găsi ajutor.

— Dar eu n-am cancer, doctore, nu-i aşa? Nu-i aşa că n-am cancer? Întreba cu speranţă în glas Pavel Nikolaevici, pipăind uşurel, pe partea dreaptă a gâtului, umflătura urâtă, care creştea văzând cu ochii sub stratul nevinovat de piele albă care încă o mai acoperea pe dinafară.

— Nu, bineînţeles că nu, îl liniştea pentru a zecea oară doctoriţa Donţova, în timp ce-i umplea paginile fişei cu scrisul ei avântat. Când scria îşi punea ochelarii pătrăţoşi-rotunjiţi, de cum înceta să scrie – îi scotea. Nu mai era tânără şi arăta pa-lidă, foarte obosită.

Această discuţie avusese loc cu câteva zile în urmă, în perioada când venea la clinică pentru tratament. Bolnavii de la oncologie, chiar şi cei care nu rămâneau la spital, ci se aflau în tratament ambulatoriu, nu mai aveau somn noaptea. Lui Pavel Nikolaevici însă, Donţova îi recomandase să se interneze, şi asta cât se poate de repede. În aceeaşi măsură ca şi boala în sine – neprevăzută, surprinzătoare, ce dăduse buzna în două săptămâni peste un om fericit, lipsit

de griji – pe Pavel Nikolaevici îl deprima şi faptul că urma să se interneze în această clinică la comun – lucru ce nu i se mai întâmplase de foarte multă vreme, nici nu mai ţinea minte de când. Îi căutase la telefon pe toţi – pe Evghenii Semionovici, pe Şendiapin şi pe Ulmasbaev, iar aceştia sunaseră, la rândul lor, pentru a se interesa ce posibilităţi există, dacă n-au cumva, la această clinică, vreo rezervă sau dacă nu s-ar putea transforma, măcar pentru o vreme, una din camerele mai mici într-o rezervă. Dar nu izbutiseră să facă nimic din pricina înghesuielii cumplite de aici.

Singurul lucru pe care reuşiseră să-l obţină de la medicul şef a fost promisiunea că va fi scutit de formalităţile obligatorii, cum ar fi trecerea pe la camera de gardă, pe la baia comună şi garderobă.

Astfel, Iura îi aduse pe tatăl şi pe mama sa, în Moskviciul lor albastru pal, direct la scările pavilionului treisprezece.

În pofida gerului ce începuse să pişte, două femei în halate de diftină, decolorate, stăteau în cerdacul de piatră – erau vinete de frig, dar, de ple-cat, tot nu plecau.

Începând cu aceste halate ca vai de capul lor, totul i se părea aici neplăcut lui Pavel Nikolaevici: cimentul cerdacului, tocit rău de tot sub picioare, clanţele uşilor, al căror luciu se dusese sub mâinile bolnavilor, sala de aşteptare, cu duşumelele sale de pe care vopseaua în ulei se cojise, panourile măslinii, înalte, ale pereţilor (culoarea aceasta măslinie părea ea însăşi murdară) şi băncile din stinghii, mari, dar neîncăpătoare totuşi pentru mulţimea de bolnavi veniţi de departe – uzbeci în halate matlasate însoţiţi de femeile lor: cele bătrâne cu basmale albe, iar cele tinere purtând unele cu liliachiu sau roşu şi verde, toţi în cizme şi gumari – ce umpluseră încăperea stând, unii, şi pe jos. Culcat pe o bancă şi ocupând-o în întregime, îmbrăcat într-un palton descheiat ce atârna până la pământ, un rus tânăr, numai piele şi os, cu burta umflată, nu se mai oprea din urlat, de durere. Aceste răcnete îl asurziră pe Pavel Nikolaevici şi îl atinseră atât de puternic de parcă bolnavul

urla nu din propria-i durere, ci din a sa. Pavel Nikolaevici păli brusc, se opri şi şopti cu buzele albe:

— Kapa! Eu am să mor aici. Mai bine renunţăm. Hai să ne întoarcem.

Kapitolina Matveevna îi luă mâna şi i-o strânse cu hotărâre:

— Paşenka! Unde vrei să ne întoarcem? Şi ce să facem pe urmă?

— Ştiu eu, poate se aranjează ceva la Moscova…

Kapitolina Matveevna îşi întoarse către soţ capul masiv, lăţit încă şi mai mult de cârlionţii arămii şi înfoiaţi, tunşi scurt:

— Paşenka! Povestea cu Moscova mai poate dura şi două săptămâni, şi nici nu e sigur că o să reuşim. Putem noi să aşteptăm atât? Nu vezi că în fiecare dimineaţă e tot mai mare!

Soţia îi strângea tare încheietura mâinii, dându-i curaj. În treburile obşteşti şi legate de slujbă, Pavel Nikolaevici ştia prea bine şi singur ce-i de făcut – de aceea, cu atât mai plăcut şi mai liniştit se simţea bizuindu-se, când era vorba de treburile familiei, numai pe soţie: toate problemele importante ea le rezolva rapid şi corect. Numai că băiatul de pe bancă urla să se rupă!

— Paşik, îl lămurea soţia, suferind alături de el, ştii şi tu că eu sunt întotdeauna prima de părere să chemi omul acasă şi să-l plăteşti. Dar dacă ni s-a spus că medicii ăştia nu vin acasă şi nu iau bani! Pe urmă, aici au şi aparate speciale. Nu se poate altfel.

Pavel Nikolaevici înţelegea şi el că nu se poate. N-o spusese decât aşa, pentru orice eventualitate.

Stabiliseră cu medicul-şef al dispensarului oncologic ca sora şefă să-i aştepte la ora două după-amiază aici, la picioarele scării pe care cobora acum, păşind cu grijă, un bolnav în cârje. Dar bineînţeles că sora-şefă nu era acolo, iar cămăruţa ei de sub scară era închisă cu un lacăt mic.

— Nu poţi avea încredere în nimeni! Explodă Kapitolina Matveevna. Pentru ce li s-o mai fi plătind salariul! Aşa cum era, învăluită peste umeri de două vulpi negre, Kapitolina Matveevna porni pe coridorul unde stătea scris: „Intrarea în haine de stradă interzisă”.

Pavel Nikolaevici rămase să aştepte în hol. Temător, îşi pipăi, printr-o uşoară aplecare a capului spre dreapta, umflătura dintre claviculă şi maxilar. Avea impresia că, în jumătatea de oră ce se scursese de când se uitase la ea ultima dată, acasă, în oglindă, acoperind-o cu fularul – în această jumătate de oră, parcă mai crescuse. Pavel Nikolaevici simţea o slăbiciune în tot corpul şi ar fi vrut să stea jos. Însă băncile păreau murdare şi, în afară de asta, ar fi fost nevoit s-o roage pe bătrâna aşezată pe duşumea, pe cea cu basma în cap şi cu un sac unsuros proptit între picioare, să se dea mai încolo. Pavel Nikolaevici avea senzaţia că mirosul împuţit al sacului ar fi răzbătut până la el, oriunde s-ar fi aflat. Când o să înveţe odată populaţia noastră să călătorească cu geamantane curate, puse la punct! (De altfel, acum, de când cu tumoarea, lucrurile astea nici nu mai contau.)

Suferind din pricina urletelor băiatului, din cauza a tot ce-i vedeau ochii şi-a tot ce-i pătrundea prin nări, Rusanov stătea în picioare, sprijinit uşor de perete. Dinspre curte intră un ţăran, ţinând în mână un borcan de-o jumătate de litru, cu etichetă, aproape plin cu un lichid galben. Ducea borcanul fără să-l ascundă, ba chiar ridicându-l mândru, ca pe o halbă de bere cucerită prin luptă la vreo coadă. Chiar în faţa lui Pavel Nikolaevici, de parcă ar fi fost gata să-i întindă borcanul, bărbatul, se opri, vru să-l întrebe ceva, dar, văzându-i căciula de blană scumpă, se întoarse în căutarea alt-cuiva şi îl întrebă pe bolnavul în cârje:

— Drăguţă! Aiasta încotrova zici s-o duc?

Ologul îi arătă uşa laboratorului.

Lui Pavel Nikolaevici îi veni să vomite.

Se deschise din nou uşa de afară şi, îmbrăcată doar într-un halat alb, intră sora, deloc drăguţă, cu faţa prea lungă. Îl zări imediat pe Pavel Nikolaevici, îşi dădu seama cine e şi se apropie de el.

— Iertaţi-mă, spuse ea respirând greu şi cu obrajii aproape la fel de roşii ca buzele rujate, din pricina grabei în care venise, iertaţi-mă, vă rog! Mă aşteptaţi de mult? Ni s-au adus medicamentele şi-a trebuit să le fac hârtiile de primire.

Pavel Nikolaevici vru să-i răspundă caustic, dar se abţinu. Era bucuros că aşteptarea luase sfârşit. Cu geamantanul şi sacoşa cu alimente, se-apropie Iura – doar în costum, fără căciulă, aşa cum condusese maşina – foarte liniştit, cu un smoc înalt de păr blond clătinându-i-se în vârful capului.

— Să mergem! Sora-şefă le arătă cămăruţa ei de sub scară. Nizamutdin Bahramovici mi-a spus că vreţi să vă păstraţi lenjeria şi că v-aţi adus de acasă şi pijamaua, dar una nepurtată, da?

— Direct din magazin.

— Asta-i obligatoriu, fiindcă altfel trebuie dezinfectată, înţelegeţi? Uite, aici puteţi să vă schimbaţi.

Deschise uşa de furnir şi aprinse lumina. Odaia cu tavanul în pantă n-avea fereastră, iar pe pereţi erau atârnate o mulţime de grafice trasate cu creioane colorate.

Iura duse înăuntru, fără să scoată o vorbă, geamantanul, apoi ieşi, iar Pavel Nikolaevici intră să se schimbe. Sora-şefă voia să se mai repeadă, între timp, până undeva, dar tocmai atunci se apropie Kapitolina Matveevna:

— Domnişoară, sunteţi chiar atât de grăbită?

— D-da, cam sunt…

— Cum vă cheamă?

— Mita.

— Ce nume ciudat. Nu sunteţi rusoaică?

— Nemţoaică…

— Ne-aţi făcut să aşteptăm.

— Vă rog să mă iertaţi. Tocmai primeam nişte…

— Ei, uite ce-i, Mita, vreau să ştiţi un lucru. Soţul meu… E un om cu mari merite, un cadru preţios. Îl cheamă Pavel Nikolaevici.

— Pavel Nikolaevici, bine, am să reţin.

— Înţelegeţi, el era oricum obişnuit cu o îngrijire atentă, iar acum mai are şi boala asta atât de gravă. Nu s-ar putea aranja să-l asiste în permanenţă o infirmieră?

Faţa preocupată, neliniştită a Mitei deveni şi mai îngrijorată. Clătină din cap:

— În afară de infirmierele care asistă la operaţii, n-avem decât trei surori de serviciu la şaizeci de oameni – asta ziua, iar noaptea – două.

— Păi, vedeţi! Aici şi dacă mori, poţi să ţipi cât te ţine gura că tot nu vine nimeni să te ajute.

— De ce credeţi aşa ceva? Noi ne ocupăm de toţi.

De „toţi…”! Ce să-i mai explici, dacă ea vorbeşte de „toţi”?

— Pe deasupra, infirmierele dumneavoastră se mai şi schimbă mereu, nu-i aşa?

— Da, o dată la douăsprezece ore.

— Cumplit e acest stil de îngrijire depersonalizat! Am fi putut face eu şi fiica mea cu schimbul lângă el! Sau aş fi putut angaja o soră permanentă pe banii mei – mi s-a spus însă că nici asta nu e voie.?

— Cred că-i imposibil. N-am auzit să se fi procedat vreodată aşa. De altfel, acolo, în salon, nici n-ai unde pune un scaun.

— Doamne-dumnezeule, îmi imaginez cum trebuie să arate. Stai să vedem mai întâi dacă se poate sta în salonul ăla! Dar câte paturi sunt acolo?

— Nouă. Şi încă e bine că are loc direct în salon. La noi, cei proaspăt sosiţi rămân o vreme pe scară, pe coridoare.

— Domnişoară, o să vă rog totuşi pe dumneavoastră, fiindcă vă cunoaşteţi mai bine oamenii şi o să vă vină mai uşor să aranjaţi totul… Înţelegeţi-vă cu o soră sau cu o infirmieră ca lui Pavel Nikolaevici să i se acorde o atenţie specială…

Încuietoarea poşetei plic pocnise deja şi trei hârtii de cincizeci îşi făcură apariţia din ea. Fiul, tăcut, aflat prin apropiere, se întoarse cu spatele. Mita îşi ascunse ambele mâini la spate.

— Nu, nu! Asemenea sarcini…

— Doar nu ţi-i dau dumitale! Îi vârî Kapitolina Matveevna şomoiogul de bani în piept. Dacă n-o pot face în mod legal… Vreau să plătesc munca! Iar pe dumneavoastră nu vă rog decât să aveţi amabilitatea de a transmite un mesaj.

— Nu, nu, sora îngheţase. La noi nu se face aşa ceva.

Uşa scârţâi şi din cămăruţă ieşi Pavel Nikolaevici, într-o pijama verde cu maro, nou-nouţă, şi în papuci călduroşi, căptuşiţi cu blană. Pe creştetul aproape chel purta o tiubiteikă, o tichie uzbekă, zmeurie. Acum, fără gulerul paltonului de iarnă şi fără fular, umflătura de pe gâtul lui arăta deosebit de ameninţătoare. Nici capul nu-l mai ţinea drept, ci uşor înclinat într-o parte.

Fiul se duse să pună în geamantan hainele pe care şi le scosese. După ce ascunse banii în gentuţă, soţia îşi privi neliniştită soţul:

— N-ai să îngheţi?… Ar fi trebuit să-ţi iau şi un halat călduros. Am să ţi-l aduc. Dar, ia stai, ai aici un fulăraş – i-l scoase din buzunar. Înfăşoară-te, să nu răceşti! Cu vulpile acelea negre şi în paltonul de iarnă părea de trei ori mai masivă decât soţul ei. Acum du-te în salon şi aranjează-ţi lucrurile. Pune alimentele la locul lor, vezi dacă totu-i în ordine, gândeşte-te de ce ai mai putea avea nevoie – eu stau să te aştept. Pe urmă, dacă vii jos şi-mi spui, până seara aduc tot ce trebuie.

Nu-şi pierdea ea capul cu una cu două; anticipa întotdeauna totul. Era o adevărată tovarăşă de viaţă. Pavel Nikolaevici o privi recunoscător şi suferind, mai întâi pe ea, apoi pe fiul lor.

— Şi zici că pleci, Iura?

— Am tren diseară, tată, spuse, apropiindu-se, Iura. Vorbea respectuos cu tatăl său, dar, ca întotdeauna, fără

nici un fel de avânt; iată, şi acum, nimeni n-ar fi zis că se desparte de un tată bolnav pe care îl lasă la spital. Percepea totul stins.

— Aşa deci, fiule. E prima delegaţie serioasă. Să adopţi, de la început, tonul potrivit. Şi mai lasă duhul blândeţii. Blândeţea te omoară pe tine! Tu trebuie să ţii minte, clipă de clipă, că nu eşti Iura Rusanov, nu eşti o persoană particulară – eşti reprezentantul legii, înţelegi?

Că o fi înţeles Iura sau ba, oricum lui Pavel Nikolaevici îi venea greu acum să găsească cuvinte mai potrivite. Mita se foia, căutând să plece.

— Păi, stai că aştept şi eu cu mama, zâmbi Iura. Nu-ţi lua rămas-bun, du-te, deocamdată, tată.

— Puteţi să ajungeţi singur? Întrebă Mita.

— Doamne-dumnezeule, omul abia se ţine pe picioare şi dumneavoastră nu puteţi nici măcar să-l însoţiţi până la pat? Să-i duceţi geanta măcar!

Pavel Nikolaevici îi privi nefericit pe ai lui, refuză braţul Mitei, care voise să-l sprijine şi, agăţându-se cu putere de balustradă, începu să urce. Inima se porni să-i bată puternic, dar nu din pricina scărilor. Urca treptele de parcă s-ar sui pe ăla… Cum îi zice, la tribuna aia… Pentru a-şi pierde acolo, sus, capul.

Sora-şefă urcă în fugă scările, luându-i-o înainte, îi strigă ceva Mariei şi, încă înainte ca Pavel Nikolaevici să fi parcurs primul rând de trepte, coborî în fugă scara, de cealaltă parte, şi ieşi din clădire ca din puşcă, demonstrându-i Kapitolinei Matveevna de câtă grijă şi sensibilitate va avea parte, aici, soţul ei.

Iar Pavel Nikolaevici urcă încet până la prima platformă – largă şi adâncă, cum numai în clădirile vechi se întâlnesc. Pe această platformă intermediară, fără a stânjeni câtuşi de puţin circulaţia, fuseseră aşezate două paturi pentru bolnavi, ba încăpuseră chiar şi noptierele lor alături. Unul dintre bolnavi era în stare gravă, părea epuizat şi sugea o pungă de oxigen.

Încercând să nu se uite la faţa lui disperată, Rusanov o coti şi continuă să urce, privind în sus. Dar nici la capătul celui de-al doilea rând de scări nu-l aştepta o privelişte mai încurajatoare. Acolo se afla sora Maria. Nici o urmă de zâmbet, nici o rază de bunăvoinţă nu se desprindeau de pe faţa ei întunecată de icoană. Înaltă, slabă şi plată, îl aştepta ca un soldat şi o porni imediat pe holul de sus, arătându-i încotro s-o ia. În hol dădeau câteva uşi şi doar în dreptul lor nu erau paturi cu bolnavi. Într-un colţ fără ferestre, luminat de o lampă de birou veşnic aprinsă, se aflau măsuţa de scris a infirmierei, încă o măsuţă, pentru tratamente, iar alături – un dulap suspendat, cu sticlă mată şi cruce roşie. Trecură pe lângă cele două măsuţe, pe lângă încă un pat, apoi mâna lungă şi uscată a Mariei îi indică:

— Cel de-al doilea dinspre fereastră.

Se şi grăbea să plece – neplăcută trăsătură a celor din spitalele comu-ne, n-ar sta o clipă să schimbe şi ei o vorbă. Canaturile uşii de la salon erau mereu deschise şi totuşi, de cum trecu pragul, Pavel Nikolaevici simţi un miros jilav închis, amestecat cu ceva medicamentos, chinuitor pentru el, care era atât de sensibil la mirosuri.

Paturile erau aşezate perpendicular pe pereţi, cu intervale înguste, cât lăţimea noptierelor, între ele, dar nici pe coridorul format între cele două rânduri, de-a lungul camerei, nu încăpeau mai mult de doi oameni odată.

Pe acest coridor stătea un bolnav îndesat, cu umeri laţi, într-o pijama dungată alb cu roz. Gâtul îi era strâns în întregime, până sus de tot, aproape de lobii urechilor, într-un bandaj gros. Inelul alb, sufocant al bandajelor nu-i lăsa libertatea să-şi mişte capul turtit, năpădit de păr sur.

Acest bolnav le vorbea răguşit celorlalţi, care-l ascultau din paturi. La intrarea lui Rusanov, îşi întoarse către el tot trunchiul, odată cu capul sudat de el, şi spuse:

— Ia te uită, încă un canceraş.

Pavel Nikolaevici nu se simţi obligat să răspundă la o asemenea familiaritate. Simţea, ce-i drept, că toţi cei din

cameră se uită acum la el, dar n-avea chef să-i privească la rândul său şi nici măcar să-i salute pe aceşti oameni adunaţi la întâmplare. Nu făcu decât să mătură cu mâna prin aer, făcându-i semn bolnavului sur să se dea la o parte. Acela îl lăsă pe Pavel Nikolaevici să treacă şi se întoarse din nou, cu întregul trunchi contopit cu capul, în urma lui:

— Auzi, frăţioare, tu la ce ai cancer? Întrebă cu un glas hârâit.

Pavel Nikolaevici, care tocmai ajunsese la patul său, fu zguduit de această întrebare. Îşi ridică ochii spre nesimţit şi, încercând să nu-şi iasă din fire (umerii îi zvâcniră totuşi), spuse cu demnitate:

— La nimic. Eu n-am cancer.

Căruntul gâfâi, apoi dădu verdictul, astfel încât să-l audă toată camera:

— Ce tâmpit! Păi, dacă nu era cancer, te-ar mai fi internat cineva aici?

Studiile nu te fac mai deştept.

Chiar în această primă seară petrecută în salon, doar în câteva ore, Pavel Nikolaevici fu cuprins de groază. Ghemul tare al tumorii – neaşteptat, lipsit de orice sens şi de orice rost, îl târâse aici ca pe un peşte prins în cârlig şi îl zvârlise pe patul ăsta de fier, îngust, meschin, cu plasă scârţâitoare, cu o saltea anemică. A fost suficient să-şi schimbe hainele, acolo, sub scară, să-şi ia rămas bun de la cei dragi şi să urce în acest salon – că uşa vieţii de până atunci s-a şi trântit, iar aici a dat peste o existenţă nouă, atât de greţoasă încât îl îngrozea încă şi mai tare decât tumoarea însăşi. Aici, nu-ţi mai puteai alege ceva plăcut, liniştitor, la care să priveşti; nu-ţi rămânea decât să te uiţi la cele opt fiinţe nenorocite, egale acum, pasămite, cu el – opt bolnavi în pijamale alb cu roz, decolorate şi tocite de atâta purtat, pe alocuri peticite, pe alocuri rupte, nepotrivindu-se mai nimănui pe măsură. Şi nu mai puteai alege nici ce să auzi, erai nevoit să asculţi discuţiile plicticoase, total neinteresante pentru Pavel Nikolaevici, ale acestei adunături de oameni. Le-ar fi

poruncit cu mare plăcere să-şi ţină gura, mai ales pisălogului ăluia cu părul sur şi cu gâtul prins în chingile bandajelor ce-i cuprindeau şi capul – i se spunea, pur şi simplu, Efrem, deşi nu mai era tânăr. Însă Efrem nu se mai domolea odată, nici nu se culca şi nici din salon nu pleca, tot umblând neliniştit pe coridorul din mijlocul camerei.

Câteodată faţa i se încreţea, i se strâmba toată, de parcă l-ar fi înţepat ceva, şi atunci se apuca cu mâinile de cap. Apoi, începea din nou să umble. Iar după o vreme de umblat din ăsta, se oprea exact lângă Rusanov, îşi apleca până la el, peste tăblia patului, tot trunchiul rigid, îşi arăta faţa latră, sumbră, lăţoasă şi îl lămurea:

— Acuma, gata, profesore. Acasă nu te mai întorci, ai înţeles?

În salon era foarte cald. Pavel Nikolaevici stătea culcat peste plapumă, în pijama şi tiubiteikă. Îşi potrivi ochelarii cu ramă aurie, subţire, îl privi pe Efrem cu severitate, cum ştia el să se uite, şi-i răspunse:

— Nu înţeleg, tovarăşe, ce doriţi de la mine? Şi de ce vreţi să mă speriaţi? Eu, unul, nu v-am întrebat nimic.

Efrem nu făcu decât să pufnească, plin de ură:

— Asta nici că mai contează acum, dacă pui au ba întrebări, acasă tot nu te mai întorci. Poţi, în schimb, să-ţi trimiţi ochelarii înapoi. Şi pijamaua asta nouă.

După ce spuse o asemenea grosolănie, îşi îndreptă trunchiul ţeapăn şi începu să păşească din nou pe coridor, de parcă-l avea pe necuratul în el.

Pavel Nikolaevici ar fi putut, desigur, să-l întrerupă şi să-l pună la punct, dar nu-şi mai regăsea voinţa de altădată; era total descurajat şi, în urma celor spuse de dracul bandajat, tonusul nu făcuse decât să-i scadă şi mai rnult. Acum, când avea nevoie de susţinere, era împins în groapă. În câteva ore, Rusanov părea să-şi fi pierdut poziţia socială, situaţia meritorie, planurile de viitor – se transformase în şaptezeci de kilograme de corp alb, cald, care nu-şi cunoştea viitorul.

Probabil că deprimarea i se oglindea pe faţă, fiindcă, într-una din trecerile sale pe acolo, Efrem, aşezându-se în dreptul lui, spuse, de data asta mai paşnic:

— Şi chiar de-ar fi s-ajungi pe acasă, n-o să fie pentru multă vreme: ia-a-ar ajungi aici. Cancerul e iubitor de oameni. Pe care-l apucă racul în cleşti – ăluia nu-i mai dă drumul pân'la moarte.

Pavel Nikolaevici n-avea putere să-l contrazică şi Efrem se apucă din nou să umble. De altfel, nici nu mai avea de cine să se lege în cameră; toţi cei de prin paturi erau sau şubreziţi de tot, sau nu erau ruşi. Pe rândul de la celălalt perete, unde, din pricina sobei, nu încăpuseră decât patru paturi, unul – chiar vizavi de cel al lui Rusanov, tăblie în tăblie peste coridorul din mijloc – era al lui Efrem, iar pe celelalte trei zăceau băieţi tineri de tot, cu caş la gură: un ţărănuş oacheş, mai din topor, un uzbek tânăr cu cârje, iar la fereastră – slab ca un vierme şi încolăcit pe patul său – un băiat gălbejit, care gemea mereu.

În rândul lui Pavel Nikolaevici, la stânga sa, zăceau doi naţconi, adică reprezentanţi ai naţionalităţilor conlocuitoare, apoi, lângă uşă, un rusnac tinerel, înalt, tuns cu aparatul electric, care citea, iar de partea cealaltă, pe ultimul pat de lângă fereastră, era unul care părea şi el rus, dar nu prea aveai motive să te bucuri de asemenea vecinătate: avea o faţă tipică de bandit. Probabil, arăta aşa din pricina cicatricei (semnul începea la colţul gurii şi cobora, traversând partea de jos a obrazului stâng, până aproape de gât) sau a părului negru, ţepos şi neţesălat, care se zburlea în toate părţile; sau, poate, pur şi simplu, din pricina expresiei feţei sale grosolane şi aspre. Pe deasupra, banditul părea să mai aibă şi pretenţii culturale – tocmai termina de citit o carte.

Lumina era deja aprinsă – două becuri puternice atârnau din tavan. Afară se întunecase. Se apropia ora cinei.

— Uite, a stat aici un bătrân, nu se lăsă Efrem, e jos, mâine îl operează. Încă în patruzeci şi doi i-au scos un canceraş şi

i-au zis – fleacuri, nu mai ai probleme. Pricepi? Efrem părea să vorbească cu vioiciune, dar vocea îi suna de parcă pe el urmau să-l taie. Au trecut treisprezece ani, el a apucat să şi uite de dispensarul ăsta, a băut vodkă, a smotocit la muieri – e un bătrân pe cinste, o să vezi. Iar acum i-a crescut un ditamai canceroiul! Efrem îşi ţuguiase buzele de plăcere, acu' numai să n-ajungă de pe masa de operaţii direct la morgă.

— Bine, păstrează pentru dumneata aceste previziuni sumbre! Pavel Nikolaevici flutură din mână şi-i întoarse spatele, însă nu-şi recunoscu glasul: atât de lipsit de autoritate, atât de jalnic răsunase.

Iar ceilalţi tăceau.

Deprimarea îi sporea şi din pricina băiatului ăla epuizat, care se tot foia pe patul de la fereastră, pe celălalt rând. Nici în fund nu se putea spune că stă, nici culcat nu era, se încovoiase, adunându-şi genunchii la piept, şi, nereuşind să-şi găsească o poziţie mai comodă, se răsturnase cu capul nu spre pernă, ci spre picioarele patului. Gemea încetişor, lăsând să se vadă numai prin grimase şi zvâcnituri ce dureri cumplite are.

Pavel Nikolaevici îi întoarse şi lui spatele, îşi coborî picioarele în papuci şi începu să-şi inspecteze, fără nici un rost, noptiera, deschizând şi închizând ba uşiţa, în dosul căreia erau stivuite o mulţime de alimente, ba sertăraşul de sus, unde se aflau obiectele de toaletă şi aparatul electric de ras. Iar Efrem tot patrula, cu mâinile încleştate în dreptul pieptului, tresărind câteodată din pricina înţepăturilor şi tot bălmăjind ceva ca un soi de refren, de parcă-ar fi descântat un mort:

— Aşa că – prea grozaff nu stăm… Nu stăm deloc grozaff…

În spatele lui Pavel Nikolaevici se auzi un pocnet uşor. Se întoarse cu grijă, fiindcă orice mişcare a gâtului îi provoca dureri, şi văzu că vecinul său, semibanditul, închisese cu zgomot cartea pe care tocmai o terminase de citit, şi o răsucea acum în mâinile lui mari, aspre. Coperta de un

albastru întunecat şi cotorul erau traversate de semnătura gravată în aur a autorului. A cui era semnătura aceea Pavel Nikolaevici nu reuşi să descifreze, iar să i se adreseze unui tip de teapa vecinului său nu-i venea. Îi inventase şi o poreclă – Roadeoase. I se potrivea foarte bine.

Roadeoase privi cu ochii lui sumbri cartea şi anunţă tare, fără pic de jenă, astfel încât să-l audă toată camera:

— Dacă nu Diomka ar fi ales cartea asta din dulap, nimeni nu m-ar fi convins că nu ne-au plasat-o special.

— Ce-i cu Diomka? Ce carte? Se trezi puştiul de lângă uşă, fără să-şi întrerupă lectura.

— Cred că dac-ai fi căutat-o special, să fi scotocit în tot oraşul şi tot n-ai fi găsit-o. Roadeoase se uita în ceafa lată şi boantă a lui Efrem (părul ce nu mai putuse fi tuns i se iţea, incomod, de sub bandaj), apoi îi văzu faţa crispată. Efrem! Hai, nu te mai smiorcăi. Mai bine, ia cartea asta şi citeşte-o.

Efrem se opri ca un taur şi îl privi cu ochi împăienjeniţi.

— Asta la ce bun, mă rog? De ce m-aş apuca să citesc, dacă tot o s-o mierlim cu toţii în curând?

Cicatricea lui Roadeoase şerpui:

— Păi, tocmai de aia zic să te grăbeşti, fiindcă o s-o mierlim în curând. Na, ia-o.

Întinsese cartea spre Efrem, dar acesta nu se apropie:

— E mult de citit. Nu vreau.

— Da' ce ai, te pomeneşti c-oi fi analfabet? Nici nu prea se mai străduia să-l convingă Roadeoase.

— Ba, sunt chiar foarte alfabetizat. Când am eu nevoie – sunt alfabetizat foc.

Roadeoase pipăi pervazul în căutarea unui creion, deschise cartea la sfârşit şi, cercetând cuprinsul cu privirea, puse, din loc în loc, câte un punct.

— Să n-ai teamă, mormăia el, sunt nişte povestiri scurtuţe. Uite, astea câteva – încearcă. Tare plicticos ai mai devenit de când te tot smiorcăi. Citeşte.

— Parcă mi se teme Efrem de ceva! Luă cartea şi o zvârli pe patul său.

Într-o cârjă, şontâcăind, intră pe uşă uzbekul cel tânăr, Ahmadjan – singurul om vesel din toată camera. Anunţă cu glas tare:

— Lingura şi strachina!

Oacheşul de lângă sobă se învioră şi el:

— Vini şina, băieţi!

Ducând tava mai sus de umăr, apăru fata de la bucătărie, în halat alb. Coborî mâncarea în faţa sa şi începu s-o împartă, trecând pe la fiecare pat. Toţi, în afara băiatului epuizat de lângă fereastră, începură să se foiască şi să se întindă după farfurii. Fiecare îşi avea noptiera lui, doar puştiul Diomka împărţea una pe din două cu kazahul lătăreţ căruia îi crescuse, deasupra buzei, o băşică oribilă, nebandajată, acoperită de o coajă întunecată la culoare.

Dincolo de faptul că lui Pavel Nikolaevici oricum nu-i ardea acum de mâncare, nici măcar de cea adusă de acasă, simpla privelişte a acestei cine – o budincă de griş dreptunghiulară, ca de cauciuc, cu un sos galben, gelatinos – şi-a lingurii soioase, din aluminiu cenuşiu, cu coada de două ori răsucită – nu făcu decât să-i amintească încă o dată unde nimerise şi ce greşeală s-ar putea să fi făcut acceptând internarea în această clinică.

Toţi ceilalţi, în afara băiatului care gemea, începură să mănânce cu poftă. Pavel Nikolaevici, fără să ia farfuria în mâini, ciocăni cu unghia în muchia ei, uitându-se în jur cui să i-o dea. Unii stăteau întorşi spre el în profil sau cu spatele, băiatul de la uşă, în schimb, privea tocmai spre el.

— Pe tine cum te cheamă? Întrebă Pavel Nikolaevici fără a-şi forţa glasul (oricum trebuia să-l audă).

Zăngăneau lingurile, dar tânărul pricepu că lui i se adresează şi răspunse săritor:

— Proşka… Adicătelea, ă-ă-ă… Prokofii Semionâci.

— Ţine.

— Aiasta şi poati…

Proşka se apropie, luă farfuria şi dădu din cap în semn de recunoştinţă.

Iar Pavel Nikolaevici, simţind ghemul aspru al tumorii sub maxilar, pricepu deodată că boala lui nu face parte, aici, dintre cazurile uşoare. Dintre cei nouă, doar unul era bandajat – Efrem, şi asta chiar în locul unde s-ar putea să-l taie şi pe el. Şi numai unul avea dureri mari. Mai putea fi pus la socoteală şi kazahul acela mare, care stătea cu două paturi mai încolo – cu scoarţa buboiului său stacojiu. Şi uzbecul ăla tânăr cu cârje, în care însă abia se mai sprijinea. La ceilalţi nu se observa, din afară, nici un fel de tumoare, nici un fel de durere, arătau ca nişte oameni sănătoşi. Mai ales Proşka era rumen de parcă se afla la o casă de odihnă şi nu în spital, şi lingea acum cu mare poftă farfuria. Roadeoase era, ce-i drept, cam cenuşiu la faţă, dar de mişcat se mişca liber, discuta dezinvolt, iar asupra budincii se aruncase cu o asemenea poftă, încât lui Pavel Nikolaevici îi trecu o clipă prin minte că s-ar putea să simuleze boala şi că se aranjase aici să mănânce pâinea statului, dacă tot îi hrănim gratis pe bolnavi.

Pe Pavel Nikolaevici, în schimb, cheagul tumorii îl apăsa sub falcă, îl împiedica să se mişte, creştea ceas de ceas – dar medicii de aici nu ţineau socoteala orelor: de la prânz şi până la cină nimeni nu-l consultase pe Rusanov şi nu-i aplicase nici un fel de tratament. Şi când te gândeşti că doctoriţa Donţova îl momise aici tocmai promiţându-i un tratament de urgenţă! Asta dovedeşte că e total iresponsabilă şi se face vinovată de o neglijenţă criminală. Iar Rusanov, care o crezuse, pierdea acum timpul în acest salon aglomerat, stătut şi murdar, în loc să încerce să ia legătura prin telefon cu Moscova şi să plece acolo cu avionul.

Şi acest sentiment – că s-ar putea să fi comis o greşeală, că pierde un timp preţios —, adăugându-se deprimării pricinuite de tumoare, făcu să i se strângă atât de chinuitor inima, încât orice zgomot, începând chiar cu clinchetul lingurilor şi al farfuriilor, deveni insuportabil, cum insuportabilă i se părea şi priveliştea paturilor de fier, a

pledurilor grosolane, a pereţilor, a lămpilor şi a oamenilor. Avea sentimentul că a căzut într-o capcană şi până dimineaţă n-are cum să facă nici un pas decisiv.

Profund nefericit, se culcă şi-şi acoperi ochii cu prosopul lui de acasă, să nu mai vadă nici lumină, nici nimic. Pentru a-şi schimba mersul gândurilor, începu să-i ia la rând pe-ai lui, închipuindu-şi cam ce-ar putea face ei acum. Iura e deja în tren. Prima lui inspecţie practică. E foarte important să se prezinte cum trebuie. Dar Iura n-are zvâc, e un căscat, numai de nu s-ar face de ruşine. Avieta e la Moscova, în vacanţă. Vrea să se mai deconecteze şi ea, să dea o raită pe la teatre, dar avea şi un scop serios: să vadă ce şi cum, să-şi facă eventual nişte relaţii – doar e în anul cinci, trebuie să se orienteze corect în viaţă, e important. Avieta va fi o ziaristă pricepută, e foarte activă şi adevărul e că trebuie să se mute la Moscova, aici s-ar sufoca. E deşteaptă şi talentată ca nimeni altul din familie – îi mai lipseşte doar ceva experienţă, dar, oricum, prinde totul din zbor! Lavrik e cam răsfăţat, nu învaţă prea grozav, dar la sport e de-a dreptul un talent, a fost deja la nişte campionate la Riga şi a stat la hotel, ca un om mare. Ştie şi să şofeze. Acum face cursurile organizate de DOSAF pentru obţinerea permisului. În al doilea semestru, s-a căptuşit cu două medii de doi – va trebui să le îndrepte. Maika o fi ajuns deja acasă la ora asta şi studiază (e prima din familie care cântă la pian), iar Djulbars zace pe covoraş, în coridor. Anul acesta Pavel Nikolaevici îşi făcuse o plăcere din a-l scoate dimineaţa la plimbare, de altfel, era sănătos şi pentru el. Acum o să-l scoată Lavrik, care are obiceiul să facă o figură amuzantă – îl asmute un picuţ asupra câte unui trecător, iar pe urmă zice: nu vă temeţi, vedeţi doar că-l ţin!

Dar familia unită, exemplară a Rusanovilor, viaţa lor organizată ca pe roate, apartamentul pus la punct, fără cusur – toate acestea se desprinseră în câteva zile de el şi se pomeniră de partea cealaltă a tumorii. Ei trăiesc şi vor trăi în continuare, orice s-ar întâmpla cu tatăl lor. Oricât şi-

ar face ei acum griji, oricât ar fi de tulburaţi şi oricât ar plânge – tumoarea îl acoperea ca un zid şi el rămânea singur, de partea aceasta.

Gândurile despre cei de acasă nu-i produseră nici o uşurare şi Pavel Nikolaevici încercă să se deconecteze gândindu-se la treburile statului. Sâmbătă urma să se deschidă sesiunea Sovietului Suprem al Uniunii. Nu părea să se prevadă nimic prea important, se va aproba bugetul. Azi-dimineaţă, când pleca de acasă spre spital, la radio tocmai se transmitea un mare raport despre industria grea… Iar aici, în salon, n-au nici măcar un radio, şi nici în coridor nu e, frumoasă treabă. Cel puţin cu „Pravda” trebuie să se asigure că o să-i vină regulat. Astăzi s-a discutat despre industria grea, iar ieri s-a luat o decizie privind majorarea producţiei de mărfuri în zootehnie. Da! Viaţa economică se dezvoltă foarte energic şi urmează, cu siguranţă, mari reorganizări ale întreprinderilor de stat şi cooperatiste.

Pavel Nikolaevici începu să-şi imagineze cam ce schimbări s-ar putea produce la nivel de republică şi regiune. Aceste reorganizări provocau întotdeauna un soi de tensiune sărbătorească, te rupeau pentru un timp din monotonia muncii de zi cu zi. Cadrele se căutau la telefon, se întâlneau, discutau posibilităţile. Orice direcţie ar fi luat reorganizările, câteodată direcţii opuse celor precedente, nimeni, respectiv nici Pavel Nikolaevici, nu a fost vreodată coborât în grad, ci numai şi numai înaintat.

Dar nici aceste gânduri nu-l remontară şi nu-l înviorară. Simţi o înţepătură sub gât şi tumoarea surdă, indiferentă, îşi făcu intrarea, acoperind lumea întreagă. Şi, din nou: bugetul, industria grea, zootehnia şi rotaţia cadrelor – toate acestea rămăseseră dincolo – de partea cealaltă – a tumorii. Iar dincoace, de partea aceasta, se afla Pavel Nikolaevici Rusanov. Singur.

În salon răsună o voce plăcută de femeie. Cu toate că azi nimic nu-i putea face plăcere lui Pavel Nikolaevici, vocea

aceasta era de-a dreptul ispititoare.

— Ia să luăm noi un picuţ temperatura! Spuse ea, cu aerul că urma să împartă bomboane.

Rusanov îşi trase prosopul de pe faţă, se ridică puţin şi-şi puse ochelarii. Ce noroc! Asta nu mai era Maria cea neagră şi mohorâtă, ci o fătucă plinuţă şi curăţică, ordonată şi fără basma triunghiulară, ci cu o bonetă pe părul auriu, cum purtau doctorii.

— Azovkin! Hei, Azovkin! Îl chemă ea veselă pe tânărul de lângă fereastră, oprindu-se lângă patul lui. Era culcat într-un mod încă şi mai ciudat decât până atunci – de-a curmezişul patului, cu faţa-n jos, cu perna sub burtă şi bărbia opintită în saltea, cum îşi pun câinii capul – şi privea la barele patului de parcă-ar fi fost într-o cuşcă. Peste faţa lui cu pielea întinsă pe os treceau umbrele suferinţei. Mâna îi atârna până la duşumea.

— Haideţi, nu vă lăsaţi, îl dojeni infirmiera. Hai, că mai aveţi putere. Luaţi-vă singur termometrul.

Îşi ridică cu greu mâna de jos şi luă termometrul de parcă ar fi scos o găleată din fânlână. Era atâl de epuizat şi de cufundat în durere, încât nu-ţi venea să crezi că n-are mai mult de şaptesprezece ani.

— Zoia! O rugă el, gemând. Daţi-mi o buiotă.

— Vă sunteţi cel mai mare duşman, spuse cu severitate Zoia. Vi s-a dat buiotă, dar n-aţi pus-o pe injecţie, ci pe burtă.

— Dar dacă mi-e mai bine aşa, insistă el cu o voce suferindă.

— Nu faceţi decât să vă iritaţi tumoarea, doar vi s-a explicat. La secţia de oncologie nici nu există buiote, făcusem rost special de una pentru dumneavoastră.

— Atunci, nu vă mai las să-mi faceţi injecţie.

Dar Zoia nu-l mai asculta şi, ciocănind cu degetul în patul gol al lui Roadcoase, întrebă:

— Dar Kostoglotov unde e?

(Ei poftim! Ce bine intuise Pavel Nikolaevici! Exact – Roadeoase!)

— S-a dus să fumeze, îi răspunse Diomka de lângă uşă, fără să-şi întrerupă nici acum lectura.

— Îi arăt eu fumat! Boscorodi Zoia.

Ce fete drăguţe există pe lumea asta! Pavel Nikolaevici se uita cu plăcere la rotunjimea ei elastică, strânsă îngrijit în haine şi la ochii uşor proeminenţi în orbite – o privea cu admiraţie dezinteresată şi simţea că se înmoaie. Ea îi întinse, zâmbind, termometrul. Stătea chiar de partea tumorii, dar nu lăsă, nici prin cel mai mic gest, să se înţeleagă că ar fi îngrozită sau că n-ar mai fi văzut aşa ceva în viaţa ei.

— Dar mie nu mi s-a dat încă nici un tratament? Întrebă Rusanov.

— Deocamdată, nu, se scuză ea printr-un zâmbet.

— Păi, de ce? Unde sunt doctorii?

— Ziua lor de lucru s-a terminat.

Pe Zoia nu te puteai supăra, cineva totuşi era vinovat de faptul că Rusanov nu-i tratat! Trebuia să acţioneze! Rusanov dispreţuia pasivitatea şi caracterele molâi. Şi, când Zoia veni să-i ia termometrul, o întrebă:

— Dar telefon public unde aveţi? Cum pot ajunge la el?

La urma urmelor, de ce nu s-ar hotărî chiar acum să sune la tovarăşul Ostapenko! Simplul gând c-ar putea da un telefon îi şi restitui lui Pavel Nikolaevici lumea lui dintotdeauna. Şi curajul. Se simţi din nou un luptător.

— Treizeci şi şapte, spuse Zoia cu un zâmbet şi trecu primul punct pe tăbliţa graficului de temperatură, încă neîncepută, atârnată la picioarele patului. Telefonul e la camera de gardă. Dar acum n-aveţi cum să ajungeţi acolo. Ar trebui să ocoliţi clădirea până la cealaltă intrare principală.

— Dar, duduie! Cum e posibil aşa ceva?! Pavel Nikolaevici se ridică într-o rână şi arboră un aer mai sever. Cum e

posibil ca într-o clinică să nu existe telefon? Şi dacă se întâmplă ceva? Uite, chiar acuma, cu mine de exemplu.

— Dăm noi fuga şi sunăm, nu se sperie Zoia.

— Şi dacă e furtună, dacă toarnă cu găleata?

Zoia însă se ocupa deja de vecinul lui, uzbekul cel bătrân, îi completa graficul.

— Ziua se poate trece şi direct, dar acum e încuiat.

Plăcută-plăcută, dar obraznică; a trecut la kazah fără să mai asculte ce-i spunea el. Ridicând, fără să vrea, vocea în urma ei, Pavel Nikolaevici exclamă:

— Păi, atunci trebuie să mai existe un telefon! E imposibil să nu existe!

— Aşa e, există, răspunse Zoia de unde era, aşezată pe patul kazahului. Doar că-i în cabinetul medicului-şef.

— Şi atunci, care-i problema?

— Dioma… Treizeci şi şase cu opt… Păi, cabinetul e încuiat. Lui Nizamutdin Bahramovici nu-i place când…

Şi plecă.

Asta nu era lipsit de logică. Bineînţeles că-i neplăcut să se intre în lipsa ta în cabinet. Dar într-un spital trebuia totuşi găsită…

Pentru o clipă se arătase firicelul spre lumea din afară – şi uite că se rupsese. Lumea întreagă fu din nou acoperită de tumoarea lui mare cât un pumn, vârâtă sub bărbie. Pavel Nikolaevici scoase o oglinjoară şi se privi. Doamne, cum se mai umfla! Era destul de înfricoşătoare şi pentru un ochi străin, darămite pentru tine însuţi! Aşa ceva nici nu există! Uite, nimeni în jur n-are aşa ceva! Păi, în patruzeci şi cinci de ani de viaţă, Pavel Nikolaevici nu mai văzuse la nimeni aşa monstruozitate…!

Nu mai stătu să constate dacă mai crescuse sau nu, ascunse oglinda şi scoase din noptieră ceva de ronţăit. Cei doi bădărani, Efrem şi Roadeoase, nu erau în salon, plecaseră. Lângă fereastră, Azovkin îşi găsise o poziţie încă şi mai contorsionată, dar nu gemea. Ceilalţi stăteau liniştiţi, nu se auzea decât foşnetul paginilor întoarse, unii se

culcaseră. Nici lui Rusanov nu-i rămânea altceva de făcut decât să doarmă. Numai să treacă noaptea asta, să nu se mai gândească – iar dimineaţa o să le arate el medicilor.

Se dezbrăcă deci, se înveli cu pledul, îşi acoperi capul cu prosopul şi încercă să adoarmă.

Însă, în liniştea care se instalase, se auzeau cu o deosebită pregnanţă, şi asta era nemaipomenit de enervant, şoaptele interminabile ce veneau de undeva din apropiere, chiar de lângă urechea lui Pavel Nikolaevici. Până la urmă, nu mai rezistă, îşi smulse prosopul de pe faţă, se ridică un pic, încercând să facă în aşa fel încât să nu-l doară gâtul, şi descoperi că vecinul său uzbek e cel care şopteşte – un bătrân uscat, subţirel, aproape cafeniu, cu un smoc de barbă şi cu o tiubiteikă tot cafenie şi tocită pe creştet. Stătea culcat pe spate, cu mâinile strânse sub cap, privea în tavan şi şoptea – rugăciuni, te pomeneşti – tâmpitul de bătrân?

— Hei! Aksakale! Îl ameninţă cu degetul Rusanov. Încetează! Mă deranjezi!

„Aksakalul” tăcu. Rusanov se culcă din nou şi se acoperi cu prosopul. Dar tot nu reuşi să adoarmă. Abia acum înţelese că-l împiedica să adoarmă lumina celor două becuri din tavan – nu erau nici mate şi nici bine acoperite de abajururi. Chiar şi prin prosop se întrezărea lumina lor. Pavel Nikolaevici se opinti, se ridică din nou pe brânci, mişcându-se în aşa fel încât să nu-l doară umflătura.

Proşka se afla lângă patul său, în apropierea comutatorului, şi începuse să se dezbrace.

— Tinere! Stinge, te rog, lumina! Ordonă Pavel Nikolaevici.

— D'apăi încă n-aduseră medicamentili… se fâstâci Proşka, dar ridică totuşi mâna spre comutator.

— Cum adică „stinge”? Mârâi, în spatele lui Rusanov, Roadeoase. Vedeţi-vă de lungul nasului, nu sunteţi singur aici.

Pavel Nikolaevici se aşează ca lumea, îşi puse ochelarii şi, cu grija tumorii, făcând să scârţâie plasa, se întoarse:

— Dar dumneavoastră mai politicos nu ştiţi să vorbiţi?

Faţa mitocanului se strâmbă şi acesta răspunse cu o voce joasă:

— Mie să nu-mi faceţi morală, eu nu fac parte din cadrele dumneavoastră.

Pavel Nikolaevici îi zvârli o privire distrugătoare, dar Roadeoase nu păru impresionat câtuşi de puţin.

— Bine, dar la ce-i nevoie de lumină? Începu Rusanov tratativele de pace.

— Ca să te scarpini în fund, îi răspunse grosolan Kostoglotov.

Pavel Nikolaevici simţi că se sufocă, deşi crezuse că s-a obişnuit cu atmosfera din salon. În douăzeci de minute, acest mitocan ar fi trebuit externat din spital şi trimis la muncă! Din păcate, n-avea la dispoziţie nici un fel de mijloace concrete de acţiune.

— Păi, dacă vreţi să citiţi sau mai ştiu eu ce, se poate ieşi pe coridor, spuse, pe bună dreptate, Pavel Nikolaevici. De ce vă asumaţi dreptul de a hotărî în numele tuturor? Aici sunt diferiţi bolnavi şi trebuie făcute diferenţe…

— Se vor face, se burzului celălalt. Dumneavoastră o să vi se scrie un necrolog, cum că sunteţi membru din anul cutare, iar pe noi o să ne scoată tovărăşeşte, cu picioarele înainte.

O asemenea nesupunere crasă, o asemenea samavolnicie depăşind orice limite, Pavel Nikolaevici nu-şi amintea să mai fi întâlnit vreodată. Se simţea, de-a dreptul, pierdut – ce-i de făcut în asemenea cazuri? Doar nu era să i se plângă fetişcanei ăleia. Deocamdată, era nevoit să încheie discuţia, păslrându-şi demnitatea. Pavel Nikolaevici îşi scoase ochelarii, se culcă cu grijă şi se acoperi cu prosopul. Era sfâşiat de indignare şi de jalea că se lăsase internat în această clinică. Dar nici mâine nu va fi târziu să se externeze.

Ceasul lui arăta că a trecut de ora opt. N-avea ce face, se hotărî să îndure totul în tăcere. Până la urmă, tot se vor linişti.

Iată că reîncepu şi foşgăiala cu zgâlţâitul paturilor – bineînţeles, se întorsese Efrem. Duşumelele vechi ale camerei răsunau sub paşii lui şi vibraţia i se transmitea lui Rusanov prin pat şi pernă. Dar Pavel Nikolaevici se hotărâse să nu-i facă nici o observaţie, să îndure.

Cât de necioplită mai este, deocamdată, populaţia noastră! Cum să intre asemenea oameni, cu povara lor de proastă creştere, în noua societate?

Seara nu se mai termina! Începu să vină sora – o dată, a doua, a treia, a patra oară, unuia îi aduse un unguent, altuia – un praf, celui de-al treilea şi al patrulea le făcu injecţii. Azovkin a ţipat de durerea înţepăturii şi a cerşit din nou o buiotă ca să-şi oblojească noada. Efrem continua să păşească încolo şi încoace, nu-şi mai găsea o dată liniştea. Ahmadjan discuta cu Proşka, fiecare rămânând în patul său. Părea că abia acum se treziseră cu toţii la viaţă şi s-ar fi zis că nu-i preocupă nimic şi n-au nici o boală de tratat. Nici măcar Diomka nu se culcase, ci venise să se aşeze pe patul lui Kostoglotov şi nu mai terminau de sporovăit, chiar în urechea lui Pavel Nikolaevici.

— Încerc să citesc cât mai mult, spunea Diomka, până mai e timp. Aş vrea să intru la universitate.

— Asta-i bine. Numai să ţii cont de faptul că învăţătura nu te face mai deştept.

(Ce-l învaţă pe copil, Roadeoase ăsta!)

— Cum adică, nu te face mai deştept?

— Uite-aşa.

— Păi, ce te face mai deştept?

— Viaţa.

Diomka tăcu o vreme, apoi răspunse:

— Nu sunt de acord.

— Aveam în unitate un comisar, îl chema Paşkin, el zicea mereu: învăţătura nu te face mai deştept. Şi nici gradul. E câte unul care, când i se dă o steluţă în plus, crede că s-a mai deşteptat. Ei bine – nu.

— Şi asta ce înseamnă – că nu trebuie să înveţi? Nu sunt de acord.

— Cine-a zis că nu trebuie? Învaţă. Atâta doar că, în sinea ta, trebuie să ştii – nu asta înseamnă deşteptăciune.

— Şi-atunci, ce înseamnă să fii deştept.

— Ce înseamnă să fii deştept? Să crezi ce-ţi spun ochii şi să nu crezi ce ţi se spune la ureche. Şi la ce facultate vrei să te duci?

— Păi, nu m-am hotărât. Aş vrea la istorie, dar mi-ar plăcea şi la litere.

— Dar la vreuna tehnică nu vrei?

— N-nu.

— Ciudat. Aşa era pe vremea noastră… Acum toţi băieţii iubesc tehnica. Tu nu?

— Pe mine… Mă preocupă viaţa societăţii.

— A societăţii? Of, Diomka, cu tehnica ai un trai mai liniştit. Învaţă, mai bine, să montezi aparate de radio.

— Păi, ce nevoie am eu să fiu liniştit?… Uite, acum, dacă mai stau vreo două luni pe aici, va trebui să recuperez clasa a noua, al doilea semestru.

— Manuale ai?

— Am, două. Geometria în spaţiu e tare grea.

— Geometria în spaţiu?! Ia ad-o-ncoace!

S-a auzit cum s-a dus şi s-a întors puştiul.

— Aşa, aşa, aşa… Geometria în spaţiu a lui Kiseliov, bătrânica de ea… Aceeaşi… O dreaptă şi un plan, paralele între ele… Dacă o dreaptă e paralelă cu o dreaptă aparţinând planului, e paralelă cu tot planul… Fir-ar să fie, asta da carte, Diomka! Măcar de-ar scrie toţi aşa. O vezi cât e de subţire? Dar câte sunt vârâte aici!

— Un an şi jumate se predă după ea.

— Şi eu tot după ea am învăţat. Ştiam foarte bine!

— Când asta?
— Imediat îţi spun. Păi, tot aşa, în clasa a noua, începând cu al doilea semestru, deci în treizeci şi şapte, treizeci şi opt. Mi se pare de-a dreptul ciudat s-o ţin în mână. Geometria am iubit-o cel mai mult.
— Şi pe urmă?
— Ce anume – pe urmă?
— După şcoală.
— După şcoală, am intrat la o secţie minunată, la geofizică.
— Asta, unde?
— Tot acolo, la Leningrad.
— Şi?
— Am terminat primul an, iar, în septembrie treizeci şi nouă, a ieşit ordin să se plece în armată la nouăsprezece ani, şi m-au luat.
— Iar apoi?
— Apoi, am făcut serviciul militar.
— Şi pe urmă?
— Pe urmă – nu ştii ce-a fost pe urmă? Războiul.
— Aţi fost ofiţer?
— Nu, sergent.
— De ce?
— Păi, fiindcă, dacă toţi ar fi generali, n-ar mai avea cine să câştige războiul… Dacă un plan trece printr-o dreaptă paralelă cu alt plan şi intersectează acest plan, linia de intersecţie… Ascultă, Diomka! Ce-ai zice să fac cu tine, în fiecare zi, geometrie în spaţiu? Ştii cum o să meargă – ca focul! Vrei?
— Vreau.

(Asta mai lipsea, chiar la urechea mea.)
— Am să-ţi dau teme.
— Dă-mi.
— Fiindcă, altfel, chiar că pierdem timpul degeaba. O să începem chiar acum. Hai să lămurim aceste trei axiome. Axiomele astea, fii atent, par ele simpluţe, dar apoi vor fi

conţinute, mascat, în toate teoremele, iar tu va trebui să înveţi să descoperi unde anume. Iat-o pe prima: dacă două puncte ale unei drepte aparţin unui plan, atunci fiecare punct al acelei drepte aparţine planului. Ce vrea să spună asta? Hai să spunem că această carte este planul, iar creionul – dreapta, da? Acum încearcă să aşezi…

Şi uite aşa se porniră şi-o tot ţinură lângă cu axiome şi ipoteze. Însă Pavel Nikolaevici, întors demonstrativ cu spatele la ei, se hotărâse să îndure orice. În sfârşit, tăcură şi se duseră pe la paturile lor. Cu o doză dublă de somnifer, adormi şi tăcu, în sfârşit, Azovkin. Atunci se găsi să se pună pe tuse aksakalul, către care Pavel Nikolaevici era întors cu faţa. Se stinsese de-acum şi lumina, iar el, blestematul, tot tuşea şi tuşea, şi-o făcea atât de scârbos, interminabil, cu un soi de fluierat, de părea că stă să se sufoce.

Pavel Nikolaevici îi întoarse şi lui spatele. Îşi scoase prosopul de pe cap, dar tot nu era cu adevărat întuneric: venea lumină din coridor şi, tot de acolo, se auzeau diferite zgomote, paşi, zăngănitul scuipătoarelor şi al găleţilor.

N-avea somn. Îl apăsa tumoarea. O viaţă atât de fericită, atât de folositoare, ajunsese să atârne de-un fir de păr. Îi era tare milă de sine însuşi… Mai lipsea un mic impuls ca să-i dea lacrimile.

Şi acest ultim impuls nu întârzie să i-l dea Efrem. Nu se liniştise nici acum, pe întuneric, şi îi povestea lui Ahmadjan, în vecini, o poveste idioată:

— Adică, de ce să trăiască omul o sută de ani? Nu se simte deloc nevoia. Uite cum a fost treaba. Când… Allah, să spunem, a împărţit viaţa, el le-a dat tuturor animalelor câte cincizeci de ani, atât. Iar omul sosi ultimul şi lui Allah nu-i mai rămăseseră decât douăzeci şi cinci.

— Un sfert de secol, cum ar veni? Întrebă Ahmadjan.

— Păi, da. Omul se supără: e prea puţin, zice! Allah îi spune: e destul. Omul: e prea puţin! Păi, atunci, zice, du-te singur de întreabă, poate că are cineva în plus şi ţi-i dă ţie. A plecat omul şi iată că întâlneşte un cal. „Ascultă, zice, n-

am destulă viaţă. Dă-mi dintr-a ta.” „Bine, poftim. Ia douăzeci şi cinci.” S-a dus mai departe, îi iese înainte un câine. „Ascultă, câine, dă-mi din viaţa ta!” „N-ai decât să iei douăzeci şi cinci!” S-a dus mai departe. O maimuţă. A cerşit şi de la ea douăzeci şi cinci. S-a întors la Allah. Acela îi zice: „Treaba ta, tu ai hotărât. Primii douăzeci şi cinci de ani o să-i trăieşti omeneşte. Următorii douăzeci şi cinci vei munci ca un cal. Următorii douăzeci şi cinci o să latri ca un câine. Iar ultimii douăzeci şi cinci te va batjocori lumea ca pe-o maimuţă…”

Albinuţa.

Cu toate că Zoia era îndemânatică şi se mişca iute, circulând fără încetare de la masa ei la paturile bolnavilor şi înapoi, la un moment dat a înţeles că nu va apuca să termine până la ora stingerii tot ce avea de făcut. Atunci a urgentat treburile în aşa fel, încât să poată stinge lumina măcar în salonul bărbaţilor şi în salonul mic pentru femei. Oricum, în celălalt salon – unul imens, în care se aflau mai mult de treizeci de paturi, femeile nu se linişteau niciodată la timp, că le stingeai ori nu lumina. Multe dintre ele, internate pe termen lung, erau istovite de spital, aveau probleme cu somnul, se sufocau şi se certau mereu dacă uşa spre balcon să stea sau nu deschisă. În afară de asta, mai existau şi câteva înrăite amatoare de dialoguri purtate din colţurile opuse ale camerei. Până la miezul nopţii sau chiar până la ora unu, aici se comentau fără încetare ba preţurile, ba alimentele, ba mobila, ba copiii, ba soţii, ba vecinele – ajungându-se la discuţii dintre cele mai neruşinate.

Iar astăzi, pe deasupra, se mai şi nimerise în acelaşi schimb cu îngrijitoarea de serviciu Nellia – o fată guralivă, cu fundul mare, sprâncenată şi buzată. Se apucase de mult de spălat duşumelele, dar nu mai reuşea să isprăvească odată, fiindcă se amesteca în toate discuţiile. Între timp Sibgatov, al cărui pat fusese aşezat în hol, în dreptul intrării în salonul bărbătesc, îşi aştepta baia. Din pricina acestor băi

zilnice şi, de asemenea, fiindcă se ruşina de mirosul urât al rănii sale de la crucea şalelor, Sibgatov rămânea de bunăvoie în hol, cu toate că era mai vechi în spital decât oricare alt bolnav – nici n-ai mai fi zis că e pacient, părea să fie un angajat permanent.

Umblând grăbită prin salonul femeilor, Zoia îi făcuse Nelliei de vreo două ori observaţie, însă aceasta o repezise şi nici nu se gândea să se mişte mai repede. Era cam de aceeaşi vârstă cu Zoia şi i se părea umilitor să asculte de-o fetişcană. Zoia venise în ziua aceea într-o dispoziţie minunată la slujbă, dar încăpăţânarea femeii de serviciu o irita. În principiu, Zoia considera că fiecare om are dreptul la partea lui de libertate şi că nici la serviciu nu erai obligat să te epuizezi total, exista totuşi o limită de bun-simţ, mai ales dacă aveai de-a face cu bolnavii.

Până la urmă termină şi ea de împărţit tratamentele, termină şi Nellia de spălat pe jos, lumina fu stinsă şi la femei, fu stinsă lumina de sus şi-n hol, şi era deja trecut de ora unsprezece când Nellia dizolvă în apă călduţă, la parter, soluţia pentru Sibgatov şi o aduse de-acolo în lighenaşul lui personal.

— O-o-of că tare-am ostenit, terminată sunt, căscă ea zgomotos. Ia să le soilesc şi eu aşa, preţ de trei sute de minute. Ascultă, dom' bolnav, pe tine poa' să te-aştepte omu' mult şi bine, că tu-mi stai o oră încheiată în apă, te ştiu eu. Ce-ai zice să duci şi tu pe urmă ligheanul jos, să zvârli singur apa? (În această clădire veche, solidă, cu holuri spaţioase, la etaj nu exista scurgere.)

Cum o fi fost Şaraf Sibgatov pe vremuri nu-ţi mai puteai da seama acum, nu mai aveai repere după care să judeci: suferinţa lui era atât de îndelungată, încât din viaţa lui de odinioară părea să nu se mai fi păstrat nimic. Însă, după trei ani de boală neîntreruptă, apăsătoare, acest tânăr tătar era cel mai blând, cel mai politicos om din întreaga clinică. Avea, adesea, un zâmbet palid pe buze, prin care părea să-şi ceară iertare pentru nesfârşitele griji pe care le pricinuia

celor din jur. În timpul internărilor sale de câte patru-şase luni apucase să-i cunoască aici pe toţi medicii, pe toate surorile şi pe toate infirmierele de parcă i-ar fi fost rude, şi la fel îl cunoşteau şi ei. Iar Nellia era nou-venită abia de câteva săptămâni.

— O să-mi fie greu, protestă el încetişor, dac-aş avea unde s-o vărs, aş duce-o, puţin câte puţin.

Masa Zoiei se afla în apropiere, ea auzise discuţia şi sări ca arsă:

— Cum nu ţi-e ruşine! El n-are voie nici măcar să-şi îndoaie spinarea, iar tu vrei să ducă ligheanul, da?

Spusese toate acestea de parc-ar fi strigat, când, de fapt, vorbise aproape în şoaptă, astfel încât, în afară de ei trei, n-o mai auzise nimeni. În vreme ce Nellia îi răspunse calm, doar c-o putea auzi tot etajul:

— De ce, adicătelea, să-mi fie ruşine? Şi eu sunt obosită ca o căţea.

— Tu eşti de serviciu! Eşti plătită pentru asta! Se indignă Zoia, cu o voce şi mai înăbuşită.

— Aoileu! I-auzi – cică-s plătită! Parcă ăştia-s bani? Păi, şi la textilă aş câştiga un ban mai bun.

— T-ss! Mai încet nu poţi să vorbeşti?

— O-o-of, gemu de răsună holul pieptoasa de Nellia. Unde mi-o fi drăguţa-pernuţa? Doamne, ce somn mi-e… Noaptea ailaltă am petrecut cu şoferaşii… Bine, dom' bolnav, împinge şi matale ligheanul sub pat, că-l duc eu, mâine-dimineaţă.

Şi după ce trase un căscat adânc de nu se mai termina, ca într-un fel de încununare a acestuia, îi spuse Zoiei:

— Io o să stau aici, la şedinţe, pe divan.

Şi, fără a mai aştepta vreo permisiune, se îndreptă spre uşa din colţ – acolo se afla camera pentru şedinţele medicilor şi consultaţiile scurte, dotată cu mobile pluşate. Lăsase multă treabă neterminată, nu curăţase scuipătoarele, plus c-ar mai fi trebuit spălat pe jos şi-n hol, însă Zoia se uită în urma spinării ei late şi se abţinu. Nici ea

nu lucra de prea multă vreme, dar începuse să înţeleagă principiul enervant după care funcţionau lucrurile: cine nu trage, pe ăla n-ai cum să-l faci să muncească, iar cine trage tare – ăla va trage cât doi. Mâine de dimineaţă va fi schimbul Elisavetei Anatolievna – ea va curăţa şi va spăla şi partea Nelliei.

Acum, când fusese lăsat singur, Sibgatov îşi dezgoli noada spinării, se lăsă într-o poziţie incomodă în lighenaşul aşezat pe jos, lângă pat – şi rămase aşa, foarte liniştit, fără să scoată un sunet. Orice mişcare neatentă îi provoca dureri în os, dar durerea îl mai fulgera şi când atingea, din greşeală, locul bolnav, îl durea chiar şi atingerea permanentă a rufăriei. Ce anume are el acolo, în spate, nu văzuse niciodată, pipăise doar cu degetele. Cu doi ani în urmă, fusese adus la această clinică pe targă – nu se putea ridica şi nici nu-şi putea mişca picioarele. Îl consultaseră atunci mulţi doctori, dar tratamentul i-l făcuse doar Liudmila Afanasievna. În patru luni, durerea îi trecuse de tot – umbla uşor, se apleca şi nu se plângea de nici un fel de dureri, de nimic! La ieşirea din spital îi sărutase mâinile Liudmilei Afanasievna, iar ea îl prevenise: „Fii atent, Şaraf! Nu sări, nu te lovi!” Dar nu îşi găsise o asemenea slujbă şi fu nevoit să se angajeze, din nou, expediţioner. Cum să lucrezi ca expediţioner fără să sari din camion pe pământ? Cum să nu-l ajuţi pe cel care încarcă marfa sau pe şofer? Dar totul a fost cum a fost până când, într-o zi, un butoi o luă la vale din camion şi-l lovi pe Şaraf chiar în locul bolnav. Iar în locul lovit apăru o rană purulentă. Care nu se mai închidea. De-atunci Sibgatov era legat, în lanţ parcă, de dispensarul oncologic.

Cu această senzaţie persistentă de iritare, Zoia se aşează la masă şi începu să verifice din nou dacă făcuse toate tratamentele, să completeze, cu o cerneală ce lăsa linii difuze pe hârtia proastă, tabelele ale căror linii, trase cu aceeaşi cerneală, erau şi ele gata lăbărţate.

N-ar fi avut nici un rost să facă un raport. Şi nici nu-i stătea în fire. Ar fi trebuit să se descurce singură, dar tocmai cu Nellia era incapabilă să se descurce. În fond nu-i nimic rău în faptul că vrei să dormi un pic. Dacă s-ar fi nimerit în schimbul de noapte cu o îngrijitoare bună, Zoia ar fi putut dormi şi ea jumătate din noapte. În această situaţie însă era obligată să vegheze.

Deşi preocupată de hârtiile din faţa ei, îşi dădu totuşi seama când un bărbat se apropie şi se opri lângă ea. Zoia îşi ridică privirea. Era Kostoglotov – deşirat, cu capul lui de cărbune pieptănat pe apucate, cu mâinile mari ce mai că nu-i încăpeau în buzunarele mici ale hainei de spital.

— Ar fi trebuit să dormiţi de mult, spuse cu reproş Zoia. Ce vă tot plimbaţi?

— Bună-seara, Zoienka, pronunţă Kostoglotov cât putu mai blând, tă-răgănând chiar uşor sunetele.

— Noapte-bună, zâmbi ea vaporos. Bună-seara a fost pe când alergam după dumneavoastră cu termometrul.

— Fără reproşuri, vă rog. Atunci eraţi de serviciu, pe când acum am venit în vizită.

— Zău? (Sprânccnele i se înălţau, genele-i fluturau şi ochii i se deschideau larg în mod cu totul involuntar, ea nu se gândea o clipă la toate astea.) Şi de ce credeţi, mă rog, c-aş fi dispusă să primesc vizite?

— Fiindcă e prima dumneavoastră gardă de noapte în care n-aveţi de gând să tociţi, nu văd nici un manual pe masă. Aţi luat şi ultimul examen?

— Ce spirit de observaţie. L-am luat.

— Şi cu ce calificativ? De fapt, n-are nici o importanţă.

— De fapt, am luat totuşi „bine”. Şi de ce n-ar avea importanţă?

— Mă gândeam că poate aţi luat „suficient” şi nu vă face plăcere să spuneţi. Deci, acum sunteţi în vacanţă?

Ea îi făcu semn din ochi, cu o expresie veselă de uşurare. Făcând însă cu ochiul, se şi autosugestiona: chiar aşa, de ce s-o fi deprimat în halul ăsta? Două săptămâni de vacanţă, ce

fericire! În afară de clinică – nici o treabă! Ce de timp liber! De altfel, chiar şi în timpul gărzilor – mai poţi citi o carte, mai poţi sta, iată, de vorbă.

— Deci, am picat bine în vizită?

— Haideţi, luaţi loc.

— Eu nu înţeleg un lucru, Zoia, pe vremuri vacanţa începea, dacă ţin cu bine minte, pe 25 ianuarie.

— Păi, toamna am fost la bumbac. Aşa se întâmplă în fiecare an.

— Şi câţi ani mai aveţi de studiat?

— Un an jumate.

— Şi cam pe unde credeţi că veţi primi repartiţie?

Îşi ridică umerii rolunjori.

— Patria-i nemărginită.

Ochii ei, uşor proeminenţi chiar şi atunci când privea liniştită, păreau să nu încapă sub pleoape, ai fi zis că vor să se elibereze.

— Dar aici n-or să vă lase?

— Nu-u, bineînţeles că nu.

— Şi ce o să faceţi, o să vă părăsiţi familia?

— Care familie? N-o am decât pe bunica. O s-o iau cu mine.

— Dar, mamă – tată?

Zoia suspină.

— Mama mea a murit.

Kostoglotov se uită la ea şi n-o mai întrebă şi de tată.

— Dar de unde sunteţi voi, de fapt, de-aici?

— Nu, din Smolensk.

— O-ho! Şi când aţi venit încoace?

— Păi, când, bineînţeles că în timpul refugiului.

— Dumneata trebuie să fi avut vreo nouă ani pe-atunci, nu?

— Îhâm. Am făcut primele două clase acolo... Până la urmă, ne-am împotmolit aici cu bunica.

Zoia se întinse după o sacoşă de piaţă mare, portocalie, aşezată pe jos, lângă perete, luă de acolo o oglinjoară, îşi

scoase boneta de medic, îşi umflă puţin părul care se pleoştise sub căciuliţă şi-şi tapă bretonul auriu uşor tuns rotunjit. Nuanţa lui aurie îşi aruncă reflexele şi pe faţa aspră a lui Kostoglotov. Se înmuiase de tot şi-o urmărea cu plăcere.

— Dar bunicuţa dumneavoastră unde e? Glumi Zoia, terminându-şi treaba cu oglinjoara.

— Bunica mea, o luă absolut în serios Kostoglotov, şi mama mea… au murit în timpul blocadei.

— La Leningrad?

— Da. Iar sora mea mai mică a fost lovită de un obuz. Lucra şi ea ca infirmieră. Era un firicel de fată.

— Da-a, oftă Zoia. Ce de oameni au pierit în blocadă! Blestematul de Hitler!

Kostoglotov zâmbi amar:

— Faptul că Hitler e blestemat nu mai are nevoie de demonstraţii suplimentare. Dar eu unul nu pun blocada Leningradului numai pe seama lui.

— Cum adică?! De ce?

— Păi, cum! Hitler de-aia a şi venit la noi, ca să ne distrugă. Doar nu era de aşteptat să întredeschidă portiţa şi să-i invite pe locuitorii oraşului: ieşiţi câte unul, nu vă înghesuiţi! Ducea război, era duşmanul nostru. De blocadă însă altcineva e vinovat.

— Cine? Şopti Zoia uluită. Nu mai auzise niciodată ceva asemănător şi nici prin cap nu-i trecuse aşa ceva.

Kostoglotov îşi adună sprâncenele negre.

— Păi, hai să zicem, acela sau aceia care erau gata de război chiar şi în cazul în care Anglia, Franţa şi America i s-ar fi alăturat lui Hitler. Acela care şi-a primit leafa timp de decenii şi cunoştea perfect poziţia izolată, de colţ, a Leningradului şi posibilităţile lui de apărare. Aceia care evaluaseră anvergura viitoarelor bombardamente şi s-au gândit să facă depozite de alimente subterane. Ei au omorât-o pe mama mea – împreună cu Hitler.

Părea simplu ceea ce zicea, dar era şi foarte nou.

Sibgatov stătea în spatele lor, în cădiţa lui din colţ, fără să scoată o vorbă.

— Păi, atunci… Atunci ei ar trebui… Judecaţi? Făcu, în şoaptă, o presupunere Zoia.

— Nu ştiu, Kostoglotov îşi strâmbă buzele şi aşa destul de colţuroase. Nu ştiu.

Zoia nu-şi mai pusese boneta. Nasturele de sus al halatului ei era descheiat şi se vedea gulerul gri-auriu al rochiei.

— Zoienka. Adevărul e că eu am venit şi cu oarece treabă.

— Aşa, deci! Sprâncenele ei săltară. Atunci vă rog să poftiţi când sunt de gardă ziua. Iar acum – la culcare! Doar aţi spus clar că veniţi în vizită!

— Păi, am venit şi în vizită. Dar, până când nu v-aţi stricat încă de tot, până n-aţi devenit încă medic – întindeţi-mi şi mie o mână omenească.

— De ce, medicii nu v-o întind?

— Păi, oricum, ei au mâna altfel… Şi nici n-o întind. Zoienka, toată viaţa mi-a displăcut să fiu maimuţică de circ. Aici mi se administrează un tratament fără să mi se spună nimic. Eu nu pot aşa. Am văzut la dumneavoastră o carte – „Anatomia patologică”. Parcă aşa se numea?

— Da.

— De fapt, e despre tumori, nu?

— Da.

— Ei, iată ce vă rog, fiţi om – aduceţi-mi-o! Trebuie s-o răsfoiesc şi să cuget la unele lucruri. Pentru mine.

Zoia îşi rotunji buzele şi clătină din cap.

— Dar este contraindicat ca bolnavii să citească tratate de medicină. Chiar şi nouă, studenţilor, de fiecare dată când studiem o boală, ni se pare că…

— Poate o fi contraindicat pentru alţii, dar nu şi pentru mine! Kostoglotov îşi trânti lăboiul de tăblia mesei. Atâta am tot fost speriat în viaţa asta, că eu de sperietură m-am lecuit. Nici chirurgul de la spitalul regional, un corean, cel care mi-a pus diagnosticul atunci, înainte de Anul Nou, n-a vrut să-mi explice, dar eu i-am zis – „Spuneţi-mi tot”! El –

„La noi nu se face aşa ceva.” La care, eu – „Spuneţi-mi tot, îmi asum eu răspunderea! Trebuie să-mi reglez situaţia familială!” Şi atunci mi-a trântit-o: „Trei săptămâni mai trăiţi, mai mult nu promit!”

— Ce drept avea să vă spună aşa ceva…?

— Bravo lui! Un om adevărat! I-am strâns şi mâna. Trebuia să ştiu! Păi, dacă eu mă chinuisem până atunci o jumătate de an, iar ultima lună nu mai puteam sta nici culcat, nici aşezat, nici în picioare, fără să am dureri şi nu dormeam decât vreo câteva minute pe zi – vă imaginaţi doar că mi-or fi trecut şi mie unele gânduri prin cap! În toamna aceasta am aflat, din proprie experienţă, că omul poate trece pragul morţii când trupul îi mai este încă-n viaţă. Înăuntrul tău încă mai circulă ceva prin vine, încă se mai digeră ceva, pe când tu, psihologic vorbind, ţi-ai desăvârşit pregătirea pentru moarte. Ba, ai trăit chiar şi moartea însăşi. Priveşti la toate în jur ca din mormânt, impasibil. Şi, cu toate că nu te considerai creştin, ba câteodată chiar dimpotrivă, brusc îţi dai seama că, de fapt, le-ai şi iertat greşiţilor tăi şi nu păstrezi în suflet ură faţă de cei ce te-au prigonit. Toţi şi toate ţi-au devenit, pur şi simplu, indiferente: nu mai arzi să îndrepţi nimic, nu mai regreţi nimic. Aş zice chiar că-i o stare foarte echilibrată, firească. Acum m-a părăsit acea stare, dar nu ştiu dacă să mă bucur. Au revenit toate pasiunile – şi cele rele şi cele bune.

— Aoleu, în ce hal puteţi să exageraţi! Păi, cum să nu vă bucuraţi! Când aţi venit la noi… Câte zile au trecut de atunci?

— Douăsprezece.

— Cum vă mai perpeleaţi, uite, aici, în hol, pe divanul ăsta îngust – arătaţi absolut cumplit, la faţă păreaţi un mort de trei zile, aveaţi temperatură treizeci şi opt, şi dimineaţa şi seara… Iar acum? Faceţi vizite… Păi, asta-i curată minune – să învii astfel în douăsprezece zile! Nu ni se întâmplă prea des aşa ceva pe-aici.

Într-adevăr – atunci faţa lui părea crestată cu dalta în riduri adânci, cenuşii, dese, pricinuite de apăsarea unei tensiuni permanente. Acum deveniseră mult mai rare şi se luminaseră.

— Norocul a fost că s-a întâmplat să suport uşor razele roentgen.

— Să nu vă-nchipuiţi că asta se-ntâmplă prea des! E un mare noroc! Spuse Zoia cu căldură, din inimă.

Kostoglotov zâmbi sceptic:

— Viaţa mi-a fost atât de săracă în noroc, încât ăsta cu roentgenul mi se pare destul de îndreptăţit. Până şi visele îmi sunt acum aşa, plăcut vaporoase. Cred că-i semn de însănătoşire.

— Mi se pare foarte verosimil.

— Cu atât mai mult trebuie să înţeleg şi să mă lămuresc! Vreau să ştiu în ce constă metoda de tratament, care sunt şansele, ce complicaţii pot interveni. Poate că, din moment ce mă simt atât de uşurat, tratamentul ar trebui întrerupt? Vreau să înţeleg acest lucru. Nici Liudmila Afanasievna, nici Vera Kornilievna nu-mi explică nimic, mă supun procedurilor ca pe o maimuţică. Aduceţi-mi cărţulia aceea, Zoia, vă rog! N-am să vă dau de gol.

Pleda atât de insistent, încât se însufleţise.

Cuprinsă de îndoială, Zoia puse mâna pe unul dintre sertarele biroului.

— O aveţi aici? Ghici Kostoglotov. Haideţi, Zoienka, daţi-mi-o! Întinsese deja mâna după ea. Când mai sunteţi de gardă?

— Duminică, ziua.

— Bine, v-o dau înapoi chiar atunci! Gata! Ne-am înţeles!

Cât era de drăguţă, deloc înfumurată, cu bretonaşul ei auriu, cu ochii uşor bulbucaţi. Pe sine, în schimb, nu se vedea, cu şuviţele lui de păr răsucite, împungând în toate direcţiile, rămase astfel de când stătuse culcat, şi cu haina de sub al cărei guler neîncheiat se vedea, cu o simplitate de clinică, colţul cămăşii primite la spital.

— Aşa-aşa-aşa, mormăia el răsfoind cartea în căutarea cuprinsului. Foarte bine. Aici o să găsesc tot ce-mi trebuie. Mulţumesc mult. Fiindcă altfel, dracu' să-i pieptene, sunt capabili să mă trateze peste măsură. Lor, oricum, nu le trebuie altceva decât să umple o rubrică. La o adică, poate c-o să şi las baltă toată povestea. Câteodată, e bun leacul, dar tot îţi scurtează veacul.

— Ei, poftim! Zoi a plesni din palme. Merita să v-o las! Ia daţi-mi-o înapoi!

Şi începu să tragă de carte mai întâi cu o mână, apoi cu amândouă. Dar el o păstră cu uşurinţă.

— O să rupem cartea, şi-i de la bibliotecă! Daţi-mi-o!

Halatul se întinsese pe umerii plini, rotunjiţi şi pe braţele ei tot pline, rotunjite, cu mâini destul de mici. Gâtul nu-l avea nici prea subţire, nici prea gros, nici scurt, nici lung, ci foarte bine proporţionat. Luptându-se pentru carte, se apropiaseră şi se priveau fix. Faţa lui nearmonioasă se destinsese într-un zâmbet. Nici cicatricea nu mai părea atât de înfricoşătoare; de altfel, era deja veche şi pălise. Descleştând cu un gest blând al mâinii libere degetele ei de pe carte, Kostoglolov încercă s-o convingă, în şoaptă:

— Zoienka. Dumneavoastră nu puteţi fi partizana ignoranţei, sunt convins că ţineţi cu civilizaţia. Cum aţi putea împiedica un om să se lumineze? Am glumit, n-am să las baltă nimic.

Ea răspunse, tot cu şoapte apăsate:

— Păi, sunteţi nedemn s-o citiţi, măcar şi pentru faptul că v-aţi neglijat într-un asemenea hal boala! De ce n-aţi venit mai devreme? De ce n-aţi venit decât atunci când eraţi ca şi mort?

— O-o-of, oftă Kostoglotov, aproape cu voce tare de-acum. N-au fost mijloace de transport.

— Păi, ce fel de loc e ăla unde nu sunt mijloace de transport? Să fi venit cu avionul! De ce-a lrebuit să amânaţi până în ultima clipă? De ce nu v-aţi mutat din vreme într-un loc mai civilizat? Aveţi vreun medic, vreun felcer pe acolo?

Îşi desprinse degetele de pe carie.

— Avem un medic, un ginecolog. Chiar doi…

— Doi ginecologi?! Se înecă Zoia. Nu sunt decât femei pe acolo?

— Din contră, sunt prea puţine femei. Avem deci doi ginecologi, iar altfel de medici n-avem. Şi nici laborator. Nici măcar n-au putut să-mi ia sânge pentru analize. Eu aveam ROE-ul şaizeci şi nimeni n-avea habar.

— Cumplit! Iar acum vreţi să decideţi singur dacă vă trebuie tratament sau nu? Înţeleg că de dumneavoastră nu vă e milă, dar măcar de cei apropiaţi să vă fie, de copii!

— Copii? Kostoglotov păru că se trezeşte, de parcă toată hârjoana asta veselă, cu cartea, fusese în vis, iar acum se întorcea din nou la chipul său aspru şi la felul lent de-a vorbi. N-am nici un fel de copii.

— Dar soţia – nu e şi ea om?

Deveni şi mai lent.

— Nici soţie n-am.

— Aşa zic toţi bărbaţii – n-am. Păi, atunci ce fel de treburi familiale aveaţi de rezolvat? Nu aşa i-aţi spus coreeanului?

— Păi, l-am minţit.

— Şi dacă mă minţiţi şi pe mine, acum?

— Nu, zău că nu. Faţa lui Kostoglotov devenea tot mai sumbră. Sunt tare pretenţios.

— N-a suportat felul dumneavoastră de-a fi? Zoia făcu un gest înţelegător.

Kostoglotov clătină încet de tot din cap.

— Nici n-am avut vreodată.

Zoia se întreba nedumerită câţi ani putea să aibă. Schiţă ceva din buze şi amână întrebarea. Mai încercă o dată, tot numai din buze – şi-o amâ-nă din nou.

Zoia stătea cu spatele ia Sibgatov, iar Kostoglotov cu faţa şi văzu cum acesta se ridicase, cu mari precauţiuni, din cădiţă, ţinându-se cu ambele mâini de şale, şi rămăsese astfel, aşteptând să se usuce. Avea o înfăţişare tare

chinuită: depăşise limitele nefericirii, iar pricini de bucurie nu mai avea niciuna.

Kostoglotov trase aer în piept, apoi îl suflă cu un asemenea efort de parcă respiraţia ar fi fost o muncă.

— Of, ce-aş mai fuma o ţigară! Aici nu se poate nicicum?

— Nicicum. De altfel, pentru dumneavoastră, fumatul e moarte curată.

— Nicicum-nicicum?

— Absolut nicicum. Mai ales, în prezenţa mea.

Numai că zâmbea.

— Sigur n-aş putea – măcar una?

— Bolnavii dorm, nu se poate!

Scoase totuşi un ţigaret lung, gol, cioplit de mână şi începu să-l sugă.

— Ştiţi cum se spune: cât eşti tânăr, e prea devreme să te însori, când îmbătrâneşti – e prea târziu. Îşi sprijini ambele coate de masa ei şi-şi cufundă degetele, cu ţigaret cu tot, în păr. Eram cât pe ce să mă însor după război, cu toate că mai eram încă, amândoi, studenţi. Aveam totuşi de gând să ne căsătorim, dar tocmai atunci au luat-o toate la vale.

Zoia cerceta faţa nu prea prietenoasă, dar hotărâtă, a lui Kostoglotov. Umerii şi braţele îi erau costelive – asta însă din pricina bolii.

— Nu v-aţi împăcat?

— Ea… Cum s-ar spune… E, pierdută. Un ochi şi-l închise într-o strâmbătură, iar cu celălalt continuă să privească. E o femeie pierdută, deşi mai este încă printre cei vii. Anul trecut ne-am scris câteva scrisori.

Faţa i se netezi. Observă ţigaretul dintre degete şi-l puse înapoi, în buzunar.

— Şi ştiţi, unele întorsături din aceste scrisori m-au pus pe gânduri; oare o fi fost ea atunci, mai demult, acea perfecţiune întruchipată pe care mi-o imaginam eu? S-ar prea putea să nu fi fost!… Ce ştim noi la douăzeci şi cinci de ani…?

O privea fix pe Zoia, cu ochii lui mari, de un cafeniu închis:

— Iată, dumneavoastră, spre exemplu – ce ştiţi dumneavoastră acum despre bărbaţi. O iotă nu ştiţi!

Zoia începu să râdă:

— Şi dacă totuşi ştiu?

— Asta e exclus, dictă Kostoglotov. Ceea ce presupuneţi dumneavoastră că înseamnă să ştii – nu e câtuşi de puţin o cunoaştere adevărată. Iar când o să vă măritaţi – o să greşiţi ne-a-pă-rat.

— Frumoasă perspectivă!

Zoia clătină din cap şi din aceeaşi sacoşă mare, portocalie, scoase şi despături o broderie; o bucăţică mică de pânză întinsă pe gherghef, pe care era deja brodată o barză verde, iar vulpea şi ulciorul erau doar desenate. Kostoglotov se holbă ca la ceva nemaivăzut:

— Brodaţi?

— Ce vă miră?

— Nu-mi imaginam o fată din ziua de azi, şi încă o studentă la medicină, ocupându-se cu lucrul de mână.

— N-aţi mai văzut fete brodând?

— Poate doar în copilărie. Prin anii douăzeci. Dar şi atunci era deja considerată o ocupaţie mic-burgheză. Aţi fi fost făcută praf pentru asta în şedinţa komsomolului.

— Acum e ceva foarte răspândit. Dumneavoastră n-aţi observat?

Negă, cu o mişcare a capului.

— Şi condamnaţi treaba asta?

— Doamne fereşte! E atât de plăcut, atât de cald. Mă uit cu plăcere.

Împungea punct după punct, lăsându-l să se bucure de privelişte. Ea se uita la broderie, iar el – la ea. În lumina galbenă a lămpii, genele ei aveau irizări de aur. Şi tot auriu părea şi colţişorul care se vedea din rochie.

— Sunteţi o albinuţă cu bretonaş, şopti el.

— Cum? Întrebă ea, arcuindu-şi sprâncenele.

El repetă.

— Da? Zoia se aşteptase probabil la o laudă ceva mai mare. Dacă spuneţi că acolo unde locuiţi dumneavoastră nu brodează nimeni – poate că s-or fi găsind mai uşor muline?

— Cum aţi spus?

— Mu-li-ne. Uite, aţa asta – verde, albastră, roşie, galbenă. La noi, se găseşte foarte greu.

— Muline. Am să reţin şi-am să întreb. Dacă există, am să vă trimit neapărat. Dar dacă aflu cumva c-avem rezerve nelimitate de muline – n-ar fi mai simplu să vă mutaţi dumneavoastră acolo, la noi?

— Dar unde-i totuşi locul acesta – la dumneavoastră?

— Păi, s-ar putea spune că pe pământurile desţelenite.

— A, deci sunteţi de pe pământurile desţelenite? Aţi lucrat la desţelenire?

— Adevărul e că, atunci când am ajuns eu acolo, nimeni nu se gândea că pământurile acelea sunt bune de lucrat. Între timp însă, s-a clarificat că trebuie desţelenite şi vin oameni de le desţelenesc. Uite, la repartiţie, spuneţi-le să vă trimită la noi! Sigur nu vă refuză. La noi, nu vă refuză.

— Chiar atât de rău e la voi?

— Câtuşi de puţin. Numai că oamenii au o viziune răsturnată a lucrurilor – nu ştiu ce e rău şi ce e bine. Să trăieşti într-o cuşcă cu cinci etaje, unde se umblă şi se bocăne deasupra capului tău, iar radioul urlă din toate părţile – e considerat un lucru tare bun. Iar să trăieşti ca un lucrător harnic al pământului, într-o bojdeucă lipită cu lut, la marginea stepei – se consideră o mare neşansă. Nu glumea câtuşi de puţin, ci vorbea cu convingerea ostenită a omului care nu doreşte să-şi susţină argumentele nici măcar prin forţa glasului.

— Dar e stepă sau deşert?

— Stepă. Nu sunt dune de nisip. Creşte şi un soi de iarbă mai firavă. Şi jantak-ul – ghimpele cămilei, ştiţi cum arată? Nu-i decât un ciuline, dar, în iulie, face nişte flori rozalii, cu un miros foarte delicat. Kazahii fac din el o sută de doctorii.

— Deci în Kazahstan e?

— Da.
— Şi cum se numeşte?
— Uş-Terek.
— E un aul?
— Dacă vreţi, puteţi să-i ziceţi şi aul, dar, altfel, este centru raional. Are şi-un spital. Doar că nu sunt medici destui. Haideţi, veniţi dumneavoastră.
Îşi îngustase ochii.
— Şi nu mai creşte nimic altceva?
— De ce nu?! Avem culturi irigate. Sfeclă-de-zahăr, porumb; în grădinile de zarzavat găseşti tot ce vrei şi ce nu vrei. Numai că trebuie muncit mult. Cu ketmeniul, asta-i un soi de sapă. La piaţă, găseşti întotdeauna lapte la greci, batal la kurzi, carne de porc la nemţi. Şi ce pline de culoare sunt pieţele! Toţi poartă costume naţionale, vin călare pe cămile.
— Sunteţi agronom?
— Nu. Topograf.
— Dar, de fapt, de ce trăiţi dumneavoastră acolo?
Kostoglotov se scărpina pe nas:
— Îmi place tare mult clima.
— Şi nu sunt mijloace de transport?
— Cum să nu, circulă maşini câte vreţi.
— Dar totuşi, ce motive aş avea eu să merg acolo? Se uita cu coada ochiului. Pe parcursul discuţiei, faţa lui Kostoglotov devenise mai bună şi mai blândă.
— Dumneavoastră? Îşi încreţise pielea frunţii de parcă era pe cale să compună un toast. Păi, dumneavoastră de unde ştiţi, Zoienka, în care loc de pe pământ veţi fi fericită şi în care – nefericită? Cine ar putea spune că ştie acest lucru despre sine însuşi?
Grijile bolnavilor.
Bolnavii ale căror tumori urmau să fie operate, „chirurgicalii”, nu încăpuseră în saloanele de la parter şi unii dintre ei fuseseră culcaţi sus, amestecaţi cu „radiologicii”, cei cărora li se prescriseseră raze sau

chimioterapie. De aceea sus se făceau în fiecare dimineaţă două vizite: radiologii îi consultau pe bolnavii lor, chirurgii – pe-ai lor.

Patru februarie căzu într-o vineri, zi de operaţii, şi chirurgii nu veniră să-şi facă vizita. Nici doctoriţa Vera Kornilievna Gangart, medicul curant al „radiologicilor”, nu-şi începu vizita imediat după şedinţa fulger a doctorilor, ci aruncă doar o privire în salonul bărbaţilor, când se întâmplă să treacă prin dreptul acestuia.

Fără să fie înaltă, doctoriţa Gangart era foarte zveltă – şi părea încă şi mai zveltă fiindcă avea mijlocul nespus de subţire. Părul, nu chiar negru, dar mai închis totuşi decât castaniu, de-acea culoare pentru care ni se propune termenul nelămurit de şaten, în loc să se spună, pur şi simplu, negru-castaniu, adică între negru şi castaniu – îl avea strâns pe ceafă într-un coc desuet.

Ahmadjan o observă şi-i făcu, bucuros, semn cu capul, Kostoglotov apucă şi el să-şi ridice privirea din cartea mare pe care-o citea şi s-o salute de departe. Ea le zâmbi amândurora şi le făcu semn cu degetul, de parc-ar fi dădăcit nişte copii să fie cuminţi în lipsa ei. Apoi, evitând cadrul uşii, plecă. În acea zi ar fi trebuit să-şi facă vizita împreună cu şefa departamentului de radiologie, Liudmila Afanasievna Donţova, dar Liudmila Afanasievna fusese chemată şi reţinută de Nizamutdin Bahramovici, medicul-şef.

Doar în zilele de vizită, o dată pe săptămână, îşi sacrifica Donţova munca de roentgeno-diagnosticare. În celelalte zile însă, primele două ore ale dimineţii, cele mai bune, când ochiul e ager şi mintea limpede, le petrecea în faţa ecranului, împreună cu asistenta căreia tocmai îi venise rândul. Considera că aceasta este partea cea mai dificilă a muncii ei şi, în cei peste douăzeci de ani, înţelesese că tocmai greşelile de diagnosticare se plătesc cel mai scump. Avea în secţia ei trei medici, trei femei tinere, şi, pentru ca experienţa lor să fie omogenă şi niciuna să nu rămână în

urmă cu munca de diagnosticare, Donţova le rotea, ţinându-le pe rând, câte trei luni, la cabinetul de consultaţii pentru bolnavii ambulatorii, la cabinetul de diagnosticare roentgen şi pe postul de medic curant în clinică.

Doctoriţa Gangart se afla acum în această a treia perioadă. Lucrul cel mai important, cel mai periculos şi cel mai puţin elucidat în acest domeniu era dozarea radiaţiilor. Nu exista o formulă, după care să se poată calcula intensitatea şi doza de raze în aşa fel încât să fie cât mai ucigaşe pentru fiecare tip de tumoare şi cât mai puţin nocive pentru restul corpului. Nu exista o formulă, ci doar flerul pe care ţi-l dădea experienţa, un soi de instinct şi posibilitatea de a te ghida după starea bolnavului. Şi aceasta era tot o operaţie, dar executată cu raze, de-a oarba, şi prelungită în timp. Celulele sănătoase erau inevitabil rănite şi distruse.

Celelalte obligaţii ale medicului curant nu cereau decât acurateţe şi metodă: să fixezi la timp analizele, să le controlezi şi să le treci în nenumăratele fişe de boală. Nici unui medic nu-i place să completeze fişele şi tabelele trasate dinainte, însă Vera Kornilievna se împăcase cu această muncă de dragul faptului că, în răstimpul acestor trei luni, îşi avea propriii ei bolnavi – nu doar nişte reţele palide de lumini şi umbre pe ecran, ci oameni vii, mereu aceiaşi, care credeau în ea, aşteptau să-i audă sunetul vocii şi să-i prindă privirea. Iar când era nevoită să predea obligaţiile de medic curant, îi părea de fiecare dată rău să se despartă de cei cărora nu le terminase tratamentul.

Sora de serviciu, Olimpiada Vladislavovna, o femeie în vârstă, cu părul cărunt, plină de prestanţă, mai impunătoare ca apariţie decât mulţi medici, anunţă peste tot ca bolnavii de la radiologie să nu părăsească saloanele. Însă femeile din salonul mare parcă atât aşteptaseră – una după alta, siluetele îmbrăcate în halate şterse, cenuşii, o luară imediat pe scară în jos: să vadă dacă n-o fi venit moşul cu smântână sau băbuţa aia de aduce lapte; să tragă cu

ochiul din cerdacul clinicii pe ferestrele sălii de operaţii (peste partea de jos a ferestrelor, acoperită cu vopsea albă, se puteau zări bonetele chirurgilor şi-ale asistentelor, precum şi lămpile puternice din tavan); să mai spele câte un borcan la chiuvetă; să mai facă vreo vizită.

Nu doar soarta lor de oameni mutilaţi de operaţii, dar şi halatele de bumbac jerpelite, cenuşii, părând neglijente chiar şi atunci când erau cât se poate de curate, le smulgeau pe femei destinului şi farmecului feminin. Halatele n-aveau nici un fel de croială: erau toate suficient de largi pentru ca o femeie oricât de grasă să se poată înfăşura în ele, iar mânecile porneau ca nişte burlane largi, diforme. Hainele scurte, în dungi roz cu alb ale bărbaţi-lor erau destul de îngrijite, femeilor însă nu li se dădeau rochii, ci doar aceste halate lipsite de copci sau nasturi. Unele le scurtau, altele le lungeau, toate îşi legau cordoanele de stambă în acelaşi fel şi-şi adunau cu acelaşi gest reverele peste piept. Deprimată de boală şi jalnică într-un astfel de halat, o femeie nu mai putea bucura ochii nimănui, lucru pe care, de altfel, îl înţelegea şi ea prea bine.

În salonul bărbaţilor, toţi, în afară de Rusanov, aşteptau vizita liniştiţi, fără să se agite.

Uzbekul cel bătrân, paznicul de colhoz Mursalimov, stătea întins pe patul făcut, fără a-şi scoate, ca de obicei, tiubiteika tocită până peste poate. Probabil că, pentru el, simplul fapt că nu-l mai sfâşia tusea era deja o mare bucurie. Îşi aşezase braţele încrucişate peste pieptul îmbâcsit şi privea într-un punct fix de pe tavan. Pielea lui de un bronz întunecat era întinsă pe craniu, aproape că se vedeau muchiile cartilagiilor de la nas, pometii, osul ascuţit al bărbiei de sub clinul îngust al bărbuţei. Urechile i se subţiaseră şi se transformaseră în nişte zgârciuri plate de tot. Nu mai trebuia să se usuce şi să se înnegrească prea mult pentru a ajunge în stadiul de mumie.

Alături de el, un cioban kazah de vârstă mijlocie, Eghenberdiev, nu se culcase, ci stătea aşezat pe palul său,

cu picioarele strânse dedesubt, ca pe covorul de pâslă colorată de la el de-acasă. Îşi prinsese genunchii noduroşi în palmele mâinilor mari şi puternice – şi trupul său îndesat era atât de legat, încât până şi-atunci când se clintea un pic din nemişcarea sa, nu părea să fie o pendulare mai mare decât a unui furnal de uzină sau a unui turn. Pe umerii şi spinarea lui, hăinuţa se întindea până la refuz şi puţin mai lipsea ca manşetele să se rupă pe muşchii antebraţului. Mica ulceraţie de pe buză, cu care venise la spital, se transformase sub razele aparatelor de-aici într-o coajă mare, de un roşu întunecat, care-i acoperea gura, împiedicându-l să mănânce şi să bea. El însă nu se dădea de ceasul morţii, nu se agita, nu ţipa, ci mânca pe îndelete totul, până la ultima firimitură din farfurie şi putea sta, aşa, liniştit, ore întregi, privind în gol.

Mai departe, în patul de lângă uşă, Diomka, băiatul de şaisprezece ani, îşi întinsese piciorul bolnav de-a lungul patului şi-l mângâia uşurel, masând mereu cu palma locul dureros de pe pulpă. Celălalt picior şi-l strânsese sub el ca un pisoi şi citea fără să observe nimic în jur. De altfel, citea tot timpul cât nu dormea sau nu era la tratament. În laboratorul unde se făceau toate analizele, laboranta şefă avea un dulap cu cărţi, şi Dioma era acum admis acolo şi-şi alegea singur ce voia, fără să mai aştepte să fie schimbate toate cărţile din salon. Acum citea o revistă cu coperţi albăstrui, dar nu una nouă, ci uzată şi decolorată de soare – oricum, nici nu mai existau cărţi noi în dulapul laborantei.

Proşka îşi făcuse şi el conştiincios patul, fără zbârcituri sau denivelări, şi stătea cuminte, răbdător, cu picioarele coborâte pe duşumea, ca un om cât se poate de sănătos. Şi chiar era cât se poate de sănătos – în salon nu se plângea de nimic, nu avea nici o leziune externă, obrajii săi aveau un bronz sănătos, iar fruntea îi era acoperită de un breton ucrainean îngrijit. Era un flăcău pe cinste, bun de scos la horă.

Alături de el, Ahmadjan, negăsind nici un partener, pusese tabla de şah, oblic, peste cuvertură, şi juca moară de unul singur.

Efrem, blindat în bandajul său de tifon, cu capul imobilizat, nu mărşăluia pe intervalul dintre paturi, nu ţinea să deprime lumea, ci, sprijinit în două perne, aşezat cât putea de sus, citea fără întrerupere cartea pe care i-o vârâse pe gât, în ajun, Kostoglotov. Ce-i drept, paginile le întorcea atât de rar încât ar fi putut părea că dormitează cu cartea în mâini.

Iar Azovkin se chinuia la fel de tare ca şi în ajun. Poate că nu dormise chiar deloc. Lucrurile lui erau risipite pe pervaz şi noptieră, întreg aşternutul îi era mototolit. Fruntea şi tâmplele îi erau acoperite de sudoare, iar pe faţa-i gălbuie se reflectau toate grimasele durerilor care-l chinuiau pe dinăuntru. Ba se aşeza în genunchi pe podea, cu coatele proptite-n pat, şi ră-mânea aşa, îndoit, ba se ţinea cu ambele mâini de burtă şi se frângea din mijloc.

Era o zi mohorâtă, fără vânt, cenuşie. Kostoglotov, întors de la şedinţa de Roentgen de dimineaţă, deschisese, fără să-l întrebe pe Pavel Nikolaevici, ferestruica de deasupra patului său şi acum se simţea cum trage un aer umed chiar dacă, ce-i drept, nu era rece. De teamă să nu-şi irite tumoarea, Pavel Nikolaevici îşi înfofoli gâtul şi se mută lângă perete. Cât de tâmpiţi, cât de supuşi sunt toţi – nişte bâte! În afară de Azovkin, nimeni din cei de-aici nu pare să sufere cu adevărat. Cum a spus, pare-se Gorki, doar acela-i demn de libertate care ştie pentru ea să lupte. Aşa şi cu însănăto-şirea. În ceea ce-l privea pe el, Pavel Nikolaevici întreprinsese deja, încă de dimineaţă, paşi hotărâtori. De cum s-a deschis camera de gardă, s-a dus, şi-a sunat soţia şi i-a anunţat hotărârea pe care-o luase peste noapte: trebuia obţinută cu orice preţ, prin toate canalele, trimiterea lui la Moscova; nu trebuia să-şi rişte viaţa aici, să se distrugă degeaba. Kapa e o forţă, cu siguranţă că la ora asta este deja în plină acţiune. Bineînţeles că fusese o laşitate să se

sperie de tumoare şi să se interneze la acest spital. Dacă ar povesti că de ieri, de la ora trei după-amiază, n-a trecut nici un medic să-i pipăie tumoarea, să vadă măcar dacă e în creştere – nimeni nu l-ar crede. Nu i s-a dat nici un medicament. Nu făcuseră decât să-i atârne pe tăblia patului foaia de temperatură, să le scoată ochii la proşti că s-a făcut ceva. M-daaa, cu unităţile noastre sanitare mai e de lucru, mai trebuie încă bine strunite.

Într-un târziu apărură medicii – dar nici acum nu intrară în cameră; se opriră acolo, lângă uşă, şi zăboviră o bună bucată de vreme lângă Sibgatov. El îşi dezvelise partea de jos a spinării pentru a le-o arăta. (Între timp, Kostoglotov îşi ascunse cartea sub saltea.) Iată însă că intrară şi în salon – doctoriţa Donţova, doctoriţa Gangart şi infirmiera – impunătoare, căruntă, cu un carneţel în mână şi-un prosop pe braţ. Intrarea mai multor halate albe provoacă întotdeauna o concentrare a atenţiei, o sporire a temerilor şi-a speranţelor – iar cele trei sentimente sunt cu atât mai puternice cu cât halatele şi bonetele sunt mai albe, iar chipurile mai severe. Aici, cea mai severă şi mai ceremonioasă dintre toţi era Olimpiada Vladislavovna: pentru ea, vizita era ceea ce e slujba bisericească pentru diacon. Era genul de soră pentru care medicii sunt mult deasupra oamenilor simpli, care e convinsă că aceştia înţeleg totul, că nu se înşeală niciodată şi nu dau niciodată tratamente greşite. Fiecare indicaţie pe care o trecea în carneţel îi provoca aproape un sentiment de fericire, ceea ce surorilor tinere nu li se mai întâmplă. Însă, nici măcar acum, după ce intraseră în salon, medicii nu se grăbiră să ajungă la patul lui Rusanov!

Liudmila Afanasievna – o femeie masivă cu trăsături simple, masive şi ele, cu părul deja încărunţit, însă tuns şi ondulat, spuse cu voce scăzută un „bună-ziua” general şi se opri chiar lângă primul pat, lângă Dioma, privindu-l cercetător.

— Ce citeşti, Dioma?

(Putea şi ea să întrebe ceva mai inteligent! Doar era în timpul serviciului!)

Cum obişnuiesc mulţi să facă, Dioma nu rosti titlul, ci întoarse cartea şi arătă coperta albăstruie, palidă a unei reviste.

Donţova îşi îngustă ochii.

— Dar e tare veche, de-acum doi ani. De ce-o citeşti?

— E un articol interesant, spuse sobru Dioma.

— Despre ce?

— Despre sinceritate! Răspunse el încă şi mai expresiv. Despre faptul că literatura fără sinceritate…

Începuse să-şi coboare piciorul bolnav pe duşumea, însă Liudmila Afanasievna îl preveni grăbită:

— Nu-i nevoie. Suflecă-ţi cracul pantalonului.

El îşi suflecă pijamaua, iar ea se aşează pe marginea patului şi începu să pipăie piciorul cu mare grijă, doar cu câteva degete, luând-o de departe.

În spate, sprijinită de tăblia patului şi privind peste umărul ei, Vera Kornilievna spuse cu glas scăzut:

— Cincisprezece şedinţe, trei mii de unităţi.

— Aici doare?

— Doare.

— Dar aici?

— Mă doare de încă şi mai departe.

— Şi de ce taci? Ce să zic – mare erou! Tu să-mi spui de unde te doare.

Încerca să stabilească, prin palpare, conturul tumorii.

— Dar când nu-l atingi te doare? Noaptea, spre exemplu?

Pe faţa curată a lui Dioma nu răsărise încă nici un firicel de păr. Însă expresia permanentă de tensiune îl făcea să pară mult mai matur.

— Am o durere surdă care mă roade zi şi noapte.

Liudmila Afanasievna schimbă o privire cu Gangart.

— Dar totuşi, cum ţi se pare – în toată această perioadă, a început să te doară mai tare sau mai puţin?

— Nu ştiu. Poate, ceva mai puţin. Dar s-ar putea să mi se pară.

— Sângele, ceru Liudmila Afanasievna, şi Gangart îi întinse fişa bolii. Liudmila Afanasievna citi o vreme, apoi îl privi pe băiat.

— Poftă de mâncare ai?

— Eu de când mă ştiu am mâncat cu plăcere, răspunse Dioma, plin de solemnitate.

— A început să capete şi supliment, spuse Vera Kornilievna cu un glas de doică, tandru şi cântat, şi-i zâmbi lui Dioma. Iar el îi întoarse zâmbetul.

— Transfuzie?

— O întrebă apoi încet, cu o voce abruptă, Gangart pe Donţova, luând înapoi fişa…

— Tu ce zici, Dioma, ce-i de făcut? Continuăm cu razele?

— Bineînţeles că da, continuăm! Se lumină băiatul.

Şi-o privi recunoscător.

El îşi închipuise că asta o să fie în loc de operaţie şi i se părea că asta vrea să spună şi Donţova. (Pe când Donţova voia să spună că, înainte de a opera sarcomul osului, activitatea tumorii trebuie oprită cu ajutorul roentgenului, pentru a preîntâmpina metastazele.)

Eghenberdiev se pregătise din timp, stătea la pândă şi, în clipa în care Liudmiâa Afanasievna se ridică de pe patul vecin, se sculă şi el în picioare pe coridorul dintre paturi, îşi umflă pieptul şi luă o poziţie de drepţi, soldăţească.

Donţova îi zâmbi şi începu să cerceteze buba acoperită de crustă. Gangart îi citea încetişor cifrele.

— Păi, foarte bine! Îl încurajă Liudmiâa Afanasievna, vorbind cu un glas mai ridicat decât ar fi fost nevoie, cum se întâmplă de obicei când te adresezi cuiva de altă limbă. Totul merge bine, Eghenberdiev! Curând ai să pleci acasă!

Ahmadjan, cunoscându-şi de-acum îndatoririle, făcu traducerea în uzbecă (el şi cu Eghenberdiev se puteau înţelege, cu toate că fiecăruia limba celuilalt i se părea stâlcită).

Eghenberdiev se holbă la Liudmiâa Afanasievna plin de speranţă, de încredere, ba chiar extaziat – cu admiraţia sufletelor simple faţă de oamenii cu adevărat cultivaţi şi cu adevărat folositori. Totuşi, îşi trecu mâna peste coaja de pe buză şi întrebă.

— Dar parcă s-a făcut mai mare! S-a umflat! Traduse Ahmadjan.

— Asta o să cadă! Aşa trebuie să fie! Îl lămuri cu voce deosebit de apăsată Donţova. Totul o să cadă! Te duci pentru trei luni acasă, te odihneşti, iar apoi vii din nou la noi!

Trecu la bătrânul Mursalimov. Acesta se aşezase deja, îşi coborâse picioarele din pat şi încercase să se ridice în întâmpinarea ei, însă ea îl opri şi se aşează alături. Cu aceeaşi încredere în atotputernicia ei o privea şi acest bătrân uscat, de bronz. Ea îl întrebă, prin Ahmadjan, cum stă cu tusea, îi ordonă să-şi suflece mânecile cămăşii, îi apăsă pieptul acolo unde avea dureri, ciocăni cu o mână prin palma celeilalte, ascultând-o, în acelaşi timp, şi pe Vera Kornilievna, care-i vorbea despre numărul şedinţelor, rezultatele analizelor de sânge, injecţiile făcute până la acea oră şi uitându-se şi ea, din când în când, tăcută, în fişă. Cândva, toate avuseseră un rost, toate îşi avuseseră locul lor în corpul sănătos, iar acum totul părea de prisos şi se iţea în tot soiul de noduri şi colţuri…

Donţova îi mai prescrise nişte injecţii şi-l rugă să scoată din noptieră şi să-i arate pastilele pe care le lua.

Mursalimov scoase un flacon gol de polivitamine. „Când le-ai cumpă-rat?” îl întrebă Donţova. Ahmadjan îi traduse răspunsul: acum trei zile. „Şi unde sunt pastilele?” – „Le-am înghiţit”.

— Cum adică le-ai înghiţit? Se minună Donţova. Toate deodată?

— Nu, în două rânduri, traduse Ahmadjan.

Izbucniră în râs medicii, infirmiera, bolnavii ruşi, Ahmadjan; până şi Mursalimov zâmbi un pic, neînţelegând

deocamdată despre ce e vorba.

Doar pe Pavel Nikolaevici, râsul lor stupid, inoportun, îl umplu de indignare. Lasă că-i readuce el imediat cu picioarele pe pământ! Căuta poziţia cea mai potrivită pentru a-i întâmpina pe doctori şi ajunse la concluzia că dacă rămâne culcat atitudinea lui va fi mai grăitoare.

— Nu-i nimic, nu-i nimic! Îl linişti Donţova pe Mursalimov. Apoi, după ce-i mai prescrise nişte vitamina C şi se şterse de prosopul pe care infirmiera i-l vâra plină de abnegaţie în mâini, se răsuci preocupată, cu gândul să treacă la patul următor. Abia acum, în apropierea ferestrei, cu faţa spre lumină, îşi dădea în vileag culoarea nesănătoasă a obrazului ei şi expresia profund obosită, epuizată, aproape bolnavă a chipului.

Chel, cu tiubiteika pe cap şi ochelarii pe nas, aşezat pe pat în capul oaselor, cu o expresie severă pe chip, Pavel Nikolaevici semăna, în mod inexplicabil, cu un învăţător, dar nu cu un învăţător oarecare, ci cu unul emerit, care a crescut sute de elevi. Avu răbdare până când Liudmila Afanasievna se apropie de patul lui, îşi potrivi ochelarii pe nas şi declară:

— Aşa deci, tovarăşă Donţova. Voi fi nevoit să povestesc despre moravurile din această clinică la Ministerul Sănătăţii. Îl voi suna pe tovarăşul Ostapenko.

Ea nu tresări, nu păli, poate doar faţa să-i fi devenit încă şi mai pământie. Nu făcu decât o mişcare ciudată, descriind din ambii umeri un soi de cerc, de parcă obosiseră în hamuri şi nu reuşea să şi-i elibereze.

— Dacă aveţi atât de uşor acces la Ministerul Sănătăţii, încuviinţă ea, imediat, chiar vă rog să-l sunaţi pe tovarăşul Ostapenko, fiindcă aş mai adăuga şi eu nişte date în plus, doriţi?

— Eu zic că şi-aşa sunt destule! O asemenea indiferenţă, ca la dumneavoastră, nici nu ştiu cum ar putea fi numită! Sunt de optsprezece ore aici – şi nimeni nu se ocupă de

tratamentul meu! Pe când eu… (Nu era capabil să-i spună mai mult de atât! Trebuia să înţeleagă şi singură!)

Toţi cei din cameră tăceau şi-l priveau pe Rusanov. Cea care primi lovitura nu fu Donţova, ci Gangart – îşi strânse buzele, se posomorî şi ridurile frunţii i se adunară de parcă ar fi asistat la ceva ireparabil, fără a putea interveni…

Iar Donţova, masivă, se aplecase deasupra lui Rusanov, fără a-şi permite nici măcar să se încrunte, repetă doar gestul acela circular al umerilor şi spuse concesiv, încetişor:

— Iată că am venit să vă tratez.

— Nu, acum e prea târziu! I-o tăie scurt Pavel Nikolaevici. M-am dumirit ce se petrece aici – plec de la voi. Nimănui nu-i pasă de nimic, nu mi se pune diagnosticul!

Deodată, vocea îi tremură. Era, într-adevăr, jignit.

— Diagnosticul v-a fost pus, spuse măsurat Donţova, ţinându-se cu ambele mâini de spătarul patului lui. Şi cu boala dumneavoastră n-aveţi unde merge, în republica asta nimeni nu şi-ar asuma tratamentul ei.

— Dar aţi spus că nu am cancer…?! Anunţaţi-mi, vă rog, diagnosticul exact!

— În general, nu suntem obligaţi să le numim bolnavilor bolile de care suferă. Dar dacă asta vă va aduce vreo uşurare, poftim: limfogranulomato-ză.

— Deci nu e cancer!

— Bineînţeles că nu. Nici măcar o umbră din răutatea ce ar fi fost firesc să apară pe parcursul unui asemenea schimb de cuvinte nu se făcuse simţită în vocea ei. Doar vedea şi ea tumoarea lui, cât pumnul, sub maxilar. Pe cine să se supere? Pe tumoare? Nimeni nu v-a forţat să vă internaţi la noi. N-aveţi decât să vă externaţi chiar acum. Dar nu uitaţi… Nu se moare numai de cancer.

— Acum vreţi să mă îngroziţi?! Strigă Pavel Nikolaevici. De ce mă speriaţi? Aşa ceva nu se cuvine! Îi mai dădea el încă înainte cu scandalul, dar la cuvântul „se moare” simţise cum îi îngheaţă sângele în vine. Apoi întrebă cu un ton mai

domol: Vreţi să spuneţi că situaţia mea e atât de periculoasă?

— Dacă vă apucaţi să bântuiţi dintr-o clinică într-alta, bineînţeles. Ia scoateţi-vă fulăraşul. Sculaţi-vă în picioare, vă rog.

Îşi scoase fularul şi coborî din pat. Donţova începu să-i pipăie cu grijă tumoarea, iar apoi şi partea sănătoasă a gâtului, comparându-le. Îl rugă să-şi dea cât poate capul pe spate (nici nu putu, de altfel, să-l răstoarne prea tare, tumoarea îl trase imediat în faţă), să-l aplece cât poate înainte, să-l întoarcă spre stânga şi spre dreapta.

Deci, aşa stăteau lucrurile! Capul său nu mai avea aproape deloc libertate de mişcare – acea libertate firească, uluitoare, pe care nici n-o observăm atunci când o avem.

— Scoteţi-vă haina, vă rog.

Bluza pijamalei lui în dungi verzi şi maro se încheia cu nasturi mari şi-i venea lejer, deci n-ar fi trebuit să fie nici o problemă să o scoată, dar, când întinse mâna, gâtul se crispa de durere şi Pavel Nikolaevici gemu. O, cât de departe merseseră lucrurile!

Infirmiera cea bătrână şi impunătoare îl ajută să-şi elibereze bravele din mâneci.

— Sub braţ n-aveţi dureri? Întrebă Donţova. Nu vă jenează nimic?

— De ce, s-ar putea să înceapă să mă doară şi acolo? Vocea lui Rusanov se prăbuşise de tot, fiind încă şi mai scăzută acum decât cea a Liudmilei Afanasievna.

— Ridicaţi-vă braţele lateral! Şi, palpând apăsat, ascuţit, îl pipăi sub braţe.

— Dar în ce-o să constea tratamentul? Întrebă Pavel Nikolaevici.

— V-am spus, doar: în injecţii.

— Unde? Direct în tumoare?

— Nu, intravenoase.

— Şi frecvente?

— De trei ori pe săptămână. Îmbrăcaţi-vă.

— Dar o operaţie ar fi imposibilă?

(Întrebase dacă era „imposibilă”, când, de fapt, de nimic nu se temea mai tare decât de bisturiu. Ca toţi bolnavii, prefera orice alt tratament, fie el şi de durată.)

— Operaţia nu şi-ar avea rostul.

Doctoriţa îşi şterse mâinile de prosopul care-i fusese întins.

Foarte bine că nu-şi are rostul! Pavel Nikolaevici începu să cântărească situaţia. Va trebui să se sfătuiască totuşi cu Kapa. Demersurile pe la autorităţi nu sunt deloc simple. Adevărul e că nu are influenţa pe care i-ar fi plăcut s-o aibă şi pe care prelinsese aici că o are. Cum nici să-l sune pe tovarăşul Ostapenko nu i-ar fi la îndemână.

— Bine, am să mă gândesc. Atunci putem hotărî mâine?

— Nu, îşi dădu nemiloasă verdictul Donţova. Numai astăzi se poate. Mâine nu vă putem face injecţie, fiindcă e sâmbătă.

Din nou regulile astea! De parcă regulile n-ar fi scrise pentru a fi ocolite!

— Şi de ce, mă rog, sâmbătă nu se poate?

— Păi, fiindcă reacţia dumneavoastră trebuie urmărită cu atenţie. Iar duminică acest lucru este imposibil.

— Deci e o injecţie atât de serioasă…?

Liudmila Afanasievna nu răspunse. Trecuse deja la Kostoglotov.

— Şi dacă am amâna pe luni?

— Tovarăşe Rusanov! Adineaori ne-aţi reproşat că nu v-am tratat vreme de optsprezece ore. Cum de sunteţi acum dispus să aşteptaţi şaptezeci şi două? (Ieşise deja învingătoare şi acum îl strivea sub roţi, iar el era neputincios!) Sau vă luăm în grija noastră, sau nu vă luăm. Dacă da, atunci astăzi, la unsprezece dimineaţa, vi se va face prima injecţie. Dacă nu – veţi semna o hârtie cum că refuzaţi tratamentul nostru şi am să vă externez chiar azi. Să aşteptăm încă trei zile fără a întreprinde nimic – n-avem

dreptul. Vă rog să vă gândiţi şi să-mi daţi răspunsul până termin vizita în această cameră.

Rusanov îşi îngropă faţa în mâini. Gangart, cu halatul încheiat până aproape de bărbie, trecu pe lângă el fără a mai scoate vreun sunet. Olimpiada Vladislavovna îl ocoli şi ea, plutind ca o corabie. Donţova obosise din pricina scandalului şi spera să aibă de ce se bucura la patul următor. Şi ea şi Gangart aveau deja, dinainte, un zâmbet uşor pe buze.

— Ei, Kostoglotov, dumneavoastră ce-aveţi de spus?

Kostoglotov, care-şi netezise un pic chica, răspunse tare şi hotărât, cu o voce de om sănătos:

— Minunat, Liudmila Afanasievna! Mai bine nici că se poate.

Medicii schimbară o privire. Buzele Verei Kornilievna schiţau doar un zâmbet, în schimb ochii îi râdeau de bucurie:

— Şi totuşi, Donţova se aşează pe marginea patului, descrieţi-ne şi nouă ce anume simţiţi? Ce s-a schimbat în acest răstimp?

— Vă rog! Consimţi cu plăcere Kostoglotov. Durerile mi-au scăzut după a doua şedinţă de raze, iar după a patra au dispărut cu totul. Tot atunci mi-a scăzut şi febra. Acurn, dorm minunat, câte zece ore pe zi, în orice poziţie, fără să mă doară nimic. Înainte îmi era imposibil să găsesc o asemenea poziţie. La mâncare nici nu voiam să mă uit, iar acum adun toate firimituri-le şi mai cer şi supliment. Şi nu mă doare.

— Şi nu vă doare? Începu să râdă Gangart.

— Dar vi se dă? Râdea şi Donţova.

— Câteodată. Ce să mai vorbim – pur şi simplu, mi s-a schimbat toată viziunea asupra lumii. Am sosit gata mort, iar acum sunt viu.

— Şi n-aveţi greţuri?

— Nu.

Donţova şi Gangart îl priveau pe Kostoglotov şi radiau de fericire – aşa îşi priveşte câte un profesor elevul eminent: mai mândru de frumuseţea răspunsului acestuia, decât de propriile lui cunoştinţe sau de experienţa sa. De un asemenea elev te ataşezi.

— Dar tumoarea o simţiţi?

— Acum nu mă mai jenează.

— Dar o simţiţi?

— Păi, da, uite, când mă culc simt o greutate în plus: parcă mi se şi rostogoleşte înăuntru. Dar nu mă deranjează! Insistă Kostoglotov.

— Bine, culcaţi-vă.

Cu o mişcare familiară (tumoarea îi fusese pipăită, în ultimele luni, prin diferite spitale, de nenumăraţi medici şi studenţi în practică, ba mai erau chemaţi, de obicei, şi oameni de prin cabinetele vecine să pipăie şi să se minuneze), Kostoglotov îşi ridică picioarele pe pat, îşi îndoi genunchii, se culcă, fără pernă, pe spate şi îşi dezgoli burta. Simţi imediat cum broasca râioasă din măruntaie, eterna lui însoţitoare, pitită undeva în adâncime, îl apăsă uşurel. Ludmila Afanasievna, aşezată alături, se apropia cu mişcări moi, circulare, de tumoare.

— Nu vă încordaţi, nu vă încordaţi, îi reamintea ea, deşi ştia şi el prea bine că nu trebuie să se încordeze, dar o făcea involuntar, apărându-se şi împiedicând-o să palpeze. În sfârşit, obţinând o burtă moale şi încrezătoare, ea simţi clar în adâncime, în dosul stomacului, forma tumorii lui şi merse pe conturul ei prima dată blând, a două oară mai hotărât, a treia oară – şi mai aspru.

Doctoriţa Gangart privea peste umărul ei. Kostoglotov se uita şi el la Gangart. Avea foarte mult farmec. Voia să fie severă – şi nu reuşea: se apropia repede de bolnavi. Voia să fie matură – şi nici asta nu-i ieşea: avea în ea ceva de fetiţă.

— Se palpează încă foarte clar, stabili Liudmila Afanasievna. A devenit mai plată, asta cu siguranţă. S-a retras înăuntru, a eliberat stomacul şi iată că nu-l mai

doare. S-a înmuiat. Dar conturul e aproape acelaşi. Vă uitaţi şi dumneavoastră?

— Nu, eu am văzut-o în fiecare zi, mai trebuie făcută şi câte o pauză. ROE – douăzeci şi cinci, leucocitele – cinci opt sute, segmentate… Mă rog, uitaţi-vă şi dumneavoastră…

Rusanov îşi ridică, la un moment dat, capul din mâini şi o întrebă în şoaptă pe infirmieră:

— Dar injecţiile acelea – sunt tare dureroase?

Kostoglotov vru şi el să afle:

— Liudmila Afanasievna! Câte şedinţe mai trebuie să fac?

— Asta nu se poate calcula de pe acum.

— Dar totuşi. Cam când aveţi de gând să mă externaţi?

— Poftim? Îşi ridică ochii din fişă. Ce-aţi întrebat?

— Când o să mă externaţi? Repetă cu aceeaşi siguranţă Kostoglotov. Îşi cuprinsese genunchii cu mâinile şi avea o înfăţişare independentă.

Pic de dragoste pentru elevul-model nu mai rămase în privirea Donţovei. Nu mai era vorba decât despre un pacient dificil, cu o expresie înrăit-încăpăţânată pe chip.

— Abia încep să vă tratez! Îl bruscă ea. De mâine. Până acum n-au fost decât vagi tatonări.

Dar Kostoglotov nu se lăsă.

— Liudmila Afanasievna, aş vrea să mă explic un pic. Înţeleg că nu sunt încă vindecat, dar nici nu pretind o însănătoşire completă.

De ce bolnavi avea parte! Unul şi unul. Liudmila Afanasievna se încruntă; de data asta chiar că era supărată:

— Ce tot îndrugaţi acolo! Sunteţi în toate minţile sau nu?

— Liudmila Afanasievna, Kostoglotov făcu un gest larg cu mâna lui mare, discuţia despre normalitatea sau lipsa de normalitate a omului contemporan ne-ar duce prea departe… Vă sunt sincer, din toată inima, recunoscător că m-aţi adus în această stare plăcută. Acum, eu aş vrea să trăiesc o vreme în această stare. Însă ce va urma după continuarea tratamentului – nu se poate şti. Pe măsură ce spunea aceste lucruri, buza de jos a Liudmilei Afanasievna

se răsucea de nerăbdare şi indignare. Sprâncenele doctoriţei Gangart o luaseră razna, ochii i se mutau de la unul la celălalt – ar fi vrut să se amestece şi să îndulcească lucrurile. Olimpiada Vladislavovna se uita de sus la răsculat. Cu alte cuvinte, n-aş vrea să plătesc un preţ prea mare, acum, pentru speranţa de a trăi cândva. Vreau să mă bizui pe forţele de apărare ale organismului…

— Dumneavoastră, cu forţele dumneavoastră de apărare ale organismului, aţi venit la noi în clinică în patru labe! Îl apostrofă cu duritate Donţova şi se ridică de pe patul lui. Măcar de-aţi înţelege cu ce vă jucaţi! Nici nu mai vreau să stau de vorbă cu dumnevoastră! Îşi flutură bărbăteşte mâna şi se întoarse spre Azovkin, dar Kostoglotov, cu genunchii îndoiţi sub pled, privea neîmblânzit, ca un dulău negru:

— Numai că eu, Liudmila Afanasievna, am să vă rog totuşi să discutăm! Poate că pe dumneavoastră vă interesează cazul în sine, vreţi să vedeţi cum se va termina experienţa asta, dar eu vreau să trăiesc o vreme liniştit. Măcar un an. Asta-i tot.

— Bine, zvârli peste umăr Donţova. Veţi fi chemat.

Enervată, îl privea pe Azovkin fără să reuşească deocamdată să-şi schimbe vocea şi expresia feţei.

Azovkin nu se sculase. Şedea, ţinându-se de buită. Nu făcuse decât să-şi ridice capul în întâmpinarea medicilor.

Buzele sale nu se adunau pentru a forma o gură, ci îşi exprimau, fiecare în parte, propria lor suferinţă. În ochii lui nu se putea citi decât rugă – implorau ajutor de la nişte surzi.

— Ei, ce mai zici, Kolea? Cum e? Liudmila Afanasievna îl îmbrăţişă peste umeri.

— Rău, răspunse el foarte încet, numai din gură, încercând să nu împingă aerul din piept, fiindcă orice apăsare în plămâni îşi avea imediat ecoul în stomac, la tumoare. Cu o jumătate de an în urmă, mergea, cu lopata pe umăr, în fruntea unui detaşament de komsomolişti, la muncile de

duminică, şi cânta cât îl ţinea gura – iar acum nici despre propria lui durere nu putea povesti decât în şoaptă.

— Bine, Kolea, hai să ne gândim împreună, Donţova vorbea la fel de încet. Poate ai obosit din pricina tratamentului? Te-o fi plictisit şi atmosfera de spital? Ia zi, te-ai plictisit?

— Da…

— Tu eşti de-aici, din oraş. Poate vrei să te odihneşti acasă? Vrei?… Ce-ai zice să te externăm pentru o lună, o lună jumătate?

— Dar pe urmă… Mă mai primiţi?

— Bineînţeles că te primim. Doar eşti de-al nostru acum. O să te odihneşti, scapi de injecţii. În locul lor o să-ţi cumperi, la farmacie, un medicament şi o să ţi-l pui sub limbă de trei ori pe zi.

— Sinestrol…?

— Da.

Donţova şi Gangart nu ştiau că, toate aceste luni, Azovkin cerşise cu fanatism de la fiecare infirmieră nouă, de la fiecare medic din garda de noapte, câte un somnifer în plus, câte un calmant, orice praf sau pastilă care să nu-i fi fost prescrisă. Cu această rezervă de medicamente îndesate într-o mică sacoşă de pânză, Azovkin îşi pregătea scăparea pentru ziua în care, iată, medicii vor renunţa la el.

— Trebuie să te odihneşti, Kolenka… Să te odihneşti…

Era tare linişte în salon şi de aceea se auzi deosebit de clar cum Rusanov oftă, apoi îşi scoase capul dintre palme şi anunţă:

— Mă dau bătut, doctore. Începeţi injecţiile!

Grijile medicilor.

Cum se numeşte asta? Deprimare? Apăsare? Un soi de ceaţă invizibilă, dar grea şi deasă, îţi pătrunde în piept, împresurându-ţi toată fiinţa lăuntrică şi înghesuind-o la mijloc. Şi nu mai simţi decât această strânsoare, această greaţă tulbure, fără a înţelege măcar, la început, ce anume te ţine în gheare. Aşa ceva simţea Vera Kornilievna după

terminarea vizitei, în vreme ce cobora, împreună cu Donţova, scara. Îi venea tare greu. În asemenea cazuri, soluţia e să faci un efort şi să te lămureşti: de unde starea aceasta? Iar apoi să-ţi cauţi o pavăză.

Şi iată ce era: teama pentru mama – astfel îi spuneau Liudmilei Afanasievna, între ele, cele trei asistente ale ei de la radiologie. Le putea fi mamă şi ca vârstă – ele toate aveau în jur de treizeci, iar ea se apropia de cincizeci; şi după acea râvnă deosebită cu care le învăţa să muncească: fiind ea însăşi conştiincioasă până la pedanterie, voia ca această calitate să şi-o însuşească şi cele trei „fiice” ale ei. Ea era unul dintre ultimii medici care mai îmbinau roentgeno-diagnosticarea cu roentgeno-terapia şi, în pofida tendinţelor timpurilor moderne de a fărâmiţa domeniile de specializare, lupta ca asistentele ei să păstreze şi ele ambele specialităţi. Nu exista secret pe care să nu li-l fi împărtăşit. De aceea, când Vera Gangart se dovedea, în diferite situaţii, mai agilă şi mai percutantă decât ea, „mama” nu simţea decât bucurie. Vera lucra la ea de opt ani, din momentul când terminase institutul – şi toată forţa ei de acum, forţa de a-i smulge pe oameni din ghearele morgii ce îi acoperise deja cu-o aripă, toată această forţă o avea de la Liudmila Afanasievna. Acest Rusanov îi putea pricinui „mamei” mari neplăceri. E greu să-ţi dai capul la tăiere, dar e uşor să-l retezi.

Şi de-ar fi fost vorba numai de Rusanov! O putea face oricare dintre bolnavii cu inimile înăsprite. Căci, odată provocată, orice hăituială devine incontrolabilă, ogarii aleargă, nu stau locului. Nu e urmă lăsată pe apă, ci brazdă tăiată în memorie. N-ai decât s-o netezeşti pe urmă, s-o presari cu nisip fin cernut, dar când o fi să strige cineva din nou, chiar şi la beţie: „Căsăpiţi-i pe doctori!” sau „Jos cu inginerii!” – bâtele îşi vor face pe loc apariţia în mâini. Crâmpeie de bănuială au rămas suspendate ici-colo, se simt în aer. Nu demult a fost internat la ei în clinică, cu o tumoare la stomac, un şofer de la Ministerul de Interne. Era

un caz chirurgical şi Vera Kornilievna n-avea nici o legătură cu el, însă, odată, într-o gardă de noapte, a preluat ea vizita de seară. Se plângea că doarme prost. I-a prescris bromural şi, aflând de la infirmieră că acesta fusese adus în pacheţele mici, a spus: „Daţi-i două pliculeţe o dată!” Bolnavul le luă, iar Vera Kornilievna nici n-a băgat de seamă s-o fi privit într-un fel special. De altfel, nici nu s-ar fi aflat nimic dacă laboranta clinicii lor nu s-ar fi întâmplat să fie vecină cu şoferul şi să-l viziteze în salon. Ea veni în grabă, tulburată, la Vera Kornilievna: şoferul nu luase prafurile (de ce, adică, două deodată?), renunţase să mai doarmă noaptea, iar acum o iscodea pe laborantă: „De ce-o cheamă Gangart? Povesteşte-mi despre ea mai pe îndelete. A vrut să mă otrăvească. Trebuie să ne ocupăm de ea.” Deci timp de câteva săptămâni, Vera Kornilievna a tot aşteptat că vor începe să se ocupe de ea. Şi în toate aceste săptămâni a trebuit să-şi continue munca fără preget, să pună fără a se înşela, ba chiar cu o scânteie de inspiraţie, diagnosticele, să măsoare cu exactitate dozele de tratament şi să-i susţină din priviri şi zâmbete pe bolnavii închişi în acest nefericit cerc al cancerului, aşteptându-se oricând să le citească în priviri: „N-ai cumva de gând să mă otrăveşti?”

O mai deprimase şi altceva în timpul vizitei: faptul că Kostoglotov, unul dintre bolnavii al căror tratament înainta cu mare succes şi faţă de care Vera Kornilievna fusese, nu se ştie de ce, deosebit de bună – Kostoglotov, bănuind că este obiectul unui experiment răuvoitor, i-a aruncat „mamei”, practic în obraz, o asemenea întrebare.

Deprimată era, după vizită, şi Liudmila Afanasievna. Îşi derula şi ea în amintire cazul neplăcut al Polinei Zavodcikova, o scandalagioaică înfiorătoare. Nu ea era bolnavă, ci fiul ei, iar ea fusese internată la clinică împreună cu el. Băiatul fusese operat de o tumoare internă – iar ea se năpustise asupra chirurgului chiar pe coridor, pretinzând să i se dea o bucăţică din tumoarea fiului. Şi de nu s-ar fi nimerit ca tocmai Lev Leonidovici să fie acel chirurg, poate

c-ar fi obţinut ce voia. Ideea ei era următoarea – să ducă bucăţica respectivă la o altă clinică, acolo să controleze diagnosticul şi, dacă s-ar fi întâmplat să nu coincidă cu cel iniţial, al Donţovei, să-i stoarcă acesteia nişte bani sau s-o dea în judecată. Avuseseră, fiecare dintre ele, mai multe cazuri de acest fel. Acum, după vizită, se duceau să discute între ele ceea ce nu se putea spune în prezenţa bolnavilor şi să hotărască împreună ce aveau de făcut.

Pavilionul numărul treisprezece era în criză de spaţiu şi nu se găsise nici o încăpere pentru medicii secţiei de radiologie. N-aveau loc nici în camera de proiecţie a „tunului gamma”, nici în cea a aparatelor roentgen de o sută douăzeci şi două sute de mii de volţi, cu focalizatoare lungi. Ar fi fost, eventual, ceva spaţiu în cabinetul de diagnosticare roentgen, dar acolo era mereu întuneric. Din această pricină, masa la care analizau cazurile în curs, unde se discutau treburile cotidiene ori îşi scriau fişele şi celelalte documente fusese aşezată în cabinetul pentru tratamente cu aparate roentgen cu focalizatoare scurte – de parcă nu stăteau şi aşa destul, de ani de zile, în aerul acela greţos, îmbibat de mirosul şi căldura specifice roentgenului.

Intrară şi se aşezară una lângă alta la masa mare, fără sertare, din scândură grosolan geluită. Vera Kornilievna făcea ordine în fişele celor internaţi, atât ale femeilor, cât şi ale bărbaţilor, separându-le pe cele pe care le putea prelucra şi singură de cele asupra cărora urmau să se consulte acum. Liudmila Afanasievna aştepta încruntată, cu ochii pironiţi în masă, cu buza de jos uşor ieşită în faţă şi ciocănind cu un creion în tăblie.

Vera Kornilievna o privea cu compătimire, dar nu se hotăra să-i vorbească nici despre Rusanov, nici despre Kostoglotov, nici despre soarta lor comună de medici – şi asta fiindcă n-ar fi avut rost să repete lucruri de la sine înţelese, iar dacă i-ar fi scăpat ceva insuficient de subtil, de

precaut, risca mai degrabă s-o rănească decât să-i aline tristeţea.

Iar Liudmila Afanasievna spuse:

— Este de-a dreptul înnebunitor faptul că eşti neputincios, nu-i aşa? (Putea fi vorba despre mulţi dintre cei consultaţi astăzi.) Apoi, mai ciocăni o vreme cu creionul în masă. Şi totuşi n-am greşit nicăieri. (Putea fi vorba şi de Azovkin şi de Mursalimov.) Am oscilat, la un moment dat, când să punem diagnosticul, dar tratamentul a fost corect. Şi nici doză mai mică n-aveam cum să-i dăm. Ne-a nenorocit butoiul ăla.

Deci, la Sibgatov se gândea! Există, ce-i drept, câte un caz pentru care cheltuieşti o inventivitate întreită şi tot nu reuşeşti să-l salvezi pe bolnav. Când Sibgatov a fost adus pentru prima dată pe targă, roentgenograma arăta distrugerea aproape completă a şirei spinării. La început, oscilaseră în punerea diagnosticului, până şi profesorul consultant susţinuse că e vorba de un sarcom al osului şi, abia pe urmă, treptat, s-a clarificat că era vorba de o tumoare cu celule gigantice, care face ca în măduvă să apară un fel de lichid şi tot osul să fie înlocuit de un ţesut gelatinos. Tratamentele însă coincideau. Şira spinării n-o poţi scoate, n-o poţi tăia cu fierăstrăul – este piatra unghiulară ce susţine întreaga construcţie. Nu rămânea altă soluţie decât iradierea cu roentgen, şi încă de la început în doze mari – altfel n-ar fi fost de nici un folos. Şi Sibgatov se înzdrăveni! Coloana i se întărise. Se vindecase, dar, din pricina dozelor veterinare de raze roentgen, toate ţesuturile din jur deveniseră extrem de sensibile şi predispuse la formarea unor noi tumori, maligne. Şi, în această situaţie, a mai avut şi acel accident care i-a provocat o ulceraţie trofică. Iar acum, când sângele şi ţesuturile lui refuzau roentgenul, acum făcea ravagii o nouă tumoare, pe care nu le rămânea decât s-o ţină în frâu, fără s-o poată elimina.

Medicul era chinuit de sentimentul neputinţei, de imperfecţiunea metodelor sale, iar inima era sfâşiată de milă, de cea mai obişnuită milă: iată, trăieşte pe lumea asta un tătar cu numele de Sibgatov; e un om blajin, politicos şi trist, capabil de o imensă recunoştinţă, dar nu se poate face pentru el nimic altceva să i se prelungească suferinţele.

În dimineaţa aceea, Nizamutdin Bahramovici o convocase pe Donţova tocmai pentru a discuta cazurile de acest fel: se cerea o exploatare mai eficientă a paturilor şi, din această cauză, în toate cazurile neclare, când nu era de aşteptat o îmbunătăţire sigură, bolnavii trebuiau externaţi. Donţova era şi ea de acord cu acest lucru: holul de jos era veşnic plin de bolnavi nevoiţi să aştepte câteodată zile în şir, iar din punctele oncologice locale soseau mereu cereri de-a li se aproba trimiterea de bolnavi. Era de acord cu acest principiu şi nimeni nu-l ilustra mai bine decât Sibgatov – dar, de externat, nu-l putea externa. Prea fusese îndelungată şi istovitoare lupta dusă pentru salvarea coloanei lui vertebrale, ca să cedezi acum în faţa unui simplu raţionament logic, ca să renunţi fie şi la simpla repetare a paşilor, cu speranţa infimă că următorul care va greşi la mutare va fi totuşi moartea, şi nu medicul. Din pricina lui Sibgatov, Donţova îşi schimbase până şi orientarea preocupărilor ştiinţifice: se adâncise în patologia oaselor, numai şi numai din dorinţa de a-l salva pe el. Poate că în holul de primire se aflau bolnavi care aveau la fel de multă nevoie de ajutor – dar iată că ea nu-i putea da drumul lui Sibgatov şi avea de gând să-l tragă pe medicul-şef pe sfoară, atât cât se va putea.

Nizamutdin Bahramovici insistase, de asemenea, să nu-i mai reţină nici pe cei condamnaţi, cazurile disperate. Era bine ca moartea lor să survină, pe cât posibil, în afara clinicii – pe de o parte, e şi acesta un mod de a mai elibera din paturi, pe de alta, cei din jurul lor vor fi mai puţin deprimaţi şi, în plus, se vor îmbunătăţi şi datele statistice,

căci nu vor fi externaţi din pricina decesului, ci doar cu remarca „Înrăutăţire”.

În această categorie intra şi Azovkin, pe care îl externase astăzi. Fişa lui – devenită, de-a lungul lunilor, un caieţel destul de gros, compus din file de hârtie maronie, grosolană, cu bucăţele albicioase de material lemnos în care stiloul se împiedica – conţinea multe cifre şi rânduri violete şi albastre. Amândoi medicii îl vedeau prin acest caieţel lipit din foi separate pe băieţelul de cartier transpirat de suferinţă, zăcând încolăcit pe pat, însă cifrele citite de vocea delicată, scăzută, erau mai nemiloase decât ecourile unei săli de tribunal şi nu exista formulă de recurs împotriva lor. Erau consemnate acolo şi cele douăzeci şi şase de mii de „r” de raze, dintre care douăsprezece mii în ultima serie, şi cele cincizeci de injecţii de sinestrol, şi şapte transfuzii de sânge şi, cu toate acestea, doar trei mii patru sute de leucocite, eritrocitele… Metastazele spărgeau rândurile apărării ca nişte tancuri, se întăreau deja în cavitatea toracică, apăruseră în plămâni, inflamaseră nodulii de deasupra claviculelor, iar organismul nu colabora deloc la stăvilirea lor.

Medicii cercetau şi completau fişele selectate, iar tehniciana de la cabinetul roentgen îşi continua procedurile pentru bolnavii ambulanţi. Iată că intră, împreună cu mama ei, o fetiţă de patru ani, în rochiţă albastră. Fetiţa avea pe faţă nişte umflături, nişte tumori roşietice, vascularizate, mici deocamdată şi fără caracter malign – obişnuiau, totuşi, să le iradieze ca să le prevină creşterea şi degenerescenţa. Fetiţa era nepăsătoare, habar n-avea că s-ar putea să ducă, de pe-acum, pe buza ei micuţă, imensa povară a morţii. Mai fusese aici şi nu se temea deloc, gângurea şi se întindea spre detaliile nichelate ale aparatului, bucurându-se de această lume sclipitoare. Şedinţele ei nu erau mai lungi de trei minute, dar ea nu voia să stea nemişcată sub bătaia ţevii înguste, îndreptată cu precizie asupra locului bolnav, nici măcar în răstimpul acestor trei minute. Se sucea

mereu, se ferea, şi tehniciana, nervoasă, stingea şi fixa, din nou şi din nou, ţeava asupra ei. Mama agita în faţa ei o jucărie şi încerca să atragă atenţia fetiţei, promiţându-i şi alte cadouri dacă va sta liniştită. Apoi, intră o bătrână ursuză, care-şi desfăşură cu greu basmaua şi-şi scoase bluza. Apoi, veni o femeie în halat cenuşiu de spital, cu biluţa unei tumori colorate în talpă – o nimica toată, o înţepase un cui de la pantof. Vorbea veselă cu asistenta fără a bănui câtuşi de puţin că această biluţă nenorocită, nu mai mare de un centimetru, pe care, nu se ştie de ce, medicii refuzau să i-o taie, era regele tumorilor maligne – melanoblastomul.

Medicii cheltuiau timp, vrând-nevrând, şi cu aceşti bolnavi, consultându-i şi dând sfaturi tehnicienei, astfel încât ora la care Vera Kornilievna trebuia să-i facă lui Rusanov injecţia cu embihină era deja depăşită când doctoriţa Gangart puse în faţa Liudmilei Afanasievna ultima fişă, cea a lui Kostoglotov, pe care-o păstrase, special, la urmă.

— Dacă ţinem cont de stadiul atât de avansat în care a venit – avem un debut de-a dreptul strălucitor, spuse ea. Numai că-i tare încăpăţânat. Nu cumva să renunţe, într-adevăr.

— Atâta îi trebuie! Bătu Liudmila Afanasievna în tăblia mesei. Boala lui Kostoglotov era aceeaşi de care suferea Azovkin, însă tratamentul părea să ia o turnură fomidabil de încurajatoare şi-atât ar mai lipsi, să aibă el curajul să renunţe!

— Faţă de dumneavoastră – nu va avea, încuviinţă imediat doctoriţa Gangart. Dar, în ceea ce mă priveşte, nu sunt la fel de sigură c-aş reuşi să-i înfrâng rezistenţa. Ce ziceţi, îl trimit la dumneavoastră? Îşi curăţă de pe unghie o firimitură care se lipise acolo. Între noi s-au stabilit nişte relaţii destul de dificile… Nu reuşesc să fiu categorică cu el. Nici nu ştiu de ce.

Relaţiile lor dificile începuseră chiar din clipa în care s-au cunoscut. Era o zi mohorâtă de ianuarie, ploua. Gangart era

de gardă, noaptea, pe toată clinica. Pe la nouă seara, una din infirmierele de la parter, o femeie grasă, plesnind de sănătate, veni la ea să se plângă:

— Doctore, e acolo un bolnav care face pe nebunul. Io una nu reuşesc să mă descotorosesc de el. Io nu ştiu ce-i de făcut, dacă nu se iau măsuri or s-ajungă să ni se suie-n cap.

Vera Kornilievna ieşi şi, lângă cămăruţa încuiată a sorei-şefe, la picioarele scării centrale, văzu – întins direct pe duşumea – un lungan încălţat cu cizme, într-o manta militară, roşcată de-atâta purtat, având o căciulă de blană civilă, cu urechi, prea mică pentru el, dar îndesată totuşi pe cap. Sub cap îşi pusese un sac de campanie şi se vedea clar că se pregătise să adoarmă. Gangart se apropie de el – avea picioare subţiri şi purta tocuri înalte (nu se îmbrăca niciodată neglijent) – îl privi cu severitate, încercând să-l facă să se ruşineze şi să se scoale, dar el, cu toate c-o văzuse, se uita cât se poate de indiferent, nu se urni din loc, mai mult chiar, părea să fi închis ochii.

— Cine sunteţi? Întrebă ea.

— Un – om, răspunse el încetişor, total indiferent.

— Aveţi trimitere la noi?

— Da.

— Când aţi primit-o?

— Astăzi.

După urmele de sub el se vedea că mantaua militară era udă leoarcă, cum erau, de altfel, şi cizmele, şi sacul de campanie.

— Dar aici nu e voie. Noi… Nu permitem aşa ceva. De altfel, e şi incomod…

— Ba nu-i deloc, veni ca un ecou stins răspunsul. Mă aflu în propria mea patrie – pe cine aş putea incomoda?

Vera Kornilievna era total derutată. Simţea că nu poate să ridice vocea la el pentru a-i porunci să se scoale şi că, de altfel, nici n-ar fi ascultat-o.

Îşi întoarse privirea spre hol, acolo unde ziua era plin de pacienţii veniţi la tratament şi de bolnavii care-şi aşteptau

rândul la internare, şi unde fuseseră aşezate trei bănci de parc pe care stăteau rudele venite în vizită la cei internaţi, iar noaptea, când clinica se închidea, erau lăsaţi să zacă bolnavii în stare gravă, care n-aveau unde merge. Acum, în hol, nu erau decât două bănci, pe una dintre ele zăcea deja o bătrână, iar pe cealaltă, punându-şi copilul alături, se-aşezase o tânără uzbecă cu basma înfloratã.

În holul acela i-ar fi putut permite să se culce pe jos, dar acolo podeaua era murdară, plină de urmele paşilor. Iar aici nu era voie să se intre decât în haine de spital sau în halate albe.

Vera Kornilievna se uită din nou la acest bolnav sălbatic, pe-a cărui faţă ascuţită îşi pusese deja amprenta nepăsarea sfârşitului.

— Şi n-aveţi pe nimeni în oraş?

— Nu.

— Dar la hoteluri aţi încercat?

— Am încercat, obosise deja să răspundă.

— Sunt cinci hoteluri în oraş.

— Nici nu vor să audă, îşi închise ochii, încheind audienţa.

— Dacă veneaţi mai devreme! Se gândi cu voce tare Gangart. Unele infirmiere de la noi îi primesc pe bolnavi peste noapte. Nu cer mult.

El stătea cu ochii închişi.

— Zice că poate să stea şi-o săptămână aşa! Se vârî în discuţie infirmiera de serviciu. În drum, adică! Până mi se dă un pat – zice! Auzi, golanul! Scoală-te, hai, nu te mai izmeni! Aici e sterilizat! Îl luă la rost infirmiera.

— Dar de ce sunt numai două bănci? Se miră Gangart. Parcă erau trei.

— A treia au dus-o, uite-acolo, arătă infirmiera prin uşa de sticlă.

Într-adevăr, o bancă fusese mutată în coridorul cabinetelor cu aparate Roentgen, aflat după uşă, pentru bolnavii care veneau să-şi aştepte, ziua, tratamentul ambulatoriu.

Vera Kornilievna îi ordonă infirmierei să descuie coridorul, iar bolnavului îi spuse:

— Am să vă aranjez mai comod, ridicaţi-vă.

Se uită la ea, fără să capete chiar imediat încredere. Apoi începu, chinuit şi zvâcnind de durere, să se ridice. Se vedea că fiecare mişcare şi răsucire a trunchiului îl obligau la un mare efort. Ridicându-se, nu luase şi sacul de campanie de pe jos, iar acum l-ar fi durut să se aplece după el.

Vera Kornilievna se aplecă uşor, luă cu degetele ei albe sacul ud, nu prea curat, şi i-l întinse.

— Mulţumesc, zâmbi el strâmb. Frumos am ajuns…

Jos, acolo unde zăcuse, rămăsese o pată umedă, lunguiaţă.

— V-a prins ploaia? Îl cercetă ea cu tot mai multă compătimire. Acolo, în coridor, e cald, puteţi să vă scoateţi mantaua. N-aveţi cumva frisoane? Dar temperatură? Toată fruntea îi era acoperită de căciula aceea neagră, nenorocită, cu urechi de blană, aşa că nu-i puse degetele pe frunte, ci pe obraz. Era suficientă o atingere uşoară pentru a constata că are febră.

— Luaţi vreun medicament?

O privea acum altfel, fără acea înstrăinare excesivă.

— Algocalmin.

— Aveţi la dumneavoastră?

— Îhâm.

— Dar un somnifer vreţi?

— Dacă se poate.

— Da! Îşi aduse ea aminte. Arătaţi-mi şi mie trimiterea!

Nu era prea clar dacă rânjise sau buzele i se mişcaseră doar la ordinele durerii.

— Dacă nu era hârtiuţa, puteam să stau bine-mersi în ploaie, da?

Îşi descheie copcile de sus ale mantalei şi scoase din buzunarul cămăşii militare trimiterea primită, într-adevăr, chiar în ziua aceea, la cabinetul ambulatoriu. Citi diagnosticul şi înţelese că era un bolnav de-al ei,

„radiologie”. Cu trimiterea în mână, era deja gata să plece după somnifer.

— Vi-l aduc imediat. Mergeţi să vă culcaţi.

— Ia staţi, ia staţi! Se învioră el. Vă rog să-mi daţi hârtiuţa înapoi! Cunoaştem noi metodele astea!

— Nu văd de ce v-aţi putea teme! Se întoarse ea jignită. Doar nu vreţi să spuneţi că n-aveţi încredere în mine?

O privi cu îndoială. Mârâi:

— Şi de ce ar trebui să am încredere, mă rog? Doar n-am mâncat borş din aceeaşi oală…

După care s-a dus să se culce.

Ea s-a supărat şi nu s-a mai întors la el, ci a trimis prin infirmieră somniferul şi trimiterea pe care scrisese, sus, „cito”, subliniind cuvântul şi punând un semn de exclamare.

Abia noaptea târziu mai trecu prin dreptul lui. Dormea. Banca era bună pentru aşa ceva: spătarul curbat se lega de partea pe care se stătea, curbată şi ea, formând un soi de şanţ. Îşi scosese mantaua udă, dar apoi se acoperise tot cu ea: o poală şi-o tot trăgea pe picioare, iar cealaltă – pe umeri. Cizmele îi atârnau de pe bancă. Pe tălpile lor nu era locşor care să nu fi fost peticit cu bucăţele de piele neagră şi roşie. Boturile cizmelor aveau placheuri de metal, tocurile – flecuri.

Dimineaţă, Vera Kornilievna mai apucă să-i spună soreişefe să-l culce pe palierul de sus al scării.

Ce-i drept, după acea primă zi, Kostoglotov nu mai fusese niciodată insolent cu ea. Vorbea politicos, într-un limbaj urban obişnuit, o saluta primul şi îi zâmbea chiar binevoitor. Dar ea rămăsese cu sentimentul că e capabil oricând de o figură neaşteptată.

Şi, într-adevăr, alaltăieri, când îl chemase să-i controleze grupa sanguină şi pregătise o seringă goală pentru a-i lua sânge din venă, el îşi coborâse mâneca suflecată şi-i spusese hotărât:

— Vera Kornilievna, regret, dar va trebui să găsiţi o modalitate de a vă descurca fără această probă.

— Dar de ce, Kostoglotov?

— Destul mi s-a supt sângele, nu mai vreau. Să dea cine are prea mult.

— Cum nu vă e ruşine? Ce fel de bărbat sunteţi? Îl privi ea cu acel zâmbet tipic feminin pe care bărbaţii nu-l pot îndura.

— Şi, pe urmă, ce aveţi de gând?

— Dacă va fi nevoie, vă vom face o transfuzie.

— Mie? Transfuzie? Vă rog să mă scutiţi! Ce nevoie am eu de sânge străin? Nici din cel străin nu vreau, nici dintr-al meu nu dau o picătură. Iar grupa sanguină n-aveţi decât s-o notaţi. O ştiu de pe front.

Oricât a încercat să-l convingă – nu voia să cedeze, găsind mereu argumente neaşteptate. Era convins că toate acestea sunt de prisos.

Până la urmă ea se supărase de-a binelea:

— Mă puneţi într-o situaţie prostească şi de-a dreptul penibilă. Vă rog pentru ultima dată.

Bineînţeles că făcea o greşeală şi se înjosea degeaba – de ce trebuia ea să-l roage?

Însă el îşi dezgoli pe loc braţul şi i-l întinse:

— Pentru dumneavoastră personal – n-aveţi decât să luaţi şi trei eprubete, poftim.

Din pricină că se pierdea în preajma lui, odată ieşise o confuzie. Kostoglotov îi spusese:

— Nu semănaţi a nemţoaică. Probabil că purtaţi numele soţului?

— Da, apucă ea să spună.

De ce răspunsese astfel? În clipa aceea i se păruse neplăcut să răspundă altfel.

El nu mai întrebă nimic.

Gangart era însă numele ei după tată, după bunic. Erau nemţi rusificaţi.

Dar cum să fi spus? Nu sunt măritată? N-am fost niciodată măritată?

I se păruse imposibil.

Povestea analizei.

Liudmila Afanasievna îl conduse pe Kostoglotov mai întâi la cabinetul de raze, de unde tocmai ieşise o bolnavă. De la ora opt dimineaţa, aici funcţiona, aproape fără întrerupere, un tub Roentgen mare, de o sută optzeci de mii de volţi, ce cobora de pe stative susţinut de nişte bare; fereastra de aerisire era închisă şi tot aerul era saturat de căldura dulceagă, uşor greţoasă a Roentgenului.

Această încălzire (căci aşa o percepeau plămânii, deşi nu era o simplă încălzire) le devenea nesuferită bolnavilor după vreo şase-zece şedinţe, dar Liudmila Afanasievna se obişnuise cu ea. De douăzeci de ani de când lucra aici, adică de pe vremea când ţevile chiar că nu erau izolate în nici un fel (nimerise la un moment dat şi sub o conductă de înaltă tensiune, era să moară atunci), Donţova respira în fiecare zi aerul cabinetelor Roentgen şi petrecea acolo, stabilind diagnostice, mai multe ore decât era permis. Aşa că, în pofida tuturor ecranelor şi-a mănuşilor de protecţie, încasase, probabil, mai mulţi „r” decât cei mai răbdători şi mai grav-bolnavi, numai că nimeni nu se gândise să-i numere şi să-i adune.

Acum se grăbea – dar nu neapărat pentru a ieşi mai repede, ci fiindcă era interzis să ţină degeaba, fie şi câteva minute în plus, aparatura Roentgen. Îi arătă lui Kostoglotov cum să se culce pe salteaua tare de sub tub şi să-şi dezvelească burta. Îi plimbă o pensulă gâdilicioasă şi răcoroasă peste piele, conturând ceva şi scriind, se pare, nişte cifre. Între timp, îi explică asistentei de la radiologie schema cvadraţilor şi cum să pună ţeava pe fiecare pătrat. Apoi îi porunci să se întoarcă pe burtă şi-l mânji şi pe spinare. Pe urmă spuse:

— După şedinţă, să treceţi pe la mine.

Şi plecă. Sora îi spuse să se întoarcă din nou cu burta în sus, îi acoperi primul pătrat cu cearceaful, iar apoi începu să care covoraşe grele din cauciuc plumbuit şi să ascundă sub ele toate locurile care nu trebuiau să primească

lovitura directă a razelor Roentgen. Covoraşele elastice se mulau cu apăsări grele, plăcute, pe corp.

Plecă apoi şi sora, închizând uşa în urma ei şi privindu-l acum doar prin ferestruica din zidul gros. Răsună un uruit stins, se-aprinseră lămpile ajutătoare, apoi se încinse şi ţeava principală.

Prin pătrăţelul de piele de pe burtă, lăsat liber, iar apoi prin ţesuturi şi organe ale căror denumiri nu le ştia nici proprietarul lor, prin hoitul broaştei-râioase – tumoarea, prin stomac sau maţe, prin sângele ce curge în artere şi-n vene, prin limfă, prin celule, prin coloana vertebrală şi oasele mai mărunte şi, din nou, prin ţesuturi, vase şi pielea de acolo, de pe spinare, apoi prin grosimea saltelei, prin scândurile groase de patru centimetri ale duşumelei, prin şapa de beton şi mai departe, mai departe, până la fundamentul de piatră sau până în măruntaiele părnântului – începură să curgă razele aspre ale Roentgenului, vectorii sensibili ai câmpurilor electrice şi magnetice, de neimaginat pentru mintea omenească, sau obuzele quanţilor mai accesibili înţelegerii, care rupeau şi găureau tot ce le ieşea în cale.

Această canonadă sălbatică cu quanţi mari, care asalta muteşte şi insesizabil ţesuturile asupra cărora era aţintită, îi redase lui Kostoglotov, în douăsprezece şedinţe, pofta de viaţă şi gustul mâncării, ba chiar şi-o stare sufletească bună. După al doilea sau al treilea atac, eliberat de durerile care-i făcuseră insuportabilă existenţa, dori să afle şi să înţeleagă cum se poate ca micile obuze penetrante să distrugă tumoarea fără a atinge restul corpului. Kostoglotov nu se putea lăsa cu totul în voia tratamentului, câtă vreme nu-şi clarificase ideea acestuia şi nu se pătrunsese de încredere în ea.

Făcu deci tot posibilul şi află câte ceva despre roentgeno-terapie, iscodind-o pe Vera Kornilievna. Această femeie plăcută reuşise să-l dezarmeze, lecuindu-l de ideile lui preconcepute şi de neîncredere, încă de la prima lor

întâlnire, lângă scară, când el hotărâse că n-au decât să-l ia cu pompieri şi miliţie, căci de bunăvoie el de-acolo nu pleacă.

— Nu vă temeţi, explicaţi-mi, o liniştise el. Eu sunt precum soldatul care trebuie să înţeleagă rostul atacului militar, altfel nu luptă. Cum e posibil ca Roentgenul să distrugă tumoarea, fără a atinge restul ţesuturilor?

Toate sentimentele Verei Kornilievna erau exprimate, înainte de-a i se oglindi în ochi, de buzele ei uşoare şi sensibile. De data aceasta ele arătară îndoială. (Ce-i putea spune ea despre această artilerie oarbă care trăgea cu aceeaşi plăcere în ai săi ca şi în duşmani?)

— Mă rog, nu prea s-ar cuveni… Dar, hai, bine. Roentgenul distruge, bineînţeles, totul la rând, fără diferenţieri. Numai că, spre deosebire de ţesuturile tumorilor, cele normale se restabilesc repede.

Adevărată sau nu, lui Kostoglotov îi plăcu ideea asta.

— A! În aceste condiţii, sunt gaia să joc. Mulţumesc. Acum, am de gând să mă fac bine!

Şi, într-adevăr, începu să se facă bine. Se întindea cu plăcere sub razele Roentgenului şi, în vremea şedinţelor, le insufla anume celulelor tumorii ideea că vor fi distruse, că au sfeclit-o.

Sau se gândea la ce se nimerea, ba, mai şi adormea din când în când. Iată, acum, de exemplu, îşi plimba ochii pe nenumăratele furtune şi fire electrice, încercând să priceapă de ce sunt necesare atât de multe şi, dacă există cumva o răcire, cum se face ea, oare: cu ulei sau cu apă? Însă gândurile nu-i zăboviră asupra acestei probleme şi nu reuşi să înţeleagă nimic.

Se trezi că se gândeşte la Vera Gangart. Îşi spunea că, iată, o femeie atât de plăcută nu va apărea niciodată la ei, la Uş-Terek. Şi că toate femeile de acest soi sunt neapărat măritate. De altfel, fără să uite de existenţa acestui soţ, îl punea cumva între paranteze şi se gândea la ea separat, făcând abstracţie de el. Îşi imagina cât de plăcut ar fi fost să

discute cu ea, nu în treacăt, ci îndelung, multă-multă vreme, măcar în timpul unei plimbări prin curtea clinicii. S-o sperie, din când în când, cu felul lui abrupt de-a gândi – are un fel de-a se fâstâci atât de amuzant. Farmecul îi luminează zâmbetul ca un soare, de câte ori o întâlneşte pe coridor sau în salon. Bunătatea ei nu ţine de meserie, e, pur şi simplu, bună. Şi buzele…

Tubul bâzâia cu clinchete uşoare.

Se gândea la Vera Gangart, dar se gândea şi la Zoia. Îşi dădu seama că impresia cea mai puternica a serii precedente, cu care se trezise şi de dimineaţă, i-o făcuseră sânii ei adunaţi laolaltă, formând un soi de poliţă aproape orizontală. Ieri, în timp ce discutau, văzuse pe masă, lângă ei, o riglă mare şi destul de grea pentru trasarea tabelelor – nu era de furnir, ci din lemn masiv. Şi, toată seara, Kostoglotov fusese ispitit să ia această riglă şi s-o aşeze pe poliţa sânilor ei, să vadă dacă o să alunece sau nu. El ar fi zis că n-o să alunece.

Şi se mai gândea cu recunoştinţă la covoraşul greu, îmbibat de plumb care-i fusese aşezat mai jos de burtă. Apăsându-l, covoraşul îl asigura în mod reconfortant: „Te apăr eu, nu te teme!”

Dar, dacă nu-l apără? Dacă nu este, totuşi, destul de gros? Sau dacă nu este aşezat cu destulă grijă?

În aceste douăsprezece zile, Kostoglotov nu se întorsese, pur şi simplu, la viaţă – la mâncare, mişcare şi-o stare de spirit mai bună. În aceste douăsprezece zile, îi revenise şi senzaţia cea mai minunată din lume, care îi dispăruse total în ultimele luni din pricina durerilor. Iar asta însemna că plumbul îşi făcea datoria!

Cu toate acestea, trebuia să scape din clinică, cât mai era încă întreg.

Nici nu observă când se întrerupsese vâjâitul şi începuseră să se răcească firele trandafirii. Intră asistenta şi începu să-i scoată scuturile şi cearceafurile. El îşi coborî picioarele de

pe saltea şi zări atunci, pe burta sa, reţeaua de linii şi cifre violete.

— Dar, de spălat, pot să mă spăl?

— Numai cu permisiunea medicilor.

— Frumos decor. Am impresia că m-aţi preparat pentru o lună!

După aceea, se duse la Donţova. O găsi în celălalt cabinet, unde se aflau aparatele cu transfocatoare scurte, cercetând la lumină peliculele mari de roentgen. Aparatele fuseseră scoase din funcţiune, cele două ferestruici de aerisire erau deschise şi era singură în încăpere.

— Luaţi loc, spuse rece Donţova.

El se aşează.

Doctoriţa nu lăsă imediat din mână cele două filme pe care le compara.

În timpul vizitei, Kostoglotov se luase la harţă cu ea doar pentru a se apăra de excesele metodelor medicale aplicate mecanic, după instrucţiuni generale. Însă, Liudmila Afanasievna personal îi inspira, de fapt, încredere – şi asta nu numai datorită felul ei de a fi, hotărât, bărbătesc, sau a manierei clare de a da comenzile la ecran, nu numai datorită vârstei şi devotamentului ei evident faţă de meserie, dar, mai ales, din pricina siguranţei cu care-i palpase, încă din prima zi, conturul tumorii, mergând exact, dar exact de-a lungul lui. Despre corectiiudinea palpării îi dădea de veste tumoarea însăşi, căci simţea şi ea câte ceva. Numai un bolnav îşi poate da seama dacă degetele medicului înţeleg corect tumoarea. Donţova îl palpase atât de exact, încât nici nu prea mai era nevoie de radiografie.

După ce puse deoparte filmele şi-şi scoase ochelarii, doctoriţa spuse:

— Kostoglotov, în fişa dumneavoastră există o pată albă. Trebuie să cunoaştem cu exactitate caracterul primei dumneavoastră tumori. Când Donţova apela la limbajul medical, vorbirea ei se accelera foarte tare: frazele lungi şi termenii ţâşneau dintr-o suflare. Faptele povestite de

dumneavoastră despre operaţia de acum doi ani şi situaţia metastazelor actuale ne conduc la concluzia că diagnosticul de atunci coincide cu al nostru. Totuşi, nu sunt absolut excluse nici alte variante Iar acest lucru îngreunează tratamentul. Cum bine înţelegeţi şi dumneavoastră, pentru monent, ne este imposibil să luăm o probă din metastază.

— Slavă Domnului! Oricum nu v-aş fi lăsat.

— Eu nu înţeleg totuşi de ce n-am putea obţine lamelele cu preparatul iniţial, din moment ce dumneavoastră sunteţi sigur că s-a făcut un examen histologic?

— Sunt sigur.

— Păi, în acest caz, de ce nu vi s-a anunţat rezultatul? Turuia ea cu rapiditatea unui om care n-are vreme de pierdut. Unele cuvinte nici nu puteau fi înţelese şi trebuiau deduse.

Kostoglotov, în schimb, îşi pierduse deprinderea de-a se grăbi:

— Rezultatul? Erau evenimente atât de fierbinţi acolo, Liudmila Afanasievna, era aşa o atmosferă încât, zău… Mi-ar fi fost şi ruşine să întreb de biopsia mea. Capetele zburau unul după altul. De altfel, eu nici nu înţelegeam, pe atunci, ce nevoie e de biopsie.

Când vorbea cu medicii, lui Kostoglotov îi plăcea să folosească termenii lor de specialitate.

— Bineînţeles că dumneavoastră nu înţelegeaţi. Dar medicii trebuiau să priceapă totuşi că nu era de glumă.

— Me-di-cii?

Se uită la părul străbătut de fire cărunte, pe care ea nici nu se gândea să le ascundă sau să le vopsească, şi cuprinse într-o privire expresia preocupată a feţei cu pometii cam prea largi.

Ciudată mai era curgerea acestei vieţi dacă, iată, având în faţa sa o femeie din ţara lui, contemporană cu el şi binevoitoare – el nu-i poate explica, în limba lor comună, nici cele mai simple lucruri. Prea ar trebui s-o ia de departe. Sau invers, ar fi nevoit să se oprească mult prea repede.

— Nici doctorii nu puteau face nimic, Liudmila Afanasievna. Primul chirurg, un ucrainean, cel care mi-a fixat data intervenţiei şi m-a pregătit pentru ea, a fost dus cu convoiul chiar în noaptea din ajunul operaţiei.

— Şi?

— Ce – şi? Păi, dacă a fost luat!

— Totuşi, când a fost prevenit trebuia să…

Kostoglotov izbucni într-un râs sincer.

— Nimeni nu te previne când eşti luat cu convoiul, Liudmila Afanasievna. Ăsta e tot hazul, să fii smuls brusc, pe neaşteptate.

Donţova îşi încruntă fruntea largă. Kostoglotov spunea lucruri aberante.

— Dar avea totuşi un bolnav care trebuia operat, nu…?

— Ha! Erau acolo alţii, şi mai şi decât mine. Un lituanian înghiţise o lingură de aluminiu, una de supă.

— Asta cum se poate?!

— Păi, o făcuse special, ca să fie scos de la izolator. Nu avea de unde să ştie că medicul urma să fie luat.

— Bine, dar pe urmă? Tumoarea dumneavoastră trebuie să fi crescut foarte repede?

— Da, se vedea cu ochiul liber cum se umflă, de dimineaţa până seara, zău… Apoi, peste vreo cinci zile, a fost adus, dintr-un alt lagăr, un chirurg nou, un neamţ, Karl Fiodorovici. Aşşşa… Păi, a mai durat vreo zi-două, până s-a orientat şi el în loc nou, şi, peste încă o zi, m-a operat. Dar nimeni nu mi-a vorbit de „tumori maligne” sau „metastaze”. Nici nu cunoşteam aceste cuvinte.

— Dar biopsia a trimis-o la analiză?

— Eu atunci nu ştiam nimic de biopsie. Zăceam după operaţie cu nişte săculeţe de nisip pe mine. Spre sfârşitu! Săptămânii, am început să învăţ cum se coboară picioarele din pat, apoi să mă ridic – când, deodată, iar au început să adune un grup de „revoltaţi” cică, vreo şapte sute de oameni din tot lagărul. Şi în acest grup nimereşte şi preablândul meu Karl Fiodorovici. L-au luat din baraca în

care locuia, fără să-l lase să-şi mai vadă măcar o dată bolnavii.

— Ce sălbăticie!

— Se înlâmplau acolo lucruri şi mai sălbatice de-atât. Kostoglotov se încinsese mai tare decât de obicei. Un prieten de-al meu a venit fuga să-mi spună că sunt şi eu pe lista celor care urmează să fie duşi şi că şefa sectorului sanitar, madam Dubinskaia, îşi dăduse acordul. Şi-a dat acordul, ştiind prea bine că n-am cum să merg, că nici măcar nu mi se scoseseră firele, ce canalie!… Iertaţi-mă… Oricum, eu, unul, mă hotărâsem: călătoria într-un vagon de vite, cu firele nescoase, ar fi dus inevitabil la o infecţie, însemna moarte sigură… Când or să vină după mine, am să le spun: împuşcaţi-mă aici, pe patul de spital, eu nu plec nicăieri. Categoric! Dar n-au mai venit. Şi asta nu fiindcă s-ar fi îndurat madam Dubinskaia, ea s-a mirat chiar că n-am fost luat, însă la biroul de contabilitate-repartizări şi-au dat seama că-mi rămăsese mai puţin de un an din termenul de condamnare. Dar m-am îndepărtat de subiect… Mă apropiasem deci de geam să privesc. Dincolo de ulucile ce împrejmuiau spitalul, la vreo douăzeci de metri depărtare de mine, se făcuse careu şi cei care plecau erau mutaţi acolo, înainte de a porni sub convoi. De acolo m-a zărit, în fereastră, Karl Fiodorovici şi mi-a strigat: „Kostoglotov! Să nu uitaţi! E foarte important! O mostră din tumoarea dumneavoastră am trimis-o la analiză histologică la Omsk, la catedra de anatomie patologică, să nu uitaţi!” Şi… I-au dus. Aceştia au fost medicii mei, predecesorii dumneavoastră. Sunt ei, oare, de vină?

Kostoglotov se lăsă pe spătarul scaunului. Era tulburat. Se simţea învăluit de aerul acelui spital, nu al acestuia.

Selectând datele necesare din cele de prisos (povestirile bolnavilor cuprind întotdeauna o groază de lucruri fără rost), Donţova continuă cu întrebările:

— Şi, cum a rămas cu răspunsul din Omsk? A sosit? Vi s-a comunicat?

Kostoglotov strânse din umerii săi ascuţiţi.

— Nu mi-a comunicat nimeni nimic. Eu nici nu înţelegeam ce voia să spună Karl Fiodorovici, când îmi strigase acele cuvinte. Abia toamna trecută, în deportare, când prea m-au luat tare durerile, un bătrânel ginecolog, prietenul meu, a insistat să cer rezultatul. Am trimis o scrisoare în lagărul meu. N-a venit nici un răspuns. Atunci am scris o plângere la conducerea lagărului. Peste vreo două luni mi-a venit următorul răspuns: „Cercetând amănunţit arhivele noastre, ne-a fost imposibil să identificăm analizele”. Îmi era deja atât de greaţă din pricina tumorii, încât eram gata să mă las păgubaş, dar, fiindcă cei de la comandament nu mă lăsau nici măcar să plec la tratament, am scris şi eu aşa, la nimereală, la Omsk, la catedra de anatomie patologică. Iar de acolo mi-a sosit repede, în câteva săptămâni, răspunsul – asta se întâmpla deja în ianuarie, înainte de a mi se permite să vin aici.

— Păi, despre asta era vorba! Răspunsul acela! Unde e?!

— Liudmila Afanasievna, când am venit eu încoace – eram… Totul mi-era indiferent. De altfel, hârtiuţa aceea n-avea nici parafă, nici ştampilă, era o simplă scrisoare de la laboranta catedrei. Plină de bunăvoinţă, ea mi-a scris că, exact la data pe care am pomenit-o eu şi tocmai din acel cătun, a sosit un preparat, care-a fost analizat confirmându-se, iată – felul de tumoare pe care-l bănuiţi şi dumneavoastră. Şi că răspunsul a fost trimis încă de atunci spitalului de la care sosise cererea, adică spitalului nostru din lagăr. De altfel, asta e perfect verosimil şi se potriveşte cu moravurile de acolo. Eu cred aşa: răspunsul a sosit, nimeni n-a avut nevoie de el şi madam Dubinskaia…

Nu, Donţova nu putea pricepe o asemenea logică! Cum îşi ţinea mâinile încrucişate pe piept, îşi plesni nerăbdătoare braţele deasupra coaielor.

— Dar, dintr-un asemenea răspuns ar fi rezultat că aveţi nevoie urgentă de roentgeno-terapie!

— Ce a-nu-me? Kostoglotov făcu o grimasă comică şi o privi pe Liudmila Afanasievna. Roentgeno-terapie?

Poftim, îi vorbea de un sfert de oră, fără să reuşească să-i explice cât de cât ceva! Nu înţelesese nimic.

— Liudmila Afanasievna! O imploră el. Dumneavoastră nici n-aţi încercat să vă închipuiţi lumea de acolo… Ştiu că imaginea ei nu e prea răspândită, dar totuşi! Care roentgeno-terapie! Încă nici nu-mi trecuse durerea de la operaţie, eram cam în starea în care-i acum Ahmadjan, când am fost scos la munci, la turnat beton. Şi nici prin cap nu-mi trecea c-aş putea fi nemulţumit de ceva. Ştiţi dumneavoastră cât cântăreşte o ladă adâncă, cu beton lichid, ridicată în doi?

Ea îşi plecase capul.

— Fie. Dar să luăm acum răspunsul de la catedra de anatomie patologică – de ce nu are ştampilă? De ce a venit ca o scrisoare particulară?

— Păi, eu zic mersi c-a venit şi-aşa, ca scrisoare particulară! Încercă s-o lămurească Kostoglotov. Am avut noroc de un om bun. Am observat că printre femei sunt totuşi mai mulţi oameni buni decât printre bărbaţi… Iar scrisoarea e particulară din pricina secretomaniei noastre blestemate! De altfel, aşa mi s-a şi scris de-acolo: lamelele ne-au fost trimise, însă fără a se indica numele de familie al bolnavului. Din această pricină, nu vă putem da o adeverinţă oficială şi nici lamelele cu preparatul nu vi le putem trimite. Kostoglotov începuse să se irite. Această expresie punea stăpânire pe faţa lui mai repede decât oricare alta. Mare secret de stat! Idioţii! Tremurau să nu se afle cumva, la o catedră oarecare, că într-un lagăr oarecare se chinuie deţinutul Kostoglotov. I-auzi, Franz! Drept rezultat, ei s-au ales cu o scrisoare anonimă, iar dumneavoastră vă stoarceţi creierii cum să mă trataţi. În schimb, nu s-a divulgat marele secret!

Privirea Donţovei era hotărâtă şi limpede. Ea nu se lăsa îndepărtată de problema ei.

— Chiar şi în aceste condiţii, trebuie să includ scrisoarea în fişa bolii.

— Bine. V-o trimit de cum mă întorc în aulul meu.

— Nu, îmi trebuie mai repede. Ginecologul acela al dumneavoastră n-ar putea s-o găsească şi s-o trimită?

— De găsit, o găseşte el, dar… Dar, eu când plec?

Kostoglotov se uita de sub sprâncenele adunate.

— Veţi pleca atunci, i-o trânti cu greutate Donţova, când eu voi hotărî că tratamentul dumneavoastră trebuie întrerupt. Şi nici atunci nu veţi pleca decât temporar.

Atâta aştepta Kostoglotov! Era momentul care nu trebuia scăpat fără a da atacul!

— Liudmila Afanasievna! Cum am putea face pentru a stabili un ton ca între maturi şi nu ca de la matur la copil? Zău aşa. V-am mai spus-o, astăzi, în timpul vizitei…

— Astăzi, în timpul vizitei, faţa Donţovei deveni înfricoşătoare, mi-aţi făcut o scenă ruşinoasă. Ce aţi urmărit – să-i tulburaţi pe bolnavi? Ce le băgaţi în cap?

— Ce am urmărit? Vorbea fără să se înfierbânte, pe un ton grav şi se aşezase pe scaun fix, cu spinarea rezemată de spătar. Am vrut doar să vă amintesc că am dreptul să dispun de propria mea viaţă. Omul are totuşi a-cest drept, nu-i aşa? Îmi recunoaşteţi acest drept?

Donţova se uita la cicatricea lui decolorată, sinuoasă, şi tăcea. Kostoglotov îşi dezvoltă ideea:

— Dumneavoastră porniţi de la o presupunere greşită: credeţi că, din momentul în care un bolnav s-a internat, puteţi gândi în locul lui. Că, din clipa aceea, în locul lui trebuie să gândească instrucţiunile dumneavoastră, şedinţele fulger, programele, planul şi onoarea instituţiei dumneavoastră medicale. Iar eu mă transform din nou, precum în lagăr, într-un fir de nisip de care nu depinde niciodată nimic.

— Clinica cere acordul bolnavilor înainte de operaţie, îi reaminti Donţova.

(Ce-i veni să pomenească de operaţie?… Operat chiar că nu s-ar mai lăsa, pentru nimic în lume!)

— Mulţumesc! Mulţumesc şi pentru atât, deşi e clar c-o face pentru a se asigura. Dar, în afară de operaţie, nu-l mai întrebaţi nimic pe bolnav, nu-i explicaţi absolut nimic! Dacă n-ar fi să luăm decât roentgenul!

— De unde-aţi cules zvonurile astea despre roentgen? Încercă să ghicească Donţova. Nu cumva de la Rabinovici?

— Nu cunosc nici un Rabinovici! Dădu cu hotărâre din cap Kostoglotov. Eu vorbesc despre un principiu.

(Adevărul era că de la Rabinovici auzise povestirile acelea sumbre despre urmările tratamentului cu roentgen, dar îi promisese să nu-l dea de gol. Rabinovici venea la tratament ambulatoriu şi făcuse deja peste două sute de şedinţe, însă le suporta greu şi simţea că fiecare şedinţă în plus îl apropie de moarte, şi nu de însănătoşire. Acolo unde locuia el – în locuinţă, în casă, în oraş, nimeni nu-l înţelegea: oameni sănătoşi, cei din jurul lui alergau cu toţii, de dimineaţa până seara, spre tot soiul de victorii sau neşanse, care lor li se păreau pline de importanţă. Până şi familia obosise de el. Şi doar aici, în pridvorul dispensarului oncologic, bolnavii îl compătimeau şi erau dispuşi să-l asculte cu orele. Ei înţelegeau ce înseamnă când vârful mobil al „arcului” devine rigid, iar cicatricele de la roentgen se încheagă pe toată suprafaţa iradiată.)

Poftim, acum are de gând să-i vorbească de principii!… Asta le mai lipsea Donţovei şi asistenţilor ei, să-şi petreacă zilele dezbătând cu bolnavii principiile de tratament!… Păi, atunci, chiar că nu le-ar mai rămâne timp pentru tratamentul în sine! Dar curioşi, încăpăţânaţi şi cicălitori, ca acesta, sau ca Rabinovici, care s-o scoată din minţi, încercând să-şi clarifice mersul bolii, nu se nimereau decât unul la cincizeci, şi n-avea cum să evite povara discuţiilor cu ei. În afară de asta, Kostoglotov era un pacient excepţional, şi din punct de vedere medical: special, prin incredibila

delăsare şi rea-voinţă, aducând a complot, cu care i se făcuse tratamentul până să vină la ea – fusese lăsat să ajungă, ba chiar împins până la limita bolii – cazul lui era deosebit, pe de altă parte, şi prin înviorarea bruscă, deosebit de rapidă, care începuse odată cu tratamentul roentgen.

— Kostoglotov! În douăsprezece şedinţe, roentgenul v-a transformat dintr-un cadavru într-un om viu – cum îndrăzniţi să ridicaţi acum vocea împotriva lui? Vă plângeţi că-n lagăr şi-n deportare n-aţi fost tratat, c-aţi fost neglijat – iar apoi, fără nici o trecere, vă plângeţi că sunteţi tratat şi că vi se poartă de grijă. Unde-i logica?

— Eu nu zic că-i logic, îşi scutură şuviţele negre Kostoglotov. Dar poate că nici n-are cum să fie, Liudmila Afanasievna? Omul este o fiinţă atât de complicată – de unde convingerea c-ar putea fi explicat logic? Sau, ştiu eu, economic? Sau fiziologic? Într-adevăr, când am sosit la dumneavoastră, eram gata mort şi zăceam pe podea, lângă scară, implorându-vă să mă internaţi – iar dumneavoastră trageţi concluzia, nu-i aşa, c-am venit la dumneavoastră pentru a mă salva cu orice preţ. Dar eu nu vreau – cu orice preţ! De altfel, nici nu există pe lumea asta vreun lucru pentru care să fiu de acord să plătesc orice preţ! Începuse să se grăbească, ceea ce-i displăcea, însă Donţova era mereu pe punctul de a-l întrerupe, şi mai avea multe de spus pe tema asta. Am sosit la dumneavoastră ca să-mi uşuraţi suferinţele! Spuneam aşa: mă doare cumplit, ajutaţi-mă! Şi m-aţi ajutat! Şi iată că nu mă mai doare. Mulţumesc! Mulţumesc! Vă rămân îndatorat şi veşnic recunoscător. Dar acum – daţi-mi drumul! Lăsaţi-mă să mă retrag, ca un câine, în cuşca mea, să zac acolo în voie şi să-mi ling rănile.

— Iar când o să vă ajungă cuţitul la os, o să veniţi din nou în patru labe la noi?

— Poate că da. Poate c-am să vin din nou în patru labe.

— Iar noi va trebui să vă primim?

— Da! Aşa văd eu adevărata caritate din partea dumneavoastră! Dar pe dumneavoastră ce vă nelinişteşte? Procentul însănătoşirilor? Inventarul? Cum să treceţi în condică faptul că mi-aţi dat drumul, după numai cincisprezece şedinţe, când Academia de Ştiinţe recomandă cel puţin şaizeci?

Aşa un talmeş-balmeş de aberaţii nu mai auzise niciodată. Tocmai că, din punctul de vedere al dărilor de seamă, i-ar fi convenit de minune să-l externeze acum, cu „îmbunătăţire categorică”, în vreme ce, după cincizeci de şedinţe, nu va mai putea fi vorba de-aşa ceva.

El însă o ţinea lângă pe-a lui:

— Mie mi-e suficient faptul c-aţi constrâns tumoarea să dea înapoi. C-aţi oprit-o. Acum ea e pe poziţii de apărare. Tot pe poziţii de apărare sunt şi eu. Perfect. Soldatului îi prieşte cel mai bine în apărare. Oricum, să mă vindecaţi până la capăt tot n-o să puteţi, fiindcă tratamentul oncologic n-are niciodată sfârşit. Şi, în general, toate procesele naturale ajung, la un moment dat, în faza de saturaţie asimptotică, atunci când eforturile mari duc la rezultate mici. La început, tumoarea mea s-a dezintegrat repede, acum o să înceapă să se distrugă lent – lăsaţi-mă deci să plec cu sângele ce mi-a mai rămas.

— De unde aţi cules aceste informaţii, tare aş fi curioasă să ştiu? Îşi îngustă ochii Donţova.

— Ştiţi, mie, din copilărie, mi-a plăcut să citesc cărţi medicale.

— Şi de ce anume vă temeţi în tratamentul nostru?

— De ce trebuie să mă tem – nu ştiu, Liudmila Afanasievna, eu nu sunt medic. Acest lucru poate că-l ştiţi dumneavoastră, dar nu vreţi să mi-l explicaţi. Iată, Vera Kornilievna, de exemplu, vrea să-mi prescrie injecţii cu glucoză…

— Obligatoriu.

— Iar eu – nu vreau.

— Şi de ce, mă rog?

— În primul rând, pentru că e nefiresc. Dacă am, într-adevăr, nevoie de zahăr dintr-ăsta de struguri – daţi-mi-l pe gură! Ce mai idee în secolul ăsta, al douăzecilea – orice medicament se injectează! Unde s-a mai văzut aşa ceva în natură? Doar nu la animale? Peste o sută de ani, se va râde de noi ca de nişte sălbatici. Şi-apoi – cum se fac aceste injecţii? E câte o soră care nimereşte imediat vena, dar alta îţi ciuruieşte toată… Toată partea asta de cot. Nu vreau! Pe urmă, văd că vă pregătiţi să-mi faceţi o transfuzie…

— Ar trebui să vă bucuraţi! S-a găsit cineva dispus să vă ofere propriul lui sânge! Asta înseamnă sănătate, viaţă!

— Dar eu nu vreau! Unui cecen i s-a făcut aici, de faţă cu mine, transfuzie, iar apoi, timp de trei ore, s-a zvârcolit în pat: cică era un caz de „compatibilitate imperfectă”. Iar unuia i s-a introdus sângele pe lângă venă şi i-a răsărit o ditamai umflătură pe mână. A trecut o lună încheiată de-atunci, şi încă i se mai pun comprese. Eu nu vreau aşa ceva.

— Fără transfuzii nu se pot administra mai multe şedinţe de raze roentgen.

— Păi, atunci, nu mi le mai administraţi! De ce vă luaţi dumneavoastră dreptul de a hotărî pentru altcineva? Este un drept cumplit acesta şi arareori duce la ceva bun. Temeţi-vă de el! Nici medicul n-are acest drept.

— Ba, tocmai medicului îi este dat acest drept! Lui, în primul rând! Strigă plină de convingere Donţova, supărată de-a binelea de data asta. Fără acest drept n-ar mai fi existat nici un fel de medicină!

— Dar la ce duce asta? Iată, în curând, veţi avea o comunicare despre bolile de iradiere, nu-i aşa?

— De unde ştiţi? Se miră Liudmila Afanasievna.

— Păi, e uşor de presupus…

(Adevărul era că pe masă zăcea un dosar gros, plin cu foi bătute la maşină. Inscripţia de pe dosar era întoarsă cu susu-n jos faţă de Kostoglotov, dar, de-a lungul discuţiei, apucase s-o descifreze şi să reflecteze la ea.)

— E uşor de presupus. Fiindcă a apărut un nou termen şi, prin urmare, trebuie făcute comunicări. Dar cu siguranţă că, şi cu douăzeci de ani în urmă, i-aţi făcut raze vreunui Kostoglotov dintr-ăsta, care se opunea, care spunea că se teme de tratament, iar dumneavoastră l-aţi asigurat că totu-i în ordine, fiindcă nu ştiaţi încă de bolile provocate de iradiere. Aşa şi eu acum: încă nu ştiu de ce să mă tem, dar – daţi-mi drumul! Vreau să mă lecuiesc prin forţe proprii. Poate c-o să mă simt mai bine, ce ziceţi!

Au medicii o lege nescrisă; bolnavul nu trebuie speriat, bolnavul trebuie încurajat. Însă un bolnav atât de pisălog ca Kostoglotov trebuia, din contră, luat prin surprindere.

— Mai bine? N-o să vă fie mai bine! Pot să vă asigur – pocni cu patru degete tăblia mesei cum plesneşti o muscă cu o paletă – că n-o să vă fie! Veţi… Mai calculă o dată impactul loviturii. Veţi muri!

Şi se uita, aşteptând tresărirea lui. Dar el amuţise doar.

— Veţi avea soarta lui Azovkin. Aţi văzut, da? Aveţi aceeaşi boală ca şi el, şi cam la fel de neglijată. Pe Ahmadjan îl vom salva – fiindcă lui am început să-i facem raze imediat după operaţie. Dumneavoastră însă aţi pierdut doi ani – gândiţi-vă la asta! Şi ar fi trebuit să vi se facă, imediat, o a doua operaţie – a nodulului învecinat, dar s-a sărit peste ea, ţineţi cont şi de asta. Şi s-au dezlănţuit metastazele! Tumoarea dumneavoastră este unul dintre cele mai periculoase soiuri de cancer! E periculoasă, deoarece are o dezvoltare malignă acută, adică generează foarte rapid metastaze. Mortalitatea pricinuită de ea constituia, încă nu de mult, nouăzeci şi cinci la sută, vă convine? Iată, am să vă arăt…

Scoase un dosar dintr-un teanc mare de documente şi începu să sco-tocească prin el.

Kostoglotov tăcea. Apoi începu să vorbească, dar cu totul altfel, încet, fără convingerea de până atunci:

— Ca să fiu sincer, eu nu mă prea agăţ de viaţă. Nu numai că n-am nimic în faţă, dar nici în urmă n-am avut. Şi, dacă am şansa de a trăi o jumătate de an – trebuie s-o trăiesc.

Planuri pentru zece-douăzeci de ani oricum n-am de gând să-mi fac. Vorba aia, prea multă doftoriceală – suferinţă, zăpăceală. Or să-nceapă greţurile de la roentgen, voma – la ce bun?

— Am găsit! Iată! Uite datele noastre statistice. Împinse spre el o foaie dublă de caiet. De-a latul întregii file desfăşurate apărea denumirea tumorii lui, iar apoi se desfăceau două rubrici, pe stânga: „deja morţi”, iar pe dreapta: „încă în viaţă”. Şi, pe trei coloane – numele, în perioade diferite, cu creion sau cerneală. În partea stângă nu erau corecturi, dar pe dreaptă – tăieturi, tăieturi, tăieturi…

— Deci iată. La externare îi trecem pe toţi în coloana din dreapta, iar apoi îi mutăm în stânga…

— Dar există, totuşi, şi norocoşi care rămân în dreapta, vedeţi?

— Dumneavoastră vi se pare că v-aţi însănătoşit! Îl asaltă ea, din nou, energic. Sunteţi la fel de bolnav cum aţi fost şi până acum. La fel de bolnav cum aţi venit la noi. Singurul lucru care s-a clarificat este că se poate lupta cu tumoarea dumneavoastră! Că încă nu e totul pierdut. Şi, în acest moment, dumneavoastră declaraţi că vreţi să plecaţi? Bine, duceţi-vă! Duceţi-vă! N-aveţi decât să vă externaţi chiar astăzi! Uite, dau imediat ordin… Şi-o să vă trec în lista asta. A celor care încă n-au murit.

El tăcea.

— Haideţi! Hotărâţi-vă!

— Liudmila Afanasievna, spuse împăciuitor Kostoglotov, dacă-i într-adevăr nevoie de o cantitate rezonabilă de şedinţe, să zicem cinci sau zece…

— Nici cinci, şi nici zece! Niciuna! Sau atâtea câte va fi nevoie! Spre exemplu, începând chiar de azi, două şedinţe, în loc de una. Plus toate celelalte tratamente de care va fi nevoie! Şi vă veţi lăsa de fumat! Şi încă o condiţie obligatorie: veţi suporta tratamentul nu doar cu încredere,

ci şi cu bucurie! Cu bucurie! Iată, abia atunci vă veţi însănătoşi!

Îşi plecă ochii-n pământ. Venind să se târguiască, ridicase cu bună-ştiinţă prea mult ştacheta. Se temea să nu i se propună cumva să se opereze – dar iată că nu i se propusese. Nişte raze, acolo, putea să mai şi facă, la o adică. Kostoglotov avea în rezervă un medicament secret, rădăcină de issâk-kuli, şi adevărul era că n-avea de gând să se-ntoarcă acasă, la dracu' în praznic, adică, doar aşa, de dorul lelii, ci pentru a se trata cu rădăcina asta. De fapt, având această rădăcină, nu venise la dispensar decât ca probă.

Iar doctoriţa Donţova, văzând că învinsese, spuse cu generozitate:

— În schimb, glucoza v-o cedez, n-o să v-o mai injectăm. În locul ei, vă vom face o altă injecţie, intramusculară.

Kostoglotov zâmbi:

— Bine, treacă de la mine.

— Şi vă rog, urgentaţi trimiterea scrisorii de la Omsk.

Întorcându-se de la ea, se gândi că merge pe coridorul dintre două veşnicii. De-o parte – lista celor condamnaţi să moară. De cealaltă – deportarea veşnică. Veşnică, precum stelele. Precum galaxiile.

Dreptul de a trata.

Dacă i-ar fi trecut prin cap s-o iscodească ce fel de injecţii aveau de gând să-i facă, în ce scop şi dacă era vorba de ceva cu adevărat necesar şi justificat moral; dacă Liudmila Afanasievna ar fi fost nevoită să-i explice lui Kosloglotov acţiunea şi urmările posibile ale acestui nou tratament – probabil că abia atunci s-ar fi revoltat de-a binelea.

Însă el, epuizându-şi argumentele strălucite, cedase tocmai în acel moment.

Iar ea, vorbindu-i despre injecţiile acelea ca despre un fleac, recursese, cu bună-ştiinţă, la un şiretlic, fiindcă era obosită de explicaţii interminabile şi ştia cu siguranţă că, efectul razelor Roentgen asupra bolnavului fiind verificat,

era momentul să se dea asupra tumorii un nou atac, recomandat călduros de tratatele moderne pentru acest tip de cancer. Presimţind un succes ieşit din comun în tratarea lui Kostoglotov, îi era imposibil să cedeze în faţa încăpăţânării lui şi-şi propusese să-l asalteze cu toate mijloacele în care credea. E drept că lipseau lamelele cu preparatul iniţial, însă totul: intuiţia, simţul de observaţie şi memoria, îi sugera că trebuie să fie vorba chiar de tumoarea la care se gândea ea, chiar aceea, nici teratom şi nici sarcom.

Tocmai despre aceste tumori şi acest mod de proliferare a metastazelor îşi scria Donţova lucrarea de doctorat. De fapt, nu se putea spune c-o scria, că ar fi fost un proces continuu – o începuse într-o perioadă, apoi o lăsase pentru o vreme, apoi a scris din nou, şi prietenii au asigurat-o că va fi foarte-foarte reuşită, dar era sufocată de împrejurări, aşa că nici nu mai spera s-o poată susţine vreodată. Nu fiindcă i-ar fi lipsit experienţă sau materialul, acestea îi prisoseau chiar şi tocmai ele o obligau să se prezinte zilnic ba în faţa ecranului, ba la laborator, ba la paturile bolnavilor; să mai şi selecteze însă imaginile roentgen pentru a le comenta, să formuleze şi să sistematizeze totul, iar apoi să-şi mai susţină, pe deasupra, şi examenele de doctorat – asta chiar c-ar fi fost o sarcină supraomenească. Şi-ar fi putut lua, ce-i drept, un concediu de jumătate de an pentru cercetare, însă bolnavilor din clinică nu le mergea niciodată destul de bine şi nu mai sosea odată acea zi în care să poată renunţa la consultaţiile pe care le dădea celor trei tinere asistente şi să dispară pentru o jumătate de an.

Liudmila Afanasievna auzise că Lev Tolstoi ar fi spus despre fratele său că are toate calităţile unui scriitor, dar nu şi defectele care te fac scriitor. Nici ea n-avea, se pare, neajunsurile care îi fac pe oameni doctori în ştiinţe. Adevărul era că nu simţea nevoia s-audă în urma sa şoapte de felul: „nu-i, pur şi simplu, doctoriţă, e doctor în ştiinţe”. Sau ca, în faţa semnăturii ei de deasupra unui articol

(publicase vreo douăzeci, scurte, dar toate la obiect), să se înşire acele litere suplimentare, mărunte, însă atât de grele la cântar. Ce-i drept, nişte bani în plus n-ar fi fost deloc în plus. Dar dacă n-a fost să fie – asta e.

În ceea ce priveşte aşa-numita activitate ştiinţifico-socială, avea destulă şi fără lucrarea de doctorat. La dispensarul lor se ţineau conferinţe clinico-anatomice, cu analiza greşelilor comise în diagnosticare sau terapie, cu comunicări privind noile metode, iar frecventarea lor, precum şi participarea activă erau obligatorii (chiar dacă radiologii şi chirurgii se sfătuiau ori-cum în fiecare zi, încercând să-şi lămurească greşelile şi să aplice metode noi – conferinţele erau de sine stătătoare). Mai exista, apoi, societatea ştiinţifică a radiologilor din oraş, cu comunicări şi demonstraţii practice. Pe deasupra, se mai formase recent şi societatea ştiinţifică a oncologilor, unde Donţova nu era simplu participant, ci chiar secretar, şi unde, ca la orice iniţiativă nouă, agitaţia era încă şi mai mare. Mai erau şi Institutul de perfec-ţionare a medicilor, şi corespondenţa de la „Curierul oncologic”, şi Academia de ştiinţe medicale, şi „Centrul de informaţii” – în cele din urmă, cu toate că s-ar fi zis că Marea Ştiinţă era aparent concentrată, în întregime, la Moscova şi Leningrad, iar ei aici nu făceau decât să trateze bolnavii; nu trecea zi în care să nu fi făcut şi altceva decât tratament şi să nu fi fost nevoiţi să se ocupe şi de ştiinţă.

Aşa şi astăzi. Trebuia să sune la preşedintele Societăţii radiologilor în legătură cu comunicarea pe care urma s-o facă. Şi trebuia să se uite, urgent, peste două articolaşe de revistă. Şi să răspundă la o scrisoare din Moscova. Şi la o scrisoare de la un dispensar oncologic de la capătul lumii, de unde i se ceruseră lămuriri.

Iar, în curând, după terminarea operaţiilor, chirurgul-şef urma să i-o arate Donţovei, după cum stabiliseră, pe una dintre bolnavele sale de la ginecologie. Şi mai trebuia să se ducă, spre sfârşitul orelor de tratament ambulatoriu, să-l consulte, cu una dintre asistentele ei, pe bolnavul acela din

Taşauz, bănuit de cancer la intestinul subţire. Şi tot ea fixase pentru astăzi o întâlnire cu tehnicienii radiologi, cărora voia să le explice cum s-ar putea exploata mai eficient aparatura pentru a consulta mai mulţi bolnavi pe zi. Nici injecţia cu embihină a lui Rusanov nu trebuia scăpată din vedere, trebuia să treacă şi pe la el să vadă ce şi cum: ei începuseră să trateze boala pe care-o avea el abia în ultima vreme, până atunci bolnavii de acest fel erau trimişi la Moscova.

Iar ea îşi pierduse timpul cu încăpăţânatul de Kostoglotov – curat răsfăţ! Pe deasupra, în timpul discuţiei lor, îşi vârâseră de două ori capul pe uşă meşterii chemaţi să facă o lucrare suplimentară pe aparatul gamma. Voiau să-i dovedească Donţovei necesitatea unor lucrări neprevăzute în deviz, iar ea trebuia să semneze aprobarea pentru aceste lucrări şi să-l dumirească pe medicul-şef.

Tocmai o convinseseră să meargă cu ei când, pe coridor, infirmiera îi transmise o telegramă. Telegrama era din Novocerkassk, de la Anna Zaţârko. De cincisprezece ani nu se văzuseră şi nu-şi scriseseră, dar îi era bună prietenă, făcuseră împreună, în 1 924, înaintea institutului de medicină, şcoala de moaşe de la Saratov. Anna îi telegrafia că fiul ei cel mai mare, Vadim, va fi internat într-una din zilele următoare, direct dintr-o expediţie ge-ologică, la clinica ei, a Liusiei, pe care o roagă să-i acorde atenţie prietenească şi să-i scrie ei, personal, ce-i cu băiatul. Liudmila Afanasievna a fost întoarsă pe dos, i-a lăsat pe meşteri în drum şi s-a dus s-o roage pe soraşefă să păstreze, până seara, locul lui Azovkin pentru Vadim Zaţârko. Mita, sora-şefă, alerga ca întotdeauna prin clinică şi nu era uşor de găsit. Iar când, într-un sfârşit, dădu peste ea şi aceasta-i promise locul pentru Vadim, o ului pe Liudmila Afanasievna cu vestea că cea mai bună infirmieră de la radiologie, Olimpiada Vladislavovna, este convocată pentru zece zile la seminarul municipal al casierilor sindicali – şi, vreme de zece zile, trebuie înlocuită cu cineva.

Asta era atât de absurd şi de inadmisibil, încât Donţova se duse împreună cu Mita, chiar atunci, pe loc, străbătând cu pasu-i hotărât o mulţime de încăperi, la registratură, să telefoneze la comitetul raional al uniunii sindicale, pentru a obţine o scutire. Dar, mai întâi a fost ocupată centrala clinicii, apoi a lor, apoi li s-a spus să sune la comitetul judeţean, iar acolo se mirară de nepăsarea lor politică şi de faptul că ele îşi închipuiau că banii sindicatelor pot fi lăsaţi de izbelişte. Era clar că nici cei de la, comitetul regional, nici cei de la comitetul raional, nici apropiaţii lor nu fuseseră vreodată muşcaţi de tumoare şi erau, probabil, convinşi că nici nu vor fi vreodată.

După ce sună, din moment ce tot dădea telefoane, şi la asociaţia radiologilor, Liudmila Afanasievna era deja cât pe ce să intre la medicul-şef pentru a-i cere protecţia, dar acesta avea în vizită nişte străini veniţi pentru a discuta renovarea unei aripi a clădirii lor. Aşa că totul rămase în aer şi, întorcându-se acum, trecu şi pe la cabinetul de diagnosticare Roentgen, unde n-avea de lucru în ziua aceea. Aici era pauză, se treceau în scripte, la lumina unui reflector roşu, rezultatele, şi Liudmilei Afanasievna i se raportă, pe loc, că tocmai fuseseră inventariate rezervele de peliculă şi, la ritmul în care o consumaseră în ultimul timp, acestea le vor ajunge cel mult pentru trei săptămâni, iar asta însemna că trebuia dată alarma, deoarece comenzile de peliculă nu se satisfăceau în mai puţin de o lună. Donţova trase deci concluzia că va trebui să-i convoace chiar astăzi, sau eventual mâine, pe farmacist şi medicul-şef, ceea ce nu era uşor, şi să-i oblige să trimită o cerere.

Apoi, meşterii cu aparatele gamma îi barară drumul şi le semnă hârtia. Îi venea acum în drum să treacă pe la tehnicienii de la radiologie. Aici se aşeză şi se apucară să calculeze. Conform indicaţiilor tehnice iniţiale, aparatul urma să lucreze o oră, iar apoi să se odihnească o jumătate, la asta însă se renunţase demult şi toate aparatele lucrau

nouă ore fără întrerupere, adică un schimb şi jumătate, după criteriile roentgenologice. Dar chiar şi cu o asemenea normă şi cu toate că, experimentaţi de acum, tehnicienii îi schimbau repede pe bolnavi sub aparate, tot nu reuşeau să administreze câte şedinţe ar fi dorit. Trebuiau luaţi la rând, câte o dată pe zi, cei veniţi în tratament ambulatoriu, iar unii dintre cei internaţi intrau şi de două ori (cum urma să se întâmple, începând din ziua aceea, şi cu Kostoglotov) – pentru a intensifica atacul asupra tumorilor şi, în plus, pentru a grăbi eliberarea paturilor de spital. În acest scop, în secret faţă de controlul tehnic, trecuseră la un curent de douăzeci de miliamperi în loc de zece: dublaseră astfel viteza, dar probabil că şi tuburile se consumau mai repede. Şi nici măcar în felul acesta nu încăpeau toţi! Aşa că, astăzi, Liudmila Afanasievna venise pentru a marca în registru cărora dintre bolnavi şi la câte şedinţe li se putea scoate (acest lucru reducea şi el o şedinţă la jumătate) filtrul de aramă, gros de un milimetru, care proteja pielea şi cărora dintre ei li se putea pune un filtru de o jumătate de milimetru.

Apoi urcă la etajul doi pentru a vedea cum se comportă, după injecţie, Rusanov. Pe urmă, se duse în cabinetul aparatelor cu transfocatoare scurte, unde reîncepuse iradierea bolnavilor şi era deja pe punctul de-a se apuca de articolele şi scrisorile ei când la uşă ciocăni politicos Elizaveta Anatolievna, cerându-i permisiunea să-i vorbească.

Elizaveta Anatolievna nu era decât o soră oarecare de la secţia de radiologie, totuşi nimănui nu i-ar fi trecut prin cap s-o tutuiască, să-i spună Liza sau tanti Liza, cum li se adresează de obicei medicii, chiar şi cei tineri, surorilor, fie ele şi mai în vârstă. Era o femeie bine educată, care, în orele libere ale gărzilor de noapte, citea cărţi în limba franceză – dar iată că lucra doar ca simplă infirmieră la dispensarul oncologic, ba o făcea chiar foarte bine. Ce-i drept, avea aici o normă şi jumătate, iar o vreme li se mai

acordase şi un spor de cincizeci la sută pentru periculozitate Roentgen, dar iată că adaosul fusese redus la cincisprezece la sută, însă Elizaveta Anatolievna tot nu plecase.

— Liudmila Afanasievna! Spuse ea, înclinându-se uşor, în chip de scuză, cum o fac oamenii deosebit de politicoşi. Îmi e foarte neplăcut să vă tulbur cu un asemenea fleac, dar sunt, pur şi simplu, disperată!

— Închipuiţi-vă că n-avem cârpe, dar deloc! Cum să facem curat?

Ah, da, mai era şi problema asta! Ministerul se ocupase de aprovizionarea dispensarului oncologic cu ace de radiu, tun gamma, aparate Stabilivolt, aparate de transfuzie de ultimul tip, ultimele medicamente sintetice – însă într-o asemenea înaltă listă nu se găsise loc pentru nişte simple cârpe şi perii. Iar Nizamutdin Bahramovici le spusese: dacă ministerul nu a prevăzut aşa ceva, doar n-o să vi le cumpăr din buzunarul meu? O vreme sfâşiaseră şi transformaseră în cârpe lenjeria uzată – însă când s-a aflat acest lucru, administraţia l-a interzis, bănuind că nu-i decât un mod de a camufla furtul lenjeriei noi. Acum li se cerea ca lenjeria uzată să fie dusă la un anumit depozit, unde o comisie autorizată o prelua cu acte şi apoi o sfâşia.

— M-am gândit, spunea Elizaveta Anatolievna, să ne obligăm noi, toţi lucrătorii de la secţia de radiologie, să aducem de acasă câte-o cârpă ca să rezolvăm problema, ce ziceţi?

— Ce să facem, oftă Donţova, probabil că nu ne rămâne altceva de făcut. Sunt de acord. Vorbiţi-i, vă rog, despre asta şi Olimpiadei Vladislavovna.

Da! Numai că Olimpiada Vladislavovna trebuia ea însăşi salvată de la ananghie. Era absurd să fie scoasă din serviciu pentru zece zile cea mai bună şi experimentată infirmieră.

Se duse deci să telefoneze. Şi iar nu rezolvă nimic. Apoi se duse să-l vadă pe bolnavul de la Taşauz. Pentru început, trebui să zăbovească o vreme în întuneric, pentru a-şi

obişnui ochii. Apoi, observă reacţia bariului în intestinul subţire al bolnavului – când în picioare, când culcând ecranul de protecţie ca pe o tăblie de masă, întorcându-l pe bolnav când pe-o parte, când pe alta, pentru a-l radiografia. Purtând mănuşi de cauciuc, frământa burta bolnavului şi, confruntând strigătele lui de „doare” cu nuanţele cifrate ale petelor şi umbrelor tulburi, Liudmila Afanasievna le trecu în diagnostic.

Cu toate treburile astea, trecuse şi pauza ei de prânz, numai că ea oricum n-o observa niciodată şi nici măcar vara nu i se întâmpla să iasă cu un sandvici în grădiniţă.

Imediat după aceea fu chemată să dea o consultaţie la sala de pansamente. Acolo, mai întâi, chirurgul-şef îi descrise Liudmilei Afanasievna mersul bolii, apoi o chemă pe bolnavă şi o consultară împreună. Donţova ajunse la concluzia că salvarea era posibilă numai prin uteroctomie. Bolnava, care n-avea decât vreo patruzeci de ani, izbucni în lacrimi. O lăsară să plângă câteva minute. „Dar asta înseamnă că s-a terminat cu viaţa!… O să mă lase bărbatul…”

— Păi, nu-i deloc nevoie să-i spuneţi soţului ce fel de operaţie vi s-a făcut! Îi explică Liudmila Afanasievna. Poate să nu afle niciodată. De dumneavoastră depinde să i-o ascundeţi.

Aflându-se acolo pentru a salva viaţa, însăşi viaţa – în clinica lor, miza nu era aproape niciodată mai mică de atât – Liudmila Afanasievna era ferm convinsă că salvarea vieţii justifică orice.

Însă astăzi, cu toate drumurile acestea interminabile prin clinică, simţise mereu că-i mina ceva siguranţa, simţul responsabilităţii şi fermitatea.

Să fi fost durerea pe care-o simţea clar în propriul ei stomac? În unele zile n-o simţea deloc, în altele mai slab, astăzi însă – mai tare. Dacă n-ar fi fost oncolog, n-ar fi dat importanţă acestei dureri sau, din contră, s-ar fi dus fără teamă la control. Dar cunoştea prea bine acest firicel pentru a se hotărî să desfacă prima buclă a ghemului: să le

spui celor de-acasă, să le spui colegilor. În afară de asta, miza şi ea pe-acel „da' dacă” al ruşilor, adică pe speranţa că n-o fi totuşi nimic serios sau, mai ştii, poate s-o drege de la sine, sau nu-i decât o senzaţie nevralgică?

Nu, nu asta, altceva o sfredelise toată ziua, de parcă i-ar fi rămas o aşchie în carne. Era ceva vag, dar persistent. Şi-abia acum, ajunsă în sfârşit la colţişorul ei de masă şi lăsându-şi palma pe dosarul „Boli de iradiere”, remarcat de ochiul vigilent al lui Kostoglotov, înţelese că rămăsese pentru toată ziua nu doar tulburată, dar şi rănită, de discuţia pe care o avuseseră despre dreptul medicului de a trata.

Îi mai răsuna şi acum în urechi fraza: cu siguranţă că, acum vreo douăzeci de ani, pe când nu ştiaţi încă nimic despre bolile de iradiere, trebuie să-l fi iradiat pe vreun Kostoglotov dintr-ăsta, care vă implora să n-o faceţi.

Era adevărat şi faptul că, în curând, urma să citească, la Societatea radiologilor o comunicare: „Despre modificările radiologice târzii”. Adică exact despre fenomenul pentru care-o acuza Kostoglotov.

Abia în ultima vreme, de vreun an-doi începuseră, atât ea, cât şi alţi radiologi – aici, şi la Moscova, şi la Baku – să se ciocnească de aceste cazuri neînţelese la început. Mai întâi, se iscase o bănuială. Apoi, o presupunere. Începură să-şi scrie despre asta în scrisori, să discute – deocamdată nu în comunicări, ci în pauzele dintre ele. Pe urmă, cineva citi un referat despre nişte materiale de prin revistele americane – americanii păreau să aibă şi ei cam aceleaşi temeri. Iar numărul cazurilor sporea, tot mai mulţi bolnavi veneau să se plângă – şi, deodată, toate acestea căpătară o denumire generală: „modificări radiologice târzii”, şi sosi momentul să fie discutate de la catedre pentru a se ajunge la o hotărâre.

Ideea era că tratamentele radiologice, efectuate cu bine, cu succes sau de-a dreptul strălucit, cu zece, cu cincisprezece ani în urmă, prin administrarea unor doze

mari de raze, generau acum, în locurile iradiate, distrugeri şi malformaţii surprinzătoare.

Nu putea fi vorba de regrete sau, în orice caz, existau, oarecum, justificări, în situaţiile când iradierile se făcuseră din pricina unor tumori maligne. Pentru asemenea cazuri nu se descoperise nici până astăzi altă soluţie ştiinţifică: bolnavul era salvat de moarte sigură prin singura metodă cunoscută şi numai prin administrarea unor doze mari, fiindcă dozele mici nu erau de nici un folos. Iar dacă venea acum cu nişte sechele, cu un handicap, bolnavul trebuia să înţeleagă că plătea astfel pentru anii deja trăiţi, adăugaţi vieţii lui, plus pentru cei pe care urma să-i mai trăiască.

Însă atunci, cu zece, cu cincisprezece ani în urmă, când nu exista nici termenul, de „boală radiologică”, iradierea cu raze Roentgen părea o metodă atât de directă, de sigură şi absolută, o cucerire atât de superbă a tehnicii medicale contemporane, încât refuzul de o aplica şi de a căuta alte căi, paralele sau ocolite era considerat semn al unei gândiri primitive, aproape sabotaj al tratamentului oamenilor muncii. Nu se temeau decât de reacţiile timpurii şi acute ale ţesuturilor şi oaselor, pe care însă învăţaseră, încă de pe atunci, să le evite. Şi – iradiau! Iradiau, plini de râvnă! Chiar şi tumorile benigne. Chiar şi la copiii mici.

Iar acum aceşti copii, deveniţi maturi, băieţi şi fete, câteodată femei măritate, veneau cu malformaţii iremediabile în locurile iradiate cu atâta dezinvoltură.

Toamna trecută, venise – nu aici, nu la pavilionul oncologic, ci la chirurgie, însă Liudmila Afanasievna îl recunoscuse şi obţinuse dreptul de a-l consulta – un băieţel de cincisprezece ani, la care mâna şi piciorul de pe o parte rămâneau în urmă cu creşterea faţă de perechile lor, şi acelaşi lucru se întâmpla şi cu oasele craniului, din care pricină era deformat, de sus până jos, sub formă de arc, ca o caricatură. Şi, căutând în arhive, Liudmite Afanasievna descoperi că e una şi aceeaşi persoană cu băieţelul de doi ani jumate, pe care mama îl adusese la clinica lor, cu leziuni

osoase multiple, a căror provenienţă nimeni nu reuşise s-o descopere, dar, oricum, de cu totul altă natură decât tumorile, şi cu o profundă dereglare a metabolismului. Pe atunci, chirurgii îl trimiseseră la Donţova – aşa, la nimereală, dacă se întâmpla să-l ajute Roentgenul? Iar Donţova îşi asumase tratamentul, iar Roentgenul ajutase! Şi, încă, ce bine, mama plângea de bucurie, spunea că n-o va uita niciodată pe cea care-i salvase copilul.

Acum, venise singur – mama lui nu mai era în viaţă şi nimeni nu-l mai putea ajuta, nimeni nu putea retrage din oasele lui iradierea de odinioară.

Iar recent de tot, la sfârşitul lui ianuarie, a venit o mamă tânără, care se plângea că n-are lapte. N-a venit la ei, dar o tot plimbau de la o secţie la alta şi astfel a ajuns, până la urmă, şi la oncologie. Donţova n-o ţinea minte, însă, dat fiind că la clinica lor toate fişele bolnavilor erau păstrate în arhivă, s-au dus în şopronul cu documente vechi, au scotocit pe-acolo şi-au găsit fişa ei din patruzeci şi unu, care-a confirmat că, fetiţă fiind, venea la policlinică şi se culca încrezătoare sub tuburile de Roentgen – cu o tumoare benignă pe care nimeni nu s-ar fi apucat acum s-o trateze cu Roentgenul.

Donţovei nu-i rămânea decât să continue fişa veche, să consemneze faptul că ţesuturile moi erau atrofiate şi că e foarte probabil să fie vorba de o modificare radiologică târzie.

Bineînţeles că nimeni nu s-a apucat să-i explice nici tânărului chircit, nici acestei mame vitregite, că în copilărie fuseseră trataţi în mod greşit; din punct de vedere personal, această explicaţie n-ar fi ajutat, oricum, la nimic, iar pe plan general – ar fi stânjenit propaganda sanitară în sânul populaţiei. Pe Liudmila Afanasievna, însă, aceste cazuri o cutremuraseră, o umpluseră de sentimentul persistent al unei vinovăţii ce nu putea fi nici răscumpărată, nici îndreptată – şi tocmai acest loc dureros îl atinsese astăzi Kostoglotov.

Îşi încrucişă braţele pe piept şi traversă camera de la uşă la fereastră, de la fereastră la uşă, păşind în spaţiul liber dintre cele două aparate stinse. Şi totuşi, se poate oare pune astfel problema – dacă medicul are dreptul să trateze? Dacă gândeşti astfel, dacă începi să te îndoieşti de fiecare metodă acceptată astăzi de ştiinţă şi-ţi pui mereu problema că s-ar putea ca ea să fie cândva, în viitor, criticată şi refuzată – dracu' ştie unde ajungi! Dacă-i pe-aşa, au fost descrise cazuri mortale pricinuite până şi de aspirină: şi-a înghiţit omul prima aspirină din viaţa lui şi a murit!… Atunci nu s-ar mai putea trata nimic! Atunci nu s-ar mai putea face nici măcar binele mărunt, de zi cu zi.

Această lege are, probabil, şi un aspect general: fiecare om care face ceva generează simultan şi una, şi alta – şi binele, şi răul. Numai că unul face mai mult bine, altul – mai mult rău.

Dar, oricât încerca să se consoleze şi oricât de bine ştia că toate aceste cazuri nefericite, laolaltă cu cazurile de diagnosticare incorectă şi cu cele în care măsurile fuseseră luate prea târziu sau greşit, n-ar constitui, probabil, nici două sutimi din toată activitatea ei, pe când cei lecuiţi de ea, cei redaţi vieţii, salvaţi, însănătoşiţi – tineri şi bătrâni, femei şi bărbaţi, păşesc prin câmpii, pe iarbă, pe asfalt, zboară prin aer, se caţără pe stâlpi, culeg bumbac, mătură străzile, servesc din dosul tejghelelor, stau în cabinete sau în ceainării, îşi duc slujba în armată sau în marină – se numără cu miile. Numai că ea era în stare să uite de toţi, de cele mai bune cazuri ale ei, de cele mai dificile victorii, dar îi va ţine minte până în mormânt pe-acei câţiva, puţinii nefericiţi, care se nimeriseră sub roţi. Aceasta era particularitatea memoriei ei.

Nu, astăzi nu va mai fi capabilă să se pregătească pentru comunicare şi, oricum, ziua e pe terminate. (Să ia dosarul acasă? N-ar face decât să-l care degeaba după ea, îl plimbase astfel de sute, de ori.)

În schimb, ceea ce trebuie neapărat să facă este, iată, să termine de citit articolul din „Radiologia medicală” ca să poată da revista înapoi şi să-i răspundă felcerului ăla din Tahta-Kupâr.

Lumina mohorâtă din fereastră devenise insuficientă, aşa că aprinse lampa de pe birou şi se aşeză. Pe uşă îşi băgă capul una dintre asistente, care-şi scosese deja halatul: „Nu mergeţi, Liudmila Afanasievna?” Trecu pe la ea şi Vera Gangart: „Nu veniţi?”

— Rusanov ce face?

— Doarme. N-a vărsat. Temperatură are. Vera Kornilievna îşi scoase halatul încheiat până-n gât şi rămase într-o rochie de tafta cenuşiu-verzuie, prea bună pentru slujbă.

— Nu vă pare rău s-o purtaţi la slujbă? Donţova făcu un semn din cap.

— La ce bun s-o păstrez?… Pentru ce-aş păstra-o? Încercă să zâmbească Gangart, dar rezultatul fu destul de trist.

— Bine, Verocika, dacă-i pe-aşa, data viitoare îi introducem o doză întreagă, zece miligrame, adăugă, Liudmila Afanasievna, în felul ei repezit, de parcă vorbele n-ar face decât să-ţi mănânce timpul, continuându-şi scrisoarea către felcer.

— Dar Kostoglotov? Întrebă încetişor Gangart, când era deja lângă uşă.

— Am dat o mare bătălie, dar a fost înfrânt şi supus! Surâse Liudmila Afanasievna şi simţi cum, pe când dădea afară aerul din pricina acestui râs uşurel, durerea de lângă stomac o săgetase din nou. Vru chiar să i se plângă pe loc Verei, ea să fie prima. Îşi şi ridicase deja spre ea ochii îngustaţi, dar aşa cum o văzu, în semiîntunericul din adâncul camerei, părea pregătită să meargă la teatru – în rochie de gală, pe pantofi cu toc. O lăsă pe altă dată.

Toţi plecaseră, iar ea încă mai stătea la birou. Era cu totul contraindicat să stea, fie şi o jumătate de oră în plus, în aceste încăperi zilnic iradiate, dar, dac-aşa a fost să fie… Înaintea concediului, avea, de fiecare dată, o paloare

cenuşie, leucocitele, care-i scădeau uniform de-a lungul întregului an, ajungeau la două mii, lucru pe care l-ar fi considerat criminal dacă s-ar fi întâmplat vreunui pacient. Trei stomacuri pe zi, atâta se cuvenea să consulte radiologul conform normelor, pe când ea vedea şi zece, iar în timpul războiului i se întâmplase s-ajungă şi la douăzeci şi cinci. Aşa că, înainte de concediu, era tocmai bună să i se facă ei transfuzie. Iar ceea ce se pierdea vreme de-un an, nu se refăcea în timpul concediului.

Numai că inerţia puternică a muncii n-o lăsa prea uşor din gheare. La sfârşitul fiecărei zile, ea constata iarăşi, iritată şi dezamăgită, că nu reuşise să facă totul. Iată că, şi de data aceasta, printre alte treburi, căzu din nou pe gânduri, amintindu-şi de cazul dificil al lui Sibgatov şi-şi notă punctele asupra cărora ar trebui să se consulte, la întâlnirea de la asociaţie, cu doctorul Orescenkov. Aşa cum ea le iniţia acum în meserie pe asistentele ei, la fel o iniţiase şi pe ea, înainte de război, doctorul Orescenkov: ţinând-o uşurel de mână, ajutând-o să se orienteze şi transmiţându-i gustul său pentru un orizont larg. „Liudocika, să nu ajungeţi niciodată să vă specializaţi până la îngustimea unui ţâr uscat!” a prevenit-o el. „Chiar dacă lumea întreagă va tinde spre specializare, dumneavoastră să nu renunţaţi – cu-o mână să vă sprijiniţi pe roentgeno-diagnosticare, cu cealaltă – pe roentgeno-terapie! N-aveţi decât să fiţi ultima de felul acesta, dar aşa să fiţi!” Iar el încă mai era în viaţă şi locuia tot în oraş.

Stinsese deja şi lampa, dar se întoarse din nou din prag, pentru a-şi nota ce avea de făcut a doua zi. După cc-şi puse paltonul albastru, destul de vechi, se mai duse şi până la cabinetul medicului-şef – acesta era însă încuiat.

În sfârşit, coborî pe treptele dintre plopi, o apucă pe aleea complexului medical, dar gândurile îi rămăseseră toate la muncă şi nici nu încerca, de fapt, nici nu dorea să iasă din ele.

Vremea nu era de nici un fel – nici nu observase cum era. Încă nu se lăsase amurgul. Pe alei, întâlnea multe chipuri necunoscute, însă în Liudmila Afanasievna nici măcar acum nu se trezise obişnuita curiozitate feminină: cine cum e îmbrăcat, ce se mai poartă pe cap, ce se poartă în picioare. Mergea cu sprâncenele adunate şi-i privea atent pe toţi cei care-i ieşeau în cale, prospectând parcă localizarea tumorilor posibile, încă nedezvăluite, dar care-ar putea apărea mâine la aceşti oameni.

Mergea astfel şi, depăşind ceainăria din complex şi pe băieţelul uzbec care vindea aici, permanent, migdale în cornete făcute din ziar – ajunse la poarta principală.

S-ar fi zis că, ieşind pe această poartă, dincolo de care grăsana de portăreasă, certăreaţă şi vigilentă, nu-i lăsa să treacă decât pe oamenii liberi, sănătoşi, în vreme ce pe bolnavi îi întorcea din drum cu ţipete răsunătoare – s-ar fi zis că, ieşind pe-această poartă, ar fi fost totuşi cazul să se mute din partea profesională a vieţii în cea de-acasă, de familie. Dar nu se întâmplă aşa, timpul şi forţele sale nu se împărţeau egal între slujbă şi casă. În complexul medical îşi petrecea partea cea mai vie şi mai bună a timpului său de veghe, iar gândurile legate de meserie mai roiau ca nişte albine, în capul ei, încă multă vreme după ce trecea de poartă, ca şi dimineţile – cu mult înainte de a intra pe ea.

Aruncă în cutia poştală scrisoarea pentru Tahta-Kupâr.

Traversă strada spre rondul unde întorceau tramvaiele. Clinchenind, se apropie tramvaiul ei. Oamenii începură să se înghesuie şi pe uşile din faţă şi pe cele din spate. Liudmila Afanasievna se grăbi să ocupe un loc – şi acesta fu primul gând mărunt, din afară, care începu s-o transforme, din oracolul destinelor omeneşti, într-un simplu pasager al tramvaiului, îmbrâncit ca oricare altul.

Dar, încă multă vreme după aceea, pe când tramvaiul parcurgea, zdrăngănind, linia veche, sau se oprea îndelung pentru schimbarea macazului, Liudmila Afanasievna a tot privit pe fereastră cu gândurile duse, cugetând ba la

metastazele din plămânii lui Mursalimov, ba la efectul pe care l-ar putea avea injecţiile asupra lui Rusanov. Tonul lui, jignitor de autoritar şi ameninţările pe care le proferase astăzi în timpul vizitei, acoperite de-a lungul zilei de alte impresii, reapăruseră acum, când ziua luase sfârşit, ca o apăsare persistentă: pentru diseară şi la noapte.

Asemeni Liudmilei Afanasievna, multe femei din tramvai nu purtau poşete de damă, ci sacoşe imense, în care poţi îndesa chiar şi un purcel viu sau patru pâini imense. Cu fiecare staţie parcursă şi fiecare magazin zărit pe fereastră, pe Liudmila Afanasievna puneau stăpânire gândurile gospodăriei şi ale casei. De toate acestea se ocupa ea şi numai ea, de la bărbaţi ce pretenţii să ai? Şi soţul şi fiul ei erau oameni care, dacă ea pleca la vreo conferinţă la Moscova, erau în stare să nu spele vasele timp de o săptămână: nu fiindcă le-ar fi păstrat pentru ea, dar nu vedeau rostul acestei munci monotone, care trebuia veşnic luată de la capăt.

Avea şi-o fiică Liudmila Afanasievna, măritată deja, cu copil mic, ba aproape că nici măritată nu mai era, căci se pregătea să divorţeze. Amintindu-şi pentru prima dată în acea zi de fata ei, Liudmila Afanasievna nu se înveseli câtuşi de puţin.

Astăzi era vineri. Duminica, Liudmila Afanasievna urma să facă, neapărat, un spălat cât toate zilele, căci se adunaseră o groază de rufe. Deci, mâncarea pentru prima jumătate a săptămânii (gătea de două ori pe săptămână) trebuie făcută neapărat sâmbătă seara. Iar rufele le va înmuia încă de astăzi, dacă nu se culcă imediat. Şi, ce mai, acum şi doar acum are timp să meargă la piaţa centrală – acolo mai găseşti şi seara câte ceva.

Coborî să schimbe tramvaiul, dar, aruncând o privire spre alimentara din apropiere, îmbrăcată-n oglinzi, se hotărî să intre şi acolo. La carne era gol şi măcelarul plecase. La pescărie n-avea ce cumpăra – sardine, cambulă uscată, conserve. Trecând pe lângă piramidele multicolore ale

sticlelor de vin şi pe lângă roţile castanii – aproape ca salamul – de caşcaval, îşi propuse să cumpere de la băcănie două sticle de ulei de floarea-soarelui (până atunci nu se găsise decât ulei de bumbac) şi nişte concentrat de orz. Ceea ce şi făcu – traversă magazinul adormit, plăti la casă şi se întoarse la băcănie.

Dar, pe când stătea aici la un rând de doi oameni, magazinul se umplu de zgomot şi însufleţire, lumea de pe stradă dădu buzna înăuntru şi toţi se aşezară la cozi: la raionul delicatese şi la casierie. Liudmila Afanasievna nu rezistă tentaţiei şi, fără să mai aştepte să ia ce avea de luat de la băcănie, se duse cu pas rapid să ocupe loc şi la tejgheaua raionului şi la casierie. Încă nu se zărea nimic în dosul vitrinei de la delicatese, dar femeile ce se înghesuiau la coadă ştiau sigur că urma să se dea şuncă presată, câte un kilogram de persoană.

Avusese atât de mare noroc, încât se gândi că ar merita, un pic mai târziu, să mai ocupe o dată loc la coadă.

Ce-i ţine pe oameni în viaţă.

De n-ar fi fost cleştele acesta al cancerului ce-i sugruma gâtul, Efrem Podduev ar fi fost un bărbat în floarea vârstei. Nu împlinise încă nici jumătate de secol şi era lat în spate, sigur pe picioare şi mintea-i mergea brici. Poate să nu fi avut două vieţi în piept, dar, de dus cât doi, sigur putea duce, iar după opt ore putea munci alte opt de parcă atunci ar fi venit la lucru. În tinereţe, pe Kama, cărase saci de şase puduri şi nici în timpul ce se scursese de atunci nu pierduse prea mult din putere: nu se dădea nici acum în lături să ridice cu muncitorii malaxorul pe platformă. Umblase printr-o mulţime de locuri şi făcuse o groază de treburi: aici scotea piatră, acolo săpa, dincolo lucra la instalaţia de forţă, iar în al patrulea loc construia; nu se încurca pentru mai puţin de un sutar, o juma' de litru nu-l ameţea, după al doilea nu întindea mâna – şi atât el, cât şi cei din jur simţeau că Efrem Podduev nu cunoaşte oprelişti şi că aşa va fi întotdeauna. Cu toată puterea lui, pe front nu fusese – îl

angajaseră şantierele speciale, aşa că n-a ştiut ce-i aia rană sau spital de campanie. Şi n-a fost niciodată bolnav de nimic – nu-l atinseseră nici bolile mai serioase, nici gripa, nici vreo epidemie; nici măcar dinţii nu-l duruseră.

Abia cu doi ani în urmă se îmbolnăvise pentru prima dată, în shimb, direct de asta.

De cancer.

Nu trecuse prea mult timp de când se obişnuise s-o taie astfel, scurt: „de cancer”, căci se prefăcuse faţă de sine însuşi, multă vreme până atunci, că nu-i decât un fleac şi a tras de timp până a putut îndura, nu s-a dus la doctor. De altfel, nici după aceea când, într-un târziu, s-a dus la control şi, din dispensar în dispensar, a fost trimis până hăt, la pavilionul canceroşilor – iar aici nu exista bolnav căruia să nu i se spună că n-are cancer – Efrem n-a vrut să priceapă ce are, n-a crezut ce-i şoptea inteligenţa lui nativă, ci ceea ce voia să creadă: că n-are cancer şi că o să scape el cumva.

Iar boala îi lovise limba, limba lui slobodă, abilă, ascunsă, nevăzută ochiului, dar atât de folositoare în viaţă. În jumătatea lui de veac, îşi pusese la lucru fără milă limba. Cu limba asta îşi smulgea plata de acolo de unde n-o merita. Promitea ce n-avea de gând să facă. Jura pe ce nu credea. Şi striga la şefi. Şi-i făcea albie de porci pe muncitori. Şi înjura întortocheat, legându-se de ce-avea omul mai sfânt şi mai drag, şi se bucura de astfel de triluri, ca o privighetoare. Şi mai spunea şi bancuri porcoase – dar niciodată cu politică. Şi cânta melodii de pe Volga. Şi pe multe muieri risipite-n lumea întreagă le-a minţit că nu-i însurat, că n-are copii, că se-ntoarce peste o săptămână şi vor începe să construiască împreună o casă. „Usca-ţi-s-ar limba-n gură” îl blestemase o soacră dintr-astea, vremelnică. Însă limba nu-l lăsa pe Efrem decât atunci când se-mbăta rău.

Şi deodată începu să crească. Să se agaţe de dinţi. Să nu mai încapă în glota moale şi mustoasă.

Iar Efrem se scutura de boală şi spunea, rânjind, către tovarăşii săi:

— Podduev? Păi, el n-are teamă de nimic pe astă lume!

Iar ăia ziceau:

— Da-a, ce voinţă de fier are şi Podduev ăsta.

Dar nu era voinţă, ci de zece ori frică. Nu din voinţă, ci din teamă se agăţa, se agăţa disperat de muncă, amânând cât putea operaţia. Viaţa lui de până atunci îl pregătise pe Podduev numai pentru viaţă, nu şi pentru moarte. Această trecere era mai presus de forţele lui, nu cunoştea căile unei asemenea treceri – şi credea că o amână prin faptul că zi de zi se scoală în zori, se duce la lucru de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat, iar acolo ascultă laudele aduse voinţei sale.

Nu se lăsase operat, aşa că începură să-l trateze cu ace: îi înfigeau ace în limbă, precum păcătoşilor din iad, şi-l ţineau astfel câteva zile la rând. Ce n-ar fi dat ca totul să se oprească aici, cum a sperat!

— Dar nu. Limba se umfla. Şi, părăsit de voinţa sa de odinioară, Efrem îşi plecase până la urmă capul de taur pe masa albă din cabinetul ambulatoriu; îşi dăduse acordul. Operaţia i-o făcu Lev Leonidovici – şi-o făcu minunat! A fost exact cum îl prevenise: limba se scurtase, se îngustase, dar se reobişnuise repede să se rotească pentru-a spune din nou lucrurile pe care le spusese şi înainte – poate doar nu la fel de curat. L-au mai împuns o vreme cu ace şi, înainte de a-i da drumul, Lev Leonidovici l-a chemat la el şi i-a spus: „Să vii peste trei luni să mai facem o operaţie – la gât. Asta o să fie uşoară."

Numai că dintr-astea „uşoare", la gât, Podduev văzuse o groază pe-aici şi nu se prezentă la termen. Îi trimiseră chemări prin poştă – el nu răspunse. Era oricum obişnuit să nu stea multă vreme într-un loc şi pentru el era o nimica toată s-o şteargă pe nepusă masă chiar şi până-n Kolâma, sau până-n Hakassia. Nu-l reţinea nicăieri nici averea, nici locuinţa, nici familia – nu-i plăceau decât viaţa liberă şi banii în buzunar. Între timp, cei din clinică îi scriau: dacă nu veniţi de bunăvoie vă aducem cu miliţia. Iată ce putere avea dispensarul oncologic, chiar şi asupra celor care n-avea câtuşi de puţin cancer.

Se duse. Ar fi putut, bineînţeles, să nu-şi dea acordul, dar Lev Leonidovici i-a pipăit gâtul şi l-a boscorodit rău pentru întârziere. I se făcu deci o incizie în dreapta şi alta în stânga gâtului, cum se taie bandiţii cu cuţitele, şi-a mai zăcut aici, bandajat, încă multă vreme, iar, când i-au dat dramul, cam clătinau din cap.

Dar n-a mai regăsit gustul vieţii libere de odinioară: nu-i mai plăcea nici munca, nici distracţia, nici băutura, nici fumatul. Semnele de pe gât nu se muiau, ci se inflamau şi întindeau pielea şi înţepau, ba, câteodată, îl şi împuşcau parcă-n cap. Boala părea să se ridice de-a lungul gâtului spre u-rechi. De aceea, când, cu vreo lună în urmă, se întorsese în aceeaşi clădire solidă din cărămidă cenuşie netencuită şi urcase în cerdacul dintre plopi, lustruit de mii

de picioare, iar chirurgii puseseră de îndată mâna pe dragul de el, ca pe-un vechi cunoscut, şi îmbrăcase din nou hainele vărgate de spi-tal, şi căpătase un pat în acelaşi salon din apropierea sălii de operaţii ale cărei ferestre dădeau, la doi paşi, spre gardul din spate, şi aşteptase a doua operaţie la amărâtul său de gât, în total, a treia – Efrem Podduev nu mai avea cum să se mintă şi nici nu se mai minţise. Recunoscuse faţă de el însuşi că are cancer.

Iar, acum, tinzând spre egalitate, începuse să-i lămurească şi pe vecinii săi că au cancer. Şi că nimeni n-are scăpare. Că toţi se vor întoarce aici. Nu c-ar fi avut plăcerea să-i zdrobească, pentru a-i simţi trosnind sub picioare, dar nu voia să mai audă minciuni, voia să ştie şi ei adevărul.

Îi făcură o a treia operaţie: mai dureroasă şi mai adâncă.

După această intervenţie însă, doctorii nu păreau prea fericiţi şi, de câte ori îi schimbau bandajul, se împungeau într-o limbă străină şi-l înfăşurau tot mai strâns şi mai sus, contopind prin bandajare capul cu corpul. Iar fulgerele din cap deveneau tot mai puternice, tot mai frecvente, practic permanente acum.

Şi-atunci, de ce s-ar mai preface? După cancer, trebuia să accepte şi pasul următor – adevărul în faţa căruia îşi strânsese pleoapele vreme de doi ani: că-i venise şi lui Efrem timpul să dea ortul popii, s-o mierlească. Când o spunea astfel, cu o bucurie răutăcioasă, îi venea parcă mai uşor: nu să moară – s-o mierlească.

Însă, nu făcea decât să pronunţe asta, nu s-o şi imagineze cu mintea, să şi-o închipuie cu inima: cum i s-ar putea întâmpla aşa ceva lui Efrem? Şi cum o să fie? Şi ce-ar fi de făcui?

Acel ceva de care se ascunsese în muncă şi printre oameni se apropiase acum şi, între patru ochi, îl sugruma cu bandajul peste gât.

Şi nimic din ceea ce-auzea la vecini – nici în saloane, nici pe coridoare, nici la etajul de jos, nici la cel de sus – nu-l

putea ajuta. S-ar fi zis că totul fusese spus – dar nu era ce trebuie.

Atunci se apucase el să bântuie de la uşă la fereastră şi înapoi, câte cinci, ba chiar şase ore pe zi. Umbla după ajutor.

Pe oriunde a trăit (doar în oraşele principale nu fusese, ţara o măturase toată) – lui Efrem şi celor din jurul lui le-a fost întotdeauna clar ce i se cere unui om. Omului i se cere sau să aibă o meserie bună, sau să fie răzbătător în viaţă. Fie dintr-una, fie din cealaltă ieşeau bani. Când oamenii fac cunoştinţă, după „cum te cheamă”, urmează: „unde lucrezi” şi „cât câştigi”. Iar dacă omul nu câştigă cine ştie ce înseamnă că-i ori prost, ori nenorocit, cu alte cuvinte, aşa, un nimenea, acolo. O astfel de viaţă, absolut pe-nţelesul lui, văzuse Podduev în toţi aceşti ani şi la Vorkuta, şi pe Enisei, şi-n Orientul Îndepărtat, şi-n Asia Centrală. Oamenii câştigau o groază de bani, iar apoi îi cheltuiau – fie sâmbetele, fie în concediu – pe toţi odată.

Era perfect aşa şi treaba mergea până când oamenii nu se-mbolnăveau de cancer sau de altceva mortal. Iar când se îmbolnăveau, praful se alegea, şi de meseria lor, şi de felul lor răzbătător de-a fi, şi de funcţie, şi de salariu. Iar, după neputinţa de care dădeau dovadă aici şi după dorinţa de-a se minţi până la capăt că n-au cancer, reieşea că erau cu toţii nişte slăbături şi rataseră ceva important în viaţă.

Dar ce anume?

Încă din tinereţe. Efrem tot auzise un lucru pe care, de altfel, îl ştia şi el prea bine: că ei, tinerii, cresc mai deştepţi decât bătrânii. Bătrânii mureau fără să fi ajuns vreodată până în oraş, se temeau, pe când Efrem la treisprezece ani călărea, trăgea cu puşca, iar până în cincizeci pipăise toată ţara ca pe-o muiere. Dar iată că acum, umblând prin salon, îşi amintea cum mureau ăi vechi din aşezarea lor de pe Kama – fie ei ruşi, sau tătari, sau votiaci. Nu se umflau în pene, nu se zbăteau, nu se lăudau că n-or să moară – toţi îşi primeau moartea liniştiţi. Nu numai că nu-şi amânau

socotelile, ci se pregăteau pe îndelete şi din timp, lăsau vorbă cine să ia iapa, cine – mânzul, cui să-i rămână cojocul, cui cizmele. Apoi se duceau uşuraţi, de parcă n-ar fi făcut decât să se mute în altă colibă. Pe niciunul dintre ei nu i-ai fi putut speria cu cancerul. De altfel, pe-acolo, n-avea nimeni cancer.

Iar aici, la clinică, vezi câte unul cu perna de oxigen la gură, abia-şi mai mişcă ochii, dar cu limba tot mai susţine sus şi tare: n-am să mor! N-am cancer!

Astfel tot umbla Podduev făcând să scârţâie, zile şi zile în şir, duşumelele vechi, dar nu reuşea deloc să se dumirească în ce fel ar trebui întâmpinată moartea. Aşa ceva nu se putea inventa. Şi n-aveai nici de la cine auzi. Dar cel mai puţin s-ar fi aşteptat să găsească asta scris în vreo carte.

Terminase şi el cândva patru clase, iar apoi nişte cursuri de construcţii, dar n-avea nici un fel de atracţie faţă de citit: în locul ziarelor mergea şi radioul, iar cărţile i se păreau cu totul de prisos în inventar, plus că, în locurile cam sălbatice pe unde-şi făcuse el veacul, fiindcă acolo se plătea bine, nici nu prea văzuse el mari iubitori de cărţi. Podduev citea când n-avea încotro – broşuri despre schimburile de experienţă, descrierea mecanismelor de la macarale, instrucţiunile de utilizare, directivele şi „Cursul scurt” până la Capitolul patru. Să cheltuiască banii pe cărţi sau să se ducă după ele tocmai până la bibliotecă i se părea de-a dreptul ridicol. Iar dacă, atunci când făcea un drum mai lung sau avea de aşteptat pe undeva, îi cădea în mână vreo carte – citea şi el, acolo, vreo douăzeci-treizeci de pagini, dar o lăsa întotdeauna baltă, căci niciodată nu găsea în ea ceva cu adevărat inteligent.

Şi aici, la spital, le tot văzuse răsfirate pe noptiere şi pe pervazuri – dar nu se-atinsese de ele. De altfel, nici pe-asta albastră, cu semnătură de aur, nu s-ar fi apucat s-o citească, dacă nu i-ar fi vârât-o pe gât Kostoglotov în seara cea mai pustie şi mai greţoasă. Îşi îndesă deci două perne sub spinare şi începu s-o răsfoiască. Dar nici chiar aşa nu s-ar fi

apucat de ea, dacă ar fi fost un roman. Erau însă nişte povestiri scurte, a căror idee se clarifica în cinci-şase pagini, iar câteodată şi într-una singură. Cuprinsul era năpădit de titluri ca de pietriş. Podduev începu să le parcurgă şi simţi pe loc, printr-un fel de adiere, că s-ar putea să fie ceva serios aici. „Munca, moartea şi boala”. „Prima lege”. „Izvorul”. „Dacă laşi focul să-ţi scape nu-l mai stingi”. „Trei bătrâni”. „Umblaţi în lumină cât mai e lumină”.

Efrem deschise la o povestire mai scurtă. O citi. Îi veni să se gândească. Se gândi. Voi să recitească aceeaşi povestioară. O reciti. Voi din nou să se gândească. Se mai gândi. Acelaşi lucru se petrecu şi cu-a doua povestire.

Atunci se stinse lumina. Ca să nu-i şutească cineva cartea şi să nu fie nevoit s-o caute dimineaţa, Efrem o vârî sub saltea. În întuneric îi mai povesti lui Ahmadjan o legendă veche, despre cum împărţise Allah anii vieţii şi cât de mulţi ani nefolositori căpătase omul (ceea ce el, de altfel, nu prea credea – nici un an nu i s-ar fi părut de prisos dac-ar fi avut sănătate). Iar înainte de a adormi, s-a mai gândit la cele citite. Numai că, fulgerăturile din cap îl împiedicau să gândească.

Dimineaţa de vineri fu mohorâtă şi, ca orice dimineaţă de spital, apăsătoare. De obicei, în acest salon, ziua începea cu discursul macabru al lui Efrem. Dacă se întâmpla să-şi exprime cineva o speranţă sau vreo dorinţă, Efrem îl răcorea imediat şi-l zdrobea. Dar astăzi n-avea câtuşi de puţin chef să deschidă gura, aşa că se aranjă să citească această carte blândă şi liniştită. De spălat, nu prea mai avea ce spăla, fiindcă până şi fălcile le avea bandajate, micul dejun îl putea mânca şi-n pat, iar vizită chirurgicală vinerea nu se făcea. Şi, întorcând încet filele cam groase şi foşnitoare ale cărţii, Efrem tot tăcea: ba citea, ba cugeta.

Se termină şi vizita radiologilor. Ăla cu ochelari aurii se apucase să latre la medici, apoi l-a apucat frica şi i-au făcut injecţie; Kostoglotov se avântase şi el în luptă, după care a plecat, apoi s-a întors; s-a externat Azovkin: şi-a luat rămas-

bun şi a plecat îndoit de şale, ţinându-se de burtă; unii erau chemaţi la roentgen, alţii la perfuzii. Podduev nu mai ieşi să bătucească trecerea dintre paturi, citea şi tăcea. Discuta cu o carte ce nu semăna a nimic interesant.

În toată viaţa lui nu i se mai întâmplase să dea peste o carte atât de serioasă.

Deşi probabil că nici nu s-ar fi apucat s-o citească de nu s-ar fi aflat pe acest pat, cu gâtul aşa cum era şi cu împuşcăturile din cap. Probabil că povestioarele astea nici nu l-ar fi impresionat cine ştie ce pe-un om sănătos.

Încă din ziua precedentă Efrem remarcase un titlu: „Ce-l ţine pe om în viaţă?” Atâta de frumos era modelat titlul ăsta, de parcă Efrem însuşi l-ar fi compus. Pe când bătătorea, căzut pe gânduri, duşumelele spitalului, oare nu tocmai la acest lucru se gândise, fără să-l fi numit în vreun fel: „pentru ce trăiesc oamenii?”

Povestirea nu era scurtă, dar se citea uşor chiar de la primele vorbe – se aşeza pe inimă simplu şi direct: „Un cizmar locuia cu soţia şi copiii în gazdă la un ţăran. N-avea nici casă care să fie a lui, nici pământ şi-şi hrănea familia din munca lui de cizmar. Pâinea era scumpă, iar munca – ieftină, aşa că tot ce câştiga se mânca. Cizmarul avea o singură haină de iarnă pe care o împărţea cu soţia, dar şi aceea era zdrenţuită de atâta purtat.”

Toate astea erau uşor de înţeles şi, mai departe, la fel, totul era foarte clar: Semion însuşi era subţiratic, iar calfa Mihailo era slăbănog, pe când boierul: „de parc-ar fi venit de pe altă lume: obrazul roşu, rotunjit, ceafa ca de bou, părea turnat tot din fier… La ce viaţă ducea el, bun înţeles că era rotofei, pe unul ca ăsta nici moartea nu-l doboară”.

Văzuse şi Efrem destui dintr-aceştia: aşa era Karasciuk, şeful trustului de cărbuni, aşa erau şi Antonov, şi Ceciev, şi Kuhtikov. Dar oare nu începuse, la un moment dat, şi Efrem să tragă în partea lor?

Încet, de parcă ar fi descifrat cuvintele pe silabe, Podduev citi toată povestirea, până la capăt.

Asta se întâmpla deja spre ora prânzului.

Nu mai avea chef acum nici de umblat, nici de vorbit. Parcă ar fi pătruns ceva în el şi-ar fi întors totul pe dos. Acum, acolo unde până atunci fuseseră ochii – nu mai erau ochi. Iar unde venea înainte gura – nu mai era gură. Primul strat, cel mai gros, îl luase de pe Efrem spitalul. Acum era deja uşor de strunjit.

Fără să-şi schimbe poziţia, sprijinindu-se în perne şi ţinând cartea deschisă pe genunchii ridicaţi, Efrem privea peretele alb, gol. Era o zi exasperant de mohorâtă, fără urmă de lumină.

Vizavi de Efrem, adormise, imediat după injecţie, vilegiaturistul ăla crescut în puf – faţă palidă. II acoperiseră mai gros, să n-aibă frisoane.

Pe patul alăturat, Ahmadjan juca table cu Sibgatov. Limbile lor se asemănau prea puţin, aşa că vorbeau între ei ruseşte. Sibgatov se aşezase astfel încât să nu-şi strâmbe şi să nu-şi îndoaie spinarea bolnavă. Era încă tânăr, dar părul de pe creştet i se rărise de tot.

Lui Efrem, în schimb, nu-i căzuse încă nici un fir de păr, chica lui sură, răzvrătită, era ca un desiş de netrecut. Şi încă îşi mai păstrase toată puterea asupra muierilor. Numai că asta nu prea mai conta acum…

Câte muieri dintr-astea ameţise Efrem la viaţa lui era de neimaginat. La început, încă le mai ţinea socoteala, punând soţiile separat, apoi nici nu s-a mai obosit să le numere. Prima lui soţie fusese Amina, tătăroaică albă din Elabuga, tare simţitoare: pielea de pe faţă îi era atât de subţire că, de cum o atingeai cu oasele mâinii, se şi pornea să sângereze. Pe deasupra, mai era şi nesupusă – plecase singură cu fetiţa. De atunci Efrem nu-şi mai îngăduise să păţească aşa ruşine – părăsea el primul femeile. Ducea o viaţă liberă, de pasăre călătoare: ba era arvunit cu ziua, ba încheia câte un contract, aşa că i-ar fi venit peste mână să târască o familie după el. Gazdă bună găsea în fiecare loc nou. Cât despre celelalte, acelea erau întâlniri

întâmplătoare, fie ele libere ori măritate, aşa că nici de nume nu le mai întreba întotdeauna, plătea după cum se-nţeleseseră şi gata. Astfel încât acum i se încurcaseră în minte chipurile, obiceiurile şi împrejurările, şi nu mai ţinea minte decât întâmplările ieşite din comun. Aşa, spre exemplu, o reţinuse pe Evdoşka, soţia inginerului, care, în timpul războiului, pe peronul gării Alma-Ata I, stătea sub geamul lui, îşi bâţâia fundul şi-l ruga s-o ia cu el. Tocmai pleca la Ili un detaşament întreg să deschidă o exploatare nouă şi-i conduceau mulţi de la trust. Se afla acolo, prin apropiere, şi soţul Evdoşkăi, un prăpădit, se tot căznea să-i demonstreze unuia ceva. Locomotiva se smuci. „Ei! Strigă Efrem şi întinse mâna. Dacă mă iubeşti sui-te aici, hai cu mine!” Iar ea se agăţă de mâna lui şi se caţără până la el prin fereastra vagonului, sub ochii celor de la trust şi ai soţului – s-a dus să trăiască vreo două săptămâm cu el. Uite scena asta, cum o trăsese pe Evdoşka în vagon, o reţinuse.

Ceea ce observase Efrem la muieri, în viaţa lui, era că se legau de om. Să pui mâna pe o muiere era uşor, dar să scapi de ea era tare greu. Deşi se tot vorbea de „egalitate”, şi Efrem n-avea nimic împotrivă, în sinea lui, el nu le considerase niciodată pe femei oameni adevăraţi – în afară de prima lui soţioară, Amina. Şi s-ar fi mirat de-a binelea dacă vreun alt bărbat s-ar fi apucat să-i demonstreze că se purta urât cu muierile.

Dar dacă era să te iei după cartea asta ciudată, reieşea că Efrem era vinovat de toate.

Lumina fu aprinsă mai devreme decât de obicei. Se trezi mironositul ăla cu gogoloi sub maxilar, îşi scoase căpşorul chel de sub plapumă şi-şi trase repejor pe nas ochelarii care-l făceau să arate ca un doctor în ştiinţe. Le anunţă pe loc tuturor vestea cea bună: suportase destul de bine injecţia, crezuse că va fi mai rău. După care se vârî în noptieră să-şi scoată cărniţa de pasăre.

Efrem observase demult că pricăjiţii ăştia voiau întotdeauna numai şi numai carne de pasăre. Chiar şi

despre miel spuneau că-i „carne grea”.

Efrem ar fi preferat să aibă pe altcineva în faţa ochilor, dar pentru asta ar fi trebuit să se întoarcă cu tot trunchiul. Fiindcă, dacă privea drept înainte, nu-l vedea decât pe cufuritul ăsta, cum roade la osciorul de găină.

Podduev scrâşni şi începu să se răsucească încetişor spre dreapta.

— Uite, anunţă şi el cu glas tare. E aici o povestire. Se numeşte: „Ce-l ţine pe om în viaţă”. Şi surâse. Se pune deci această întrebare. Cine răspunde? Ce-l ţine pe om în viaţă?

Sibgatov şi Ahmadjan îşi ridicară privirile de la table. Ahmadjan răspunse sigur de el, vesel, era pe cale să se facă bine:

— Produsele. Alimentare şi industriale.

Până la armată, nu trăise decât în aulul unde se născuse şi vorbise doar uzbeca. Toate cuvintele şi toate noţiunile ruseşti, întreaga disciplină şi dezinvoltură le adusese din armată.

— Ei, altul? Întrebă răguşit Podduev. Ghicitoarea din carte, de nedezlegat pentru el, se dovedise a nu fi nici pentru ceilalţi prea uşoară. Cine mai răspunde? Ce-l ţine pe om în viaţă?

Bătrânul Mursalimov nu înţelegea ruseşte, fiindcă altfel poate c-ar fi răspuns mai bine decât oricare altul dintre cei de aici. Dar era acolo felcerul Turgun, studentul care venise să-i facă injecţie, aşa că răspunse şi el:

— Salariul, ce altceva!

Negriciosul de Proşka îşi ciulise urechile, din colţul lui, şi se holba ca la o vitrină de magazin, rămăsese chiar cu gura căscată, dar de spus nu spunea nimic.

— Haideţi, haideţi! Cerea răspunsuri Efrem.

Diomka îşi pusese cartea deoparte şi se încruntase cu gândul la întrebare. Cartea lui Efrem tot Diomka o adusese în salon, dar nu prea reuşise s-o citească: vorbea despre ceva cu totul străin, cum ţi-ar răspunde un surd la întrebare. Te înmuia şi-ţi încurca totul în cap tocmai când

aveai mai mare nevoie de un sfat pentru a acţiona. Aşa că nu citise „Ce-l ţine pe om în viaţă” şi nu cunoştea răspunsul pe care-l aştepta Efrem. Se gândea deci, acum, să dea unul personal.

— Hai, puştiule! Îl încurajă Efrem.

— Păi, după părerea mea, spuse, lungind cuvintele, Diomka, de parcă i-ar fi vorbit unui profesor în faţa tablei şi, temându-se să nu greşească, se mai gândea încă, între cuvinte, la răspuns. În primul râhd – aerul. Apoi – apa. Apoi – mâncarea.

Aşa ar fi răspuns şi Efrem altădată, dacă l-ar fi întrebat cineva. Poate doar spirtul să-l mai fi adăugat. Dar cartea trăgea în cu totul altă direcţie.

Ţâţâi, în semn că nu.

— Ei, altul?

Proşka se hotărî:

— Calificarea.

Adevărat era şi asta, astfel gândise toată viaţa şi Efrem.

Iar Sibgatov suspină şi spuse, timid:

— Patria.

— Cum adică? Se miră Efrem.

— Adică locurile natale… Traiul acolo unde te-ai născut…

— A-a-a… Ei, asta nu-i chiar obligatoriu. Eu am plecat de tânăr de pe Kama şi puţin îmi pasă dacă o mai fi curgând pe acolo sau nu. Un râu ca oricare altul, ce contează.

— În locurile unde te-ai născut, insistă cu glas scăzut Sibgatov, nici boala nu te răzbeşte. În locurile de unde te tragi, totul e mai uşor.

— Bine. Altul?

— Cum? Cum? Reacţionă Pavel Nikolaevici, care prinsese curaj. Cum sună întrebarea?

Efrem, scârţâind, îşi întoarse trunchiul spre stânga. Paturile de lângă ferestre erau goale şi-n partea aia nu mai era decât vilegiaturistul. Rodea osciorul de găină, ţinându-l cu amândouă mâinile de capete.

Aşa că stăleau acum unul în faţa celuilalt, de parcă special i-ar fi aşezat dracul anume în felul ăsta. Efrem îşi îngustă ochii.

— Iată cum sună, profesore: ce-l ţine pe om în viaţă?

Nici că stătu prea mult pe gânduri Pavel Nikolaevici, aproape că nici nu lăsă găina de la gură:

— Păi, asta e clar ca bună-ziua, nici nu încape îndoială. Reţineţi. Pe oameni îi ţine fidelitatea faţă de idee şi binele colectiv.

Şi muşcă din zgârciul cel mai dulce, cel de la încheietură. După care, în afara pielii solzoase de pe labă şi vinele descoperite, nu mai rămase nimic pe os. Aşa că-l puse pe o hârtie de pe noptieră.

Efrem nu răspunse. Îi era ciudă că stârpitura se descurcase aşa de bine. Fiindcă, dacă ţi se vorbeşte de fidelitatea faţă de idee, nu-ţi rămâne decât să-nchizi gura.

Şi, deschizând cartea, îşi pironi din nou ochii în ea. Voia să înţeleagă pentru sine – care ar fi fost totuşi răspunsul corect?

— Dar cartea despre ce e? Ce scrie-n ea? Întrebă Sibgatov, întrerupând jocul.

— Păi, uite… Podduev citi primele rânduri. „Cizmarul trăia cu nevasta şi copiii în gazdă la un ţăran. N-avea nici casă care să fie a lui, nici pământ…”

Dar ar fi fost greu şi-ar fi durat prea mult să citească cu voce tare şi, sprijinit în perne, începu să-i repovestească lui Sibgatov în cuvinte proprii, încercând să priceapă şi el mai bine subiectul:

— Ce să mai, cizmarul începuse să cam bea. Mergând deci el odată cam beat pe stradă, a cules de pe drumuri un om degerat, pe Mihailo. Nevastă-sa se repezi la el să-l certe; cum vrei să mai hrănim un trântor. Dar Mihailo începu să muncească fără hodină şi învăţă să coasă mai bine decât cizmarul. Odată, spre iarnă, vine la ei un boier, le-aduce o bucată de piele scumpă şi le dă următoarea comandă: să-i facă cizme bune care nici să nu se strâmbe, nici să nu se

rupă. Iar dacă strică cizmarul pielea, cu pielea lui o s-o plătească. Numai că Mihailo zâmbea într-un fel cam ciudat: văzuse el acolo, în colţul din spatele boierului, ceva. Abia apucă boierul să plece, că Mihailo croi pielea aceea şi-o strică: nici vorbă să mai iasă din ea cizme, poate doar de nişte papuci să mai fi ajuns. Cizmarul se apucă cu mâinile de cap: ştiai doar bine că mă omori, nu vezi ce-ai făcut? Iar Mihailo spuse: Îşi umple omul hambarele pentru un an şi habar n-are că moare până-n seară. Şi chiar aşa a şi fost; boierul muri chiar pe drum. Iar boieroaica trimise un puşti la cizmar: să nu-i mai facă cizme, ci să coasă, cât de repede, nişte papuci. De mort.

— Drrracu' ştie ce-i asta, o tâmpenie! Răspunse Rusanov, şuierând de indignare. N-aţi putea să mai schimbaţi placa? Se simte de la o poştă că asta-i o morală străină de-a noastră. Şi pe urmă ce vor să zică – ce-i ţine pe oameni în viaţă?

Efrem încetă să mai povestească şi-şi mută privirea îngreunată spre chelbos. Pe el asta îl şi iritase, chelbosul mai că ghicise răspunsul. În carte stătea scris că pe oameni nu-i ţine grija ce şi-o poartă sieşi, ci dragostea către ceilalţi. Iar stârpitura spusese: binele colectiv. Părea să fie pe-aproape.

— Ce-i ţine pe oameni? Mai că nu reuşea s-o spună cu voce tare. Parcă nu se făcea. Dragostea, cică…

— Dra-gos-tea…?! Nu-u-u, asta chiar că nu-i morala noastră! Se amuzau ochelarii de aur. Ia zi, şi cine a scris toate astea?

— Cum? Mugi Podduev. Prea încercau toţi să schimbe vorba.

— Cine a scris toate astea vreau să ştiu? Autorul?… Uită-te şi tu acolo sus, pe prima pagină.

Parcă avea vreo importanţă numele? Ce legătură putea să aibă cu miezul – cu bolile lor? Cu viaţa sau cu moartea lor?

Efrem n-avea obiceiul să citească aceste nume de familie care apăreau pe cărţi, şi chiar când le citea, le uita pe loc.

Acum deschise totuşi la prima pagină şi citi cu voce tare:

— Tolstoi.

— N-n-nu se poate! Protestă Rusanov. Ţineţi minte: Tolstoi n-a scris decât opere optimiste şi patriotice, altfel n-ar fi fost reeditat. „Pâinea”, „Petru întâi”. E de trei ori laureat al Premiului Stalin, dacă vreţi să ştiţi.

— Păi, ăla e alt Tolstoi! Spuse Diomka, din colţul lui. Asta al nostru e Lev Tolstoi.

— A, a-a-altul? Lungi Rusanov cuvântul, uşurat într-un fel, dar strâmbându-se deja din altă pricină. A, altul… Ăsta-i ăla cu oglinda revoluţiei ruse, cu chiftelele de orez?… Păi, nu-i decât un neputincios Tolstoi ăsta al vostru! Multe, foaaaarte multe lucruri nu le-nţelegea. Căci răului trebuie să i te opui, băieţel, cu răul trebuie să lupţi!

— Aşa cred şi eu, răspunse surd Diomka.

Tumor cordiş.

Evghenia Ustinovna, chirurg-şef, n-avea aproape niciuna din trăsăturile strict profesionale – nici privirea fermă, nici cuta hotărâtă de pe frunte, nici încleştarea maxilarelor, atât de frecvent descrise. La cincizeci de ani trecuţi, când avea tot părul strâns sub boneta de doctor, cei ce o zăreau din spate o strigau adesea: „Domnişoară, n-aţi putea să-mi spuneţi…?” Ea întorcea însă un chip ostenit, cu zbârcituri şi riduri, cu pungi sub ochi. Încerca să compenseze aceste neajunsuri prin rujul strident cu care-şi dădea pe buze, dar era nevoită să şi-l reînnoiască mereu, pentru că-l ştergea de ţigări.

În afara timpului petrecut în sala de operaţii, în sala de pansamente şi-n saloanele cu bolnavi, fuma necontenit. Iar când se găsea în aceste încăperi, pândea momentul în care ar putea zbughi-o pentru a se năpusti asupra ţigării cu o asemenea lăcomie de parcă ar fi vrut s-o mănânce. În timpul vizitelor îşi ridica din când în când arătătorul şi mijlociul spre gură şi după aceea în zadar încercai să-ţi aminteşti dacă nu fumase cumva şi-n timpul vizitei.

Împreună cu chirurgul-şef, Lev Leonidovici – acesta, într-adevăr, un bărbat masiv cu mâini lungi – ea făcea toate operaţiile pe care şi le asuma clinica lor: tăia mâini şi picioare, punea tuburi traheotomice în peretele gâtului, scotea stomacuri, ajungea până în oricare loc al intestinelor, intra până-n pânzele albe în cavitatea bazinului, iar spre sfârşitul zilei i se aduceau pe masă, pentru a fi extirpate, una sau două glande mamare atacate de cancer – muncă uşoară, cum ar veni, pe care ea o executa cu măiestrie. Nu exista zi de marţi sau de vineri în care Evghenia Ustinovna să nu fi tăiat sâni de femeie şi odată îi spusese infirmierei care curăţa sala de operaţii că, strânşi laolaltă, toţi sânii aceştia extirpaţi de ea ar putea forma un deal.

Evghenia Ustinovna nu fusese, toată viaţa, decât chirurg, în afara chirurgiei era nimeni, şi totuşi nu uita cuvintele cazacului Eroşka din Tolstoi, despre medicii europeni: „nu ştiu alta decât să taie. Nişte proşti. La munte, în schimb, găseşti doftori adevăraţi. Toate ierburile le cunosc.” „Numai să taie?” Nu, altfel vedea Evghenia Ustinovna meseria de chirurg! Cândva, pe când mai erau încă nişte studenţaşi, un chirurg celebru le spusese de la catedră: „Menirea chirurgiei este alinarea, nu cruzimea! Nu trebuie să provoace, ci să elibereze de durere! Un dicton latin spune: să calmezi durerile e har dumnezeiesc!”

Totuşi, chiar şi primul pas pe care-l faci împotriva durerii, anestezierea, aduce după sine durerea.

Nu metodele radicale, nu curajul, nu noutatea o atrăgeau pe Evghenia Ustinovna într-o operaţie, ci, din contră – o cât mai mare discreţie, chiar subtilitate, o cât mai perfectă justificare interioară – atâta tot… Şi se considera fericită când, în câte o noapte din ajunul operaţiei, creierului ei pe jumătate cufundat în somn îi era oferit, de parcă ar fi fost coborât de undeva cu liftul, un plan nou, surprinzător, de operaţie, altul decât cel pe care-l notase ea în fişă, mai delicat. Cu mintea brusc limpezită, sărea din pat şi-l nota –

iar dimineaţa îşi lua riscul de a-l schimba în ultima clipă. Şi, de multe ori, acestea erau cele mai reuşite operaţii ale ei.

Iar dacă mâine terapia radiologică, chimică, homeopatică sau, cine ştie, una fotoelectrică, coloristică, telepatică, ar fi descoperit cum să-i salveze pe bolnavi fără intervenţia cuţitului şi chirurgia ar fi ameninţată să dispară din practica omenirii, Evghenia Ustinovna n-ar fi apărat-o nici o zi în plus. Fiindcă cele mai bune şi mai bune operaţii ale ei erau acelea la care reuşise să renunţe! Erau cele mai benefice pentru bolnav – acelea pentru care dibuise o cale să le înlocuiască, să le ocolească, să le amâne. Aici, din nou, avea dreptate Eroşka! Şi n-ar fi vrut pentru nimic în lume să piardă această dorinţă de căutare veşnică pe care o purta în sine.

Dar o pierdea… În treizeci şi cinci de ani de muncă cu bisturiul, se obişnuise cu suferinţa. Devenise mai brutală. Şi obosise. Nu se mai aprindeau nopţile cu schimbări de planuri. Observa tot mai rar particularitatea fiecărei operaţii, tot mai des îi sărea în ochi monotonia lor de bandă rulantă.

Una din constrângerile obositoare ale umanităţii este faptul că oamenii nu se pot înnoi în mijlocul vieţii, schimbându-şi brusc, radical, ocupaţia.

Vizita o făceau, de obicei, câle trei-patru: Lev Leonidovici, ea şi asistenţii. Dar, cu câteva zile în urmă, Lev Leonidovici plecase la Moscova, la un seminar despre chirurgia toracelui. Aşa se întâmplă că ea intră în acea sâmbătă singură-singurică în salonul de sus al bărbaţilor – fără medicul curant, ba chiar şi fără infirmieră.

De fapt, nici măcar nu intrase, ci se oprise încetişor în pragul uşii şi se sprijinise de toc. Era un gest de fată tânără. O fată foarte tânără face un astfel de gest, conştientă de faptul că arată fermecător, că-i mai bine decât să stai cu spinarea ţeapănă, cu umerii egali, cu capul drept.

Stătea astfel şi urmărea îngândurată jocul lui Dioma.

Dioma, cu piciorul bolnav întins de-a lungul patului şi cel sănătos îndoit sub el, pusese pe acesta, ca pe-o măsuţă, o carte, iar pe carte construia ceva din patru creioane lungi, ţinându-le cu ambele mâini. Ar mai fi privit multă vreme figura astfel îmbinată, dacă n-ar fi fost strigat. Îşi ridică privirea şi-şi adună creioanele răsfirate.

— Ce construieşti acolo, Dioma? Întrebă, tristă, Evghenia Ustinovna.

— O teoremă! Răspunse acesta vioi, mai vioi decât ar fi fost necesar.

Acestea erau cuvintele rostite de ei, dar se priveau unul pe celălalt cu atenţie şi era clar că nu despre asta era vorba.

— Fiindcă timpul trece, explică Diomka, de astă dată mai puţin vioi şi nici la fel de tare.

Ea aprobă din cap.

Mai tăcu o vreme, tot astfel, sprijinită de tocul uşii – nu, nu ca fetele, ci de oboseală.

— Ia hai să te văd.

De fel cumpătat, Dioma răspunse mai însufleţit ca de obicei:

— S-a uitat Liudmila Afanasievna, ieri. A spus să mai facem nişte raze.

Evghenia Ustinovna clătină din cap. Avea o graţie tristă.

— Foarte bine. Totuşi, vreau să te consult şi eu.

Dioma se încruntă. Puse deoparte geometria în spaţiu, se trase mai sus pe pat pentru a face loc şi dezgoli până la genunchi piciorul bolnav.

Evghenia Ustinovna se aşează alături de el. Îşi suflecă fără efort mânecile halatului şi ale rochiei până aproape de cot. Mâinile ei subţiri, elastice şi mobile începură să se mişte pe piciorul lui Dioma ca două fiinţe vii.

— Doare? Doare? Întreba ea, mereu.

Era singura întrebare pe care-o punea…

— Da. Da, încuviinţa el, încruntându-se tot mai tare.

— Noaptea îţi simţi piciorul?

— Da… Dar Liudmila Afanasievna…

Evghenia Ustinovna îşi mai clătină capul o dată, înţelegătoare, şi-l bătu uşurel pe umăr.

— Bine, frăţioare. Fă raze.

Şi se mai priviră o dată în ochi.

În salon se făcuse tăcere şi se-auzea fiecare cuvânt rostit de ei.

Evghenia Ustinovna se ridică şi se întoarse. Acolo, lângă sobă, ar fi trebuit să stea Proşka, dar el se mutase, cu o seară în urmă, lângă fereastră (deşi exista o superstiţie că nu e bine să te culci în patul unuia care a plecat să moară). Patul lui era ocupat acum de bălaiul Heinrich Federau, un om mic de statură şi liniştit, nu chiar necunoscut în salon, deoarece stătuse deja, timp de trei zile, pe unul dintre paturile de pe hol. Acum se sculase, luase poziţie de drepţi şi-o privea pe Evghenia Ustinovna, bine intenţionat şi respectuos. Era mai mic de statură decât ea.

Era absolut sănătos! Nu-l durea nimic, nicăieri! Prima operaţie îl lecuise cu desăvârşire. Şi dacă s-a prezentat din nou la pavilionul canceroşilor n-o făcuse fiindcă ar fi avut a se plânge de ceva, ci din pură acurateţe: i se scrisese în biletul de externare să se prezinte la control pe 1 februarie 1955. Aşa că-şi făcuse apariţia, venind de foarte departe, pe drumuri grele şi schimbând nenumărate trenuri, nici pe 31 ianuarie, nici pe 2 februarie, ci, cu exactitatea cu care îşi face luna apariţia la eclipsă, la data ce i-a fost fi-xată.

Iar aici, nu se ştie de ce, fu internat din nou la spital.

Astăzi, spera tare mult că-i vor da drumul.

Se apropie Maria cea slabă, cu ochi stinşi, uscaţi. Aducea un prosop. Evghenia Ustinovna îşi şterse mâinile, le ridică – încă mai erau dezgolite până la coate – şi, în aceeaşi tăcere deplină, făcu multă vreme nişte mişcări de rulare pe gâtul lui Federau, iar apoi, ordonându-i să se descheie, controlă şi adânciturile de lângă clavicule şi subţiorile. În sfârşit, spuse:

— Totul merge bine, Federau. La dumneavoastră totul e foarte bine.

El se lumină de parcă ar fi fost decorat.

— Toiul e bine, lungi ea delicat cuvintele, şi rulă din nou sub maxilarul inferior. Încă o mică operaţie – şi gata.

— Cum? Se cocârjă Federau. Dar, pentru ce, dacă totul e bine, Evghenia Ustinovna?

— Păi, ca să fie încă şi mai bine, spuse ea cu un zâmbet palid.

— Aici? Arătă el cu palma făcând o mişcare de retezare de-a curmezişul gâtului. Expresia chipului său blând deveni rugătoare. Părul rar îl avea albicios, decolorat, sprâncenele erau şi ele spelbe.

— Aici. Dar, să nu vă temeţi, la dumneavoastră nimic n-a fost întârziat, totul s-a făcut la timp. Eu propun să vă pregătim pentru ziua de marţi. (Maria notă.) Iar la sfârşitul lui februarie plecaţi acasă şi, de data asta, fără să mai fie nevoie să vă întoarceţi la noi.

— Doar pentru un mic „control”? Încercă să zâfnbească Federau, dar nu reuşi.

— Ei, cel mult un control, zâmbi ea, în chip de scuză. Cu ce l-ar mai fi putut încuraja, în afara zâmbetului ei ostenit?

Şi, lăsându-l să mai stea o vreme în picioare, iar pe urmă să se aşeze şi să se gândească, porni mai departe prin cameră. Îi mai zâmbi din mers lui Ahmadjan (îl tăiase la încheietura piciorului, cu trei săptămâni în urmă) şi se opri lângă Efrem.

El o aştepta, cartea albastră era zvârlită alături. Cu capul lat, cu gâtul îngroşat peste măsură, prins în bandaje şi lat în umeri, cu picioarele strânse sub el, stătea pe pat ca un fel de piticanie ireală. O privea pe sub sprâncene, aşteptând lovitura.

Ea se sprijini de tăblia patului ţinând două degete lângă buze, de parcă ar fi fumat.

— Ei, cum o mai duceţi, Podduev? În ce stare de spirit vă mai aflaţi?

Era exact momentul să discute despre starea lui de spirit! Pentru ca ce conta: o mică discuţie şi şi-a făcut numărul!

— M-am plictisit să tot fiu măcelărit, rosti Efrem.

Ea îşi ridică sprâncenele, parcă mirată de faptul că se poate plictisi cineva de tăiat.

Nu spuse nimic.

Spusese el oricum destul.

Tăceau, ca şi cum ar fi existat între ei o neînţelegere. Ca înainte de-o despărţire.

— Şi, din nou, în acelaşi loc, nu-i aşa? Mai mult spuse decât întrebă Efrem.

(De fapt, ar fi vrut să întrebe: păi, prima dată cum aţi tăiat? Ce-a fost în capul vostru? Totuşi, el, care nu-i iertase vreodată nici pe cei mai mari şefi şi le spusese totul verde-n faţă, pe Evghenia Ustinovna o menaja. N-avea decât să-şi dea singură seama.)

— Alături, precizează ea.

(Cum să-ţi explic eu ţie, nefericitule, că nu-i acelaşi lucru cancerul la limbă şi cancerul buzei inferioare? Extirpezi ganglionii de sub maxilar şi, deodată, te pomeneşti că sunt atinse căile limfatice din profunzime. Acestea nu puteau fi operate înainte.)

Efrem icni, de parcă ar fi ridicat o greutate peste puterile lui.

— Nu mai e nevoie. Nu mai trebuie nimic.

De altfel, nici ea nu se străduia prea tare să-l convingă.

— Nu mai vreau cuţit. Nu mai vreau nimic.

Ea privea în tăcere.

— Externaţi-mă.

Iar ea îl privea în ochii gălbui care atinseseră, după o imensă frică, neînfricarea şi, la rândul ei, se gândea şi ea: la ce bun? La ce bun, dacă bisturiul nu reuşeşte s-ajungă din urmă metastazele?

— Luni scoatem bandajul şi vedem ce se întâmplă. Bine?

(El îi cerea să-l externeze dar, de fapt, mai spera încă s-o audă spunând: „Ai înnebunit, Podduev? Cum adică să te externezi? O să te tratăm! O să te facem bine…!” Numai că ea nu-l contrazicea. Însemna că era ca şi mort.)

Făcu din tot trunchiul o mişcare menită să sugereze că-i de acord. Fiindcă doar din cap nu putea face nici o mişcare.

Ea se duse la Proşka. El i se ridică în întâmpinare şi zâmbi. Fără să-l consulte deloc, întrebă:

— Ei, cum vă simţiţi?

— D'apăi ghini, faţa lui Proşka se deschise într-un zâmbet şi mai larg. Tabletili şelia tre' că m-or fi ajutat.

Arătă spre sticluţa cu polivitamine. Nu mai ştia cum să-i intre în voie. Cum s-o convingă să nu-l taie!

Aprobă din cap povestea cu tabletele. Întinse mâna spre partea stângă a pieptului:

— Dar aici? Te înţeapă?

— D'apăi puţintel di tat.

Ea încuviinţă din nou din cap:

— Astăzi vă externăm.

Ce bucurie pe capul lui Proşka! Sprâncenele negre începură să-i urce pe frunte:

— Nu, zău aşa?! Atunşi operaţie n-o mai hi dilăc?

Ea clătină din cap, cu zâmbetul palid pe buze.

O săptămână l-au tot pipăit, l-au vârât de patru ori sub roentgen, ba aşezat, ba culcat, ba ridicat, l-au dus la nişte moşi în halate albe – se aştepta deja s-audă că-i boală grea – şi uite că-i dădeau dramul fără operaţie!

— Deci, bag sama că mi-s sănătos?

— Nu chiar.

— Da' tabletili şelia-s tari buni, aşa-i? Ochii lui negri scânteiau de înţelegere şi recunoştinţă. Era bucuros că însănătoşirea lui atât de rapidă o bucură şi pe ea.

— Tablete dintr-acestea o să vă cumpăraţi singur la farmacie. Şi-o să vă mai dau o reţetă, să le luaţi şi pe acelea. Apoi întoarse capul spre infirmieră: Acid ascorbic.

Maria îşi înclină severă capul şi notă în caiet.

— Dar să le luaţi cu regularitate de trei ori pe zi, cu regularitate! E important! Îl lămurea Evghenia Ustinovna. (Sugestia era mai importantă decât medicamentul.) Şi va trebui s-aveţi grijă de dumneavoastră, să vă cruţaţi! Nu trebuie să umblaţi prea repede. Nu trebuie să ridicaţi greutăţi. Dacă trebuie să vă aplecaţi, s-o faceţi cu grijă.

Proşka izbucni în râs, mulţumit de faptul că nici ea nu înţelege chiar totul pe lumea asta.

— Păi, aiasta cum vine – să n-ardic greutăţi? Io mi-s tractorist.

— Acum, o vreme n-o să lucraţi.

— Păi, atunşi cum? Conşediu di boală?

— Nu. Cu ajutorul adeverinţei noastre vi se va face statut de invalid.

— Invalid? Proşka o privi ca un animal rănit. Păi, şi-mi trebii mie invaliditatia şeia? Cum să-mi duc io traiul cu dânsa? Io mi-s tânăr încă, io vrai să munşăsc.

Îşi arătă mâinile sănătoase, cu degetele cam grosolane care tânjeau după muncă.

Dar nici asta n-o convinse pe Evghenia Ustinovna.

— Să coborâţi la camera de pansamente peste-o jumătate de oră. Am să vă dau biletul de externare şi-am să vă explic totul.

Plecă, iar Maria cea slăbănoagă şi rigidă ieşi în urma ei.

Iar în salon se declanşară imediat, pe mai multe voci, discuţiile. Proşka ar fi vrut să discute cu flăcăii despre invaliditatea asta, la ce-o mai fi bună şi ea, dar ceilalţi vorbeau despre Federau. Nimănui nu-i venea să creadă: iată un gât curat, alb, cu pielea întinsă, fără nici o durere – şi na poftim, cică operează-te!

Podduev îşi întoarse pe pat, în mâini, întregul trunchi, cu picioarele strânse sub el (se răsucea ca un ciung), şi începu să strige supărat, ba chiar se înroşise:

— Nu te lăsa, Heinrich! Nu fi tâmpit! Dacă apucă să te taie, or să te măcelărească – ca pe mine.

Dar Ahmadjan avea şi el părerea lui:

— Trebuie operat, Federau! Nu zic ei aşa, degeaba.

— Dar de ce să tai, dacă nu doare? Se indignă Dioma.

— Fii serios, frăţioare, mormăi cu voce joasă Kostoglotov, doar n-ai înnebunit să-ţi tai gâtul sănătos.

Rusanov se strâmbă din pricina strigătelor, dar nu mai făcu nimănui observaţie. Ieri, după injecţie, se înveselise foarte tare, văzând că o suportase uşor. Dar umflătura de la gât era tot acolo şi-l împiedicase toată noaptea şi toată dimineaţa să-şi mişte capul, aşa că astăzi se simţea cât se poate de nefericit, fiindcă, iată, nu se micşorase deloc.

Ce-i drept, trecuse pe la el doctoriţa Gangart. Îl chestionase foarte amănunţit pe Pavel Nikolaevici despre fiecare nuanţă a stării lui din seara precedentă, din noaptea şi din ziua aceea, întrebase dacă s-a simţit slăbit, şi-i explicase că tumoarea nu trebuie neapărat să cedeze după prima injecţie, ba era chiar normal să nu se retragă. Parţial, îl liniştise. De data aceasta, o şi studiase mai bine pe Gangart – avea o faţă destul de inteligentă. La urma umielor, nici la clinica asta nu sunt chiar cei mai proşti doctori, experienţă au destulă, trebuie doar să ştii ce să le pretinzi.

Dar nu se liniştise pentru multă vreme. Doctoriţa plecase, dar tumoarea se iţea de sub maxilar şi-l apăsa, iar bolnavii trăncăneau despre ale lor şi uite că unuia i se propusese operarea unui gât perfect sănătos. Iar lui Rusanov, care are ditamai gogoloiul – nu i se face operaţie şi nici măcar nu i se propune. Să fie chiar atât de grav?

Cu două zile în urmă, când intrase pentru prima dată în salon, Pavel Nikolaevici nu şi-ar fi imaginat că se va simţi atât de curând legat într-un fel de aceşti oameni. Mai şi era vorba chiar de gât. La ei trei, cel puţin, de gât era vorba.

Heinrich Iakobovici se amărâse foarte tare. Asculta sfaturile celor din jur şi zâmbea năucit. Toţi vorbeau cu mare siguranţă despre ce trebuia să facă el şi doar lui propriul caz nu i se părea deloc atât de clar. (Cum, de altfel,

cazurile proprii şi lor li se păreau îhcâlcite.) Era periculos şi să tai şi să nu tai.

Văzuse el destule şi aflase multe tot întrebând în dreapta şi-n stânga, încă de data trecută, când îi trataseră buza inferioară cu raze Roentgen, cum făceau acum cu Eghenberdiev. De-atunci, coaja de pe buză apucase să se umfle, să se usuce şi să se desprindă, dar el ştia de ce vor ei să-i facă tăietura la gât: pentru a nu-i permite cancerului să se răspândească.

Iată însă că pe Podduev îl tăiaseră de, două ori şi tot n-a ajutat la nimic.

Dar dacă boala nici n-avea de gând să se răspândească? Dacă ea, de fapt, nici nu mai exista?

În orice caz, ar fi trebuit să se sfătuiască cu soţia şi, mai ales, cu fiica lor, Henrieta, cea mai şcolită şi mai hotărâtă din familie. Însă el ocupa aici un pat şi clinica nu va accepta să aştepte schimbul de scrisori (pe deasupra, la ei, în adâncul stepei, poşta nu-i adusă decât de două ori pe săptămână, dar şi asta numai atunci când e drumul uscat). Iar să se externeze şi să plece acasă pentru a se sfătui ar fi tare greu, mult mai greu decât îşi imaginează medicii şi bolnavii care-i dau cu atâta uşurinţă sfaturi. Pentru asta trebuie să-şi vizeze aici, la comandamentul oraşului, permisul de liberă circulaţie, care-i fusese eliberat ca să poată pleca şi pe care-l obţinuse atât de greu, să iasă de sub evidenţa temporară şi să pornească la drum: mai întâi într-un pardesiu uşor şi ghete, cum era îmbrăcat acuma, cu trenul până la o haltă, acolo să-şi pună cojocul şi cizmele de pâslă, lăsate în păstrare la nişte necunoscuţi cumsecade – fiindcă acolo vremea e cu totul altfel decât aici, acolo mai bate încă un vânt sălbatic şi-i iarnă – iar apoi o sută cincizeci de kilometri de hurducat până la SMT-ul său, poate că nici măcar nu în cabină, ci-n lada camionului; iar apoi, de cum ar ajunge acasă, ar trebui să trimită o cerere scrisă la comandamentul regional şi să aştepte vreme de două-trei-patru săptămâni permisiunea de-a pleca din nou:

iar când aceasta va sosi – să ceară din nou învoire de la serviciu, numai că până atunci tocmai bine se va topi zăpada, drumurile se vor umple de glod şi maşinile nu vor mai circula: iar apoi, în mica gară unde opresc două trenuri pe zi, fiecare câte-un minut, ar urma să caute, disperat, un conductor dispus să-i dea un loc: iar ajuns aici, să ceară din nou permis de şedere la comandamentul oraşului şi-apoi să mai aştepte câteva zile până se va elibera un loc la clinică.

Între timp, se discuta situaţia lui Proşka. Să mai crezi în semnele rele! Cică se culcase în pat cu ghinion! Îl felicitau şi-l sfătuiau să accepte invaliditatea, cât sunt dispuşi să i-o dea. Până ţi se dă… Dacă-ţi dau ei aşa ceva – înseamnă că trebuie. Mai întâi ţi-o dau, iar apoi ţi-o iau. Însă Proşka protesta, spunând că vrea să muncească. Las' că mai ai vreme să lucrezi, prostule, viaţa-i lungă!

Proşka plecă după adeverinţe. În salon începu să se facă linişte.

Efrem îşi deschise din nou cartea, însă citea rândurile fără a le înţelege şi, în curând, observă acest lucru. Nu le înţelegea fiindcă se foia, se frământa, se uita la ce se petrece în cameră şi pe coridor. Pentru a le înţelege ar fi trebuit să-şi amintească de faptul că el, unul, nu mai avea unde se grăbi. Nu mai avea ce schimba. Nu mai avea pe cine convinge. Că nu-i rămăseseră decât zile numărate pentru-a se socoti cu sine însuşi.

Doar atunci i se dezvăluiau rândurile acelei cărţi. Erau tipărite cu litere negrişoare, obişnuite, pe hârtie albă. Dar n-ajunge să cunoşti literele pentru a le citi.

Când Proşka, bucuros, cu adeverinţele în mână, urcă din nou scara, îl întâlni în holul de sus pe Kostoglotov şi i le arătă:

— Ia ti uiţi, şi pecieti rotunjoarî.

Una dintre adeverinţe era pentru gară, cu rugămintea de a i se da bilet fără coadă bolnavului cutare, proaspăt operat. (Dacă nu pomeneai de operaţie, bolnavii erau

trimişi la coadă şi li se putea întâmpla să nu reuşească să plece nici după două-trei zile.)

Iar într-o altă adeverinţă – către unitatea medicală din localitatea unde trăia el, stătea scris: tumor cordiş, casus inoperabilis.

— Io nu prişep, împungea Proşca cu degetul rândul acesta. Şi mi-o fi scris aşilea?

— Stai să mă gândesc, îşi îngustă Kostoglotov ochii, făcând o mutră nemulţumită.

Proşka se duse să-şi adune lucrurile.

Iar Kostoglotov se propti de parapet şi-şi lăsă chica să atârne în casa scării.

Latină, ca lumea, nu ştia, cum, de altfel, nu ştia nici vreo altă limbă străină, şi, de fapt, nici o disciplină până la capăt, în afară de topografie, dar şi dintr-aceea doar pe cea militară, la nivelul cursurilor pentru sergenţi. Dar, cu toate că nu scăpa niciodată şi nicăieri prilejul de a comenta sarcastic învăţătura, şi ochiul şi urechea îi stăteau veşnic de veghe pentru a nu pierde nici o fărâmă care l-ar putea învăţa ceva în plus. N-avusese parte decât de primul curs la Facultatea de Geofizică în 1 938 şi de unul incomplet de geodezie în anii '46-'47; între timp făcuse armata şi războiul, puţin potrivite cu progresul în ştiinţe.

Dar Kostoglotov păstrase mereu în minte zicala bunicului său cel mai iubit: prostului îi place să povăţuiască, iar deşteptului să înveţe – şi, chiar şi-n anii de armată, a acumulat mereu, a absorbit toate cunoştinţele cât de cât folositoare şi şi-a plecat urechea la vorbele înţelepte, fie că povestaşul era ofiţer al unui alt regiment sau soldat din detaşamentul lui. E adevărat că pleca urechea în aşa fel încât orgoliul să nu-i fie ştirbit – asculta cu nesaţ, dar, dacă te uitai, ziceai că puţin îi pasă şi că toate astea nu-l interesează cine ştie ce. În schimb, atunci când făcea cunoştinţă cu cineva, Kostoglotov nu se grăbea nici să se prezinte, nici să se fudulească, ci afla, pentru început, cine-i

noua cunoştinţă, de ce neam, de unde vine şi cum e de felul lui.

Asta-l ajuta mult când era vorba să audă şi să afle ceva. Iar dacă a existat un loc unde chiar că a avut multe de învăţat – apoi acela a fost celula din Butâri, plină până la refuz, după război. Acolo, profesori universitari, doctori în ştiinţe sau, pur şi simplu, oameni ştiutori le citeau, în fiecare seară, câte-un curs: despre fizica atomică, despre arhitectura occidentală, despre genetică, poetică, apicultură – şi Kostoglotov era ascultătorul cel mai asiduu al acestor prelegeri. Apoi, la Krasnaia Presnea şi-n vagoanele de vite, sau când, pe parcursul etapelor, îi puneau să se-aşeze direct pe jos, în rândurile stricte din lagăr – peste tot s-a străduit să culeagă, conform aceleiaşi zicale a bunicului său, ceea ce nu reuşise să capete prin sălile institutului.

Astfel se întâmplase că-l descususe în lagăr şi pe cel care ţinea statistica medicală – un om în vârstă, timid, care ţinea hârtiile cabinetului medical, ba mai era trimis, câteodată, şi după apă clocotită, pe când el era profesor de filologie clasică şi literatură antică la Universitatea de la Leningrad. Kostoglotov se gândise să ia de la el ore de latină. Pentru asta erau nevoiţi să traverseze zona, pe ger, dus-întors, căci n-aveau nici creion, nici hârtie, şi statisticianul medical îşi scotea, din când în când, mănuşa şi scria câte ceva cu degetul pe zăpadă. Îi dădea acele lecţii în mod absolut dezinteresat: pur şi simplu, ele îl făceau să se simtă, pentru o oră, om. De altfel, Kostoglotov nici n-ar fi avut cu ce să plătească. În schimb, erau cât pe ce să plătească scump acele lecţii la nacealnik: îi chemă pe fiecare în parte şi-i anchetă, bănuind că pregătesc o evadare şi schiţează pe zăpadă planul localităţii. Rămăsese până la capăt convins că povestea cu latina nu-i adevărată. Lecţiile fură întrerupte.

De la acele lecţii, Kostoglotov reţinuse cuvântul casus, care însemna caz, prefixul în – prefix al negaţiei. Şi cuvântul cor, cordiş îl cunoştea tot de-acolo, dar şi să nu-l fi cunoscut n-ar fi fost cine ştie ce greu să-şi dea seama că rădăcina

cuvântului cardiogramă trebuie să fie tot cam pe-acolo. Iar cuvântul tumor îl întâlnea pe fiecare pagină a „Anatomiei patologice” luate de la Zoia.

Aşa că înţelese, fără greutate, diagnosticul lui Proşka. Tumoare la inimă, caz inoperabil.

Şi, nu numai de operat, dar nici de tratat în vreun alt fel, din moment ce i se prescrisese acid ascorbic, adică vitamina C.

Aşa că, aplecat deasupra scării, Kostoglotov nu se gândea la traducerea din latină, ci la principiul pe care i-l expusese ieri Liudmilei Afanasievna – că bolnavul trebuie să ştie totul.

Principiul acela era însă pentru cei care, asemeni lui, erau trecuţi prin ciur şi dârmon.

Dar Proşka?

Proşka apăru cu mai nimic în mâini, n-avea cine ştie ce avere. Îl conduceau Sibgatov, Diomka, Ahmadjan. Toţi trei mergeau cu mare grijă: unul se temea pentru spinare, altul – pentru picior, al treilea mergea totuşi în cârje. Numai Proşka păşea vesel şi dinţii albi îi scânteiau.

Uite, la fel îi conduceau şi ei, arareori, când se întâmpla aşa ceva, pe cei eliberaţi.

Cum ar veni să-i spună că acum, imediat, de cum va ieşi – pe poartă, va fi din nou arestat…?

— Şi ci zişi că scrii colo' şa? Întrebă nepăsător Proşka, luându-şi adeverinţa.

— D-d-dracu' să-i pieptene, îşi strâmbă gura Kostoglotov şi cicatricea i se strâmbă şi ea cu această ocazie. Medicii ăştia aşa de tare s-au şmecherit că nu mai înţelegi nimic.

— Ei, vă doresc sănătăţi mulţi! Şi vouă la fel flăcăi, şi vă făşieţi cu taţii ghini! Io plec acasî! Io mă duc la nivastâ! Proşka le strânse fiecăruia mâna, apoi le mai făcu o dată semn şi de pe scară, întorcându-se vesel spre ei.

Coborî treptele cu pas sigur.

Spre moarte.

Copii.

Nu făcuse decât să-şi plimbe degetul pe conturul tumorii lui Diomka, îl îmbrăţişase peste umeri – şi plecase mai departe. Dar în clipa aceea se petrecuse ceva fatal. Diomka o simţise.

De fapt, n-o simţise imediat – mai întâi avuseseră loc discuţiile din salon, apoi îl petrecuseră pe Proşka, apoi stătuse pe gânduri dacă să nu se mute pe patul acestuia, devenit acum norocos – acolo lumina era mai bună pentru citit şi-ar fi fost mai aproape de Kostoglotov, cu care făcea geometrie în spaţiu, iar apoi intră un băiat nou.

Era un tânăr foarte bronzat, de un bronz întunecat, cu părul ca smoala, uşor inelat, pieptănat cu grijă. Să tot fi avut spre treizeci. Sub braţul stâng ducea trei cărţi, şi alte trei sub braţul drept.

— Salut, prieteni! Spuse el încă din prag – comportamentul lui simplu şi privirea sinceră îi plăcură tare mult lui Diomka. Eu unde să mă culc?

Numai că, în timpul ăsta, nu se ştie de ce, nu se uita la paturi, ci la pereţi.

— Aveţi de gând să citiţi mult? Întrebă Diomka.

— Tot timpul!

Asta-l puse pe gânduri pe Diomka.

— Aveţi de lucru, sau doar aşa?

— Am de lucru!

— Bine, fie, culcaţi-vă lângă fereastră. O să vi se aştearnă imediat patul… Dar cărţile despre ce sunt?

— Geologie, frăţioare, răspunse băiatul cel nou.

Şi Diomka citi pe coperta uneia dintre ele: „Detectarea zăcămintelor feroase pe cale geochimică”.

— Bine, culcaţi-vă la fereastră. Dar, de durat, ce vă doare?

— Piciorul.

— Şi pe mine tot piciorul.

Cel proaspăt-sosit îşi muta, într-adevăr, cu mare grijă unul dintre picioare, în vreme ce restul siluetei era ca a unui dansator pe gheaţă.

I se aşternu patul şi, de parcă, într-adevăr, pentru asta ar fi venit, de îndată, el îşi aşează pe pervazul ferestrei cinci din cărţile aduse, iar într-a şasea se cufundă cu totul. Citi vreo oră, fără să întrebe nimic, fără să povestească cuiva ceva, apoi fu chemat la doctori.

Diomka se străduia şi el să citească. Mai întâi, se ocupă de geometrie şi de construirea unor figuri în spaţiu din creioane. Dar teoremele nu-i intrau în cap. Iar schiţele – segmente tăiate dintr-o dreaptă, planurile tăiate cu linii frânte – îi aminteau şi-i sugerau lui Diomka din nou şi din nou acelaşi lucru.

Atunci luă o carte mai uşoară. „Apa vie” căpătase Premiul Stalin. Se editau foarte multe cărţi, nimeni n-ar fi avut timp să le citească pe toate. Şi-apoi – citeai câte una şi rămâneai cu sentimentul că ai fi putut foarte bine sa n-o citeşti. În orice caz, Diomka îşi propusese să citească toate cărţile care fuseseră distinse cu premiul Stalin. Acestea erau în număr de vreo patruzeci pe an, aşa că nici pe-acestea nu apuca să le citească. În capul lui Diomka ajunseseră să se încurce până şi titlurile. Şi noţiunile, de altfel. Abia cu o clipă în urmă reţinuse faptul că analiza trebuie să fie obiectivă – adică lucrurile trebuie văzute aşa cum sunt ele în realitate – că-i şi căzură sub ochi nişte rânduri în care o scriitoare era aspru criticată pentru faptul că „o pornise pe drumul greşit, periculos şi mlăştinos al obiectivismului”. Acum, citind „Apa vie”, Diomka nu reuşea să priceapă de ce sufletul îi era ros de plictis şi deprimare.

Creştea în el apăsarea frustrării, tristeţea. Parcă simţea nevoia să se sfătuiască cu cineva? Sau poate să i se plângă cuiva? Probabil că-şi dorea, pur şi simplu, o discuţie omenească, ba chiar să-i fie cuiva un pic milă de el.

Bineînţeles că citise şi auzise că mila-i un sentiment înjositor; îl înjoseşte şi pe cel cuprins de milă şi pe cel care provoacă mila.

Şi totuşi ar fi vrut să-i fie cuiva milă de el.

Aici, în salon, era interesant să asculţi discuţiile şi să vorbeşti, dar nu în felul şi nu despre ceea ce-ar fi vrut el acum să discute. Cu bărbaţii eşti nevoit să te comporţi ca un bărbat.

Femei erau multe în clinică, chiar foarte multe, însă Dioma nu s-ar fi hotărât să treacă pragul salonului lor mare şi zgomotos. Dacă ar fi fost atâtea femei sănătoase adunate la un loc, ar fi fost interesant s-arunci, în treacăt, o privire, pentru a vedea câte ceva. Dar, în faţa unei asemenea aglomerări de femei bolnave, îşi cobora ochii, temându-se să surprindă ceva.

Boala le punea sub semnul unei interdicţii mai puternice decât simpla ruşine. Unele dintre femeile pe care Dioma le întâlnea pe scară şi prin holuri erau atât de delăsate, atât de deprimate, încât nici nu-şi mai strângeau ca lumea halatele şi i se întâmplase să le întrevadă cămăşile de corp, când în dreptul pieptului, când mai jos de brâu. Asemenea întâmplări nu-i provocau însă decât o senzaţie dureroasă.

Aşa că-şi cobora de fiecare dată ochii atunci când le întâlnea. De altfel, nici nu era chiar aşa de uşor să faci aici cunoştinţă cu cineva.

Numai tanti Stiofa îl remarcase, începuse să-l întrebe de una de alta, şi se-mprieteniseră. Tanti Stiofa era şi mamă, şi femeie, şi bunică, având chiar şi trăsăturile tipice de bunicuţă – zbârcituri subţirele şi-un zâmbet înţelegător – numai vocea îi era bărbătească. Se opreau împreună undeva în capul scării şi discutau îndelung. Nimeni nu-l ascultase vreodată pe Diomka cu atâta înţelegere, de parcă el i-ar fi fost fiinţa cea mai apropiată.

Şi lui îi venea uşor să-i povestească despre sine, şi chiar despre mama sa, lucruri pe care nu le-ar mai fi dezvăluit nimănui.

Diomka avea doi ani când tatăl lui fusese ucis în război. Apoi a avut un tată vitreg, nu prea blând, dar drept totuşi, s-ar fi putut trăi o viaţă normală cu el, însă mama – lui tanti Stiofa nu-i spusese acest cuvânt, dar în sinea lui trăsese

demult concluzia asta – mama lui se curvise. Tatăl vitreg a părăsit-o şi avusese dreptate să o facă. De-atunci, mama începuse s-aducă bărbaţi în singura lor cameră, în care stăteau amândoi, beau obligatoriu câte-un păhărel (încercau să-l silească şi pe Dioma să bea, dar el nu accepta) şi bărbaţii rămâneau la ea, care cât voia: unii până la miezul nopţii, alţii până dimineaţă. Nici măcar un paravan nu exista în cameră, nici întuneric nu se făcea, fiindcă intra lumina felinarelor din stradă. Şi-atât de scârbă i se făcuse lui Diomka de toate astea, încât i se păreau porcării lucrurile la care băieţii de vârsta lui se gândeau copleşiţi de emoţie.

Astfel se scurse clasa a cincea şi a şasea, iar într-a şaptea Diomka se mută la un bătrân, portarul şcolii. Mânca de două ori pe zi la şcoală. Maică-sa nici n-a încercat să-l aducă acasă – era mulţumită.

Dioma vorbea cu ură despre maică-sa, nu putea rămâne liniştit. Tanti Stiofa îl asculta, clătina din cap, dar trăgea nişte concluzii cam ciudate:

— Mare-i grădina Domnului. Lumea asta-i făcuta pentru toţi.

Cu un an în urmă, Dioma se mutase în colonia fabricii, unde era un liceu seral şi căpătase un loc la internat. A lucrat mai întâi ca ucenic-lăcătuş, apoi a primit calificarea de gradul doi. Nu era un lucrător prea grozav, dar, în pofida desfrânatei de maică-sa, nu bea vodkă, nu urla cântece şi-şi vedea de învăţătură. Termină cu bine clasa a opta şi-un semestru dintr-a noua.

Singurul lucru pe care şi-l permitea era fotbalul – mai juca şi el, din când în când, fotbal cu băieţii. Dar şi pentru această mică plăcere fu pedepsit de soartă: în îmbulzeala ce se naşte în jurul mingii, cineva îl lovi, fără să vrea, cu bocancul în fluierul piciorului. Diomka nu dădu importanţă loviturii, şontâcăi o vreme, pe urmă-i trecu. Toamna piciorul începu să-l doară din ce în ce mai rău. Trecu multă vreme până să i-l arate unui medic, apoi i-au pus comprese calde,

ceea ce i-a făcut rău, şi-l trimiseră mai întâi în oraşul cel mai apropiat, iar apoi aici. Dar de ce, o întreba el acum pe tanti Stiofa, de ce-i soarta atât de nedreaptă? Doar există oameni cărora, cât trăiesc, le aşterne totul la picioare – în timp ce viaţa altora e făcută harcea-parcea. Şi se mai spune că soarta omului nu depinde decât de el. Adevărul e că nu depinde deloc.

— De Dumnezeu depinde, ştia tanti Stiofa. Dumnezeu pe toate le vede. Trebuie să te supui, Diomuşka.

— Păi, cu atât mai mult, dacă depinde de Dumnezeu, dacă el pe toate le vede – de ce îngrămădeşte atunci toate nenorocirile pe umerii unora? Ar trebui totuşi împărţite cumva…

Însă în ceea ce priveşte ideea că trebuia să se supună, nu protestă. Ce altceva putea face decât să se supună?

Tanti Stiofa era din oraş, fiicele ei, fiii şi nurorile veneau deseori s-o viziteze şi-i aduceau tot felul de bunătăţi. Bunătăţile acestea nu zăboveau prea mult la tanti Stiofa, ea le împărţea la vecine şi infirmiere şi, rugând pe cineva să-l cheme pe Dioma din salon, îi mai dădea şi lui câte-un ou sau o bucăţică de plăcintă.

Dioma nu era niciodată sătul, toată viaţa se simţise flămând. Din pricina gândurilor neliniştite, concentrate în permanenţă asupra mâncării, foamea-i părea încă şi mai mare decât era, de fapt. Totuşi, îi era jenă s-o jefuiască pe tanti Stiofa şi, dacă accepta oul, plăcinta încerca s-o refuze.

— Ia-o, ia-o! Începea ea să gesticuleze. E cu carne plăcintuţa. Acuma-i vremea s-o mănânci, cât îi dezlegare la carne.

— De ce, pe urmă n-o să mai fie?

— Bineînţeles că nu, ce, nu ştii?

— Şi ce urmează după dezlegarea la carne?

— Lăsata secului, ce să urmeze!

— Păi, asta-i şi mai bine, tanti Stiofa! Lăsata secului nu-i şi mai bună?

— Fiecare timp cu bucuria lui. Că o fi mai bine sau mai rău – dar carne n-ai voie să mănânci.

— Bine, dar nu se termină cândva şi lăsatul ăsta de sec?

— Cum să nu! O săptămână şi s-a şi dus.

— Şi, pe urmă, ce facem? Întrebă vesel Dioma, înfulecând deja plăcintele aromate, de casă, cum nu s-au copt niciodată în casa lor.

— Ce mai păgâni cresc în ziua de azi, nimic nu ştiu. Pe urmă, vine postul cel mare.

— Şi ăsta la ce mai e bun, postul cel mare? După ce că e post, mai e şi mare!

— Păi, e şi acela bun, Diomuşka, fiindcă dacă-ţi umpli prea tare burdihanul – prea te trage la pământ. Nu se poate aşa tot timpul, mai trebuie să se şi lumineze omul.

— Păi, la ce bun iluminările astea?

Dioma n-avusese parte decât de iluminări.

— Păi, ca să te luminezi, de ăia-s iluminări. Pe stomacul gol parcă eşti mai proaspăt, ce, tu n-ai observat?

— Nu, tanti Stiofa, n-am observat niciodată.

Încă din clasa întâi, pe când nu ştia nici să scrie, nici să citească, Dioma fusese învăţat, iar între timp i se întipărise bine în minte şi avea clar în cap faptul că religia este o ameţeală, o învăţătură de trei ori reacţionară, avantajoasă doar pentru tâlhari. Tocmai din pricina religiei mai sunt locuri unde oamenii muncii nu se pot elibera de exploatare. E clar că, de cum vor termina cu religia, de îndată vor lua armele în mâini şi-şi vor cuceri libertatea.

Şi tanti Stiofa asta, cu calendarul ei caraghios, cu Dumnezeul ei la fiece cuvânt, cu zâmbetul ei senin chiar şi-n această clinică sumbră şi, iată, cu plăcinta asta, mai-mai că părea să fie o reacţionară.

Totuşi, acum, în după-amiaza aceasta de sâmbătă, când medicii se risipiseră, lăsându-l pe fiecare bolnav cu gândul lui, când ziua mohorâtă mai lumina încă, întrucâtva, salonul, iar prin holuri şi pe coridoare fuseseră deja aprinse lămpile, Dioma umbla şchiopătând şi-o căuta pretutindeni tocmai pe

tanti Stiofa, care nici n-avea ce alt sfat mai ca lumea să-i dea decât că trebuie să se împace cu soarta.

Numai să nu i-l ia. Să nu i-l taie. Să nu fie nevoit să-l cedeze.

Să-l dea?

— Să nu-l dea? Să-l dea?

— Să nu-l dea…?

Deşi, cu durerea asta care-l rodea, poate că era mai uşor, totuşi, să renunţe la el.

Tanti Stiofa nu era însă în niciunul din locurile obişnuite, în schimb, în coridorul de jos, acolo unde acesta se lărgea formând un mic vestibul, considerat, în clinică, sală de întâlnire, colţul roşu, deşi tot acolo se afla şi biroul infirmierei care făcea de gardă şi dulapul ei cu medicamente, Dioma văzu o fată, ba chiar o fetişcană, îmbrăcată cu acelaşi soi de halat decolorat ca toată lumea, ea arătând însă, cu toate acestea, ca din filme: avea un păr galben, cum nici nu există, din care, pe deasupra, mai şi fusese construit ceva uşor, unduitor.

Dioma o văzuse pentru prima dată ieri, în treacăt, dar când zări ciuful acela de păr galben, mai că-i veni să închidă ochii. Fata i se păruse atât de frumoasă că n-avusese curajul să-şi oprească ochii asupra ei – îşi mută privirea şi trecu mai departe. Deşi ca vârstă, din toată clinica, îi era cel mai aproape (cu toate că mai era şi Surhan, cel cu piciorul tăiat), asemenea fete nu erau de nasul lui.

Iar în dimineaţa aceea o mai zărise o dată, din spate. Chiar şi-n halatul de spital era ca o viespe, o recunoşteai imediat. Plus că mai era şi snopul uşor de păr galben, care zvâcnea la fiecare pas.

Dioma ştia cu siguranţă că nu pornise s-o caute acum, fiindcă n-ar fi avut curajul să facă cunoştinţă cu ea: ştia că s-ar trezi cu prune-n gură şi-ar mugi ceva neinteligibil şi stupid.

Dar când o văzu, ceva îi zvâcni în piept. Şi, încercând să nu şchioapete, o coti spre colţul roşu şi începu să răsfoiască

colecţia „Pravdei” locale, rărită de bolnavi pentru hârtie de împachetat şi alte nevoi.

Jumătate din masă era ocupată de bustul de bronz al lui Stalin – un cap şi nişte umeri mai mari decât ai unui om normal. Iar alături de Stalin, stătea în picioare o soră, tot mare, cu buze late. Fiind zi de sâmbătă şi gândindu-se că n-o să mai fie hăituită, ea despăturise pe masă un ziar, vărsase acolo nişte seminţe şi le spărgea, scuipându-le de zor pe-acelaşi ziar, fără-a se mai ajuta cu mâinile. Poate că avusese de gând să stea doar câteva clipe, dar nu se mai putea lăsa de seminţe.

Difuzorul de pe perete transmitea, răguşit, muzică de dans. Mai erau doi bolnavi care jucau table la o măsuţă. Iar fata, după cum observase Dioma cu colţul ochiului, stătea pe scaun, pur şi simplu, fără să facă nimic, dar stătea dreaptă-dreaptă, adunându-şi cu-o mână halatul la gât, unde copcile lipseau întotdeauna, dacă femeile nu şi le coseau singure. Şedea şi strălucea, îngerul cu păr galben, şi nu-l puteai atinge cu mâna. Cât de plăcut ar fi fost să discute despre una, despre alta!… Chiar şi despre picior.

Supărat pe sine însuşi, Diomka cerceta ziarele. Acum îşi dădea seama că, pentru-a economisi timpul, nu-şi lăsase nici un fel de breton, nu-şi ridica niciodată părul de pe frunte în vreun fel mai deosebit, ci se tundea, pur şi simplu, cu maşina, egal. Iar acum arăta, în faţa ei, ca un tâmpit.

Deodată, îngerul vorbi:

— Da' de ce eşti atât de timid? De două zile tot dai târcoale – dar nu te-ai apropia, doamne fereşte!

Diomka tresări, aruncă o privire în jur. Da! Păi, cui altcuiva? Lui i-o spusese!

Ciuful, ori panaşul, ca de floare, îi unduia pe cap.

— Da' ce-ai, aşa eşti de felul tău, speriat de bombe? Ia-ţi un scaun, cară-l încoace şi hai să facem cunoştinţă.

— Nu-s speriat.

Dar ceva i se strecurase în glas, împiedicându-l s-o spună sonor.

— Atunci, hai, adă-l, fă-te comod.

Luă scaunul şi, făcând eforturi încă şi mai mari să nu şchioapete, îl duse lângă ea într-o mână şi-l puse alături, lângă perete. Pe urmă îi întinse mâna:

— Dioma.

— Asea, şi-şi puse palma moale într-a lui, apoi o trase.

El se aşează şi se trezi într-o situaţie penibilă – stăteau cuminţei unul lângă celălalt precum mirele şi mireasa. Nici măcar nu se putea uita la ea. Se ridică şi puse scaunul mai comod.

— Tu ce stai aşa, fără să faci nimic? Întrebă Dioma.

— Păi, ce vrei să fac? Nu stau deloc degeaba.

— Dar ce faci?

— Ascult muzică. Dansez, în gând. Tu, în schimb, sigur nu ştii să dansezi?

— În gând?

— Fie şi cu picioarele!

Diomka ţâţâi în semn că nu.

— Mi-am dat eu seama de la început că eşti tare din topor. Am fi putut face aici un tur, Asea se uită în jur, dar n-avem unde. Şi, de altfel, ce fel de dans ar mai fi fost şi ăla? Ascult şi eu aşa, fiindcă tăcerea mă deprimă întotdeauna.

— Dar care sunt dansurile cele mai frumoase? Întrebă el, savurând plăcerea discuţiei. Tangou?!

Asea oftă:

— Care tango, ăsta l-au dansat bunicile noastre! Adevăratul dans este acum rock-and-roll-ul. La noi încă nu se dansează. Nici la Moscova nu-l dansează decât cei mai pricepuţi.

Dioma nu prindea chiar toate cuvintele pe care le spunea ea, dar îi făcea pur şi simplu plăcere să discute şi să aibă dreptul de-a o privi direct în faţă. Avea ochi ciudaţi – verzui. Dar ochii n-aveai cum să-i vopseşti, erau cum erau. Oricum erau plăcuţi.

— Ăla da dans! Plescăi de poftă Asea. Numai că nu ţi-l pot arăta exact, n-am văzut nici eu. Dar tu cum îţi petreci

timpul? Cânţi?

— Nu. Nu cânt.

— De ce nu? Noi cântăm. Când ne deprimă tăcerea. Dar ce faci? Cânţi la acordeon?

— Nu…, se ruşină Diomka.

Nu făcea doi bani în comparaţie cu ea. Doar nu-i putea spune aşa, de la obraz, că-l preocupă destinul omenirii…!

Asea era total nedumerită: ce personaj interesant i s-a întâmplat să întâlnească!

— Poate că te ocupi de atletism? Vreau să-ţi spun că eu sunt destul de bună la pentatlon. Fac o sută patruzeci de centimetri şi treişpe secunde două zecimi.

— Eu nu…, fu nevoit Diomka să-şi recunoască în faţa ei, plin de amărăciune, inferioritatea. Iată că mai există oameni care ştiu să trăiască degajat! Diomka însă nu va reuşi niciodată… Fotbal joc un pic…

Dar şi jocul ăla îi ieşise pe nas.

— Păi, măcar fumezi şi tu, acolo? Sau bei? Mai insistă Asea cu o urmă de speranţă-n glas. Sau numai bere?

— Bere, oftă Diomka. (Nu punea el gura nici pe bere, dar nu se putea face chiar total de ruşine.)

— O-o-of! Gemu Asea, de parcă ar fi lovit-o cineva în plex. Ce bebeluşi mai sunteţi încă voi toţi, v-ascundeţi după fusta mămichii! Nici un fel de onoare sportivă. Nici nu ştiţi ce-i aia! Aşa sunt şi cei de la noi de la şcoală. În septembrie, ne-au mutat la şcoala de băieţi – şi directorul n-a păstrat decât stârpiturile şi pe tocilari. Pe toţi băieţii mai ca lumea i-a zvârlit la liceul de fete.

Ea nu voise să-l înjosească, ci-i părea sincer rău, dar el se simţi totuşi jignit pentru chestia cu stârpiturile.

— Tu în ce clasă eşti? Întrebă el.

— Într-a zecea.

— Şi cine vă dă voie să umblaţi cu pieptănături dintr-astea?

— Cum să ne dea voie! Ne combat! Se luptă!… Dar luptăm şi noi!

Zău că vorbea sincer. Dar şi dacă şi-ar fi bătut joc sau l-ar fi luat pe Diomka la pumni, tot era bine că intraseră în vorbă.

Muzica de dans se terminase şi crainicul începu să vorbească despre lupta popoarelor împotriva ruşinoaselor tratate de la Paris, periculoase pentru Franţa, deoarece o lăsau pradă Germaniei, şi insuportabile pentru Germania, deoarece o lăsau pradă Franţei.

— Dar ce faci tu, aşa, în general?

— În general – lucrez ca lăcătuş, spuse pe un ton demn, indiferent Diomka.

Dar nici măcar cu asta nu o ului.

— Şi cât câştigi?

Diomka îşi respecta foarte mult leafa, fiindcă era muncită şi era prima leafă din viaţa lui. Dar acum simţea că n-ar putea pronunţa suma.

— Păi, bineînţeles că o nimica toată, reuşi să stoarcă el din sine, cu greu.

— Astea-s fleacuri! Declară Asea, care pe toate le ştia. Mai bine, te-ai face sportiv! Ai toate datele.

— Trebuie să te pricepi…

— La ce să te pricepi?! Păi, oricine poate deveni sportiv! Numai că trebuie să te antrenezi mult! Şi ce bine se plăteşte sportul – te plimbă pe gratis, te hrănesc de treizeci de ruble pe zi, hotel! Plus premiile! Şi câte oraşe poţi să vezi!

— Păi, tu unde ai fost?

— La Leningrad am fost, la Voronej…

— Leningradul ţi-a plăcut?

— Vai de mine, cred şi eu! Gostinnâi Dvor! Dar magazinele specializate: unele cu ciorapi, altele cu gentuţe…!

Diomka nu-şi putea imagina nimic din toate acestea şi începu să-l roadă invidia. Fiindcă, cine ştie, poate că, într-adevăr, toate cele despre care-i vorbea cu atâta curaj fata asta erau bune şi el era cel care se împotmolise, din provincialism, în preocupările sale.

Infirmiera continua să stea deasupra mesei ca un monument, lângă Stalin, şi să scuipe seminţele pe ziar, fără a se apleca.

— Şi cum ai nimerit tu, aşa sportivă, aici?

Nu se hotărâse s-o întrebe ce anume o doare. Putea fi ceva ruşinos.

— Păi, nu m-au internat decât pentru trei zile, la analize – se descotorosi de subiect Asea. Cu o mână era nevoită mereu să ţină sau să îndrepte gulerul ce se desfăcea. Cu ce halat m-au încoţopenit, mi-e şi ruşine să-l port! Aici, dacă e să stai o săptămână poţi să-nnebuneşti… Dar tu ce ai, de-ai nimerit aici?

— Eu?… Diomka plescăi. De fapt, despre picior îşi dorise cel mai mult să discute, numai că într-un fel mai aşezat, şi atacul acesta îl cam speriase. Eu am – la picior…

Până acum, „eu – la picior” fuseseră pentru el cuvinte de o mare şi amară semnificaţie. Dar uşurinţa Asei îl făcuse să se îndoiască dacă toate astea sunt, într-adevăr, atât de grave. Deja şi despre picior îi vorbise, ca şi despre salariu, cu un fel de jenă.

— Şi ce spun medicii?

— Păi, vezi tu… De zis, n-o prea zic ei… Dar vor să mi-l taie…

O spusese cu faţa lui întunecată îndreptată spre faţa luminoasă a Asei.

— Nu se poate! Asea îl plesni peste umăr ca pe un tovarăş vechi. Cum adică să-ţi taie piciorul? Doar n-au înnebunit? N-au chef să te trateze! Dar tu să nu te laşi! Mai bine mort, decât să trăieşti fără picior, zău aşa. Ce viaţă mai poate avea un şchiop! Viaţa-i dată pentru fericire!

Bineînţeles, avea din nou dreptate! Ce fel de viaţă mai e aia în cârje? Cum ar fi stat acum, spre exemplu, alături de ea – cum şi-ar fi ţinut cârja? Şi unde şi-ar fi pus – ciotul?… Păi, nici măcar scaunul n-ar fi putut să şi-l care singur, ar fi trebuit să i-l aducă ea. Ce mai, să trăieşti fără picior – aia nu mai era viaţă.

Viaţa-i dată pentru fericire.

— Şi de mult eşti aici?

— Păi, cât să fie? Dioma se gândi o clipă. De vreo trei săptămâni.

— Cumplit! Asei îi zvâcniră umerii, se cutremură de groază. Ce plicticoşenie! Nici tu radio, nici acordeon! Şi-mi imaginez ce discutaţi acolo, în salon!

Nici de data asta Diomka nu simţi nevoia să recunoască faptul că învaţă cât e ziulica de lungă. Niciuna din valorile lui nu rezista la suflul uşor ce ţâşnea de pe buzele Asei, toate păreau acum exagerate, ba chiar încremenite, de carton.

Cu un surâs ironic (când, de fapt, în sinea lui nu-i venea deloc să râdă de acest lucru), Diomka spuse:

— Păi, uite, s-a discutat, spre exemplu, despre ce-i ţine pe oameni în viaţă?

— Cum adică?

— Păi, cum ar veni, pentru ce trăieşte omul?

— Oho! Asea avea răspuns la orice. Am avut şi noi, la şcoală, de scris o compunere cu titlul: „Pentru ce trăieşte omul?” Ni s-a dat şi planul: despre cultivatorii de bumbac, despre mulgătoarele de vaci, despre eroii războiului civil, despre eroismul lui Pavel Korceaghin şi atitudinea ta faţă de el, despre eroismul lui Matrosov şi atitudinea ta faţă de el…

— Adică ce atitudine să ai?

— Păi, cum? Adică, dac-ai face şi tu ca el sau nu. Asta se cere, neapărat. Bineînţeles că toţi am scris c-am proceda la fel, la ce bun să-ţi strici relaţiile cu profesoara, înainte de examen? Numai Saşka Graciov a întrebat: n-aş putea să scriu totul altfel, aşa cum cred cu? Îţi arăt eu ţie, zice, „cum cred eu”! Îţi pun un unu, de nu te vezi!… O fată a scris, să vezi ce-am râs: „Încă nu ştiu dacă-mi iubesc patria sau nu.” Şi se pune profa pe orăcăit: „Acesta-i un gând cumplit! Cum poţi să n-o iubeşti?” „Păi, s-ar putea s-o iubesc, dar nu ştiu. Trebuie să verific.” – „N-ai ce verifica! Trebuie să fi supt iubirea de patrie, odată cu laptele mamei! Până la lecţia

următoare să faci bine să transcrii totul!” Noi îi şi zicem Râioasa. N-ar zâmbi şi ea o dată, când intră în clasă. Acum, e şi de înţeles: e fată bătrână, a dat chix în viaţa personală şi se răzbună pe noi. Mai ales pe fetele drăguţe nu le poate suferi.

Asea o spusese cu mare siguranţă, ştiind prea bine câte parale face fiecare mutră. Se vedea că nu cunoscuse încă niciuna dintre fazele bolii, n-avusese dureri, nu se chinuise, nu-şi pierduse pofta de mâncare sau somnul, nu-şi pierduse prospeţimea, bujorii din obraji, dăduse, pur şi simplu, o fugă pân-aici, din sălile ei de gimnastică, de la ringurile ei de dans, pentru trei zile de analize.

— Dar profesori buni ai? O întrebă Diomka numai pentru ca ea să nu tacă, să spună ceva, iar el s-o poată privi.

— N-nu, nu sunt! Nişte curcani umflaţi! Ce să mai…

— Şcoală! Nici nu-ţi vine să vorbeşti de ea!

Veselia ei sănătoasă îl molipsise şi pe Diomka. Îi era recunoscător pentru trăncăneală şi nu mai simţea nici urmă de stânjeneală, topit cum era. Nu dorea s-o contrazică deloc, voia, în pofida convingerilor sale, să-i dea întru totul dreptate: şi că viaţa-i dată pentru fericire şi că nu trebuie să renunţe la picior.

Numai că-l măcina durerea din picior, amintindu-i că era ca şi pierdut şi nu se ştie cât se va putea salva din el – până la mijlocul fluierului? Până la genunchi? Sau până la jumătatea coapsei? Iar, din pricina piciorului, şi întrebarea „ce-l ţine pe om în viaţă” rămânea importantă pentru el. Aşa că o întrebă:

— Dar, totuşi, tu cum crezi? Pentru ce… Trăieşte omul?

Nu zău, fetei ăstei a totul îi era clar! Îl privi pe Dioma cu ochii ei verzui, de parcă nu-i venea să creadă că întreabă serios, că nu face vreun banc:

— Cum, pentru ce? Bineînţeles că pentru iubire!

Pentru iubire! „Pentru iubire” spunea şi Tolstoi, dar în ce sens? Şi profesoara le cerea tot „pentru iubire”, dar în ce sens?

Diomka era obişnuit însă să analizeze totul cu exactitate şi să gândească cu propriul lui cap.

— Dar…, spuse el, răguşit (de simplu, o fi simplu, dar tot îi era cam jenă s-o spună), dragostea – nu e, totuşi… Nu ţine, totuşi, toată viaţa. Asta-i aşa… Câteodată. De la o anumită vârstă. Şi până la o vârstă anume…

— Dar, de la care? Hai spune, de la care? Îl asaltă Asea cu întrebări, supărată de parcă ar fi jignito. La vârstă noastră, e toată dulceaţa, altfel când vrei, când altă dată? Şi ce mai e în viaţă, în afară de iubire?

Cu sprâncenele ridicate, era atât de convinsă că nu i se poate replica nimic… Şi. Diomka nici nu replică. El voia să asculte, nu să polemizeze.

Ea se întoarse cu totul spre el, se aplecă şi, fără a întinde vreo mână, părea să le întindă pe amândouă peste ruinele tuturor zidurilor de pe pământ:

— Asta ne aparţine întotdeauna! Şi încă de astăzi! Iar ce ne promit unii buni de gură, de te saturi până la urmă să-i tot asculţi, aia poate că o fi, dar poate că nu. Dragostea – şi atât!

Îi vorbea atât de simplu, de parcă era a suta seară în care vorbeau, şi vorbeau, şi vorbeau… Părea că dacă n-ar fi fost acolo infirmiera cu seminţele, sora medicală, cei doi jucători de table plus bolnavii ce-şi târşâiau papucii pe coridor, ea l-ar fi ajutat chiar acum, aici, în colţişorul ăsta, la cea mai frumoasă vârstă a lor, să înţeleagă ce anume îi ţine pe oameni în viaţă.

Şi piciorul care-l chinuia permanent, chiar şi-n somn, şi care-l mai duruse şi cu o clipă în urmă pe Dioma fu uitat – nu mai exista nici un picior bolnav. Diomka privea la gulerul desfăcut al Asei şi rămăsese cu gura uşor căscată. Ceea ce-i provoca silă când o făcea mama lui, îi păru pentru prima dată un lucru cu totul nevinovat în faţa lumii, nepângărit – contragreutate îndreptăţită a tot ce-i rău pe pământ.

— Dar tu – spune-mi?… Întrebă aproape în şoaptă Asea, gata să izbucnească în râs, dar cu înţelegere. Tu până acum

n-ai?… Ghiocel, tu încă n-ai…?

Ceva fierbinte îi ţâşni lui Diomka în urechi, în faţă, în frunte, de parcă l-ar fi prins cineva furând. Derutat de-această fată, în răstimp de douăzeci de minute, în privinţa tuturor lucrurilor de care se convinsese cu trecerea anilor, cu gâtlejul uscat, el o întrebă cu un glas de parcă i-ar fi cerut îndurare:

— Dar tu…?

Cum sub halat ea n-avea decât cămaşa, şi pieptul, şi sufletul, nici sub cuvinte nu ascundea nimic, nu vedea de ce-ar face-o:

— Păi, la noi, jumătate din fete!… Iar una a rămas gravidă încă în clasa a opta! Iar pe alta au prins-o într-o locuinţă unde… pe bani, înţelegi? Avea deja propriul ei carnet de economii, înţelegi? Şi cum crezi că s-a descoperit?

— L-a uitat în carnetul de şcoală şi l-a găsit profesoara. Păi, cu cât mai devreme cu atât mai interesant!… La ce bun s-amâni? Suntem în era atomică…!

Ca mestecenii.

Seara de sâmbătă, cu senzaţia ei inefabilă de uşurare, se făcea simţită şi în saloanele oncologiei, cu toate că, aparent, n-ar fi avut de ce: bolnavii nu se eliberau pentru duminică de bolile lor şi nici de gândurile legate de ele nu scăpau. Nu scăpau decât de discuţiile cu medicii şi de partea principală a tratamentului – probabil însă că lucrul acesta bucura latura veşnic copilăroasă a omului.

Când, după discuţia cu Asea, Diomka, păşind cu grijă pe piciorul bolnav, care-l durea tot mai tare, străbătu scara şi intră în salonul său, acolo era o agitaţie ca niciodată.

Nu se-adunaseră doar ai casei, plus Sibgatov, ci veniseră şi musafiri de la etajul unu, unii – vechi cunoştinţe, cum era coreanul Ni, plecat din salonul radiologicilor (pe perioada cât trebuia să stea cu acele de radiu înfipte în limbă, fusese pus sub cheie, ca o valoare bancară), dar şi oameni cu totul noi.

Unul dintre aceştia, un rus – bărbat prezentabil cu părul cărunt dat pe spate, căruia boala îi atacase gâtul şi nu vorbea decât în şoaptă —, se aşezase chiar pe patul lui Diomka. Toţi ascultau cu atenţie – până şi Mursalimov şi Eghenberdiev, care nici ruseşte nu înţelegeau.

Oratorul era Kostoglotov. Nu stătea pe patul său, ci pe pervazul ferestrei, şi acest lucru sublinia importanţa momentului. (Infirmierele, severe cum erau, nu l-ar fi lăsat să se tolănească astfel, dar de serviciu era infirmierul Turgun, băiat de treabă, care înţelegea, pe bună dreptate, că medicina nu va fi răsturnată din atâta lucru.) Kostoglotov, încălţat cu şosete, îşi pusese un picior pe patul său, iar al doilea, îndoit din genunchi, îl ridicase pe genunchiul celălalt, ca pc-o ghitară şi, clătinându-se uşor, tulburat, filosofa cu glas tare de răsuna tot salonul.

— Uite, a existat un filosof, unul Descartes. El zicea aşa: Îndoieşte-te de tot!

— Dar asta nu se referă la realitatea noastră! Îi aminti Rusanov, ridicând un deget.

— Nu, bineînţeles că nu, se miră chiar de o asemenea replică Kostoglotov. Voiam doar să spun că nu trebuie să ne lăsăm ca nişte oi pe mâna medicilor. Poftim, eu citesc acum o carte – ridică de pe pervaz o carte deschisă, de format mare – Abrikosov şi Strukov. Anatomie patologică, manual de facultate. Aici se spune că legătura dintre evoluţia tumorii şi activitatea sistemului nervos central nu este încă elucidată. Dar este o legătură uluitoare! Aici chiar aşa şi scrie – vorbea căutând rândul respectiv – chiar dacă rar, dar există cazuri de tămăduire spontană! Simţiţi stilul? Nu vindecare, ci tămăduire! Ce părere vă faceţi?

Salonul fu străbătut de un fior. De parcă din cartea larg deschisă ţâşnise, asemeni unui fluture adevărat, purtând culorile curcubeului, tămăduirea spontană, şi fiecare îşi lăsase fruntea şi obrajii în voia adierii ei, aşteptând atingerea aripii binefăcătoare.

— Spontană! Kostoglotov pusese cartea deoparte şi-şi agita acum degetele răsfirate, continuând să-şi ţină piciorul ca pe-o ghitară. Asta înseamnă că deodată, dintr-o pricină inexplicabilă, tumoarea o ia în sens invers! Se micşorează, se topeşte şi, până la urmă, dispare! Ce spuneţi?

Tăceau cu toţii – basmul îi lăsase cu gura căscată. Adică tumoarea, tumoarea lui, tumoarea asta distrugătoare, care-i răscolise toată viaţa – tumoarea asta, deci, să înceapă deodată să se topească, să se evapore, să dispară, să dispară definitiv?

Tăceau cu toţii, lăsându-şi chipul în suflarea zborului de fluture, numai posacul de Podduev îşi făcu patul să scârţie şi, încrâncenându-se, disperat, spuse răguşit:

— Pentru asta probabil că trebuie să ai… Conştiinţa curată.

Nici măcar nu înţeleseseră toţi dacă o spusese apropo de discuţia lor sau era doar aşa, un gând de-al lui.

Pavel Nikolaevici, care de data aceasta îl asculta nu doar atent, dar într-o oarecare măsură chiar cu simpatie pe vecinul Roadeoase, dădu din mână cu un gest de nerăbdare:

— Ce legătură are conştiinţa cu asta? Ruşine să vă fie, tovarăşe Podduev!

Dar Kostoglotov preluă ideea din mers:

— Aici ai trântit-o formidabil, Efrem! Formidabil! Orice-i posibil, noi habar n-avem de nimic. Uite, am citit odată într-o revistă, după război, un lucru extrem de interesant… Se pare că omul are, acolo unde se face legătura cu capul, un fel de barieră de sânge şi măduvă şi, atâta timp cât substanţele sau microbii ucigători pentru om nu trec de această barieră spre creier, omul rămâne în viaţă. Dar de ce depinde asta…?

Tânărul geolog, care nu mai lăsase cărţile din mână de când venise în salon, stătea şi acum cu o carte în mână lângă cealaltă fereastră, în apropierea lui Kostoglotov,

ridicând din când în când capul pentru a asculta discuţia. Îl ridicase şi acum.

Ascultau musafirii, îl ascultau şi cei din salon. Iar Federau, lângă sobă, cu gâtul alb şi curat deocamdată, dar deja condamnat, stătea ghemuit într-o rână, şi asculta dintre perne.

— Păi, s-a dovedit că rezistenţa acestei bariere depinde de raportul dintre sărurile de potasiu şi cele de sodiu. Dacă una din aceste săruri, să spunem cea de sodiu, predomină, nimic nu-l poate răzbi pe om, bariera rezistă şi omul nu moare. Iar dacă predomină sarea de potasiu – bariera nu mai poate să-l apere şi omul moare. Dar de ce depind sodiul şi potasiul? Ei, asta-i cel mai interesant! Raportul lor depinde de starea de spirit a omului! Înţelegeţi? Asta înseamnă că dacă omul este vioi, dacă are rezistenţă sufletească, în barieră se adună mai mult sodiu şi nici o boală nu-l poate duce la moarte! Dar e suficient să se descurajeze – şi potasiul începe imediat să prevaleze şi atunci poate să-şi comande sicriul.

Geologul asculta cu o expresie liniştită, evaluând cele spuse cu calmul studentului bine pregătit, care ştie cam ce va apărea pe tablă în etapa următoare. Spuse aprobator:

— Fiziologia optimismului. În principiu, e foarte bine.

Şi, de parcă ar fi pierdut deja prea mult timp, se cufundă din nou în carte.

La asta, nici Pavel Nikolaevici n-avea ce replica. Roadeoase avea un raţionament cât se poate de ştiinţific.

— Dar în cazul acesta nu m-ar mira, continuă să dezvolte ideea Kostoglotov, ca peste vreo sută de ani să se descopere că organismul nostru secretă, ştiu eu… Săruri de cesiu, când avem conştiinţa curată, şi nu le secretă atunci când o avem încărcată. Şi că de aceste săruri de cesiu depinde dacă celulele tumorii vor creşte sau dacă tumoarea se va dispersa.

Efrem oftă răguşit:

— Eu am nenorocit tare multe muieri. Le părăseam cu copii… Plângeau… Mie unuia e clar că n-o să mi se topească.

— Păi, asta ce legătură mai are?! Îşi ieşi din fire Pavel Nikolaevici. Ăsta-i misticism curat, gândire popească! V-au împuiat capul lecturile acelea lacrimogene, tovarăşe Podduev, şi v-au dezarmat ideologic! Iar acum ne bateţi pe noi la cap cu perfecţionarea dumneavoastră morală…

— Şi cu ce vă deranjează, mă rog, perfecţionarea morală? Îl repezi Kostoglotov. De ce vă provoacă perfecţionarea morală aşa o greaţă? Pe cine poate supăra aşa ceva? Doar pe nişte monştri morali!

— Vă rog să vă controlaţi cuvintele! Sticliră lentilele şi luci rama de ochelari a lui Pavel Nikolaevici, şi-n clipa aceea îşi ţinea capul cu atâta severitate de parcă nici un fel de tumoare nu i l-ar fi proptit în partea dreaptă, sub maxilar. Există probleme asupra cărora opinia publică a convenit într-un anume fel! Pe acestea nu le mai puteţi pune la îndoială!

— Şi de ce n-aş putea, mă rog? Kostoglotov îşi înfipse ocheanele întunecate în Rusanov.

— Hai, lăsaţi acuma! Încercară bolnavii să-i împace.

— Ascultaţi, tovarăşe, şopti omul fără glas, aşezat pe patul lui Diomka, începuseţi să ne povestiţi despre buretele de mesteacăn…

Însă nici Rusanov, nici Kostoglotov nu voiră să cedeze. Fără să ştie ceva unul despre celălalt, se priveau cu încrâncenare.

— Iar dacă vreţi să vă expuneţi părerea, măcar n-o faceţi ca un analfabet! Îl atacă Pavel Nikolaevici pe oponentul său, construind, sunet cu sunet, fiecare cuvânt. Despre perfecţionarea morală a lui Lev Tolstoi şi compania, a scris, o dată şi pentru totdeauna, Lenin! Şi tovarăşul Stalin! Şi Gorki!

— Iertaţi-mă! Făcând sforţări pentru a se reţine, Kostoglotov întinse mâna spre el. O dată şi pentru

totdeauna nu poate spune nimeni nimic pe acest pământ. Fiindcă atunci viaţa s-ar opri. Şi toate generaţiile ulterioare n-ar mai avea ce spune.

Pavel Nikolaevici rămase ca trăsnit. I se împurpurară vârfurile urechilor albe şi sensibile, iar obrajii i se acoperiră şi ei, din loc în loc, de pete roşii, rotunde.

(Ăsta nu era un caz în care să aduci contra-argumente, să discuţi ca într-o zi de sâmbătă, nu, trebuia verificat ce fel de om e, de unde vine, ce hram poartă, şi dacă viziunea lui strigător la cer de eronată nu devine dăunătoare în funcţia pe care o fi deţinând-o.)

— Eu nu zic, se grăbi să spună Kostoglotov, c-aş fi suficient de documentat în privinţa ştiinţelor sociale, nu le-am studiat prea mult. Dar cu mintea mea, atâta câtă e, am ajuns la următoarea concluzie: Lenin l-a criticat pe Lev Tolstoi pentru perfecţionarea morală atunci când această idee îndepărta societatea de lupta cu bunul-plac, cu samavolnicia, de revoluţia care se pregătea. Aşa. Dar de ce-i închideţi gura unui om care, arătă cu palmele sale mari spre Podduev, aflat la limita dintre viaţă şi moarte, a început să se gândească la sensul ei? De ce vă irită atât de mult faptul că o face citindu-l pe Tolstoi? Cui îi face rău? Sau poate consideraţi că Tolstoi ar trebui ars pe rug? Poate că, după părerea dumneavoastră, Sinodul conducător n-a dus la bun sfârşit acest caz? Nefiind specializat în ştiinţele sociale, confundase preasfânt cu conducător.

Acum ambele urechi ale lui Pavel Nikolaevici deveniră de un purpuriu exploziv. Asemenea ieşire, de data asta directă, împotriva instituţiilor de stat (ce-i drept nu auzise despre care anume instituţii fusese vorba) şi încă în prezenţa acestui public întâmplător, agravase atât de tare situaţia, încât acum nu exista altă soluţie decât să încheie cu tact discuţia, iar pe Kostoglotov să-l verifice cu prima ocazie care se va ivi. De aceea, fără a ridica, deocamdată, cazul la

nivel principial, Pavel Nikolaevici spuse, arătându-l din ochi pe Podduev:

— Mai bine l-ar citi pe Ostrovski. I-ar fi mai de folos.

Însă Kostoglotov nu ştiu să aprecieze tactul lui Pavel Nikolaevici şi continuă să peroreze în faţa ascultătorilor neavizaţi:

— De ce să-l împiedici pe om să gândească? La urma urmelor, la ce a fost redusă filosofia vieţii? „Ah, cât de frumoasă-i viaţa!… Te iubesc, viaţă! Viaţa-i dată pentru fericire”. Câtă adâncime! Păi, asta poate s-o spună, fără ajutorul nostru, orice animal: pisica, găina, câinele.

— Pardon! Pardon! Vă rog! Vă rog! Îl opri, de data asta, nu din datorie cetăţenească, ci din omenie, Pavel Nikolaevici. Să nu vorbim despre moarte! Să nici nu mai pomenim de ea măcar!

— Păi, degeaba mă rugaţi! Făcu Kostoglotov, cu lopata mâinii, un gest de nerăbdare. Dacă aici nu, atunci unde aţi vrea să discutăm despre moarte? „Ah, vom trăi veşnic!”

— Păi, atunci? Păi, atunci? Imploră Pavel Nikolaevici. Ce propuneţi? Să vorbim şi să ne gândim mereu la moarte? Pentru ca sărurile alea de potasiu să înceapă să predomine?

— Nu chiar tot timpul, se domoli puţin Kostoglotov, înţelegând că ajunsese să se contrazică. Nu mereu, dar măcar din când în când. E folositor. Fiindcă, ia să vedem, ce vede la noi omul cât trăieşte? Eşti membru al colectivului! Eşti membru al colectivului! Dar asta – atâta timp cât e viu. Pentru că atunci când îi vine vremea să moară – îi dăm drumul din colectiv. O fi el membru, dar, de murit, moare singur. Tumoarea se aşează numai pe el, nu pe întregul colectiv. Să vă luăm pe dumneavoastră! Kostoglotov împungea grosolan cu degetul în direcţia lui Rusanov. Ia spuneţi-mi, de ce vă temeţi dumneavoastră acum cel mai mult? Să muriţi! Şi despre ce vă temeţi cel mai tare să discutaţi? Despre moarte! Asta cum se numeşte?

Pavel Nikolaevici nici nu-l mai asculta, îşi pierduse orice interes faţă de discuţia cu el. Luându-se cu vorba, făcuse o

mişcare neatentă care rezonase atât de dureros dinspre tumoare spre gât şi cap, încât îi pierise orice pasiune de a-i lumina pe tâmpiţii ăştia şi de a le da în vileag aberaţiile. La urma urmelor, nimerise întâmplător în această clinică şi momentele importante ale bolii sale n-ar fi trebuit să le trăiască alături de ei. Cel mai important şi cel mai cumplit lucru era că tumoarea nu scăzuse şi nu cedase deloc după injecţia de ieri. La acest gând, simţea cum îi îngheaţă sângele în vine. Lui Roadeoase îi dă mâna să filosofeze despre moarte, el e pe cale să se vindece.

Musafirul lui Diomka, bărbatul cel masiv, fără voce, încercase de câteva ori, ţinându-se de gâtlej din pricina durerii, să intervină, să spună şi el ceva, încercase chiar să pună capăt discuţiei acesteia neplăcute, amintindu-le că ei nu sunt acum subiectele istorici, ci obiectul ei, însă şoaptele nu-i erau auzite, iar să le-o spună cu glas mai tare n-avea putere, nu putea decât să-şi pună două degete la gât, pentru a domoli durerea şi a amplifica sunetul. Bolile limbii şi ale gâtlejului, incapacitatea de a vorbi ne apasă deosebit de tare, tot chipul devine oglinda acestei deprimări. Încercase să-i oprească pe cei ce se certau prin nişte gesturi largi ale braţelor, iar acum ieşise pe trecerea dintre paturi.

— Tovarăşi! Tovarăşi! Sufla el chinuit. Să lăsăm acest ton sumbru! Suntem şi aşa distruşi de bolile noastre! Dumneavoastră, spre exemplu, tovarăşe! Mergea pe coridorul dintre paturi şi întindea aproape rugător o mână (pe cealaltă o ţinea la gât) către Kostoglotov, de parcă acesta, zburlit şi aşezat la înălţime, ar fi fost o zeitate. Începuserăţi să vorbiţi atât de interesant despre buretele de mesteacăn. Continuaţi, vă rog!

— Hai, Oleg, spune-ne ce-i cu buretele de mesteacăn! Ce începuseşi să spui? Îl rugă şi Sibgatov.

Ni, cel turnat în bronz, mişcându-şi cu greu limba, căreia îi lipsea o bucăţică încă de pe vremea unui tratament mai

vechi, iar ce rămăsese i se umflase acum din nou, repetă şi el, neclar, aceeaşi rugăminte.

Ceilalţi îl rugau şi ei.

Kostoglotov simţea o uşurinţă ce nu era de bun augur. De-atâţia ani se obişnuise să tacă în faţa oamenilor liberi, cu mâinile adunate la spate şi privirea plecată-n pământ, încât aceste gesturi se transformaseră într-un fel de trăsătură înnăscută, ca o ţinută cocoşată ereditară, aşa că nu scăpase de ele cu totul nici în anul petrecut în deportare. Şi-acum încă, în timpul plimbărilor pe aleile complexului medical, mâinile i se căutau pentru a se regăsi în poziţia cea mai simplă şi mai firească pentru ele, la spate. Dar iată că oamenii liberi, cărora vreme de atâţia ani li s-a interzis să discute cu el de la egal la egal, să discute cu el ceva cât de cât serios, cum ar face-o cu o fiinţă umană sau chiar, ce amărăciune, să-i strângă mâna, să ia de la el o scrisoare – aceşti oameni liberi, nebănuind nimic, stăteau acum în faţa lui, care se tolănise fără jenă pe pervaz, şi aşteptau sprijin pentru speranţele lor. De altfel, cercetând şi ce se petrece cu el însuşi, Oleg observă că nici el nu se simte pe poziţii adverse cum era obişnuit, ci, în durerea generală, li se alătura lor.

Îşi pierduse cu desăvârşire obişnuinţa de-a se adresa mai multor oameni deodată, uitase de orice adunări, şedinţe, mitinguri. Iar acum, deodată, devenise orator. Asta i se părea total aberant lui Kostoglotov, un vis amuzant. Dar, cum nu te poţi opri când ai luat viteză pe gheaţă şi zbori – fie ce-o fi, nici el nu se mai putea opri din avântul vesel al însănătoşirii sale, întâmplătoare ce-i drept, dar se pare că reală totuşi, şi-şi continua alunecarea.

— Prieteni! E o poveste uluitoare. Mi-a povestit-o un bolnav care-a venit la control pe când eu încă mai aşteptam să intru la consultaţie. Eu am trimis chiar atunci, că doar n-aveam ce pierde, o vedere cu adresa dispensarului în chip de adresă inversă. Şi iată că astăzi mi-a sosit răspuns! N-au trecut decât douăsprezece zile şi eu am deja răspunsul! Iar

doctorul Maslennikov se mai şi scuză pentru întârziere, fiindcă, îmi explică el, răspunde în medie cam la zece scrisori pe zi. Dar, în mai puţin de jumătate de oră, n-ai cum scrie o scrisoare cât de cât clară, în care să lămureşti totul cum se cade. Deci, cinci ore pe zi îi iau numai scrisorile! Şi nu primeşte nimic pentru asta!

— Din contră, cheltuieşte patru ruble pe zi pentru timbre, interveni Dioma.

— Da. Asta într-o singură zi. Iar pe lună înseamnă că se fac o sută douăzeci! Şi asta nu-i obligaţia lui, nu-i serviciul lui, e, pur şi simplu, o faptă bună pe care vrea s-o facă. Sau cum se numeşte asta? Kostoglotov se întoarse spre Rusanov. Umanitară, da?

Însă Pavel Nikolaevici ajunsese pe la sfârşitul raportului despre buget, publicat în ziar, şi se prefăcu că n-a auzit.

— N-are nici un fel de echipă de angajaţi, ajutoare, secretare. Toate astea le face după orele de serviciu. Şi nici glorie n-are pentru asta! Fiindcă noi, bolnavii, ne slujim de doctor ca de-un podar: mersi că ne-ai dus, acum eşti în plus. La sfârşitul scrisorii, se plânge că bolnavii, mai ales cei cărora tratamentul le-a folosit, încetează să-i mai scrie. Nu-i scriu despre dozele luate, despre rezultate. Şi, tot el mă roagă, mă roagă, să-i răspund cu acurateţe! Când, de fapt, noi suntem cei care ar trebui să ne închinăm în faţa lui.

— Dar, începe cu începutul, Oleg! Îl rugă Sibgatov cu un zâmbet slab de speranţă.

Cât de tare îşi dorea să se facă bine! În pofida tratamentului deprimant şi evident fără speranţă, ce dura de luni, de ani de zile – să se însănătoşească deodată, brusc şi definitiv! Să i se închidă rana de pe spinare, să se îndrepte, să păşească hotărât, simţindu-se bărbat în floarea vârstei! Bună-ziua, Liudmila Afanasievna! Sunt sănătos tun!

Cât de mult îşi doreau cu toţii să afle de un asemenea doctor făcător de minuni, despre un asemenea leac, necunoscut medicilor de aici! Fie că recunoşteau ori ba, în fundul sufleiului credeau cu toţii, până la unul, că un

asemenea doctor, sau un asemenea cunoscător de plante, sau o asemenea băbuţă doftoroaie există undeva şi trebuie doar să afli – unde, să primeşti medicamentul – şi eşti salvat. Findcă era imposibil, absolut imposibil să fie condamnaţi!

Oricât am râde de miracole câtă vreme, suntem puternici, sănătoşi şi fericiţi, dar când viaţa ia o asemenea întorsătură, când firul se subţiază într-atât încât numai o minune ne mai poate salva, vom crede în această unică, excepţională minune!

Şi Kostoglotov, luat de valul aşteptărilor lacome cu care-l ascultau tovarăşii săi, începu să vorbească plin de elan, crezând chiar mai mult în cuvintele sale acum, decât crezuse în scrisoare când o citise în gând.

— Dacă vrei de la început, Şaraf, atunci ascultă. Despre doctorul Maslennikov, bolnavul acela care s-a lecuit mi-a spus că este un vechi medic de familie din regiunea Aleksandrovski, din zona Moscovei. El a lucrat decenii la rând – aşa se obişnuia înainte, la acelaşi spital. Şi, la un moment dat, a observat că, deşi în literatura de specialitate se scrie tot mai mult şi tot mai des despre cancer, printre bolnavii lui de la ţară, cancerul nu apare. De ce oare…?

(Da, de ce oare? Care dintre noi n-a tresărit în copilărie la atingerea tainei – acest zid inexpugnabil, dar permeabil, prin care te trezeşti din când în când că pătrunde ba un umăr, ba un şold. Chiar şi în viaţa noastră de zi cu zi, deschisă, raţională, unde nimic misterios nu-şi găseşte locul, ea ne răsare câteodată din senin în faţă şi ne strigă: aicea sunt! Să nu mă uiţi!)

— A început, deci, să cerceteze… Deci, începu să cerceteze, repetă Kostoglotov cu plăcere, şi descoperi următorul lucru: că, economisind banii de ceai, ţăranii din întreaga regiune făceau infuzie de ceaga, cu alte cuvinte, burete de mesteacăn…

— Ciuperca aia care creşte sub mesteacăn? Îl întrerupse Podduev. Raza unui remediu atât de simplu pătrunse chiar

şi prin disperarea cu care se pusese de acord şi-n care se închisese în ultimele zile.

Toţi cei din jur erau oameni din sud şi nu doar ciuperca de sub mesteacăn, dar chiar şi mesteacănul însuşi le era multora necunoscut – cu atât mai mult nu-şi puteau imagina despre ce vorbeşte Kostoglotov.

— Nu, Efrem, nu-i ciuperca de sub mesteacăn. De fapt, nici măcar nu-i o ciupercă, este un cancer. Dacă-ţi aminteşti, cresc câteodată pe mestecenii bătrâni aşa, un fel de excrescenţe urâte, ca nişte spinări cocoşate, la suprafaţă negre, iar înăuntru – maro închis.

— A, iască? Încerca să se lămurească Efrem. Aia de se folosea pe vremuri pentru a face scânteie?

— Ştiu eu, poate că aia o fi. Şi iată ce i-a trecut prin gând lui Serghei Nikitici Maslennikov: oare nu cu ceaga asta se lecuiesc mujicii ruşi, de vreo câteva secole încoace, de cancer, fără să-şi dea seama?

— Adică fac un fel de profilaxie? Dădu din cap tânărul geolog. Nu-l lăsaseră deloc să citească în seara aceea, dar discuţia merita din plin.

— Însă nu era de-ajuns să-şi dea seama, pricepeţi? Trebuia să controleze totul. Să-i urmărească ani de-a rândul pe cei care beau şi pe cei care nu beau acest ceai. Şi încă ceva – să le dea ceai celor la care apar tumori, iar asta însemna să-ţi iei răspunderea de-a nu-i trata în alt fel. Şi să ghicească la ce temperatură trebuie fiert şi-n ce doze, dacă să dea în clocot sau nu, şi câte pahare pe zi trebuie băute, şi dacă nu va avea urmări nefaste, şi la care tumoare ajută mai mult, şi la care mai puţin. Pentru toate astea a cheltuit…

— Ei, dar acum? Acum? Se tulburase Sibgatov.

Iar Dioma se gândea: oare poate fi lecuit şi piciorul? Oare chiar ar putea să i-l salveze?

— Iar acum uite că răspunde la scrisori. Îmi scrie cum să mă tratez.

— Şi aveţi adresa? Întrebă cu lăcomie omul fără glas, ţinându-se mereu cu mâna de gâtul fluierător, şi scoţând

deja din buzunar carneţelul şi pixul. V-a scris cum trebuie folosit? Dar la tumoarea gâllejului ajută, oare, despre asta nu v-a scris nimic?

Oricât de tare ar fi dorit Pavel Nikolaevici să se ţină tare şi să-l pedepsească pe vecin printr-un dispreţ suveran, nu putea scăpa totuşi o asemenea poveste. Nu mai era capabil să pătrundă sensul şi cifrele proiectului de buget pe anul 1 955, prezentat la sesiunea Sovietului Suprem, lăsase deja în mod vizibil ziarul deoparte, fără a se mai feri, şi se întorsese, treptat, cu faţa spre Roadeoase, fără a-şi ascunde speranţa (cel cuprinsese şi pe el) că un leac simplu, popular, îl va putea vindeca. Fără urmă de duşmănie de data aceasta, pentru a nu-l irita pe Roadeoase, dar dorind totuşi să-i amintească de problemă, Pavel Nikolaevici întrebă:

— Dar, oficial, această metodă e recunoscută? A fost oare aprobată în vreo instanţă?

De sus, de pe pervazul ferestrei sale, Kostoglotov zâmbi strâmb:

— Uite, chestia asta cu instanţa mi-a scăpat. Scrisoarea, agită în aer mica foaie gălbuie, acoperită de-un scris în cerneală verde, scrisoarea e la obiect: cum să macini, cum să dizolvi. Dar cred că, dac-ar fi trecut deja prin toate instanţele, infirmierele ne-ar fi servit această băutură la pat. La capul scării ar fi fost pus un butoi. Şi n-ar mai fi fost nevoie să scriem la Aleksandrov.

— Aleksandrov, îşi nota deja omul fără glas. Dar ce oficiu poştal? Strada?

Ahmadjan asculta şi el cu interes, apucând chiar să traducă ce era mai important lui Mursalimov şi Eghenberdiev. El personal n-avea nevoie, de fapt, de ciupercă, fiindcă era pe cale de-a se face bine. Dar iată ce nu înţelegea el:

— Dacă ciuperca asta-i aşa bună – de ce nu se folosesc şi medicii de ea? De ce n-o trec în nomenclatorul lor de medicamente?

— Pân-atunci mai e cale lungă, Ahmadjan. Unii nu cred, alţii nu vor să-nveţe ceva nou şi de-aceea pun piedici, o a treia categorie se-mpotrivesc pentru a-şi promova metodele lor. Pe când noi – n-avem de ales.

Kostoglotov îi răspunse lui Rusanov, îi răspunse lui Ahmadjan, numai mutului nu-i răspunse – nu-i dădu adresa. O făcuse pe neobservate, de parcă i-ar fi scăpat sau n-ar mai fi apucat s-o facă, dar adevărul-i că nu voia. Era ceva lipicios în tipul ăsta fără voce, cu toate că arăta foarte respectabil – avea o siluetă şi-un cap de director de bancă, iar pentru vreo ţară latino-americană mai mică ar fi mers şi ca prim-ministru. Îi părea rău lui Roadeoase de cinstitul bătrân, care nu dormea nopţile pentru a răspunde la scrisorile unor necunoscuţi – o să-l zăpăcească mutul cu întrebări. Deşi, pe de-altă parte, n-avea cum să nu ţi se facă milă de-acest gât fluierător, lipsit de sonoritatea omenească pe care nu punem nici un preţ când o avem. Dar, iarăşi pe de altă parte, Kostoglotov cum se pricepuse să-şi ducă boala ca un specialist, ca un bolnav fidel bolii sale? Citise anatomia patologică, obţinuse de la Gangart şi Donţova lămuriri la toate întrebările pe care le pusese, iar apoi primise răspuns şi de la Maslennikov. De ce trebuia el, cel lipsit de orice drepturi atâţia ani la rând, să-i dădăcească pe aceşti oameni liberi cum să se eschiveze de sub greutatea copleşitoare ce le căzuse pe cap? Acolo unde i se formase lui caracterul, legea spune: ai găsit – taci chitic, ai deschis – n-arăta nimic. Dacă vor da cu toţii buzna să-i scrie lui Maslennikov, a doua oară nu mai ajunge Kostoglotov să primească răspuns.

Toate acestea n-au ţinut un veac – doar răstimpul în care capul cu cicatrice se întoarse de la Rusanov spre Ahmadjan, evitându-l pe mut.

— Dar metoda de utilizare o indică? Întrebă geologul. Creionul şi hârtia se aflau oricum în faţa sa, aşa îşi citea el cărţile.

— Cum se foloseşte, poftim, luaţi-vă creioanele, dictez, declară Kostoglotov.

Începură să se agite, îşi cereau unul altuia creioane şi foi de hârtie. Pavel Nikolaevici se trezi că n-are nimic (acasă avea el, ce-i drept, un stilou cu peniţă ascunsă, de tip nou), aşa că a luat un creion de la Diomka. Şi Sibgatov, şi Federau, şi Efrem, şi Ni doriră să scrie. Iar când se adunară, Kostoglotov începu să dicteze încet, după scrisoare, mai adăugând şi el unele explicaţii: că iasca nu trebuia uscată chiar de tot, că trebuia răzuită, cu ce fel de apă trebuia opărită, cum trebuia infuzată, cum trebuia strecurată şi-n ce cantităţi trebuia băută.

Unii scriau rândurile mai repede, alţii mai stângaci, rugându-l câteodată să repete – astfel încât atmosfera din salon se încălzi şi deveni foarte prietenoasă. Cu ce lipsă de dragoste îşi răspundeau câteodată – când, de fapt, ce aveau de-mpărţit? Nu aveau decât un singur duşman – moartea, şi ce poate despărţi pe acest pământ fiinţele omeneşti dacă tuturor le este opusă, o dată şi pentru totdeauna, moartea.

După ce termină de scris, Dioma spuse cu o voce cam brutală şi încet, cum vorbea el, în pofida vârstei sale:

— Da… Dar de unde mesteacăn, dacă aici nu sunt…?

Oftară. Prin faţa ochilor lor de oameni plecaţi din Rusia (unii dintre ei de bunăvoie) sau care nici măcar n-au fost vreodată pe acolo, se perindară imagini ale acestei ţări nepretenţioase, moderate, nearse de soare, când acoperită de vălul unei ploi uşoare, aducătoare de ciuperci, când inundată de zăpezi topite şi brăzdată de drumuri gloduroase de câmpie şi de pădure – ţinut liniştit, unde un simplu copac îl slujeşte atât de bine pe om. Cei care locuiesc acolo nu-şi înţeleg întotdeauna patria, îşi doresc mări azurii şi banane, când, de fapt, iată de ce are nevoie omul, de umflătura asta urâtă de pe mesteacănul cel alb şi subţiratic, de boala, de tumoarea lui.

Numai Mursalimov şi Eghenberdiev gândeau că şi aici, în stepă şi la munte, trebuie să existe neapărat lucrul de care

au ei nevoie, fiindcă în fiecare loc de pe pământ există tot ce-i trebuie omului, trebuie doar să ştii şi să te pricepi.

— Trebuie să rogi pe cineva să-ţi culeagă şi să-ţi trimită – îi răspunse, lui Diomka, geologul. Se pare că-i căzuse şi lui cu tronc ceaga asta.

Kostoglotov însă, care le descoperise pe toate astea pentru ei şi le lăudase atâta, n-avea pe cine ruga, în Rusia, să-i caute ciuperca. Unii muriseră, alţii se risipiseră, altora îi era jenă să li se adreseze, alţii erau orăşeni neputincioşi, n-ar fi găsit nici mesteacănul măcar, d'apăi ceaga de pe el. Pentru el n-ar fi existat acum bucurie mai mare decât să se ducă să-şi lingă rănile, ca un câine, să caute iarba necunoscută, să plece cu lunile în păduri, să rupă ceaga, s-o mărunţească şi s-o fiarbă pe foc de pădure, s-o bea şi să se însănătoşească, precum un animal. Să bântuie cu lunile prin pădure şi să n-aibă altă grijă decât să se facă bine.

Dar drumul Rusiei îi era închis.

Iar ceilalţi bolnavi, cărora drumul le era deschis, nu deprinseseră înţelepciunea sacrificiilor pentru viaţă, a ştiinţei de-a scutura de pe tine totul, în afara lucrului celui mai important. Vedeau piedici acolo unde ele nu existau: cum să-şi ia concediu de boală, sau fără plată, cu plată, pentru a pleca în căutare? Cum să-şi răstoarne ritmul existenţei şi să se despartă de familie? De unde să ia bani? Cum să se îmbrace pentru o asemenea călătorie şi ce să ia cu ei? La ce gară să coboare şi de la cine să afle apoi restul?

Fluturând scrisoarea, Kostoglotov mai adăugă:

— El pomeneşte aici de existenţa unor aşa-numiţi preparatori, adică, pur şi simplu, a unor oameni întreprinzători, care adună ceaga, o usucă şi-o expediază cu taxă inversă. Numai că ăştia iau mult – cincisprezece ruble pe kilogram, iar într-o lună e nevoie de şase kilograme.

— Cu ce drept iau atât? Se indignă Pavel Nikolaevici, şi faţa îi căpătă un aer de şef atât de sever încât, să-l fi văzut, pe oricare dintre preparatori l-ar fi apucat, cu siguranţă,

groaza. Cum de au obraz să smulgă atâţia bani, pentru ceea ce natura oferă pe gratis?

— Nu urla! Îl repezi Efrem. (Deforma cuvintele într-un mod cât se poate de nesuferit şi nu se înţelegea dacă o făcea special sau limba i le rostea astfel.) Crezi că-i aşa simplu – te-ai dus şi-ai luat-o? Trebuie umblat prin pădure cu sacul şi cu toporul. Iarna – pe schiuri.

— Dar, cincisprezece ruble kilogramul, speculanţii dracului! Nu se putea opri Rusanov şi faţa i se acoperi din nou de pete roşii.

Problema se punea prea principial. Odată cu trecerea anilor, Rusanov se convingea tot mai mult că toate lipsurile, neajunsurile, lucrurile neterminate, rezultatele neobţinute – toate sunt pricinuite de speculă. De specula măruntă, cum ar fi vânzarea de către nişte personaje neverificate, pe stradă, a cepei verzi şi-a florilor, sau, în piaţă, a laptelui şi-a ouălor de către nişte ţărănci, iar, în gări – a laptelui acru, a şosetelor de lână sau chiar a peştelui prăjit. Şi de specula de mare calibru, când, de la depozitele de stal, camioane întregi porneau, „pe şest”, într-o direcţie necunoscută. Dacă aceste două tipuri de speculă ar fi smulse din rădăcină, toate s-ar îndrepta la noi cu repeziciune şi succesele ar fi şi mai uimitoare. Nu era nimica rău în faptul că un om îşi întărea poziţia materială cu ajutorul unui salariu mare primit de la stat şi-a unei pensii (Pavel Nikolaevici visa şi el la o pensie de merit). În acest caz, şi automobilul şi căsuţa de vară erau câştigate prin muncă cinstită. Însă automobilul de aceeaşi marcă şi casa făcută după acelaşi proiect standardizat căpătau un cu totul alt conţinut, unul criminal, dacă erau cumpărate în contul speculei. Şi Pavel Nikolaevici visa, chiar aşa – visa la introducerea execuţiei publice a speculanţilor. Execuţiile publice ar putea însănătoşi repede şi definitiv societatea noastră.

— Păi, dacă-i pe-aşa…, se supără şi Efrem. Nu mai ţipa, du-te mai bine singur şi organizează prepararea. Poa' să fie

şi de stat. Sau cooperatistă. Iar dacă ţi se pare mult cincisprezece ruble – nu comanda.

Că-n acest punct era vulnerabil înţelegea şi Rusanov. Îi ura pe speculanţi, dar tumoarea lui Pavel Nikolaevici nu putea aştepta până când acest nou medicament va fi aprobat de Academia Ştiinţelor Medicale şi până când cooperativele din regiunile Rusiei Centrale vor pune la punct livrarea lui permanentă.

Noul venit, cel fără glas, acţionând asemeni unui reporter de la un ziar celebru, era cât pe ce să se urce în patul lui Kostoglotov şi încerca să afle cu glasul său fâşâit:

— Dar adresele preparatorilor?… N-a dat în scrisoare şi adresele preparatorilor?

Pavel Nikolaevici se pregăti şi el să noteze adresele.

Dar, din nu se ştie ce cauză, Kostoglotov nu răspunse. O fi fost în scrisoare vreo adresă, n-o fi fost?

— Fapt e că el nu răspunse, ci coborî de pe pervaz şi începu să-şi caute cizmele sub pat. În pofida tuturor interdicţiilor medicale, le ascunsese şi le păstra pentru plimbări.

Iar Dioma ascunse reţeta în noptieră şi, fără să se mai zbată pentru a afla ceva, îşi culcă grijuliu piciorul bolnav pe pat. Asemenea sume mari de bani el n-avea şi nici n-avea de unde să ia. Îi ajuta mesteacănul, dar nu pe toţi.

Lui Rusanov îi era, pur şi simplu, jenă de faptul că, după ciocnirea cu Roadeoase – şi nu era prima ciocnire în trei zile, era acum atât de evident interesat de cele povestite de el şi depindea de adresă. Şi, pentru a-l îmbuna parcă, scoţând în evidenţă, inconştient, ceea ce-i unea, Pavel Nikolaevici spuse cât se poate de sincer:

— Da! Ce poate fi mai rău pe lumea asta… (decât cancerul? Dar el n-avea cancer)… Decât astea… Oncologice… Şi, în general, decât cancerul!

Însă Kostoglotov nu fu câtuşi de puţin înduioşat de încrederea manifestată de acest om mai mare decât el şi ca vârstă, şi ca poziţie, şi ca experienţă. Înfăşurându-şi piciorul

în nişte obiele roşcate, pe care le uscase pe carâmbi, şi trăgându-şi pe picior cizmele oribile de iuft, pline de petice grosolane pe toate muchiile, i-o trânti:

— Ce-i mai rău decât cancerul? Lepra!

Sunetele puternice ale acestui cuvâht greu şi ameninţător răsunară în cameră ca o rafală.

Pavel Nikolaevici îşi încreţi faţa într-o expresie împăciuitoare:

— Asta mai e de discutat… De ce-ar fi, neapărat, mai rău? Acolo, procesul e mai lent.

Kostoglotov îşi înfipse privirea întunecată şi lipsită de bunăvoinţă în ochelarii şi-n ochii deschişi ai lui Pavel Nikolaevici.

— E mai rău prin faptul că leprosul e, încă din timpul vieţii, exclus din lume. Despărţit de familie, închis după sârmă ghimpată. Credeţi că asta e mai uşor de îndurat decât tumoarea?

Pavel Nikolaevici se simţi stânjenit, singur cum se afla în imediata vecinătate a privirii întunecat-arzătoare a acestui om din topor, indecent.

— Păi, eu voiam să spun că, în general, bolile astea blestemate…

Orice om, cât de cât civilizat, ar fi înţeles că era cazul să facă şi el un pas în întâmpinare. Însă Roadeoase nu putea pricepe nimic de felul acesta. Nu era în stare să preţuiască tactul lui Pavel Nikolaevici. Ridicat acum cât era el de deşirat şi îmbrăcat într-un halat muieresc de bumbac, de-un gri murdar, care-i servea drept palton pentru plimbări, declară mulţumit, crezând că spusele sale aveau să sune foarte savant:

— Un filosof a zis că dacă omul n-ar fi niciodată bolnav, nu şi-ar cunoaşte limitele.

Apoi scoase din buzunarul halatului o curea militară groasă de patru degete, cu catarama în formă de stea în cinci colţuri, îşi încinse cu ea halatul în care se înfăşurase, ferindu-se să strângă locul tumorii. Şi, începând să

mototolească între degete o ţigară-cui, genul acela de ţigară nenorocită, ieftină, care se stinge fără să ardă până la capăt, porni spre ieşire.

Mutul se retrăgea în faţa lui Kostoglotov pe coridorul dintre paturi şi, cu toată înfăţişarea sa banchero-ministeriabilă, i se adresă pe un ton atât de implorator, de parcă Kostoglotov ar fi fost o celebritate în oncologie, care acum pleca pentru totdeauna din această clădire:

— Dar, spuneţi-mi, vă rog, dintr-o sută de cazuri de tumoare la gâtlej, cam câte se dovedesc a fi cancer?

— Treizeci şi patru, zâmbi Kostoglotov, obligându-l să se dea la o parte.

În cerdacul din faţa uşii nu era nimeni.

Oleg inspiră fericit aerul umed, rece, nemişcat şi, fără să apuce să se cureţe cu el, aprinse pe loc ţigara mică, fără de care, oricum, fericirea era incompletă (deşi nu numai Donţova, dar, iată, nici Maslennikov nu uitase să-i amintească în scrisoare că trebuie să se lase de fumat).

Nu era pic de vânt sau ger. În pătratul de lumină venit de la unul dintre geamuri se vedea o băltoacă şi apa ei era întunecată, neacoperită de gheaţă. Era abia cinci februarie, dar, lucru neobişnuit, venise deja primăvara… Un soi de ceaţă, parcă, sau, în orice caz, o pâclă uşoară era suspendată în aer – atât de uşoară încât nu acoperea, ci doar îndulcea, făcea mai puţin ascuţite luminile îndepărtate ale felinarelor şi ferestrelor.

La stânga lui Oleg, se ridicau spre cer, strânşi unul în celălalt, mai înalţi decât acoperişul, patru plopi piramidali, patru fraţi. De cealaltă parte, se ridica un singur plop, însă rămuros, bogat şi la fel de înalt ca şi ceilalţi patra. În spatele lui, se înghesuiau alţi copaci. Începea triunghiul parcului.

Cerdacul neîngrădit al Pavilionului treisprezece cobora în câteva trepte spre o alee asfaltată, vălurită, tivită pe margini de tufişurile încâlcite ale gardului viu. Toate

acestea nu erau încă înfrunzite, însă desişul lor stătea mărturie vieţii.

Oleg ieşise la plimbare pentru a umbla pe aleile parcului, pentru a simţi cu fiecare pas şi întindere a piciorului bucuria acestuia de a păşi cu siguranţă, bucuria lui de a fi piciorul viu al unui om ce n-a murit. Însă priveliştea ce i se deschidea din cerdac îl opri şi-şi termină ţigara aici.

Felinarele rare şi ferestrele pavilioanelor de vizavi îşi revărsau lumina domoală. Aproape nimeni nu mai umbla pe alei. Când nu se auzea din spate huruitul căii ferate ce trecea prin apropiere, ajungea până aici murmurul egal al unui râu repede, de munte, care se zbătea şi se înspuma jos, în dosul celorlalte pavilioane, în prăpastie.

Iar şi mai departe, peste prăpastie, dincolo de râu, se-ntindea alt parc, parcul orăşenesc, şi, din acel parc probabil (deşi era cam frig), sau poate din ferestrele deschise ale clubului, răzbătea o muzică de dans, cântată de o fanfară. Era sâmbătă – şi iată, se dansa… Cineva dansa cu cineva…

Oleg era răscolit de faptul că vorbise atât de mult şi fusese ascultat. Îl cuprinsese şi-l încolăcise senzaţia vieţii brusc revenite, a vieţii cu care credea, doar cu două săptămâni în urmă, că-şi încheiase toate socotelile. E adevărat că viaţa aceasta nu-i promitea nimic din ceea ce se consideră bun şi pentru care se zbăteau oamenii acestui mare oraş: nici locuinţă, nici avere, nici carieră, nici bani, ci alte bucurii esenţiale, pe care nu se dezvăţase să le preţuiască: dreptul de-a păşi pe pământ fără-a aştepta comanda; dreptul de a fi singur, dreptul de-a privi stelele neeclipsate de reflectoarele zonei de lagăr; dreptul de-a stinge noaptea lumina şi-a dormi în întuneric; dreptul de a pune o scrisoare la cutia poştală; dreptul de-a te odihni duminica; dreptul de-a face baie în râu. Şi multe, multe alte asemenea drepturi.

Dreptul de-a discuta cu femeile.

Toate aceste nenumărate drepturi miraculoase i le redase însănătoşirea! Şi el stătea în picioare, fuma şi se bucura.

Muzica aceea venea din parc, Oleg o auzea, dar parcă nici nu mai era o muzică oarecare, ci Simfonia a patra de Ceaikovski, răsunând în el însuşi – începutul neliniştit, dificil, al acestei simfonii, melodia uimitoare a acestui început. Melodia aceea unde eroul, aşa o interpreta Oleg, revenit la viaţă sau poate recăpătându-şi vederea după ce fusese orb – pare să pipăie, să alunece cu mâna peste obiecte şi peste chipul iubit – pipăie şi se teme să creadă în fericirea sa, în faptul că aceste lucruri există, într-adevăr, şi că ochii săi încep să vadă.

Toate patimile se întorc

Duminică dimineaţă, îmbrăcându-se în grabă pentru a merge la serviciu, Zoia îşi aminti că Kostoglotov o rugase să-şi pună neapărat, la următoarea gardă, aceeaşi rochie cenuşiu-aurie al cărei guler îl zărise pe sub halat, iar acum ar fi vrut s-o vadă „la lumina zilei”. E plăcut să îndeplineşti rugăminţile dezinteresate. De altfel, rochia îi convenea, deoarece avea ceva sărbătoresc, iar ea avea de gând să lenevească un pic în ziua aceea şi spera ca Kosloglotov să vină s-o distreze.

Aşa că, schimbându-şi intenţiile din mers, îşi puse rochia comandată, o parfumă din câteva lovituri cu palma, îşi tapă bretonul; între timp, se făcuse însă târziu de tot, aşa că-şi trase paltonul pe ea în pragul uşii, iar bunica abia apucă să-i vâre pacheţelul cu mâncare în buzunar.

Era o dimineaţă răcoroasă, dar deja nu mai mirosea a iarnă, era umed. În Rusia, pe o asemenea vreme, lumea poartă balonzaide. Dar aici, în sud, concepţiile despre ce înseamnă frig şi ce înseamnă căldură sunt altele: după ce vine căldura, se mai umblă încă multă vreme în costume de lână, toată lumea tinde să-şi pună cât mai devreme şi să-şi scoată cât mai târziu paltonul, iar cine are haină de blană aşteaptă cu nerăbdare să fie măcar câteva zile geroase.

Zoia zări încă din poartă tramvaiul care-i trebuia, alergă după el până la capătul cvartalului, sări ultima pe scară şi,

cu răsuflarea tăiată, roşie la faţă, rămase pe platforma din spate, unde era curent. Tramvaiele din oraş erau toate încete, zgomotoase, la cotituri guiţau sfâşietor, freeându-se de şine.

Dar şi răsuflarea tăiată, ba chiar şi înţepăturile din piept erau plăcute corpului ei tânăr, fiindcă treceau aproape imediat şi nu făceau decât să-i scoată în evidenţă sănătatea şi dispoziţia sărbătorească.

La institut era vacanţă şi munca la clinică – trei gărzi şi jumătate pe săptămână – i se părea foarte uşoară, odihnă curată. Bineînţeles c-ar fi fost încă şi mai uşor fără gărzi, dar Zoia era obişnuită cu o povară dublă: de doi ani învăţa şi lucra în paralel. Practica din clinică nu era prea bogată, nu din pricina practicii lucra Zoia, ci pentru bani: pensia bunicii n-ar fi ajuns nici de pâine, bursa Zoiei se ducea într-o clipă, tatăl nu-i trimisese niciodată nimic şi Zoia nici nu-i cerea. Nu voia să datoreze, nimic unui astfel de tată.

În vacanţa ce începuse după garda de noapte, cu două zile în urmă, Zoia nu stătuse o clipă cu mâinile-n sân, aşa se obişnuise din copilărie. Pentru început, se apucase să-şi coasă o bluză de primăvară dintr-un crêpe-georgette cumpărat încă din salariul pe decembrie (bunica mereu i-a spus să-şi facă vara sanie şi iarna căruţă şi, de altfel, conform aceluiaşi proverb, în magazine, cele mai bune lucruri de vară se găseau tocmai iarna). Cosea la vechiul Singer al bunicii (îl căraseră după ele tocmai din Smolensk), iar primele elemente de croitorie tot de la bunica le învăţase, însă acestea erau demodate şi Zoia prelua din mers ce putea, ce vedea pe la vecine, Ia prietene, la fetele care făceau cursuri de croitorie, pentru care Zoia n-avea timp. Bluza nu şi-o terminase în aceste două zile, în schimb, trecuse pe la câteva curăţătorii şi reuşise să-şi predea vechiul pardesiu. Mai fusese la piaţă, după cartofi şi legume, se tocmise acolo ca o cărpănoasă şi adusese câte o sacoşă grea în fiecare mână (cozile de pe la magazine le făcea bunica, dar greutăţi n-avea cum să care). Plus că mai

fusese şi la baia de aburi. Doar pentru citit nu-şi făcuse timp. Iar în seara precedentă se dusese cu colega ei de an, Rita, să danseze la casa de cultură.

Această casă de cultură, la care s-au dus cu Rita, era spaţioasă, curată, bine încălzită, avea coloane şi scară de marmură, oglinzi înalte în rame de bronz – te vedeai, de departe de tot, cum mergi sau dansezi – şi fotolii foarte scumpe şi confortabile (numai că erau acoperite cu huse şi n-aveai voie să te aşezi în ele). Totuşi, de la revelion încoace, Zoia nu se mai dusese pe acolo, fiindcă fusese foarte tare jignită atunci. Se organizase un bal mascat, cu premii pentru cele mai bune costume, şi Zoia îşi cususe singură un costum de maimuţă cu o coadă superbă. Totul fusese gândit în detaliu – şi pieptănătura, şi un machiaj uşor, şi combinaţia de culori – totul era şi caraghios, şi frumos, şi era aproape sigură de premiul întâi, deşi concurenţa era mare. Însă, chiar înainte de decernarea premiilor, nişte nesimţiţi îi tăiaseră coada cu cuţitul, o transmiseseră din mână în mână şi o ascunseseră. Iar Zoia începuse să plângă – nu din pricina tâmpeniei băieţilor ălora, ci fiindcă toată lumea din jur începuse să râdă, găsind că poanta fusese foarte spirituală. Fără coadă, costumul îşi pierdea, în mare parte, hazul, plus că Zoia se pleoştise şi nu mai primi nici un premiu.

Aşa că ieri, încă supărată pe club, intrase acolo cu un aer ofensat. Însă nimeni şi nimic nu-i aminti de întâmplarea cu maimuţa. Lumea era amestecată – şi studenţi de pe la diferite institute, şi oameni de la fabrică. Zoia şi cu Rita nu fură nevoite să danseze deloc împreună, fură despărţite imediat şi vreme de trei ore la rând se învârtiră, se clătinară şi bătură pasul pe loc în sunetele orchestrei de suflători. Corpul avea nevoie de această descătuşare, de aceste întorsături şi mişcări, corpul se simţea bine. Iar, de vorbit, toţi cavalerii vorbeau foarte puţin: când glumeau, o făceau cam prosteşte, după gustul Zoiei. Apoi Kolea, un tehnician-constructor, îi propuse s-o conducă acasă. Pe

drum, discutară despre filme indiene, despre înot; ar fi fost caraghios să vorbească despre ceva serios. Ajunseră în holul blocului, unde era mai întuneric, şi acolo s-au sărutat, dar prin cea mai grea încercare trecuseră sânii Zoiei, pe lângă care nimeni nu putea trece liniştit. Cum i-a mai smotocit! De altfel, a căutat şi alte căi de acces. Zoia se tulburase, dar, în acelaşi timp, o cuprinsese şi o senzaţie neplăcută că pierde timpul, că duminică trebuie să se scoale devreme – aşa că scăpase de el şi urcase repede scara veche până în casă.

Printre prietenele Zoiei şi mai ales printre studentele mediciniste, era răspândită părerea că trebuie să te grăbeşti să iei de la viaţă tot ce se poate, şi asta cât mai devreme şi cât mai deplin. Într-un asemenea curent de convingeri, să rămâi în anul întâi, al doilea şi, până la urmă, într-al treilea un soi de fată bătrână, cunoscând la perfecţie doar teoria, era de neimaginat.

Şi Zoia trecuse, trecuse de câteva ori, cu diferiţi băieţi, toate gradele de apropiere, când permiţi tot mai mult şi mai mult, şi cucerirea, şi dominaţia, şi acele minute de extaz când, n-avea decât să sară toată casa în aer, situaţia nu mai putea fi schimbată; şi pe acelea liniştite şi fade, când se culeg de pe jos şi de pe scaune articolele de îmbrăcăminte pe care n-ar fi avut deloc voie să le vadă împreună, acum însă acest lucru nu mai e câtuşi de puţin de mirare, şi te îmbraci, în faţa lui, preocupată.

În anul trei, Zoia ieşi din rândurile fetelor bătrâne – şi cu toate acestea se trezi că nu e ce trebuie. În toate acestea, lipsea o continuare esenţială, care să dea un echilibru vieţii, care să dea, de fapt, chiar viaţă.

Zoia n-avea decât douăzeci şi trei de ani, totuşi văzuse şi reţinuse multe la viaţa ci: drumul lung din Smolensk, când au fost evacuate, mai întâi în vagoane de marfă, apoi cu pluta, apoi din nou cu mărfarul, din care, nu se ştie de ce, îi rămăsese deosebit de clar în minte vecinul care măsura cu o sforicică locul fiecăruia pe prici, încercând să

demonstreze că familia Zoiei ocupase cu doi centimetri mai mult; foametea şi viaţa tensionată de aici, în anii războiului, când nu se discuta decât despre cartele şi despre preţurile de pe piaţa neagră; şi nenea Fedea fura pe ascuns, din noptieră, porţioara de pâine a Zoiei; iar acum, la clinică – suferinţele astea provocate de cancer care se ţin scai de om, vieţile distruse, povestirile deprimante ale bolnavilor şi lacrimile.

Faţă de toate acestea, atingerile, îmbrăţişările şi aşa mai departe nu erau decât picături dulci în marea sărată a vieţii. N-aveai cum să-ţi stingi setea cu ele.

Însemna oare acest lucru că trebuia să se mărite, că fericirea ar consta în măritiş? Tinerii cu care făcea cunoştinţă, dansa şi se plimba, îşi manifestau toţi, până la unul, dorinţa de a se încălzi şi de a-şi lua tălpăşiţa. Între ei, discutau cam aşa: – „M-aş însura eu, dar dacă oricum găsesc într-o seară-două ce-mi trebuie, de ce-aş mai face-o?”

Cum nu poţi cere un preţ triplu, când piaţa e plină ochi, tot aşa era imposibil să rămâi inaccesibilă când, în jur, toată lumea cedează.

De altfel, nici înregistrarea la starea civilă nu era de ajutor, asta se putea vedea din experienţa sorei medicale care o schimba pe Zoia, ucraineanca Maria; Maria se încrezuse în acte, însă peste o săptămână soţul tot o părăsise, a plecat şi dus a fost. Iar ea îşi creştea, de şapte ani încoace, copilul şi, pe deasupra, mai era considerată şi măritată.

De aceea, la seratele unde se bea vin, dacă se apropiau zilele periculoase, Zoia stătea cu ochii-n patru, ca un genist într-un câmp de mine.

Zoia avea, de altfel, un exemplu şi mai apropiat decât Maria: văzuse cât de prost trăiseră împreună propriii ei părinţi care ba se certau, ba se împăcau, ba se mutau în oraşe diferite, ba se adunau din nou laolaltă – şi astfel s-au chinuit unul pe celălalt toată viaţa. Să repete greşeala

mamei sale ar fi fost, pentru Zoia, ca un pahar de acid sulfuric băut pe nerăsuflate.

Era şi acesta un caz în care actele în regulă nu fuseseră de nici un ajutor.

În trupul său, în raportul membrelor lui, ca de altfel, şi-n firea ei şi-n felul în care înţelegea ca, luând-o ca un întreg, viaţa, Zoia simţea echilibru şi armonie. Şi doar în spiritul acestei armonii putea avea loc orice lărgire a vieţii sale. De aceea, când cel ale cărui mâini se târau pe corpul ei spunea, în pauze, lucruri lipsite de inteligenţă, vulgare, sau repeta aproape exact fraze din filme, cum făcuse şi Kolea, ieri, el distrugea de îndată armonia, neputând să-i fie cu adevărat pe plac.

Zoia rămase să se zgâlţâie până la sfârşil pe platforma din spate a tramvaiului, unde conductoarea îl înfiera cu voce tare pe un tânăr care nu-şi luase bilet (iar acela asculta şi nici că va cumpăra). Tramvaiul începuse să întoarcă, de cealaltă parte a rondului, lumea se-nghesuia deja în aşteptarea lui. Primul sări, din mers, tânărul făcut de ocară. Sări apoi şi un puşti. Pe urmă, Zoia sări şi ea uşor, înainte de staţie, fiindcă de aici avea mai puţin de mers.

Era deja opt şi un minut şi Zoia o luase la fugă pe drumeagul asfaltat ce şerpuia prin complexul sanitar. Ca infirmieră, nu s-ar fi cuvenit s-alerge, dar ca studentă şi-o mai putea încă permite.

Până a ajuns la pavilionul canceroşilor, până şi-a scos paltonul, şi-a pus halatul şi a urcat la etaj – se făcuse deja opt şi zece minute şi, dacă în schimbul celălalt ar fi fost Olimpiada Vladislavovna, ar fi încasat-o; Maria i-ar fi reproşat şi ea cu o mutră acră cele zece minute, de parcă ar fi fost o jumătate de schimb. Din fericire însă până la ea fusese de serviciu Turgun, student şi el, un kara-kalpac oricum îngăduitor de felul lui, iar faţă de ea cu atât mai mult. Voi s-o plesnească, drept pedeapsă, mai jos de talie, dar ea nu se lăsă, râseră amândoi, şi tot ea fu cea care-l împinse uşor pe scară.

Era el simplu student, dar, în calitate de cadru naţional, primise deja repartiţie ca medic-şef la spitalul dintr-o comună şi erau ultimele luni când se mai putea purta atât de uşuratic.

Turgun îi lăsase Zoiei un caiet de tratamente şi, în plus, o temă specială dată de Mita, sora-şefă. Duminica nu erau vizite, procedurile erau reduse la minimum, nu erau de supravegheat bolnavi după transfuzie, se adăuga, în schimb, grija de a nu lăsa rudele să intre în saloane fără permisiunea medicului-şef şi, în plus, iată, Mita le trecea celor care făceau de gardă duminica, în timpul zilei, o parte din nesfârşitele ei munci statistice, pe care nu mai reuşea să le termine. În ziua aceea era vorba de prelucrarea unui teanc gros de fişe pe luna decembrie a anului trecut, 1954. Cu buzele ţuguiate ca un mic cilindru, de parcă s-ar fi pregătit să fluiere, Zoia tocmai vântura teancul între degetele cu care ţinea colţul fişelor, încercând să-şi dea seama cam câte bucăţi sunt şi dacă-i va mai rămâne timp pentru brodat – când simţi alături o umbră înaltă. Întoarse fără pic de mirare capul şi-l văzu pe Kostoglotov. Era proaspăt bărbierit, aproape pieptănat, şi doar cicatricea de pe bărbie amintea, ca întotdeauna, de originea lui banditească.

— Bună-dimineaţa, Zoienka, spuse el, exact ca un gentleman.

— Bună-dimineaţa, clătină şi ea din cap, de parcă ar fi fost nemulţumită de ceva sau neîncrezătoare când, de fapt, o făcea doar aşa, într-o doară.

El o privea cu ochii lui mari, căprui-închis.

— Nu-mi dau seama dacă mi-aţi îndeplinit rugămintea sau nu?

— Ce rugăminte? Se încruntă mirată Zoia (figura asta-i ieşea întotdeauna foarte bine).

— Nu mai ţineţi minte? Şi eu care mi-am pus o dorinţă pe rugămintea asta.

— Ce ţin eu minte este c-aţi luat de la mine manualul de anatomie patologică.

— Şi-am să vi-l înapoiez. Mulţumesc.

— V-aţi descurcat?

— Mi se pare c-am înţeles tot ce trebuie.

— V-am făcut vreun rău? Întrebă, serios, Zoia. Am avut remuşcări.

— În nici un caz, Zoienka! Pentru a-şi întări negaţia, el îi atinse uşurel de tot mâna. Din contră, cartea aceasta m-a încurajat, mi-a dat elan. Sunteţi o drăguţă că mi-aţi dat-o. Dar…, îi privi gâtul,… N-aţi vrea să vă descheiaţi la năsturaşul de sus al halatului?

— De ce? Se miră foarte tare Zoia (şi asta-i ieşea foarte bine). Nu mi-e deloc cald!

— Ba, dimpotrivă – sunteţi roşie ca racul!

— Aveţi dreptate, izbucni ea în râs, din toată inima; i-ar fi plăcut şi ei să-şi descheie halatul, încă nu-şi revenise din alergătura şi hârjoana cu Turgun. Şi chiar îl descheie. Scânteie aurul din cenuşiu.

Kostoglotov o privi cu ochi mari şi spuse aproape fără glas:

— Foarte bine. Mulţumesc. Pe urmă o să-mi arătaţi mai mult?

— Depinde ce dorinţă v-aţi pus.

— Am să vă spun, dar mai târziu, bine? Doar o să mai stăm astăzi împreună, nu-i aşa?

Zoia îşi roti ochii de jur-împrejur, ca o păpuşă.

— Numai dacă veniţi să mă ajutaţi. De-aceea m-am şi încins, fiindcă am mult de lucru astăzi.

— Dacă-i vorba de înţepat oameni vii cu acul – eu unul nu-s amator.

— Dar dacă e de făcut statistică medicală? De ars gazul de pomană?

— Statisticii îi port respect. Când nu e secretă.

— Atunci, veniţi după micul dejun, îi zâmbi Zoia, în avans, pentru ajutor.

Începuseră deja să împartă mâhcarea prin saloane.

Încă de vineri dimineaţa, când a predat garda, intrigată de discuţia pe care-o avuseseră noaptea, Zoia se dusese la fişier să vadă situaţia lui Kostoglotov.

Află că-l chema Oleg Filimonovici (patronimicul greoi se potrivea cu numele de familie neplăcut, dar numele îndulcea totul). Era născut în 1 920 şi, cu toţi cei treizeci şi patru de ani ai săi, era, într-adevăr, necăsătorit, lucru aproape incredibil, şi locuia, cu-adevărat, într-un oarecare Uş-Terek. Rude n-avea de nici un fel (la dispensarul oncologic erau obligatoriu consemnate adresele rudelor). De meserie era topograf şi lucra la reglementarea regimului terenurilor.

Toate acestea însă nu clarificaseră lucrurile, ci le încâlciseră încă şi mai mult.

Iar astăzi, în caietul cu tratamentele care trebuiau efectuate, citise că începuseră de vineri să-i facă injecţii de sinestrol, câte două doze de-un centimetru cub, intramuscular.

Acest lucru trebuia să-l facă cel care era de gardă seara, deci – astăzi – nu ea. Totuşi, Zoia îşi mişcă buzele ieşite înainte ca un botic.

După micul dejun, Kostoglotov aduse manualul de anatomie patologică şi era pregătit s-o ajute, dar Zoia alerga prin saloane să împartă medicamentele care trebuiau băute sau înghiţite de câte trei sau patru ori pe zi.

Într-un târziu, se aşezară la măsuţa ei. Zoia scoase o filă mare pentru schema de tabel, în care informaţiile trebuiau trecute sub formă de liniuţe, şi începu să explice (uitase şi ea, între timp, ce trebuia făcut exact) şi să traseze rubricile cu ajutorul riglei mari, greoaie.

Zoia ştia, în general, cât preţuiesc asemenea ajutoare – băieţi tineri sau holtei (şi, la urma urmelor, şi cei însuraţi): de fiecare dată, acest gen de ajutor se transforma în hihăială, glumiţe, curte şi greşeli în dările de seamă. Dar Zoia se împăcase cu gândul acestor greşeli, fiindcă până şi curtea cea mai lipsită de inventivitate era mai interesantă

decât cea mai savantă dare de seamă. Zoia n-avea nimic împotrivă să continue astăzi jocul care-i îndulcea orele de gardă.

Cu atât mai mirată fu când Kostoglotov lăsă imediat deoparte privirile cu tâlc şi tonul aparte, pricepu repede ce şi cum trebuia făcut, ba chiar începu să-i explice el ce şi cum şi, adâncindu-se în fişe, începu să caute lucrurile de care aveau nevoie, iar ea trecea liniuţele în rubricile registrului mare. „Meuroblastomul…" dicta el, „hipernefromul… Sarcomul cavităţii na-zale. Tumoarea măduvei spinării…" Iar când nu înţelegea ceva – o întreba.

Trebuia socotit de câte ori fusese întâlnit, în intervalul luat, tipul respectiv de tumoare – separat la femei şi bărbaţi, împărţiţi pe decade de vârstă. Trebuiau, de asemenea, prelucrate tipurile de tratament aplicate şi cantităţile respective… Şi, tot la fiecare categorie, trebuiau precizate cele cinci rezultate posibile: însănătoşirea, îmbunătăţirea, stoparea, înrăutăţirea şi moartea. Ajutorul Zoiei începu să urmărească toate aceste cinci variante cu o atenţie deosebită. Sărea de la început în ochi că aproape nu existau însănătoşiri complete, dar nici morţi nu erau multe.

— Văd că nu te lasă să mori aici, te externează la timp, spuse Kostoglotov.

— Păi, ce să-i faci, Oleg, gândiţi-vă şi dumneavoastră. (îi spusese „Oleg" ca să-l răsplătească pentru muncă. El observase acest lucru şi ridicase imediat ochii spre ea.) Dacă e clar că un om nu poate fi ajutat şi nu-i rămâne decât să-şi trăiască ultimele săptămâni sau luni – ce rost are să ocupe degeaba un pat? Oamenii stau la coadă pentru internări, iar unii ar putea fi ajutaţi. Şi-apoi bolnavii incurabili…

— In-cum?

— Care nu pol fi vindecaţi… Au o influenţă foarte proastă, prin felul în care arată şi discuţiile pe care le poartă, asupra celor care pot fi vindecaţi.

Iată că, aşezându-se la măsuţa infirmierei, Oleg făcuse parcă un pas în situaţia socială şi-n conştientizarea lumii. Acel „el” care nu mai poate fi ajutat, acel „el” pentru care nu mai merită să ţii patul, acei bolnavi incurabili – toţi aceştia nu mai erau el, Kostoglotov. Cu el, cu Kostoglotov, se vorbea deja în aşa fel de parcă nu mai putea muri, de parc-ar fi fost perfect curabil. Acest salt dintr-o stare în alta, săvârşit fără să-l fi meritat câtuşi de puţin, prin capriciul împrejurărilor apărute peste noapte, îi aminti vag de ceva, dar nu mai stătu acum să-şi amintească de ce anume.

— Da, toate astea sunt logice. Dar iată, l-au externat pe Azovkin. Iar ieri, în prezenţa mea, a fost externat un tumor cordiş fără să i se explice nimic, fără să i se spună despre ce-i vorba – şi-am avut sentimentul că particip şi eu la înşelătorie.

Era întors acum spre Zoia cu obrazul pe care n-avea cicatrice şi faţa lui nu părea deloc aspră.

În aceleaşi relaţii de înţelegere, au continuat să lucreze şi, până la prânz, au terminat totul.

Ce-i drept, Mita îi mai lăsase şi o a doua temă – să treacă rezultatele analizelor de laborator pe foile de temperatură ale bolnavilor, pentru a avea mai puţine pagini şi a le ataşa mai uşor la fişele de boală. Dar asta ar fi fost deja prea mult pentru o singură duminică. Şi Zoia spuse:

— Ei, vă mulţumesc tare, tare mult, Oleg Filimonovici.

— Ei, asta nu! Acum, dacă aţi pornit-o aşa, aşa s-o ţineţi: Oleg!

— Acum, după-masă, vă veţi odihni…

— Eu nu mă odihnesc niciodată.

— Dar sunteţi bolnav.

— Se întâmplă ceva ciudat, Zoienka, în zilele când sunteţi dumneavoastră de gardă, încât din clipa în care urcaţi scara, eu sunt deja sănătos!

— Bine, atunci, cedă Zoia cu uşurinţă. De data aceasta vă voi primi în salon.

Şi făcu un semn din cap spre camera de consiliu a medicilor.

Însă după-masă trebui, din nou, să împartă medicamentele şi avea treburi urgente în salonul cel mare pentru femei. Zoia îşi asculta cu atenţie propriul corp, curat şi sănătos până la ultima unghie şi celulă a pielii, în contrast cu handicapurile şi bolile care o înconjurau aici. Cu deosebită plăcere îşi simţea sânii strânşi laolaltă şi felul în care se îngreunau când se apleca peste paturile bolnavilor sau săltau când mergea cu pas iute.

În sfârşit, treburile se mai împuţinară. Zoia îi porunci infirmierei să se aşeze la masă, să nu-i lase pe vizitatori în saloane şi s-o cheme dacă apare vreo problemă. Luă cu ea lucrul de mână şi Oleg o urmă în camera medicilor.

Era o cameră luminoasă, de colţ, cu trei ferestre. Nu s-ar fi putut spune că era aranjată cu un gust liber – se simţeau, cu claritate, şi mâna contabilului şi cea a medicului-şef: cele două divane aflate aici nu erau cine ştie ce comode, ci de tip absolut oficial – cu spătare drepte, verticale, care-ţi rupeau gâtul, şi cu oglinzi deasupra, în care nu s-ar fi putut privi decât, poate, o girafă. Iar mesele erau aşezate conform deprimantelor indicaţii primite de toate instituţiile: un birou prezidenţial masiv, acoperit cu un cristal gros şi, perpendicular pe el, neapărat în formă de litera T, o masă lungă pentru participanţii la şedinţe, însă aceasta din urmă era acoperită, parcă după gust oriental, cu o faţă de masă dintr-un pluş albastru azuriu – şi culoarea cerească a acestei feţe de masă lumina dintr-o dată camera. În afară de asta, mai erau şi câteva fotolii comode, care nu ajunseseră lângă masă, ci fuseseră adunate într-un grup nonşalant, şi asta conferea camerei ceva plăcut.

În afara gazetei de perete „Oncologul”, scoasă pentru ziua de şapte noiembrie, nimic nu amintea aici de spital.

Zoia şi Oleg se aşezară în fotoliile comode şi moi, în partea cea mai luminoasă a camerei unde, pe nişte suporturi, fuseseră aşezate vase cu agave, iar dincolo de geamul mare

al ferestrei principale un stejar mare îşi răsfirase ramurile, întinzându-se tot mai sus.

Oleg nu se aşează, pur şi simplu, el gustă prin tot corpul, comoditatea acestui fotoliu, cât de bine i se mulează pe coloană şi cât de lin îţi poţi da pe spate, mult de tot, gâtul şi capul.

— Ce răsfăţ! Spuse el. N-am mai atins asemenea obiecte luxoase, cu mâinile-mi nedemne, de vreo… Probabil că de vreo cincisprezece ani.

(Dacă, într-adevăr, îi place atât de mult fotoliul, de ce nu-şi cumpărase şi el unul la fel?)

— Ei, ia să auzim, ce fel de dorinţă v-aţi pus? Întrebă Zoia cu acea întorsătură a capului şi acea expresie a ochilor, care se potriveau momentului.

Acum, când se retrăseseră aici singuri şi se aşezaseră în fotolii cu singurul scop de a discuta, depindea de un cuvânt, de tonul dat, de o privire, dacă discuţia va fi vaporoasă sau va tăia în carne vie. Zoia era gata şi pentru prima variantă, însă venise aici presimţind-o pe-a doua.

Oleg n-o dezamăgi. De pe spătarul fotoliului, fără să-şi ridice capul, spuse ceremonios, lansându-şi cuvintele spre fereastră, mai sus de ea:

— M-am întrebat… Dacă o fată cu breton de aur ar veni la noi… pe pământurile desţelenite.

Şi abia pe urmă se uită la ea.

Zoia rezistă privirii:

— Dar ce-o aşteaptă acolo pe-această fată?

Oleg oftă:

— Păi, v-am mai povestit. Nu-i cine ştie ce veselie. Apă curentă nu e. Fierul de călcat e cu cărbuni. Lampa – cu petrol, în anotimpul ploios – e noroi. Când se usucă – e praf. N-ai niciodată ocazia să-ţi pui o haină mai bună.

Nimic rău nu-i scăpa din enumerare, de parcă ar fi vrut să nu-i lase nici o posibilitate să promită! Într-adevăr, dacă nu te poţi îmbrăca niciodată bine, ce fel de viaţă mai e şi aia?

Însă, oricât de comod era să trăieşti într-un oraş mare, Zoia ştia că nu trăieşti cu oraşul. Şi voia, pentru început, nu să-şi închipuie cum e aşezarea aceea, ci să-l înţeleagă pe omul acesta.

— Nu înţeleg – dar pe dumneavoastră ce vă ţine acolo?

Oleg începu să râdă:

— Ministerul de Interne – ce altceva!

Continua să stea culcat, delectându-se, cu capul pe spătar.

Zoia se crispă.

— Am bănuit eu. Dar, staţi puţin, doar sunteţi… rus?

— Sunt rusnac sută la sută. Ce, n-am voie să am părul negru?

Şi îşi aranjă părul.

Zoia strânse din umeri:

— Dar atunci de ce v-au…?

Oleg oftă:

— Of, Doamne, în ce ignoranţă creşte tineretul! Nici noi, când creşteam, n-aveam habar de codul penal, de articolele şi punctele lui, care pot fi interpretate extensiv. Dar voi trăiţi chiar în centrul acestui ţinut şi nici măcar nu cunoaşteţi diferenţa dintre un deportat cu domiciliu obligatoriu şi-un deportat administrativ.

— Şi care e, totuşi?

— Păi, eu sunt deportat administrativ. Nu sunt deportat din considerente naţionale, ci personal, în calitatea mea de Oleg Filimonovici Kostoglotov, înţelegeţi? Începu să râdă. Sunt un „cetăţean de onoare”, care nu-şi are locul printre cetăţenii cinstiţi.

Şi-şi scânteie asupra ei ochii întunecaţi.

Însă ea nu se sperie. De fapt, se sperie ea, dar nu într-un fel ireparabil.

— Şi… Pentru cât timp sunteţi deportat? Întrebă ea încetişor.

— Pe veci! Tună el.

Ea simţi că-i explodează urechile.

— Pe viaţă? Repetă ea întrebarea aproape în şoaptă?

— Nu, pe veci! Insistă Kostoglotov. Aşa scrie în hârtie pe veci. Dacă ar fi fost pe viaţă, s-ar fi putut scoate de-acolo măcar sicriul, dar dacă-i pe vecie – apoi probabil că nici sicriul nu poate fi dus. Nici după ce s-o stinge soarele nu va fi voie, doar veşnicia e mai lungă de-atât.

Acum, inima i se strânsese cu-adevărat. Era clar că trebuie să fie ceva – şi cicatricea aia, şi de arătat arăta câteodată cam brutal. S-ar putea să fie un ucigaş, un om cumplit, poate s-o strângă chiar acum de gât, ce-are el de pierdut…

Însă Zoia nu întoarse fotoliul pentru-a fugi mai uşor. Puse doar lucrul de mână deoparte (fără să fi început, de altfel, să brodeze). Şi, privindu-l cu curaj pe Kostoglotov, care nu era deloc stânjenit, ci continua să stea relaxat în fotoliu, întrebă tulburată:

— Dacă vă vine greu, nu trebuie să mi-o spuneţi. Dar dacă puteţi – spuneţi-mi: pentru ce o condamnare atât de cumplită?

Însă Kostoglotov nu numai că nu era apăsat de vina crimei comise, ci răspunse cu un zâmbet complet nepăsător:

— Păi, n-a existat nici o condamnare, Zoienka. Deportarea veşnică mi s-a dat printr-o directivă.

— Prin… Directivă?

— Da, aşa se numeşte. Un soi de chitanţă. Cum se face când se transportă ceva de la bază la depozit: atâţia saci, atâtea butoaie… Lăzile folosite…

Zoia se apucă cu mâinile de cap:

— Staţi un pic… Nu înţeleg. Astă – e posibil?… Cu dumneavoastră au făcut aşa?… Le-au făcut-o tuturor?

— Nu, n-aş putea spune că tuturor. Dacă e un punct zece curat – nu te trimit, dar dacă e al zecelea combinat cu al unsprezecelea – te trimit.

— Şi care e punctul unsprezece?

— Punctul unsprezece? Kostoglotov se gândi. Zoienka, am ajuns să vă povestesc cam multe, eu aş zice s-aveţi grijă ce faceţi cu tot materialul ăsta informativ, să nu vă treziţi şi dumneavoastră, cu una, cu alta. Condamnarea mea

principală era, conform punctului zece, şapte ani. Iar cine primea mai puţin de opt ani – credeţi-mă – însemna că într-adevăr, nu făcuse nimic, tot dosarul era ţesut, pur şi simplu, din aer. Dar, mai era şi punctul unsprezece, iar punctul unsprezece însemna grup. De fapt, nici punctul unsprezece nu măreşte, în sine, termenul de condamnare, dar fiindcă eram totuşi un grup, iată că ne-au împrăştiat prin deportări pe veci. Ca să nu ne mai adunăm niciodată în acelaşi loc. Acum aţi înţeles?

Nu, încă nu înţelesese.

— Deci fuseseraţi… Încercă să îndulcească ideea. Păi, cum s-ar spune – aţi fost o bandă?

Kostoglotov izbucni deodată într-un hohot de râs. Dar apoi se întrerupse şi se încruntă, tot brusc.

— Ca şi pe anchetatorul meu, nu v-a mulţumit cuvântul „grup”. Şi lui îi plăcea să ne numească bandă. Da, eram o bandă – o bandă de studenţi şi studente din anul întâi. Deodată, aruncă o privire cumplită. Eu înţeleg că aici nu se fumează, că fumatul e un act criminal, dar o să-mi aprind totuşi o ţigară, bine? Ne adunam, le făceam curte fetelor, dansam, iar noi, băieţii, mai discutam şi politică. Şi despre… El. Nu ştiu dacă înţelegeţi, dar nouă anumite lucruri nu ne conveneau. Ca să mă exprim astfel, nu eram încântaţi. Doi dintre noi fuseseră pe front şi se aşteptau parcă la altceva după război. În mai, înainte de examene, ne-au cules pe toţi, inclusiv pe fete.

Zoia era răscolită… Luă din nou în mâini broderia. Pe de-o parte, spunea lucruri periculoase, pe care nu doar să le repeţi cuiva, dar nici să le asculţi nu se cuvenea. Dar pe de altă parte, era o mare uşurare că nu ademeniseră pe nimeni în vreun gang întunecat, că nu uciseseră.

Înghiţi în sec.

— Eu nu înţeleg… Nu făceaţi totuşi ceva?

— Cum să nu facem? Trăgea fumul în piept, iar apoi îi dădea drumul. Pe cât era el de mare, pe-atât de mică era ţigara. Doar v-am mai spus-o: învăţam. Beam vin, când ne

permitea bursa. Mergeam la serate. Şi iată că pe fete le-au luat odată cu noi. Şi le-au dat câte cinci ani…

— O fixă cu privirea. Imaginaţi-vă c-ar fi vorba de dumneavoastră. Uite, sunteţi luată înainte de examenul din semestrul doi şi vârâtă la zdup.

Zoia puse deoparte broderia.

Toate lucrurile înfricoşătoare pe care se aşteptase să le-audă din gura lui se dovediseră a fi nişte copilării.

— Dar vouă, băieţilor, la ce v-au trebuit toate astea?

— Cum? Nu înţelese Oleg.

— Păi, asta… Să fiţi nemulţumiţi… Să v-aşteptaţi la cine ştie ce…

— Da, într-adevăr! Într-adevăr! Râse supus Oleg. Asta nu mi-a trecut prin cap. Din nou, sunteţi gând la gând cu anchetatorul meu, Zoienka. Şi el spunea acelaşi lucru. În schimb, fotoliul ăsta e tare bun! Pe patul de spital nu poţi sta aşa.

Oleg se aranjă din nou cu tot confortul şi, fumând, se uită cu ochii îngustaţi prin fereastra mare, cu geam întreg.

Deşi era spre seară, ziua aceea mohorâtă, egală, nu se întuneca, ci se lumina. Stratul de nori dinspre apus, spre care dădea camera aceasta de pe colţ, se tot întindea şi se rărea.

Abia acum se apucase Zoia să brodeze serios – şi împungea pânza cu plăcere. Şi tăceau. Oleg n-o mai lăudă pentru ce lucra, cum făcuse data trecută.

— Dar cu… Prietena dumneavoastră ce s-a întâmplat? A fost şi ea acolo? Întrebă Zoia, fără să ridice capul de la lucru.

— D-da…, spuse Oleg, împotmolindu-se în acest „d”, sau poate gândindu-se la altceva.

— Dar acum unde e?

— Acum? Pe râul Enisei.

— Deci, pur şi simplu, n-aveţi cum să vă reuniţi cu ea?

— Nici nu încerc, spuse el impasibil.

Zoia se uita la el, iar el privea pe geam. Dar atunci de ce nu se însoară aici, la el?

— De ce-ar fi foarte complicat să vă reuniţi? Se gândi ea să întrebe.

— Pentru cei necăsătoriţi – aproape imposibil, spuse el împrăştiat. Dar problema e că nici nu are rost.

— Dar fotografia ei n-o aveţi la dumneavoastră?

— Fotografia? Întrebă el mirat. Deţinuţii n-au voie să păstreze fotografii asupra lor. Sunt rupte.

— Dar cum arăta?

Oleg zâmbi, îşi îngustă ochii:

— Părul îi cobora până la umeri, iar la capete – hop, se întorcea în sus. În ochi avea, uite, aşa cum dumneavoastră aveţi întotdeauna un mic zâmbet, ca avea întotdeauna un pic de tristeţe. Să-şi presimtă, oare, omul într-o asemenea măsură destinul, cum credeţi?

— Aţi fost împreună în lagăr?

— N-n-nu.

— Atunci când v-aţi despărţit de ea?

— Cu cinci minute înainte de arestarea mea… Era în plin mai şi stătusem multă vreme în grădiniţa din faţa casei ei. Trecuse de unu noaptea când mi-am luat rămas-bun de la ea şi-am ieşit pe poartă – iar câteva străzi mai încolo m-au luat. Pe loc, era o maşină la colţ.

— Dar pe ea?

— O noapte mai târziu.

— Şi nu v-aţi mai văzut niciodată?

— Ne-am mai văzut o dată. La o confruntare. Eram deja tuns. Se aşteptau să depunem mărturie unul împotriva celuilalt. Noi n-am depus.

Îşi tot mototolea chiştocul în mână, neştiind unde să-l arunce.

— Uite-acolo, îi arătă ea o scrumieră strălucind de curăţenie, pe locul prezidenţial.

Iar norişorii de la apus se tot răsfirau şi soarele de un galben delicat ieşise deja aproape în întregime din scutece.

Până şi faţa lui Oleg, căreia expresia de încăpăţânare îi intrase în fibră, se îndulcise în lumina lui.

— Dar de ce nu puteţi acum să…?! Îl compătimea Zoia.

— Zoia! Spuse Oleg hotărât, dar se opri să se gândească. Vă imaginaţi cât de cât ce-o aşteaptă în lagăr pe o fată care arată bine? Dacă n-o violează deţinuţii de drept comun, încă pe drum, în dubă – ceea ce au, de altfel, tot timpul să facă şi-n lagăr —, atunci încă din prima seară, paraziţii din lagăr, ţapii ăia de brigadieri, vor aranja în aşa fel încât să fie dusă goală la baia de aburi prin dreptul lor. Şi va fi chiar atunci, pe loc, repartizată unuia dintre ei. Apoi, chiar în dimineaţa următoare, i se va propune: să trăiască cu respectivul şi să lucreze într-un loc curat şi călduros. Iar dacă refuză – o vor hăitui şi-o vor chinui în aşa fel încât să vină singură să-i roage în genunchi. Închise ochii. Ea a rămas în viaţă, şi-a dus termenul la bun sfârşit. N-o învinuiesc, o înţeleg. Dar, pe de altă parte… Gata, s-a terminat. O înţelege şi ea.

Tăceau. Soarele apăru în toată claritatea sa şi lumea întreagă deveni mai veselă şi mai luminoasă. Arborii părculeţului se profilară clari şi întunecaţi, iar aici, în cameră, faţa de masă albastră se aprinsese şi-n părul Zoiei scânteiau vâlvătăi de aur.

— Una dintre fetele noastre s-a sinucis… Alta trăieşte… Trei dintre băieţi au murit deja… Despre doi, nu ştiu nimic…

Se lăsă moale peste unul din braţele fotoliului şi, legănându-se uşor, recită:

„Trecu uraganul… Puţini am rămas…
Mulţi, la apelul prieteniei, lipsesc…”

Stătea astfel, răsucit, privind în duşumea. Cum se zburlea în toate direcţiile părul de pe creştetul său! Trebuia udat şi netezit, udat şi netezit de două ori pe zi.

El tăcea, dar Zoia auzise tot ce voia să audă. Era legat cu cătuşele de locul său de deportare – dar nu pentru

omucidere; era neînsurat – dar nu din pricina unor vicii; după trecerea atâtor ani, vorbea cu tandreţe de fosta lui logodnică şi era, cu siguranţă, capabil de un sentiment adevărat.

El tăcea, tăcea şi ea, privind când la broderie, când la el.

Nu exista nimic frumos în el, dar nici ceva urât nu găsea. Cu cicatricea te puteai obişnui. Cum spunea şi bunica: „ţie nu-ţi trebuie om frumos, ţie-ţi trebuie om bun”. O mare stabilitate şi putere, dobândite în cele îndurate – pe acestea Zoia le simţea clar în el, o forţă care fusese pusă la încercare, cum n-a întâlnit la băieţaşii pe care-i cunoscuse.

Împungând pânza, simţi privirea lui cercetătoare. Îi răspunse printr-o privire aruncată pe sub sprâncene.

El începu să recite foarte expresiv, sorbind-o mereu cu privirea:

„Pe cine să chem?... Cu cine să împart trista bucurie de-a fi rămas în viaţă?”

— Uite c-aţi împărtăşit-o de-acum! Spuse ea în şoaptă, zâmbindu-i cu ochii şi cu buzele.

Buzele nu le avea roz, dar nici vopsite nu păreau. Erau între roşu şi portocaliu – aveau ceva din culoarea focului, a unui foc deschis la culoare.

Soarele ce asfinţea, de un galben tandru, înviora şi culoarea ofilită, nesănătoasă, a chipului lui slab şi bolnav. În această lumină caldă, părea că nu va muri, că va supravieţui.

Oleg îşi scutură capul, ca un ghitarist care, după un cântec trist, trece la unul vesel:

— Of, Zoienka! Aranjaţi-mi şi mie o sărbătoare adevărată! M-am plictisit de halatele astea albe. Faceţi ca în locul asistentei medicale să apară o fată frumoasă de oraş! La Uş-Terek, n-am unde să văd aşa ceva.

— Şi de unde vreţi să scot eu o fată frumoasă? Spuse cu viclenie Zoia.

— Scoteţi-vă doar pentru un minut halatul. Şi faceţi câţiva paşi!

Se retrase alunecând odată cu fotoliul, arătându-i pe unde să treacă.

— Dar sunt la serviciu, mai protestă ea. Doar n-am dreptul să…

Fie că vorbiseră prea mult despre lucruri triste, fie din cauza soarelui de asfinţit, care îşi juca atât de vesel razele prin cameră, Zoia simţi pornirea aceea, prea-plinul care-i şoptea că asta se poate face şi că va ieşi bine.

Puse deoparte broderia, sări din fotoliu ca o fetiţă, şi cât ai clipi din ochi îşi şi descheie nasturii, puţin aplecată înainte, grăbindu-se de parcă se pregătea, nu să facă vreo câţiva paşi de plimbare, ci să alerge.

— Haideţi, trageţi odată! Îi aruncă ea un braţ de parcă n-ar fi fost al ei. El trase şi mâneca ieşi. A doua! Se întoarse ea, rotindu-se cu spatele printr-o mişcare de dans, şi el trase de a doua mânecă, halatul rămase pe genunchii lui, iar ea o porni prin cameră. Mergea ca o prezentatoare de modă, unduindu-se şi dreaptă cu măsură, ba desfăcându-şi mâinile din mers, ba ridicându-le.

Făcu astfel câţiva paşi, apoi se întoarse şi încremeni cu braţele desfăcute.

Oleg ţinea halatul Zoiei la piept, de parcă l-ar fi îmbrăţişat, iar pe ea o privea cu ochii holbaţi.

— Bravo! Tună el. Superb.

Era ceva chiar în lumina feţei de masă albastre – acest nesfârşit albastru uzbek, aprins sub razele soarelui – care continua în el melodia de ieri a recunoaşterii, a recăpătării vederii. Se întorceau la el toate dorinţele nătângi, confuze, terestre. Şi plăcerea provocată de mobila moale, şi bucuria camerei confortabile – după o mie de ani de trai improvizat, amărât, în veşnică tensiune, fără un colţ al său. Şi bucuria de a o privi pe Zoia, nu pur şi simplu admirând-o, nu dezinteresat, ci o bucurie sporită de faptul că o admira cu

intenţii cotropitoare. El, care stătea să moară cu o jumătate de lună în urmă!

Zoia îşi mişcă victorioasă buzele aducând cu focul şi, cu o expresie de viclenie, de parc-ar mai fi cunoscut o taină, se întoarse pe acelaşi drum înapoi, până la fereastră. Apoi, întorcându-se încă o dată spre el, rămase aşa.

El nu se ridică, rămase aşezat, dar întindea spre ea, de jos în sus, claia neagră a capului său.

După anumite semne, pe care le percepi fără a le putea numi, simţea în Zoia o forţă – nu cea care mută dulapurile din loc, ci alta, care cere tot forţă drept răspuns. Şi Oleg se bucura de sentimentul că poate accepta această provocare, că-i capabil, se pare, să se măsoare cu ea.

Toate patimile vieţii se întorceau în corpul său pe cale să se însănătoşească! Toate!

— Zo-ia! Spuse cântat Oleg. Zoia! Dumneata cum îţi înţelegi numele?

— Zoia înseamnă viaţă! Răspunse ea răspicat, ca pe o lozincă. Îi plăcea să dea această explicaţie.

Stătea cu mâinile adunate la spate, lângă pervaz, un pic înclinată din tot corpul, cu greutatea lăsată pe un singur picior. El zâmbea fericit. Se topise cu ochii în ea.

— Dar faţă de zoo? Nu simţi câteodată o anumită apropiere faţă de străbunii zoo?

Ea izbucni în râs, ţinându-i isonul:

— Toţi le sunlem un pic apropiaţi. Căutăm mâncare, ne hrănim puii. Ce-i atât de rău în asta?

Şi aici, probabil, ar fi trebuit să se oprească! Însă ea, surescitată de această admiraţie nesfârşită, totală, pe care n-o mai întâlnise la tinerii din oraş, care, oricum, găseau fără greutate, în fiecare sâmbătă, câte o fată de îmbrăţişat, măcar şi la dans, ea-şi ridică ambele braţe şi, pocnind din degete, începu să se unduiască din tot corpul, cum o cerea cântecelul la modă din filmul indian:

— Avaraia a-aaa! A-va-ra-ra a-aaa!

Însă Oleg se întunecă deodată şi o rugă:

— Nu vreau! Te rog, nu vreau cântecul ăsta, Zoia.

Ea îşi luă într-o clipă o înfăţişare decentă, de parcă nici n-ar fi cântat şi nici nu s-ar fi bâţâit adineauri.

— Asta-i din „Vagabondul”, spuse ea. Nu l-aţi văzut?

— L-am văzut.

— E un film minunat! Am fost la el de două ori! (Fusese de patru ori, dar, nu se ştie de ce, se jenase s-o spună.) Dumneavoastră nu vă place? Păi, Vagabondul are destinul dumneavoastră.

— Numai pe-al meu nu, se strâmbă Oleg. Nu se întorsese la expresia luminoasă dinainte, soarele galben nu-l mai încălzea şi se vedea cât este totuşi de bolnav.

— Dar şi el s-a întors din închisoare. Şi viaţa îi e distrusă.

— Toate astea nu-s decât iiţe. E un deţinut de drept comun tipic. O căzătură.

Zoia întinse mâna după halat.

Oleg se ridică, netezi halatul şi-o ajută să-l îmbrace.

— Iar dumneavoastră nu vă plac? Ea îi mulţumise printr-un semn al capului şi-acum se încheia.

— Îi urăsc! Privea pe lângă ea, cu cruzime, şi maxilarul i se mutase puţin, într-o expresie neplăcută. Sunt nişte fiare de pradă, paraziţi care trăiesc pe spinarea altora. Timp de treizeci de ani, s-a tot proclamat la noi că sunt în proces de remodelare, că sunt „apropiaţi din punct de vedere social”, „socialmente înrudiţi”, pe când ei au un principiu: câtă vreme nu te… Aici urmează o înjurătură, una tare, dar ideea-i următoarea: cât nu te bate nimeni – stai cuminte, aşteaptă-ţi rândul; e rândul vecinilor să fie dezbrăcaţi şi nu al tău – stai cuminte, aşteptă-ţi rândul. Îl calcă în picioare cu plăcere pe cel care-i deja la pământ, iar apoi tot ei se drapează în pelerine romantice, şi noi îi ajutăm să intre-n legende, iar cântecele lor, iată, ajung şi pe ecran.

— Ce fel de legende? Privea de parcă s-ar fi făcut vinovată de ceva.

— Ar trebui să povestesc vreme de-o sută de ani. Bine, iată o legendă, dacă vreţi. Stăteau acum unul lângă celălalt, la

fereastră. Oleg, fără vreo legătură cu ceea ce spunea, o apucase dominator de cot şi-i vorbea ca unei fetiţe. Dându-se drept tâlhari nobili, cei de drept comun se mândresc întotdeauna că nu-i pradă pe săraci, nu-i iau prizonierului sfânta cârjă, adică nu-i iau ultima porţie de la cazan, ci doar tot restul. Dar, în patruzeci şi şapte, la punctul de transfer de la Krasnoiarsk, celula noastră era lucie – adică n-aveai cui ce să-i iei. Cei de drept comun erau aproape o jumătate din numărul total. Li se făcuse foame – şi-şi luau pentru ei tot zahărul şi toată pâinea. Iar compoziţia celulei era destul de interesantă: jumătate erau căzături, jumătate de celulă – japonezi, iar ruşi nu eram decât noi doi, politici, eu şi-un aviator polar cunoscut – în Oceanul Îngheţat exista o insulă care continua să-i poarte numele, pe când el era închis. Deci, căzăturile ne-au luat nouă şi japonezilor absolut totul cam vreo trei zile la rând. Iată însă că japonezii s-au înţeles, doar n-aveai cum să pricepi ce spun, şi noaptea s-au sculat fără zgomot, au rupt scândurile de la priciuri şi, cu strigăte de „banzai”, se repeziră să bată la căzături! Doamne, că frumos îi mai băteau! Trebuia să-i fi văzut!

— Dar pe dumneavoastră?

— N-nnu, de ce? Doar nu le-am luat noi pâinea. Noi, în noaptea aceea, am fost neutri, dar ţineam cu onoarea armelor japoneze. Până dimineaţa, ordinea fusese restabilită: am început să ne primim porţia întreagă de pâine şi de zahăr. Dar ştii ce-a făcut administraţia închisorii? I-a mutat de la noi pe jumătate din japonezi, iar nouă ne-au mai adus, pe lângă pramatiile bă-tute, uncie proaspete: Acum se repeziră căzăturile să-i bată pe japonezi – erau mai mulţi ia număr şi, pe deasupra, mai aveau şi cuţite, ei aveau de toate. I-au bătut sălbatic, până la moarte – şi-atunci eu şi cu pilotul n-am mai rezistat şi ne-am vârât să ne batem alături de japonezi.

— Împotriva ruşilor?

Oleg dădu drumul coatelor ei şi se îndreptă. Îşi mişcă un pic maxilarul, dintr-o parte într-alta:

— Pentru mine, canaliile nu sunt ruşi.

Îşi ridică mâna şi-şi trecu degetele peste cicatrice, de parc-ar fi curăţat-o – dinspre bărbie, peste partea de jos a obrazului şi pe gât:

— Acolo m-au şi tăiat.

Umbrele de asemenea.

Tumoarea lui Pavel Nikolaevici nu scăzu şi nu se înmuie deloc nici în noaptea de sâmbătă spre duminică, înţelese asta încă înainte de-a se scula din pat. Se trezise devreme, din cauza uzbecului bătrân, care începuse să-i tuşească scârbos la ureche pe la sfârşitul nopţii şi continuă apoi toată dimineaţa.

Afară albea o zi mohorâtă, imobilă, ca şi ieri, ca şi alaltăieri, sporind încă şi mai mult deprimarea. Ciobanul kazah se aşezase, încă din zorii zilei, pe pat, cu picioarele strânse sub el, şi stătea aşa, fără rost, ca un butuc. Astăzi nu era aşteptată vizita medicilor, nimeni nu urma să fie chemat la Roentgen sau la bandajat, aşa că ciobanul se pregătise, probabil, să stea aşa până seara. Efrem cel sinistru îşi vârî din nou nasul în Tolstoiul său de îngropăciune; câteodată, se mai scula să bată coridorul din mijlocul salonului, zgâlţâind paturile, dar, din fericire, nu se mai lega de Pavel Nikolaevici, cum, de altfel, nu se mai lega de nimeni.

Roadeoase dispăru pentru toată ziua din salon. Geologul, un tânăr plăcut, educat, îşi citea geologia lui, fără să stânjenească pe nimeni. Ceilalţi bolnavi din salon fuseseră şi ei liniştiţi.

Pe Pavel Nikolaevici îl mai încuraja faptul că urma să vină la el soţia. Bineînţeles că n-avea cum să-l ajute în mod concret, dar cât de mult însemna faptul că putea mărturisi cât îi e de rău, cum nu-l ajutase deloc injecţia, ce oameni antipatici sunt în salon. Numai faptul că ştia să-l compătimească şi tot era o uşurare. O s-o roage să-i aducă o carte vioaie, modernă. Şi-un stilou – să nu mai ajungă în situaţia ridicolă de ieri, când îi ceruse puştiului creionul ca

să-şi noteze reţeta. Ah, da, şi cel mai important era – fusese cât pe ce să uite – să-i spună de burete, de ciuperca de mesteacăn.

La urma urmelor, încă nu-i totul pierdut: dacă n-o să-l ajute medicamentele – iată că mai sunt şi alte metode. Cel mai important e să rămână optimist.

Puţin câte puţin, Pavel Nikolaevici se adapta şi la viaţa de-aici. După micul dejun, a terminat de citit în ziarul de ieri raportul lui Zverev privind bugetul. Apoi fu adus, fără întârziere, la timp, şi ziarul din ziua aceea. Îl luase Diomka, însă Pavel Nikolaevici porunci să-i fie transmis lui şi primul lucru pe care îl află cu mare plăcere fu căderea guvernului Mendes-France (lasă-te de comploturi! Nu forţa lumea să accepte convenţiile de la Paris!). Îşi păstră, pentru mai târziu, un articol mare al lui Ehrenburg şi se-adânci în articolul despre transpunerea în realitate a hotărârii Plenarei din ianuarie, privind creşterea radicală a producţiei în zootehnie.

Astfel îşi petrecu Pavel Nikolaevici vremea, până când apăru sora s-anunţe că la Rusanov venise în vizită soţia. În mod normal, când era vorba de bolnavi obligaţi să stea la pat, vizitatorii erau admişi în salon, dar Pavel Nikolaevici n-avea acum energia să demonstreze că-i un bolnav legat de pat, plus că şi el se simţea mai la largul lui în hol, să nu-i mai vadă pe oamenii ăştia deprimaţi, care renunţaseră să mai lupte. Şi, cu gâtul înfăşurat în fulăraşul călduros, Rusanov coborî la parter.

Nu se întâmplă des ca, la un an înainte de nunta de argint, omului să-i mai fie încă atât de dragă nevasta, cum îi era Kapa lui Pavel Nikolaevici. Într-adevăr, în toată viaţa n-avusese om care să-i fie mai aproape, alături de nimeni altul nu-i făcea atâta plăcere să se bucure de succese, să discute nenorocirile. Kapa era un prieten fidel, o femeie foarte energică şi deşteaptă („are un adevărat consiliu sătesc în cap!” – se lăuda întotdeauna, în faţa prietenilor, Pavel Nikolaevici). Pavel Nikolaevici nu simţise niciodată nevoia s-

o înşele şi nici ea nu-l înşela. Nu-i adevărat că, urcând pe scara socială, soţul începe să se ruşineze de prietena tinereţii sale. Ajunseseră departe faţă de nivelul la care se însuraseră (ea fusese muncitoare la fabrica de macaroane, în a cărei secţie de frământare a aluatului lucrase şi el la început, dar, încă înainte de însurătoare, ajunsese în comitetul pe fabrică şi lucrase în sectorul de tehnica protecţiei muncii, apoi, pe linia komsomolului, fu trimis să întărească aparatul angajaţilor din reţeaua comerţului sovietic, iar pe urmă mai fusese, timp de un an, director al planului de nouă ani pe fabrică), dar interesele soţilor n-o luaseră, în acest răstimp, în direcţii diferite, şi reuşita nu-i umflase peste măsură. De sărbători, după ce beau câte un păhărel, dacă erau la masă cu oameni simpli, Rusanovilor le plăcea să-şi amintească de trecutul lor muncitoresc şi să cânte în gura mare „Zilele din Voloceaev” şi „Suntem cavaleria roşie – şi – despre – noi”.

Acum, în hol, Kapa, cu silueta ei largă, cu gulerul din două vulpi argintii, cu o „poşetuţă” de mărimea unei serviete şi-o sacoşă cu alimente, ocupase cel puţin trei locuri pe banca din colţul cel mai călduros. Se sculă, îl sărută pe soţul ei cu buze moi şi calde şi-l invită să stea pe poala răsfrântă a hainei ei de blană, ca să-i fie mai cald.

— E aici o scrisoare – spuse ea, zvâcnind dintr-un colţ al buzelor, şi, din această zvâcnire cunoscută, Pavel Nikolaevici deduse imediat că-i o scrisoare neplăcută. Persoană cu sânge rece şi raţională în rest, doar la această apucătură muierească nu reuşise Kapa să renunţe vreodată: când era ceva nou – fie bun sau rău, ţi-o trântea întotdeauna din prag.

— Bine, hai, se ofuscă Pavel Nikolaevici, dă-mi ultima lovitură, termină o dată cu mine! Dacă asta crezi tu că-i cel mai urgent lucru – dă-mă gata.

Însă acum, că o trântise, Kapa se uşurase şi putea să discute omeneşte.

— Ba nu, lasă, nu-s decât fleacuri! Se căi ea. Ei, cum te mai simţi? Ce mai faci? Ce mai faci, Paşik? Despre injecţie ştiu totul, doar am sunat-o pe sora-şefă şi vineri, şi ieri-dimineaţă, din nou. Dacă ceva n-ar fi mers bine, aş fi venit aici într-o suflare. Dar mi s-a spus c-a fost foarte bine, nu-i aşa?

— Injecţia am suportat-o bine, încuviinţă Pavel Nikolaevici, mulţumit de rezistenţa sa. Dar atmosfera de aici, Kapelka… E o atmosferă! Şi într-o clipă împrejurările de aici, jignitoare şi amare, începând cu Efrem şi Roadeoase, i se înghesuiră toate în minte şi, incapabil s-aleagă de ce să se plângă întâi şi-ntâi, spuse cu durere: Măcar să fi avut acces la alt veceu decât restul oamenilor! Cum e veceul aici! Cabinele nu sunt despărţite! Totul e la vedere.

(La locul său de muncă, Rusanov nu se ducea la un veceu comun, ci la alt etaj, la o toaletă cu acces limitat.)

Pricepând în ce situaţie dificilă se afla şi că avea nevoie să-şi uşureze sufletul, Kapa nu-i întrerupea văicărelile, ci-l făcea să-şi amintească de altele şi, astfel, treptat, se eliberă de toate, ajungând şi la cea mai disperată – „pentru ce-or fî luând medicii salariu?” Îl descusu pe îndelete despre starea lui din timpul injecţiei şi de după injecţie, despre senzaţiile pe care i le provoca tumoarea şi, despăturind fulăraşul, privi umflătura şi spuse chiar că, după părerea ei, tumoarea se făcuse puţintel-puţintel mai mică.

De fapt, nu devenise mai mică, Pavel Nikolaevici o ştia, dar îi făcea plăcere s-audă că poate, totuşi, s-a mai micşorat.

— În orice caz mai mare nu-i, ce zici?

— Nu, în nici un caz nu-i mai mare! Sigur nu-i mai mare! Spuse cu convingere Kapa.

— Măcar de-ar înceta să crească! Fiindcă, dacă mai creştea aşa o săptămână – unde am fi ajuns?… Plus că…

Nu, nu era capabil să pronunţe acel cuvânt, să privească acolo, în prăpastia aceea neagră. Dar cât era de nefericit şi-n ce pericol se afla!

— O să-mi mai facă o injecţie mâine. Şi-apoi miercuri. Dar dacă nu mă ajută? Ce facem?

— Atunci – la Moscova! Spuse cu hotărâre Kapa. Hai să facem aşa: dacă încă două injecţii n-au s-ajute, ne urcăm în avion şi – la Moscova. N-ai telefonat tu vineri şi pe urmă ai contramandat totul? Dar eu am sunat deja la familia Şendiapin şi-am fost pe la Alâmovi, iar Alâmov a dat, personal, telefon la Moscova şi-a aflat că, până nu demult, boala ta nu era tratată decât la Moscova, toţi erau trimişi acolo, iar acum s-au apucat s-o trateze şi-aici, vezi Doamne, ca urmare a specializării cadrelor locale. Ce să mai, medicii ăştia sunt totuşi nişte fiinţe oribile! Ce drept au ei să judece rezultatele producţiei, când au în prelucrare un om viu? Eu, una, îi urăsc pe medici, orice-ai spune!

— Da, da! Căzu de acord, plin de amărăciune, Pavel Nikolaevici. Da, de altfel, eu le-am şi spus-o aici, în faţă!

— Şi pe profesori îi mai urăsc! Cât m-am chinuit cu ei, din cauza Maikăi! Dar din cauza lui Lavrik?

Pavel Nikolaevici îşi şterse ochelarii:

— Mai era de înţeles pe vremea mea, când am fost director. Atunci toţi cei din învăţământ erau elemente duşmănoase, nu erau de-ai noştri, şi misiunea noastră era clară – să-i punem cu botul pe labe. Dar acum, nici acum să nu putem avea pretenţii de la ei?

— Da, păi, ascultă! De-aia zic că nu-i cine ştie ce complicat să te trimitem la Moscova, calea n-a fost încă uitată, putem găsi şi-un temei legal. Pe urmă, Alâmov s-a înţeles cu ei să aranjeze treburile în aşa fel încât să te interneze într-un locşor care nu-i rău deloc. Ce zici?… Aşteptăm până la a treia injecţie?

Plănuiseră totul cu-atâta exactitate, încât Pavel Nikolaevici simţi că i se ia o greutate de pe inimă. Orice altceva era mai bun decât aşteptarea supusă a sfârşitului în această gaură împuţită. Rusanovii au fost dintotdeauna, de când se ştiu, oameni de acţiune, cu iniţiativă, şi-abia în acţiune îşi atingeau ei punctul de echilibru.

Astăzi n-aveau de ce se grăbi şi toată fericirea lui Pavel Nikolaevici consta în a prelungi cât mai mult şederea aici cu soţia şi-a amâna întoarcerea în salon. Era un pic frig, fiindcă uşa de la ieşire se deschidea mereu, şi Kapitolina Matveevna îşi scoase de pe umeri, de sub palton, şalul, şi-l înfofoli.

Vecinii lor de bancă se nimeriseră să fie oameni civilizaţi, curaţi. Aşa că puteau să mai zăbovească.

Luând-o încetişor, discutau diversele probleme ale vieţii întrerupte de boala lui Pavel Nikolaevici. Doar subiectul acela principal, care plana asupra lor, îl evitau: deznodământul nefericit al bolii. Împotriva unui asemenea deznodământ nu puteau lansa nici un fel de planuri, nici un fel de acţiuni, nici un fel de explicaţii. Nu erau în nici un fel pregătiţi pentru un asemenea deznodământ – şi-acest lucru, în sine, făcea deja imposibil un astfel de sfârşit. (Ce-i drept, soţiei îi mai trecea prin minte câte-un gând, nelinişti legate de avere şi locuinţă, în cazul morţii soţului, dar amândoi erau educaţi într-o asemenea măsură în spiritul optimismului, încât era de preferat ca toate aceste treburi să rămână încurcate, decât să se pedepsească prin clarificarea lor prematură sau prin vreun testament decadent.)

Discutară telefoanele, întrebările şi urările colegilor de la Direcţia Economică, unde se mutase Pavel Nikolaevici cu slujba, cu doi ani în urmă, de la departamentul special al uzinei.

(Bineînţeles că nu el personal rezolva problemele economice de producţie, fiindcă el n-avea asemenea tendinţe înguste, acestea erau coroborate de ingineri şi economişti şi, abia în urma lor, efectua Rusanov controlul special.) Lucrătorii de-acolo îl iubeau cu toţii şi era flatat să afle acum cât erau de neliniştiţi pentru el.

Discutară şi perspectivele lui de pensionare. Nu se ştie de ce, dar, cu toată slujba lui îndelungată şi fără pată în posturi

cu destul de mare răspundere, se părea că nu va putea atinge visul vieţii sale – pensia de merit. Şi nici măcar o pensie privilegiată – avantajoasă ca sumă şi ca termen iniţial, s-ar putea să nu primească din pricina faptului că în 1939 nu se hotărâse, deşi fusese chemat, să îmbrace uniforma comitetului de urgenţă. Păcat, deşi, judecând după situaţia instabilă din ultimii doi ani, poate că nici nu-i păcat. Poate că liniştea e mai de preţ.

Se referiră în treacăt şi la dorinţa generală a oamenilor de a trăi mai bine, tot mai evident conturată în ultimii ani – şi-n privinţa hainelor, şi a mobilierului, şi a finisării locuinţelor. Şi, aici, Kapitolina Matveevna spuse că, dacă tratamentul soţului va merge bine, dar se va prelungi, cum fuseseră preveniţi, la vreo lună şi jumătate, ar fi comod să facă, în acest răstimp, reparaţii generale în locuinţa lor. Un burlan de la baie trebuia de mult mutat, iar în bucătărie trebuia schimbat locul chiuvetei; în toaletă trebuia pusă faianţă, iar în sufragerie şi-n camera lui Pavel Nikolaevici trebuiau împrospătaţi pereţii cu o vopsea nouă: să schimbe nuanţa (se gândise deja la o anumită culoare) şi să-i dea neapărat o tentă aurie, asta-i acum la modă.

Pavel Nikolaevici n-avea nimic împotriva acestor planuri, dar se puse de îndată problema că, deşi muncitorii vor fi detaşaţi prin ordin oficial, de stat, şi vor primi salarii în consecinţă, ei vor cerşi cu siguranţă – nu vor cere, ci vor cerşi – completarea plăţii de către „gazde”. Nu că le-ar fi părut rău de bani (deşi le părea rău şi de ei!), dar încă şi mai importantă şi revoltătoare era, în ochii lui Pavel Nikolaevici, latura principială: Pentru ce? De ce el nu primea decât salariul legal şi gratificaţii şi nu pretindea nici un fel de bacşişuri sau suplimente în plus? Iar neruşinaţii ăştia voiau să primească bani peste bani? Era o înfrângere principială, o cedare inacceptabilă în faţa a tot ce-i haotic şi mic-burghez pe lume. Pavel Nikolaevici se tulbura de câte ori venea vorba despre aşa ceva:

— Spune şi tu, Kapa, de ce sunt atât de indiferenţi faţă de onoarea muncii? De ce noi, pe când lucram la fabrica de macaroane, nu puneam nici un fel de condiţii şi nu-i ceream maistrului nici un fel de mită? Păi, nici nu ne trecea prin cap aşa ceva… Nu, pentru nimic în lume nu trebuie să-i pervertim! Zi şi tu dacă asta nu-i corupţie?

Kapa era perfect de acord cu el, dar tot ea se gândi la faptul că, dacă nu-i plăteşti, dacă nu le dai „câte una mică” la început şi pe la mijloc, se vor răzbuna neapărat, vor face treaba prost şi, pe urmă, tot lor o să le pară rău.

— Un colonel în rezervă, mi s-a povestit, s-a ţinut tare, a zis că nu dă nici un ban în plus! Iar muncitorii i-au pus în scurgerea băii o pisică moartă – nici apa nu se scurgea ca lumea şi mai şi puţea îngrozitor.

Aşa că nu stabiliră nimic în privinţa zugrăvitului. Complicată mai e totuşi viaţa, tare complicată, şi asta orice subiect ai aborda.

Au discutat despre Iura. E cam prea timid, îi lipseşte forţa de a răzbate în viaţă, tipică Rusanovilor. Iată, are o specialitate bună – e jurist, l-au şi aranjat bine după institut, dar sunt nevoiţi să recunoască faptul că nu-i făcut pentru această muncă. Nu se pricepe la nimic – nici să-şi întărească poziţiile, nici să-şi facă nişte cunoştinţe mai ca lumea. Acum, în deplasare, va face cu siguranţă o groază de greşeli. Pavel Nikolaevici era tare neliniştit. Iar Kapitolina Matveevna îşi făcea griji în privinţa însurătorii lui. Să înveţe să şofeze l-a forţat taică-său, pentru un apartament separat tot taică-său se va zbate – dar cum să facă să nu le scape problema însurătorii, să-i dea o direcţie, să nu-l lase s-o dea în bară? Cum e el, naiv de felul lui, când l-o zăpăci vreo ţesătoare de la combinat – mă rog, adevărul e că o ţesătoare n-are el unde să-ntâlnească, prin asemenea locuri nu umblă el, dar iată, acum, în delegaţie? Iar pasul ăsta atât de uşor, contractarea pe negândite a unei căsătorii, nu distruge doar viaţa tânărului, dar şi eforturile întregii familii! Nu era fata Şendiapinilor cât pe ce să se mărite, la

institutul pedagogic, cu unul din colegii ei, unul de la ţară, iar maică-sa – simplă ţărancă de kolhoz? Trebuia să-ţi imaginezi locuinţa Şendiapinilor, mobila lor, tot aranjamentul casei, oamenii importanţi care vin la ei în vizită – şi, deodată, s-apară la masă bătrânica asta cu basma albă – soacra! Dracu' ştie… Noroc c-au reuşit să-l discrediteze pe logodnic pe linie socială şi au salvat fata.

Cu totul altfel stau lucrurile cu Avieta, Alia. Avieta era perla familiei Rusanovilor. Tatăl şi mama nu-şi amintesc de un singur caz în care să le fi provocat supărări sau griji, mă rog, în afara ştrengăriilor de la şcoală. E şi frumoasă, şi deşteaptă, şi energică, înţelege viaţa şi-o ia exact aşa cum trebuie. Poţi să n-o controlezi, să nu-ţi faci griji – nu va face un pas greşit, nici în problemele mărunte, nici în cele importante. Numai din cauza numelui e supărată pe părinţi: nu trebuia, zice, să faceţi fiţe, acum spuneţi-mi, pur şi simplu, Alia. Dar în buletin e trecută Avieta Pavlovna. De altfel, chiar sună frumos. Vacanţa-i pe terminate, miercuri se întoarce cu avionul de la Moscova şi-o să se grăbească, cu siguranţă, să vină la spital.

Cu numele astea e nenorocire curată: cerinţele vieţii se schimbă, iar numele rămân pentru totdeauna. Uite că de-acum şi Lavrik e supărat din cauza numelui. Cât e la şcoală mai merge, Lavrik în sus, Lavrik în jos, nimeni nu-şi bate joc de el, dar anul ăsta îşi va face buletin şi ce va sta scris acolo? Lavrentii Pavlovici. Când s-a născut, părinţii o potriviseră special astfel: avea să poarte numele ministrului, al dârzului camarad de arme al lui Stalin, şi să-i semene în toate. Dar, iată că sunt doi ani de când te mai gândeşti înainte de a spune cu voce tare „Lavrentii Palâci”. Singurul noroc ar fi că Lavrik vrea tare mult să intre la şcoala militară, iar în armată nimeni n-o să i se adreseze cu numele şi patronimicul.

De altfel, în şoaptă, bineînţeles, dar s-ar putea pune totuşi întrebarea: la ce bun toate astea? Şi Şendeniapinii cred la fel, numai că nu le-o spun decât celor apropiaţi: chiar dacă

presupunem că Beria avea două feţe, că era naţionalist-burghez şi voia să ia puterea – de acord, judecaţi-l, executaţi-l în secret, dar de ce trebuie anunţate toate acestea oamenilor simpli, din popor? De ce să le clatini credinţa? De ce să le trezeşti îndoieli? La urma urmelor, n-aveau decât să coboare pe scara ierarhică în jos, până la un anumit nivel, o scrisoare secretă, în care să se explice totul, iar prin ziare să se spună c-a murit de infarct. Şi să fie înmormântat cu onorori.

Şi despre Maika, cea mai mică, au vorbit. Anul acesta se topiseră toate notele bune ale Maikăi şi nu numai că-ncetase să mai fie premiantă şi au scos-o de pe tabloul de onoare, dar nici note bunicele n-are prea multe. Şi toate astea fiindcă a trecut în clasa a cincea. În şcoala primară avusese o singură învăţătoare, care o cunoştea bine, îi cunoştea şi pe părinţi, şi Maika învăţase minunat. Iar anul acesta are douăzeci de profesori, la fiecare obiect altul, n-au decât o oră pe săptămână, nici nu-i cunosc pe copii, trag tare să le iasă planul de învăţământ, dar cât de tare traumatizează copilul, ce handicap sufletesc îi provoacă, nu se gândesc. Însă Kapitolina Matveevna nu va precupeţi nici un fel de efort şi va face ordine în şcoala asta, prin comitetul de părinţi.

Astfel le discutară pe toate, fără să le scape nimic, mai multe ore la rând – însă destul de stinse le erau vorbele şi fiecare dintre ei considera discuţiile acestea, fără să i-o arate celuilalt, ca lipsite de substanţă. Totul se prăbuşise în sufletul lui Pavel Nikolaevici, nu-i venea să creadă că vorbeau despre oameni şi evenimente reale şi n-avea chef să facă nimic, ba chiar cel mai bine ar fi fost acum să se culce, să-şi lipească tumoarea de pernă şi să se acopere.

Iar Kapitolina Matveevna vorbea forţat, fiindcă poşetuţa îi era arsă de scrisoarea sosită în dimineaţa aceea din oraşul K., de la fratele Minai. Rusanovii locuiseră la K. Până la război, acolo-şi petrecuseră tinereţea, acolo se însuraseră şi toţi copiii li se născuseră acolo. Dar, în timpul războiului,

fuseseră evacuaţi aici, apoi nu se mai întoarseră la K., iar locuinţa reuşiseră să i-o transmită fratelui Kapei.

Ea înţelegea că nu-i momentul să-i dea acum soţului asemenea veşti, dar şi vestea era de-asemenea natură încât n-o puteai împărtăşi, pur şi simplu, unei bune cunoştinţe. În tot oraşul n-aveau pe nimeni, nici un om căruia i-ar fi putut explica toate sensurile ascunse ale celor întâmplate. Şi, la urma urmei, încercând să-l consoleze în toate privinţele pe soţul ei, avea totuşi şi ea nevoie de susţinere! Nu putea trăi singură, acasă, cu această noutate neîmpărtăşită. Dintre copii, poate doar Avietei ar fi putut să-i povestească şi să-i explice totul. Lui Iura – pentru nimic în lume. Dar chiar şi pentru asta ar fi trebuit să se sfătuiască cu soţul.

Iar el, din ce stătea mai mult cu ea aici, din aceea se moleşea mai tare şi tot mai imposibil părea să-i poţi vorbi tocmai despre ce era mai important.

Oricum, se apropia ora la care trebuia să plece şi începu să scoată din sacoşă şi să-i arate soţului ce-i adusese de mâncare. Mânecile hainei ei erau atât de late din cauza manşetelor de blană, încât abia intrau în gura deschisă a sacoşei.

Şi abia acum, la vederea produselor (din care mai avea, de altfel, destule, şi-n noptieră), îşi aminti Pavel Nikolaevici de ceea ce era pentru el mai important decât orice mâncare şi băutură, şi cu care ar fi trebuit să înceapă astăzi – îşi aminti de ceaga, de ciuperca de mesteacăn! Şi, înviorându-se, începu să-i povestească soţiei despre minunea asta, despre scrisoare, despre doctor (care putea fi şi şarlatan) şi că trebuiau să se gândească chiar acum cine le-ar putea culege, în Rusia, ciupercă dintr-asta şi să-i scrie.

— Păi, la noi, acolo, în împrejurimile K.- Ului, sunt mesteceni câţi vrei. Ce mare lucru pentru Minai să pună la cale pentru mine treaba asta? Să-i scrii imediat! Şi mai gândeşte-te la cineva, doar avem atâţia prieteni vechi, zi-le să se ocupe! Trebuie să afle cu toţii în ce situaţie sunt!

Ei, singur adusese vorba despre Minai şi despre K. Aşa că acum, fără să scoată totuşi scrisoarea, fiindcă fratele-i scria în nişte expresii prea sumbre, ci doar deschizând şi dând apoi din nou drumul capcanei ţăcănitoare a gentuţei, Kapa spuse:

— Ştii, Paşa, mai trebuie să ne gândim dacă e cazul să dai acum sfară-n ţară la K. Despre tine… Minka scrie… Acum sigur, poate să nici nu fie adevărat… Că-n oraş şi-a făcut apariţia… Rodicev… Şi că ar fi re-a-bi-…litat. E posibil aşa ceva, ce zici?

Până să pronunţe acest cuvânt greţos şi lung, „re-a-bi-li-tat", se uitase la încuietoarea gentuţei, cât pe ce să mai scoată şi scrisoarea, şi-i scăpase clipa când Paşa se făcuse mai alb ca varul.

— Ce-i cu tine? Exclamă ea, încă şi mai speriată decât fusese la primirea scrisorii. Ce-i cu tine?!

Se lăsase moale pe spătar şi-şi strângea şalul ei peste piept cu o mişcare feminină.

— Stai că s-ar putea nici măcar să nu fie adevărat! Se grăbi ea să-l prindă cu mâinile ei puternice de umeri, continuând să-şi ţină gentuţa într-una dintre ele, de parc-ar fi avut de gând să i-o agaţe pe umăr. Poate să nu fie totuşi adevărat! Minka nu l-a văzut cu ochii lui. Dar oamenii zic că…

Paloarea lui Pavel Nikolaevici dispărea treptat, dar se muiase tot – în şale, în umeri, mâinile-i deveniseră neputincioase, iar capul îi era împins într-o parte de tumoare.

— De ce mi-ai spus? Pronunţă el cu o voce nenorocită, stinsă. Oare, nu sunt, şi aşa, destul de nenorocit? Oare, nu sunt destul de nenorocit?… Iar pieptul şi capul îi tresăriră de două ori, fără lacrimi, în spasme de plâns.

— Hai, iartă-mă, Paşenka! Te rog, iartă-mă, Paşik! Îl ţinea de umeri, în timp ce-şi scutura mereu cârlionţii arămii ai coafurii de leoaică. Dar înţelege că şi eu îmi pierd capul! Chiar crezi că i-ar putea lua camera lui Minai? Şi, chiar aşa,

unde vor duce toate astea? Îţi aminteşti c-am mai auzit despre două cazuri dintr-astea?

— Ce legătură are camera, fir-ar ea să fie, n-au decât să i-o ia, îi răspunse el cu voce plângăreaţă.

— Cum adică, n-au decât să i-o ia? Tu cum crezi că i-ar veni acum lui Minai, dac-ar trebui să se restrângă?

— Tu mai bine-ai face să te gândeşti la soţul tău! Să te gândeşti ce-o să mă fac eu!… Despre Guzun, nu scrie nimic?

— Despre Guzun, nu scrie… Dar dacă vor începe să se întoarcă acum cu toţii – ce-o să fie?

— Eu de unde să ştiu! Răspunse soţul cu voce sugrumată. Cu ce drept le dau drumul, acuma?… Cum pot traumatiza atât de nemilos nişte oameni…?

Justiţia

Câte speranţe îşi pusese Rusanov în întâlnirea asta, iar până la urmă nu numai că nu l-a întărit, dar i-a făcut şi mai rău; mai bine proceda Kapa dacă nu venea deloc. Urcă scara clătinându-se, agăţându-se de palier cu mâinile, simţind că-l cuprind tot mai tare frisoanele. Kapa nu-l putea conduce sus îmbrăcată – leneşa de infirmieră stătea acolo special şi nu lăsa pe nimeni să treacă, iar Kapa o trimisese chiar pe ea să-l conducă pe Pavel Nikolaevici până la salon şi să-i ducă sacoşa cu alimente. La măsuţa asistentei de gardă, Zoia aia cu ochi holbaţi, care, nu se ştie de ce, în prima seară-i plăcuse lui Rusanov, baricadată între registre, stătea şi cocheta cu mitocanul de Roadeoase, fără să-i pese câtuşi de puţin de bolnavi. Rusanov îi ceru o aspirină, iar ea îi răspunse pe loc, vioi, printr-o frază învăţată pe de rost, că aspirină se dă numai seara. Totuşi, îi dădu termometrul să-şi ia temperatura. Iar mai târziu îi aduse altceva.

Alimentele din noptieră fură înlocuite cu altele, parcă de la sine. Pavel Nikolaevici se culcă precum visase; tumoarea în pernă (era încă de mirare că ăştia aveau aici perne moi, n-a

fost nevoie să-şi aducă una de acasă) şi se acoperi până peste cap.

Gândurile începură să i se învârtejească într-un asemenea hal, încât tot restul corpului deveni insensibil, de parcă ar fi fost sub narcoză, şi nu mai auzea discuţiile tâmpite din cameră şi, tremurând odată cu duşumelele, din pricina paşilor lui Efrem, nu-l mai simţea, de fapt, pe-acesta mergând. Şi nu văzu că ziua îşi ieşise din coajă, că soarele, chiar înainte de a apune, apăruse printre nori, numai că nu de-acea parte a clădirii în care se aflau ei. Nici cum zburau ceasurile nu observă.

Adormea, poate din pricina doctoriei, şi se trezea. La un moment dat, se trezi când lumina electrică fusese deja aprinsă şi adormi din nou. Şi din nou se trezi în toiul nopţii, în întuneric şi linişte.

Simţi că nu mai are somn, că vălul binefăcător căzuse de pe el. Frica era, în schimb, toată acolo, se înfipsese în partea de jos a pieptului şi-l strângea.

Şi gânduri foarte-foarte diferite începură să dea buzna şi să se desfăşoare în capul lui Rusanov, în cameră şi mai departe, pe toată lărgimea întunericului.

De fapt, nici nu erau gânduri, ci-i era, pur şi simplu, frică. Pur şi simplu, îi era frică. Se temea că Rodicev ar putea, mâine-dimineaţă chiar, să răzbată prin barajul surorilor, asistentelor, infirmierelor, să se repeadă încoace şi să-l ia la bătaie. Nu de justiţie, nu de opinia publică, nu de ruşine se temea Rusanov, ci, pur şi simplu, de faptul că va fi bătut. Nu fusese bătut decât o singură dată în viaţă – la şcoală, în ultima clasă pe care o făcuse, într-a şasea: îl pândiseră seara la ieşire şi, cu toate că nimeni n-avea cuţit, îi rămăsese pentru toată viaţa senzaţia aceasta cumplită a pumnilor ascuţiţi care te întâmpină din toate părţile.

Cum un mort ni se arată apoi ani în şir aşa cum l-am văzut ultima dată, când era tânăr, chiar dacă între timp el se transformase într-un moş, astfel şi Rodicev, care după optsprezece ani trebuie să se fi întors invalid, poate surd,

poate cocoşat, îi apărea acum, lui Rusanov, ca namila aceea bronzată de pe vremuri, cu haltere şi greutăţi, de pe balconul lor comun, lung, în ultima lui duminică înainte de arestare. Gol până la brâu, îi strigase să se apropie:

— Paşka! Vino încoa! Ia pipăie-mi bicepşii. Hai, nu te fandosi, nu-ţi fie scârbă, apasă! Ai priceput acum ce înseamnă un inginer de formaţie nouă? Noi nu suntem nişte rahitici nenorociţi, gen Eduard Hristoforovici, noi suntem oameni armonioşi. Tu, în schimb, te-ai făcut cam pirpiriu, te usuci în dosul uşii ăleia de piele. Vino la noi, la fabrică, îţi găsesc un loc în secţia noastră, ce zici? Nu vrei?… A-hhha!

Izbucnise în hohote de râs şi se dusese să se spele, fredonând:

Suntem forjori şi sufletul ni-i tânăr…

Şi iată că pe matahala asta şi-o imagina acum Rusanov, dând buzna aici, în salon, cu pumnii strânşi. Şi nu reuşea să se descotorosească de imaginea aceasta falsă.

Cu Rodicev fusese cândva prieten, coleg în acelaşi detaşament de komsomol, şi primiseră împreună locuinţa aceea de la fabrică. Apoi Rodicev o luase pe calea facultăţii muncitoreşti şi a institutului, iar Rusanov – pe linia sindicatelor şi a gospodăririi cadrelor. Mai întâi, începură să nu se mai înţeleagă soţiile, apoi ei. Rodicev i se adresa deseori lui Rusanov pe un ton jignitor şi, în general, avea o atitudine cam prea iresponsabilă, se contrapunea sistematic colectivului. Devenea insuportabil şi sufocant să trăieşti în imediata lui vecinătate. Pe urmă, toate s-au legat în aşa fel – plus că se şi aprinseseră în timpul unei certe, cum se-ntâmplă – încât Pavel Nikolaevici dădu drumul unui material despre el: că, într-o discuţie particulară cu el, Rodicev avusese cuvinte de laudă la adresa Partidului Industrial, care fusese desfiinţat, şi avea intenţia să adune la fabrică un grup de sabotori. (N-o spusese el chiar aşa,

dar, dacă era să judeci după comportamentul său, ar fi putut s-o spună şi ar fi putut avea asemenea intenţii.)

Numai că Rusanov rugase ca numele lui să nu apară nicăieri în acest dosar şi să nu fie chemat la confruntare directă. Iar anchetatorul îi garantase că, după lege, nici nu-i nevoie ca Rusanov să fie descoperit şi nici confruntarea nu-i obligatorie – va fi suficient dacă-şi va recunoaşte singur vina. Nici măcar declaraţia iniţială a lui Rusanov nu trebuia să apară neapărat în dosar, aşa că învinuitul, când va semna, în baza articolului 206, nu va întâlni nicăieri numele de familie al vecinului de apartament.

Şi totul ar fi mers ca pe roate, de n-ar fi fost Guzun – secretarul comitetului de partid pe uzină. Îi venise de la organele competente o notă cum că Rodicev ar fi duşman al poporului şi că trebuia exclus din partid, în cadrul organizaţiei de bază. Însă Guzun se încăpăţânase să facă scandal, cum că Rodicev e de-al nostru şi că vrea materiale amănunţite. Singur şi-o făcuse, cu mâna lui; peste două zile, într-o noapte, îl arestară şi pe el, iar într-a treia dimineaţă îi excluseră şi pe Rodicev, şi pe Guzun – în calitate de membri ai aceleiaşi organizaţii contrarevoluţionare secrete.

Dar pe Rusanov acum îl fulgerase ideea că, în cele două zile cât încercaseră să-l convingă pe Guzun, au fost totuşi nevoiţi să-i spună că materialele veniseră de la Rusanov. Iar întâlnindu-se cu Rodicev acolo (şi, de vreme ce făceau parte din acelaşi caz, puteau, la urma urmelor, să se şi întâlnească), Guzun i-o fi spus-o lui Rodicev – şi iată de ce Rusanov se temea acum de această întoarcere cumplită, de această trezire din morţi, care părea inimaginabilă.

Deşi bineînţeles că şi soţia lui Rodicev ar fi putut să-şi dea seama, dar mai era ea, oare, în viaţă? Kapa îşi propusese următoarele: de cum va fi arestat Rodicev, Katika Rodiceva să fie scoasă imediat din casă, iar ei să pună mâna pe toată locuinţa, mai ales că balconul va fi atunci în întregime al lor. (Acum părea caraghios că o cameră de paisprezece metri, într-o locuinţă fără gaze, putea avea o asemenea

importanţă. Dar, ce să-i faci, aveau copii de crescut.) Operaţia asta cu camera era deja pusă perfect la cale şi-au venit s-o scoată pe Katika din locuinţă, dar ea făcu următoarea figură – declară că-i însărcinată. Insistară să se facă un control – fu adusă adeverinţa. Legea le interzicea să scoată din casă o gravidă. Aşa că, abia în iarna următoare reuşiră să scape de ea şi fură nevoiţi s-o suporte, să trăiască nas în nas cu ea cât a fost gravidă, până a născut şi încă vreo câteva luni de concediu de naştere. Bineînţeles că acum Kapa n-o mai lăsa să crâcnească la bucătărie, iar Ava împlinise deja patru ani şi-o maimuţărea foarte caraghios.

Acum, culcat pe spate, în întunericul salonului răsunând de icnete şi sforăituri (doar un reflex uşor al lămpii infirmierei pătrundea aici din hol, prin uşa cu sticlă mată), Rusanov încerca să priceapă cu mintea limpede, de insomniac, de ce-l tulburaseră atât de tare umbrele lui Rodicev şi-a lui Guzun, şi dacă s-ar fi speriat la fel de mult în caz că s-ar fi întors vreunul din ceilalţi, a căror vinovăţie o putea, de asemenea, demonstra: chiar şi Eduard Hristoforovici, fiindcă tot îşi amintise de el, inginer de formaţie burgheză, care-l făcuse pe Pavel tâmpit, în faţa muncitorilor (iar apoi recunoscuse deschis că visa să fie restaurat capitalismul); stenografa care se dovedise vinovată de deformarea cuvântării unui şef important, protectorul lui Pavel Nikolaevici, pe când şeful rostise cu totul altfel acele cuvinte din discurs; contabilul acela inflexibil (care se dovedise a fi, pe deasupra, şi fiu de popă, aşa că mi ţi l-au înhăţat într-o clipită), soţii Elcianski şi câţi alţii…

Pavel Nikolaevici nu se temea de niciunul dintre ei, ajutase cu tot mai mult curaj şi tot mai pe faţă la stabilirea vinovăţiei, ba se dusese chiar, de două ori, şi la confruntări directe, unde ridicase chiar vocea, pe când îi dădea în vileag. De altfel, pe-atunci nu se considera câtuşi de puţin că de fer-mitatea ideologică trebuie să te ruşinezi. În acele timpuri minunate, cinstite, în anii treizeci şi şapte-treizeci şi

opt, atmosfera generală se curăţa vă-zând cu ochii, aerul devenise parcă mai uşor de respirat! Toţi mincinoşii, defăimătorii, iubitorii cam prea îndrăzneţi de autocritică sau intelectualii care prea făceau pe deştepţii – au dispărut, şi-au ţinut gura, s-au pitit, iar oamenii principiali, stabili, fideli, prietenii lui Rusanov şi el însuşi umblau demni, cu capul sus.

Şi iată acum aceste timpuri noi, tulburi, bolnăvicioase, în care trebuie să te ruşinezi de cele mai bune fapte cetăţeneşti pe care le-ai săvârşit? Sau chiar să te temi pentru viaţa ta?

Ce absurditate. Păi, cercetându-şi întreaga viaţă, Rusanov nu se putea învinui nici o clipă de laşitate. N-avusese de ce să se teamă. Poate că nu era un om ieşit din comun de curajos, dar nici nu-şi amintea de vreun caz în care să se fi arătat fricos. Nu existau motive să se presupună că s-ar fi speriat pe front – pur şi simplu, nu-l luaseră pe front, fiindcă era un cadru de preţ, cu experienţă. Nu se putea afirma nici că s-ar fi pierdut cu firea în timpul bombardamentului sau al vreunui incendiu – numai că ei plecaseră din K. Înainte de bombardament, iar în incendiu nu nimerise niciodată. La fel, nu se temuse vreodată de justiţie sau de lege, fiindcă legea n-o încălcase, iar justiţia l-a apărat şi l-a susţinut întotdeauna. Şi nu se temea de dezvăluirile opiniei publice – fiindcă şi opinia publică îi ţinuse întotdeauna partea. Pe urmă, în ziarul local n-ar fi putut apărea vreo notiţă indecentă împotriva lui Rusanov, fiindcă Alexandr Mihailâci sau Nil Prokofici ar fi oprit-o cu siguranţă. Iar ziarele centrale nu se coborau până la Rusanov. Aşa că nici de presă nu se temea.

Când traversase Marea Neagră, cu vaporul, nu se temuse câtuşi de puţin de adâncurile mării. Iar dacă se temea cumva de înălţime nu se putea şti, fiindcă niciodată nu fusese atât de fluşturatic ca să se urce pe munţi sau pe stânci şi, dată fiind meseria lui, nici poduri nu montase vreodată, Rusanov lucra, deja de mulţi ani, aproape

douăzeci în cap, la cadre. Funcţia aceasta se numea diferit în diferite instituţii, dar esenţa era întotdeauna aceeaşi. Doar analfabeţii şi cei neiniţiaţi nu ştiu ce muncă fină, de filigran, e aceasta. Fiecare om completează, de-a lungul vieţii sale, un număr destul de mare de chestionare şi-n fiecare din ele e un anumit număr de întrebări. Răspunsul unui om la una din întrebările unui chestionar e deja un fir, întins o dată şi pentru totdeauna de la acel om spre centrul local de cadre. De la fiecare om sunt întinse, astfel, sute de firicele. În total se adună sute de milioane, şi, dacă aceste fire ar deveni vizibile, cerul s-ar acoperi în întregime de o pânză de păianjen, iar dac-ar deveni materiale, şi elastice, atunci şi autobuzele, şi tramvaiele, şi oamenii înşişi şi-ar pierde posibilitatea de a se mişca, iar vântul n-ar putea duce de-a lungul străzii bucăţile de ziar sau frunzele de toamnă. Însă ele nu sunt nici vizibile, nici materiale, ceea ce nu înseamnă că nu sunt simţite de om în permanenţă. Fiindcă adevărul e că aşa-numitele chestionare, de o puritate cristalină, sunt – precum adevărul absolut, precum idealul, practic de neatins. Despre orice om viu se poate consemna întotdeauna ceva negativ sau dubios, dacă te apuci să cercetezi în amănunt, fiecare om s-a făcut vinovat sau ascunde ceva.

Din acest sentiment permanent al firelor nevăzute se naşte, în mod firesc, la oameni, şi respectul pentru persoanele care scot aceste fire, care conduc această extrem de complicată gospodărie a cadrelor. Autoritatea acestor persoane.

Recurgând la încă o comparaţie, de data aceasta muzicală, s-ar putea spune că Rusanov, datorită poziţiei sale speciale, părea să se afle în posesia unui set de plăcuţe de xilofon şi putea lovi la alegere, conform dorinţei sale sau din considerente de necesitate, pe oricare dintre ele. Deşi toate erau din acelaşi lemn, fiecare îşi avea propriul ei glas.

Existau plăcuţe, adică metode de acţiune, dintre cele mai delicate. Spre exemplu, dorind să-i sugereze unui tovarăş că-i nemulţumit de el, să-l prevină sau să-l pună doar un pic la locul său, Rusanov îl saluta cu anumite modulaţii. Când acel om saluta (primul, bineînţeles), Pavel Nikolaevici putea să-i răspundă preocupat şi fără să-i zâmbească; dar putea şi să-şi adune sprâncenele (acest lucru îl exersa în cabinetul său, în faţa oglinzii) şi să întârzie un pic, un pic de tot, răspunsul – de parcă s-ar îndoi că omul acela trebuie, de fapt, salutat – şi abia pe urmă să-l salute (dar şi atunci, putea s-o facă fie întorcând capul complet sau doar pe jumătate, fie fără să se întoarcă deloc spre el). O asemenea mică întârziere are totuşi, de fiecare dată, un efect considerabil. În capul angajatului, care a fost salutat cu o asemenea rezervă sau mică răceală, începea căutarea înfrigurată a păcatelor de care s-ar fi putut face vinovat. Şi, îndoiala odată semănată, rezerva aceea putea să-l oprească, eventual, de la o faptă greşită, la limita căreia poate că se afla, dar despre existenţa căreia Pavel Nikolaevici fusese înştiinţat cu întârziere.

Un leac mai puternic era ca, întâlnind un anumit om (sau sunându-l la telefon, sau poate chiar convocându-l în mod special), să-i spună: „Treceţi, vă rog, pe la mine mâine, la zece dimineaţa.” „Acum nu se poate?” – va întreba obligatoriu respectivul, fiindcă vrea să clarifice mai repede pentru ce-i chemat şi să epuizeze cât mai repede discuţia. „Nu, acum, nu se poate.” – îi va spune politicos, dar sever, Rusanov. Nu-i va spune că-i ocupat sau că se duce la o consfătuire, nu, nu va da în nici un caz o explicaţie simplă şi clară (aceasta şi este cheia procedeului), el va pronunţa

acest „acum nu se poate” în aşa fel încât cuvintele să se umple de înţelesuri grave – şi nu toate de bine. „Dar, în ce problemă?” – va îndrăzni poate să mai întrebe, dând dovadă de o totală lipsă de experienţă, angajatul. „Veţi afla mâine”, va ocoli Pavel Nikolaevici, pe un ton catifelat, această întrebare lipsită de tact. Însă, până la ora zece din dimineaţa zilei următoare – câte ore mai sunt! Câte evenimente! Angajatul mai trebuie să-şi termine ziua de lucru, să se ducă acasă, să discute cu familia, să se ducă, poate, la film sau la şedinţa cu părinţii de la şcoală, iar apoi să mai şi doarmă (unii adorm, dar alţii nu), iar apoi, dimineaţa, îi mai stă şi micul dejun în gât – şi-n tot acest răstimp angajatul va fi ros de întrebarea „Dar de ce m-o fi chemând?” În aceste ceasuri nesfârşite, angajatul se va căi de multe lucruri, se va speria de multe şi-şi va promite să nu se mai lege de cei din conducere la şedinţe. Iar atunci când, până la urmă, vine, s-ar putea nici să n-aibă nimic să-i spună, trebuie doar verificată data naşterii sau numărul de serie al diplomei.

Astfel, asemeni plăcuţelor xilofonului, procedeele creşteau conform timbrului plăcuţelor şi, la sfârşit, cel mai uscat şi brutal era următorul: „Serghei Sergheievici (era vorba de directorul întregii întreprinderi, stăpânul locului) v-a rugat să completaţi, până la data de cutare acest chestionar.” Şi angajatului i se întindea un formular – dar nu un formular simplu, ci cel mai complet şi mai neplăcut din toate chestionarele şi formularele păstrate în dulapul lui Rusanov – putea fi chiar şi cel de trecere „la secret”. Poate că nici nu se punea problema trecerii la secret a angajatului, iar Serghei Sergheievici habar să n-aibă de toată povestea, dar cine să se ducă să controleze, dacă de Serghei Sergheievici toată lumea se teme ca de foc? Angajatul îşi ia formularul şi mai încearcă, deocamdată, să se ţină tare, dar, de fapt, dacă avusese până atunci ceva de ascuns – măruntaiele-i sunt deja răscolite. Fiindcă în acest chestionar nu poţi ascunde

nimic. Este un chestionar desăvârşit. E cel mai bun dintre chestionare.

Cu ajutorul unor asemenea chestionare, Rusanov reuşise să obţină divorţul câtorva femei, ale căror soţi erau închişi pe baza articolului 58. Ce nu făceau aceste femei pentru a-şi pierde urma: trimiteau pachetele cu nume străine, din alte oraşe, sau nu trimiteau deloc – în acest formular însă ulucile întrebărilor erau prea dese şi nu mai puteau continua să mintă. Nu le rămânea decât o singură gaură în tot gardul; divorţul definitiv în faţa legii. Pe deasupra, această procedură le era uşurată: tribunalul nu le cerea prizonierilor acordul pentru divorţ şi nici măcar nu le anunţa pronunţarea lui. Pentru Rusanov, era important ca divorţul să aibă loc, pentru ca labele murdare ale criminalului să n-o smulgă pe femeia, care încă nu era cu totul pierdută, de pe drumul drept al societăţii. De altfel, chestionarele astea nici nu se duceau mai departe. Iar lui Serghei Sergheievici nu-i erau arătate decât, poate, pe post de bancuri.

Situaţia lui Rusanov – izolată, deosebită, misterioasă, ţinând oarecum de-o altă lume decât de angrenajul general al producţiei – îi oferea satisfacţia cunoaşterii profunde a proceselor reale ale vieţii. Viaţa din văzul tuturor – producţia, consfătuirile, anunţurile comitetului local, anunţurile de recepţie, cantina, clubul – nu era cea adevărată, ci le părea doar astfel celor neiniţiaţi. În timp ce adevărata orientare a vieţii era hotărâtă fără ţipete, calm, în cabinete liniştite, între doi-trei oameni care se înţelegeau perfect, sau prin apeluri telefonice tandre. Mai susura viaţa adevărată şi-n hârtiile îngropate în servietele lui Rusanov şi ale colaboratorilor lui; ea îl putea ur-mări multă vreme, în tăcere, pe om – apoi brusc se dezgolea pentru o clipă, îşi scotea botul, îşi scuipa victima cu flăcări – şi iar se ascundea nu se ştie unde. Iar la suprafaţă totul rămânea la fel: clubul, cantina, bonurile de primire, anunţurile comitetului local,

producţia. Atâta doar că, dintre cei care pontau la poartă, lipsea cel concediat, dat afară, exclus.

Conform felului său de muncă arăta şi cabinetul lui Rusanov. Era, de fiecare dată, o cameră izolată, cu uşa îmbrăcată, la început, cu piele şi bătută în ţinte lucioase, iar apoi, pe măsură ce societatea devenea mai bogată, mai era separată şi printr-un tambur protector la intrare, printr-o strungă întunecoasă. S-ar fi zis că acest tambur nu-i mare lucra: cel mult un metru în adâncime, iar vizitatorul nu zăboveşte acolo decât o secundă-două, după ce-a închis prima uşă şi încă n-a deschis-o pe-a doua. Însă, în aceste secunde, care preced o discuţie hotărâtoare, el pare să nimerească într-o scurtă detenţie: n-are nici lumină, nici aer, şi-şi simte toată nimicnicia în faţa celui la care intră acum. Şi chiar dac-a avut un dram de curaj în suflet sau vreun fel propriu de-a vedea lucrurile – aici, în tambur, se va despărţi de ele.

Bineînţeles că oricum nu se întâmpla niciodată ca la Pavel Nikolaevici să dea buzna mai mulţi oameni în acelaşi timp; cei care fuseseră convocaţi sau care primiseră la telefon permisiunea de-a veni erau lăsaţi să intre doar unul câte unul.

O asemenea organizare a locului de muncă şi-o asemenea ordine a intrărilor facilitau foarte mult îndeplinirea temeinică şi regulată a obligaţiilor în departamentul lui Rusanov. Pavel Nikolaevici ar fi suferit mult în absenţa acestui tambur de protecţie.

Bineînţeles, conform legăturilor dialectice ale tuturor fenomenelor reale, comportamentul de la serviciu al lui Pavel Nikolaevici nu putea să nu-i influenţeze întreaga viaţă. Treptat, odată cu trecerea anilor, şi lui, şi Kapitolinei Matveevna le deveniră nesuferite nu doar vagoanele comune, dar chiar şi cele cu locuri rezervate, unde se înghesuiau oameni în cojoace, cu găleţi, cu saci. Rusanovii începură să călătorească numai în vagoanele de clasa întâi ale trenurilor rapide, cu compartimente separate.

Bineînţeles că şi la hotel, pentru Rusanov, era întotdeauna rezervată o cameră, ca să nu se trezească întâmplător c-ar fi nevoit să împartă vreuna cu alţii. Bineînţeles că, şi atunci când era vorba de sanatorii, Rusanovii le alegeau cu grijă, şi anume pe cele unde omul este cunoscut, respectat şi i se creează condiţii, unde şi plaja şi aleile pentru plimbări sunt izolate de publicul larg. De aceea, când medicii îi spuseseră Kapitolinei Matveevna să meargă mai mult pe jos, descoperi că n-are unde se mişca decât, poate, în sanatoriul acela, printre egali.

Rusanovii iubeau poporul – marele lor popor, şi-l slujeau şi erau gata să-şi dea viaţa pentru popor.

Însă, cu trecerea anilor, le devenea lot mai nesuferită populaţia. Această populaţie încăpăţânată, pusă pe harţă, care le aluneca mereu printre degete şi, pe deasupra, mai şi avea tot soiul de pretenţii.

Rusanovilor începu să le provoace scârbă tramvaiul, troleibuzul, autobuzul, unde erai întotdeauna îmbrâncit, mai ales la urcare, în care se vârau muncitorii de la construcţii sau de prin altă parte, în salopete murdare, şi se putea întâmpla oricând să-şi şteargă de paltonul tău păcura sau tencuiala şi unde, mai ales asta era îngrozitor, se încetăţenise obiceiul ca toţi să se bată pe burtă – te rugau să transmiţi biletul sau restul şi trebuia să le faci servicii şi să dai banii, din mână în mână, la nesfârşit.

Iar să faci drumurile prin oraş pe jos era şi departe şi nici nu dădea bine, având în vedere funcţia ocupată. Aşa că, atunci când maşinile instituţiei erau plecate sau duse la reparat, Pavel Nikolaevici nu reuşea s-ajungă cu orele acasă, pentru a mânca de prânz, şi stătea la serviciu aşteptând s-apară o maşină. Ce altceva putea face? Pe stradă, te poţi aştepta oricând la o surpriză, în mulţime se nimeresc mulţi oameni impertinenţi, prost îmbrăcaţi, iar câteodată şi băuţi. Omul prost îmbrăcat este întotdeauna periculos, fiindcă are un simţ diminuat al răspunderii, plus că, probabil, nu prea are ce pierde, căci altfel ar fi fost bine

îmbrăcat. Ce-i drept, miliţia şi legea îl apără pe Rusanov de omul prost îmbrăcat, dar această apărare va sosi inevitabil cu întârziere, va sosi pentru a-l pedepsi post-factum pe ticălos.

Şi iată că Rusanov, care nu se temea de nimic pe această lume, începuse să aibă un sentiment pe deplin justificat de teamă faţă de oamenii decăzuţi, pe jumătate beţi, sau mai exact – de lovitura directă cu pumnul în faţă.

De aceea, îl tulburase într-o asemenea măsură, la început, şi ştirea întoarcerii lui Rodicev. Nu ideea că el sau Guzun ar fi putut începe o acţiune conform legii; conform legii, ei nu puteau avea nici un fel de pretenţii faţă de Rusanov. Dar ce era de făcut dac-au rămas nişte hăndrălăi sănătoşi şi vor dori acum să-l bată?

Deşi, dacă stai să te gândeşti lucid, prima reacţie, sperietura involuntară a lui Pavel Nikolaeici, era, bineînţeles, nemotivată. S-ar putea să nici nu fi reapărut, de fapt, nici un Rodicev şi să dea Dumnezeu să nici nu reapară. Toate vorbuliţele astea despre reveniri s-ar putea dovedi curate legende, fiindcă în procesul muncii sale Pavel Nikolaevici nu simţea, deocamdată, semnele care-ar fi putut prevesti o nouă întorsătură a existenţei.

Apoi, chiar dacă Rodicev s-a întors, într-adevăr, apoi la K. S-a întors, şi nu aici. Şi nu-i arde lui acum să-l caute pe Rusanov, ci trebuie să fie cu ochii în patru să nu fie cumva zvârlit din nou din K.

Pe urmă, chiar dacă va începe să-l caute, doar nu va găsi imediat firul care duce încoace. Iar trenul face până aici trei zile şi trei nopţi şi trece prin opt regiuni. Şi, chiar ajuns aici, se va duce, cu siguranţă, acasă, şi nu la spital. Tocmai aici, la spital, Pavel Nikolaevici e total în afara pericolului. În siguranţă! Ce caraghios. Cu tumoarea asta —. În afara pericolului.

Păi, dacă vor veni, într-adevăr, timpuri atât de instabile – e mai bine să moară. Mai bine să moară, decât să se teamă de fiecare întoarcere. Ce nebunie – să-i aduci înapoi! La ce

bun? Ei se obişnuiseră acolo, se consolaseră – de ce să-i laşi să vină încoace, să răscolească vieţile oamenilor…?

Se pare că Pavel Nikolaevici îşi consumase, până la urmă, tot combustibilul şi era gata de somn. Trebuia să-ncerce să adoarmă.

Avea însă nevoie să iasă la toaletă – cel mai neplăcut mpment la clinică.

Răsucindu-se cu grijă – tumoarea îi stătea iar ca un pumn de fier în gât şi-l apăsa —, coborî cu greu din patul afânat, îşi puse pijamaua, papucii, ochelarii şi porni, târşindu-şi încetişor picioarele.

La măsuţă, stătea de veghe Maria cea aspră şi neagră, care se întoarse vigilentă la fâşâitul lui.

În capul scării, un proaspăt sosit, un grec masiv, cu picioare şi mâini lungi, se chinuia şi gemea în pat. Culcat nu putea sta, aşa că şedea de parcă n-ar fi încăput în pat, petrecându-l pe Pavel Nikolaevici cu o privire îngrozită, insomniacă.

Pe jumătate culcat pe nişte perne înalte, pe palierul de la mijlocul scării, stătea unul mic, pieptănat deocamdată şi absolut galben, care respira dintr-o pernă de oxigen făcută din foaie de cort impermeabilă. Avea pe noptieră portocale, biscuiţi, rahat-lukum, o sticluţă de kefir, dar toate acestea-i erau indiferente – simplul aer curat, care nu costă nimic, refuza să-i intre în cantitatea necesară în plămâni.

Pe coridorul de jos, se aflau alte paturi cu bolnavi. Unii dormeau. O bătrână cu trăsături orientale, cu părul zburlit, zăcea, în chinuri, pe pernă.

Apoi trecu de cămăruţa unde, pe unul şi-acelaşi divan micuţ şi murdar, erau puşi mai mulţi la rând, fără nici o diferenţă, pentru a li se face clismă.

Şi, în sfârşit, trăgând aer în piept şi străduindu-se să-l păstreze, Pavel Nikolaevici intră în veceu. În acest veceu fără cabine, ba chiar şi fără scaune, se simţea total lipsit de apărare, călcat în picioare. Femeile de serviciu făceau aici curăţenie de mai multe ori pe zi, dar nu reuşeau să ţină

pasul şi întotdeauna erau urme proaspete sau de vomă, sau de sânge, sau de alte porcării. Fiindcă de aceste toalete se foloseau şi sălbatici neobişnuiţi cu înlesnirile civilizaţiei şi bolnavi ajunşi la limită.

Ar trebui s-ajungă cumva la medicul-şef şi să obţină permisiunea de-a merge la toaleta medicilor.

Pavel Nikolaevici îşi formulă însă destul de vag această idee practică.

Trecu din nou pe lângă boxa pentru clisme, pe lângă kazaha lăţoasă, pe lângă cei ce dormeau pe coridorm pe lângă muribundul cu pernă de oxigen.

Iar sus, grecul îl întrebă cu nişte şoapte răguşite, cumplite:

— Ia ascultă, frăţioare! Aici toţi se fac bine? Sau mai şi mor unii?

Rusanov îi aruncă o privire sălbatică, făcând cu această ocazie un gest care-i dădu de ştire că nu mai poate mişca separat capul, că-i nevoit, asemeni lui Efrem, să se întoarcă cu tot corpul. Cumplita pleaşcă de pe gât îl apăsa în sus, pe maxilar, şi-n jos, pe claviculă.

Se grăbi să se întoarcă la el.

La ce se mai gândea…?! De cine se mai temea? În cine-şi mai punea nădejdea…?

Aici, între maxilar şi claviculă, se afla soarta lui.

Justiţia lui.

Şi-n faţa acestei justiţii n-avea nici relaţii, nici merite, nici apărători.

Fiecare cu ale sale

— Dar tu câţi ani ai?

— Douăzeci şi şase.

— Ai ceva!

— Dar tu?

— Eu am şaişpe… Acum, zi şi tu, cum să renunţi la picior la şaisprezece ani?

— Şi până unde vor…?

— Păi, până la genunchi în orice caz, mai puţin de atât nu iau niciodată, m-am lămurit eu aici. Iar, de cele mai multe ori, taie c-o bucată mai mult, pentru siguranţă. Uite-aşa… O să-mi atârne un ciot…

— Îţi face proteză. Tu cu ce-ai vrea să le ocupi?

— Păi, eu visez să intru la Universitate.

— La ce facultate?

— Păi, filologie sau istorie.

— Şi crezi că iei admiterea?

— Cred că da. Eu n-am niciodată emoţii. Sunt foarte calm.

— Asta-i bine. Şi atunci cu ce te deranjează proteza? Ai să poţi să şi-nveţi, să şi lucrezi. Ba, o să-ţi fie chiar mai uşor să stai locului. Vei face mai mult în ştiinţă.

— Dar viaţa, în general?

— Păi, ce mai e în afară de ştiinţă?

— Păi, ştiu eu…

— Să te însori?

— Păi, şi asta… Hai să zicem…

— Las' că găse-e-eşti tu! Pe orice copac se-aşază o păsărică… Dar care-i alternativa?

— În ce sens?

— Piciorul sau viaţa?

— Şi dac-aş merge la risc? Poate trece de la sine!

— Nu, Dioma, nu construieşti poduri la întâmplare. Cu întâmplarea, nu treci marea. Nu poţi conta pe-un asemenea noroc în limite raţionale. Ţi-au spus cum se numeşte tumoarea la?

— Păi, parcă „Eâs-a”.

— Es-a”? Păi, atunci trebuie operată.

— Tu de unde ştii?

— Ştiu. Uite dacă mi s-ar propune mie acum să mi se taie piciorul – l-aş da. Deşi, tot sensul vieţii mele stă în mişcare, pe jos şi călare, automobilele nu circulă pe acolo.

— Şi ce? Ţi-au şi propus?

— Nu.

— Ai întârziat?

— Păi, cum să-ţi spun… Nu c-aş fi întârziat. Deşi, într-un fel, am şi întârziat. M-am luat cu treaba în câmp. Ar fi trebuit să vin acum vreo trei luni, dar nu mi-a venit să las totul baltă. Iar, din cauza mersului şi-a călăritului, rana s-a tot frecat, a stat în umezeală, a făcut puroi. Când se spărgea buba şi scăpăm de puroi, mă simţeam uşurat, aveam din nou chef de muncă. Ce-mi ziceam – hai că mai aştept un pic. Uite, acum mă roade atât de tare, că-mi vine să tai un crac şi să stau gol.

— Păi, nu te bandajează?

— Nu.

— Arată-mi şi mie, se poate?

— Uită-te.

— Mamăăăăăă, cum arată… Şi mai e şi-ntunecată.

— E întunecată, de felul ei. Eu aveam aici, din naştere, o aluniţă mare. Şi uite c-a degenerat.

— Dar astea ce… Sunt?

— Aici au rămas trei fistule, în locurile unde s-a scurs, de trei ori, puroiul… Cu alte cuvinte, Diomka, eu am cu totul alt soi de tumoare decât tine. Eu am melanoblastom. Canalia asta nu iartă pe nimeni. De regulă, după opt luni dai colţul.

— Tu de unde ştii?

— Am citit o carte încă înainte de a veni aici. Abia când am citit-o m-am prins. Dar chestia e că, şi să fi sosit mai devreme, tot n-ar fi operat-o. Melanoblastomul e aşa o viperă încât de cum îl atingi cu cuţitul face metastaze. Vrea şi el, în felul lui, să trăiască, înţelegi? Ce-am scăpat eu, în schimb, în lunile astea este faptul c-a apărut şi la încheietura piciorului.

— Dar Liudmila Afanasievna ce spune?

— Păi, zice c-ar trebui să încercăm să facem rost de aur coloidal. Dacă am face rost, poate ar reuşi să oprească procesul inghinal, iar pe picior l-ar estompa cu roentgenul – s-ar mai câştiga timp…

— Te-ar lecui?

— Nu, Diomka, eu nu mai pot fi lecuit. Pentru melanoblastom nu există leac. Nimeni nu s-a făcut bine. Cât despre cazul meu? Să-mi taie piciorul ar fi prea puţin, iar mai sus – unde să taie? Acum se pune o singură problemă – cum să mai tragă de timp? Şi cât pot câştiga, luni sau ani?

— Adică… Ce vrei să spui? Că tu…?

— Da. Că eu. Eu, Diomka, m-am împăcat deja cu treaba asta. Dar nu cel ce trăieşte ani mai mulţi trăieşte cel mai mult. Pentru mine, acum nu mai contează decât ce mai apuc să fac. Doar trebuie să fac şi eu ceva pe lumea asta! Am nevoie de trei ani! Dacă mi s-ar da trei ani, n-aş mai cere nimic! Dar nu să zac la clinică trei ani, ci să stau în câmp.

Vorbeau încet de tot, pe patul lui Vadim Zaţârko, lângă fereastră. Discuţia lor n-ar fi putut-o auzi decât Efrem, care era pe aproape, dar el zăcea încă de dimineaţă ca un lemn şi nu-şi lua ochii de la tavan. Poate Rusanov să mai fi auzit, el îl privi de câteva ori cu simpatie pe Zaţârko.

— Şi ce-ai avea timp să faci? Se încruntă Diomka.

— Bine, hai, încearcă să înţelegi. Eu verific acum o idee nouă, foarte controversată – marii savanţi de la centru aproape că nu cred în ea – că zăcămintele polimetalice pot fi descoperite după prezenţa apelor radioactive. „Radioactiv” ştii ce înseamnă?… Se aduc mii de argumente, însă pe hârtie poţi apăra sau combate orice. Iar eu simt, simt eu, înţelegi, că pot dovedi acest lucru practic. Însă, pentru asta trebuie să fii tot timpul în câmp şi să descoperi în mod concret minereul, numai şi numai după ape, după nimic altceva. Şi ar fi de dorit ca acest lucru să se întâmple de două ori. Iar munca-i muncă, sunt atâtea lucruri care-ţi macină forţele. Uite, noi, spre exemplu, n-avem pompă cu vid, iar din pompa centrifugă, pentru a o coborî la adâncime, trebuie scos aerul. Cu ce? Cu gura! Şi m-am umflat cu apă radioactivă. Plus că, oricum, bem mereu din ea. Muncitorii kirghizi spun: părinţii noştri n-au băut de aici şi nici noi n-o să bem. Pe când noi, ruşii, bem. Păi, cu

melanoblastomul meu, ce să mă mai tem de radioactivitate? Sunt tocmai bun să lucrez.

— Mare tâmpit! Decise Efrem, fără să se fi întors, cu o voce inexpresivă, scârţâitoare. Deci, auzise tot. Când o să mori, la ce-o să-ţi mai folosească geologia? La nimic. Mai bine-ai încerca şi tu să afli ce-i ţine pe oameni în viaţă!

Vadim avea piciorul imobilizat, dar capul lui liber se întoarse uşor pe gâtul mobil. Îşi scânteie, gata s-accepte provocarea, ochii negri, vii, buzele lui moi zvâcniră uşor şi răspunse fără să se fi supărat câtuşi de puţin.

— Păi, tocmai asta e, că eu ştiu. Creaţia! Ajută foarte tare. N-ai nevoie nici de mâncare, nici de băutură.

Şi ţăcăni mărunt între dinţi cu un pix de plastic, în mai multe muchii, urmărind din ochi în ce măsură i-au fost înţelese cuvintele.

— Citeşte tu cărţulia asta şi-o să vezi ce-o să te mai miri! Spuse Podduev, tot fără a-şi întoarce trunchiul şi fără a-l vedea pe Zaţârko, ciocănind cu unghia în coperta albăstruie.

— Eu m-am uitat deja peste ea, apuca de fiecare dată să răspundă, în mare viteză, Vadim. Nu-i pentru secolul nostru. Prea e lipsit de formă, de energie. Deviza noastră care e? Munciţi mai mult! Şi nu pentru propriul buzunar. Asta-i tot.

Rusanov se dezmetici, îşi luci binevoitor ochelarii şi întrebă cu glas tare:

— Spuneţi-mi, tinere, sunteţi comunist?

Cu acelaşi aer deschis şi simplu, Vadim îşi mută privirea asupra lui Rusanov.

— Da, spuse el blând.

— Eram sigur! Exclamă triumfător Rusanov şi-şi ridică degetul.

Semăna foarte mult cu un profesor.

Vadim îl plesni pe Diomka peste umăr:

— Hai, du-te la tine. Trebuie să muncim.

Şi se-aplecă asupra „Metodelor geochimice”, în care avea o mică foaie de hârtie cu adnotări mărunte şi mari semne de exclamare şi întrebare.

Citea, iar pixul în muchii negre se mişca uşurel între degetele lui.

Citea cu toată fiinţa, de-ai fi zis că nici nu mai e acolo şi, totuşi, încurajat de confirmarea lui, Pavel Nikolaevici voia să acumuleze şi mai mult curaj înainte de-a doua injecţie şi se hotărî să-l dea gata chiar acum pe Efrem, ca să-l împiedice să mai pompeze în toţi deprimare. Şi, de la peretele lângă care se afla, privind direct la el, spre peretele opus, ţinu să-şi termine ideea.

— Tovarăşul vă dă o lecţie bună, tovarăşe Podduev. E inadmisibil să vă lăsaţi copleşit în asemenea măsură de boală. Sau de prima cărţulie popească ce vă cade-n mână. Practic, dumneavoastră le cântaţi în strună… Voia să spună „duşmanilor”, în viaţa obişnuită puteai da oricând vina pe duşmani, dar aici, pe paturile de spital, cine era duşmanul?… Trebuie să învăţaţi să surprindeţi esenţa vieţii. A actului eroic. Care este mobilul oamenilor în actul eroic din producţie? Sau în actele eroice din Războiul pentru Apărarea Patriei? Sau a celui Civil, spre exemplu? Înfometaţi, desculţi, dezbrăcaţi, lipsiţi de arme…

Ciudat de imobil era astăzi Efrem: nu numai că nu ieşea să păşească pe coridor, dar părea să-şi fi uitat până şi multe dintre mişcările sale obişnuite. Înainte, îşi cruţa doar gâtul şi încerca să nu-şi mişte trunchiul odată cu capul, astăzi însă nu-şi urnise nici piciorul, nici braţul, doar, iată, bătuse cu degetul în carte. Când încercaseră să-l convingă să mănânce de dimineaţă, el răspunse: „De nu te ghiftuieşti – nici n-ai nevoie să te-mbeţi”. Înainte de micul dejun şi după-aceea stătuse culcat, atât de nemişcat, încât, dacă n-ar fi clipit din când în când, s-ar fi putut crede că înţepenise.

Dar ochii îi ţinea deschişi.

Ochii îi erau deschişi şi tocmai pentru a-l vedea pe Rusanov nu trebuia să se întoarcă deloc. Numai pe el,

chipul ăsta de mironosiţă, îl mai vedea în afara tavanului şi a pereţilor.

Şi-auzea explicaţiile lui Rusanov. Buzele îi schiţară o mişcare şi răsună aceeaşi voce răuvoitoare, doar că molfăia acum încă şi mai neclar cuvintele:

— Ce-i cu Războiul Civil? Doar nu vrei să spui că ai luptat în Războiul Civil?

Pavel Nikolaevici oftă:

— Nici dumneata, nici eu, tovarăşe Podduev, n-aveam cum să luptăm atunci, fiindcă n-aveam vârsta cuvenită.

Efrem strâmbă din nas.

— Nu ştiu tu de ce n-oi fi luptat. Eu unul am luptat.

— Asta cum se poate?

— Foarte simplu, spuse încet Efrem, odihnindu-se între fraze. Am luat revolverul şi-am luptat. Amuzant, nu? Şi nu eram singurul.

— Pe unde ziceţi că aţi luptat?

— În împrejurimile Ijevskului. Am zvântat la Comisia Constituantă. Am împuşcat cu mâna mea cinci dintr-ăia la Ijevsk. Îmi amintesc şi-acum.

Da, se pare că-şi amintea de toţi cei şapte maturi, de locul şi felul în care i-a pus la pământ, puşti fiind, pe străzile oraşului răsculat.

Ochelaristul continuă o vreme să-i mai explice ceva, însă lui Efrem, azi, i se înfundau parcă urechile, şi nu ieşea decât arareori la suprafaţă pentru a asculta.

De cum deschisese dimineaţa ochii şi văzuse deasupra sa o bucată din tavanul alb, gol, intrase în el brusc, nedisimulat, fără nici un fel de motiv, o întâmplare veche, măruntă şi complet uitată.

Era o zi de noiembrie, după terminarea războiului. Ningea şi se topea pe loc zăpada, iar pe pământul scos din tranşee, mai cald, nici n-apuca să se-aşeze. Săpau pentru conducta de gaze ce urma să treacă pe-acolo şi înălţimea din proiect era de unu optzeci. Podduev trecu pe acolo şi văzu că şanţul încă nu-i destul de adânc. Apăru însă şeful de brigadă şi

afirmă, obraznic, că profilul a fost executat pe toată lungimea. „Vrei să mergem să măsurăm? Pentru tine o să fie mai rău!” Podduev luă prăjina de măsurat pe care avea arse, la fiecare zece centimetri, linii perpendiculare negre, fiecare a cincea fiind mai lungă şi împotmolindu-se în lutul ud, cleios, s-au dus să măsoare: el în cizme, şeful de brigadă – în ghete. Măsurară, într-un loc, o sută şaptezeci. Merseră mai departe. Aici săpau trei oameni: primul era un ţăran deşirat şi slăbănog, plin de păr până sub ochi; altul – fost militar, cu chipiu pe cap, chiar dacă steluţa, bentiţa şi cozorocul de lac îi fuseseră demult smulse, şi era plin de glod; iar al treilea – un tinerel, în şapcă şi pardesiu de oraş (în anii aceia era criză de salopete şi nu li se dădeau de la depozit), care, pe deasupra, părea să fi fost cusut pentru el pe când mai era elev şi-i era scurt, strâmt, ferfeniţit. (Se pare că paltonaşul ăsta Efrem îl vedea atât de clar abia acum.) Primii doi mai dădeau din lopeţi, îşi mai ridicau din când în când braţele, deşi pământul ud tot nu se dezlipea de fier, dar al treilea, ăla cu caş la gură, stătea cu pieptul sprijinit de lopată de parc-ar fi fost străpuns de ea şi atârna de pe ea ca o sperietoare, alb de zăpadă şi cu mâinile ascunse în mâneci. Nu li se dăduse nimic de pus în mâini, iar în picioare militarul avea cizme, iar ceilalţi doi – opinci din anvelope de automobil. „Ce stai degeaba, gură-cască?” strigă şeful de brigadă la ăl' mic. „Vrei regim de arest? O să ai!”. Ăla micu' nu făcu decât să ofteze şi se cocârjă şi mai tare, ca şi cum coada lopeţii i-ar fi pătruns şi mai adânc în piept. Brigadierul i-a tras atunci una peste ceafă, şi atunci el s-a scuturat şi-a început să împungă cu lopata.

Începură măsurătoarea. Pământul era adunat pe ambele părţi chiar pe marginea tranşeei şi, pentru-a pune corect, după ochi, marcajul de sus, trebuia să te apleci foarte mult. Militarul începu să-i ajute, pasămite, dar, de fapt, înclina joarda, câştigând astfel zece centimetri. Podduev îl înjură de mamă, puse joarda drept, şi ieşi clar un metru şaizeci şi cinci.

— Ascultă, cetăţene şef, îl rugă atunci militarul cu voce scăzută. Centimetrii ăştia, ultimii, iartă-ni-i, te rog. N-avem cum să-i facem. Maţele ni-s goale, n-avem putere. Pe urmă, timpul ăsta – vezi şi tu cum e…

— Adică să fiu eu judecat în locul vostru, da? Ie-te ce-i trecu prin minte. Proiectul e proiect. Şi laturile să fie drepte – să nu iasă rotunjit jos.

Până să se îndrepte Podduev, până să-şi scoată joarda şi picioarele din lut, cei trei îşi ridicaseră feţele, spre el – una acoperită de barbă neagră, alta ca de câine hăituit, a treia acoperită de puf, nebărbierită încă niciodată – şi zăpada cădea peste feţele acelea, de parcă n-ar fi fost vii, iar ei se uitau spre el în sus. Şi ăl' tânăr îşi descleştă buzele şi spuse:

— Nu-i nimic. O să fii şi tu pe moarte, brigadirule!

Podduev n-a făcut raport să fie băgaţi la arest, doar a consemnat exact câţi bani au câştigat, ca să nu ia asupra sa greşeala lor. Şi, dacă tot era să-şi amintească, apoi au fost cazuri şi mai tari. Trecuseră de-atunci zece ani, Podduev nu mai lucra în lagăre, şeful de brigadă fusese eliberat, conducta de gaze fusese pusă provizoriu şi s-ar putea să nici nu mai dea gaz la ora asta, iar ţevile or fi folosite acum altcumva – dar iată că se păstrase totuşi ceva, care se ridicase astăzi la suprafaţă şi-i intrase în urechi ca primul sunet al zilei:

— Ai să fii şi tu pe moarte, brigadirule!

Iar de asta Efrem nu se putea baricada prin nimic cât de cât consistent. Că mai vrea să trăiască? Şi ăl' mic voia. Că Efrem are o voinţă cât toate zilele? C-a priceput ceva nou şi-ar vrea să trăiască altfel? Boala n-ascultă de aşa ceva, boala are propriul ei proiect.

Iată, cartea asta albastră, semnată cu auriu, care înnopta de patru zile sub salteaua lui Efrem, îi fredona ceva despre credinţele Indiei, unde se spune că nu murim pe de-a-ntregul şi sufletul nostru se strămută în animale sau în alţi oameni. Un asemenea proiect ar fi fost acum pe placul lui Podduev: de-ar reuşi să păstreze măcar ceva din ce-i al lui,

să nu dispară chiar totul. De-ar reuşi să treacă măcar ceva din el prin vama morţii.

Numai că nu credea nici cât negru sub unghie în această reîncarnare a sufletelor.

Îl puşca dinspre gât spre cap, fără-ncetare, într-un ritm egal de-acum, într-o măsură de patru timpi. Şi iată ce voiau să-i bage în cap cei patru timpi: Murit – Efrem – Podduev – Stop. Murit – Efrem – Podduev – Stop.

Şi-aşa, la nesfârşit. Iar apoi începu să-şi repete şi singur aceste cuvinte. Şi, pe măsură ce le repeta, se desprindea parcă tot mai mult de Efrem Podduev, condamnatul la moarte. Se obişnuia cu moartea lui cum te obişnuieşti cu moartea vecinului. Iar acel ceva care, în el, cugeta la moartea vecinului Efrem Podduev, acel ceva s-ar fi zis că nu urma să moară.

Dar Podduev, vecinul? Acesta se pare că n-avea scăpare. Poate doar dac-ar bea iască de mesteacăn? Dar în scrisoare spune că trebuie băută vreme de-un an întreg, fără întreruperi. Pentru asta ar fi nevoie de vreo două puduri de iască uscată, iar dacă era proaspătă – de patru… Asta ar însemna vreo zece pachete. Pe deasupra, iasca nu trebuia să fie stătută, ci cât mai proaspăt culeasă din copac. Aşa că nu trebuiau trimise toate coletele deodată, ci pe rând, frumuşel, o dată pe lună. Cine să-i adune pachetele astea şi să i le trimită la timp? De-acolo, din Rusia, adică.

Numai un om apropiat, drag, ar fi putut-o face.

Mulţi, tare mulţi oameni trecuseră prin viaţa lui Efrem şi niciunul dintre ei nu i-a rămas în chip de fiinţă apropiată.

Ar fi putut s-o facă, să culeagă iasca şi s-o trimită, prima lui soţioară, Amina. Acolo, dincolo de Urali, nici nu mai avea cui să-i scrie, decât ei. Iar ea-i va scrie: „N-ai decât să crapi în şanţ, ţap bătrân!” Şi va avea dreptate.

Adică va avea dreptate după cum se obişnuieşte. Fiindcă iată, după cărticica asta albastră, n-ar avea dreptate. Dacă te luai după ea, reieşea că Aminei trebuie să i se facă milă de el, ba chiar să înceapă să-l iubească – nu ca pe un soţ, ci,

pur şi simplu, ca pe un om în suferinţă. Şi să-i trimită colete cu iască.

Adevărul era c-avea multă dreptate cartea aia; dacă toţi ar începe deodată să trăiască după legea ei…

Atunci îi intrară, plutind, în urechile amorţite cuvintele geologului, care spunea că trăieşte pentru muncă. Şi-atunci i-a ciocănit Efrem cu unghia în carte.

Apoi se adânci din nou, fără a vedea sau auzi nimic, într-ale lui. Şi iar îi puşca în cap.

Asta era singura lui grijă, că-l istoveau puşcăturile astea, fiindcă altfel cel mai uşor şi cel mai plăcut ar fi fost pentru el acum să nu se mişte, să nu se trateze, să nu mănânce, să nu vorbească, să nu audă şi să nu vadă.

Să înceteze, pur şi simplu, să existe.

Dar fu scuturat de picior şi de braţ – era Ahmadjan, care îl ajuta să se scoale, iar fata de la chirurgie se pare că aştepta de mult lângă el să-i schimbe bandajul.

Şi iată că Efrem era nevoit să se ridice pentru a porni după ceva care nu-i era necesar. Trebuia să le transmită celor şase puduri ale corpului său voinţa de a se scula: să-şi încordeze picioarele, braţele, spinarea şi, din pacea în care începuseră să se cufunde oasele îmbrăcate în carne, să-şi oblige încheieturile să lucreze, greutatea – să se ridice, să închipuie un stâlp, să-l îmbrace în haina de pijama şi să-l ducă prin coridoare şi pe scări, spre un chin lipsit de noimă – desfăşurarea, iar apoi înfăşurarea a zeci de metri de bandaj.

Toate astea luau mult timp, erau dureroase şi însoţite de un uruit cenuşiu. În afara Evgheniei Ustinovna, mai erau doi chirurgi care nu operau niciodată singuri, iar ea le explica şi le arăta ceva, adresându-i-se şi lui Efrem, dar el nu-i răspundea.

Aşa simţea el, că ei doi nu mai au ce discuta. Uruitul cenuşiu, neutru, învăluia tot ce se spunea.

Îl înfăşurară într-un colac alb, mai masiv decât cel de până atunci, şi-aşa se întoarse în salon. Ceea ce-l încolăcea

ajunsese să fie mai mare decât capul lui – şi doar vârful adevăratului său cap se zărea de sub bandaj.

Atunci îl întâlni pe Kostoglotov. Mergea, cu punguţa de mahorcă în mână.

— Ei, ce-au hotărât?

Efrem se gândi: chiar, ce-or fi hotărât? Şi, cu toate, că-n cabinetul de pansamente nu încercase parcă să înţeleagă nimic, acum pricepuse şi răspunse clar:

— Să crapi unde-oi vrea, dar nu-n curtea mea.

Federau privea îngrozit la gâtul monstruos, care poate că-l aştepta şi pe el, şi întrebă:

— Vă externează?

Şi abia din această întrebare înţelese Efrem că nu are voie să se culce din nou în pat, cum ar fi vrut, ci că trebuie să se pregătească de externare.

Iar apoi el, care nici nu se putea apleca, urmă să-şi îmbrace hainele obişnuite. Iar apoi – să-şi târască, nevolnic, stâlpul corpului pe străzile oraşului.

Şi i se păru insuportabil faptul că mai trebuia să facă efortul de a duce la bun sfârşit toate aceste treburi, nu se ştie în ce scop şi la ce bun.

Kostoglotov nu-l privea cu milă, nu, ci cu compasiune soldăţească: glonţul ăsta s-a nimerit să fie pentru tine, iar următorul s-ar putea să fie al meu. Nu cunoştea viaţa de dinainte a lui Efrem, nu se împrietenise cu el în salon, dar firea lui directă îi plăcea şi nu era nici pe departe cel mai rău om pe care-l întâlnise Oleg în viaţă.

— Hai, ţine Efrem! Bătu el palma.

Răspunzând la strânsoare, Efrem rânji:

— Pe lume se iveşte – titirez se învârteşte; de cum se-nălţează – turbează; ortul popii dat-a – calea, sprâncenata.

Oleg se întorsese deja cu spatele, pregătindu-se să iasă la fumat, când pe uşă intră laboranta care-aducea ziarul şi, văzându-l mai aproape, i-l întinse lui. Kostoglolov îl luă, îl despături, dar Rusanov observă ce se întâmplă şi-i reproşă

laborantei, care nu apucase încă s-o şteargă, cu glas tare şi foarte jignit:

— Ia staţi! Ia staţi! Doar v-am rugat, cât se poate de clar, să-mi daţi întâi mie ziarul!

O sfâşiere reală îi răsunase în glas, dar Kostoglotov nu se îndură de el, ci-l repezi doar:

— Şi de ce aţi fi, mă rog, dumneavoastră, primul?

— Cum adică, de ce? Cum adică? Suferea cu voce tare Pavel Nikolaevici pentru evidenţa dreptului său indiscutabil, care, totuşi, nu putea fi demonstrat prin cuvinte.

Ceea ce simţea el când un altul lua, cu degete profane, şi despăturea ziarul proaspăt sosit era nici mai mult nici mai puţin decât gelozie. Niciunul dintre cei de-aici n-ar fi putut înţelege ceea ce înţelegea Pavel Nikolaevici. El interpreta ziarul ca pe o instrucţie cifrată, chiar dacă aparent deschisă, în care nu totul poate fi exprimat direct, dar din care un om priceput şi ştiutor putea – după tot felul de indicii mărunte, după aşezarea articolelor în pagină, după ceea ce nu apărea, fiind evitat – să-şi facă o imagine corectă despre ultimele tendinţe.

Iată de ce Rusanov trebuia să citească primul ziarul.

Dar aceste lucruri nu le putea spune aici! Aşa că lui Pavel Nikolaevici nu-i rămăsese decât să se plângă:

— Mie o să mi se facă imediat o injecţie. Vreau şi eu să mă uit, până la injecţie.

— Injecţie? Roadeoase se mai înmuie. Im-m-mediat…

Termină de cercetat ziarul în fugă, se uită peste materialele sesiunii şi celelalte anunţuri înghesuite, din pricina acesteia, prin colţuri. El, oricum, se ducea să fumeze. Începuse deja să foşnească ziarul, dându-l mai departe, când deodată observă ceva, se vârî în ziar şi începu aproape imediat să repete, pronunţându-le cu o voce tensionată, de parcă le-ar fi frecat între limbă şi cerul gurii, mereu aceleaşi cuvinte contopite:

— F-f-f-foar-te-n-te-re-sant… F-f-f-foar-te-n-te-re-sant…

Cele patru lovituri beethoveniene ale Destinului îi răsunaseră deasupra capului – dar în salon nimeni nu le auzise şi poate nici n-avea să le audă – aşa că altceva ce putea spune cu voce tare?

— Da' ce s-a-ntâmplat? Ce-i? Se nelinişti, acum de-a binelea, Rusanov. Dar daţi-mi odată ziarul ăla!

Kostoglotov nu simţi nevoia să-i arate nimănui nimic. Şi nici lui Rusanov nu-i răspunse. Adună paginile ziarului, le mai împături o dată, în două şi în patru, cum fusese strâns la început, dar, gros de şase pagini, el nu se mai îndoi pe-aceleaşi locuri şi stătea umflat. Făcând un pas către Rusanov (iar acela către el), îi transmise ziarul. Şi, tot atunci, până să iasă, îşi desfăcu punguţa de mătase şi începu să ruleze cu mâini tremurătoare o mică ţigară de mahorcă în hârtie de ziar.

Tot cu mâini tremurătoare desfăcea ziarul şi Pavel Nikolaevici. Acest „foarte-nteresant” al lui Kostoglotov îl lovise ca un şiş în coaste. Ce anume putea să fie „foarte-nteresant” pentru Roadeoase?

Îşi plimbă ochii ca un cunoscător, trecând peste fleacuri, peste titluri, peste materialele sesiunii şi deodată, şi deodată…

Cum? Cum…?

Cules cu litere obişnuite, deloc mari, total nesemnificativ pentru cei care nu se pricep, din pagină ţipa, ţipa… Un ordin nemaivăzut! Imposibil! Privind schimbarea totală a completului Curţii Supreme de Justiţie!

Cum?! Matulevici, locţiitorul lui Ulrich?! Detistov? Pavlenko? Klopov? Şi Klopov! De când exista pe lume Curtea Supremă, Klopov a fost mereu acolo! Iar acum Klopov era destituit!… Păi, cine va veghea cadrele? Nişte nume cu totul noi… Toţi cei care judecaseră vreme de-un sfert de secol – măturaţi dinlr-o singură lovitură? Toţi?!

Asta nu putea fi o întâmplare!

Era un pas al istoriei…

Broboane de sudoare apăruseră pe faţa lui Pavel Nikolaevici. Abia reuşise să se liniştească spre dimineaţă, spunându-şi că toate temerile sale sunt nemotivate, când iată…

— Injecţia dumneavoastră.

— Cum? Sări el, ca un dement.

Doctoriţa Gangart stătea lângă el, cu seringa pregătită.

— Descoperiţi-vă mâna, Rusanov. Trebuie să vă fac injecţia.

Incompatibilitate.

Se târa. Se târa printr-o ţeavă de beton – sau poate nu era ţeavă, printr-un tunel poate, din care se iţeau pe margini fiarele armăturii, de care se agăţa câteodată, anume cu partea dreaptă a gâtului, cu cea bolnavă. Se târa pe piept şi cel mai tare simţea greutatea corpului care-l turtea de pământ. Această greutate era mult mai mare decât greutatea corpului său, nu era obişnuit cu o asemenea povară, era strivit, pur şi simplu. La început crezuse că-l apasă, de sus, betonul – dar nu, propriul lui corp era atât de greu. Îl simţea şi-l târa ca pe-un sac cu fiare vechi. Îi trecu prin cap şi gândul că, apăsat de o asemenea greutate, s-ar putea să nici nu fie capabil să se ridice în picioare, dar cel mai important era să iasă din trecătoarea asta, să respire, să zărească măcar lumina. Dar tunelul nu se mai termina, nu se mai termina, nu se mai termina.

Atunci glasul cuiva – fără glas însă, ci transmiţându-i doar gândurile, îi comandă s-o cotească, să se târască într-o parte. Cum să mă târăsc într-acolo, dacă acolo e zid? Se gândi el. Însă, cu aceeaşi greutate cu care i se turtea corpul, îi fusese dată şi comanda indiscutabilă de a se târî spre stânga. El începu să geamă şi continuă să se târască – şi se târa, într-adevăr, ca şi până atunci, înainte. Totul continua să fie la fel de greu şi nu se întrezăreau nici vreo lumină, nici capătul. Abia se obişnuise aici, când aceeaşi voce pătrunzătoare îi ordonă s-o ia la dreapta, dar repede. Începu să dea din coate şi din tălpi şi, cu toate că-n dreapta

era un zid compact, el se târa totuşi şi parcă reuşea. Tot timpul se proptea de perete cu gâtul şi capul îi plesnea de durere. Atât de greu nu-i fusese încă niciodată în viaţă şi cel mai nedrept ar fi fost să moară aici, fără a atinge capătul.

Dar, deodată, îşi simţi picioarele uşurate – deveniseră uşoare, de parcă fuseseră umflate cu aer, şi începuseră să se ridice, picioarele, iar pieptul şi capul le avea în continuare lipite de pământ. Îşi încordă auzul – nu venea nici o comandă. Atunci, se gândi că uite-aşa ar putea să iasă de-aici: picioarele n-au decât să se ridice din tunel, iar el se va târî cu spatele, în urma lor, şi va ieşi. Şi, într-adevăr, începu să meargă cu spatele şi, arcuindu-şi braţele – de unde luase atâta forţă? —, începu să se târască în urma picioarelor înapoi, prin gaură.

Gaura era îngustă, dar mai rău era că tot sângele i se strânsese în cap şi se gândea că aici va muri, că o să-i crape capul. Totuşi se mai împinse o dată cu braţele în pereţi – era jupuit peste tot – şi ieşi.

Se trezi pe-o conductă, în mijlocul unui şantier, numai că era pustiu, probabil că ziua de lucru se terminase. În jur era noroi, mocirlă. Se aşeză pe conductă să se odihnească – şi văzu stând alături o fată în haine de lucru, murdare, dar cu capul neacoperit; părul de culoarea paiului îl avea lăsat liber, fără nici un pieptene, fără nici un ac. Fata nu se uita la el, stătea şi ea aşa, pur şi simplu, dar aştepta de la el o întrebare, ştia asta. La început, se sperie, dar apoi înţelese că ea se teme încă şi mai mult de el. Nu-i ardea câtuşi de puţin de discuţii, dar ea aştepta atât de tare întrebarea încât el o puse:

— Fată, unde-i maică-ta?

— Nu ştiu, răspunse fata, cu privirea-n pământ şi rozându-şi unghiile.

— Păi, cum nu ştii? El începuse să se supere. Trebuie să ştii. Şi trebuie s-o spui sincer. Să scrii totul exact aşa cum e… De ce taci?… Te mai întreb o dată, unde e maică-ta?

— Şi eu care voiam să vă întreb pe dumneavoastră, îşi ridică fata ochii din pământ.

Ea îl privi – şi avea ochii apoşi. El se cutremură şi înţelese de câteva ori, dar nu de câteva ori la rând, ci toate dintr-o singură dată. Înţelese că-i fiica lucrătoarei de la presă – Gruşa, arestată pentru c-a trăncănit împotriva Conducătorului Popoarelor. Şi că această fiică îi adusese un chestionar inexact, că-i ascunsese ceva, iar el o convocase şi-o ameninţase că va fi judecată pentru răspunsurile incorecte, şi atunci ea s-a otrăvit. Ea se otrăvise, dar acum, după păr şi ochi, el îşi dădu seama că, de fapt, se înecase. Şi-şi mai dădu seama că ea îşi dăduse seama cine e el. Şi-şi mai dădu seama că, dacă ea se înecase, iar el stătea alături de ea – înseamnă că şi el murise.

Şi-l trecură toate năduşelile. Îşi şterse transpiraţia, iar ei îi spuse:

— Ce căldură poate să fie! De unde-aş putea bea nişte apă, nu ştii?

— Ie-te, îi făcu fata un semn din cap.

Îi arătase un soi de covată sau ladă, plină de apă de ploaie stătută, amestecată cu un soi de argilă verde. Şi atunci Înţelese din nou că ea înghiţise pe vremuri apă dintr-asta şi voia ca şi el să se înece acum cu ea. Dar dacă ea vrea asta, înseamnă că el mai este încă viu?

— Uite ce-i, recurse el la un vicleşug, pentru a scăpa de ea. Du-te de chemă-mi-l încoace pe şeful de şantier. Şi să aducă şi o pereche de cizme pentru mine, fiindcă altfel cum vrei să trec?

Fata dădu din cap, sări de pe conductă şi plecă lipăind prin băltoace, neglijentă cum era, cu părul neacoperit, doar în salopetă şi cizme, cum poartă fetele pe şantiere.

Iar el voia atât de tare să bea, încât se hotărâse să bea şi din covată asta. Dacă o să bea puţin, n-o să se-ntâmple nimic.

Coborî şi el şi observă cu mirare că nu alunecă deloc în noroi. Pământul de sub picioare era cumva nedefinit. Şi

totul în jur era nedefinit, nu se vedea nimic în depărtare. Ar fi putut să continue să meargă astfel, dar brusc se sperie că pierduse o hârtie importantă. Îşi controlă buzunarele – toate buzunarele deodată, şi, chiar înainte ca mâinile să-şi fi terminat treaba, înţelese că, într-adevăr, o pierduse.

Se sperie imediat, se sperie foarte tare, fiindcă, aşa cum sunt vremurile în ziua de azi, oamenii nu trebuie să citească hârtii de acest soi. El ar putea avea mari neplăceri. Înţelese imediat unde-o pierduse – la ieşirea din tunel. Şi-o porni repede înapoi. Dar nu găsea locul. Nu mai recunoştea deloc locul. Nu mai era nici un fel de conductă. În schimb, umblau de colo-colo muncitorii. Asta era cel mai rău: puteau s-o găsească ei!

Muncitorii erau cu toţii necunoscuţi, tineri. Un băiat în haină de doc, cum au sudorii, cu aripioare pe umeri, se opri şi începu să-l privească. De ce se uită aşa? O fi găsit-o el?

— Ascultă, băiete, n-ai nişte chibrituri? Întrebă Rusanov.

— Păi, tu nu fumezi, răspunse sudorul.

(Toate le ştiu! De unde le ştiu?)

— Mie pentru altceva îmi trebuie chibriturile.

— Păi, pentru ce altceva? Îl studie sudorul.

Într-adevăr, ce răspuns tâmpit dăduse! Era răspunsul tipic al diversionistului. Poate au de gând să-l reţină aici, iar între timp s-ar putea găsi şi hârtia. De altfel, şi de chibrituri, pentru asta avea nevoie – ca să ardă hârtia aceea.

Iar băiatul se apropia de el, tot mai mult şi mai mult – Rusanov se sperie foarte tare, avea toi soiul de presimţiri.

Băiatul îl privi apropiindu-şi ochii de ochii lui şi spuse clar, răspicat:

— Judccând după faptul că Elceanskaia mi-a încredinţat, cum ar veni, prin testament, fata, deduc că se simte vinovată şi aşteaptă să fie arestată.

Rusanov începu să tremure, zgâlţâit de friguri:

— Dar, dumneavoastră, de unde ştiţi?

(Întrebase şi el aşa, dar, de fapt, era clar că băiatul tocmai citise hârtia lui: era cuvânt cu cuvânt ceea ce scria acolo!)

Însă sudorul nu răspunse nimic şi se duse-n drumul său.

Rusanov începu să se agite! Era clar că aici, prin apropiere, zace declaraţia lui şi trebuia, repede, cât mai repede găsită!

Se repezi printre nişte ziduri, o coti pe după colţuri, inima-i sărea înainte, iar picioarele nu reuşeau să ţină pasul, picioarele i se mişcau încet de tot, erau exasperante! Dar iată că, până la urmă, zări hârtiuţa! A înţeles, de la început, că ea trebuie să fie. Vru să fugă spre ea, dar picioarele nu-l duceau deloc. Atunci, se lăsă în patru labe şi, împingându-se mai mult în braţe, o porni spre hârtie. Numai să nu pună cineva mâna pe ea înaintea lui! Numai să nu i-o ia înainte, să nu i-o smulgă!

Mai aproape, mai aproape… În sfârşit, apucă hârtia! Ea era! Însă nu mai avea nici măcar atâta forţă în degete cât s-o rupă şi se culcă să se odihnească, iar hârtia o strâhse sub el.

Atunci, cineva îi atinse umărul. Hotărî să nu se întoarcă şi să nu scape din mâini hârtia. Însă atingerea era delicată, era o mână de femeie, şi Rusanov înţelese că era chiar Elcianskaia.

— Prietene! Întrebă ea blând, aplecată probabil chiar la urechea lui. Auzi, prietene! Spuneţi-mi, unde-i fiica mea? Ce-aţi făcut cu ea?

— E într-un loc bun, Elena Fiodorovna, nu vă faceţi griji! Răspunse Rusanov, fără să întoarcă însă capul spre ca.

— Dar în care loc anume?

— La o casă de copii.

— Dar la care casă de copii?

Nu-l interoga, vocea ei suna trist.

— Asta, zău că n-o mai ştiu.

Ar fi vrut de-acum sincer să-i răspundă, dar nu ştia nici el: nu el o dusese, plus că s-ar putea să fi fost mutată de-acolo.

— Dar e înscrisă cu numele meu? Răsunau aproape tandru întrebările ce veneau din spatele lui.

— Nu, spuse plin de compătimire Rusanov. Aşa-i regula: numele de familie se schimbă. Eu n-am nici un amestec, aşa-i regula.

Zăcea, amintindu-şi că pe cei doi Elcianski aproape că-i iubise. Nu le purta nici un fel de pică. Şi, dacă fusese nevoit să-l denunţe pe bătrân, o fă-cuse doar fiindcă-l rugase Ciuhnenko, căruia Elcianski îi făcea greutăţi la servici. După ce soţul fusese arestat, Rusanov le purtase sincer de grijă soţiei şi fiicei şi de aceea mama, aşteptându-se să fie arestată, îi încredinţase lui fata. Dar cum se întâmplase de o denunţase şi pe ea – nu mai reuşea să şi amintească.

Acum se răsuci jos, pe pământ, pentru a se uita la ea, dar ea nu era a-colo, nu era deloc (de altfel, ea murise, cum ar fi putut să fie?), în schimb simţi o înţepătură puternică în gât, în dreapta. Îşi îndreptă capul şi continuă să zacă. Trebuia să se odihnească – era atât de obosit, cum nu mai fusese niciodată!

Tot corpul îi era frânt.

Locul acela, unde stătea el culcai, era un fel de galerie de mină, însă ochii i se obişnuiseră cu întunericul şi observă alături de sine, pe pământul presărat cu cărbune mărunt, aparatul de telefon. Asta-l miră, într-adevăr, foarte tare – de unde putea s-apară aici un telefon ca la oraş? Te pomeneşti că mai şi funcţionează? Atunci poate suna să i se-aducă de băut. Şi să fie dus la spital.

Luă receptorul, dar, în loc de ton, auzi o voce alertă, hotărâtă:

— Tovarăşe Rusanov?

— Da, da, îşi adună Rusanov degrabă puterile (se simţea cumva din pornire că-i o voce de sus, nu de jos).

— Treceţi pe la Tribunalul Suprem.

— La Tribunalul Suprem? Am înţeles! Imediat! Bine! Şi era deja pe cale să pună receptorul, când îşi aminti: Dar, iertaţi-

mă vă rog, la care Tribunal Suprem – la cel vechi sau la cel nou?

— La cel nou, i se răspunse cu răceală. Grăbiţi-vă.

Şi receptorul fu pus.

Deodată-şi aminti toată povestea cu schimbarea Tribunalului şi se blestemă că ridicase primul receptorul. Matulevici nu era… Klopov nu era… Da, şi nici Beria nu era – ce timpuri!

Trebuia totuşi să se ducă. Singur n-ar fi avut puterea să se scoale, dar fiindcă fusese convocat trebuia să se ridice. Îşi încorda cele patru membre, se sălta un pic şi cădea din nou, ca un viţel care încă nu învăţase să meargă. E adevărat că nu i se fixase o oră exactă, însă i se spusese: „Grăbiţi-vă”. În sfârşit, ţinându-se de perete, se ridică în picioare. Şi o porni aşa, încetişor, pe picioarele moi, nesigure, ţinându-se mereu de perete. Pe deasupra, nu se ştie de ce, îl mai durea şi gâtul în dreapta.

Mergea şi se gândea: doar n-or să-l judece? Este oare posibilă o asemenea cruzime: să fie judecat, după trecerea atâtor ani? Of, schimbarea asta a Tribunalului! Of, nu-i a bine! Ce să-i faci, cu tot respectul lui pentru Curtea Superioară de Justiţie, nu-i rămânea altceva decât să se apere şi acolo. Va avea curajul de a se apăra!

Iată ce le va spune: nu eu condamnam! Şi nici ancheta n-o conduceam eu! Eu semnalam doar bănuielile. Dacă în veceul public găsesc fâşii de ziar cu portretul rupt al Conducătorului, obligaţia mea e să depun acest colţ de hârtie şi să atrag atenţia. Iar rostul procuraturii e să verifice! Poate să fie o îmâmplare, dar poate că nu e. De aceea se fac cercetări, pentru a clarifica adevărul! Eu nu făceam decât să-mi îndeplinesc o simplă datorie cetăţenească.

Asta le va spune: toţi aceşti ani a fost important să însănătoşim societatea! S-o însănătoşim moral! Iar asta era imposibil fără o curăţire a societăţii. Iar curăţirea nu se putea face decât cu cei cărora nu le e scârbă de făraş.

Pe măsură ce se desfăşurau în el argumentele, se-ncingea tot mai mult, gândindu-se cum avea să le expună în faţa lor.

Acum chiar voia să ajungă mai repede, să fie chemat mai repede înăuntru şi să le strige în faţă:

— N-am făcut-o singur! De ce mă judecaţi tocmai pe mine? Cine n-a făcut-o? Şi cum ar fi rezistat în funcţie, dacă n-ar fi ajutat?! Guzun? Păi, n-a intrat şi el la puşcărie?

Se-ncordase de parcă ar fi ţipat deja, dar observă că nu striga câtuşi de puţin, i se umflase doar gâtul. Şi-l durea.

Acum parcă nu mai mergea prin labirintul galeriei, ci, pur şi simplu, pe un coridor, şi cineva îl strigă din spate:

— Paşka! Doar n-oi fi bolnav? Ce-ai de te târăşti în halul ăsta?

El se învioră şi, se pare, începu să meargă ca un om sănătos. Se întoarse să vadă cine-l strigă – era Zveinek, în haină militară, cu centiron.

— Dar tu încotro te duci, Ian? Întrebă Pavel şi se miră de ce-o fi acela atât de tânăr. Adică, fusese el tânăr, dar câţi ani trecuseră de atunci?

— Cum, încotro? Ca şi tine, la comisie.

Adică, la ce comisie? Încercă să ghicească Pavel. Parcă fusese chemat în altă parte, dar nu mai reuşea să-şi amintească unde anume.

Începu să meargă în pas cu Zveinek şi-o porni alături de el vioi, repede, tinereşte. Simţi că n-are nici douăzeci de ani împliniţi, că-i încă flăcău.

Traversau o încăpere mare, unde, la o mulţime de birouri funcţionăreşti, şedea intelectualitatea – contabili bătrâni cu bărbi preoţeşti şi cu cravate; ingineri cu ciocănele la butonieră; doamne în vârstă, arătând ca nişte boieroaice; dactilografe tinerele, fardate, cu fuste mai sus de genunchi.

De cum intrară el şi cu Zveinek, bătând pasul ritmat, la patru cizme, cei vreo treizeci de oameni se întoarseră spre ei, unii se ridicaseră pe jumătate, alţii se înclinau de pe scaun, şi toţi îşi roteau capul după ei, urmărindu-i din ochi,

şi pe toate feţele se putea vedea teama, iar Pavel şi Ian erau flataţi de-acest lucru.

Apoi intrară în camera următoare, îi salutară pe ceilalţi membri ai comisiei şi se aşezară la masă, punând dosarele pe faţa de masă roşie.

— Hai, daţi-i drumul! Dădu ordin Vanika, preşedintele.

Îi dădură deci drumul. Prima intră tanti Gruşa, de la secţia de forjă.

— Tanti Gruşa, tu ce cauţi aici? Se miră Vanika. Noi curăţăm aici aparatul, tu ce treabă ai? Să nu-mi spui că te-ai căţărat în aparat.

Toţi începură să râdă.

— Ei, nici chiar aşa, dar, vezi, nu se pierdu tanti Gruşa, mi-a crescut fata, ar trebui s-o aranjez la grădiniţă, ce ziceţi?

— Bine, tanti Gruşa! Strigă Pavel. Fă o cerere, aranjăm noi ceva. Treaba cu fata o aranjăm! Iar acum nu ne mai deranja, avem de curăţat intelectualitatea!

Şi se-ntinse spre carafă să-şi toarne apă – însă carafa se dovedi a fi goală. Atunci îi făcu semn din cap vecinului să-i dea carafa din celălalt capăt al mesei. I-au transmis-o, dar şi aceasta era goală.

Iar lui îi era atât de sete încât îl ardea gâilejal.

— Apă! Ceru el. Apă!

— Imediat, spuse doctoriţa Gangart, o să vi se aducă imediat apă.

Rusanov deschise ochii. Ea şedea din nou alături de el, pe pat.

— Am compot în noptieră, articulă Pavel Nikolaevici, cu voce stinsă.

Avea frisoane, dureri surde, iar în cap simţea un dangăt greu.

— Bine, atunci vă dăm compot, zâmbi Gangart cu buzele ei subţirele.

Deschise singură noptiera, scoase sticla cu compot şi paharul.

În ferestre se ghicea lumina soarelui în amurg. Pavel Nikolaevici trase cu coada ochiului cum îi toarnă Gangart compotul. Să nu-i pună ceva în el.

Compotul dulce-acrişor îi pătrundea plăcut în tot corpul.

Pavel Nikolaevici sorbi, de pe pernă, din mâinile doctoriţei Gangart, tot paharul.

— Azi mi-a fost rău, se plânse el.

— N-aş spune, aţi suportat destul de bine injecţia, îl contrazise Gangart. Numai că astăzi v-am mărit doza.

O nouă bănuială îl înţepă pe Rusanov.

— Şi-o să mi-o măriţi de fiecare dată?

— De-acum încolo va rămâne ca aceea de azi. Vă veţi obişnui şi vă va fi mai uşor.

Iar broasca râioasă a tumorii stătea sub maxilar cum stătuse şi până atunci.

— Dar Tribunalul Suprem?… Începu el, dar amuţi brusc.

Începuse să confunde delirul cu realitatea.

Rădăcina de Issâk-Kuli

Vera Kornilievna, neliniştită pentru felul în care va suporta Rusanov doza completă, îl vizită în ziua aceea de câteva ori, apoi zăbovi la el şi după terminarea zilei de lucru. Dacă de serviciu ar fi fost, cum era prevăzut în grafic, Olimpiada Vladislavovna, n-ar fi fost nevoie să vină atât de des, dar ea fusese totuşi luată, până la urmă, la cursurile casierilor sindicali şi-n locul ei făcea de gardă Turgun, iar el era prea nepăsător.

Rusanov suportase injecţia cam greu, totuşi în limitele admisibile. După injecţie i se dăduse un somnifer, aşa că nu s-a trezit, însă se foise neliniştii, se bâţâise, gemuse. De fiecare dată Vera Kornilievna stătea să-l observe o vreme şi-i lua pulsul. El se chircea, apoi îşi întindea din nou picioarele. Faţa i se înroşise şi era udă leoarcă. Fără ochelari şi culcat pe pernă, capul lui nu mai avea deloc aerul impunător, de şef. Părul rar, alb, rămas pe marginea cheliei, era lipit de creştet.

Dacă tot venea însă, mereu, în salon, Vera Kornilievna mai făcea, paralel, şi alte treburi. Se externa Podduev, care era considerat starostele salonului, şi, cu toate că această funcţie nu însemna nimic, totuşi se cuvenea să existe. Aşa că, trecând pe lângă patul lui Rusanov, Vera Kornilievna anunţă:

— Kostoglotov. Începând de azi, sunteţi starostele salonului.

Kostoglotov se culcase peste plapumă, îmbrăcat, şi citea ziarul (Gangart venise deja pentru-a doua oară, iar el tot citea ziarul). Aşteptându-se oricând de la el la o ieşire, Gangart îşi însoţi cuvintele de un zâmbet vaporos, arătând astfel că înţelege şi ea cât de lipsite de sens sunt toate astea. Kostoglotov ridică din ziar un chip vesel şi, neştiind cum să-şi exprime mai bine respectul faţă de medic, îşi trase un pic picioarele lungi, prea întinse de-a lungul patului. Avea o înfăţişare foarte binevoitoare, dar de spus spuse următoarele:

— Vera Kornilievna! Dumneavoastră vreţi să-mi daţi o lovitură morală. Nici un administrator nu-i scutit de greşeli, iar câteodată cade chiar în ispita puterii. De-aceea, după o reflecţie de mai mulţi ani, mi-am jurat, în sufletul meu, să nu mai ocup niciodată o funcţie administrativă.

— Deci aţi mai ocupat cândva? Şi era una înaltă? Se lăsase şi ea antrenată de tonul amuzant pe care-l adoptase el.

— Cea mai înaltă a fost de ajutor de comandant de pluton. Dar, practic, era chiar mai înaltă de-atât. Comandantul meu de companie, ca urmare a incapacităţii sale şi-a deplinei lui obtuzităţi, a fost trimis, drept răsplată, la cursuri de perfecţionare, de unde urma să se întoarcă cel puţin comandant de baterie, dar asta la o altă divizie. Iar celălalt ofiţer, cel trimis în locul lui, a fost ataşat imediat la secţia politică, pe un post auxiliar. Comandantul meu de divizie n-a protestat, fiindcă eu eram un topograf destul de bun şi băieţii mă ascultau. Astfel am fost, vreme de doi ani, cu grad de sergent-major, comandant de companie – de la Eleţ

până la Frankfurt pe Oder. Şi trebuie să spun c-au fost cei mai frumoşi ani din viaţa mea, oricât ar părea de caraghios.

Totuşi, chiar şi cu picioarele strânse sub el, era cam nepoliticos, aşa că le coborî pe duşumea.

— Păi, vedeţi, zâmbetul binevoitor nu părăsea faţa doctoriţei Gangart nici când îl asculta pe el, nici când vorbea ea. Păi, atunci de ce mă refuzaţi? O să vă fie din nou bine.

— Drăguţă logică! Să-mi fie mie bine! Dar democraţia? Nu vedeţi că încălcaţi principiile democraţiei: salonul nu m-a ales, alegătorii nici măcar nu-mi cunosc biografia… De altfel, nici dumneavoastră n-o cunoaşteţi…

— Atunci haideţi, povestiţi-o.

Ea nu vorbea niciodată tare şi ci îşi coborâse vocea atât cât să-l audă numai ea. Rusanov dormea, Zaţârko citea, patul lui Podduev era deja liber, nu-i auzea aproape nimeni.

— E prea lung. Şi pe urmă sunt jenat de faptul că eu stau jos, iar dumneavoastră în picioare. Nu se discută astfel cu o femeie. Dar, dacă m-aş ridica în poziţie de drepţi pe coridor, aş arăta încă şi mai stupid. Luaţi loc pe patul meu, vă rog.

— De fapt, eu ar trebui să mă cam duc, spuse ea. Şi se aşează pe margine.

— Vedeţi, Vera Kornilievna, tocmai pentru fidelitatea mea faţă de democraţie am suferit eu cel mai mult în viaţă. Am încercat să răsădesc democraţia în armată – adică filosofam cam mult. Din pricina asta, în '39, nu m-au trimis la academie, ci m-au lăsat în grad de soldat neinstruit, iar în '40 am ajuns la academie, dar i-am răspuns odată obraznic unui şef de acolo şi m-au dat afară. Aşa că abia în '41 am terminat, cu chiu cu vai, cursurile de sublocotenenţi, în Orientul Îndepărtat. Ca să fiu sincer, îmi părea tare rău că nu sunt ofiţer, toţi prietenii mei deveniseră ofiţeri. În tinereţe, suferi pe chestii dintr-astea. Dar dreptatea era pentru mine mai presus.

— Am avut şi eu pe cineva foarte apropiat, spuse Gangart, uitându-se în plapumă, cu o soartă asemănătoare: un om

deosebit – soldat de rând şi el. O jumătate de pauză, o clipă de tăcere zbură între capetele lor, şi ea-şi ridică ochii. Dar dumneavoastră aţi rămas şi acum la fel.

— Adică de rând sau deosebit?

— Obraznic. Să luăm, de exemplu, felul în care discutaţi cu medicii! Mai ales, cu mine.

I-o spusese pe un ton sever, dar avea o severitate ciudată, îmbibată toată de melodie, cum erau toate cuvintele şi mişcările Verei Gangart.

— Cu dumneavoastră? Eu vorbesc cu dumneavoastră extrem de respectuos. Este modul meu superlativ de a discuta, dumneavoastră încă nu ştiţi. Iar, dacă aveţi în vedere prima zi, înseamnă că nu vă imaginaţi în ce strânsoare de cleşte mă aflam. Cu greu m-au lăsat, aşa muribund cum eram, să plec din regiune. Am ajuns aici şi, în loc de iarnă, dau peste o ploaie torenţială, iar eu – eram cu cizmele de pâslă sub braţ; la noi acolo e un ger de crapă pietrele acum. Mantaua mi se udase de puteai s-o storci. Mi-am lăsat cizmele în gară, la bagaje, am luat tramvaiul să mă duc în oraşul vechi: aveam încă de pe front adresa unui soldat de-al meu. Se făcuse deja întuneric: toţi cei din tramvai încercau să mă convingă să nu merg acolo, fiindcă o să-mi taie beregata! După amnistia din '53, când au dat drumul la toate canaliile, nu mai reuşesc să pună din nou mâna pe ei. Iar eu nici nu eram sigur că soldatul meu e la faţa locului şi nici de strada aia n-auzise nimeni. Am încercat pe la hoteluri. Holurile hotelurilor sunt atât de frumoase, mi-era şi ruşine să intru cu picioarele mele, iar în unele dintre ele erau şi locuri, dar când, în loc de buletin, le arătam adeverinţa mea de deportat – „Nu-i voie! Nu-i voie”! Ei, ce era să fac? Eram eu gata să mor, dar de ce în şanţ? Mă duc direct la miliţie: „Ascultaţi-mă, eu sunt al dumneavoastră. Găsiţi-mi un loc de dormit.” Au început să se foiască, şi ce-mi spun: „Duceţi-vă la ceaihana şi-nnoptaţi acolo, acolo nu controlăm documentele.” Dar n-am găsit ceaihanaua şi am plecat din nou la gară. De dormit n-aveam

cum, fiindcă umbla un miliţian care mă tot gonea. Dimineaţa am venit la voi, la control. Coadă. M-au consultat – cică să mă internez imediat. Acum trebuia să traversez cu două tramvaie tot oraşul până la comandament. E zi de lucru în toată Uniunea Sovietică? Este, dar comandantul a plecat şi puţin îi pasă. Nici măcar nu-i onorează pe deportaţi cu vreun bileţel: poate că vine – dar poate că nu vine. Atunci mi-a picat fisa că, dacă-i dau lui adeverinţa, s-ar putea să nu-mi mai capăt înapoi cizmele de pâslă la gară. Aşa că am luat-o din nou, cu două tramvaie, spre gară. Fiecare drum – o oră şi jumătate.

— Parcă nu-mi amintesc să fi avut cizme de pâslă. Aţi avut aşa ceva?

— Nu vă amintiţi. Fiindcă le-am vândut chiar atunci, la gară, unui uncheş. Mi-am făcut socoteala că iarna asta o voi petrece la clinică, iar până iarna următoare tot n-am să mai trăiesc. Acum, din nou, la comandament! Numai pe tramvaie am cheltuit un cervoneţ. Acolo, mai era şi-un kilometru de făcut pe jos, prin noroi, iar eu aveam dureri, abia mă târam. Şi căram peste tot sacul după mine. Noroc c-a venit comandantul. Îi las drept gaj adeverinţa de la comandamentul meu regional, îi arăt trimiterea voastră, primită la controlul ambulatoriu, şi el face acolo un semn că mă pot interna. Acum pornesc… Deocamdată nu la dumneavoastră, ci în centru. Am văzut pe afişe că la Operă o să fie „Frumoasa din pădurea adormită”.

— Aşa deci! Prin urmare aţi mai bântuit şi pe la balete! Păi, dacă ştiam, nu vă mai internam! Zău că nu!

— Vera Kornilievna, dar e o minune! Să mai vezi o ultimă dată, înainte de moarte, un balet! De altfel, şi fără să fie vorba de moarte, nu mai apucam eu să văd aşa ceva, cu deportarea mea pe vecie! Ei bine, fir-ar să fie! Spectacolul a fost înlocuit! „Frumoasa din pădurea adormită” fusese înlocuită cu „Agu-Balf'.

Râzând pe înfundate, Gangart clătina din cap. Bineînţeles că-i plăcea toată povestea asta a muribundului cu baletul, îi

plăcea foarte tare.

— Ce era să fac? La conservator, era recitalul de pian al unei doctorande. Dar era departe de gară şi n-aş mai fi prins nici un colţ de bancă. Iar ploaia biciuieşte şi biciuieşte! Nu mai aveam decât o singură soluţie: să vin să mă predau vouă. Sosesc aici – „N-avem locuri, va trebui s-aşteptaţi câteva zile.” Iar bolnavii îmi spun că aici se aşteaptă şi câte o săptămână. Unde s-aştept? Ce-mi rămânea? Dacă n-aveam şcoala lagărului, eram un om pierdut. Şi-atunci veniţi dumneavoastră de-mi mai luaţi şi hârtia din mâini? Spuneţi şi dumneavoastră, cum trebuia să vă vorbesc?

Acum, când îşi aminteau, era vesel, amândurora li se părea caraghios.

El povestea toate acestea fără vreun efort de gândire, dar iată la ce se gândea, de fapt; dac-a terminat institutul de medicină în '46, acum trebuie să aibă cel puţin treizeci şi unu de ani, este aproape de-aceeaşi vârstă cu el. De ce, atunci, Vera Kornilievna îi pare mai tânără decât Zoia cea de douăzeci şi patru de ani? Nu la faţă, ci după felul ei de-a fi: după timiditatea ei, după felul în care se ruşinează. În asemenea cazuri se poate presupune, de obicei, că e… O privire atentă ştie să deosebească asemenea femei după anumite amănunte ale comportamentului, însă Gangart e măritată. Atunci de ce…?

Iar ea îl privea şi se mira de ce i se păruse la început atât de răuvoitor şi grosolan. E adevărat că are o privire întunecată şi nişte cute aspre, dar, iată, ştie să privească şi să vorbească foarte prietenos şi vesel, ca acum. Mai bine zis e oricând gata să recurgă fie la una, fie la cealaltă dintre maniere, şi niciodată nu ştii la care să te-aştepţi.

— În ceea ce priveşte balerinele şi pâslarii, am priceput totul, zâmbi ea. Dar cizmele? Ştiţi că cizmele dumneavoastră sunt o contravenţie nemaipomenită faţă de regulamentul nostru?

Şi-şi îngustă ochii.

— Iar regulament, se strâmbă Kostoglotov, şi i se strâmbă şi cicatricea. Dar dreptul la plimbare se-acordă până şi-n închisoare. Eu nu pot fără plimbare, aşa n-am să mă fac bine. Doar nu vreţi să mă lipsiţi de aer proaspăt?

Da, Gangart îl văzuse plimbându-se îndelung pe aleile mărginaşe, singuratice, ale complexului medical: ceruse de la garderobă un halat, cum nu îi se dădea decât femeilor, fiindcă n-aveau destule; cutele halatului le muta, sub centura militară, de pe burtă pe şolduri, fiindcă poalele oricum se desfăceau. În cizme, fără căciulă, cu părul negru zbârlit, se plimba cu paşi mari şi apăsaţi, privind pietrele din faţă, şi ajuns la o limită fixată dinainte, se-ntorcea. Şi întotdeauna ţinea mâinile adunate la spate. Şi întotdeauna era singur, fără altcineva.

— Într-una din zilele următoare, se aşteaptă controlul lui Nizamutdin Bahramovici şi ştiţi ce o să se-ntâmple dacă o să vadă cizmele dumneavoastră? O să primesc mustrare scrisă.

Nici de data asta nu pretindea nimic, ci îl ruga, ba chiar mai degrabă i se plângea. Se mira şi ea de acel ton nici măcar de egalitate, ci un pic de supunere, pe care-l luase faţă de el şi cum nu mai avusese niciodată cu vreun alt bolnav.

Încercând s-o convingă, Kostoglotov îi atinse mâna cu laba lui:

— Vera Kornilievna! Vă garantez sută la sută că n-o să mi le găsească. Şi nici nu mă va întâlni vreodată încălţat cu ele, în hol.

— Dar pe alee?

— Acolo n-o să-şi dea seama că sunt din pavilionul lui! Uite, merg până acolo încât, dacă vreţi, putem scrie aşa, ca distracţie, un denunţ anonim despre faptul că eu mi-am luat cizmele la mine, iar el va veni cu două infirmiere să scotocească totul aici – şi tot nu le vor găsi, în veci de veci.

— Păi, frumos e să scrii denunţuri? Ea îşi îngustă din nou ochii.

Pe urmă şi chestia asta: de ce se ruja oare? Era o treabă cam grosieră pentru ea, contrasta cu delicateţea ei. El oftă:

— Dar se scriu totuşi, Vera Kornilievna, se scriu într-o veselie! Şi ţine. Romanii spuneau: testis unus – testis nullus, un singur martor – nu-i martor deloc. Iar, în secolul douăzeci, şi unul e chiar prea mult, nu mai e nevoie de niciunul.

Ea îşi feri ochii. Adevărul e că nu-i uşor să discuţi despre asemenea lucruri.

— Şi unde ziceţi că le ascundeţi?

— Cizmele? Păi, sunt zeci de metode, în funcţie de cât timp ai. Pot să le zvârl în soba stinsă, pot să le atârn de o sfoară pe geam, afară. Nu vă faceţi griji!

N-aveai cum să nu râzi şi să nu-l crezi pe cuvânt că se va descurca.

— Dar cum aţi izbutit să nu le predaţi la sosire?

— Ei, asta chiar c-a fost simplu. Le-am pus după uşa magherniţei ăleia unde m-am schimbat. Sora a strâns tot restul într-un sac cu etichetă, pe care l-a dus la depozitul central. Eu am ieşit din baie, le-am împachetat într-un ziar şi le-am luat cu mine.

Ajunseseră să discute tot soiul de prostii. Ziua de lucru era în toi, de ce mai zăbovea ea aici? Rusanov dormea neliniştit, transpirat, dar dormea totuşi, şi nu vomita. Gangart îi mai luă odată pulsul şi era deja gata să plece, când îşi aminti de ceva şi se întoarse spre Kostoglotov:

— Da', spuneţi-mi, dumneavoastră vi se dă supliment la masă?

— Nici gând, îşi ciuli urechile Kostoglotov.

— Atunci o să vi se dea, începând de mâine. Două ouă pe zi, două pahare de lapte şi cincizeci de grame de unt.

— Cu-u-um? Nu pot să-mi cred urechilor? Păi, eu n-am fost niciodată în viaţă hrănit astfel!… Dar să ştiţi totuşi că mi se pare un lucru drept. Fiindcă eu, pentru boala asta, nici măcar concediu fără plată nu voi primi.

— Asta cum se poate?

— Foarte simplu. S-a descoperit că încă n-au trecut şase luni de când sunt membru al sindicatului. Aşa că nu mi se cuvine nimic.

— Of-of-of! Păi, asta cum e posibil?

— Adevărul e că mă dezobişnuisem, pur şi simplu, de viaţă. Cum să-mi dau eu seama că, odată ajuns la locul de deportare, trebuie să mă înscriu cât mai repede în sindicat?

Pe de o parte, atât de descurcăreţ, iar pe de altă parte – atât de neadaptat. Porţia aceasta în plus i-o obţinuse Gangart, ba chiar fusese nevoită să insiste, nu fusese prea uşor… Dar trebuia să se ducă, să se ducă, aşa ar fi putut discuta ziua întreagă.

Ea se apropiase deja de uşă, când el îi strigă în glumă:

— Ia staţi, nu cumva vreţi să mă mituiţi în calitate de staroste? Acum mă vor chinui remuşcările c-am căzut pradă corupţiei încă din prima zi…!

Gangart plecă.

Însă, după masa de prânz a bolnavilor, trebuia obligatoriu să mai trecă pe la Rusanov. Între timp, se aflase că vizita plănuită a medicului-şef va fi chiar mâine. Aşa că mai apăruse ceva de făcut prin saloane – trebuiau controlate noptierele, fiindcă Nizamutdin Bahramovici ţinea cel mai mult la faptul ca în noptiere să nu fie firimituri, prea multe produse în plus, iar ideal ar fi fost să nu fie nimic, în afară de pâinea şi zahărul primite la spital. Şi mai controla şi curăţenia, dar cu un ochi atât de ager, încât descoperea lucruri care nici unei femei nu i-ar fi trecut prin cap.

Urcând la etajul doi, Vera Kornilievna îşi ridică privirea şi se uită cu mare atenţie prin colţurile de sus ale încăperilor înalte. Deasupra lui Sibgatov, pe tavan, i se năzări o pânză de păianjen (era mai multă lumină acum, afară apăruse soarele).

Gangart o chemă pe îngrijitoare – era Elizaveta Anatolievna, pe capul căreia se nimereau toate urgenţele şi controalele, îi explică ce trebuie făcut, cum trebuie spălat totul pentru ziua de mâine şi-i arătă pânza de păianjen.

Elizaveta Anatolievna îşi scoase ochelarii din halat, şi-i puse pe nas şi spuse:

— Să ştiţi că aveţi perfectă dreptate. Îngrozitor! Apoi îşi scoase ochelarii şi se duse după scară şi perie. Curăţenia o făcea întotdeauna fără ochelari.

Apoi Gangart intră în salonul bărbaţilor. Rusanov se afla în aceeaşi poziţie, năduşit, însă pulsul îi mai scăzuse, iar Kostoglotov tocmai îşi pusese cizmele şi capotul şi se pregătea să plece la plimbare. Vera Kornilievna le anunţă tuturor celor din salon importanta vizită de mâine şi-i rugă să-şi controleze singuri noptierele, înainte de controlul lor.

— Iar noi o să începem cu starostele, spuse ea.

Ar fi putut foarte bine începe şi cu altcineva decât cu starostele, nu ştia de ce se dusese, din nou, tocmai în acel colţ.

Vera Kornilievna era formată din două triunghiuri puse unul peste altul: jos un triunghi mai lat, sus – unul mai îngust. Inelul taliei îl avea atât de îngust încât mâinile cereau parcă să-l cuprindă cu degetele şi s-o arunce în aer. Însă Kostoglotov nu făcu nimic de acest fel, ci deschise binevoitor noptiera în faţa ei:

— Poftiţi.

— Ia să vedem, ia să vedem, îşi croi ea drum.

El se dădu la o parte. Ea se aşeză pe patul lui, chiar lângă noptieră, şi începu să controleze.

Ea se aşezase, iar el stătea în picioare în spatele ei şi-i privea ceafa – liniile subţiri, fragile, şi părul nu prea întunecat, adunat simplu într-un coc la spate, fără nici o pretenţie de cochetărie.

Trebuia să scape cumva de himerele astea. Era inadmisibil ca orice femeie drăguţă să-i provoace întunecarea totală a minţilor. Uite, a stat un pic cu el, au trăncănit, a plecat – iar el, toate orele astea, se gândise la ea. Pe când ei ce-i pasă? Se va duce seara acasă şi soţul ei o va îmbrăţişa.

Trebuia să se elibereze! Dar nici nu se putea elibera altfel decât tot printr-o femeie.

Şi o privea aşa, în ceafă. În spate, gulerul halatului se ridicase ca un bor de tichie şi descoperise un osişor rotund – cea mai de sus vertebră a spinării. Ar fi vrut s-o contureze cu degetul.

— Noptiera, între noi fie vorba, este una dintre cele mai cumplite din clinică, comenta, între timp, Gangart. Firimituri, hârtie unsuroasă, totul amestecat cu mahorcă, şi tot aici cărţile şi mănuşile. Nu vă e ruşine? Până diseară, să fie ordine perfectă aici.

Iar el îi privea gâtul şi tăcea.

Ea deschise sertarul de sus şi aici, printre tot soiul de fleacuri, observă un mic flacon cu o soluţie tulbure, de vreo patruzeci de mililitri. Flaconul era bine închis, dopul strâns, şi avea alături un păhărel de plastic, ca la trusele de călătorie, şi o pipetă.

— Dar asta ce e? Un medicament?

Kostoglolov fluieră uşurel.

— Fleacuri.

— Ce fel de medicament? Noi nu v-am prescris aşa ceva.

— Şi ce dacă, nu pot să am un medicament de-al meu?

— Atâta vreme cât sunteţi internat în clinica noastră şi fără să ştim şi noi de el – bineînţeles că nu!

— Păi, mi-e cam jenă să vă spun… E pentru bătături, însă ea învârtea între degete flaconul fără nume, fără inscripţie, încercând să-l deschidă pentru a-l mirosi – şi Kostoglotov n-o lăsă. Îşi puse ambele lopăţoaie aspre peste mâinile ei şi o îndepărtă pe cea care voia să scoată dopul.

Această veşnică întâlnire a mâinilor, inevitabilă continuare a discuţiilor…

— Atenţie, o preveni el foarte încet. La asta trebuie să te pricepi. Nu-i voie să v-o vărsaţi pe deget. Şi nici s-o mirosiţi n-aveţi voie.

Şi-i luă, blând, flaconul.

La urma urmelor asta depăşea limitele oricăror glume!

— Cee asta? Se încruntă Gangart. O substanţă puternică?

Kostoglotov se aşează alături de ea şi spuse preocupat, încetişor de tot:

— Foarte. Este din rădăcină de issâk-kul. Nu trebuie mirosit, nici sub formă de tinctură, nici când e uscat. De aceea are un dop atât de fix. Dacă muţi rădăcina dintr-un loc într-altul, iar apoi nu te speli pe mâini şi le lingi din greşeală – poţi să şi mori.

Vera Kornilievna se sperie:

— Şi de ce aveţi nevoie de ea?

— Ce ghinion, boscorodea Kostoglotov, de ce aţi descoperit-o? Ar fi trebuit s-o ascund… Fiindcă m-am tratat cu ea şi mă mai tratez şi acum.

— Numai pentru asta? Îl cercetă ea din ochi. Acum nu-i mai îngusta deloc, era un doctor ca oricare altul.

Se uita ea, ce-i drept, ca un doctor, dar ochii erau cafeniu-deschis.

— Numai, răspunse el sincer.

— Sau o ţineţi pentru… Pentru orice eventualitate, încă nu-l credea ea.

— Păi, dacă vreţi să ştiţi adevărul, când am venit încoace – mi-a trecut şi asta prin cap. Să nu mă chinui fără rost… Însă durerile mi-au trecut şi varianta asta a căzut. Dar am continuat să mă tratez cu el.

— În secret? Când nu vă vedea nimeni?

— Păi, ce să facă omul, dacă nu e lăsat să trăiască liber? Dacă peste tot i se impune un regulament?

— Şi câte picături aţi luat?

— Păi, trebuie respectate dozele. Există o schemă în scară. De la o picătură până la zece, apoi de la zece până la una şi zece zile de pauză. Acum sunt tocmai în pauză. Şi, ca să fiu sincer, nu sunt convins că durerile mi-au scăzut numai din pricina roentgenului. Poate că şi rădăcina m-a ajutat.

Vorbeau amândoi cu voce voalată.

— Pe ce bază e tinctură?

— Vodkă.

— Aţi făcut-o singur?

— Îhâm.
— Şi ce concentraţie are?
— Ştiu eu… Mi-a dat omul un smoc şi zice: asta-i pentru trei jumătăţi de litru. Iar eu am împărţit-o în trei.
— Dar totuşi, cât cântăreşte?
— Păi, nici el n-a cântărit-o. Mi-a adus-o aşa, după ochi.
— După ochi? Aşa o otravă? Ăsta-i akonitum! V-aţi gândit ce se poate întâmpla!
— Păi, la ce bun să mă gândesc? Începu să se supere Kostoglotov. Să fi încercat dumneavoastră să muriţi singură, fără nimeni în întregul univers, ba, pe deasupra, şi cu comandamentul care nu vă lasă să depăşiţi incinta cătunului, atunci să vă fi văzut cum v-aţi mai fi gândit la akonitum! Şi la cât cântăreşte! Ştiţi dumneavoastră cât putea să mă coste mâna asta de rădăcini? Douăzeci de ani de muncă silnică! Pentru părăsirea nereglementară a locului de deportare. Dar eu tot m-am dus. La o sută cincizeci de kilometri. În munţi. Trăieşte acolo unul Krementov, unul ca Pavlov, academicianul. Un colonist de la începutul secolului. Un vraci adevărat – el culege rădăcinile, el fixează dozele. Oamenii din satul lui râd de el – nimeni nu-i profet în ţara lui, se ştie doar. În schimb, vin oameni de la Moscova şi din Leningrad. A fost şi corespondentul „Pravdei”. Cică s-a convins şi el. Iar acum umblă zvonul că bătrânul a fost băgat la beci. Fiindcă nişte tâmpiţi au macerat rădăcina într-o jumătate de litru şi ţineau sticla, deschisă, la bucătărie, iar de aniversarea revoluţiei au invitat nişte musafiri, ălora nu le-a ajuns vodka şi, gazdele nefiind acolo, au băut tinctura. Trei dintre ei s-au curăţat. Iar, într-o altă casă, s-au otrăvit copiii. Dar ce vină are bătrânul? El îi prevenise.
Dându-şi seama deodată că pledează împotriva sa, Kostoglotov tăcu.
Gangart era tulburată:
— Da, tocmai! Este interzisă păstrarea unor substanţe puternice în saloanele comune! Este total interzisă! Oricând

e posibil un accident. Daţi-mi sticluţa!
— Nu, refuză el categoric.
— Daţi-mi-o! Ea îşi încruntă sprâncenele şi întinse mâna spre pumnul lui strâns.
Degetele puternice, mari, muncite, ale lui Kostoglotov se închiseseră în aşa fel, încât sticluţa nici nu se mai vedea printre ele.
El zâmbi:
— Aşa n-o să reuşiţi.
Ea îşi relaxă fruntea:
— La urma urmelor, ştiu când vă duceţi la plimbare şi pot să iau flaconul în lipsa dumneavoastră.
— Bine că m-aţi prevenit, acum ştiu că trebuie să-l ascund.
— Pe-o aţişoară, după fereastră? Ce-mi rămâne atunci, să mă duc să vă denunţ?
— Nu cred. Chiar dumneavoastră aţi condamnat astăzi denunţurile!
— Dar nu-mi lăsaţi nici o alternativă!
— Asta nu înseamnă că trebuie să mă denunţaţi! Ar fi cam urât. Vă temeţi că, iată, tovarăşul Rusanov, spre exemplu, ar putea bea tinctura? N-aş admite aşa ceva. Am s-o împachetez şi-am s-o strâng. Dar, când am să plec de la dumneavoastră, voi continua să mă tratez cu rădăcina asta, dumneavoastră ce vă închipuiţi! Dumneavoastră nu credeţi în ea?
— Absolut deloc! Sunt superstiţii şi jocuri cu moartea. Eu cred numai în schemele ştiinţifice, experimentate practic. Aşa am fost învăţată. Şi la fel gândesc toţi oncologii. Daţi-mi sticluţa.
Încercă totuşi să-i desfacă unul dintre degete.
El se uita în ochii ei supăraţi, de culoarea cafelei deschise, şi nu numai că n-avea chef să se încăpăţâneze şi s-o contrazică, ci i-ar fi dat cu mare plăcere sticluţa aceea, ba chiar toată noptiera. Dar îi venea greu să renunţe la principiile sale.

— O-of, sfânta ştiinţă! Oftă el. Dacă toate astea ar fi atât de categorice, n-ar mai fi infirmate la fiecare zece ani. Dar eu în ce vreţi să cred? În injecţiile dumneavoastră? Spuneţi-mi, spre exemplu, pentru ce mi s-au dat injecţiile astea noi? Ce fel de injecţii sunt astea?

— Unele absolut necesare! Foarte importante pentru viaţa dumneavoastră! Trebuie să vă salvăm viaţa! Îi spuse deosebit de insistent şi în ochi i se aprinsese lumina încrederii. Să nu credeţi că sunteţi sănătos!

— Bine, dar mai exact? Care-i efectul lor?

— De ce vreţi să ştiţi mai exact! Vă vindecă. Preîntâmpină metastazele. Mai exact, tot n-o să înţelegeţi… Bine, atunci daţi-mi sticluţa, iar eu vă dau cuvântul meu de onoare c-am să v-o dau înapoi la plecare!

Se priveau unul pe altul.

El arăta cât se poate de comic – îmbrăcat cum era de plimbare, în capotul muieresc, încins cu cureaua militară cu stemă.

Dar ea, cât de tare insista! Dă-o ncolo de sticluţă, nici nu-i părea rău să i-o dea, acasă mai avea de zece ori pe atâta akonitum. Alta era durerea; iată o femeie plăcută, cu ochi de culoarea cafelei deschise. Cu o faţă atât de luminoasă. Este atât de plăcut să discuţi cu ea. Dar nu va fi niciodată posibil s-o săruţi. Iar când se va întoarce la el, în fundul lui de lume, nici nu-i va mai veni să creadă c-a stat aproape, atât de aproape, lipit chiar de o femeie atât de luminoasă, care voia să-l salveze pe el, pe Kostoglotov, cu orice preţ!

Dar tocmai să-l salveze nu stătea în puterea ei.

— Şi eu mă tem să v-o dau dumneavoastră, glumi el. Dacă o bea cineva din casă?

(Cine! Cine s-o bea acasă?! Trăia singură. Dar era imposibil, indecent s-o spună acum.)

— Bine, haideţi să facem un compromis. Haideţi s-o luăm şi s-o vărsăm, pur şi simplu.

El începu să râdă. Îi părea rău că poate face atât de puţin pentru ea.

— Bine. Mă duc în curte şi o vărs.

Totuşi, păcat că-şi dădea cu ruj.

— Ei, nu, eu una nu vă mai cred. Trebuie să fiu eu însămi de faţă.

— Staţi că am o idee! De ce s-o vărsăm? Mai bine i-o dăm unui om bun pe care oricum n-aveţi cum să-l salvaţi. Dacă-l ajută?

— Cui adică, spre exemplu?

Kostoglotov arătă cu o mişcare a capului spre patul lui Vadim Zaţârko şi-şi coborî încă şi mai mult vocea:

— Doar are melanoblastom, nu?

— Uite, abia acum m-am convins definitiv că trebuie vărsată. O să-mi otrăviţi neapărat pe cineva aici! Cum puteţi să vă gândiţi măcar să-i daţi unui om grav bolnav otravă? Şi dacă moare? N-o să vă mustre conştiinţa?

Evita să i se adreseze în vreun fel. Pe tot parcursul acestei lungi discuţii nu-l numise niciodată nicicum.

— Ăsta nu se otrăveşte. E tare băiatul.

— Nu-nu-nu! Să mergem s-o vărsăm!

— Adevărul e că sunt într-o dispoziţie formidabilă astăzi. Bine, haideţi să mergem.

Trecură printre paturi, apoi coborâră scara.

— Dar n-o să vă fie frig?

— Nu, am o bluză pe dedesubt.

Iată, spusese – „am o bluză pe dedesubt”. De ce a zis-o? Cât ar fi vrut să vadă ce fel de bluză era, de ce culoare. Dar nici asta n-o va afla vreodată.

Ieşiră în balcon. Timpul se înseninase, era o adevărată zi de primăvară, unui străin nu i-ar fi venit să creadă că-i abiaşapte februarie. Soarele strălucea. Crengile înalte ale plopilor şi tufele gardului viu mai erau încă golaşe, dar şi petele de zăpadă din umbră se răriseră deja. Printre copaci, iarba ruginită şi cenuşie din anul precedent fusese culcată

la pământ. Aleile, dalele, pietrele, asfaltul erau umede, nu se zvântaseră încă.

Părculeţul era cuprins de agitaţia obişnuită – oamenii mergeau unul în întâmpinarea celuilalt, se depăşeau, se intersectau pe diagonală. Treceau doctori, infirmiere, asistente, femei de serviciu, bolnavi în tratament ambulatoriu şi rude de-ale celor internaţi. Unii se aşezaseră chiar, în vreo două locuri, pe bănci. Ici-colo, în diferite pavilioane, fuseseră deschise primele ferestre.

În faţa intrării ar fi fost cam ciudat s-o verse.

— Bine, hai să mergem acolo! Arătă el spre parcela dintre pavilionul canceroşilor şi pavilionul ORL. Era unul dintre locurile lui de plimbare.

O porniră alături pe cărarea acoperită cu dale. Boneta de uniformă a doctoriţei Gangart, făcută după modelul şepcilor marinăreşti, îi venea lui Kostoglotov exact la nivelul umerilor.

O privi cu coada ochiului. Păşea foarte solemnă, de parcă urma să înfăptuiască ceva cu adevărat serios. Simţea că-i vine să râdă.

— Spuneţi-mi, cum vi se spunea la şcoală? O întrebă el, deodată.

Ea îi aruncă o privire rapidă.

— Asta ce importanţă mai are?

— Bineînţeles că n-are, dar sunt şi eu curios.

Merse câţiva paşi în tăcere, ţăcănind uşor pe dale.

Picioarele ei subţiri, de gazelă, le observase încă de prima dată, când zăcea gata să moară pe duşumea, şi ea se apropiase de el.

— Vega, spuse ea.

(De fapt, nici asta nu era adevărat. Nu era perfect adevărat. I s-a spus astfel la şcoală, dar n-o făcuse decât un singur om. Era vorba chiar de acel soldat de rând, extrem de evoluat, care nu s-a mai întors din război. Dintr-un

impuls, fără să ştie nici ea de ce o face, încredinţa altuia acest nume.)

Ieşiră din umbră pe porţiunea dintre pavilioane – îi păli soarele şi sufla un vânt uşor.

— Vega? În cinstea stelei? Dar Vega este de un alb orbitor.

Se opriră.

— Iar eu nu sunt orbitoare, clătină ea din cap, înţelegător. Numai că sunt VE-ra GA-ngart. Atâta tot.

Pentru prima dată nu ea, ci el fu cel care se pierdu în faţa ei.

— Voiam să spun…, începu el să se justifice.

— Totu-i clar. Turnaţi! Porunci ea.

Şi nu-şi îngădui să zâmbească.

Kostoglotov hâţână dopul foarte ţeapăn, îl scoase cu grijă, apoi se aplecă (arăta chiar foarte caraghios cu halatul-fustanelă pe deasupra cizmelor) şi împinse la o parte o piatră mai mică, rămasă aici de la caldarâmul care fusese înlocuit.

— Uitaţi-vă bine! Să nu spuneţi pe urmă că mi-am turnat-o în buzunar! Declară el aşa cum stătea, pe vine, la picioarele ei.

Picioarele ei, picioarele ei de gazelă, le remarcase încă de prima dată.

Turnă în gropiţa reavănă, pe pământul întunecat, această moarte tulbure-ruginie a nu se ştie cui. Sau această sănătate tulbure-ruginie a cuiva.

— Pot s-o astup? Întrebă el.

Ea privea de sus şi zâmbea.

Era ceva băieţesc în această îngropare şi astupare cu piatra. Băieţesc, dar şi asemănător cu un jurământ, cu o taină.

— Ei, haideţi, acum lăudaţi-mă, măcar, se ridică el de pe vine.

— Vă laud, zâmbi ea. Dar o spuse cu tristeţe. Acum puteţi să vă plimbaţi.

Şi-o porni spre pavilion.

Se uita la spinarea ei albă. La cele două triunghiuri, cel de sus şi cel de jos.

Cât de tare a început să-l tulbure orice gest de atenţie feminină! Dincolo de fiecare cuvânt, el înţelegea mai mult decât trebuia. Şi după fiecare întâmplare aştepta o alta.

Ve-Ga. Vera Gangart. Ceva nu se potrivea aici, dar acum nu putea pricepe ce anume. Privea în urma ei.

— Vega! Ve-ga! Rosti el cu jumătate de voce, încercând s-o sugestioneze de la distanţă. Întoarce-te, auzi? Întoarce-te! Hai, priveşte măcar în urmă!

Dar n-a funcţionat. Ea nu întoarse capul.

„Şi fie ca-n pragul mormântului”

Aşa cum o bicicletă, o roată, dacă sunt cumva pornite, rămân stabile doar în mişcare, iar odată cu încetarea ei cad, aşa şi jocul dintre o femeie şi-un bărbat, odată început, nu poate exista decât în măsura în care evoluează. Dacă pe ziua de azi nimic nu s-a schimbat faţă de ziua de ieri, jocul dispare.

Oleg aşteptase cu mare nerăbdare seara de marţi, când Zoia urma să fie de gardă noaptea. Roata veselă, colorată, a jocului lor urma cu siguranţă să se rostogolească mai departe decât în prima seară sau în ziua de duminică. Simţea în sine şi prevedea în ea toate impulsurile necesare acestei înaintări şi-o aştepta, emoţionat, pe Zoia.

Mai întâi, ieşise să o întâmpine în parc, ştiind pe care dintre aleile laterale urma să vină, fuma acolo două ţigări de mahorcă, dar apoi se gândi că în halatul său de damă arată stupid, cu totul altfel decât i-ar fi plăcut să apară în faţa ei. În afară de asta, începuse deja să se întunece. Aşa că se duse în pavilion, îşi scoase halatul şi cizmele şi, îmbrăcat doar cu pijamaua – cu nimic mai puţin caraghios, de altfel, decât până atunci – se postă jos, în capul scării.

Ea nu se opri şi el, pentru a nu rămâne în urmă, o porni alături de ea, păşind cu picioroangele sale lungi peste câte două trepte. Acum îi venea uşor să meargă aşa.

— Ei, ceva noutăţi? Îl întrebă ea, ca pe-un adjutant.

Noutăţi! Înlocuirea Tribunalului Suprem – asta era noutatea. Dar ca să înţelegi asta – trebuiau ani de pregătire. Şi nu asta voia acum Zoia.

— Noutatea ar fi că v-am găsit un nume nou. Am înţeles, în sfârşit, cum vă cheamă.

— Da? Şi cum anume? Între timp urca sprintenă treptele.

— Nu pot să vi-l spun aşa, din mers. E prea important.

Dar iată că ajunsese deja sus, iar el rămăsese în urmă, pe ultimele trepte. Privind în urma ei, remarcă faptul că picioarele-i sunt cam groase. Potrivite, de altfel, cu silueta plină. Ba, poate c-avea şi asta un farmec special. Totuşi, altceva era când erau zvelte, aeriene. Ca ale Vegăi.

Se mira şi el de sine însuşi. Niciodată nu gândise astfel, nu făcuse asemenea observaţii şi le considera vulgare. Niciodată nu trecuse aşa de la o femeie la alta. Bunicul lui trebuie să fi numit aşa ceva furia muierilor. Dar se ştie că-i bine să mănânci când ţi-e foame şi să iubeşti cât eşti tânăr. Oleg însă, în tinereţe, scăpase totul. Iar acum, aşa cum plantele de toamnă se grăbesc să scoată din pământ ultima hrană, pentru a nu regreta vara pierdută, aşa şi Oleg, în această scurtă reîntoarcere a vieţii, însă deja în declinul ei, cu siguranţă că în declin, se grăbea să vadă şi să absoarbă în sine femeile – şi asta dintr-un punct de vedere pe care n-ar fi putut să li-l mărturisească. El simţea mai acut decât alţii ce anume există în ele, fiindcă mulţi ani nu văzuse deloc femei. Dar deloc. Nici voci de femei nu auzise, uitase şi cum sună.

Zoia preluă garda şi începu să se învârtă imediat, ca un titirez, între biroul său, lista de tratamente şi dulapul cu medicamente, luând-o apoi, în mare viteză, spre una din uşi – ce mai, exact ca un titirez.

Oleg o urmărea şi când observa că are o clipă să răsufle, apărea imediat lângă ea.

— Şi nici o altă noutate în toată clinica? Întreba Zoia cu vocea ei ispititoare, în timp ce fierbea seringile pe-o plită

electrică şi deschidea fiolele.

— O! La clinică a avut loc astăzi un mare eveniment. A avut loc vizita lui Nizamutdin Bahramovici.

— Ză-ă-ău? Ce bine că eu n-am fost!… Şi? Va luat cizmele?

— Cizmele nu mi le-a luat, dar o mică ciocnire tot a fost.

— Pe ce temă?

— Adevărul e c-a fost măreţ. Îşi făcuseră apariţia la noi în salon vreo cincisprezece halate deodată – şi şefii de secţii, şi medicii principali, şi secundarii, şi unii pe care nu i-am mai văzut niciodată pe-aici – iar mediculşef se repezi precum un tigru la noptiere. Numai că avem şi noi agenţiile noastre care ne furnizează informaţii, aşa că eram pregătiţi şi n-a avut parte de mare lucru. S-a încruntat, era tare nemulţumit. În timpul ăsta, tocmai i se raporta despre mine, şi Liudmilei Afanasievna i-a scăpat o mică greşeală: citindu-mi dosarul…

— Care dosar!

— Voiam să spun fişa medicală. A dat numele localităţii unde s-a pus pentru prima dată diagnosticul şi-a ieşit la iveală că sunt din Kazahstan. „Cum? Spuse Nizamutdin. Din altă republică? Suntem în criză de paturi şi ne-apucăm să tratăm străini? Să fie externat pe loc!”

— Şi? Se încorda Zoia.

— Şi-atunci Liudniila Afanasievna, nici nu mă aşteptam la aşa ceva, a sărit să mă apere ca o cloşcă: „Este un caz complicat, cu importanţă ştiinţifică! Ne este necesar pentru tragerea unor concluzii de principiu…” Eu eram într-o situaţie absolut tâmpită: zilele trecute mă certasem cu ea şi-i cerusem să mă externeze, ea ţipase la mine, iar acum îmi lua apărarea. Ar fi fost de-ajuns să-i spun lui Nizamuldin – „aşa-i, aşa-i” – şi până-n prânz n-aş mai fi fost aici! Nici pe dumneavoastră nu v-aş mai fi văzut…

— Deci din cauza mea n-aţi spus „aşa-i, aşa-i”?

— Păi, dumneavoastră cum credeţi? Vocea lui Kostoglotov se estompă. Nici măcar nu mi-aţi lăsat adresa. N-aş fi avut nici cum să vă caut.

Dar ea trebăluia ceva şi nu era clar în ce măsură îl crezuse.

— Cum era să-i fac greutăţi Liudmilei Afanasievna, continuă el să povestească din nou, cu voce mai tare. Stăteam ca un lemn, tăceam. Nizamutdin zice: „Mă duc acum în sala de aşteptare şi vă aduc cinci bolnavi dintr-ăştia! Şi toţi de-ai noştri. Să fie externat!” Şi-atunci eu am făcut, probabil, o greşeală – am ratat şansa asta formidabilă de-a pleca! Mi s-a făcut milă de Liudmila Afanasievna, ea se uita ca un câine bătut şi tăcea. Mi-am fixat coatele pe genunchi, mi-am dres vocea şi am întrebat liniştit: „Cum adică să mă externaţi, când eu vin de pe pământurile desţelenite?” „Ah, sunteţi erou al desţelenirii”! Se sperie cumplit Nizamutdin (se temea că făcuse o gafă politică!). „Pentru desţelenire ţara nu va precupeţi nici un efort.”

Şi s-au dus mai departe.

— Da' ştiu c-aveţi tupeu, clătină Zoia din cap.

— În lagăr am devenit atât de obraznic, Zoienka. Nu eram aşa. De altfel, eu am multe trăsături care nu sunt ale mele, ci căpătate în lagăr.

— Veselia însă nu poate fi de acolo?

— De ce nu? Sunt vesel, fiindcă m-am obişnuit cu pierderile. Mie mi se pare uimitor c-aici, în timpul vizitelor, toată lumea plânge. De ce-or fi plângând? Nu-i deportează nimeni, nu li se confiscă nimic…

— Deci, mai rămâneţi la noi o lună?

— Puşchea pe limbă… Dar vreo două săptămâni probabil că tot o să stau. Acum pare că i-am dat Liudmilei Afanasievna chitanţă că sunt gata să îndur orice…

Seringa era plină cu un lichid încălzit şi Zoia o şterse de acolo în grabă.

În ziua aceea urma să aibă un moment jenant şi nu ştia cum să procedeze. Trebuia să-i facă şi lui Oleg injecţia care-i fusese prescrisă. Ea trebuia făcută în acea mult-încercată parte a corpului care pe toate le îndură, dar, având în vedere tonul care se stabilise între ei, injecţia devenise

imposibilă: s-ar fi spulberat tot jocul. Ca şi Oleg, Zoia nu voia să piardă acest ton şi acest joc. Iar până la situaţia în care injecţia devenea din nou posibilă – de data asta, ca între oameni apropiaţi – mai aveau de împins mult la roată.

Aşa că, întoarsă la masă şi pregătind o injecţie asemănătoare pentru Ahmadjan, Zoia întrebă:

— Dar la injecţii ştiţi să staţi cuminte? Nu daţi cu copita?

Să-l întrebi aşa ceva pe Kostoglotov! Abia aştepta ocazia să se explice.

— Doar îmi cunoaşteţi convingerile, Zoienka. Întotdeauna prefer să nu le fac, dacă se poate. Dar, nu ţine cu oricine. Cu Turgun e perfect: el tot caută pe cineva să-l înveţe să joace şah. Aşa că ne-am înţeles: câştig eu – nu facem injecţie, câştigă el – facem. Numai că eu aş putea să-l bat şi fără tură. Pe când cu Maria nu te joci: vine cu seringa, faţa o are ca de lemn. Eu încerc să glumesc, dar ea: „Bolnav Kostoglotov! Dezgoliţi locul pentru injecţie!”. N-ar spune un cuvânt în plus, o vorbă mai omenească.

— Vă urăşte.

— Pe mine?

— Pe voi, în general – pe bărbaţi.

— Mă rog, aici s-ar putea, în principiu, să aibă dreptate. Mai e infirmiera cea nouă, nici cu ea nu pot să mă-nţeleg. Iar când s-o întoarce Olimpiada – nici atât, sigur n-ar lăsa de la ea nici o iotă.

— Uite-aşa o să fac şi eu! A spus Zoia, măsurând doi centimetri cubi. Dar era clar că vocea îi cedează.

Şi s-a dus să-i facă injecţia lui Ahmadjan. Iar Oleg rămase din nou lângă măsuţă.

Mai era şi o a doua cauză, mai importantă, pentru care Zoia nu voia ca lui Oleg să i se facă aceste injecţii. Încă de duminică se tot gândea dacă să-i vorbească despre efectul lor.

Fiindcă, dacă urma ca tot ce-şi aruncau ei unul altuia în glumă să ia o întorsătură serioasă – şi putea lua o asemenea întorsătură… Dacă n-avea să se termine şi de data aceasta

cu trista adunare a hainelor risipite prin cameră – ci se va clădi ceva trainic, iar Zoia se va hotărî, într-adevăr, să fie albinuţa lui şi să plece după el în exil (şi, la urma urmei, el are dreptate – parcă poţi să ştii în ce colţ uitat de lume te aşteaptă fericirea…?). În această situaţie deci, injecţiile prescrise lui Oleg nu-l mai priveau doar pe el, dar şi pe ea.

Iar ea era împotrivă.

— Ei! Spuse ea vesel, când se întoarse cu seringa goală. V-aţi făcut până la urmă curaj? Mergeţi de vă dezgoliţi locul pentru injecţie, bolnav Kostoglotov! Vin imediat!

Dar el n-o privea deloc cu ochi de bolnav. La injecţii nici nu se mai gândea, în privinţa lor se înţeleseseră deja. Se uita la ochii ei uşor bombaţi, dornici să iasă parcă din orbite.

— Haideţi să mergem undeva, Zoia, nu pronunţă, cât mormăi el cu voce joasă.

Cu cât mai surdă devenea vocea lui, cu atât mai sonor vorbea ea.

— Undeva? Se miră ea şi începu să râdă. În oraş?

— În camera medicilor.

Ea acceptase în sine privirea lui insistentă şi-i spuse, fără glumă.

— Dar, nu se poate, Oleg! Am mult de lucru.

El părea să nu fi înţeles:

— Haideţi!

— Da, chiar, îşi aminti ea. Trebuie să umplu punga de oxigen pentru… Făcu un semn din cap în direcţia scării, poate să fi spus şi numele de familie al vreunui bolnav, el n-o auzi. Iar robinetul buteliei este foarte tare strâns. O să mă ajutaţi. Haideţi.

Şi coborâră, el în urma ei, un rând de scări până la următorul palier.

Omuleţul acela gălbui, cu nas ascuţit, nenorocit, ros în ultimul stadiu de un cancer la plămâni, poate micuţ de felul lui, sau poate smochinit acum de boală, atât de grav bolnav, încât în timpul vizitelor nimeni nu-l mai întreba nimic – şedea pe pat şi trăgea des aer din pungă, c-un hârâit

puternic în piept. Fusese el în stare proastă şi până atunci, dar în ziua aceea îi era şi mai rău, asta se vedea cu ochiul liber. Una dintre pungi era pe terminate, cealaltă, goală, zăcea alături.

Era atât de bolnav, încât nici nu-i mai vedea pe oameni – oameni în trecere, oameni în vizită.

Luară de la el punga terminată şi-şi continuară coborârea.

— Cum îl trataţi?

— Nicicum. E un caz inoperabil. Iar roentgenul nu l-a ajutat.

— Cutia toracică nu se deschide deloc?

— La noi în oraş, deocamdată, nu.

— Deci, o să moară?

Ea dădu din cap afirmativ.

Şi cu toate că duceau punga lui, ca să nu se sufoce, uitară de el imediat. Fiindcă în curând, foarte curând, urma să se petreacă ceva interesant.

Butelia de oxigen, înaltă, se afla într-un coridor separat, încuiat acum, în acel coridor de lângă cabinetele roentgen unde-l culcase cândva doctoriţa Gangart pe acel Kostoglotov de atunci, ud leoarcă şi pe moarte. (De la acest „cândva” nu trecuseră încă nici trei săptămâni…)

Şi dacă nu aprindeau al doilea bec din coridor (iar ei îl aprinseseră doar pe primul), atunci ungherul din spatele unui stâlp ieşit din perete, unde se afla butelia, se cufunda în semiîntuneric.

Zoia era mai mică decât butelia, iar Oleg mai înalt. Ea începu să unească ventilul pungii cu ventilul rezervorului.

El stătea în spatele ei şi-i respira părul scăpat de sub bonetă.

— Uite, robinetul ăsta. E foarte strâns, se plânse ea.

Puse degetele pe robinet şi-l deschise imediat. Oxigenul începu să intre în pungă cu un susur uşor.

Şi atunci, fără nici un pretext, cu mâna cu care deschisese robinetul, Oleg o luă pe Zoia de încheietura mâinii libere, neocupate de pungă.

Ea nu tresări, nu se miră. Urmărea cum se umflă punga. Atunci mâna îi alunecă mângâind, cuprinzând, de la încheietură în sus – pe braţ, dincolo de cot – spre umăr.

O acţiune de recunoaştere destul de naivă, necesară însă, şi pentru el, şi pentru ea. O verificare a cuvintelor – fuseseră oare înţelese toate cum se cuvine.

Da.

Îi mai zburli bretonul cu două degete, nu se revoltă, nu dădu înapoi – ea urmărea punga.

Şi atunci, cuprinzând-o strâns pe după umeri şi trăgând-o toată spre sine, ajunse, în sfârşit, la buzele ei, buzele ei care-i râseseră şi-i sporovăiseră atâta.

Iar buzele Zoiei nu erau nici deschise, nici relaxate – ci încordate, gata să-l întâmpine.

Toate acestea se clarificară într-o clipă – cu un minut în urmă încă nici nu-şi amintea, uitase, că buzele pot fi diferite, că săruturile pot fi diferite, şi unele nu pot intra în comparaţie cu altele.

Dar, început cu un ciugulit, acesta dura acum, o contopire îndelungată, care nu putea fi întreruptă şi n-avea de ce să se termine. Mişcându-şi, mişcându-şi mereu buzele, ar fi putut rămâne astfel, pentru totdeauna.

Dar cu timpul, peste două secole, buzele se rupseră totuşi unele de altele – şi-atunci Oleg o văzu pentru prima dată pe Zoia şi, imediat, o şi auzi:

— Tu de ce închizi ochii când te săruţi?

Păi, el mai avea şi ochi? Nici nu mai ştia acest lucru.

— Vrei să-ţi închipui pe altcineva…?

El nici nu observase că-i închisese.

Cum te arunci din nou, după ce-ai luat o gură de aer, pentru-a găsi acolo, pe fundul apei, în străfundurile ei, perla ascunsă, îşi regăsiră din nou buzele, dar acum observă că închisese ochii şi-i deschise imediat. Şi văzu aproape, aproape de tot, oblic, doi ochi galben-căprui, care-i părură lacomi. Cu unul dintre ochi vedea un ochi, cu celălalt – pe celălalt. Ea săruta, clătinându-se uşurel, cu aceleaşi buze

ferme, încordate, încordate în întâmpinare, fără să le răsfrângă – şi se uita, controlând parcă, după ochii lui, ce se întâmplă cu el după prima vecie, după a doua, după a treia.

Dar iată că ochii-i fugiră într-o parte, se smulse brusc şi exclamă:

— Robinetul!

Doamne, Dumnezeule, robinetul! El îşi aruncă mâna spre robinet şi-l închise repede.

Cum de nu s-a rupt punga!

— Iată urmările săruturilor! Spuse Zoia dintr-o suflare, cu respiraţia încă inegală. Bretonul îi era zburlit, boneta îi alunecase.

Şi, cu toate că avea perfectă dreptate, îşi uniră din nou gurile, fiecare încercând să tragă în sine ceva din celălalt.

Coridorul avea uşi de sticlă şi poate că cineva zărise, de după stâip, coatele ridicate – n-avea decât.

Iar când, totuşi, aerul se întoarse în plămâni, Olog spuse, ţinând-o de ceafă şi cercetând-o:

— Auraş! Aşa te cheamă. Auraş!

Ea repetă, jucându-şi buzele:

— Auraş?… Papanaş?

Mă rog. Mergea şi-aşa.

— Nu le-ai speriat că sunt deportat? Delicvent…?

— Nţ, dădu ea, uşuratică, din cap.

— Dar că sunt bătrân?

— Cum să fii bătrân?

— Dar că sunt bolnav…?

Ea se propti cu fruntea în pieptul lui şi rămase aşa.

Mai aproape, trase încă şi mai aproape de el aceste console calde, elipsoidale, pe care tot n-apucase să verifice dacă ar putea fi aşezată rigla aceea grea, şi spuse:

— Nu-i aşa că o să vii la Uş-Terek?… O să ne căsătorim… O să ne construim acolo o căsuţă.

Aşa părea să fie totul, precum acea continuare stabilă care-i lipsise, ce stătea în firea ei de albinuţă. Lipită de el şi

simţindu-l din rărunchi, ar fi vrut, tot din rărunchi, să ghicească: el e?

Se întinse şi-i petrecu din nou braţul pe după gât:

— Olejek! Ştii care-i rostul acestor injecţii?

— Care? El îşi freca obrazul de-al ei.

— Injecţiile astea… Cum să-ţi explic… Denumirea lor ştiinţifică este de hormonoterapie… Se aplică încrucişat: femeilor li se introduc hormoni masculini, iar bărbaţilor – femeieşti… Se consideră că astfel este împiedicat procesul de răspândire al metastazelor… Dar, în primul şi în primul rând, se împiedică, în general… Înţelegi?…

— Cum? Nu! Nu chiar! Întreba Oleg sacadat, schimbat între timp, neliniştit. Acum o ţinea deja altfel pe după umeri – de parcă ar fi vrut să scuture mai repede din ea adevărul. Hai spune, spune!

— Sunt inhibate, în general… Capacităţile sexuale… Asta chiar înainte de apariţia simptomelor secundare caracteristice sexului opus. La doze mari, femeilor poate să înceapă să le crească barba, bărbaţilor – sâni…

— Ia stai! Cum adică? Urlă Oleg, abia acum începând să priceapă. Injecţiile astea? Care mi se fac mie! Şi cum – inhibă, totul?

— Ei nu chiar totul. Libidoul mai persistă încă multă vreme.

— Ăla ce mai e – libidoul?

Ea îl privea drept în ochi şi-i zburli uşor o şuviţă de păr:

— Păi, ceea ce simţi tu acum pentru mine… Dorinţa…

— Dorinţa – rămâne, iar posibilităţile – nu? Aşa-i? O iscodea el, uluit.

— Iar posibilităţile slăbesc foarte tare. Pe urmă, şi dorinţele. Înţelegi? Ea îşi plimbă degetul de-a lungul cicatricei lui, îi mângâie obrazul astăzi proaspăt bărbierit. Iată de ce nu vreau să ţi se facă aceste injecţii.

— Fru-moa-să-po-ves-te! Îşi venea el treptat în fire şi se îndrepta. Frumos! Simţeam eu ceva, mă aşteptam să fiu înşelat, într-un fel sau altul – şi-am avut dreptate!

I-ar fi plăcut săi înjure de mamă pe doctori, pentru faptul că dispun, după pofta lor, de vieţile altora – şi deodată-şi aminti chipul senin şi sigur al doctoriţei Gangart, ieri, când îl privise cu o prietenie atât de evidentă: „Foarte importante pentru viaţa dumneavoastră! Dumneavoastră trebuie să vi se salveze viaţa!”

Aşa deci, Vega! Îi dorea binele? Şi-n acest scop îi pregătise, înşelându-l, o asemenea soartă?

— Şi tu o să fii aşa? Se uită el chiorâş la Zoia.

Nu, de ce era atât de nedrept! Ea înţelegea viaţa că şi el: fără asta – ce rost ar mai avea viaţa? Ea îl făcuse să traverseze astăzi, numai cu ajutorul buzelor ei de foc, întregul masiv al Caucazului. Iat-o aici, la doi paşi, şi buzele – iată-le! Şi atâta timp cât acest aşa-numit libido îi mai circula încă prin picioare, prin coloană, trebuia să se grăbească, să se sărute!

— Dar invers, n-ai putea să-mi injectezi ceva?

— M-ar da afară de aici…

— Dar există asemenea injecţii?

— Aceleaşi, cum ar veni, dar administrate invers…

— Ascultă, Auraş, hai să mergem undeva…

— Păi, n-am mers? Şi-am sosit. Şi trebuie să ne întoarcem…

— Hai în camera medicilor, hai…!

— Acolo e femeia de serviciu, pe acolo trece lume… Şi nu trebuie să ne grăbim, Olejek! Altfel n-o să avem un mâine…

— Păi, care mâine, dacă mâine n-o să mai fie libido?… Sau, invers, mersi, libidoul o să rămână, da? Hai, gândeşte-te unde, hai să mergem undeva!

— Olejek, trebuie lăsat ceva şi pentru altă dată… Trebuie să ducem punga.

— Da, ai dreptate, să ducem punga. O ducem imediat…

— O ducem imediat…

— O du-cem… I-me-diat…

Urcau scara fără să se ţină de mână, dar ţinându-se de punga umflată ca o minge de fotbal, şi impulsurile paşilor

lui şi-ai ei se transmiteau prin minge. De parcă s-ar fi ţinut de mână.

Iar pe palier, în patul improvizat pe lângă care treceau zi şi noapte oameni bolnavi şi sănătoşi, cu preocupările lor, stătea între perne şi nu mai tuşea, ci se dădea cu capul de genunchii ridicaţi, cu capul ce mai păstra încă o urmă de cărare decentă – de genunchi, un om galben, uscat, slab de plămâni, care poate că-şi simţea propriii genunchi cu fruntea ca pe un zid ce-l închidea fără scăpare.

Mai era încă viu – dar oamenii vii lipseau din jurul lui.

Poate că tocmai azi murea el – fratele lui Oleg, aproapele lui Oleg, părăsit, însetat de compătimire. Poate că, aşezându-se pe patul lui şi petrecând cu el o noapte, Oleg i-ar fi uşurat într-un fel ultimele ceasuri.

Dar n-au făcut decât să-i lase punga de oxigen şi s-au dus mai departe. Ultimii centimetri cubi ai răsuflării lui, punga lui de muribund, care pentru ei nu era decât o pricină de a se uni şi de a-şi cunoaşte unul altuia sărutările.

Oleg se ridica în urma Zoiei pe scară, de parc-ar fi fost legat de ea. Nu se gândea la muribundul lăsat în urmă, cum fusese şi el cu o jumătate de lună mai devreme, sau cum va fi peste-o jumătate de an, ci se gândea la această fată, la această femeie, la această muiere, şi cum s-o convingă să rămână undeva singuri.

Şi mai era şi acea senzaţie uitată şi de aceea atât de neaşteptată, senzaţia cântătoare a buzelor inflamate, umflate de săruturi până la amorţire – care se transmitea, tânără, prin tot corpul său.

Viteza apropiată de lumină

Nu oricine îi spune mamei – mamă, mai ales faţă de străini. Băieţilor peste cincisprezece ani şi sub treizeci le e ruşine s-o facă. Însă Vadim, Boris şi Jurii Zaţârko nu se ruşinau niciodată de mama lor. O iubiseră cu toţii, şi cât trăise tatăl lor, dar după executarea lui – cu atât mai mult. Despărţiţi de diferenţe mici de vârstă, ei au crescut laolaltă, ocupaţi

întotdeauna, şi la şcoală şi acasă, fără a pierde vremea pe stradă şi fără s-o supere vreodată pe mama rămasă văduvă. Începând cu o fotografie din copilărie şi pornind de la dorinţa de a face pe urmă comparaţii, îşi luaseră obiceiul ca, o dată la doi ani, mama să-i ducă pe toţi la fotograf (iar mai târziu se fotografiau singuri, cu aparatul lor) şi-n albumul de familie se adăuga, fotografie după fotografie: mama şi cei trei fii, mama şi cei trei fii. Ea era blondă, iar ei, toţi trei, bruneţi – probabil de la prizonierul acela turc ce se căsătorise, cândva, în căzăcime, cu străbunica lor. Oamenii din afară nu-i deosebeau întotdeauna pe fotografii – care unde-o fi. Cu fiecare fotografie, erau tot mai înalţi, mai legaţi, îşi întreceau mama, ea îmbătrânea pe neobservate, dar se ţinea dreaptă în faţa obiectivului, mândră de această istorie vie a vieţii sale. Ea era un medic cunoscut în oraşul lor, şi avusese parte de multă recunoştinţă, buchete de flori şi cutii cu torturi, dar şi să nu fi făcut nimic altceva de folos în viaţă – să creşti trei băieţi cum erau ai ei ar fi dat o justificare vieţii oricărei femei. S-au dus toţi trei la unul şi acelaşi institut politehnic, cel mai mare a terminat geologia, cel mijlociu – electrotehnica, cel mai mic termina acum construcţiile, şi mama era cu ei.

A fost cu el, până a aflat de boala lui Vadim. Joi era cât pe ce să pornească încoace. Sâmbătă a primit telegrama Donţovei că-i nevoie de aur coloidal. Duminică a trimis o telegramă de răspuns că pleacă la Moscova să facă rost de aur. Luni a ajuns acolo, ieri şi astăzi s-a zbătut probabil să obţină audienţe pe la miniştri şi pe la alte instanţe importante, încercând să capete, în amintirea tatălui mort (În timpul războiului el fusese lăsat în oraş în chip de intelectual certat cu regimul sovietic şi a fost executat de nemţi pentru legăturile sale cu partizanii şi găzduirea unor răniţi sovietici), aprobarea de a scoate aur coloidal, de la tezaur, pentru fiul ei.

Toate aceste alergături îi provocau scârbă şi-l jigneau pe Vadim, chiar şi de la distanţă. Nu suporta nici un fel de pile

şi nici pe cei care profitau de pe urma unor merite sau cunoştinţe. Chiar şi faptul că mama o avertizase printr-o telegramă pe Donţova îl deprimase. Oricât de important ar fi fost pentru el să supravieţuiască, nu voia să profite de nici un fel de privilegiu, nici măcar dinaintea chipului sinistru al morţii canceroase. Până la urmă, însă, urmărind-o pe Donţova, Vadim înţelese repede că şi fără telegrama mamei, Liudmila Afanasievna i-ar fi acordai la fel de mult timp şi la fel de multă atenţie. Poate doar telegrama cu aurul coloidal n-ar mai fi trimis-o.

Acum, dacă mama va face rost de aurul acela, îl va aduce, cu siguranţă, ea singură, cu avionul, încoace. Şi chiar dacă nu va face rost – tot o să vină cu avionul. I-a scris de-aici o scrisoare despre buretele de mesteacăn – nu fiindcă s-ar fi pătruns de încredere, ci din dorinţa de a-i da mamei de lucru pentru salvarea lui, de-a nu-i lăsa timp de gândire. Iar dacă disperarea va continua să crească, ea se va duce – în pofida tuturor cunoştinţelor şi convingerilor medicale – şi la vraciul acela din munţi, după rădăcină de issâk-kul (Oleg Kostoglotov venise ieri să-şi toarne cenuşă în cap că, din cauza unei muieri, vărsase un macerat de rădăcină, din care oricum nu rămăsese, ce-i drept, decât prea puţin, dar îi dădu adresa bătrânului, iar dacă bătrânul era cumva deja băgat la zdup, Oleg era gata să-i cedeze lui Vadim din rezervele sale.)

Pentru mama, viaţa nu mai e viaţă, dacă fiul ei cel mare e ameninţat. Mama va face orice, ba chiar mai mult decât orice, va face chiar şi lucruri de prisos. Va veni după el şi-n expediţie, deşi acolo o are pe Calka. La urma urmelor, după cum înţelesese Vadim din crâmpeiele auzite şi citite despre boala sa, însăşi tumoarea explodase din pricina prea marii griji şi precauţii a mamei: el avusese din copilărie, pe picior, o pată pigmentată mare şi mama, ca medic, cunoştea, se pare, pericolul degenerării ei într-o formaţiune malignă; găsea mereu pretextul de-a pipăi pata aceea şi, la un moment dat, a insistat ca un chirurg bun să facă o operaţie

preventivă – dar se pare că era exact ceea ce nu trebuia făcut.

Însă chiar dacă drumul său spre moarte începuse de la mama, el n-ar fi acuzat-o nici în faţă, nici în lipsa ei. Nu poţi fi chiar atât de pragmatic încât să judeci după rezultate – e mai uman să judeci după intenţii. Şi-ar fi fost nedrept să se simtă iritat acum că, din vina mamei, munca sa rămânea neterminată, preocupările întrerupte, posibilităţile neîmplinite. Doar nici interesul acesta, nici posibilităţile, nici pornirea de-a munci n-ar fi existat dacă n-ar fi existat el însuşi, Vadim. Născut de mama.

Omul are dinţi cu care roade, din care scrâşneşte. Iar plantele, iată, n-au dinţi şi cât de liniştite cresc, şi cât de liniştite mor!

Totuşi, iertând-o pe mama, Vadim nu putea ierta împrejurările! Nu le putea ceda nici un centimetru pătrat din epiteliul său! Şi nu putea să nu strângă din dinţi.

Doamne, când s-a găsit să-i iasă în cale boala asta blestemată! Cum l-a secerat în momentul cel mai important.

Ce-i drept, Vadim a presimţit parcă din copilărie că timpul n-avea să-i ajungă. Era nervos când venea vreo musafiră sau o vecină şi trăncănea, răpindu-le timpul mamei şi lui. Era indignat de veşnicele adunări de pe la şcoală şi de la institut pentru care, fie că se mergea la muncă sau în excursie, fie că era o serată sau o demonstraţie, întâlnirea se fixa, întotdeauna, cu o oră sau două mai devreme, contându-se, dinainte, pe faptul că oamenii vor întârzia cu siguranţă. Vadim nu suporta ştirile de-o jumătate de oră de la radio, fiindcă tot ce era important şi necesar acolo începea în cinci minute, iar restul nu era decât apă de ploaie. Îl irita faptul că, la orice magazin te duceai, exista o şansă din zece să-l găseşti în inventar, în inspecţie, în momentul în care se primea marfă – şi nu puteai prevedea niciodată acest lucra. Orice primărie comunală, orice oficiu poştal de la ţară puteau fi închise, la orice oră, din orice zi

lucrătoare – şi niciodată nu puteai ghici a-cest lucru de la o distanţă de douăzeci şi cinci de kilometri.

Poate că lăcomia de timp o sădise în el tatăl lui. Nici tatălui său nu-i plăcea inactivitatea şi mai ţinea minte cum, odată, jucându-se cu el între genunchi, îi spusese: „Vadika! Dacă nu vei şti să foloseşti un minut, vei pierde de pomană şi ora, şi ziua, şi viaţa întreagă.”

Nu, nu! Demonul acesta – setea devoratoare de timp, sălăşluia în el şi fără influenţa tatălui, de când era mic de tot. În clipa în care jocul cu băieţii lâncezea, el nu mai pierdea vremea cu ei la poartă, ci pleca imediat, fără să ţină cont de ironii. În clipa în care o carte începea să i se pară diluată – n-o termina de citit, o lăsa, căutând alta mai consistentă. Dacă primele secvenţe ale vreunui film se dovedeau a fi tâmpite (şi niciodată n-ai cum să ştii dinainte ceva despre un film, e special gândit astfel) – nu dădea importanţă banilor pierduţi, trântea tăblia scaunului şi pleca, salvându-şi timpul şi curăţenia minţii. Îl exasperau profesorii care le făceau câte zece minute la rând morală, apoi nu-şi terminau de explicat lecţia, unele lucruri le lungeau, altele le înghiţeau, iar temele pentru acasă le dădeau după ce suna de pauză. Ei nu-şi închipuiau că elevul ar putea avea recreaţia mai raţional împărţită decât lecţia lor.

Sau poate că, fără să cunoască pericolul, îl simţise încă din copilărie, pândindu-l dinăuntru? Fără a avea vreo vină, el fusese încă din primii ani ai vieţii sub ameninţarea acestei pete pigmentate! Poate că atunci când economisea atât de tare timpul, băiat fiind, transmiţându-le această zgârcenie şi fraţilor săi, atunci când cărţile pentru maturi le citea încă înainte de-a se duce la şcoală, iar pe când era într-a şasea îşi făcuse acasă un laborator chimic – începuse, de fapt, cursa contra tumorii care abia urma să apară şi gonea orbeşte fără să vadă unde-i duşmanul – ea însă vedea totul şi s-a repezit şi s-a înfipt în momentul cel mai fierbinte! Nu

era boală – era o viperă. De altfel, şi numele-l avea de şarpe – melanoblastom.

Când a început anume, Vadim n-a observat. Asta s-a întâmplat în timpul expediţiei din masivul Alai-ului. Mai întâi se întărise, apoi începuse să doară, apoi buba se rupsese şi se simţise uşurat, apoi iar s-a întărit şi se freca atât de tare de haine, încât orice mişcare îi devenise aproape insuportabilă.

Dar nu-i scrisese nici mamei, nu-şi întrerupsese nici munca, fiindcă tocmai aduna primul rând de materiale pe care voia să le ducă neapărat la Moscova.

Expediţia lor se ocupa numai de ape radioactive şi nimeni nu le cerea să descopere zăcăminte de metal. Dar, fiind informat cum puţini erau la vârsta lui şi bine familiarizat cu chimia, pe care nu toţi geologii o ştiu bine, Vadim prevăzuse, sau poate presimţise, c-aici se ascunde o nouă metodă de descoperire a minereurilor. Şeful expediţiei boscorodea văzând această înclinaţie a lui, şeful expediţiei n-avea nevoie decât de îndeplinirea planului.

Vadim ceru să plece în delegaţie la Moscova, dar şeful nu-l lăsă pentru o treabă ca asta. Atunci Vadim se gândi să le arate tumoarea. Îşi luă concediu de boală şi se prezentă la dispensarul acesta. Aici află diagnosticul şi faptul că vor să-l interneze imediat, considerând că nu-i timp de pierdut. Cu biletul de internare în buzunar, luă avionul spre Moscova, unde tocmai se ţinea o consfătuire la care spera să-l întâlnească pe Ceregorodţev. Vadim nu-l văzuse niciodată, îi citise doar manualul şi cărţile. Fusese prevenit că Ceregorodţev mai mult de câteva cuvinte nu stă să asculte, iar după prima frază hotărăşte dacă-i nevoie să vorbească cu cineva. Tot drumul până la Moscova, Vadim a pritocit fraza aceea. Îi fu prezentat lui Ceregorodţev într-o pauză, în pragul bufetului. Vadim îşi slobozi fraza ca pe un glonte, şi Ceregorodjev o coti dinspre bufet, îl apucă mai sus de cot şi-l luă cu el. În această discuţie de cinci minute – lui Vadim i se păruse o discuţie încinsă – dificil era faptul că trebuia să

spună totul repede, să absoarbă răspunsurile fără pierderi, să-şi arate într-o destul de mare măsură erudiţia, dar să nu spună chiar tot, să păstreze pentru sine esenţialul. Ceregorodţev îi turnă de îndată toate contraargumentele care dovedeau că apele radioactive nu sunt decât un indiciu secundar şi nu unul de bază, din care pricină să cauţi minereuri numai pe urmele lor nu-i treabă serioasă. Ce mai înţelese Vadim era că, se pare, un întreg institut de cercetare de la Moscova bate pasul pe loc în pragul descoperirii cu care şi-a bătut el singur capul, scotocind printre pietrele Munţilor Alai.

Mai mult de-atât deocamdată nu se putea obţine! Acum ar fi fost cu adevărat momentul să dea bice!

Numai că tocmai acum trebuia să se interneze la clinică…

Şi să-i spună adevărul mamei. Ar fi putut pleca şi la Novocerkask, dar îi plăcuse aici, plus că era şi mai aproape de munţii lui.

La Moscova, nu se interesase doar de ape şi minereuri.

Mai aflase că melanoblastomul ucide – întotdeauna. Că se poate trăi cu el un an, dar e mai probabil că nu vor fi decât vreo opt luni.

Ce să-i faci, cum se întâmplă cu un corp ce înaintează cu o viteză apropiată de cea a luminii, şi timpul şi masa lui deveniseră acum diferite de-ale altor corpuri, ale altor oameni: timpul devenise mai încăpător, masa – mai penetrantă. Anii se comprimau pentru el în săptămâni, zilele – în minute. Oricum, se grăbise el toată viaţa, însă abia acum începuse să se grăbească cu-adevărat! După şaizeci de ani de viaţă confortabilă, orice tâmpit poate să devină doctor în ştiinţe. Da' la douăzeci şi şapte?

Douăzeci şi şapte e vârsta lermontoviană. Nici Lermontov nu voia să moară. (Vadim era conştient că seamănă puţin cu Lermontov: nu era nici el prea înalt, era negru ca smoala, zvelt, uşor, cu mâinile mici, doar mustăţi n-avea.) Şi, totuşi, s-a impus în memoria noastră – şi nu pentru o sută de ani, pentru totdeauna!

În prezenţa morţii, a panterei morţii, care-şi cabra deja trupul negru, care plesnea deja din coadă, care se cuibărise deja lângă el, în patul lui de spital, Vadim, om al raţiunii, trebuia să găsească o formulă – de-a trăi în vecinătatea ei. Cum să fructifice aceste luni care-i rămăseseră, dacă nu vor fi decât luni? Trebuia să analizeze moartea ca pe-un factor nou şi neprevăzut al vieţii sale. Şi, odată analiza efectuată, observă că începuse, se pare, să se obişnuiască cu ea, ba chiar să şi-o asume.

Cel mai greşit ar fi fost să-şi pornească raţionamentul de la ce are de pierdut: cât ar fi fost de fericit, pe unde-ar fi putut călători şi ce-ar fi putut face dacă ar fi avut o viaţă lungă.

Corect era să accepte datele statistice, care spun că trebuie cineva să moară şi de tânăr. În schimb, cel ce-a murit tânăr rămâne în amintirea oamenilor pentru totdeauna tânăr. Cel ce s-a aprins înainte de moarte va străluci de-a pururi. Aici era şi-o trăsătură, paradoxală la prima vedere, pe care Vadim o detectase în ultimele săptămâni de reflecţii: că talentul înţelege şi acceptă mai uşor moartea decât mediocritatea! Mediocritatea are neapărată nevoie de viaţă lungă.

Sigur, era enervant să te gândeşti că, dacă ar reuşi să reziste câţiva ani acolo, vreo trei-patru, cu siguranţă că s-ar descoperi – în acest secol al descoperirilor, al unor tulburătoare descoperiri ştiinţifice în toate domeniile – şi un medicament pentru melanoblastom. Însă Vadim îşi impusese să nu viseze la prelungirea vieţii, să nu viseze la însănătoşire – nici măcar minutele nopţii să nu le cheltuiască pentru asemenea gânduri neserioase – ci să se concentreze, să muncească şi să lase oamenilor, în urma sa, o nouă me-todă de căutare a zăcămintelor.

Astfel, compensând moartea sa timpurie, el spera să moară senin.

Oricum, la cei douăzeci şi şase de ani ai săi, nu încercase senzaţie de armonie mai puternică, mai deplină decât cea a

timpului petrecut cu folos. Deci aşa era cel mai raţional să-şi petreacă ultimele luni.

Cu această pornire de-a munci intrase Vadim, cu cele câleva cărţi la subţioară, în salon.

Primul duşman pe care se-aşteptase să-l înfrunte în salon era radioul, difuzorul – şi Vadim era gata să se lupte cu el prin toate metodele legale şi ilegale: mai întâi prin convingerea vecinilor, apoi prin scurtarea firelor cu ajutorul unui ac şi, în ultimă instanţă, chiar şi prin smulgerea prizei din perete. Permanenta difuzare, prin amplificaţie, a emisiunilor, considerată la noi, nu se ştie de ce, semn de răspândire a culturii este, dimpotrivă, un semn de primitivism cultural, încurajare a indolenţei mentale – însă Vadim nu reuşea aproape niciodată să convingă pe cineva de-acest lucru.

Pisălogeala asta nesfârşită, alternarea unei informaţii pe care n-ai cerut-o cu o muzică pe care n-ai ales-o, era curat furtişag de timp şi entropie a spiritului, foarte comode pentru oameni molâi, insuportabile pentru cei cu iniţiativă. Un prostănac căruia i s-ar fi făcut cadou veşnicia, probabil că n-ar putea-o îndura altfel, decât ascultând radioul.

Intrând în salon însă, Vadim, fericit şi uimit, nu găsi vreo instalaţie radio! Şi nu exista nici un difuzor pe tot etajul.

(Această scăpare se explica prin faptul că, de la un an la altul, se tot plănuia mutarea dispensarului într-o altă clădire, mai bine utilată, unde urma să existe, într-adevăr, o radioficare totală.)

Al doilea duşman pe care se aştepta Vadim să-l întâlnească era întunericul: stingerea prea devreme a luminii, aprinderea ei târzie, ferestre îndepărtate. Însă mărinimosul de Diomka îi cedase locul de la fereastră şi Vadim se adapta încă din prima zi: se culca odată cu toţii, devreme, iar orele de lucru din zori erau, oricum, cele mai bune, cele mai liniştite.

Al treilea duşman posibil putea fi trăncăneala din salon.

Şi, într-adevăr, aceasta nu lipsea. În general, însă, lui Vadim îi plăcu componenţa salonului, din punctul de vedere al liniştii, în primul rând.

Cel mai simpatic i se păru Eghenberdiev: el tăcea aproape întotdeauna şi zâmbea ca un uriaş – desfăcându-şi buzele groase şi obrajii plini.

Mursalunov şi Ahmadjan erau şi ei oameni drăguţi, discreţi. Când vorbeau în uzbecă, mi-l deranjau absolut deloc pe Vadim, mai ales că vorbeau liniştit, cumpătat. Mursalimov părea un bătrân înţelept, Vadim întâlnise asemenea oameni în munţi. O singură dată avuseseră o neînţelegere şi Mursalimov îl certase pe Ahmadjan pe un ton destul de supărat. Vadim îi rugă să-i traducă despre ce e vorba. Află că Mursalimov era supărat pe invenţiile astea noi în privinţa numelor, cu compunerea mai multor cuvinte într-unul singur. El afirma că nu există decât patruzeci de nume adevărate, lăsate de prooroc, iar toate celelalte nume erau incorecte.

Nici Ahmadjan nu era băiat rău. Dacă-l rugai să vorbească mai încet, vorbea mai încet. Odată, Vadim îi povestise despre viaţa evencilor şi-i tulburase total imaginaţia. Timp de două zile, Ahmadjan cugetase la viaţa aceea de neimaginat şi-i punea lui Vadim întrebări dintre cele mai neaşteptate:

— Ia zi, dar, ce fel de uniformă au evencii.

Vadim răspundea în grabă şi Ahmadjan se cufunda iar, pentru câteva ore, în gânduri. Venea însă apoi din nou, şchiopătând, şi întreba:

— Dar programul zilei cum îl au ei, evencii?

Iar a doua zi, dimineaţa:

— Ia zi, dar care-i sarcina lor?

Nu putea să accepte explicaţia că evencii „trăiesc şi ei, doar aşa”.

Liniştit şi politicos era şi Sibgatov, care venea adesea la Ahmadjan să joace popice. Era clar că nu era un om cultivat, dar înţelegea, nu se ştie cum, că nu se face şi nici

nu-i nevoie să vorbeşti foarte tare. Chiar şi atunci când se certa cu Ahmadjan, el tot cu o voce liniştitoare vorbea:

— Păi, ce, ăştia de aici sunt struguri? Ăştia-s cantalupi adevăraţi?

— Păi, unde sunt cei adevăraţi? Fierbea Ahmadjan.

— În Crimeea, unde vrei să fie… Acolo să vezi…

Diomka era şi el băiat bun, Vadim simţea că are substanţă, Diomka gândea, lucra. Ce-i drept, nu purta pe chip pecetea luminoasă a talentului, se cam încrunta atunci când încerca să digere o idee surprinzătoare. Calea învăţăturii şi a preocupărilor intelectuale nu i se va deschide fără efort, dar din firi dintr-astea încete ies câteodată profesionişti temeinici.

Nici Rusanov nu-l irita pe Vadim. Fusese toată viaţa lui un lucrător cinstit, chiar dacă n-a făcut gaură-n cer. Raţionamentele lui erau, în general, corecte, numai că nu ştia să le exprime nuanţat, ci o făcea prin locuri comune, într-un fel mecanic.

La început, Kostoglotov nu i-a plăcut lui Vadim: un scandalagiu grosolan. Dar înţelese apoi că toate astea nu-s decât o pojghiţă, că nu-i deloc încrezut, ba e chiar înţelegător, numai că viaţa lui a luat o întorsătură nefericită şi asta l-a înrăit. Probabil că era şi el, prin firea lui dificilă, vinovat de nereuşitele sale. Starea lui se îmbunătăţea şi-ar mai fi avut timp să-şi îndrepte întreaga viaţă, dacă ar fi fost mai adunat şi-ar fi ştiut ce vrea. În primul rând, îi lipsea concentrarea, făcea risipă de timp, ba rătăcea fără nici un rost prin curte, ba se apuca să citească, şi prea alerga după fuste.

Aflat în pragul morţii, Vadim n-ar fi pierdut pentru nimic în lume timpul cu fetele. Îl aştepta ea, Galka, în expediţie, şi visa să se mărite cu el, dar nici la asta nu mai avea dreptul, nici ea nu va mai avea prea mult parte de el.

Nimeni nu va mai, avea parte de el.

Ăsta-i preţul, atâta dai. O pasiune care ne cuprinde, le izgoneşte pe toate celelalte.

Dacă-l irita cineva pe Vadim în salon, apoi acela era Podduev. Podduev fusese rău, puternic, şi deodată se pleoştise şi se lăsase copleşit de fiţele astea dulceag-idealiste. Vadim nu putea să sufere, era iritat de fabulele acestea leşinate despre smerenie şi dragostea de aproapele, despre faptul că trebuie să te sacrifici şi s-aştepţi cu gura căscată, doar-doar o pica vreun trecător, vreun om întâmplător pe care să-l ajuţi. Iar ăsta, de-ţi iese în întâmpinare, n-are decât să fie un leneş, un nespălat sau un tâlhar! Un asemenea adevăr diluat şi şters contravenea total pornirilor proaspete, nerăbdării arzătoare din care era făcut Vadim, nevoii sale de a izbucni ca un arc, de a se destinde şi a dărui. Doar şi el se pregătise, se condamnase nu să ia, ci să dea – dar nu în fleacuri, nu la fiecare pas împleticit, ci-n explozia unui gest eroic – întregului popor şi întregii omeniri deodată!

Aşa că s-a bucurat când Podduev a fost externat, iar pe patul lui s-a mutat, din colţ, spelbul de Federau. Ăsta chiar că era liniştit!

— Mai liniştit decât el, nici nu era altul în salon. Putea să nu spună nici o vorbă cât era ziua de lungă – zăcea şi privea trist. Ca vecin, era ideal pentru Vadim, dar deja poimâine, vinerea, urma să fie luat la operaţie.

Au tăcut ei ce-au tăcut, dar în ziua aceea începuseră totuşi să vorbească despre boli şi Federau spuse că a avut cândva o meningită şi era cât pe ce să moară din cauza asta.

— Oho! V-aţi lovit?

— Nu, am răcii. M-am supraîncălzit, iar pe urmă, când m-au dus cu maşina acasă de la fabrică, m-a tras curentul. Mi se inflamase meningele, nu mai vedeam.

Povestea liniştit acest lucru, zâmbind chiar, fără a sublinia e-a fost ceva tragic, cumplit.

— Dar cum de v-aţi supraîncălzit? Vadim întrebase, dar ochii îi fugeau deja spre carte, timpul nu aştepta.

Însă o discuţie despre boli va găsi întotdeauna ascultători într-un salon. Dinspre celălalt perete, Federau zări

îndreptată spre el privirea lui Rusanov, foarte înmuiat azi, aşa că-i povestea, într-un fel, lui:

— A fost avariat un cazan şi trebuia făcută o sudură complicată. Dar dacă era să scoţi tot aburul din el şi să aştepţi până se răceşte cazanul, se pierdeau douăzeci şi patru de ore. Directorul a trimis noaptea o maşină după mine, zice: „Federau! Ca să nu întrerupem munca, ia pune-ţi tu un costum de protecţie şi vârâ-te-n abur, ce zici?” – „Păi, dacă trebuie – haideţi!” Asta era înainte de război, aveam mult de lucru, graficul era încărcat – trebuia s-o fac. M-am băgat înăuntru şi l-am făcut. În vreo oră jumate… Cum puteam să refuz? Eu întotdeauna am fost printre primii pe panoul de onoare.

Rusanov îl asculta şi-l privea, încuviinţând din ochi.

— E-o faptă de care se poate mândri şi-un membru de partid, l-a lăudat el.

— Păi, eu chiar sunt… Membru de partid, zâmbi Federau, încă şi mai liniştit, încă şi mai modest.

— Aţi fost, îl corectă Rusanov. (Un pic dacă-i lauzi îşi iau nasul la purtare.)

— Şi sunt, spuse foarte încet Federau.

Lui Rusanov nu-i ardea în ziua aceea să se adâncească în problemele altora, să intre în dispute, să-i pună pe oameni la locul lor. Propria lui situaţie era cât se poate de tragică. Dar n-aveai cum să nu corectezi o absurditate atât de evidentă. Iar geologul se cufundase în cărţi. Cu o voce înceată, de o claritate scăzută (ştiind că ascultătorul se va încorda – şi-l va auzi), Rusanov spuse:

— Aşa ceva e imposibil. Doar sunteţi neamţ, nu?

— Da, încuviinţă Federau din cap, dezolat se pare.

— Păi? Când aţi fost deportaţi – trebuiau să vă ia carnetele de partid.

— Nu ni le-au luat, negă, din cap, Federau.

Rusanov se strâmbă, îi era greu să vorbească:

— Păi, asta trebuie să fie o scăpare, s-au grăbit, s-au zăpăcit, s-au încurcat. Va trebui să-l predaţi singur.

— Nu, zău că nu! Cât era Federau de timid, dar acum se încăpăţânase. Am de paisprezece ani carnetul, despre ce greşeală poate fi vorba! Am fost adunaţi şi la comitetul pe raion şi ni s-a explicat: rămâneţi membri de partid, nu vă amestecăm cu marea masă. De înregistrat la comandament trebuie să vă înregistraţi, dar cotizaţia rămâne cotizaţie. N-aveţi voie să ocupaţi funcţii de conducere, dar pe posturile voastre trebuie să munciţi exemplar. Uite-aşa.

— Ei, nu ştiu, oftă Rusanov. Până şi pleoapele i se închideau, îi venea greu de tot să vorbească.

Injecţia de alaltăieri, cea de a doua, nu-l ajutase deloc – tumoarea nu scăzuse, nu se înmuiase şi continua să-l apese ca un nod de fier sub maxilar. Astăzi, slăbit şi ştiind că avea să urmeze un nou delir chinuitor, zăcea în aşteptarea celei de-a treia injecţii. Se-nţelesese cu Kapa ca, după a treia injecţie, să plece la Moscova – însă Pavel Nikolaevici îşi pierduse orice avânt de a lupta, abia acum ajunsese să simtă ce înseamnă să fii condamnat: putea să fie a treia sau a zecea injecţie, aici sau la Moscova, însă dacă tumoarea nu ceda în faţa medicamentului – înseamnă că nu ceda. Ce-i drept, tumoarea încă nu însemna neapărat moartea: putea să rămână şi să-l transforme într-un invalid, într-un monstru, într-un bolnav. Pavel Nikolaevici nu văzuse legătura tumorii cu moartea până ieri, când Roadeoase, care citise o groază de cărţi medicale, începuse să-i explice cuiva că tumoarea răspândeşte otravă în tot organismul – de aceea nu poate fi îngăduită în corp.

Şi Pavel Nikolaevici înţelese că nu poate face abstracţie de moarte. Ieri, la parter, văzuse cu propriii lui ochi cum îi trăseseră cearceaful peste cap unui bolnav scos din sala de operaţie. Pricepuse şi el, în sfârşit, cuvintele pe care le schimbau între ele femeile de serviciu: „ăsta mai are puţin şi ajunge sub cearceaf”. Deci, asta era! Noi ne închipuim moartea ca fiind neagră, negre sunt însă doar treptele ce duc la ea, ea însăşi este albă.

Bineînţeles, Rusanov a ştiut dintotdeauna că toţi oamenii fiind muritori, la un moment dat, va trebui şi el să predea ştafeta. Dar asta, cândva, nu acum! Să mori cândva nu-i înfricoşător – înfricoşător e să mori chiar acum.

Moartea indiferentă, albă, în chip de cearceaf care acoperă o siluetă oarecare, un gol, se apropia de el cu grijă, fără zgomot, în papuci, iar Rusanov, surprins de această furişare a morţii, nu-şi pierduse doar capacitatea de a lupta cu ea, dar nu putea nici măcar să gândească ceva despre ea, să hotărască sau să exprime ceva. Ea venise ilegal şi nu exista o regulă, o instrucţiune, care să-l apere pe Pavel Nikolaevici.

Şi-i părea rău de sine. Suferea imaginându-şi că o viaţă atât de activă, ba chiar, s-ar putea spune, frumoasă, ca a lui – poate fi doborâtă de piatra acestei tumori din afară, pe care mintea lui refuza s-o perceapă ca pe o necesitate.

Îi părea atât de rău de sine însuşi, încât ochii i se umpleau de lacrimi şi i se împăienjenea mereu vederea. Ziua şi-i ascundea ba după ochelari, ba după un pretins guturai, ba acoperindu-se c-un prosop, însă în noaptea aceea plânsese multă vreme încetişor, fără să-i fie câtuşi de puţin ruşine de sine însuşi. Nu mai plânsese din copilărie, uitase cum e să plângi, şi uitase total şi faptul că lacrimile, iată, uşurează. Nu îndepărtau de el pericolele şi nenorocirile – nici moartea canceroasă, nici judecarea în instanţă a dosarelor vechi, nici injecţia pe care urmau să i-o facă şi delirul care avea să-i urmeze, şi totuşi parcă-l ridicau pe o treaptă ferită de aceste pericole. Se mai luminase oarecum.

Pe deasupra, mai era şi foarte slăbit, abia se răsucea de pe o parte pe alta, mânca fără poftă. Era slăbit – şi găsea chiar ceva plăcut în această stare, dar ceva plăcut în sensul rău, asemănător cu amorţirea celui pe cale să degere. Iar patima lui cetăţenească, refuzul de-a accepta lucrurile monstruoase şi incorecte din jur, pe care o avusese de când se ştia, fusese şi ea parcă paralizată sau tapetată cu vată. Ieri, Roadeoase îl minţise cu zâmbetul pe buze pe medicul-

şef, spunându-i că lucrase la desţeleniri, şi-ar fi fost suficient ca Pavel Nikolaevici să deschidă gura, să spună două vorbe – Roadeoase ar fi zburat de acolo cât ai zice peşte.

Dar nu spusese nimic, tăcuse. Asta era necinstit, din punct de vedere civic, datoria lor ar fi fost să dea în vileag minciuna. Dar, în mod inexplicabil, Pavel Nikolaevici nu spusese nimic. Şi nu că i-ar fi lipsit aerul din plămâni s-o facă sau că s-ar fi temut de răzbunarea lui Roadeoase, nu. Dar parcă nici n-avea chef să spună – de parcă unele lucruri care se petreceau în salon nu-l mai priveau pe Pavel Nikolaevici. Avea chiar un sentiment ciudat că scandalagiul şi mitocanul ăsta, care ba nu-l lăsa să stingă lumina, ba deschidea de capul lui fereastra de aerisire, ba dădea buzna să pună primul mâna pe ziarul neînceput, care este, la urma urmei, un om matur, îşi are libertatea lui, poate nu cea mai fericită, şi n-are decât să trăiască aşa cum vrea.

Iar astăzi Roadeoase o dăduse din nou în bară. Venise laboranta să facă listele de votare (erau şi ci aici pregătiţi pentru alegeri), le ceruse tuturor buletinele şi toţi dădeau fie buletinul, fie adeverinţele de la colhoz, numai Kostoglotov se trezi că n-are nimic. Bineînţeles că laboranta se miră şi insistă să-i dea buletinul, iar Kostoglotov făcu scandal că atâta cultură politică ar trebui să aibă fiecare încât să ştie că există diferite feluri de deportaţi şi n-are decât să sune la telefonul cutare, şi că el are drept de vot dar, la o adică, poate să nici nu voteze.

Iată ce personaj tulbure şi stricat se dovedise a fi vecinul lui de pat, îl dibuise bine Pavel Nikolaevici. Dar acum, în loc să se îngrozească de spelunca în care ajunsese, de cei alături de care-i internat, Rusanov se lăsase cuprins de o indiferenţă copleşitoare: Kostoglotov?

— Şi ce dacă, Federau?

— N-avea decât, Sibgatov?

— Să fie sănătos. Las' să se facă cu toţii bine, să trăiască – numai de-ar rămâne şi Pavel Nikolaevici în viaţă.

În faţă îi flutura giulgiul cearşafului.

Lasă-i să trăiască şi Pavel Nikolaevici n-o să-i mai iscodească şi n-o să-i mai controleze. Dar nici ei să nu-l iscodească. Să nu scurme nimeni în trecutul lui. Ce a fost – a fost, s-a dus, şi-i nedrept acum să scormoneşti, cine ce greşeală a făcut cu optsprezece ani în urmă.

Din vestibul s-a auzit vocea aspră a îngrijitoarei, Nellea, singura voce de acest fel din toată clinica. Întreba pe cineva, aflat la vreo douăzeci de metri, fără să strige, de altfel:

— Auzi, da' ăia de lac, cât zici că fac?

Ce răspunse cealaltă – nu se auzi, în schimb, vocea Nellei da:

— O-o-o-of, dacă aş ieşi eu într-unii dintr-ăia – să vezi cum ar intra toţi gagiii-n călduri!

Cealaltă replică ceva şi Nellea îi dădu, într-un fel, dreptate:

— Asta aşa e! Când mi-am pus eu prima dată d-ăia de mătase – era rupere. Dar Serghei a aruncat un chibrit şi mi i-a ars imediat, canalia!

Apoi, intră în salon cu peria şi întrebă:

— Ei, băieţi, am auzit că ieri s-a şmotruit pe aici, nu glumă, aşa că astăzi dau şi eu, pe deasupra, bine?… Da! Am o veste! Îşi aminti ea şi, arătându-l pe Federau, anunţă cu seninătate: Ăsta al vostru a mierlit-o! A dat ortu' popii!

Heinrich Iakobovici, cât era el de rezervat şi tot s-a cutremurat. Îi trecuse un fior pe spinare.

N-o înţeleseseră, aşa că ea ţinu să explice:

— Păi, ăla ciufulitu'! Ăla, înfăşurat în bandaje! Ieri, la gară. Lângă casa de bilete. Acu' l-au adus să-i facă autopsia.

— Doamne-dumnezeule! Mai găsi putere să spună Rusanov. Cum de puteţi fi atât de lipsită de tact, tovarăşă îngrijitoare! Ce rost are să răspândiţi asemenea ştiri deprimante?

Cei din salon căzură pe gânduri. Efrem vorbise mult despre moarte şi, ce-i drept, părea condamnat. Se oprea

de-a curmezişul coridorului dintre paturi şi încerca să-i convingă pe toţi, strecurându-şi cuvintele printre dinţi: „Adevăru-i că nu stăm niciunul prea bine!”

Totuşi, ultimul pas al lui Efrem nu-l văzuseră şi, odată plecat, le rămăsese viu în amintire. Iar acum erau nevoiţi să-şi imagineze că omul care călcase în picioare, încă alaltăieri, aceste duşumele, pe care umblau şi ei, se afla acum la morgă, tăiat de-a lungul liniei axiale anterioare, ca un cârnat polonez crăpat.

— Mai bine-ai spune şi tu ceva mai vesel, îi ceru Ahmadjan.

— Io pot să spun şi ceva mai vesel – o să faceţi pe voi de râs. Numai că o să fie cam indecent…

— Lasă, nu-i nimic! Dă-i drumul!

— Da! Îşi mai aminti Nellea. Tu, băiete, eşti chemat la roentgen! Da, tu, tu! Îl arătă ea pe Vadim.

Vadim puse cartea pe pervazul terestrei. Îşi coborî cu grijă, ajutându-se cu mâinile, piciorul bolnav, apoi şi pe celălalt.

Şi, cu silueta lui de balerin, de n-ar fi fost piciorul acela umflat, purtat cu grijă, porni spre ieşire.

Auzise de Podduev, dar nu simţise pic de milă. Podduev nu era un om preţios pentru societate, cum nu era nici femeia asta de serviciu vulgară. Iar omenirea e valoroasă, totuşi, nu prin cantitatea mare a membrilor ei adunaţi în muşuroaie, ci prin calitatea distilată.

Atunci intră laboranta cu ziarul.

Iar în spatele ei venea Roadeoase. Putea intercepta dintr-o clipă în alta ziarul.

— Mie! Mie! Spuse stins Pavel Nikolaevici, întinzând mâna.

Îl căpătă.

Văzu, încă înainte de a-şi pune ochelarii, că toată pagina e acoperită de fotografii şi titluri mari. După ce-şi căută, uşurel, o poziţie comodă şi-şi puse încet ochelarii, el observă, lucru previzibil, că era vorba de încheierea sesiunii Sovietului Suprem: apărea fotografia prezidiului şi-a sălii şi fuseseră tipărite, cu literă mare, ultimele hotărâri

importante. O literă atât de mare, încât nu mai era nevoie să răsfoieşti şi să cauţi în altă parte vreo notiţă măruntă, dar semnificativă.

— Cum? Cum? Nu se putu abţine Pavel Nikolaevici, deşi nu i se adresa nimănui din salon, şi era indecent să te miri astfel şi să exclami, cu ziarul în faţă.

Mare, pe prima coloană, era anunţat că preşedintele Consiliului de Miniştri, G. M. Malenkov, şi-a cerut demisia din proprie iniţiativă, iar Sovietul Suprem i-a acceptat, cu unanimitate de voturi, cererea.

Astfel se încheiase sesiunea de la care Rusanov nu aşteptase nimic altceva decât aprobarea bugetului…!

Simţi că i s-au dus şi ultimele forţe, şi mâinile-i scăpară ziarul. Nu putea citi mai departe.

La ce aveau să ducă toate astea – nu înţelegea. Încetase să înţeleagă instrucţiunile difuzate într-un mod accesibil oricui.

Atâta lucru însă pricepea şi el – că totul se întâmpla prea brusc, mult prea brusc!

De parcă, undeva, la o foarte mare adâncime, straturile geologice începuseră să fiarbă şi se urniseră din albia lor – iar acest lucru zguduise tot oraşul, spitalul şi patul lui Pavel Nikolaevici.

Dar, fără să observe cum se clatină camera şi duşumeaua, dinspre uşă venea spre el, egal, delicat, într-un halat proaspăt călcat, cu un zâmbet încurajator pe faţă şi seringă-n mână, doctoriţa Gangart.

— Ei, haideţi să facem injecţia! Spuse ea binevoitoare.

Iar Kostoglotov trase de pe picioarele lui Rusanov ziarul – văzu şi el imediat totul, iar apoi citi şi textul.

Citi şi se ridică. Nu mai putea sta locului.

Nici el nu înţelegea exact toată semnificaţia ştirii.

Dar, dacă ieri fusese schimbată toată Curtea Supremă, iar astăzi primul-ministru, aceştia erau paşi ai Istoriei!

Paşi ai Istoriei, şi nu-şi putea închipui, nu putea crede că pot fi spre mai rău.

Alaltăieri, îi mai interzisese încă inimii sale să bată prea tare, îşi interzisese să creadă, să spere!

Dar trecuseră două zile – şi aceleaşi patru lovituri beethoveniene izbiră prevestitor în cer ca într-o membrană.

Iar bolnavii zăceau liniştiţi, prin paturile lor – nu auzeau nimic!

Iar Vera Gangart introduce liniştită embihina în venă.

Oleg se repezi afară – la plimbare!

La aer liber!

Amintirea despre ceva minunat.

Nu, îşi interzisese de mult să mai creadă! Nu îndrăznea să-şi îngăduie aşa o bucurie!

Doar în primii ani ai detenţiei condamnatul novice crede, de câte ori este chemat să iasă cu lucrurile din celulă, că va fi scos în libertate, la auzul fiecărei şoapte despre amnistie – că arhanghelii îşi sună trâmbiţele. De fapt, este scos din celulă pentru a i se citi o hârtiuţă nemernică şi-a fi vârât într-o altă celulă, cu un etaj mai jos, şi mai întunecată, cu aerul la fel de închis. Iar amnistia se amână – de la aniversarea Revoluţiei până la sesiunea Sovietului Suprem, amnistia se sparge ca un balon de săpun sau le este dată hoţilor, escrocilor, dezertorilor – în locul celor care-au luptat şi-au suferit.

Şi acele celule din ţesutul inimii, pe care natura le-a creat pentru bucurie, pierzându-şi utilitatea – mor. Şi acei centimetri pătraţi ai pieptului unde se refugiază speranţa, odată cu trecerea anilor, se golesc şi se usucă.

Destul crezuse, la vremea lui, destul aşteptase eliberarea şi-şi împachetase lucruşoarele – acum, în sfârşit, nu voia decât în minunatul său Exil, în dragul lui Uş-Terek! Da, drag!

Oricât ar fi părut de ciudat, astfel îi apărea colţişorul în care fusese deportat, văzut de aici, din spital, din oraşul acesta mare, din această lume cu mecanism complicat, la care Oleg nu se simţea capabil să se adapteze şi, la urma urmei, nici dorinţa de-a o face n-o simţea.

Uş-Terek înseamnă „Trei plopi”. Numele venea de la cei trei plopi bătrâni ce se văd în stepă de la zece kilometri depărtare. Plopii sunt strânşi laolaltă. Nu sunt zvelţi cum sunt plopii de obicei, ba sunt chiar destul de strâmbi. S-ar putea să aibă vreo patra sute de ani. Odată crescuţi, ei nu se mai înălţaseră, ci se lăţiseră şi-mpletiseră o umbră deasă deasupra arâkului principal. Se spune că mai erau şi alţi copaci străvechi în aul, însă în 1931, când Budionnâi a reprimat revolta kazahilor, au fost tăiaţi. Iar acum copacii de acest soi nu se mai prind. De câte ori i-au sădit pionierii, i-au ros iezii de cum le-au dat mugurii. Doar arţarii americani s-au prins, în piaţa din faţa comitetului raional.

Ce loc să iubeşti mai mult pe lume: acela unde, prunc fiind, ai ieşit la lumină urlând, fără să-nţelegi nimic, nici măcar ceea ce-ţi arată ochii şi urechile? Sau acela unde ţi s-a spus pentru prima dată: nu-i nimic, mergeţi neîncolonaţi! Mergeţi singuri! Pe picioarele tale! „Ia-ţi patul şi umblă!”.

Prima noapte în semilibertate! Comandamentul nu-i slăbea, deocamdată, din ochi şi nici nu fuseseră lăsaţi să intre în localitate, dar li se permisese să doarmă liberi, sub o şură de paie în curtea Ministerului de Interne. În şură, caii au molfăit încetişor, toată noaptea, fân – şi nu se putea inventa sunet mai dulce!

Însă Oleg adormi abia pe la mijlocul nopţii. Pământul bătătorit al curţii era alb din cauza lunii – şi se duse să se plimbe, ca ameţit, traversând curtea încolo şi încoace. Nu erau turnuri de control, nimeni nu se uita la el şi, împiedicându-se fericit de dâmburile curţii, umbla cu capul dat pe spate, cu faţa îndreptată spre cerul alb şi mergea, se tot grăbea undeva, temându-se parcă să nu întârzie – de parcă nu într-un aul sărăcăcios şi uitat de lume urma să iasă a doua zi, ci într-o lume largă, triumfală. În aerul cald al primăverii sudice, timpurii, nu era deloc linişte: aşa cum într-o gară mare, cu drumurile de fier risipite pe o suprafaţă largă, locomotivele se cheamă unele pe altele, noaptea întreagă, la fel au urlat, nesăţios şi victorios, din

toate capetele cătunului, prin toate ţarcurile şi curţile, catârii şi cămilele: despre pasiunile lor matrimoniale, despre convingerea că viaţa avea să continue. Şi acest urlet de nuntă se contopea cu cel din pieptul lui Oleg însuşi.

Păi, poate exista oare un loc mai drag decât acela în care ai petrecut o asemenea noapte?

Şi iată că în noaptea aceea sperase şi crezuse din nou, deşi îşi promisese de atâtea ori să n-o mai facă.

După lagăr, nu puteai numi lumea deportaţilor crudă, chiar dacă şi aici, în timpul muncilor de irigare se stârneau bătăi cu ketmeniurile peste picioare. Lumea deportaţilor era mult mai largă, mai uşoară, mai diversă. Dar o oarecare asprime avea şi ea şi nu-i era uşor rădăcinii să-şi facă drum prin pământ, şi nici tulpina nu era uşor s-o hrăneşti. Trebuia să ai mare grijă ca nu cumva comandantul să te trimită cu încă vreo sută cincizeci de kilometri mai departe, în adâncul deşertului. Mai trebuia să găseşti şi-un acoperiş de paie lipite cu lut deasupra capului şi să-i plăteşti ceva femeii care te găzduia, când, de fapt, n-aveai din ce plăti. Trebuia să cumperi zilnic pâine şi câte ceva de la cantină. Trebuia să-ţi găseşti de lucru, dar, după şapte ani în care ai tras tare cu târnăcopul, nu-ţi venea să iei săpăliga şi să te duci să lucrezi câmpul. Şi cu toate că existau în cătun văduve care-şi încropiseră câte-o căsuţă de pământ, cu grădină de zarzavat şi chiar cu vaci, gata la o adică să ia de bărbat un deportat singur – i se părea totuşi prea devreme să se vândă ca soţ: avea totuşi sentimentul că viaţa nu se termina, ci abia începe.

Înainte, în lagăr, socotind câţi bărbaţi lipseau în lumea liberă, prizonierii erau siguri că, în clipa în care gardianul te lasă în pace – prima femeie va fi a ta. Părea că umblă săracele singure, bocind după un bărbat, şi nu se mai gândesc la nimic altceva. Dar în cătun erau o mulţime de copii şi femeile păreau pline de propria lor viaţă şi, nici cele singure, nici fetele nu voiau, doar aşa, ci numai şi numai

măritate, cinstit – să-şi clădească o căsuţă sub ochii aşezării. Moravurile din Uş-Terek ţineau de secolul trecut.

Şi iată că gardienii îl lăsaseră demult în pace pe Oleg, dar el continua să trăiască fără femeie, ca şi-n anii petrecuţi după sârma ghimpată, deşi existau în cătun grecoaice încondeiate, cu părul ca pana corbului, şi nemţoaice harnice, bălaie.

În documentul prin care fuseseră deportaţi, scria pe veci, şi mintea lui Oleg acceptase, în bună măsură, că pe vecie va fi, nici nu-ţi puteai imagina nimic altceva. Dar iată că mereu auzea câte ceva care-l împiedica să se însoare aici. Ba fusese doborât, cu dangătul de alamă al unui idol calp, Beria – şi toată lumea se aşteptase la schimbări radicale, dar schimbările se furişau încetişor, mărunte. Ba o regăsise pe fosta lui prietenă, deportată la Krasnoiarsk, şi schimbase câteva scrisori cu ea. Ba începuse o corespondenţă cu o veche cunoştinţă de la Leningrad – şi a purtat-o o vreme la piept, sperând că va veni aici. (Dar cine lasă un apartament la Leningrad, pentru a veni în văgăuna lui?) Iar apoi îi crescu tumoarea şi durerea insuportabilă, permanentă, spulberase totul, iar femeile deveniră fiinţe la fel de atrăgătoare ca orice om bun.

Oleg înţelese că-n deportare nu există doar elementul deprimant, ştiut de oricine, măcar şi din literatură (alt ţinut decât cel pe care-l iubeşti, alţi oameni decât cei pe care i-ai fi dorit în jur), dar şi un element eliberator, mai puţin cunoscut: o eliberare de îndoieli, de răspunderea faţă de tine însuţi.

Nefericiţi nu erau cei deportaţi, ci cei eliberaţi, cu buletinul marcat de murdarul punct 39, şi nevoiţi să plece undeva, să locuiască undeva, reproşându-şi fiecare greşeală, să caute de lucru şi să fie izgoniţi de pretutindeni. Prizonierul sosit la locul de deportare avea, în schimb, toate drepturile: nu lui îi trecuse prin cap să vină încoace şi nimeni nu-l putea goni de-aici! În locul lui se gândise conducerea şi nu se temea că poate-i scăpase un loc mai

bun, nu se agita în căutarea unei combinaţii mai avantajoase. Ştia că merge pe singurul drum posibil şi acest lucru îl umplea de energie.

Aşa că, acum, când începuse să se însănătoşească, aflat din nou faţă în faţă cu ghemul de nedescurcat al vieţii, Oleg se gândea cu plăcere că există pe lume un loc sfânt, senin, numit Uş-Terek, unde cineva a hotărât pentru el, unde totul e foarte clar, unde-i considerat, de cum vine, cetăţean cu drepturi depline, şi unde se va întoarce în curând acasă. Nişte fire de rudenie îl legau deja de locul acela şi-i venea să spună: la noi.

Trei sferturi din anul pe care-l petrecuse la Uş-Terek, Oleg fusese bolnav – nu apucase să observe mai de-aproape particularităţile naturii şi ale vieţii de acolo şi nu se bucurase îndeajuns de ele. Unui om bolnav, stepa îi părea prea prăfuită, soarele prea fierbinte, grădinile de zarzavat prea pârjolite, frământarea chirpiciului prea istovitoare.

Dar acum, când viaţa prinsese din nou glas în el, asemeni catârilor aceia pe care-i auzise urlând primăvara, Oleg se plimba pe aleile complexului medical, plin de copaci, de oameni, de culori şi de case de piatră – şi reconstituia cu duioşie fiecare trăsătură austeră şi modestă a lumii Uş-Terekului. Şi lumea aceea zgârcită îi era mai dragă – fiindcă era a lui, până la mormânt, pe veci a lui, iar aceasta era – provizorie, închiriată pentru o vreme.

Îşi amintea de jusan – floarea de stepă cu miros amărui, dar atât de drag! Şi de jantac-ul cu spini ascuţiţi. Încă mai ţepos era djihghili-ul folosit pentru garduri, ale cărui flori violete miroseau, în mai, exact ca liliacul. Şi copacul acela ameţitor, djidu, cu florile sale mirosind atât de excesiv condimentat, încât semănau cu o femeie ce depăşise orice limită a dorinţei şi se parfumase peste măsură.

Ciudat că un rus, legat prin firele sufletului său de crângurile şi luminişurile ruseşti, de rezerva discretă a naturii din Rusia Centrală, trimis aici împotriva voinţei şi pentru totdeauna – se putuse ataşa de acest peisaj

descoperit şi sărăcăcios, când prea fierbinte, când bătut de vânturi, unde o zi noroasă liniştită e percepută ca o relaxare, iar ploaia – ca o sărbătoare, şi s-a împăcat deja, se pare pe deplin, cu ideea că va trăi aici până la moarte. Şi, judecând după băieţi ca Sarâmbetov, Teleghenov, Maukeev, fraţii Skokov, se ataşase, fără a-i fi învăţat deocamdată limba, şi de poporul acesta; sub influenţa superficială a unor impresii întâmplătoare, care înlănţuie greşelile cu lucrurile importante, influenţat de devotamentul datorat neamurilor străvechi, el îl percepea ca pe un popor profund naiv, răspunzând întotdeauna cu sinceritate la sinceritate, cu simpatie la simpatie.

Oleg avea treizeci şi patru de ani. Toate Institutele au ca limită de vârstă, la admitere, treizeci şi cinci. De studiat, nu va mai avea cum să studieze. Asta e, n-a fost să fie. Abia recent reuşise să se ridice, de la rangul de pregătitor de chirpici, la acela de ajutor de topograf (nu chiar topograf, cum o minţise pe Zoia, ci ajutor de topograf, cu trei sute cincizeci de ruble pe lună). Şeful lui, inginer topograf pe regiune, nu prea cunoştea semnele de pe riglă, de aceea Oleg ar putea lucra pe săturate, dar nici el nu prea avea ce face: pământurile fiind împărţite colhozurilor în folosinţă veşnică (tot veşnică), rar avea ocazia să mai taie câte ceva din ele, când se extindea vreo aşezare. Ce distanţă între el şi mhab – sâăpânul lucrărilor de irigare – miratul, care simţea fiecare pantă a terenului!

Probabil că, odată cu trecerea anilor, Oleg se va putea aranja mai bine. Dar chiar şi acum – de ce-şi amintea oare cu atâta drag de Uş-Terek, de ce aşteaptă să se încheie odată tratamentul pentru a se întoarce, în sfârşit, acolo, fie şi doar pe jumătate lecuit?

N-ar fi fost oare firesc să capete ură pe locul deportării sale, să se înrăiască şi să-l blesteme? Nu, chiar şi ceea ce ţinea, mai degrabă, de domeniul satirei – până şi acele lucruri îi apar lui Oleg doar ca nişte glume demne de un zâmbet. Şi noul director al şcolii, Aben Berdenov, care a

smuls din perete tabloul „Graurii” de Savrasov şi l-a zvârlit după dulap (zărise în el o biserică şi considerase că se face propagandă religioasă). Şi responsabila sanitară pe raion, o rusnacă înfiptă, care le ţinea de la tribună prelegeri intelectualilor de prin partea locului, iar pe urmă le vindea madamelor din regiune, pe sub mână, cu preţ dublu, crêpe-de-chine-ul care, oricum, apărea apoi, în curând, şi la magazinul raional. Şi maşina salvării care gonea în nori de praf, dar de multe ori nu cu vreun bolnav, ci cu treburile comitetului raional, pe post de simplu automobil, dacă nu chiar ducând făina şi untul pe la locuinţele şefilor. Şi comerţul „en-gros”, al micului comerciant cu bucata Orembaev: la băcănia lui nu găseşti niciodată nimic, dar pe acoperiş e un munte de lăzi goale, rămase de la marfa vândută – a fost şi premiat pentru depăşirea planului, dar dormitează mereu la uşa magazinului. Îi e lene să cântărească, să pună în pungi, să împacheteze. După ce-i aprovizionează pe toţi atotputernicii, îi alege pe cei demni, după părerea lui, de atenţie şi le oferă cu glas scăzut: „Ia o ladă de macaroane – dar întreagă”, „Ia un sac de zahăr – dar tot”. Sacul sau lada pleacă direct clin depozit la locuinţa respectivului, dar în acte sunt trecute de Orembacv ca vândute cu bucata. Şi, în încheiere, îşi aminti şi de secretarul trei al comitetului raional, care, vrând să-şi dea examenele de liceu ca extern, dar neştiind pic de matematică, se furişase noaptea la un profesor deportat şi-i oferise o blană de astrahan.

Toate aceste lucruri le lua cu zâmbetul pe buze, fiindcă veneau după lagărul în caie domnea legea haitei de lupi.

Bineînţeles, ce nu pare o glumă, după lagăr? Ce nu pare adevărată odihnă?

Este curată minune să-ţi pui, în asfinţit, cămaşa albă (singura, cu gulerul deja rupt, iar cum sunt pantalonii şi ghetele – mai bine nu întrebaţi) şi s-o porneşti pe strada principală a cătunului. Lângă club, sub acoperişul de stuf, zăreşti afişul „un nou film artistic – trofeu de război” şi pe

prostul satului, Vasea, care invită pe toată lumea la film. Să încerci să cumperi cel mai ieftin bilet de două ruble – în rândul întâi, la grămadă cu puştii. Şi, o dată pe lună, s-o faci lată – să bei de două ruble şi jumătate, cu şoferii ceceni, o halbă de bere.

În mare parte, Oleg preluase aceaslă viziune amuzantă, plină de bucurie, a deportării, de la soţii Kadmin – ginecologul Nikolai Ivanovici şi soţia sa, Elena Abksandrovna. Orice li s-ar fi întâmplat Kadminilor, în deportare, ei spuneau de fiecare dată:

— Ce bine! Cât de bine-i, în comparaţie cu ce-a fost! Ce noroc ani avut c-am nimerit în locul asia fermecător!

Făceau rost de o pâine albă – ce bucurie! Astăzi e un film bun la club – ce bucurie! A apărut la librărie Paustovski, în două volume – bucurie! A venit un tehnician şi le-a pus dinţii – bucurie! Au mai trimis un ginecolog, o deportată – foarte bine! N-are decât să preia ea ginecologia, să facă ea chiuretajele ilegale, Nikolai Ivanâci o să facă terapie generală – bani mai puţini, în schimb, linişte mai multă. Un apus portocaliu-trandafiriu-roşu aprins-stacojiu în stepă – o încântare! Mic, zvelt şi cărunt, Nikolai Ivanovici o ia de braţ pe Elena Aleksandrovna – rotundă şi îngreunată, din păcate şi din pricina bolilor – şi, păşind tacticos, ies dincolo de ultimele case ale aşezării, să vadă apusul soarelui.

Dar viaţa li se transformase definitiv într-o ghirlandă împletită din florile bucuriei din ziua în care-şi cumpăraseră propriul bordei dărăpănat, cu grădină de zarzavat alături – ultimul refugiu din viaţa lor, asta o înţelegeau şi ei, ultimul acoperiş sub care vor trăi şi vor muri. (Au luat hotărârea să moară împreună: dacă moare unul, celălalt o să-l conducă, fiindcă ce rost ar avea să rămână, şi de dragul cui?) Mobilă n-aveau de nici un fel, şi bătrânul Homratovici, deportat şi el, primise comanda să construiască, în colţ, un paralelipiped din cărămizi. A ieşit un pat conjugal – dar, cât de larg, cât de comod! Asta da, bucurie! S-a cusut un sac lat, pentru saltea, şi s-a umplut cu paie. Următoarea

comandă la Homratovici a fost o masă, dar una rotundă. Homratovici nu mai înţelegea nimic: de şaptezeci de ani trăia pe-acest pământ, dar masă rotundă nu văzuse. De ce să fie rotundă? „Ba am să vă rog frumos!” i-o schiţase Nikolai Ivanovici cu mâinile sale albe, pricepute, de ginecolog. „Să fie neapărat rotundă!” Următoarea grijă – să facă rost de o lampă cu gaz, dar nu de tablă, ci de sticlă, pe picior înalt, şi nu cu şapte focuri, ci neapărat cu zece – şi să mai aibă şi sticle de rezervă. La Uş-Terek, aşa ceva nu există, aşa ceva se procură treptat, li se aduce de către oameni buni de departe, dar iată că pe masa rotundă se aşază o asemnea lampă, care se mai şi acoperă c-un abajur făcut în casă – şi aici, la Uş-Terek, în 1 954, când în capitală oamenii aleargă după lămpi cu picior şi a fost inventată deja bomba cu hidrogen – lampa aceasta, aşezată pe masa rotundă, meşterită în sat, transformă bordeiul lipit cu pământ într-un salon formidabil de acum două secole. Ce triumf! Se aşează toţi trei în jurul mesei şi Elena Aleksandrovna spune din inimă:

— Ah, Oleg, cât de bine trăim acum! Trebuie să vă spun că, dacă nu punem la socoteală copilăria, e cea mai fericită perioadă a vieţii mele!

Şi adevărul e că are dreptate! Nu nivelul de trai îi face pe oameni fericiţi, ci relaţia inimilor şi felul în care ne privim viaţa. Şi una şi alta se află, întotdeauna, în puterea noastră şi asta înseamnă că omul e întotdeauna fericit dacă-o doreşte, şi nimeni nu-l poate împiedica.

Înainte de război, locuiseră lângă Moscova, împreună cu soacra, iar ea era atât de neîmpăcată şi insistentă când era vorba de mărunţişuri, iar fiul atât de respectuos cu mama lui, încât Elena Aleksandrovna – femeie matură, cu propria ei soartă şi nu la prima căsătorie, se simţea veşnic oprimată. Aceşti ani ai săi îi numea acum „evul ei mediu”. A trebuit să se întâmple o mare nenorocire pentru ca aerul din familia lor să se primenească.

Şi nenorocirea veni – de altfel, tot soacra fu cea care trase firul; în primii ani de război, veni la ei un om fără documente şi-i rugă să-l ascundă. Combinând asprimea faţă de cei din familie cu convingerile general-creştine, soacra îl adăposti pe dezertor – şi asta fără să se sfătuiască măcar cu tinerii. Dezertorul dormi la ei două nopţi, plecă, fu prins undeva, iar la interogatoriu indicase casa care-l găzduise. Soacra se-apropia deja, pe atunci, de optzeci de ani, aşa că fu lăsată în pace, dar se consideră că nu strică să fie arestat fiul, de cincizeci de ani, şi nora, de patruzeci. În timpul anchetei, încercară să clarifice dacă dezertorul nu le era cumva rudă, fiindcă, în acest caz, vina le-ar fi fost diminuată: ar fi fost un simplu caz de complicitate, lucru de înţeles, ba chiar scuzabil. Numai că dezertorul era un simplu trecător, aşa că cei doi Kadmini primiră câte zece ani, nu pentru complicitate cu dezertorul, ci ca duşmani ai patriei, care subminează cu bună ştiinţă puterea Armatei Roşii.

Se termină războiul şi dezertorul acela fu eliberat în urma marii amnistii date de Stalin, în 1 945 (istoricii îşi vor bate capul, fără să poată înţelege vreodată, de ce tocmai dezertorii au fost eliberaţi primii şi fără nici un fel de restricţii). Acela uitase de mult că înnoptase şi el într-o casa, că trăsese pe cineva după sine. Iar pe Kadmini amnistia aceea nu-i atinsese în nici un fel: doar ei nu erau dezertori, erau duşmani. Nici după ce făcură câte zece ani, nu fură lăsaţi acasă: doar nu acţionaseră individual, ci în grup, ca organizaţie – soi şi soţie! Aşa că li se cuvenea deportarea pe vecie. Prevăzând acest lucru, Kadminii înaintaseră din timp o cerere, ca măcar în deportare să fie trimişi în acelaşi loc. Se pare că nimeni n-a avut nimic de obiectat, iar cererea părea şi ea destul de legitimă – totuşi, soţul fu trimis în sudul Kazahstanului, iar soţia – în ţinutul Krasnoiarskului. Poate că voiau să-i despartă, ca membri ai aceleiaşi organizaţii? Nu, n-o făcuseră drept pedeapsă, şi nici ca să le facă în ciudă, ci, pur şi simpla, din aparatul

Ministerului de Interne lipsea, bineînţeles, un om a cărui obligaţie să fie reunirea soţilor cu soţiile lor – de-aceea nu i-au reunit. Soţia, în jur de cincizeci de ani, dar cu mâinile şi picioarele umflate, a nimerit în taiga, unde nu exista altă muncă decât tăierea pădurilor, atât de cunoscută de pe vremea lagărului. (Îşi aminteşte însă şi-acum de taigaua de pe Enisei – ce peisaje!) Vreme de-un an, au tot scris plângeri – la Moscova, la Moscova, la Moscova – şi abia după aceea a sosit un trimis special – s-o aducă pe Elena Aleksandrovna, aici, la Uş-Terek.

Păi, cum sa nu se bucure acum de viaţă! Cum să nu îndrăgească Uş-Terekul! Şi bordeiul lor lipit cu pământ! La ce altceva mai bun se puteau aştepta?

N-avea decât să fie şi pe veci! Într-o veşnicie, ai tot timpul să cunoşti clima din Uş-Terek! Nikolai Ivanovici scoate afară trei termometre, pune un borcan în care măsoară precipitaţiile, iar pentru a afla viteza vântului se duce pe la Inna Strein – o elevă din clasa a zecea, care conduce centrul meteorologic de stat. Încă nu se ştie ce-o să iasă din centrul ăsta meteorologic, dar Nikolai Ivanâci are deja un jurnal meteo de-o stricteţe statistică demnă de invidiat.

Încă de copil, preluase de Ia tatăl său, inginer de drumuri, pofta de-a fi mereu activ şi dragostea pentru exactitate şi or dine. Uite, cine-ar putea zice despre Kololenko că era pedant, dar şi el spunea (iar Nikolai Ivanâci îl cita) că „ordinea păstrată în treburile noastre ne asigură liniştea sufletească”. Şi-o altă zicală preferată a doctorului Kadmin: „Lucrurile îşi cunosc locul.” Lucrurile ştiu totul, noi trebuie doar să nu le împiedicăm.

Pentru serile de iarnă, Nikolai Ivanovici are o ocupaţie preferată: legatul cărţilor. Îi place să le dea cărţilor ciufulite, zdrenţăroasc, distruse, un aspect îngrijit şi luminos. Chiar şi la Uş-Terek îşi făcuse rost de-o presă de legătorie şi-un curier extrem de ascuţit.

Imediat după cumpărarea bordeiului, Kadminii s-au pus, vreme de câteva luni, pe economii, poartă aceleaşi lucruri

vechi şi adună bani pentru un radio cu baterii. Mai întâi, trebuie să se înţeleagă, la librărie, cu vânzătorul kurd, să le reţină baterii, când or aduce, fiindcă bateriile vin separat şi nu le găseşti oricând. Mai trebuie depăşită şi frica pe care-o au toţi deportaţii faţă de aparatele radio: ce-o să creadă supraveghetorul şef? Oare, nu pentru-a asculta BBC-ul au pus la cale toată povestea?

Dar groaza a fost depăşită, bateriile au fost aduse, radioul deschis – şi-o muzică paradisiacă pentru urechile prizonierilor, aleasă, în fiecare zi, din program – Puccini, Sibelius, Bortnianski – curge curată din aparatul alimentat cu baterii, în cocioaba Kadminilor. Şi iată că lumea lor se umple! Şi se revarsă peste margini, incapabilă să mai absoarbă ceva din afară, gata să ofere din preaplinul ei.

Primăvara, serile de radio s-au scurtai, în schimb, au grija grădiniţei de lângă casă. Cei zece ari ai grădinii lui Nikolai Ivanovici sunt împărţiţi cu atâta energie şi inventivitate, încât prinţul Bolkonski, cu tot domeniul lui din Lâsâie Gorî şi specialiştii lui arhitecţi, păleşte pe lângă el.

Slujba de la spital Nikolai Ivanovici şi-o face, la şaizeci de ani, cu mare vioiciune, are o normă şi jumătate şi e gata să dea oricând fuga noaptea să asiste la o naştere. Prin aşezare nu umblă, ci zboară, fără să se jeneze de barba sa căruntă, cu poalele hainei de doc, cusută de Elena Aleksandrovna, fâlfâind în urma lui. Pentru lopată însă nu mai are destulă putere – după o jumătate de oră de săpat, dimineaţa, începe să se sufoce. Dar, chiar dacă mâinile şi inima rămân în urmă, planurile armonioase ating idealul, îl poartă pe Oleg prin grădina sa goală, mărginită, pe latura din spate, de doi pomişori purtători de noroc, şi se laudă:

— Iată, Oleg, aici toată parcela va fi traversată de-o cărare. De partea stângă, veţi vedea cândva trei zarzări, sunt deja sădiţi. Pe dreapta, o să fie o vie, sunt sigur că se va prinde. Iar în capăt, cărarea se va încheia cu un chioşc – un chioşc adevărat, cum n-a văzut încă Uş-Terekul! Bazele chioşcului au fost deja puse, iată, divanul ăsta în semicerc

făcut din cărămizi nearse (acelaşi Homratovici: „de ce în semicerc?”) – şi nuielele astea, pe care se va urca hameiul. Alături îşi va răspândi mireasma regina nopţii. Ziua, ne vom ascunde aici de arşiţă, iar serile vom bea ceai, ceai din samovar, sunteţi binevenit! (Deşi, mă rog, deocamdată, nici samovar nu există.)

Ce-o să crească acolo în viitor – nu se ştie, dar lipsesc încă de pe-acum – cartofii, varza, castraveţii, roşiile şi dovlecii, tot ce există la vecini. „Păi, astea se pot cumpăra!” – replică soţii Kadmin. Coloniştii din Uş-Terek sunt gospodari, ţin vaci, porci, oi, găini. Nici Kadminii nu sunt total străini de creşterea animalelor, dar ferma lor are şi ea un profil nepractic: n-au decât câini şi pisici. Kadminii zic că laptele şi carnea se pot lua de la piaţă – dar unde poţi cumpăra devotamentul unui câine? Ce, pentru bani, ar sări oare astfel pe tine Juk cel negru-fumuriu, cu urechi lungi, imens ca un urs, sau Tobik cel ascuţit şi băgăreţ, alb în întregime, dar cu urechiuşele negre, jucăuşe?

Dragostea faţă de animale n-o preţuim acum deloc la oameni, iar de ataşamentul faţă de pisici ne simţim chiar obligaţi să râdem. Dar dacă ne-am pierdut, pentru început, dragostea faţă de animale – oare nu este inevitabil să ne-o pierdem apoi şi pe cea faţă de oameni?

Kadminii nu iubesc în animale blăniţa, ci personalitatea. Şi acea căldură sufletească pe care-o iradiază soţii se transmite aproape imediat, fără nici un dresaj, animalelor lor. Animalele preţuiesc foarte mult momentele când Kadminii le vorbesc, şi sunt gata să-i asculte multă vreme. Animalele ţin la compania stăpânilor lor şi-s mândre să fie pretutindeni alături de ei. Dacă Tobik zace în cameră (iar intrarea în cameră nu-i este niciodată interzisă) şi vede că Elena Aleksandrovna îşi pune paltonul şi-şi ia sacoşa, el nu înţelege doar că imediat urmează o plimbare în cătun, dar o ia din loc, fuge după Juk în grădină şi se-ntoarce de îndată cu el. În limba lor câinească, i-a spus, acolo, de plimbare – şi Juk a venit vesel, gata de plecare.

Juk cunoaşte bine măsura timpului. După ce-i conduce pe Kadmini la cinematograf, nu se culcă lângă club, ci pleacă, dar se întoarce întotdeauna la sfârşitul filmului. Odată s-a dat o peliculă scurtă de tot şi-a întârziat. Câtă durere a fost la început – şi câte sărituri pe urmă!

În schimb, câinii nu-l conduc niciodată pe Nikolai Ivanovici la serviciu, înţelegând că asta ar fi lipsă de tact. Dacă, spre seară, doctorul iese pe poartă cu pasul lui uşor, tânăr, câinii ştiu după nişte efluvii sufleteşti, dacă s-a dus să vadă o lehuză (şi-atunci nu-l însoţesc) sau să facă baie – şi atunci se duc cu el.

La scăldat, se merge departe – la râul Ciu, până acolo sunt vreo cinci kilometri. Nici localnicii, nici deportaţii, nici tinerii, nici cei de vârstă medie nu se duc zilnic acolo – e prea departe. Nu se duc decât puştii şi doctorul Kadmin cu câinii. De fapt, este singura plimbare care nu le face cu adevărat plăcere câinilor: drumul prin stepă e aspru şi plin de spini, Juk are labele bolnave, pline de tăieturi, iar Tobik, după ce-a apucat să facă o dată baie, se teme să mai ajungă în apă. Dar simţul datoriei e mai presus de toate, şi ei îl însoţesc pe doctor tot drumul. Doar la vreo trei sute de metri, păstraţi pentru siguranţă, Tobik începe să rămână în urmă, ca să nu fie luat pe sus, se scuză din urechi, se scuză din coadă şi se culcă. Juk merge chiar până la râpă, aici îşi depune corpul mare şi urmăreşte scăldatul de sus, ca un monument.

Datoria de al însoţi Tobik i-o aplică şi lui Oleg, care vine des pe la Kadmini. (Atât de des, încât, la un moment dat, acest lucru îl nelinişteşte pe supraveghetorul şef şi-i interoghează pe fiecare în parte: „Cum de v-aţi apropiat atât de tare? Ce aveţi, de fapt, în comun? Dar despre ce discutaţi?”)

Juk poate să nu-l conducă pe Oleg, dar Tobik e obligat, şi asta pe orice vreme. Când afară e ploaie şi noroi, labele-i îngheaţă, i se udă, tare n-ar avea chef Tobik să se ducă, se întinde pe picioarele din faţă, se întinde şi pe cele din spate

– şi, până la urmă, se duce, totuşi! De altfel, tot Tobik este şi poştaşul dintre Kadmini şi Oleg. Când trebuie să-l anunţe pe Oleg că astăzi e un film interesant, sau că o să fie o emisiune muzicală foarte bună, sau că s-a adus ceva important la magazinul alimentai', sau la cel universal – lui Tobik i se pune o zgardă de pânză c-un bilet, i se arată direcţia cu degetul şi i se spune cu voce fermă: „La Oleg!”. Şi, oricum ar fi vremea, el se duce pe picioruşele lui subţiri la Oleg, iar dacă, odată ajuns, nu-l găseşte acasă, îl aşteaptă la uşă. Cel mai uimitor este faptul că nimeni nu l-a învăţat să facă asta, nu l-a dresat, ci a înţeles el singur totul, de prima dată, şi-a început s-o facă de câte ori e nevoie.

(E adevărat că pentru a-i întări stabilitatea ideologică, Oleg îi dă, la fiecare cursă poştală, şi-o încurajare materială.)

Juk – înalt şi masiv ca un lup german, dar fără ferocitatea lupilor, e copleşit de bunătatea fiinţelor mari şi puternice. Are deja destui ani, a avut mulţi stăpâni, iar pe Kadmini şi i-a ales singur. Înainte de asta, îi aparţinuse proprietarului unui duhan, al unei ceainării. Acela-l ţinea pe Juk în lanţ, lângă lăzile cu sticle goale, iar câteodată se distra dându-i drumul şi întărâtându-l împotriva câinilor din vecini. Juk se lupta cu curaj şi băga groaza în câinii galbeni şi leşinaţi de pe-aici. Dar cu una din aceste ocazii a trecut şi pe la o nuntă câinească din apropierea casei Kadminilor, a simţit căldura sufletească a curţii lor – şi a început să treacă pe la ei, cu toate că nimeni nu-l hrănea aici.

Stăpânul duhanului plecă şi i-l dărui pe Juk prietenei sale de deportare, Emilia. Ea îl hrănea pe Juk pe săturate – dar el tot se smulgea din lanţ şi fugea la Kadmini. Emilia se supăra pe Kadmini, îl lua pe Juk acasă, îl punea din nou în lanţ – dar el iar se smulgea şi pleca. Atunci l-a legat cu lanţul de o roată de automobil. Într-o bună zi, Juk văzu din curte că pe stradă trece Elena Aleksandrovna, întorcându-se special cu spatele. Se smuci şi – ca un cal de povară,

hârâind, cără roata de automobil legată de gâtul său vreo sută de metri, până căzu la pământ. După asta. Emilia îşi luă mâna de pe Juk. Iar la noii stăpâni, Juk adoptă repede bunătatea ca normă principală a comportamentului.

Câinii vagabonzi încetară să se mai teamă de el, iar Juk deveni binevoitor şi cu trecătorii, nu însă şi linguşitor.

Numai că şi la Uş-Terek existau amatori să tragă în fiinţe vii. În lipsa unui vânat mai bun, umblau beţi pe străzi şi omorau câini. În Juk se trăse-se deja de două ori. Acum se temea de orice orificiu îndreptat spre el, inclusiv de obiectivul aparatului de fotografiat, şi nu se lăsa prins în poză.

Kadminii mai aveau şi motani – răsfăţaţi, năzuroşi şi amatori de artă; însă Oleg, în vreme ce se plimba acum pe aleile complexului clinic, şi-l imagina anume pe Juk, capul imens şi bun al lui Juk, şi asta nu pur şi simplu, pe stradă – ci în cadrul ferestrei sale: cum, brusc, în fereastra lui Oleg, apare capul lui Juk – se ridică pe picioarele din spate şi se uită pe fereastră ca un om. Asta înseamnă că lângă el se zbenguie Tobik şi nici Nikolai Ivanovici nu poate fi prea departe.

Şi Oleg simţi cu duioşie că-i cât se poate de fericit de soarta sa, că-i pe deplin împăcat cu deportarea şi nu cere cerului decât sănătate şi nu cine ştie ce mari minuni.

Uite, să trăieşti aşa cum trăiesc Kadminii, să te bucuri de ce ai! Cu-adevărat înţelept e doar acela care se mulţumeşte cu puţin.

Cine-i optimist? Cel care spune: în ţară, în general, totul e foarte rău, oriunde e mai rău decât la noi, noi încă am avut noroc. Şi-i fericit cu ce are şi nu se macină.

Cine-i pesimist? Cel care spune: În general, totul e minunat în ţara noastră, peste tot e bine, numai la noi, întâmplător, e rău.

Acum – numai de-ar suporta până la capăt tratamentul!

De-ar scăpa din cleştii ăştia ai roentgeno-terapiei, ai hormonoterapiei, fără să fi degenerat total. Să-şi păstreze

cumva libido-ul şi ce se mai cuvine să aibă omul! Fiindcă, fără asta, fără asta… Şi să plece la Uş-Terek. Şi să nu mai trăiască holtei! Să se însoare!

Zoia probabil că n-o să vină. De altfel, chiar dac-ar veni, asta s-ar întâmpla abia peste un an şi jumătate. Să aştepte, să aştepte din nou, să aştepte toată viaţa!

Se poate însura cu Ksana. Ce gospodină! Când, ştergând farfuriile simple, îşi zvârle prosopul peste umăr – zici că-i împărătească! Nu-ţi poţi lua ochii de la ea. Se poate trăi bine cu ea – şi casa o să fie casă, şi copii o să-i toarne pe săturate.

Sau poate să se însoare cu Inna Strem. E puţin neliniştitor faptul că n-are decât optsprezece ani. Pe de altă parte, asta îl şi atrage! Şi mai are şi zâmbetul acela aerian-impertinent, gânditor-provocator. Pe de altă parte, asta te şi atrage…

Aşa că nu trebuie să creadă în nici un fel de răsturnări, în nici un fel de gonguri beethoveniene! Toate astea nu-s decât baloane de săpun. Să-şi strângă inima – şi să nu creadă! Să nu aştepte nimic de la viitor – nimic mai bun!

Bucură-te de ceea ce ai!

Dacă e pe vec – apoi, pe vecie să fie.

Umbrele se risipesc.

Oleg avusese norocul s-o întâlnească exact la intrarea în clinică. Se dădu la o parte, ţinându-i uşa, dar şi dacă nu i-ar fi făcut loc – ea mergea cu un asemenea elan, uşor înclinată înainte, încât, la o adică, putea să-l şi doboare.

Cuprinse totul dintr-o privire: bascul albastru de pe părul ciocolatiu, capul aşezat parcă în aşa fel încât să taie aerul şi paltonul croit cu tare multă personalitate – un fel de coadă lungă, incredibilă, încheiată la gât.

Dac-ar fi ştiut că-i fiica lui Rusanov, probabil că s-ar fi întors, dar, aşa – se duse să-şi plimbe paşii pe cărarea lui singuratică.

Avieta primi fără probleme permisiunea de a urca în salon, fiindcă tatăl ei era foarte slăbit şi, oricum, era joi, zi de vizită. Paltonul şi-l scosese şi-şi pusese pe umeri, peste

pulovărul vişiniu, un hălăţel alb, atât de mic, încât poate doar în copilărie l-ar fi putut îmbrăca aşa cum se cuvine.

După a treia injecţie, cea de ieri, Pavel Nikolaevici, într-adevăr, foarte slăbit, nici nu mai ieşea de sub plapumă decât atunci când era absolută nevoie. Nici în pat nu se mişca prea mult, nu-şi pusese nici ochelarii şi nu mai intervenea în discuţii. Voinţa ce-l caracteriza fusese zdruncinată şi se lăsase pradă slăbiciunii sale. Tumoarea, căreia, mai întâi, îi purtase pică şi de care apoi se temuse, îşi intrase, până la urmă, în drepturi – de acum încolo nu el, ci ea hotăra ce şi cum.

Pavel Nikolaevici ştia că Avieta soseşte de la Moscova şi o aşteptase în dimineaţa aceea. O aşteptase ca întotdeauna, cu bucurie, dar astăzi şi cu un fel de nelinişte: hotărâseră, în cele din urmă, că soţia-i va povesti despre scrisoarea lui Minai, despre Rodicev şi Guzun, totul, aşa cum a fost. Până acum, nu avusese nici un rost să ştie cum stau lucrurile, dar acum aveau nevoie de mintea şi de sfatul ei. Avieta era fată deşteaptă, niciodată, în nici o privinţă, nu raţionase mai puţin bine decât părinţii ei şi totuşi era un pic neliniştit: cum va privi ea această poveste? Va fi ea oare capabilă să se transpună în situaţia de atunci şi să înţeleagă? Nu-i va condamna cu nepăsarea omului ignorant?

În salon, Avieta intră tot avântată, deşi una dintre mâini îi era ocupată de o sacoşă grea, iar cu cealaltă îşi ţinea halatul, să nu-i alunece de pe umeri. Fata ei proaspătă şi tânără strălucea, n-avea acea expresie de compătimire falsă pe care o arborează de obicei oamenii când se apropie de patul cuiva grav bolnav şi pe care Pavel Nikolaevici n-ar fi vrut s-o vadă pe chipul fiicei sale.

— Salut, tată! Păi, ce-ai făcut, tată! Îl salută ea însufleţită, aşezându-se pe patul lui şi sărutându-l sincer, fără nici un efort, pe ambii obraji nebărbieriţi, care-şi pierduseră prospeţimea. Ei, ia zi, cum te simţi astăzi? Spune-mi exact! Hai, spune!

Înfăţişarea ei înfloritoare şi pretenţiile ridicate cu o voce vioaie mai pompară nişte forţe în Pavel Nikolaevici, care se-nvioră un pic.

— Păi, cum să-ţi spun? Spuse el măsurat, slab, încercând să-şi clarifice singur situaţia. N-aş spune că s-a micşorat, asta nu. Dar am totuşi senzaţia că-mi mişc mai uşor capul. Un pic mai uşor. Parcă mă apasă mai puţin.

Fiica, fără să-i ceară voie, dar şi fără să-i provoace vreo durere, descheie gulerul tatălui şi-i cercetă gâtul. Se uită de parc-ar fi fost medic şi-ar fi avut ocazia să consulte zilnic asemenea tumori.

— Păi, nu-i deloc sfârşitul lumii! Stabili ea. Un nodul mărit – atâta tot. La halul în care m-a speriat mama, credeam că cine ştie ce găsesc aici! De altfel, şi tu spui că ţi-e mai uşor – înseamnă că injecţiile te ajută. Pe urmă, o să se mai şi micşoreze. Iar după ce se reduce la jumătate, nici n-o să te mai deranjeze, poţi să te şi externezi.

— Da, într-adevăr, oftă Pavel Nikolaevici. Dacă s-ar înjumătăţi, s-ar putea trăi şi cu ea.

— Şi te-ai putea trata acasă!

— Crezi că s-ar putea face injecţiile astea acasă?

— De ce nu? O să te obişnuieşti cu ele, ai să intri într-un ritm – şi-ai să poţi continua acasă. O să discutăm treaba asta, ne mai gândim noi!

Pavel Nikolaevici se înveseli. Nu era încă deloc sigur că i se va permite să facă injecţiile acasă, dar însuşi faptul că fiica lui era atât de hotărâtă să lupte şi să obţină ce vrea îl umplea de mândrie. Avieta se aplecase spre el, aşa că-i vedea şi fără ochelari chipul sincer, cinstit şi deschis, atât de energic, atât de viu, cu nările şi sprâncenele mobile, tresărind la orice nedreptate. Cine oare?

— Se pare că Gorki o spusese: dacă urmaşii tăi nu sunt mai buni decât tine, degeaba le-ai dat viaţă, şi degeaba ai trăit. Iată însă că Pavel Nikolaevici nu trăise degeaba.

Era totuşi neliniştit fiindcă nu ştia dacă aflase, şi ce avea să spună despre asta.

Dar ea nu se grăbea să treacă la subiectul acela, ci-l mai descusu cum e cu tratamentul, şi cum sunt medicii de pe aici, apoi îi controlă noptiera, se uită ce mâncase şi ce se stricase, şi puse înăuntru mâncarea proaspătă.

— Ţi-am adus un vin întăritor, să bei câte un păhărel pe zi. Şi icrişoare roşii – ai să le mănânci, nu-i aşa? Şi portocale ţi-am adus, de la Moscova.

— Da, cred că da.

Între timp, ea cercetase tot salonul şi pe cei aflaţi în salon, şi-i arătă printr-o mişcare expresivă a frunţii că sunt, bineînţeles, nişte nenorociţi, dar acest lucru trebuie privit pe latura umoristică.

Deşi s-ar fi zis că nu-i ascultă nimeni, se aplecă totuşi mai aproape de tatăl ei şi începură să discute doar între ei.

— Da, tată, e cumplit, atacă Avieta, brusc, subiectul. La Moscova, asta nu mai e o noutate, se vorbeşte deja mult despre asta. Practic, începe o revizuire în masă a dosarelor.

— În masă?

— Da, efectiv. E un soi de epidemie. Un exces, cad în extrema cealaltă. Parcă roata istoriei poate fi dată înapoi! Nimeni n-o poate face! Şi cine ar avea curajul! Hai, să spunem – au fost condamnaţi, la un moment dat, pe drept sau pe nedrept – dar de ce să-i readuci acum, aici, din depărtările lor? Să-i răsădeşti acum în viaţa lor de odinioară este un proces dureros şi chinuitor, nemilos, în primul şi primul rând, pentru ei înşişi! Iar unii dintre ei au murit – ce rost are să tulburi umbrele? De ce să le trezeşti rudelor speranţe nejustificate, sentimente de răzbunare?… Şi, pe urmă, chiar acest cuvânt, „reabilitat”, ce înseamnă el? Doar nu poate să însemne că era perfect nevinovat! Cu siguranţă că trebuie să fi existat ceva acolo, chiar dacă nu prea mare.

Doamne, că deşteaptă mai e! Cu ce fervoare a dreptăţii vorbea! Încă înainte de a ajunge să discute situaţia lui, Pavel Nikolaeviei se convinsese deja că va găsi întotdeauna

în fiica lui un sprijin. Că Alia nu s-ar lăsa, pentru nimic în lume, derutată.

— Şi chiar ştii cazuri în care s-au întors? Chiar şi la Moscova?

— Chiar şi la Moscova! Păi, tocmai asta-i. Ei trag acuma spre Moscova, ca muştele la miere. Şi ce cazuri tragice am întâlnit! Îţi imaginezi, trăieşte omul în linişte şi pace şi, deodată, este convocat acolo. La confruntare! Îţi imaginezi?

Pavel Nikolaevici se sirâmbă de parcar fi gustat ceva acru. Alia observase acest lucru, dar ea îşi ducea întotdeauna gândul până la capăt, nu se putea opri.

— Şi i se propune să repete ce a spus, ştiu eu, cu douăzeci de ani în urmă, îţi închipui? Cine mai ţine minte? Şi pe cine poate încălzi aşa ceva? Păi, dacă v-a pocnit chestia asta, n-aveţi decât să-i reabilitaţi, dar fără confruntări! De ce să nevrozezi oamenii! Fiindcă omul ăla, când s-a întors acasă, era să se spânzure!

Pe Pavel Nikolaevici îl trecură toate sudorile. Numai gândul ăsta nu-i trecuse încă prin cap, că i s-ar putea cere să se prezinte la o confruntare cu Rodicev, cu Elceanski, sau cine mai ştie cu cine.

— Pe urmă, cine i-a pus pe tâmpiţii ăia să semneze tot soiul de enormităţi despre ei înşişi! Să nu fi semnat şi gata! Mintea mobilă a Aliei cuprindea toate aspectele problemei. Şi, în general, cum e posibil să răscoleşti tot infernul ăla fără să te gândeşti la cei care munceau pe atunci. N-ar fi trebuit să se gândească şi la ei? Cum vor suporta ei aceste schimbări bruşte?

— Ţi-a povestit mama…?

— Da, tăticule! Mi-a povestit. Dar pe tine nu trebuie să te preocupe povestea asta! Îşi cuprinse tatăl, cu degete sigure şi puternice, pe după ambii umeri. Uite, vrei să-ţi spun cum văd eu problema? Cel care deschide drumul şi semnalizează este un progresist şi un om cu conştiinţa trează! Mobilurile lui sunt dintre cele mai nobile şi poporul ştie să înţeleagă şi să aprecieze acest lucru. În anumite

cazuri, un asemenea om poate să şi greşească. Dar numai cel care nu face nimic nu greşeşte. De obicei, însă, el se călăuzeşte după instinctul său de clasă, care nu-l înşeală niciodată.

— Îţi mulţumesc, Alia! Mulţumesc! Pavel Nikolaevici simţi cum îl sufocă lacrimile, dar nişte lacrimi bune, eliberatoare. Asta ai spus-o foarte bine: poporul – înţelege, poporul – ştie să aprecieze. Numai că există acum o tendinţă tâmpită – să cauţi poporul, neapărat jos.

El mângâie cu încheietura transpirată a mâinii sale, mâna răcoroasă a fiicei.

— E foarte important ca tinerii să ne înţeleagă, să nu ne condamne. Ia zi, dar tu cum crezi… Nu vor găsi, oare, în lege un articol, după care, tot noi… Uite, eu spre exemplu… Să fim condamnaţi, să spunem,… Pentru mărturie falsă?

— Imaginează-ţi că, la Moscova, replică prompt Alia, am fost, întâmplător, martoră la o discuţie despre probleme… Temeri asemănătoare. Şi era un jurist care zicea că articolul privind mărturiile false, oricum, nu prevede mai mult de doi ani, iar de atunci au fost vreo două amnistii – aşa că-i absolut exclus să poată cineva da în judecată pentru mărturie falsă! Aşa ca Rodicev nici nu va crâcni, fii pe pace!

Lui Pavel Nikolaevici i se păru chiar că tumoarea îl sufocă mai puţin.

— Ah, deşteapta lu' tata! Spuse el uşurat şi fericit. Pe toate le ştii! Şi pentru toate-ţi faci timp. Cum ai ştiut să-mi redai forţele!

Şi luând, de data asta, în ambele palme mâna fiicei, o sărută cu adoraţie.

Pavel Nikolaevici era un om dezinteresat. Interesele copiilor erau, pentru el, întotdeauna mai presus de propriile lui interese. Era conştient că el, personal, nu străluceşte prin nimic altceva decât prin loialitate, acurateţe şi tenacitate. Adevărata înflorire o trăia prin fiica lui – şi se încălzea la lumina ei.

Alia se pliclisi să tot ţină pe umeri hălăţelul alb, îmbrăcat de formă, care aluneca mereu, şi acum, izbucnind în râs, îl zvârli pe spătarul patului, peste fişa de temperatură a tatălui.

La ora aceea, nu intrau în salon nici medici, nici surori.

Şi Alia rămase în pulovărul ei vişiniu, nou, în care tatăl ei încă n-o văzuse. Un zig-zag lat, alb, traversa vesel pulovărul peste cele două mâneci şi peste piept şi acest zig-zag energic se lega foarte bine cu gesturile energice ale Allei.

Tatăl nu protesta niciodată când banii erau cheltuiţi pentru ca Alia să fie bine îmbrăcată. Făceau rost de lucruri din pachet sau de import – şi Alia se îmbrăca într-un stil curajos, mândru, punându-şi în evidenţă înfăţişarea pregnantă şi atrăgătoare, combinată cu o inteligenţă trează şi hotărâtă.

— Ascultă, o întrebă încet tatăl, mai ţii minte că te-am rugat să afli: expresia asta ciudată… Tot dai peste ea în câte-o cuvântare sau în articole – cultul personalităţii? Doar nu fac aluzie la…?

Pavel Nikolaevici nici nu ştia de unde să mai ia aer pentru a pronunţa cuvântul următor.

— Mă tem că da, tată… Mă tem că da… La Conferinţa Scriitorilor, spre exemplu, a fost pronunţată de câteva ori. Mai rău e că nimeni n-o discută deschis – şi toţi se prefac că-nţeleg.

— Ascultă, dar asta-i, de-a dreptul, blasfemie! Cum de-ndrăznesc, poţi să-mi spui?

— O ruşine, ce mai! A lansat-o careva şi uite că nu se mai opreşte… Acum, adevărul e că se vorbeşte şi de „cultul personalităţii”, dar şi de „marele continuator”. Aşa că important e să nu deviezi în niciuna din direcţii… Şi, în general, tată, trebuie să fim mobili. Trebuie să fim receptivi la cerinţele perioadei prin care trecem. Am să te supăr poate, tată, dar – fie că ne place sau nu – trebuie să fim consonanţi cu fiecare nouă epocă! Ce chestii am văzut eu acolo! Am fost şi-n cercuri scriitoriceşti, şi nu doar în

trecere – crezi că scriitorilor le-a venit uşor să se reorienteze, în ultimii doi ani vreau să spun? Ba, le-a fost chiar foarte greu! Dar ce oameni cu experienţă, cu tact, câte poţi învăţa de la ei!

În sfertul de oră pe care Avieta îl petrecuse cu el, lovind cu replici rapide şi exacte în monştrii întunecaţi ai trecutului şi eliberând noi orizonturi deschise, Pavel Nikolaevici se însănătoşise văzând cu ochii, căpătase curaj, nu mai avea nici un chef să discute despre tumoarea sa plicticoasă şi i se părea deja inutil să se zbată pentru mutarea sa într-o altă clinică – ar fi vrut s-asculte la nesfârşit poveştile optimiste ale fiicei sale, să respire vântul acesta proaspăt stârnit de ea.

— Hai, spune, spune, o rugă el. Ce zici că se-ntâmplă la Moscova? Cum ai călătorit?

— Ah! Alia îşi scutură capul ca un cal ce vrea să scape de tăuni. Parcă poţi reda Moscova în cuvinte? La Moscova trebuie să trăieşti! Moscova-i o altă lume! Dai o fugă până la Moscova şi te trezeşti într-o lume cu cincizeci de ani mai avansată! Păi, în primul rând, la Moscova toată lumea stă şi se uită la televizor…

— În curând, o să fie şi la noi.

— Curând!… Numai că ăla n-o să fie programul televiziunii centrale, ce emisiuni vor mai fi şi alea! Îţi spun, parcă te trezeşti în Wells: stau şi se uită la televizor! Dar, să luăm lucrurile dintr-un punct de vedere mai larg; am sentimentul că prind repede chestiile astea, că se-apropie o adevărată revoluţionare a vieţii cotidiene! Şi nu mă refer doar la frigidere sau la maşinile de spălat, totul se va schimba încă şi mai mult de atât. Apar, din loc în loc, un fel de holuri de sticlă. În hoteluri s-au pus măsuţe joase, joase de tot, ca la americani – uite-aşa. La început nici nu ştii cum să te adaptezi la ele. Abajururile de pânză, cum avem noi acasă, sunt acum ruşine curată, trebuie să fie neapărat de sticlă! Paturile cu tăblii – ceva cu totul jenant, se pun, pur şi simplu, nişte sofale largi sau nişte divanuri… Camera arată

cu totul altfel. Ce mai, se schimbă tot stilul de viaţă… Nici nu poţi să-ţi închipui. Am discutat problema asta şi cu mama – va trebui să schimbăm radical multe lucruri. Şi n-ai cum să le cumperi aici, trebuie aduse de la Moscova… Există, bineînţeles, şi mode foarte nesănătoase, absolut condamnabile. Pieptănături ciufulite, dar special ciufulite, de parc-abia te-ai fi sculat din pat.

— Occidentu-i de vină! Vrea să ne corupă.

— Bineînţeles. Dar asta se reflectă imediat şi-n sfera culturii, spre exemplu în poezie.

Pe măsură ce Avieta trecea de la problemele intime la altele, de interes general, vorbea mai tare, nestânjenită, şi-acum o ascultau toţi cei din salon. Dar, dintre ei toţi, doar Diomka îşi întrerupse învăţătura şi, uitând de durerea ce-l măcina şi-l trăgea tot mai implacabil spre masa de operaţie, o asculta pe Avieta cu urechile ciulite. Ceilalţi nu păreau interesaţi sau nu erau în paturile lor şi doar Vadim Zaţârko îşi mai ridica, din când în când, ochii din carte şi se uita la Avista din spate.

Toată spinarea ei, încordată ca un pod solid, bine mulată de pulovărul nepurtat, era de-o culoare densă, vişinie, şi doar unul dintre umeri, luminat de-un reflex al soarelui printr-o fereastră deschisă pe undeva – doar umărul era de-un stacojiu aprins.

— Mai bine, vorbeşte-mi de tine! O rugă tatăl.

— Păi, eu, tată, am avut o călătorie tare reuşită. Au promis să-mi includă volumul de poezii în planul editurii! Ce-i drept, pentru la anul. Dar mai repede nu se face niciodată. Imaginează-ţi că nici nu se poate mai repede!

— Hai, nu zău! Vorbeşti serios, Alia? Oare chiar vom ţine în mâini, peste un an…?

Fiica îl acoperise azi cu o avalanşă de bucurii. Ştia că plecase la Moscova cu nişte poezii, dar de la foile acelea dactilografiate şi până la o carte pe care să scrie „Alia Rusanova” părea să fie un drum nesfârşit.

— Dar, cum ai reuşit?

Alia zâmbea mulţumită şi sigură de ea însăşi.

— Bineînţeles, dacă te duci aşa, pur şi simplu, la editură, să le propui nişte versuri – n-o să stea nimeni de vorbă cu tine! Dar Anna Ivghenievna mi-a făcut, cunoştinţă cu M., mi-a făcut cunoştinţă cu S., le-am citit câteva poezii, le-au plăcut amândurora – iar pe urmă au dat şi ei nişte telefoane, i-au trimis cuiva un bilet, totul a mers foarte uşor.

— Asta-i nemaipomenit, radia de fericire Pavel Nikolaevici. Îşi găsise pe noptieră, pe pipăite, ochelarii şi şi-i pusese pe nas, de parcă ar fi urmat să cerceteze chiar acum mult dorita carte.

Diomka vedea pentru prima dată în viaţa lui un poet viu, ba chiar o poetesă. Rămăsese cu gura căscată.

— Şi, în general, am stat mult printre ei. Cât de simplu se poartă unii cu alţii! Sunt oameni cu premii importante, dar îşi spun pe nume. Şi ce oameni deschişi sunt în general, cât de lipsiţi de trufie. Noi ne imaginăm că scriitorul stă undeva deasupra norilor, fruntea-i e palidă, te ţine la distanţă! Când, de fapt – nici vorbă! Sunt deschişi la toate bucuriile vieţii: le place să bea un păhărel, să mănânce, să dea o raită cu maşina – şi toate astea în gaşcă! Fac tot soiul de poante, şi ce se mai râde! Eu aş zice tocmai c-au o viaţă veselă. Iar când le vine timpul să scrie un roman – se închid într-o casă de vară, vreo două-trei luni, şi-l dau gata! Nu, eu sunt dispusă să fac orice efort ca să intru în Uniune!

— Cum adică, şi n-ai să munceşti în meserie? Se nelinişti un pic Pavel Nikolaevici.

— Tată! Avieta îşi coborî vocea: Ce viaţă-i aia, de ziarist? Orice-ai zice, e muncă de lacheu. Ţi se dă o sarcină – uite, fă aşa şi-aşa, n-ai pic de libertate, iei interviuri de la tot soiul… de celebrităţi. Parcă se compară!

— Alia, sunt, totuşi, neliniştit: şi dacă n-ai să reuşeşti?

— Cum adică, să nu reuşesc? Eşti naiv. Gorki spunea că orice om poate deveni scriitor! Prin muncă, se poate obţine orice! La urma urmelor, mă fac scriitoare pentru copii.

— De fapt, asta-i foarte bine, se mai gândea încă la problemă Pavel Nikolaevici. De fapt, e minunat. Adevărul e că-i bine ca literatura să încapă pe mâinile unor oameni sănătoşi din punct de vedere moral.

— Am şi-un nume de familie frumos, n-o să-mi iau pseudonim. Pe urmă, şi calităţile mele exterioare sunt nemaipomenit de reuşite pentru literatură!

Mai exista totuşi şi-un alt pericol pe care fiica, în avântul ei, poate că-l subestima.

— Dar, ia imaginează-ţi că o să te înjure criticii? Gândeşte-te că la noi asta-i ca un fel de oprobriu public, e periculos!

Dar, cu şuviţele părului ciocolatiu date pe spate, Alia privea neînfricată spre viitor:

— Acum, foarte serios n-o să mă-njure nimeni, fiindcă n-o să am devieri ideologice! Iar, din punct de vedere artistic, n-au decât să mă critice. Important e să nu-ţi scape întorsăturile de care-i plină viaţa. Spre exemplu, până nu demult se tot spunea: „fără conflicte”! Iar acum se spune „falsa teorie a lipsei de conflict”. Dacă unii ar spune ca înainte, iar alţii ca acum, s-ar observa că s-a schimbat ceva. Dar cum toţi încep să spună varianta nouă, fără nici un fel de perioadă de trecere, nici nu se mai observă c-a avut loc o cotitură. Aici trebuie să fii cu ochii-n patru! Cel mai important este să ai tact şi să reacţionezi la mersul evenimentelor. Atunci nu rişti să încapi pe mâna criticii… Da! Parcă ceruseşi nişte cărţi, tăticule, ţi-am adus câteva. Acum e momentul cel mai potrivit să citeşti, nu-i aşa?

Şi începu să le scoată din geantă.

— Uite, „La noi e deja dimineaţă”, „Lumina deasupra pământului”, „Truditorii universului”, „Munţi în floare”.

— Ia stai, „Munţi în floare” parc-am citit deja…

— Tu ai citit „Pământ în floare”, iar asta-i „Munţi în floare”. Uite, mai e şi „Tinereţea e cu noi”, asta s-o citeşti neapărat, eu zic să începi cu asta. E suficient să citeşti titlurile ca să te remontezi, am ştiut eu ce s-aleg.

— Asta-i bine, spuse Pavel Nikolaevici. Dar ceva mai sentimental n-ai adus şi tu?

— Sentimental? Nu, tăticule. Eu ziceam… Că la starea în care eşti tu…

— Astea toate le ştiu eu oricum, arătă Pavel Nikolaevici cu două degete spre teancul de cărţi. Să-mi cauţi şi mie ceva, bine?

Ea se pregătea deja de plecare.

Însă Diomka, tot chinuindu-se şi încruntându-se, de la un timp încoace, în colţul său, nu se ştie dacă din cauza durerii permanente din picior sau a timidităţii care-l împiedica să intre în discuţie cu fata asta sclipitoare, cu poetesa aceasta – se hotărî, până la urmă, să-i pună o întrebare. O întrebă, fără să-şi fi curăţat gâtlejul înainte, şi mai şi tuşi pe la mijlocul propoziţiei:

— Spuneţi-mi, vă rog… Ce părere aveţi dumneavoastră despre nevoia de sinceritate în literatură?

— Cum aţi spus? Se întoarse sprintenă spre el Avieta, cu un zâmbet încurajator totuşi, fiindcă răguşeala din glasul lui Diomka era o dovadă destul de grăitoare a timidităţii lui. A ajuns şi până la voi povestea asta cu sinceritatea? O redacţie întreagă a fost desfiinţată din cauza sincerităţii ăsteia, şi uite că-şi scoate din nou corniţele?

Avieta se uită la faţa necultivată, necizelată a lui Diomka. Nu prea mai avea timp, dar nici să-l lase pe puşti sub o influenţă nefastă nu se cuvenea.

— Ascultaţi-mă, tinere! Declară ea tare, sonor, ca de la o tribună. Sinceritatea nu poate fi nicidecum criteriul principal de judecare al unei cărţi. Dacă însoţeşte idei greşite sau atitudini duşmănoase, sinceritatea nu face decât să sporească efectul negativ al operei respective, sinceritatea poate fi nesănătoasă! Sinceritatea subiectivă poate intra în conflict cu descrierea veridică a vieţii – înţelegeţi această dialectică?

Ajungeau cam greu ideile astea la Diomka, toată fruntea i se încreţise.

— Nu chiar, spuse el.

— Bine, haideţi să vă explic. Avieta îşi desfăcuse larg braţele şi zig-zagul alb ţâşni ca un fulger de la o mână la alta, traversând pieptul. Nimic nu-i mai uşor decât să iei un fapt real mediocru, aşa cum e el, şi să-l descrii. Dar trebuie să prăşeşti adânc, pentru a arăta acele mlădiţe ale viitorului care nu se văd.

— Mlădiţele…

— Ce e?

— Mlădiţele trebuie să răzbată singure, se grăbi să intervină Diomka, dacă le prăşeşti, nu mai au cum să crească.

— Mă rog, nu despre agricultură discutăm noi acum. Băieţel! Să-i spui poporului adevărul nu înseamnă câtuşi de puţin să-i spui lucrurile rele, s-arăţi cu degetul defectele. Poţi vorbi neînfricat despre ceea ce-i bine – ca să devină şi mai bun! De unde cerinţa asta falsă a aşa-numitului „adevăr crud”? De ce-ar trebui să fie, mă rog, adevărul crud? De ce să nu fie sclipitor, pasionant, optimist! Toată literatura noastră trebuie să devină sărbătorească! La urma urmelor, oamenii se simt jigniţi când viaţa lor este descrisă în tonuri mohorâte. Lor le place ca ea să fie descrisă înfrumuseţat.

— S-ar putea spune că aveţi dreptate, răsună din spate o voce bărbătească, plăcută şi curată. Într-adevăr, de ce să răspândim deprimarea?

Avieta nu avea nevoie, bineînţeles, de nici un fel de aliaţi, dar ştia că, la cât era ea de norocoasă, de câte ori cineva îşi expunea o părere, aceea trebuia să fie în folosul ei. Ea se întoarse, sclipindu-şi şi spre fereastră, spre reflexul ferestrei, albul zig-zagului desfăşurat. Tânărul cel expresiv, colegul ei de generaţie, ţăcănea între dinţi capătul pixului negru în opt muchii.

— Dar, la ce foloseşte literatura? Gândea el cu voce tare, poate pentru Diomka, sau poate pentru Alia. Literatura e făcută să ne distreze când a-vem o stare proastă.

— Literatura ne învaţă să trăim, trâmbiţă Diomka, şi tot el roşi pentru cât de caraghios sunaseră cuvintele lui.

Vadim îşi dădu capul pe spate:

— Ei, asta-i acum, ţi-ai găsit învăţător! Las' că ne descurcăm noi în viaţă şi fără ea. Doar n-or fi scriitorii mai deştepţi decât noi, tehnocraţii?

Se măsură din priviri cu Alia. Privirile le erau egale: deşi se potriveau ca vârstă şi n-aveau de ce să nu se placă în privinţa înfăţişării, fiecare dintre ei urma atât de clar drumul pe care şi-l propusese în viaţă, încât n-ar fi căutat în nici o privire întâmplătoare începutul vreunei aventuri.

— Rolul literaturii este, de obicei, foarte tare exagerat, raţionă Vadim. Sunt ridicate în slăvi cărţi care n-o merită. Spre exemplu, „Gargantua şi Pantagruel”. Până s-o citeşti îţi închipui că-i ceva grandios. Dar, când o iei în mână, vezi că nu-s decât porcării, timp pierdut.

— Momentul erotic apare şi ia autorii contemporani. Nu-i de prisos, replică Avieta cu severitate. Se combină şi cu devotamentul faţă de ideile cele mai progresiste.

— Ba-i de prisos, îşi declină argumentul Vadim. Nu pentru a gâdila patimile a fost inventat tiparul. Excitantele trebuie vândute la farmacii.

Şi, fără a se mai uita la pulovărul vişiniu, fără să se aştepte ca ea să încerce să-l convingă de contrariul, îşi coborî privirea spre carte.

Avieta era întotdeauna nemulţumită când gândurile oamenilor nu se împărţeau clar în două grupe de argumente, adevărate şi false, ci se risipeau, devenind tot mai difuze, în tot soiul de nuanţe neaşteptate, care nu făceau decât să instaureze o confuzie ideologică – iată nici acum nu era clar dacă tânărul ăsta-i dădea dreptate sau nu? Dac-ar fi trebuit să polemizeze cu el sau era mai bine s-o lase baltă?

O lăsă baltă şi termină, adresându-i-se tot lui Diomka:

— Deci iată, băieţel, încearcă să înţelegi. E mult mai uşor să descrii ceea ce există, decât ceea ce nu există, dar tu ştii că va fi. Ceea ce vedem noi astăzi cu ochiul liber – nu este neapărat adevărul. Adevărul este – ceea ce trebuie să fie, ceea ce va fi mâine. Şi acest „mâine" al nostru minunat este ceea ce trebuie să descriem…!

— Şi, atunci, mâine ce se va mai descrie? Îşi încruntă fruntea băiatul cam greu de cap.

— Mâine?… Păi, mâine o să se descrie ziua de poimâine.

Avieta se ridicase deja şi stătea în picioare pe interval – puternică, bine făcută, sănătoasă, ca toţi cei din neamul Rusanovilor. Pavel Nikolaevici ascultase cu plăcere şi prelegerea de morală pe care i-o ţinuse lui Diomka.

După ce-şi sărută tatăl, Alia mai adăugă, ridicându-şi încurajator mâna cu degetele răsfirate:

— Ei, tată, luptă-te pentru sănătate! Luptă-te, tratează-te, zvârle de pe tine tumoarea – şi nu-ţi face griji pentru nimic! Totul, dar absolut totul, va fi perfect!

Partea a doua.

Râul ce se varsă în nisipuri

3 MARTIE 1955

Dragii mei Elena Aleksandrovna şi Nikolai Ivanâci!

Iată o imagine misterioasă – spuneţi-mi ce anume ar putea fi şi unde se petrece acţiunea? Ferestrele au gratii (ce-i drept doar la parter, să nu intre hoţii, şi sunt cu model – nişte raze ce pornesc din colţ, şi nici vizetă nu există). Camera e plină de paturi acoperite cu aşternuturi. Pe fiecare pat, se află câte un om speriat. Dimineaţa, se împart porţii de zahăr şi de ceai (diferenţa e că se mai dă şi micul dejun). Dimineaţa, domneşte o tăcere mohorâtă, nimeni n-are chef de discuţii, în schimb, seara e zarvă şi discuţiile generale se animă. Se iscă certuri legate de deschiderea şi închiderea ferestrelor, se discută cine trebuie să se aştepte la mai bine şi cine la mai rău şi din câte cărămizi e făcută

moscheia din Samarkand. Ziua, oamenii sunt „luaţi” unul câte unul – să discute cu şefii, la proceduri, la întâlniri cu rudele. Se joacă şah, se citesc cărţi. Se primesc şi pachete de acasă – cei care primesc aşa ceva se-nfruptă din ele. Se întâmplă ca unora să li se mai dea şi supliment, ce-i drept nu-i vorba de turnători (sunt sigur, fiindcă şi eu primesc). Din când în când, se face percheziţie, sunt ridicate obiectele personale, eşti nevoit să le ascunzi şi să te lupţi pentru dreptul de a te plimba. Baia este un mare eveniment şi, în acelaşi timp, o întreagă catastrofă: va fi oare cald? Va ajunge apa? Ce lenjerie ai să capeţi? Nimic nu-i mai caraghios decât momentul în care este adus un boboc, care începe să pună întrebări naive, neştiind ce-l aşteaptă…

Ei, aţi ghicit?… Veţi spune, bineînţeles, că am cam luat-o razna, fiindcă dacă-i o închisoare de tranzit – nu poate fi vorba de lenjerie de pat, iar daca e una de arest preventiv – unde-au dispărut interogatoriile nocturne? Deoarece presupun că această scrisoare va fi controlată la poşta din Uş-Terek, nu mai continui cu analogiile.

Iată, un trai dintr-ăsta duc eu, de cinci săptămâni, în pavilionul canceroşilor. Sunt momente în care mi se pare că m-am întors la viaţa de odinioară şi nu-i văd sfârşitul. Cel mai apăsător e faptul că nu mi s-a dat un termen, că „stau” până la „dispoziţii speciale”. (Iar eu nu aveam permisie de la comandament decât pentru trei săptămâni, formal vorbind, am depăşit deja termenul şi-aş putea fi judecat pentru evadare.) Nu mi se spune când au de gând să mă externeze, nu mi se promite nimic. Ei sunt obligaţi, probabil, conform indicaţiilor de tratament, să stoarcă din bolnav tot ce-i de stors şi să nu-i dea drumul decât în momentul când sângele n-o să mai „ţină” deloc.

Şi iată rezultatele: starea aceea mai bună – „euforică”, după cum aţi numit-o dumneavoastră în ultima scrisoare – pe care-am avut-o după două săptămâni de tratament, când mă întorceam, pur şi simplu, fericit la viaţă, s-a dus, n-a mai rămas din ea nici urmă. Regret foarte tare că n-am insistat

atunci să fiu externat. Tot ce era sănătos în tratamentul meu s-a epuizat, acum a început partea dăunătoare.

Mă îndoapă cu câte două şedinţe de Roentgen pe zi, de câte douăzeci de minute, a trei sute de „r” fiecare, şi cu toate c-am uitat de mult durerile cu care am plecat din Uş-Terek, am cunoscut, în schimb, greaţa provocată de Roentgen (sau poate de injecţii, toate astea se combină). Îmi sfâşie pieptul şi mă ţine cu orele! De fumat, bineînţeles că m-am lăsat: s-a lăsat fumatul de mine. Şi am o stare atât de scârboasă – nu pot să mă plimb, nu pot sta locului, n-am găsit decât o singură poziţie bună (în ea mă aflu şi acum, când vă scriu, de-aceea folosesc creionul şi rândurile-mi ies inegale): fără pernă, pe burtă, cu picioarele uşor ridicate, iar capul lăsat chiar să atârne puţin din pat. Când sunt chemat la şedinţă şi intru în sala cu aparate, unde-i un „miros” dens de Roentgen, de fiecare dată mă tem să nu borăsc. La greaţa asta, ajută întrucâtva castraveţii acri şi varza murată, însă nici la spital, nici în complexul clinic n-am, bineînţeles, de unde să fac rost de-aşa ceva, iar bolnavii n-au voie să iasă pe poartă. Cică, să vă aducă rudele. Rudele…!

Doar se ştie că rudele noastre aleargă prin taigaua Krasnoiarskului pe patru picioare! Ce-i rămâne sărmanului deţinut? Îmi pun cizmele, mă încing peste halat cu centura militară şi mă furişez într-un loc unde zidul complexului este pe jumătate distrus. Acolo, ies din incintă, trec calea fera-tă – şi-n cinci minute sunt la piaţă. Nici pe străduţele din cartierul pieţei, nici chiar în piaţă, aspectul meu nu-i provoacă nimănui mirarea sau râsul.

Eu percep acest lucru ca pe-un semn de sănătate spirituală a poporului nostru, care s-a obişnuit cu orice. Umblu prin piaţă şi mă tocmesc încruntat, cum cred că numai cei trecuţi prin lagăr ştiu s-o facă (să fornăi pe nas, în legătură cu o găină grasă, alb-gălbuie: „şi cât zici că vrei, muiere, pe puiul ăsta tuberculos?”). La câte rublişoare am eu! Şi cum am făcut rost de ele… Nu degeaba spunea

bunicul meu: copeica scapă rubla, rubla scapă capul. Tare deştept era bunicul meu.

Castraveţii sunt singura mea scăpare, în rest nu-mi vine să mănânc nimic. Capul mi-e greu, o dată am şi ameţit îngrozitor. Dar adevărul e că şi tumoarea a scăzut la jumătate, marginile i s-au muiat, până şi eu abia mai reuşesc s-o palpez. Între timp, însă, sângele se distruge, mi se dau tot soiul de medicamente care-ar trebui să-mi sporească numărul de leucocite (or fi stricând şi-astea ceva, la rândul lor!) şi s-au gândit să-mi facă „pentru provocarea leucocitozei” (aşa zic ei – au şi ăştia un limbaj…!). Injecţii cu lapte! Ce barbarie! Daţi-mi, oameni buni, o cană de lapte proaspăt muls! Nu mă las pentru nimic în lume injectat.

Şi mă mai ameninţă că o să-mi facă transfuzie. Nici aici nu vreau să mă las. Norocul meu e că am grupa sanguină unu, iar dintr-ăsta li se aduce mai rar.

În general, cu responsabila secţiei de radiologie am relaţii destul de încordate, de câte ori ne întâlnim – ne certăm. E o femeie tare severă. Ultima dată a început să-mi palpeze pieptul şi să mă asigure că „nu există nici o reacţie la sinestrol”, că eu evit injecţiile şi o înşel. Bineînţeles că am fost absolut indignat (deşi, bineînţeles că o înşel).

În schimb, cu medicul curant mi-e mai greu să mă ţin tare, nu ştiu de ce. Fiindcă e ea foarte delicată. (Dumneavoastă, Nikolai Ivanâci, începuseţi, la un moment dat, să-mi povestiţi de unde vine expresia „vorba dulce osul frânge”. Amintiţi-mi, vă rog!) Dincolo de faptul că nu ţipă niciodată, nici măcar să se încrunte ca lumea nu se pricepe. Dacă trebuie să-mi prescrie ceva împotriva voinţei mele – lasă ochii în pământ. Şi eu, nu se ştie de ce, cedez. Pe urmă, unele detalii ne vine şi greu să le discutăm: e încă tânără, mai tânără decât mine, parcă mi-e jenă să lămuresc cu ea totul până la capăt.

De altfel, e şi foarte plăcută ca înfăţişare.

Are însă şi ea o atitudine cam scolastică, crede neclintit în metodele lor, stabilite o dată pentru totdeauna, şi nu

reuşesc s-o fac să se-ndoiască. În general, nimeni nu se coboară să discute cu mine aceste metode, nimeni nu încearcă să mă transforme într-un aliat raţional. Sunt nevoit să-mi bat capul pentru a pricepe discuţiile medicilor, să ghicesc unele lucruri, să completez ceea ce nu s-a spus, să fac rost de cărţi medicale – abia astfel reuşesc să-mi clarific situaţia.

Aşa că-mi vine greu să hotărăsc: ce-i de făcut? Cum ar fi mai corect să procedez? Uite, mă tot pipăi deasupra claviculelor, dar oare cât de probabil este ca metastazele să apară tocmai acolo? De ce mă ciuruiesc cu aceste mii şi mii de unităţi roentgen? Oare o fac, într-adevăr, pentru ca tumoarea să nu înceapă din nou să crească? Sau, pentru orice eventualitate, asigurându-se de cinci, de zece ori, cum se construiesc podurile? Sau doar pentru a îndeplini instrucţiunile seci, de la care nu se pot depărta, fiindcă altfel şi-ar pierde slujbele? Dar eu, unul, aş putea liniştit să nu le-ndeplinesc! Eu aş putea să rup acest cerc, numai să mi se spună adevărul!… Dar nu mi-l spun.

Că doar eu nu cer viaţă lungă! Nu-mi fac planuri de viitor!… Ori am trăit sub pază permanentă, ori am suferit de boală, acum vreau să trăiesc şi eu un pic, şi fără pază şi fără durere, simultan fără una cealaltă – iată punctul culminant al visurilor mele. Nu vreau nici Leningradul, nici Rio de Janeiro, vreau colţul nostru de la capătul lumii, în modestul nostru Uş-Terek. Curând o să fie vară şi-n vara asta vreau să dorm sub stele pe un culcuş de scânduri, astfel încât, dacă mă trezesc noaptea, să aflu, după poziţia Lebedei şi a Pegasului, cât e ceasul. Uite, doar vara asta s-o trăiesc aşa, să văd stelele neacoperite de reflectoarele pazei – iar, apoi, pot să nici nu mă mai trezesc. Da, şi mai vreau, Nikolai Ivanâci, să merg cu dumneavoastră (şi cu Juk, bineînţeles, şi cu Tobik) serile, când o să se mai domolească vipia, pe cărarea de stepă ce duce la Ciu şi acolo, într-un loc mai adânc, unde apa-i mai sus de genunchi, să mă aşez pe nisip, să-mi întind picioarele în

josul curentului şi să stau multă-multă vreme aşa, luându-mă la întrecere în încremenire cu barza de pe malul celălalt.

Pe râul ăsta al nostru, Ciu, nu-l ţin puterile să ajungă la nici o mare, la nici un lac, la nici o apă mai întinsă, E un râu care-şi termină viaţa în nisipuri! Un râu care nu se varsă nicăieri, care-şi dăruieşte cele mai bune ape şi cele mai bune forţe aşa, pur şi simplu, pe drum şi întâmplător – prieteni, oare nu-i aceasta un simbol al vieţii noastre de deţinuţi cărora nu le e dat să înfăptuiască nimic, care vor dispărea fără ştire – şi tot ce avem noi mai bun nu-i decât un prundiş pe care încă nu ne-am uscat, iar amintirea noastră nu-i mai multă decât apa ce încape în căuşul palmelor, cea pe care ne-am oferit-o unii altora prin câte-o întâlnire, o discuţie, o mână de ajutor.

Un râu care se varsă în nisipuri!… Dar iată că şi de acest ultim prundiş vor să mă lipsească medicii. Cu ce drept – lor nici nu le trece prin cap să se întrebe dacă au dreptul – hotărăsc ei, fără mine şi-n locul meu, să-mi aplice un tratament atât de cumplit cum este hormonoterapia. Doar asta-i precum acea bucată de fier încins pe care ţi-o apropie cineva de trup, într-o bună zi, şi te face invalid pentru toată viaţa. Şi cât de obişnuit pare acest lucru în viaţa obişnuită a clinicii!

M-am gândit şi altă dată la asta, dar acum mă gândesc şi mai des: care-i, totuşi, preţul cel mai înalt al vieţii? Cât poţi plăti pentru ea şi cât nu poţi? Cum sunt învăţaţi acum copiii la şcoală: „Lucrul cel mai de preţ pe care-l are omul este viaţa – ea nu ni se dă decât o singură dală.” De unde concluzia că trebuie să te-agăţi de viaţă cu orice preţ… Pe mulţi dintre noi lagărul ne-a ajutat să stabilim că trădarea, distrugerea unor oameni buni şi neajutoraţi – este un preţ prea mare, viaţa noastră nu-l merită. Acum, în ceea ce priveşte compromisul, linguşeala, minciuna – părerile celor din lagăr erau împărţite, unii spuneau că-i un preţ suportabil şi poate că aşa şi e.

Dar acum iată un alt preţ: să plăteşti păstrarea vieţii prin tot ceea ce-i conferă acesteia culoare, miros şi emoţii? Să capeţi o viaţă cu digestie, respiraţie, activitate musculară, activitate cerebrală – şi gata? Să devii o schemă umblătoare. Oare nu-i exagerat un asemenea preţ? Oare nu este-o batjocură? Oare trebuie plătit? După şapte ani de armată şi şapte ani de lagăr – de două ori câte şapte ani, de două ori termenul din basme sau sorocul biblic – să-ţi pierzi capacitatea de-a simţi cine-i bărbat şi cine femeie – oare nu este un preţ cam prea pipărat?

Poate că m-aş fi certat de mult cu ei şi-aş fi plecat – dar aş fi riscat să pierd adeverinţa lor – Zeiţa Adeverinţă – şi vai, cât îi este ea de necesară amărâtului de deportat! Poate că mâine comandantul se gândeşte să mă trimită la încă trei sute de kilometri mai departe, în deşert – iar eu o să mă agăţ de adeverinţa mea: „are nevoie de îngrijire medicală permanentă” – scuzaţi, don' şef! Cum să renunţe un vechi prizonier la un certificat medical? Ar fi ceva de neimaginat!

Dar asta înseamnă că iar sunt nevoit să recurg la vicleşuguri, să mă prefac, să înşel, să trag de timp – dar, într-o viaţă întreagă, m-am plictisit s-o tot fac!… (Apropo, din prea multă viclenie, ajungem să obosim şi să greşim. Eu însumi am provocat toată povestea asta, arătându-le scrisoarea laborantei de la Omsk, pe care v-am rugat să mi-o trimiteţi. Le-am dat-o lor, iar ei s-au înfipt în ea, au adăugat-o la fişa de boală şi-abia mai târziu am înţeles c-am ajuns la mâna lor: acum nu mai au nici un fel de îndoieli în privinţa hormonoterapiei, pe când până atunci nu fuseseră chiar siguri.)

Adeverinţa, să pun doar mâna pe adeverinţă şi plec de-aici cu binele, fără să mă cert. Iar când m-oi întoarce la Uş-Terek, pentru ca tumoarea să nu-şi zvârle pe nicăieri metastazele, o s-o dau gata cu rădăcinuţa de issâk-kuli. Tratamentul cu o otravă puternică are ceva nobil: otrava nu se preface a fi un medicament nevinovat, ea declară sus şi

tare: sunt otravă! Fereşte-te! Care pe care! Ştim de la-nceput pentru ce optăm.

Ultima dumneavoastră scrisoare (care-a ajuns repede, în cinci zile) m-a tulburat: cum? O expediţie geodezică în zona noastră? Ce bucurie ar fi să pot mânui din nou teodolitul! Dac-aş putea lucra măcar un an omeneşte! Dar credeţi că m-ar lua? Fiindcă aş fi nevoit să depăşesc graniţele fixate de comandament şi, în general, toate poveştile astea sunt arhisecrete de stat, cum altfel, iar eu sunt un om pătat.

„Podul Waterloo" şi „Roma – oraş deschis", pe care le lăudaţi, n-o să le mai pot vedea niciodată: la Uş-Terek, a doua oară, nu le mai aduce nimeni, iar aici, ca să mă duc la film, ar trebui, după externare, să înnoptez undeva, dar unde? Şi încă nici nu pot fi sigur că n-am să mă externez de-a buşilea!

Îmi propuneţi să-mi mai trimiteţi nişte bani. Mulţumesc. Mai întâi am vrut să refuz: toată viaţa am evitat (şi-am reuşit să evit) să fac datorii. Mi-am amintit însă că, după moartea mea, va rămâne oarece moştenire: cojocul de oaie de la Uş-Terek – e totuşi ceva, nu? Dar cei doi metri de stofă neagră, care-mi servesc drept plapumă? Dar perna de puf, cadoul familiei Melniciuc? Dar cele trei lăzi unite sub formă de pat? Dar cele două cratiţe? Cana din lagăr? Lingura? Şi mai e şi găleata. Şi leţurile de saksau. Toporul! Şi, în sfârşit, lampa cu gaz! Dacă stau să mă gândesc, am fost inconştient de nu mi-am făcut testamentul.

Vă voi fi, deci, recunoscător dacă-mi trimiteţi o jumătate de sută (nu mai mult!). Comanda dumneavoastră – să caut hipermanganat, sodă şi scorţişoară – o voi avea în vedere.

Gândiţi-vă şi scrieţi-mi ce mai trebuie? Poate să cumpăr totuşi un fier de călcat uşor? Îl car eu cumva, nu trebuie să vă fie jenă.

După buletinul dumneavoastră meteorologic văd, Nikolai Ivanovici, că la dumneavoastră-i cam frig, deocamdată, că încă nu s-a dus zăpada. Aici, în schimb, e o primăvară de-a dreptul neruşinată şi inexplicabilă.

Apropo de meteo. Dacă o vedeţi pe Inna Strem – transmiteţi-i calde salutări din partea mea. Spuneţi-i că mă gândesc, aici, adesea la ea…

Sau poate-i mai bine să nu-i spuneţi…

Mă chinuie nişte sentimente neclare, nici eu nu ştiu ce vreau? Sau ce am dreptul să vreau?

Dar când îmi amintesc de cea care ne-a consolat dintotdeauna, de măreaţa zicală: „doar a fost şi cu mult mai rău!” – îmi revin pe loc. N-o să ne lăsăm tocmai noi aşa, cu una, cu două. Ne mai perpelim o vreme, până s-o mai putea!

Elena Aleksandrovna spune că-n două seri a scris zece scrisori. Şi m-am gândit: cine se mai gândeşte în ziua de azi la cei aflaţi departe, dăruindu-le, astfel, seară după seară?

De aceea e şi plăcut să vă scrie omul scrisori lungi, fiindcă ştie că le veţi citi cu voce tare, le veţi reciti, iar apoi le veţi lua propoziţie cu propoziţie şi veţi răspunde la fiecare în parte.

Fiţi, dară, la fel de fericiţi şi luminoşi, prietenii mei!

Al dumneavoastră, Oleg.

De ce să trăieşti prost?

Cinci martie se nimeri să fie o zi tulbure, cu o ploaie măruntă şi rece care nu se mai termina. În salon, în schimb, era forfotă, se făcuseră multe schimbări: după ce în ajun îşi dăduse acordul pentru operaţie, Dioma coborî jos, la chirurgie, şi fură aduşi doi bolnavi noi.

Primul dintre ei ocupă chiar patul lui Diomka, cel din colţ, de lângă uşă. Era un om înalt, însă foarte adus de spate, cu spinarea strâmbă, cu faţa consumată până la îmbătrânire. Avea pleoapele atât de umflate, iar cele de jos mai şi atârnau aşa de tare, încât ceea ce apare de obicei, la toţi oamenii, ca un oval se transformase, la el, într-un cerc – şi, în acest cerc, albul ochilor avea o roşeaţă nesănătoasă, iar inelul irizat, de culoarea tutunului, părea şi el mai mare din cauza pleoapelor inferioare trase în jos. Cu aceşti ochi mari

şi rotunzi, bătrânul părea să-i studieze pe toţi cu o atenţie insistentă şi neplăcută.

În ultima săptămână, Diomka nu-şi mai găsea locul: o durere surdă şi scurte spasme îi chinuiau neîncetat piciorul, nu mai putea nici să doarmă, nici să înveţe şi se abţinea cu greu să nu geamă, ca să nu-i deranjeze pe vecini. Ajunsese într-un asemenea hal de exasperare, încât piciorul nu-i mai părea acum preţios pentru viaţă, ci o povară blestemată, de care ar fi dorit să se elibereze cât mai repede şi cât mai uşor. Iar operaţia, pe care cu o lună în urmă o considera sfârşitul lumii, îi apărea acum ca o salvare.

Cu toate că se sfătuise cu toţi cei din salon înainte de a-şi da semnătura de consimţământ, încă şi azi, cu bocceluţa strânsă şi gata de plecare, mai aducea încă vorba în aşa fel încât cei din jur să-l liniştească şi să încerce să-l convingă că-i bine ce face. Vadim fu şi el nevoit să repete ceea ce-i mai spusese şi altă dată: că Diomka e un norocos dacă poate scăpa atât de uşor; că el, Vadim, ar fi fost fericit să fie în locul lui.

Dar Diomka tot mai găsea contraargumente:

— Dar ştii că osul se taie cu fierăstrăul? Îl taie aşa, pur şi simplu, ca pe-o buturugă. Cică se aude, oricât de puternică ar fi anestezia.

Însă lui Vadim nu-i plăcea şi nici nu se pricepea să consoleze îndelung:

— Asta e, doar nu eşti primul. Ai să suporţi şi tu cum au suportat-o şi alţii.

Era şi de data asta, ca întotdeauna, drept şi chibzuit: nici pentru sine n-ar fi cerut şi n-ar fi acceptat vreo consolare. Orice consolare conţine, din pornire, ceva lipsit de vlagă, religios.

Vadim rămăsese la fel de adunat, de orgolios şi de politicos ca-n primele zile petrecute aici, doar că bronzul lui de munte fusese înlocuit de-o paloare gălbuie, buzele-i tresăreau mai des de durere, iar fruntea i se încreţea de nerăbdare şi nedumerire. Atâta vreme cât spusese doar că

mai are de trăit opt luni, dar continuase să umble călare, iar apoi plecase cu avionul la Moscova şi se-ntâlnise cu Ceregorodţev – fusese convins, de fapt, că avea să se smulgă el cumva. Dar iată că se afla aici deja de o lună – o lună din cele opt, poate că nici măcar nu prima, ci a treia sau a patra din cele opt. Cu fiecare zi, îi venea mai greu să meargă – nu prea mai putea visa să iasă călare în câmp. Avea acum dureri şi-n regiunea inghinală.

Din cele şase cărţi pe care le adusese cu el, trei le citise deja, dar îi mai scăzuse convingerea că găsirea minereurilor, după indiciul apelor – e singurul lucru important şi, din această pricină, nu mai citea atât de atent, nu mai punea atâtea semne de întrebare şi de exclamare. Vadim considerase dintotdeauna că zilele cele mai reuşite sunt cele în care nu-ţi ajunge timpul, atâtea ai de făcut. Dar iată că zilele începuseră să-i ajungă, ba chiar îi mai rămânea ceva timp, iar ceea ce-i lipsea era viaţa.

Coarda capacităţii lui de a lucra slăbise. Nu se mai trezea atât de des dimineţile, pentru a lucra în linişte, iar câteodată zăcea, pur şi simplu, acoperit până peste cap, şi-l bântuia gândul că poate ar fi mai simplu să cedeze şi să termine odată, decât să lupte. Tot ce era în jur, toate discuţiile i se păreau tâmpite, îl îngrozeau şi, spărgând crusta ţinutei sale poleite, îi venea să urle ca un animal prins în capcană: „hai, ajunge cu gluma, lasă-mi odată piciorul!”

Mama lui Vadim nu reuşi să obţină, în cele patru înalte audienţe, aurul coloidal. Aduse din Rusia ceaga, stabili aici cu o femeie de serviciu să-i aducă borcanele cu infuzia o dată la două zile, iar apoi luă din nou avionul la Moscova: să încerce să facă rost, în alte audienţe, de acelaşi aur. Nu se putea împăca cu faptul că aurul radioactiv există undeva, iar în trupul fiului ei metastazele pătrund prin vintre.

Diomka se apropie şi de Kostoglotov pentru a-i spune sau pentru a auzi ultimul cuvânt. Kostoglotov zăcea de-a curmezişul patului său, cu picioarele ridicate pe tăblie şi

capul atârnat pe intervalul dintre paturi. Astfel, răsturnat în ochii lui Diomka şi văzându-l la rândul său pe acesta tot răsturnat, el îi întinse mâna şi-l sfătui cu voce stinsă (în ultimul timp, îi era greu să vorbească tare, îi rezona ceva sub plămâni):

— Curaj găină… Nu te teme, Diomka. Am văzut că s-a întors Lev Leonidovici. El, ştii cum ţi-l taie – în doi timpi şi trei mişcări.

— Nu zău? Se înseninã Diomka. L-ai văzut chiar tu?

— Da.

— Asta ar fi grozav! Vezi ce bine cam tras de timp!

Într-adevăr, de cum îşi făcuse din nou apariţia, pe coridoarele clinicii, beldia aceasta de chirurg cu mâinile atârnându-i prea lungi, bolnavii prinseră curaj, înţelegând parcă brusc că tocmai deşiratul acesta le lipsise atât de tare în ultima lună.

Dacă chirurgii ar fi trecuţi mai întâi prin faţa bolnavilor, ca la „vedere”, şi aceştia ar fi puşi să aleagă – majoritatea sar fi înscris, probabil, la Lev Leonidovici. Şi asta cu toate că prin clinică umbla întotdeauna cu o faţă plictisită, dar chiar şi mutra asta plictisită se explica prin faptul că tocmai era o zi în care nu se opera.

Deşi Diomka nu găsea nimic rău la Evghenia Ustinovna, deşi fragila Evghenia Ustinovna era şi ea un chirurg minunat, era cu totul altceva să te laşi în voia acestor mâini păroase de maimuţă. Oricum avea să se termine toată povestea, fie că va reuşi sau nu să-l salveze, dar că el unul n-o va da în bară, de acest lucru Diomka era, nu se ştie de ce, convins.

Bolnavul nu se înrudeşte cu chirurgul, decât pentru un timp scurt, dar se înrudeşte cu el mai strâns decât cu propriul său tată.

— Ziceţi că-i un chirurg bun? Întrebă surd, dinspre fostul pat al lui Diomka, bolnavul cel nou, cu ochii umflaţi. Avea o înfăţişare de om luat prin surprindere, derutat. Era înfrigurat şi purta, chiar şi-n cameră, pe deasupra

pijamalei, un hălăţel de bumbac, descheiat în faţă, şi privea în jur de parcă, aflat singur într-o casă, fusese trezit noaptea de bătăi în uşă, coborâse din pat şi nu ştia de unde vine pericolul.

— M-m-m-m! Făcu Diomka, înseninându-se tot mai mult, tot mai mulţumit, de parc-ar fi scăpat de jumătate din operaţie. E un băiat pe cinste! Un om şi jumătate! Aveţi şi dumneavoastră de făcut operaţie? Ce aveţi, de fapt?

— Şi eu, da, atâta răspunse celălalt, de parcă n-ar fi auzit întrebarea. Faţa lui nu preluă uşurarea lui Diomka, ochii rotunzi, holbaţi, poate prea atenţi sau poate total nevăzători, nu se schimbară în nici un fel.

Diomka plecă, patul fu schimbat pentru noul-venit şi acesta se aşează pe el, se rezemă de perete şi-şi pironi, din nou tăcut, ochii măriţi. El nu-şi plimba ochii, ci şi-i fixa asupra cuiva din salon şi privea aşa îndelung. Apoi, îşi întorcea tot capul şi privea la altcineva. Sau poate pe lângă altcineva. Nu tresărea la sunetele şi mişcările din salon. Nu vorbea, nu răspundea, nu întreba. Trecuse o oră şi nu reuşiseră să smulgă altceva de la el, decât că-i din Fergana. Mai auziseră, de la infirmieră, că numele lui era Şulubin.

Era o bufniţă, asta era, Rusanov îşi dăduse imediat seama, după ochii aceia rotunzi şi ficşi, nemişcaţi. Salonul era oricum destul de mohorât, numai bufniţa asta le mai lipsea. Îşi pironise ochii asupra lui Rusanov şi-l privi atât de multă vreme că acela se simţi de-a dreptul stânjenit. Pe fiecare-l fixa în aşa fel, de parcă toţi i-ar fi greşit cu ceva. Viaţa salonului lor nu-şi mai putea continua curgerea nepăsătoare de până atunci.

Pavel Nikolaevici făcuse ieri a douăsprezecea injecţie. Se obişnuise cu aceste injecţii, nu mai delira după ele, însă începuse să aibă frecvente dureri de cap şi se simţea slăbit. Important era totuşi că, bineînţeles, nu era în pericol de moarte – nu fusese decât o panică în familie. Iată că dispăruse deja jumătate din tumoare, iar ceea ce-i mai stătea încă pe gât se înmuiase şi-l jena mai puţin, iar capul

îşi recăpăta, treptat, libertatea de mişcare. Rămânea doar slăbiciunea asta. Slăbiciunea însă poate fi îndurată, ba chiar are ceva plăcut: să zaci, să zaci şi să citeşti „Ogoniok” şi „Krokodil”, să bei întăritoare, să alegi bunătăţi din mâncare, să discuţi cu oameni plăcuţi, să asculţi radioul – dar asta când o să fie acasă. N-ar fi fost decât slăbiciunea, dacă Donţova nu l-ar fi pipăit de fiecare dată dureros, apăsând tare cu degetele, de parc-ar fi împins cu bâta, la subţioară. Căuta ceva, iar după o lună petrecută aici, se putea bănui cam ce caută: o altă tumoare, una nouă. L-a chemat şi la cabinet, l-a culcat şi i-a palpat partea de jos a abdomenului, apăsând la fel de dureros.

— Poate să treacă în altă parte? Întreba, neliniştit, Pavel Nikolaevici. Bucuria provocată de scăderea tumorii se tulbura.

— De aceea se şi face tratamentul – ca să nu treacă! Scutura din cap Donţova. Dar va trebui să mai îndurați multe injecţii.

— Câte? Se îngrozi Rusanov.

— Vedem noi mai încolo.

(Medicii nu-ţi spun niciodată ceva clar.)

Era deja atât de slăbit după douăsprezece, deja doctorii clătinau din cap la vederea analizelor lui de sânge – şi să mai suporte încă pe atât? Într-un fel sau altul, boala-şi cerea drepturile. Tumoarea scădea, dar tot nu era bucuros cu adevărat.

Pavel Nikolaevici îşi petrecea – zilele mai mult în pat, zăcând fără puteri. Noroc că şi Roadeoase se domolise, încetase să urle şi să se răstească, acum se vedea că nu se preface, că boala-l copleşise şi pe el. Stătea tot mai des cu capul atârnându-i din pat şi zăcea îndelung aşa, cu ochii strâns închişi. Iar Pavel Nikolaevici lua prafuri pentru dureri de cap, îşi umezea fruntea cu o cârpă şi-şi acoperea ochii, să-i ferească de lumină.

Stăteau culcaţi astfel, alături, cu orele, cât se poate de paşnic, fără să se certe.

Între timp, pe palierul larg al scării (de unde fusese dus la morgă bolnavul acela micuţ, care tot sugea din punga de oxigen) apăruse o lozincă – după toate regulile artei, cu litere albe pe o pâftză lungă, purpurie:

BOLNAVI! NU DISCUTAŢI ÎNTRE VOI DESPRE BOLILE VOASTRE!

Bineînţeles că pe o asemenea pânză purpurie şi la un loc atât de vizibil s-ar fi cuvenit să fie afişată o lozincă precum cele de la sărbătorile din octombrie sau întâi mai, dar pentru viaţa lor de aici era important şi acest apel şi, deja, de câteva ori, Pavel Nikolaevici, referindu-se la el, îi oprise pe bolnavi să-i mai chinuie sufletul.

(De fapt, dacă treaba ar fi fost corect gândită, bolnavii cu tumori n-ar fi trebuit ţinuţi toţi în acelaşi loc, ci împrăştiaţi prin spitale – atunci nu s-ar mai speria unii pe alţii şi li s-ar fi putut ascunde adevărul, ceea ce ar fi fost mult mai uman.)

Oamenii din salon se schimbau, dar niciodată nu veneau alţii mai veseli, toţi erau loviţi de soartă, amărâţi. Doar Ahmadjan, care nu mai avea nevoie de cârje şi urma să se externeze curând, îţi rânjea dinţii albi, nepricepându-se însă să înveselească pe nimeni în afara propriei sale persoane şi provocând, mai degrabă, invidie.

Şi iată că astăzi, la vreo două ore după venirea bolnavului acela mohorât, în miezul zilei cenuşii, când toată lumea zăcea prin paturi, iar geamurile, tulburate de ploaie, lăsau să treacă atât de puţină lumină încât îţi venea s-aprinzi lămpile încă înainte de prânz, dorindu-ţi să vină mai repede, eventual, seara – în salon intră cu pas rapid şi sănătos, luând-o înaintea infirmierei, un om nu prea înalt şi foarte vioi. Nici nu s-ar fi putut spune că intrase, el năvălise înăuntru, atât de grăbit de parcă cei de aici, înşiraţi în

poziţie de drepţi, l-ar fi aşteptat demult şi ar fi fost obosiţi. Şi se opri, mirat că toată lumea zace neputincioasă prin paturi. Fluieră chiar a mirare. Apoi spuse vioi, cu nemulţumirea omului energic:

— Hei, fraţilor, ce-i – aţi făcut pe voi de frică? Şi, cu toate că ei nu erau gata de întâlnire, îi salută cu un gest aproape militar: Cealăi, Maksim Petrovici! Îmi pare bine de cunoştinţă! Pe loc, repa-us!

Pe chipul lui nu se vedeau semnele epuizării canceroase, ci flutura zâmbetul unui om iubitor de viaţă şi sigur de el – şi unii îi răspunseră, la rândul lor, cu un zâmbet, inclusiv Pavel Nikolaevici. În luna pe care o petrecuse aici, cu toţi plângăcioşii ăştia, acesta era, se pare, primul om!

— Aşş-şşa, îşi căută el repede, din priviri, patul, fără să mai întrebe pe nimeni şi păşi apăsat până la el. Era patul de lângă Pavel Nikolaevici, care fusese al lui Mursalimov, şi bolnavul cel nou intră pe intervalul dinspre Pavel Nikolaevici. Se aşează pe pat, se legănă oleacă, îl încercă, făcându-l să scârţâie. Apoi, trase concluzia: amortizare şaizeci la sută. Medicul-şef nu arde gazul de pomană.

Începu să despacheteze, dar se dovedi că nu arc ce despacheta: în mâini n-avea nimic, într-unul din buzunare – un brici, în celălalt un pachet, dar nu de ţigări, ci de cărţi de joc aproape noi. Scoase pachetul, îl filă între degete şi, privindu-l cu ochi şmechereşti pe Pavel Nikolaevici, întrebă:

— Mai faceţi câte-o foiţă?

— Da, câteodată, mărturisi binevoitor Pavel Nikolaevici.

— Preferance?

— Puţin. Mai mult popa-prostul.

— Ăla nu-i joc, spuse sever Cealăi. Dar stos? Whist? Poker?

— Da, de unde! Fu nevoit să nege, jenat, Rusanov. N-am avut când să-nvăţ.

— Păi, atunci o să-nvăţăm aici, fiindcă, dacă nici aici n-om avea timp!… Se repezi Cealăi. Cum se spune: nu ştii – te-nvăţăm, nu vrei – te obligăm!

Şi râse. În comparaţie cu faţa, nasul îi era exagerat de moale, mare, rumenit. Dar, tocmai datorită acestui nas, faţa lui căpăta ceva deschis, atrăgător.

— Joc mai ca lumea decât pokerul nu există! Declară el autoritar. Iar mizele trebuie să fie blaind.

Şi, nemaiîndoindu-se de Pavel Nikolaevici, se uită în jur după parteneri. Dar nimeni din apropiere nu-i inspira vreo speranţă.

— Eu! Eu ai să-nveţi! Strigă din spate Ahmadjan.

— În ordine, aprobă Cealăi. Ia să vedem, ce-am putea aranja aici, între paturi.

Se răsuci şi mai mult, zări privirea fixă a lui Şulubin, mai văzu un uzbek în turban trandafiriu, cu mustăţile atârnându-i subţiri, răsucite parcă dintr-un fir de argint, când intră Nellea cu o găleată şi cârpă să spele, peste program, duşumeaua.

— Asta, da! Aprecie pe loc situaţia Cealăi. Ce bucăţică bună! Păi, pân-acu' unde-ai fost? Să ne fi dat şi noi în bărci.

Nellea îşi ţuguie buzele groase – aşa zâmbea ea.

— Păi, ce-are a face, nici acum n-ar fi târziu. Doar că eşti beteag acu' şi nu-ţi dă mâna.

— Faţă peste faţă – totul prinde viaţă! Dădu raportul Cealăi. Ori te ruşinezi de mine?

— D'apăi, cât bărbat o fi şi-n tine! Îl măsură din ochi Nellea.

— Prin tine, ca prin pâine, n-ai grijă, şi mâine! I-o servi Cealăi. Hai, dă-i drumul mai repede, apleacă-te să speli pe jos, să-ţi contemplu şi eu faţada!

— N-ai decât să te uiţi, asta-i cadou din partea firmei, spuse cu mărinimie Nellea şi, trântind cârpa udă sub primul pat, se-aplecă să spele.

Să nu fi fost bolnav deloc omul ăsta? N-avea nici un semn exterior şi nici vreo durere interioară nu i se citea pe faţă. Sau se ţinea atât de tare prin puterea voinţei, oferind acel exemplu care lipsea din salon, dar pe care-ar fi trebuit să-l

ofere, în vremea noastră, orice om din ţară? Pavel Nikolaevici se uita cu invidie la Cealăi.

— Dar dumneavoastră ce-aveţi? Întrebă el încet, cât să n-audă decât ei doi.

— Eu? Se scutură Cealăi. Polipi!

Ce erau polipii nu ştia exact niciunul dintre bolnavi, dar când la unul, când la altul apăreau, destul de des, aceşti polipi.

— Şi nu vă doare?

— Păi, de cum a-nceput să mă doară, m-am şi prezentat. Tre' tăiat? Poftiţi, sunteţi invitaţii mei, ce rost are să tragi de timp?

— Şi unde sunt? Îl descosea cu tot mai mare respect Rusanov.

— Pe stomac, cică! Spuse nepăsător Cealăi şi mai şi zâmbi. Practic, o să-mi cam măcelărească stomacul. Vor să ia trei sferturi din el.

Îşi tăie cu muchia palmei burta şi-şi îngustă ochii.

— Păi, asta cum vine? Se mira Rusanov.

— Las' că nu-i nimic, mă acomodez eu! Numai să rămână permeabil la vodkă!

— Dar vă ţineţi formidabil de tare!

— Dragă vecine, îşi clătină Cealăi capul plin de bunătate, cu ochi sinceri şi nas mare, rumenit. Dacă vrei să nu dai colţul – nu te deprima. Ăl de toacă mai puţin, urâtul nu-l prinde din plin. Aşa te sfătuiesc şi pe tine să faci!

Ahmadjan tocmai se apropia cu o placă de furnir. O puseră între paturile lui Rusanov şi Cealăi – se potrivi foarte bine.

— Un pic foarte civilizat, se bucură Ahmadjan.

— Aprindeţi lumina! Comandă Cealăi.

Lumina fu aprinsă. Se înveseliră şi mai mult.

— Şi-acum, cine-i al patrulea?

Al patrulea nu prea era de găsit.

— Nu-i nimic, deocamdată explicaţi-ne aşa. Rusanov căpătase mare curaj. Stătea acum cu picioarele pe duşumea, ca un om sănătos. Când întorcea capul, gâtul îl

durea mult mai puţin decât înainte. Chiar dacă nu era decât o bucată de furnir, dar iată că se adunaseră totuşi în jurul unei mese de joc, luminată vesel de becul puternic din tavan. Semnele vii, negre şi roşii, ale cărţilor, se profilau pregnant conturate, pe suprafaţa lor albă, lăcuită. Poate că ăsta-i secretul, să priveşti boala aşa cum o vede Cealăi şi atunci ea se va îndepărta, târâş, de tine? La ce bun să te deprimi? Ce rost are să te agăţi mereu de aceleaşi gânduri sumbre?

— Ce să fi aşteptat mai mult? Se rugă şi Ahmadjan.

— Aş-ş-ş-a, printre degetele sale hotărâte, Cealăi fila pachetul de cărţi cu viteza unei pelicule de film: pe cele de care n-aveau nevoie le punea deoparte, pe celelalte – lângă sine. Folosim cărţile de la nouă la As. Culorile vin în următoarea ordine: trefla, caroul, inima, pica. Şi-i arătă semnele lui Ahmadjan. Ai înţeles?

— Am înţeles, să trăiţi! Răspunse cu mare plăcere Ahmadjan.

Maksim Petrovici continua să dea explicaţii, când îndoind şi trosnind uşurel pachetul selectat, când amestecând uşurel cărţile:

— Se-mpart câte cinci cărţi, restul rămâne în pachet. Acum trebuie înţeleasă valoarea crescătoare a combinaţiilor. Iată ordinea lor. O pereche. Le arătă o pereche. Două perechi. Chintă – asta înseamnă cinci cărţi una după alta. Uite-aşa. Sau aşa. Pe urrnă – trei la fel. Full…

— Cine-i Cealăi? Întrebă cineva din uşă.

— Eu sunt Cealăi!

— Sunteţi chemat afară, a venit soţia!

— O fi adus vreo sacoşă, n-aţi văzut?… Asta-i fraţilor, facem pauză.

Şi plecă vioi şi nepăsător.

În salon, se lăsă liniştea. Lămpile ardeau ca seara.

Ahmadjan se duse la el. Nellea se apropia repede, trecând peste duşumea cârpa fleşcăită şi fură nevoiţi să-şi ridice cu toţii picioarele pe paturi.

Pavel Nikolaevici se culcă şi el. Simţea parcă fizic privirea bufniţei din colţ aţintită asupra sa – o apăsare tenace şi plină de reproş pe cap, într-o parte. Şi pentru a slăbi apăsarea întrebă:

— Dar dumneavoastră, tovarăşe, ce aveţi?

Dar bătrânul mohorât nu făcu nici măcar un gest de politeţe spre cel ce întrebase, de parcă nu el ar fi fost cel întrebat. Privea cu ochi rotunzi, înroşiţi, de culoarea tutunului, pe lângă capul celui care i se adresase. Pavel Nikolaevici nu obţinu nici un răspuns şi-ncepu să studieze cărţile de joc lăcuite. Abia atunci auzi răspunsul surd:

— Aia.

Care „aia”? Necioplitul!… De data aceasta, Pavel Nikolaevici fu cel care nici nu se uită la el, ci se culcă pe spate şi zăcu aşa, cufundat în gânduri.

Venirea lui Cealăi şi cărţile de joc îi mai distrăseseră gândurile, de fapt, însă el tocmai aştepta venirea ziarului. Prea era astăzi o zi importantă. O zi foarte importantă şi semnificativă, iar după ziar urma să ghicească multe despre viitor. Iar viitorul ţării este propriul tău viitor. Va avea întreg ziarul chenar de doliu? Sau doar prima pagină? Portretul va ocupa, oare, o coloană întreagă, sau doar un sfert? Şi cum vor suna titlurile, ce expresii se vor folosi în articolul de fond? După destituirile din februarie, toate aceste lucruri aveau o semnificaţie deosebită. La serviciu, Pavel Nikolaevici ar mai fi putut afla câte ceva de la alţii, aici însă n-avea decât ziarul.

Între paturi, se înghesuia şi se agita Nellea, care nu încăpea în nici un interval de trecere. Dar, de spălat, spăla repede, era deja pe terminate şi-ntindea covoraşul îngust.

Iar pe covoraşul întins se întorcea de la Roentgen, mutându-şi cu grijă piciorul bolnav şi tresărind de durere, Vadim.

Aducea cu el şi ziarul.

Pavel Nikolaevici îl chemă cu degetul:

— Vadim! Veniţi până aici, luaţi loc.

Vadim zăbovi un pic, se gândi, o coti spre Rusanov printre paturi şi se-aşează, ţinând mereu cracul pantalonului în aşa fel încât să nu-l roadă.

Era clar că Vadim despăturise deja ziarul, nu era pliat ca unul proaspăt. Încă din clipa în care-l luă în mâini, Pavel Nikolaevici observă că lipsesc şi chenarul de pe prima pagină şi portretul de pe prima coloană. Uitându-se apoi mai de aproape, răsfoind grăbit, cu foşnet, paginile, nu găsi – nici mai departe!

— Nici portretul, nici chenarul, nici vreun şapou şi, până la urmă, părea să nu fie chiar nici un articol!

— Nu e? Nu-i nimic? Îl întrebă el pe Vadim, speriat şi uitând să precizeze ce anume nu e.

Nu-l cunoştea aproape deloc pe Vadim. Era el membru de partid, dar încă prea tânăr. Şi nu era un cadru de conducere – avea o specializare îngustă. Cu ce-o fi fost împuiat capul lui nu se putea şti. Dar odată îi inspirase încredere lui Pavel Nikolaevici: se discuta în salon despre popoarele deportate şi Vadim, ridicându-şi ochii din geologia lui, îl privi pe Rusanov, strânse din umeri şi-i spuse încetişor, doar lui: „Înseamnă că trebuie să fi fost ceva. La noi, nimeni nu e deportat degeaba.”

În această propoziţie atât de corectă, Vadim arătase ce om inteligent şi neclintit este.

Şi se pare că Pavel Nikolaevici nu se înşelase! Acum nu fu nevoit să-i explice lui Vadim despre ce-i vorba, căutase deja şi el în ziar. Şi-i arătă lui Rusanov un articol în subsol care acestuia, în tulburarea lui, îi scăpase.

Un simplu subsol. Fără să fie marcat în vreun fel. Fără portret. Pur şi simplu, articolul unui academician. Şi nici articolul nu era despre a doua aniversare! Despre durerea întregului popor! Despre faptul că „e viu şi veşnic viu va fi”! Ci – „Stalin şi problemele construirii comunismului”.

Atâta tot? Doar – „problemele”? Doar aceste probleme? Ale construirii? De ce ale construirii? Păi, aşa se putea scrie şi despre lizierele de păduri! Unde dispăruseră – victoriile

din război? Dar – geniul filosofic? Dar – Corifeul Ştiinţei? Unde era iubirea întregului popor?

Prin ochelari, cu fruntea încreţită şi plin de suferinţă, Pavel Nikolaevici privi chipul întunecat al lui Vadim.

— Asta cum e posibil, cum?… Se uită la Kostoglotov, întorcându-se peste umăr. Acela părea să doarmă: ochii şi-i ţinea închişi, iar capul îi atârna şi-acum din pat. Cu două luni în urmă – n-au trecut mai mult de două, nu-i aşa?

— Vă mai amintiţi: a şaptezeci şi cincea aniversare! Totul era ca şi până acum: un portret imens! Un titlu imens – „Marele Continuator”. Da?… Nu…?

Nici măcar pericolul, nu, nu pericolul care-i ameninţa tot mai tare pe cei ce supravieţuiseră, ci – lipsa de recunoştinţă! Nerecunoştinţa, iată ce-l rănise acum cel mai tare pe Rusanov – de parcă propriile lui merite, propria lui perfecţiune fusese scuipată şi aruncată la gunoi. Dacă Slava răsunând în veacuri s-a ponosit, ca o cârpă, în doi ani; dacă Cel mai Iubit, Cel mai Înţelept, acela căruia i se supuneau toţi conducătorii tăi direcţi şi conducătorii conducătorilor – a fost făcut ghem şi vârât la naftalină în douăzeci şi patru de luni – atunci ce-i mai rămâne lui? Unde să afle sprijin? Şi cum să se însănătoşească?

— Vedeţi, spuse foarte încet Vadim, formal, există o dispoziţie recentă să nu mai fie aniversate zilele morţii, ci numai cele de naştere. Dar, bineînţeles că, judecând după articol…

Clătină abătut din cap.

Se simţea şi el, într-un fel, ofensat. În primul rând, în numele tatălui mort. Îşi amintea cât îl iubise tatăl lui pe Stalin! În orice caz, mai mult decât pe sine însuşi (pentru sine tatăl lui nu încercase niciodată să obţină ceva). Şi mai mult decât pe Lenin. Şi, probabil, mai mult decât pe soţia şi pe fiii săi.

Despre familie, putea discuta şi liniştit şi glumeţ, despre Stalin, însă – niciodată, vocea începea să-i tremure. Un portret al lui Stalin îl avea în cabinet, altul – în sufragerie, şi

încă unul – în camera copiilor. Cât au crescut, băieţii au văzut întotdeauna deasupra lor aceste sprâncene groase, aceste mustăţi dese, faţa aceasta fermă, invulnerabilă, se pare, la teamă sau la bucurii uşoare, ale cărei sentimente erau adunate, toate, în sclipirea ochilor negri, catifelaţi. Şi, încă un lucru: după ce citea în întregime fiecare discurs al lui Stalin, tatăl le citea apoi fragmente şi băieţilor, explicându-le ce gând profund se afla în cutare loc şi-n ce limbă rusă frumoasă este exprimat. Mai târziu abia, când tatăl nu mai era printre cei vii iar Vadim crescuse, el începuse să descopere că, totuşi, limba acelor discursuri era cam nesărată, iar ideile prea puţin concentrate, că ele ar fi putut fi expuse mult mai pe scurt, iar la volumul respectiv puteau fi şi mai multe. Aşa i se părea lui, dar n-ar fi spus-o cu voce tare. Aşa i se părea lui, dar se simţea mai întreg când se împărtăşea din admiraţia cultivată în el din copilărie.

Era încă foarte vie în memoria lui ziua Morţii. Plângeau şi bătrânii, şi tinerii, şi copiii. Fetele se zguduiau de plâns, iar băieţii îşi ştergeau ochii. Din pricina acestor lacrimi nesfârşite se crea senzaţia că nu murise un om, ci fusese zdruncinată întreaga ordine universală. S-ar fi zis că omenirea nu va supravieţui acestei zile decât, poate, pentru foarte scurt timp.

Şi iată că la a doua aniversare nu mai cheltuiseră nici măcar cerneală tipografică pentru chenarul de doliu. Nu găsiseră nici măcar acele câteva cuvinte simple, calde: „cu doi ani în urmă, s-a stins din viaţă…” Acela al cărui nume se afla, ca ultim cuvânt de pe această lume, pe buzele soldaţilor ce se împiedicau şi cădeau pe câmpurile de luptă ale războiului mondial.

Dar nu era vorba numai de educaţie. Vadim s-ar fi putut şi dezobişnui la nevoie, dar toate argumentele raţiunii duceau la concluzia că Marele Om plecat dintre cei vii trebuia venerat. El întruchipa seninătate, iradia convingerea că ziua de mâine nu va deraia de pe traiectoria celei

precedente. El înălţase ştiinţa, îi înălţase pe oamenii de ştiinţă, îi eliberase de gândul la salariu, la locuinţă. Ştiinţa însăşi avea nevoie de stabilitatea lui, de consecvenţa lui, de garanţia că nici mâine nu se vor produce nici un fel de zguduiri care să-i oblige pe savanţi să se împrăştie, să se rupă de marea lor menire – cercetarea – pentru certuri legate de organizarea societăţii, pentru educarea înapoiaţilor mintali, pentru convingerea tâmpiţilor.

Vadim nu era prea vesel când plecă, ducându-şi piciorul bolnav, spre pat.

Tocmai atunci se întoarse Cealăi, foarte mulţumit, cu o sacoşă întreagă de mâncare. În timp ce muta alimentele în noptiera sa, de cealaltă parle a patului, nu pe intervalul dinspre Rusanov, zâmbi modest:

— Ultimele zile în care mai pot să mărânc! Pe urmă, când oi rămâne numai cu maţele, nu ştiu cum o să meargă.

Rusanov nu se mai sătura admirându-l pe Cealăi: ce optimist! Bravo lui!

— Roşioare marinate…, continua să scoată din sacoşă Cealăi. Scoase apoi cu degetele una din borcan, o înghiţi, se strâmbă de plăcere: Că bune mai sunt!… Carne de viţel. A rămas sucul în ea, nu-i prea uscată. O atinse şi o linse. Mâini de femeie, mâini de aur!

Apoi puse pe noptieră, fără comentarii, ascunzând-o de restul camerei, dar nu şi de Rusanov, o sticlă de jumătate. Şi-i făcu cu ochiul lui Rusanov.

— Deci sunteţi de prin partea locului, din oraş, spuse Pavel Nikolaevici.

— Nu-u-u, nu-s de-aici. Vin câteodată în delegaţie.

— Dar soţia, ea stă aici?

Dar Cealăi nu mai asculta, plecase cu sacoşa goală.

Când se-ntoarse, deschise noptiera, se uită cu atenţie, cumpăni o vre-me, apoi mai mâncă o roşie şi închise uşiţa. Îşi scutură capul de plăcere.

— La ce-am rămas, deci? Să continuăm.

Ahmadjan găsise, între timp, un al patrulea partener, un tânăr kazah de pe scară, şi, deocamdată, îi povestea aprins pe ruseşte, la el în pat, completându-şi cuvintele cu gesturi ale mâinilor, cum ai noştri, ruşii, i-au bătut pe turci (fusese ieri într-un alt pavilion şi văzuse acolo filmul „Căderea Plevnei”).

Acum amândoi se mutară aici, fixară din nou placa de furnir între paturi şi Cealăi, încă şi mai vesel acum, alegea cărţile de joc cu gesturi rapide şi îndemânatice, arătându-le diverse exemple de combinaţii:

— Deci – full-ul, da? Asta-i când ai trei dintr-una şi o pereche dintr-altă. Ai înţeles, cecimek?

— Nu sunt cecimek, se scutură, fără supărare, Ahmadjan. Cecimek am fost până la armată.

— Bin-n-n-ne. Următoara e chinta spartă. Asta când ai cinci de aceeaşi culoare. Pe urmă – careul: patru la fel, a cincea poate să fie cum o fi. Pe urmă – pokerul mic. Ăsta-i chinta de-o culoare, de la nouă la popă. Uite-aşa… Sau uite-aşa… Mai mare, este pokeral mare…

Nu se putea spune că totul era foarte limpede, dar Maksim Petrovici promisese că, în timpul jocului, lucrurile se vor clarifica. Şi apoi vorbea cu atâta bunăvoinţă, cu o voce atât de curată şi blândă, încât Pavel Nikolaevici simţi cum i se încălzeşte sufletul. Un om atât de simpatic nu sperase să întâlnească într-un spital obişnuit! Iată că se aşezaseră ca un colectiv sudat, de prieteni, şi o s-o ţină aşa ore în şir, şi asta zi de zi dacă au chef, fiindcă la boală n-avea nici un rost să te gândeşti! Sau la alte neplăceri – n-avea nici un rost! Are dreptate Maksim Petrovici!

Rusanov tocmai se pregătea să precizeze că până nu învaţă jocul n-o să joace pe bani, când, deodată, cineva întrebă din uşă:

— Cine e Cealăi?

— Eu sunt Cealăi!

— Sunteţi chemat afară, a venit soţia!

— Ptiu, fire-ai tu să fii de curvă, scuipă, fără ură, Maksim Petrovici. Dacă nu i-aş fi spus: nu veni sâmbătă, vino duminică. Cum de n-or fi dat nas în nas!… Ei, iertaţi-mă, fraţilor.

Şi iar se strică jocul, Maksim Petrovici plecă, iar Ahmadjan şi kazahul luară cărţile la ei: să repete, să exerseze.

Pavel Nikolaevici îşi aminti din nou şi de cinci martie, simţi şi privirea răuvoitoare a Bufniţei îndreptată spre el, din colţ, iar când se-ntoarse, văzu şi ochii deschişi ai lui Roadeoase. Roadeoase nu dormea câtuşi de puţin.

Kostoglotov nu dormise deloc în tot acest răstimp şi, când Rusanov cu Vadim foşniseră ziarul şi şuşotiseră, auzise fiecare cuvânt şi special nu deschisese ochii. Era curios ce vor spune, cum va vorbi Vadim. Acum nici nu mai avea nevoie să facă vreun gest pentru a lua ziarul sau pentru a-l despături, totul era şi aşa destul de clar.

Din nou bătea. Îi bătea inima. Se izbea de uşa de fier care n-ar fi trebuit să se deschidă niciodată – dar iată că scârţâia totuşi! Iată că se clintise! Şi se scutura primul strat de rugină de pe balamale.

Kostoglotov nu reuşise să se obişnuiască cu ceea ce auzise de la oamenii liberi: cu doi ani în urmă, în acea zi, plânseseră bătrânii şi fetele tinere, iar lumea părea să fi rămas orfană. Asta era pentru el o enormitate de neînchipuit, fiindcă el mai ţinea minte ce se-ntâmplase la ei. La un moment dat, nu-i mai scoseseră la lucru şi nu le mai deschiseseră nici barăcile – îi ţi-neau închişi. Fusese închisă şi staţia de amplificare din spatele zonei, care se auzea întotdeauna. Toate astea puse laolaltă dovedeau că stăpânii erau derutaţi, că li s-a întâmplat o mare nenorocire. Iar nenorocirea stăpânilor este bucuria deţinuţilor! N-aveai de mers la lucru, puteai să stai toată ziulica-n pat, porţia îţi era adusă oricum. Mai întâi, îşi făcură somnul, apoi se mirară, apoi cântară un pic la chitară, la bandură, umblară de la o baracă la alta, încercând să-şi dea seama ce se întâmplă. Oricât i-ai izola pe prizonieri, adevărul se strecoară

întotdeauna! Prin cantină, prin spălătorie, prin bucătărie. Iar odată cea scăpat un zvon!

La început, mai nehotărâţi, bântuind prin baracă, aşezându-se pe câte un pat: „Ei, băieţi, pare-se c-a dat colţul Canibalul.” – „Ei, na?” – „Asta n-o s-o cred niciodată!” – „Ba, să ştii că eu cred!” – „Era şi timpul!” Cât s-a mai râs! Au răsunat mai tare chitarele, mai tare şi balalaicele! Douăzeci şi patru de ore, n-au deschis barăcile.

Iar în dimineaţa următoare, geroasă încă în Siberia, adunară tot lagărul în careu şi erau de faţă toţi – şi maiorul, şi cei doi căpitani, şi locotenentul. Şi maiorul, negru de supărare, începu să-şt facă numărul:

— Cu adâncă durere… Ieri, la Moscova…

Iar chipurile lor întunecate, aspre, ascuţite de puşcăriaşi rânjeau deja, puţin mai lipsea să izbucnească în urale. Şi, observând aceste zâmbete incipiente, maiorul ordonă furibund:

— Căciulile – jos!

Şi sute de oameni stăteau pe muchie de cuţit: să nu le scoată – încă nu se putea, dar şi să le scoată le părea tare rău.

Şi atunci, luând-o înaintea tuturor, bufonul lagărului, un umorist înnăscut, îşi smulse căciula – o „stalinkă” din blană artificială – şi o azvârli în aer! Îndeplinise, cum ar veni, comanda!

Şi văzându-l, sute de oameni le aruncară şi ei în sus!

Şi-i stătu în gât maiorului comanda.

Iar, după toate astea, Kostoglotov afla acum că plânseseră bătrânii şi fetele tinere şi lumea părea să fi rămas orfană…

Cealăi se întoarse încă şi mai vesel – şi tot cu o sacoşă plină de alimente, alta de data asta. Cineva zâmbi ironic, dar Cealăi fu primul care să râdă de situaţie:

— Ce mi te faci cu muierile astea? Dacă le face plăcere? De ce să nu le faci hatârul, doar nu-i faci nimănui vreun rău? Cât ar fi de ţanţoşă muierea…/Tot.

Şi izbucni în râs, făcându-i să râdă şi pe ceilalţi, şi scuturându-şi mâinile din pricina hohotelor de râs. Rusanov începuse şi el să râdă sincer, fiindcă prea o potrivise bine Maksim Petrovici.

— Şi, totuşi – care-i soţia? Se sufocă Ahmadjan.

— Ce să mai discutăm, frăţioare, oftă Maksim Petrovici, mutând alimentele în noptieră. E nevoie de o reformă legislativă. La musulmani, problema-i rezolvată în mod umanist. Uite, din august, s-a dat drumul la avorturi – viaţa a devenit cu mult, dar cu mult mai simplă! De ce să trăiască o femeie singură? Măcar o dată pe an să vină cineva la ea. Iar pentru cei aflaţi în delegaţie e foarte comod: în fiecare oraş au câte o cameră şi supă de găină cu tăieţei.

Printre celelalte produse apăru, din nou, pentru o clipă, o sticlă închisă la culoare. Cealăi închise uşiţa şi ieşi cu sacoşa goală. Pe muierea asta se pare că n-o răsfăţa – se întoarse de îndată. Se opri de-a curmezişul intervalului, unde se oprea pe vremuri Efrem şi, privindu-l pe Rusanov, se scărpină în cârlionţii cefei (iar părul îl avea stufos, între culoarea inului şi a pa-iului de ovăz):

— Ce zici, vecine, gustăm şi noi ceva?

Pavel Nikolaevici zâmbi aprobator. Masa comună cam întârzia în ziua aceea şi nici nu-ţi mai făcea poftă după ce Maksim Petrovici îşi aranjase a-tât de tacticos fiecare produs în parte. Plus că, în Maksim Petrovici însuşi, în zâmbetul buzelor lui groase, era ceva plăcut, ademenitor, care te făcea să-ţi doreşti tocmai să stai la masă cu el.

— Haideţi, îl invită Rusanov la noptiera sa. Am şi eu aici câte ceva…

— Dar păhărele aveţi? Se aplecă Cealăi, mutând deja cu mâinile sale pricepute pe noptiera lui Rusanov borcanele şi pacheţelele.

— Păi, nu prea-i voie! Clătină din cap Pavel Nikolaevici. Cu bolile noastre, este strict interzis…

Timp de o lună nimeni din salon n-avusese curajul nici măcar să se gândească la aşa ceva, pe când lui Cealăi i s-ar

fi părut absurd să facă altfel.

— Pe tine cum te cheamă? Se aşezase deja în dreptul lui şi-şi proptise genunchii în genunchii lui Rusanov.

— Pavel Nikolaici.

— Paşa! Îi puse Cealăi o mână prietenească pe umăr. Nu-i asculta pe medici! Ei te tratează – ei te băga-n mormânt. Dar noi trebuie să trăim – ţine steagul sus!

Faţa de om simplu a lui Cealăi exprima convingere şi bunăvoinţă. Iar în clinică, sâmbăta, toate tratamentele se întrerupeau până luni. Afară ploua, separându-l pe Rusanov de toate rudele şi de toţi prietenii săi. În ziar lipsea portretul în chenar de doliu şi-o mare supărare i se cuibărise în ini-mă. Lămpile dădeau o lumină puternică, devansând mult seara nesfârşit de lungă, pe când cu acest om, într-adevăr plăcut, puteai să bei acum un păhărel, să guşti ceva, iar apoi să joci poker. (Ce noutate o să fie asta pentru prietenii lui Pavel Nikolaevici – pokerul!)

Iar Cealăi, şmecherul, avea sticla deja la îndemână, sub pernă. Scoase dopul şi turnă câte o jumătate de pahar, jos, la nivelul genunchilor. Tot a-colo le şi ciocniră.

În eternul stil rusesc, Pavel Nikolaevici uitase şi de spaimele recente, şi de interdicţii, şi de promisiuni, şi nu dorea decât să-şi spele sufletul de urât şi să simtă cum îl cuprinde căldura.

— Sănătate! Să trăim! Să trăim, Paşa! Îl hipnotiză Cealăi şi faţa lui caraghioasă deveni severă, ba chiar hrăpăreaţă. Cine vrea, n-are decât s-o mierlească, dar noi doi o să trăim!

Acestea fiind spuse, băură. Rusanov slăbise foarte mult în această lună, nu băuse nimic în afara vinului roşu uşurel, aşa că acum fu pălit pe loc şi, de la o clipă la alta, începu să se relaxeze, să se înceţoşeze şi să se convingă că n-are rost să-şi bată capul, fiindcă se trăieşte şi-n pavilionul canceroşilor, se iese şi de-aici.

— Şi dor tare, ăia?… Polipii? Întrebă el

— Păi, cam dor. Dar eu nu mă las!… Paşa! Vodka n-are ce să facă rău, înţelege-mă! Vodka te lecuieşte de toate bolile. Eu şi înainte de operaţie o să beau nişte spirt, ce-ţi închipui? Uite, am acolo, în sticlă… Şi-o să beau spirt – fiindcă alcoolul curat se asimilează imediat, nu lasă apă de prisos în urma lui. Chirurgul o să-mi desfacă burta şi n-o să găsească nimic, curăţenie perfectă! Iar eu o să fiu beat! Dar ce rost are să-ţi explic, doar ştii şi tu, că doar ai fost pe front: înainte de atac – vodka… Rănit ai fost?

— Nu.

— Ai avut noroc!… Eu am fost – de două ori: aici şi, uite, aici…

Iar în pahare din nou erau de două ori câte o sută.

— Zău, că nu mai e voie, se împotrivea cu blândeţe Pavel Nikolaevici. E periculos.

— Ce să fie periculos? Cine ţi-a băgat în cap că-i periculos?… Ia o roşioară! Ah, ce roşioare!

Şi, într-adevăr, ce mai conta dacă erau o sută sau două sute de grame, dacă tot încălcaseră regula. Două sute sau două sute cincizeci, dac-a murit un mare om – şi nu se spune despre el nici un cuvânt? Pentru luminoasa amintire a Stăpânului, Pavel Nikolaevici goli şi următorul pahar. Îl goli ca la parastas.

Şi buzele i se strâmbară a tristeţe. Şi sorbea totodată şi roşioarele. Şi, cu fruntea lipită de fruntea lui Maksim, îl asculta cu înţelegere.

— Of, roşioarele astea! Filosofă Maksim. Aici dai o rublă pe kilogram, iar dacă le duci la Karaganda – iei treizeci. Şi ţi le smulg din mâini! Dar n-ai cum să le duci. La bagaje – nu-i voie. De ce n-o fi voie? Spune-mi, te rog, de ce să nu fie voie…?

Maksim Petrovici se tulburase şi ochii i se lărgiseră în căutarea sensului! A sensului vieţii.

— Vine la şeful de gară un omuleţ îmbrăcat cu o hăinuţă veche: „Tu vrei să trăieşti, şefule?” Ăla a şi pus mâna pe telefon, crede c-a venit să-l omoare… Iar omul îi pune pe

masă trei hârtiuţe. De ce să nu fie voie? Cum adică să nu fie voie? Aşa cum tu vrei să trăieşti, vreau şi eu să trăiesc. Dă ordin să-mi primească şi mie coşurile la bagaje. Şi viaţa învinge, Paşa! Trenul merge, se numeşte „de pasageri”, dar, de fapt, este de roşii, pe rafturi sunt coşuri, sub rafturi – coşuri. Mită la însoţitorul de tren, mită la controlor. De la Miliţia căilor ferate vin alţi controlori – mită şi la ăia.

Pe Rusanov îl luase cu ameţeală, se încălzise foarte tare şi era acum mai puternic decât boala sa. Dar, se pare că Maksim spunea ceva care nu se putea împăca… Împăca… Ceva care contravenea…

— Asta – contravine! Se încăpăţână Pavel Nikolaevici. La ce bun? Asta nu-i bine…

— Nu-i bine? Se miră Cealăi. Păi, atunci ia un castravecior murat! Sau nişte salată de vinete!… La Karaganda stă scris cu piatră pe piatră: „Cărbunele e Pâinea”. Asta pentru industrie, cum ar veni. Dar, roşioare pentru oameni – nu-ssss! Şi, dacă nu le aduc oamenii cu iniţiativă – nici n-o să fieeee. Ţi le smulg din mână, cu douăzeci şi cinci de ruble, şi-ţi mai zic şi mersi. Fiindcă altfel n-ar vedea în vecii vecilor roşii. Cât pot să fie de tâmpiţi ăia din Karaganda, nici nu-ţi poţi imagina! Adună paznici, nişte găligani, şi-n loc să-i trimită după mere, să aducă vreo patruzeci de vagoane – îi împrăştie pe toate drumurile din stepă – să bage de seamă nu cumva să aducă cineva mere la Karaganda. Să nu permită! Aşa că nerozii ăia stau şi păzesc…!

— Şi asta – tu? Tu? Se necăji Pavel Nikolaevici.

— De ce eu? Eu, Paşa, nu umblu cu coşurile. Eu – cu servieta. Maiorii, sublocotenenţii bat la uşa casieriilor: li s-au terminat foile de drum! Iar bilete nu sunt! Nu sunt!… Eu însă nu ciocănesc la uşa lor, eu plec când vreau. Eu ştiu la fiecare gară dacă trebuie să-ţi iei biletul de la bufet sau de la bagaje. Să ştii, Paşa – viaţa învinge întotdeauna!

— Dar tu, de fapt, unde lucrezi?

— Eu, Paşa, sunt tehnician. Deşi n-am terminat nici un institut. Mai lucrez şi ca agent. Eu lucrez în aşa fel încât de

fiecare dată să iasă ceva. Dacă într-un loc nu mai sunt plătit – plec. Ai înţeles?

Pavel Nikolaevici observase că parcă n-ar fi chiar totul în ordine, parcă o ia cam câş sau e de-a dreptul strâmb. Dar era un om atât de bun, de vesel, de încredere – primul în toată luna aceea. N-avea inimă să-l supere.

— Dar, e frumos ce faci? Îl descusu, doar.

— E frumos, foarte frumos! Îl linişti Maksim. Mai ia şi carne de viţel. Acuşi o să pilim şi din compoţelul tău. Paşa! O dată trăim pe lume – de ce să trăim prost? Trebuie trăit bine, Paşa!

Cu asta Pavel Nikolaevici n-avea cum să nu fie de acord, asta aşa-i: o dată trăim pe lume, de ce să trăim prost? Numai că, iată…

— Înţelegi, Maksim, asta se condamnă…, îi aminti el delicat.

— Dar, Paşa, îi răspunse Maksim cu aceeaşi tandreţe, ţinându-l de umăr. Asta depinde din ce unghi priveşti chestiunea. Depinde de loc.

Ai un fir de praf în ochi – şi simţi cum te-nţeapă,
Ai ditamai sula într-altul – şi-ncepe să-ţi placă!

Râdea în hohote Cealăi şi-l lovea pe Rusanov peste genunchi; şi nici Rusanov nu se putea abţine şi se clătina de râs:

— Văd că ştii o groază de poezii!… Ce mai, eşti un adevărat poet, Maksim!

— Dar tu? Tu unde lucrezi? Îl iscodi noul prieten.

Oricât s-ar fi bătut pe burtă pân-atunci, acum Pavel Nikolaevici, fără să vrea, se sumeţi totuşi un pic:

— Păi, ca să zic aşa – la cadre.

Fusese modest. Era ceva mai sus, bineînţeles.

— Şi, unde, asta?

Pavel Nikolaevici îi spuse unde.

— Ascultă! Se bucură Maksim. Trebuie s-ajutăm un om de treabă! Taxa de intrare e asigurată, nu-ţi face griji!

— Doamne fereşte! Cum ai putut să gândeşti aşa ceva! Se ofensă Pavel Nikolaevici.

— Păi, ce să mă mai gândesc? Fu uluit Cealăi şi din nou aceeaşi căutare a sensului vieţii, un pic mai diluată din pricina celor băute, pâlpâi în ochii lui. Păi, dacă şefii de cadre n-o să ia taxe de intrare – din ce o să trăiască? Cum să-şi crească copiii? Tu câţi copii ai?

— Aţi terminat cumva cu ziarul? Răsună deasupra lor o voce surdă, neplăcută.

Era Bufniţa, se târâse până la ei din colţul său, cu ochii săi răuvoitori, umflaţi, îmbrăcat în halatul desfăcut.

Iar Pavel Nikolaevici descoperi că stătea pe ziar şi că-l şifonase.

— Vă rog, vă rog! Sări cu gura Cealăi, trăgând ziarul de sub Rusanov. Lasă-l, Paşa. Ia-l tăticule, poate la altceva să ne zgârcim, dar la asta sigur nu.

Şulubin luă mohorât ziarul şi voi să plece, când îl reţinu Kostoglotov. Aşa cum îi privea Şulubin fix şi tăcut pe toţi, aşa începuse şi Kostoglotov să-l studieze, iar acum îl vedea de aproape şi foarte bine. Cine putea fi acest om? Cu faţa asta atât de deosebită?

Cu dezinvoltura întâlnirilor din lagărele de tranzit, unde poţi întreba pe oricine, din prima clipă, despre orice, Kostoglotov întrebă şi acum, din poziţia sa culcată, aproape răsturnată:

— Ia zi, tăticule, dar dumneata unde lucrezi?

Şulubin îşi întoarse către Kostoglotov nu doar ochii, ci tot capul. Şi-l privi o vreme, fără să clipească. Continuând să-l privească, făcu o mişcare ciudată, rotitoare, din gât, de parcă l-ar fi strâns gulerul, deşi nu avea ce să-l jeneze – gulerul cămăşii era destul de liber. Apoi deodată răspunse, nu refuză s-o facă:

— Sunt bibliotecar.

— Dar unde anume? Nu ratã Kostoglotov ocazia de a pune şi a doua întrebare.

— La şcoala tehnicã de agriculturã.

Nu se ştie de ce, probabil pentru greutatea privirii lui, pentru tãcerea de cucuvea ascunsã-n colţ, Rusanov simţi nevoia sã-l înjoseascã într-un fel, sã-l punã la locul lui. Sau poate cã vorbea vodka din el, cãci strigã la el, mai tare şi mai uşuratic decât s-ar fi cuvenit:

— Ne-membru de partid, bineînţeles?

Bufniţa îl privi cu ochii lui de tutun. Clipi, de parcã n-ar fi înţeles întrebarea. Mai clipi o datã. Şi deodatã deschise ciocul:

— Din contrã.

Şi porni sã traverseze camera.

Avea un mers nefiresc. Ceva îl rodea sau îl înţepa. Mai degrabã se târa cu poalele halatului larg desfãcute, se apleca stângaci, amintind de o pasãre mare cu aripile tãiate inegal ca sã nu-şi poatã lua zborul.

În timpul perfuziei

În cãldura soarelui, pe-o piatrã mai joasã decât o bancã de parc, Kostoglotov şedea cu cizmele în picioare, adunate chinuit, atingând pãmântul cu genunchii. Braţele-i atârnau ca nişte bice, tot pânã la pãmânt. Iar capul descoperit îi cãzuse pe piept. Stãtea aşa şi se-ncãlzea, în halatul cenuşiu, desfãcut acum – nemişcat şi de o formã la fel de colţuroasã ca piatra cenuşie de sub el. Capul acoperit de pãr negru i se încinsese şi spinarea îl ardea, dar el continua sã stea neclintit, absorbind cãldura lui martie – fãrã sã facã nimic, fãrã sã se gândeascã la nimic. Putea sta astfel nemaipomenit de multã vreme, completând din cãldura soarelui ceea ce nu primise la vremea potrivitã din pâine şi supã.

Nici mãcar umerii nu pãreau sã i se ridice şi sã coboare din pricina respiraţiei. Totuşi, nici nu cãdea într-o rânã, se ţinea cumva.

O îngrijitoare grasă de la etajul unu, femeia aceea masivă, care-l gonise pe vremuri din coridor, spunându-i că acesta fusese sterilizat, ea însăşi foarte mare amatoare de seminţe – spărsese şi acum, pe alee, câteva, dacă tot ieşise la aer – se apropie de el şi-l strigă cu o voce de precupeaţă binevoitoare:

— Du-te la camera de pansamente, te cheamă doctorul.

Se obişnuise într-atâta cu împietrirea sa încinsă, atât de silă-i era să se mişte, să se ridice, de parc-ar fi trebuit să iasă la o muncă nesuferită!

— Care doctor? Bombăni el.

— Ăla care o fi având nevoie! Spuse cu voce ridicată îngrijitoarea. Nu-s obligată să vă adun de prin grădină. Dacă eşti chemat, du-te.

— Păi, mie n-au ce să-mi bandajeze. N-o fi vorba de mine, se tot încăpăţâna Kostoglotov.

— Ba, pe tine, pe tine te cheamă! Îngrijitoarea nu pierdea timpul, ronţăia mereu seminţe. Parcă poate să te confunde cineva, cu picioroangele alea de barză. Altul haios ca tine n-avem.

Kostoglotov oftă, îşi îndreptă picioarele şi, opintindu-se şi gemând, începu să se ridice.

Îngrijitoareal privea cu dezaprobare:

— Ai tot umblat, nu ţi-ai cruţat forţele. Trebuia să stai în pat.

— Of, surioară, oftă Kostoglotov.

Şi-ncepu să se târască pe potecă. Nu mai purta centura, ţinuta militară se evaporase, spinarea se încovoiase.

Se ducea la sala de pansamente, unde-l aştepta o nouă neplăcere, şi era pregătit să lupte, numai că nu ştia nici el cu ce anume.

La cabinet, nu-l aştepta Ella Rafailovna, care o înlocuia de vreo zece zile încoace pe Vera Kornilievna, ci o femeie tânără şi trupeşă, despre care ar fi fost prea puţin să spui că era rumenă – avea obrajii de-a dreptul stacojii de sănătoasă ce era.

O vedea pentru prima dată.

— Numele de familie? Îl luă ea din scurt, încă din prag.

Cu toate că soarele nu-i mai bătea în ochi, Kostoglotov se uita la fel de strâmb, de nemulţumit. Se grăbea să-şi dea seama de situaţie, s-o evalueze, dar cu răspunsul nu se grăbea. Câteodată e necesar să-ţi ascunzi numele de familie, câteodată să minţi. Încă nu ştia ce-i de făcut acum.

— Deci? Numele de familie? Ţinea să afle doctoriţa cu braţe pline.

— Kostoglotov, mărturisi el în silă.

— Unde aţi dispărut? Dezbrăcaţi-vă repede! Veniţi încoace, culcaţi-vă pe masă!

Abia acum îşi aminti Kostoglotov şi pricepu totul pe loc: o să-i facă transfuzie de sânge! Uitase că asta se face în sala de pansamente. Numai că, în primul rând, continua să ţină la principiul lui: sânge străin nu vreau, dar nici dintr-al meu nu dau! Iar, în al doilea, muieruşca asta înfiptă nu-i inspira nici un fel de încredere. Iar Vega plecase. Din nou alt medic, alte obiceiuri, alte greşeli – ce demon o fi învârtind caruselul ăsta, de nu-i nimic statornic pe lume?

Îşi scoase halatul, se uită pe unde l-ar putea atârna – sora-i arătă unde, între timp însă, mintea căuta un pretext de care să se poată lega ca să nu se lase. Agăţă halatul. Îşi scoase haina, o agăţă şi pe aceasta. Împinse cizmele în colţ (aici, la parter, veneau şi oameni din afară, încălţaţi). Porni desculţ pe podeaua curată, acoperită cu linoleum, spre patul înalt acoperit cu o saltea moale. Tot nu reuşise să inventeze un motiv, dar ştia că-l va inventa imediat.

Pe stativul sclipitor, de oţel, se înălţa aparatul de transfuzie: furtune de cauciuc, eprubete de sticlă, într-una din ele – apă. Pe acelaşi stativ se aflau câteva inele pentru fiole de diferite mărimi: de-o jumătate de litru, de un sfert şi de-o optime. Mai era şi o fiolă de o optime de litru, plină. Sângele cafeniu din ea era parţial acoperit cu o etichetă cu grupa sanguină, numele donatorului şi data recoltării.

Cu obiceiul lui de a pătrunde cu ochii oriunde, fără să mai aştepte vreo invitaţie, în timp ce se urca pe pat, Kostoglotov citi toate acestea şi, fără să-şi culce capul, declară pe loc:

— Oho! Douăzeci şi opt februarie! E vechi sângele. Nu puteţi să-mi faceţi transfuzie.

— Asta ce mai înseamnă? Se indignă doctoriţa. Vechi, nou, ce ştiţi dumneavoastră despre conservarea sângelui? Sângele poate fi păstrat şi mai mult de o lună!

Pe faţa ei stacojie supărarea lua culori violacee. Braţele, dezgolite până la cot, erau pline, rozalii, iar pielea-i era acoperită de bubuliţe, dar nu din acelea pricinuite de frig, ci de unele permanente. Şi bubuliţele acelea îl făcură pe Kostoglotov, nu se ştie de ce, să ia definitiv hotărârea de-a nu se lăsa.

— Suflecaţi-vă mâneca şi lăsaţi mâna moale! Îi comandă doctoriţa.

Lucra de doi ani la transfuzii şi nu-şi amintea de nici un bolnav care să nu fi fost bănuitor: fiecare se purta de parc-ar fi avut sânge de conte şi s-ar fi temut să şi-l corcească. Bolnavii se uitau neapărat strâmb la culoare, la grupă, la dată, voiau să vadă dacă nu-i prea rece sau prea fierbinte şi dacă nu s-a coagulat cumva, sau întrebau direct, siguri de ei: „Îmi băgaţi sânge stricat?” – „De ce să fie stricat?!” – „Păi, scrie pe el să nu fie atins” – „Asta fiindcă fusese pus deoparte pentru cineva, iar apoi n-au mai avut nevoie.” Chiar şi-n momentul în care se lăsa înţepat, bolnavul încă mai mârâia în gând: „Păi, fiindcă s-o fi dovedit de proastă calitate.” Numai datorită tenacităţii ei reuşea să înfrângă bănuielile acestea prosteşti. Pe deasupra, se mai şi grăbea întotdeauna, fiindcă norma de transfuzii pentru o zi, pe care o îndeplinea în mai multe locuri, era destul de mare.

Însă şi Kostoglotov apucase să vadă aici, la clinică, şi acumulări de sânge în vene, şi spasme după transfuzie, aşa că n-avea deloc chef să se lase în voia acestor mâini rozalii cu bubuliţe. Propriul lui sânge, chinuit de roentgen şi îngroşat, îi era totuşi mai drag decât orice adaos proaspăt.

Se va mai îmbunătăţi, mai încolo, şi-al lui. Şi, pe urmă, cu sângele lui prost îi vor întrerupe mai repede tratamentul – cu atât mai bine.

— Nu, spuse el sumbru, fără să-şi suflece mâneca şi fără să-şi relaxeze mâna. Sângele dumneavoastră e vechi, iar eu mă simt prost astăzi.

Ştia şi el foarte bine că nu trebuie invocate niciodată două motive, întotdeauna trebuie spus numai unul, dar îi venise aşa, fără voia lui.

— O să controlăm acum tensiunea, nu se pierdu doctoriţa, iar infirmiera îi şi aducea aparatul.

Doctoriţa era proaspăt venită, iar infirmiera era de aici, de la sala de pansamente, numai că Oleg n-avusese treabă cu ea până atunci. Era încă foarte tinerică, un copil, dar înaltă, bruneţica şi cu ochi de japoneză. Pe cap avea o construcţie atât de complicată, încât nici o bonetă şi nici măcar un batic n-ar fi putut acoperi totul – de aceea fiecare ieşitură a turnuleţului de păr şi fiecare şuviţă o avea înfăşurată cu răbdare, în feşe-feşe – pesemne, venea cu vreo cincisprezece minute mai devreme la slujbă, să şi le-nfăşoare.

Cu toate că pe Oleg asta nu-l privea în nici un fel, cerceta cu interes coroana albă, încercând să-şi închipuie pieptănătura fetei fără răsucelile feşelor. Importantă era aici doctoriţa, şi avea de luptat cu ea, fără întârziere, trebuia să polemizeze şi să se eschiveze, iar el pierdea timp studiind-o pe fata cu ochi de japoneză. Ca orice fată tânără, numai pentru că-i tânără, ascundea un mister, îl purta cu sine clipă de clipă, era conştientă de el la fiecare întorsătură a capului.

Între timp, braţul lui Kostoglotov fusese strâns cu un şarpe negru şi se stabilise că tensiunea e normală.

Deschisese deja gura pentru a comunica următorul argument din pricina căruia nu-i de acord cu transfuzia, însă cineva o chemă pe doctoriţă, din pragul uşii, la telefon.

Ea se smuci şi plecă, infirmiera aşează tuburile negre în cutie, iar Oleg continuă să stea culcat pe spate.

— Ia zi, de unde-i doctoriţa asta? Întrebă el.

Orice mlădiere a vocii avea legătură cu misterul interior al fetei şi ea simţea asta şi vorbea, ascultându-şi cu atenţie glasul:

— De la centrul de transfuzii.

— Şi de ce aduce sânge vechi? Se exersa Oleg şi pe contul copilei.

— Nu-i vechi, clătină domol din cap fata şi-şi purtă coroana spre celălalt colţ al camerei.

Fata asta era convinsă că ştie tot ce are nevoie.

Şi poate c-aşa şi era.

Soarele lumina acum acea parte a clădirii în care se afla sala de pansamente. Chiar înăuntru nu pătrundea, dar se aprinseseră cele două ferestre, iar o parte a tavanului era ocupată de o mare pată de lumină, reflexie a ceva nevăzut. Era multă lumină şi era curat şi linişte.

Era bine în cameră.

Se deschise uşa pe care Oleg n-o vedea, numai că intră altcineva, nu femeia aceea.

Intră, fără a face aproape deloc zgomot cu pantofii, fără să-şi ţăcăne „eu”-ul din tocuri.

Şi Oleg ghici cine este.

Nimeni nu mai mergea ca ea. Numai ea lipsea din camera aceasta, numai şi numai ea.

Vega!

Da, ea era. Intră în câmpul Iui vizual. Intră atât de firesc de parc-abia ar fi ieşit de aici.

— Păi, unde aţi fost, Vera Kornilievna?… Zâmbi Oleg.

Nu exclamase, o întrebase doar, cu voce scăzută, fericit şi fără să se ridice, deşi nu era prins în curele.

În cameră era acum cu adevărat linişte, lumină, bine.

Iar Vega avea şi ea de pus o întrebare, şi tot zâmbind:

— V-aţi revoltat?

Dar, odată clătinat în hotărârea sa de a rezista, deja fericit că zace pe această masă şi că nu poate fi gonit atât de uşor de pe ea, Oleg răspunse:

— Eu?… Nu, eu mi-am încheiat perioada revoluţionară. Unde-aţi fost? Mai mult de-o săptămână.

Răspicat, de parcă i-ar fi dictat unui prostuţ nişte cuvinte noi, neobişnuite, ea spuse, aplecată deasupra lui:

— Am fost să pun la punct nişte centre oncologice. Să fac propagandă anticanceroasă.

— Undeva, la capătul lumii?

— Da.

— Şi nu vă mai duceţi?

— Deocamdată, nu. Dar, dumneavoastră – vă simţiţi rău?

Ce era în ochii aceştia? Răbdare. Atenţie. Semnele unei alarmări neverificate încă. Ochi de medic.

Dar, dincolo de toate acestea, ochii aveau nuanţa unei cafele deschise la culoare. Ca şi cum într-o ceaşcă de cafea ai pune două degete de lapte. Adevărul e că Oleg nu mai băuse de mult cafea, nu prea ţinea minte cum arată, dar ochii erau prietenoşi – ochii unui vechi prieten!

— Aiurea, prostii. Probabil c-am stat prea mult la soare. Am stat atâta încât eram cât pe ce să adorm.

— Păi, dumneavoastră n-aveţi voie la soare! N-aţi înţeles, stând aici, că bolnavilor cu tumori le este interzisă expunerea la căldură?

— Eu credeam că-i vorba doar de buiote.

— Iar de soare, cu atât mai mult.

— Înseamnă că plajele Mării Negre îmi sunt interzise?

Ea dădu afirmativ din cap.

— Ce viaţă!… Păi, atunci să-mi schimb locul de deportare cu Norilskul…

Ea ridică din umeri. Apoi îi coborî. Asta nu era doar mai presus de puterile ei, dar şi mai presus de înţelegerea ei.

Uite, acum s-o fi întrebat: de ce aţi spus că sunteţi măritată…?

Oare lipsa unui soţ e o umilinţă?

O întrebă:

— Şi de ce nu v-aţi ţinut de cuvânt?

— Cum?

— Doar ne-nţelesesem. Aţi promis că dumneavoastră o să-mi faceţi transfuzia, că n-o să mă daţi pe mâna vreunui stagiar!

— Ea nu-i stagiar, din contră, e specialist. Când vin ei, noi n-avem dreptul să intervenim. Dar acum a plecat.

— Cum adică a plecat?

— A fost chemată.

O, roată a vieţii! Dar cui pe cui se scoate.

— Şi atunci – dumneavoastră?

— Eu. Şi care sânge vi se pare vechi?

El îi arătă cu o mişcare a capului.

— Nu-i vechi. Dar nu-i pentru dumneavoastră. Dumneavoastră o să vă introducem două sute cincizeci. Uite! Vera Kornilievna îl aduse de pe cealaltă masă şi i-l arătă. Citiţi, controlaţi.

— Da, Vera Kornilievna, aşa-i viaţa asta a mea blestemată: să nu crezi în nimic, să verifici orice. Dumneavoastră credeţi că eu nu sunt bucuros când nu mai trebuie să controlez?

O spusese atât de obosit de parcă trăgea să moară. Dar nu putea refuza totuşi ochilor săi curioşi o verificare. Şi iată ce surprinseră ochii: „Grupa I, Iaroslavţeva I. L., 5 martie”.

— O! Cinci martie – asta ni se potriveşte! Se învioră Oleg. Asta ne prieşte chiar.

— În sfârşit aţi înţeles că o să vă fie de folos. Şi cât v-aţi opus!

Asta n-o înţelesese. În fine, nu conta.

Îşi suflecă mâneca mai sus de cot şi-şi aşează mâna relaxată de-a lungul corpului. Într-adevăr, aceasta era singura relaxare a atenţiei lui veşnic bănuitoare: să se încreadă, să se lase în voia încrederii. Acum ştia că femeia aceasta blândă, făcută dintr-un aer doar un pic mai dens, care se

mişca fără zgomot şi-şi calcula fiecare mişcare, nu va greşi cu nimic.

Aşa că stătea culcat şi parcă se odihnea.

Pata cea mare de pe tavan, palid-însorită, dantelat-însorită, umplea un cerc neregulat. Şi-această pată, care nu se ştia ce reflecta, îi părea şi ea acum tandră şi înfrumuseţa camera curată şi liniştită.

Iar Vera Kornilievna, vicleană, îi scoase cu acul din venă o cantitate anume de sânge, roti centrifuga şi-l risipi, pe farfurioară, în patru sectoare.

— De ce patru? Întrebă el doar pentru că se obişnuise să întrebe toată viaţa, oriunde s-ar fi aflat. De fapt, acum îi era de-a dreptul lene să ştie de ce.

— Unul – pentru compatibilitate, iar trei – pentru-a verifica dacă la staţie s-a stabilit corect grupa. Pentru orice eventualitate.

— Păi, dacă grupa coincide – despre ce compatibilitate mai e vorba?

— Păi, se întâmplă ca serul bolnavului să se coaguleze în contact cu sângele donatorului. Rar, dar se întâmplă.

— Aşa, deci. Şi pentru ce-l rotiţi?

— Se dau deoparte eritrocitele. Toate vreţi să le ştiţi.

De fapt, putea să nici nu le ştie. Oleg se uita la pata irizată de pe tavan. N-ai cum să afli totul pe-această lume. Tot prost mori.

Infirmiera cu coroană albă introduse în inelul stativului flaconul răsturnat, datat cinci martie. Apoi, îi puse o perniţă sub cot. Îi legă braţul mai sus de cot cu o bucată de cauciuc roşu şi începu să-l răsucească, urmărind cu ochii ei de japoneză când trebuie să se oprească.

De ce i se năzărise oare un mister în fetiţa asta. N-avea nimic deosebit, era o fetiţă ca oricare alta.

Se apropie doctoriţa Gangart cu seringa. Seringa era obişnuită şi plină cu un lichid transparent; acul, în schimb, era neobişnuit: era mai degrabă un tub, decât un ac, şi avea

capătul triunghiular. Tubul în sine n-ar fi fost cine ştie ce, dacă n-ar fi urmat să-ţi fie introdus în venă.

— La dumneavoastră se vede bine vena, îl ducea cu vorba Vera Kornilievna, în timp ce-o sprânceană îi tresărea mereu de tensiunea căutării. Apoi introduse cu efort, cu o ruptură a pielii care aproape că se putea auzi, acul monstruos. Asta-i tot.

Ar mai fi fost aici multe lucruri de clarificat: de ce-i răsuciseră bucata de cauciuc mai sus de cot? De ce lichidul din seringă părea să fie, pur şi simplu, apă? Putea să-ntrebe, dar putea să-şi bată şi singur capul: probabil pentru ca aerul să nu năvălească în venă, iar sângele să nu năvălească-n seringă.

Între timp, seringa-i rămăsese în venă, cauciucul fu slăbit, apoi scos, seringa fu retrasă şi ea cu îndemânare, infirmiera scutură deasupra unui lighenaş capătul aparatului de transfuzie, zvârlind din el primele picături de sânge – şi iată că Gangart potrivise deja la ac, în loc de seringă, acest capăt, şi-l ţinea cu mâna, după ce deschisese ventilul de sus.

În eprubeta de sticlă a aparatului de transfuzie, cea care se lărgea, începură să se ridice încet, una câte una, prin lichidul transparent, bule transparente de aer.

La fel ca bulele acelea care se ridicau la suprafaţă, se ridicau, una după alta, şi întrebările: de ce-i nevoie de un ac atât de larg? De ce-a fost scuturat sângele? La ce bun bulele acelea? Dar un singur prost poate pune atâtea întrebări, încât o sută de deştepţi n-ar pridid să-i răspundă.

Dac-ar fi fost să întrebe, altceva ar fi vrut să afle.

Toate lucrurile din cameră aveau un aer sărbătoresc şi, mai ales, pata alburie de soare de pe tavan.

Acul fusese introdus pentru vreme mai îndelungată.

Nivelul sângelui din flacon aproape că nu scădea. Nu scădea deloc.

— Mai aveţi nevoie de mine, Vera Kornilievna? Întrebă insinuant infirmiera japoneză, ascultându-şi glasul.

— Nu, nu am, răspunse încet doctoriţa Gangart.

— Dau şi eu fuga aici… O jumătate de oră, se poate?
— Eu n-am nevoie de nimic.
Şi infirmiera aproape că fugi cu coroana ei albă.
Rămăseseră numai ei doi.
Bulele de aer se ridicau încet. Dar Vera Kornilievna atinse ventilul şi ele încetară să se mai ridice. Dispărură de tot.
— Aţi închis?
— Da.
— De ce?
— Iar vreţi să ştiţi? Zâmbi ea, acum, încurajator.
Era foarte multă linişte în sala de pansamente – ziduri vechi, uşi masive. Se putea vorbi cu un singur ton mai sus de şoaptă, prin simpla eliberare a aerului din piept. Şi, într-adevăr, astfel îţi venea să vorbeşti.
— Firea asta a mea blestemată. Întotdeauna vreau să ştiu mai mult decât e permis.
— Cât mai vreţi, tot e bine…, remarcă ea. Buzele ei nu rămâneau niciodată indiferente la ce spunea. Prin mişcări minuscule – prin răsuciri diferite în dreapta şi-n stânga, printr-o uşoară răsfrângere nu chiar simetrică, ele susţineau ideea şi-o explicitau. După primii douăzeci şi cinci de centimetri cubi trebuie făcută o pauză serioasă, şi controlată starea bolnavului. Încă mai ţinea cu o mână capătul acului. Şi, cu un uşor zâmbet pe buze, aplecată deasupra lui, se uita binevoitor şi iscoditor în ochii lui Oleg: Cum vă simţiţi?
— În clipa de faţă – minunat.
— Ăsta nu-i un cuvânt cam tare – „minunat”?
— Nu, mă simt cu adevărat minunat. Mult mai bine decât „bine”.
— N-aveţi frisoane, un gust neplăcut în gură?
— Nu.
Flaconul, acul şi transfuzia – erau munca lor comună, unificatoare, asupra unei a treia persoane pe care o tratau în doi şi voiau s-o facă bine.
— Dar, în rest, nu în clipa de faţă?

— Nu în clipa de faţă? E formidabil să priveşti, uite aşa, vreme îndelungată în ochii celuilalt, când ai tot dreptul să priveşti, când nu eşti obligat să-ţi muţi privirea. În general, nu mă simt deloc bine.

— Dar, cum anume? De ce?

Întreba cu compasiune, cu nelinişte, ca un prieten. Însă, merita o lovitură. Şi Oleg simţea că i-o va da chiar acum. Că, oricât ar fi de blânzi ochii aceia deschişi, de culoarea cafelei, lovitura tot va trebui dată.

— Păi, mă simt rău – moralmente. Mă simt rău, fiindcă sunt conştient că plătesc prea scump pentru viaţă. Şi că până şi dumneavoastră participaţi la aceasta şi mă înşelaţi.

— Eu?

Când ochii privesc neîntrerupt unii într-alţii, apar calităţi cu totul noi: vezi lucruri care nu ţi se dezvăluie când doar treci peste ei cu privirea. Ochii par să-şi piardă pojghiţa colorată care-i apără, iar adevărul ţâşneşte din ei fără cuvinte şi fără să-l poată reţine cineva.

— Cum aţi putut să-mi explicaţi atât de convingător că-i nevoie de injecţiile acelea, dar eu nu le pot înţelege sensul? Care era problema? E, pur şi simplu, hormonoterapie – ce era de neînţeles?

Adevărul e că nu prea era cinstit ce făcea – să iei astfel prin surprindere nişte ochi lipsiţi de apărare. Dar numai astfel o putea întreba cu adevărat. Ceva tresări în ei, erau dezorientaţi.

Şi doctoriţa Gangart – nu, Vega – îşi retrase ochii.

Cum se retrage din câmp un detaşament înainte de-a fi distrus cu totul.

Se uită la flacon – dar n-avea la ce să se uite, doar ventilul fusese închis. Se uită la bulele de aer – dar nici bule de aer nu mai erau.

Şi dădu drumul la ventil. Porniră să urce bulele de aer.

Era, probabil, şi timpul.

Ea îşi plimbă degetele peste furtunul de cauciuc, care cobora dinspre aparat până la ac, descongestionând parcă

circulaţia dinăuntru. Apoi, mai puse vată sub capătul lui, pentru ca furtunul să nu se îndoaie deloc. Apoi, mai găsi prin preajmă şi nişte leucoplast şi lipi cu o bucată de plasture capătul furtunului de mâna lui. Mai petrecu pe urmă furtunul de cauciuc printre degetele sale, degetele aceleiaşi mâini, îndreptată liber în sus, ca pe nişte cârlige, astfel încât furtunul să se ţină singur.

Acum Vega putea să nu-l mai ţină deloc, să nu stea lângă el, şi să nu-l privească în ochi.

Cu chipul întunecat, sever, reglă bulele să vină un pic mai des şi spuse:

— Uite-aşa, nu vă mişcaţi.

Şi plecă.

Nu plecă din cameră, ci doar din cadrul decupat de ochii lui. Dar cum el n-avea voie să se mişte, în câmpul său vizual nu rămăsese decât stativul cu aparate: flaconul cu sânge maroniu; bulele luminoase; părţile de sus ale ferestrelor însorite; imaginile reflectate ale ferestrelor împărţite în şase, pe suprafaţa mată a lămpii din tavan: şi restul tavanului, cu pata de lumină pâlpâind în razele stinse ale soarelui.

Iar Vega dispăruse.

Dar întrebarea căzuse totuşi – ca un obiect transmis cu neglijenţă, nesupravegheat.

Iar ea nu-l prinsese din zbor.

Oleg trebuia să se descurce şi mai departe singur. Privind în tavan, el începu să gândească încet, cu voce tare:

— Fiindcă viaţa oricum mi-e pierdută. Până şi-n oase mi s-a întipărit amintirea faptului că sunt un deţinut pe veşnicie. După ce că destinul nici măcar nu-mi promite nimic bun, să fie omorâtă conştient, artificial, în mine şi această posibilitate – la ce bun să mai salvezi o asemenea viaţă? Pentru ce?

Vega auzise totul, dar se afla în afara cadrului. Poate că era mai bine aşa: îi venea mai uşor să vorbească.

— Mai întâi, am fost prădat de propria viaţă. Acum mi se ia şi dreptul de… A mă continua. Cine şi la ce-ar mai avea acum nevoie de mine?… Un mutilat! Să provoc milă?… Să mi se dea pomană…?

Vega tăcea.

Iar pata aceea de pe tavan, nu se ştie de ce, tresărea din când în când; îşi strângea marginile poate, sau se încreţea, de parcă şi ea s-ar fi gândit, fără să-nţeleagă. Apoi devenea din nou imobilă.

Bolboroseau bulele transparente şi vesele. Nivelul sângelui din flacon scădea. Un sfert intrase deja în el. Sânge de femeie. Sângele Iaroslavţevei, al Irinei. O fată? O bătrânică? O studentă? O vânzătoare?

— Pomană…

Şi, deodată, Vega, rămânând nevăzută, nu-l contrazise, ci, de-acolo de unde era, îşi smulse din rărunchi:

— Dar asta nu-i adevărat!… Nu se poate ca dumneavoastră să gândiţi astfel! Nu pot să cred că omul care gândeşte aşa sunteţi dumneavoastră!… Controlaţi-vă! Sunt gânduri de-mprumut, sunt stări de spirit preluate de la cineva!

Vorbea cu o energie pe care n-o simţise niciodată în ea. Vorbea trădându-şi o vulnerabilitate pe care nu i-ar fi bănuit-o.

Apoi se opri brusc, tăcu.

— Dar cum trebuie să gândesc? Încercă să şi-o apropie cu grijă Oleg.

Uf, ce linişte se lăsase! Bulele uşoare din flaconul închis – până şi ele se auzeau sunând.

Îi era greu să vorbească. Cu o voce frântă, depăşindu-şi puterile, ea se căţără peste prăpastie.

— Trebuie să gândească cineva şi altfel! Poate să nu fie decât un grup mic, o mână de oameni – dar să gândească altfel! Fiindcă dacă s-ar gândi numai aşa – atunci pentru cine să trăieşti? La ce bun?… Şi-ar fi oare posibil…?

Ajunsă de cealaltă parte, strigase ultimele cuvinte din nou cu disperare. Şi parcă l-ar fi împins cu strigătul ei. Parcă l-ar fi împins din toate forţele ei firave, s-ajungă, rigid şi greu cum era, în singurul loc unde s-ar mai fi putut salva.

Şi, asemeni unei pietre slobozite din praştia unui băieţoi, dintr-o tulpină de floarea-soarelui care-i prelungise mâna: sau chiar ca un proiectil din tunurile acelea cu ţevi lungi din ultimul an de război – care vâjâiau, iar apoi fluierau, fluierau sus, în aer – Oleg se înălţă şi zbură urmând o parabolă dementă, smulgându-se din tipare, lăsând deoparte împrumuturile – peste primul pustiu al vieţii sale, peste al doilea pustiu al vieţii sale – şi ajunse într-o ţară de demult.

În ţara copilăriei! N-o recunoscu imediat. Dar când ochii, care încă-i mai clipeau, încă-i mai erau tulburi, o recunoscură, se simţi imediat ruşinat, fiindcă şi el gândise aşa pe când era băiat, iar acum nu el, ci ea fusese nevoită să-i vorbească despre asta cea dintâi, ca despre o descoperire.

Şi se mai prelingea, se furişa încă ceva din memorie, ceva legat de cazul ăsta, trebuia să-şi aducă aminte cât mai repede – şi-şi aminti!

Îşi aminti repede, dar începu să vorbească rar, măsurându-şi fiecare cuvânt:

— În anii douăzeci, se bucurau la noi de un imens succes cărţile doctorului Friedland, un venerolog. Pe atunci, se considera foarte sănătos să deschizi ochii populaţiei în general, şi mai ales tineretului. Era un fel de propagandă sanitară privind problemele cele mai imposibile de numit. Probabil că aceste lucruri sunt într-adevăr necesare, poate că-i mai bine aşa, decât o tăcere ipocrită. Una dintre cărţi se numea „În spatele uşii închise”, alta – „Despre suferinţele dragostei”. Dumneavoastră nu v-au căzut în mână? Păi… Eventual când aţi devenit medic?

Bulele de aer bolboroseau, rare. Şi se mai auzea parcă şi respiraţia din afara cadrului.

— Eu le-am citit, trebuie să recunosc, cam prea devreme, la vreo doisprezece ani. Pe ascuns, bineînţeles. Era o lectură uluitoare, dar şi pustiitoare. Sentimentul era… Că parcă nici nu-ţi mai venea să trăieşti…

— Am citit, i se răspunse deodată fără nici o expresie.

— Da? Da? Şi dumneavoastră? Se bucură Oleg. El spuse „şi dumneavoastră”, de parcă el ar fi fost primul care se destăinuise. Erau de un materialism atât de consecvent, atât de logic, atât de indiscutabil încât, de fapt… Ce rost mai avea să trăieşti? Aceste calcule exacte în procente, câte femei nu simt nimic, câte cad în extaz. Aceste poveşti, cum femeile, în căutarea propriului eu, trec dintr-o categorie într-alta… Amintindu-şi mereu lucruri noi, luă aer de parcă s-ar fi lovit sau s-ar fi ars. Această convingere lipsită de suflet că orice psihologie este, în problemele de cuplu, un derivat, autorul garantând că poate explica fiziologic orice „nepotrivire de caracter”. Ce mai, probabil că ţineţi şi dumneavoastră minte totul. Dumneavoastră, când le-aţi citit?

Nu răspunse.

Nu trebuia s-o descoasă. Probabil că oricum exprimase totul prea brutal, prea direct. N-avea deprinderea de a discuta cu femeile.

Ciudata pată palid-însorită de pe tavan se tulbură deodată, pe întinderea ei sclipiră nişte puncte argintii, luminoase, care o luară la fugă. Şi, după cutele repezi, după micile valuri alergătoare, Oleg înţelese în sfârşit că galaxia misterioasă, sideralã, de pe tavan era, pur şi simplu, reflexul unei bălţi rămase după ploaie, în apropierea gardului. Reflexul unei simple bălţi. Iar acum începuse să sufle un vânt uşor.

Vega tăcea.

— Vă rog să mă iertaţi! Se căi Oleg. Îi făcea plăcere, găsea chiar o anumită plăcere în a-şi cere iertare. N-am spus-o cum trebuie… Încercă să-şi răsucească gâtul spre ea, dar

tot n-o vedea. Asta distruge însă tot ce-i omenesc pe lume. Fiindcă dacă te laşi copleşit, dacă accepţi toate astea…

Se lăsa acum cu bucurie în voia vechii lui credinţe şi încerca s-o convingă – pe ea!

Şi Vega se întoarse! Intră în cadru – disperarea şi asprimea pe care le întrevăzuse dispăruseră de pe faţa ei, pe care apăruse obişnuitul zâmbet binevoitor.

— Asta vreau şi eu, să n-o acceptaţi. Eram şi convinsă, de altfel, că n-o acceptaţi.

Era de-a dreptul radioasă.

Păi, era chiar fetiţa din copilăria lui, prietena lui de şcoală, cum de n-o recunoscuse.

Ar fi vrut să-i spună o vorbă bună, ceva simplu, cum ar fi: „hai noroc”! Şi să-i strângă mâna – uite ce bine c-am intrat în vorbă!

Dar dreapta lui era sub ac!

Dacă i-ar putea spune Vega! Sau Vera!

Dar era imposibil.

Iar sângele din flacon scăzuse, între timp, la jumătate. Cu câteva zile în urmă, mai curgea încă într-un corp străin ce-şi avea propria lui fire, propriile gânduri – şi iată că intra acum în el, sănătate stacojiu-maronie. Oare, chiar nu aducea nimic odată cu sine?

Oleg urmărea mâinile fâlfâitoare ale Vegăi: cum îndrepta perniţa de sub cot sau vata de sub capătul furtunului, cum îşi petrecu degetele peste furtun şi începu să ridice câte puţin, odată cu flaconul, partea de sus, mobilă, a stativului.

De fapt, nu să strângă această mână ar fi vrut el, ci s-o sărute.

Vega.

Ieşise din clinică într-o dispoziţie sărbătorească şi fredona ceva uşurel, numai pentru sine, fără să deschidă gura.

Într-un pardesiu de un bej deschis, nisipiu, deja fără ghete, fiindcă trotuarele se uscaseră, îşi simţea tot corpul uşor, mai ales picioarele – mergea atât de lejer încât ar fi putut traversa tot oraşul.

Seara era la fel de luminoasă ca ziua – deşi se răcorise, mirosea totuşi clar a primăvară. Părea o nebunie să te înghesui în autobuz, să te sufoci. Ar fi vrut să meargă tot drumul pe jos.

Şi o porni.

Nu exista nimic mai frumos în oraşul lor decât piersicii în floare. Deodată, îşi dori să vadă acum, luând-o înaintea primăverii, măcar un piersic înflorit – să-i poarte noroc; după un gard, poate, sau dincolo de duvaluri, de zidurile de pământ, măcar de departe – rozul acela vaporos nu se poate confunda cu nimic.

Dar, era încă prea devreme pentru aşa ceva. Cenuşiul copacilor abia începuse să capete reflexe verzui; era acel moment când verdele nu mai lipseşte din copac, dar cenuşiul încă predomină. Iar acolo unde, în dosul duvalului, se zărea o mică grădină smulsă din piatra oraşului, acolo nu se vedea decât pământ roşcat, uscat, trecut deja o dată prin săpăligă.

Era devreme.

De obicei, grăbită parcă, Vera lua autobuzul – îşi făcea loc pe arcurile rupte ale scaunelor sau se-ntindea cu degetele până la bară şi, atârnând astfel, se gândea că n-are chef de nimic şi, cu toate că are toată seara la dispoziţie, nu-i vine să facă nimic. Contrar oricărei logici, ceasurile de seară trebuiau, pur şi simplu, omorâte, dimineaţa urmând să se grăbească din nou, într-un autobuz asemănător, la serviciu.

Astăzi, în schimb, mergea fără grabă – şi-avea chef să facă de toate, de toate! Deodată, apăreau o mulţime de treburi – şi prin casă, şi cumpărături, şi, poate, ceva de cusut, şi la bibliotecă, şi, pur şi simplu, unele ocupaţii plăcute, care nu-i erau câtuşi de puţin interzise sau inaccesibile, iar ea, nu se ştie de ce, le evitase până acum. Acum avea chef de toate, ba chiar de toate odată! Totuşi, nu se grăbea deloc să meargă cu autobuzul şi să le rezolve mai repede, ci mergea încet, bucurându-se de fiecare pas al pantofului pe asfaltul uscat.

Trecea pe lângă magazinele care mai erau încă deschise, dar nu intră în niciunul să cumpere mâncare sau alte lucruri necesare. Trecea pe lângă afişe, dar nu citi niciunul, deşi tocmai afişe ar fi avut acum chef să citească.

Merse aşa multă vreme, şi-n asta consta toată plăcerea.

Şi, din când în când, zâmbea.

Ieri fusese sărbătoare – se simţise însă apăsată şi dispreţuită. Iar astăzi era zi de lucru – şi se simţea lipsită de griji şi fericită.

E-o sărbătoare să simţi că ai dreptate. Concluziile tale ascunse, insistente, ironizate şi respinse, firicelul de care nu te mai ţii decât tu – se dovedeşte a fi, deodată, o armătură de oţel, şi rezistenţa lui o recunoaşte, ba chiar se încrede-n ea, apucându-se şi el de armătură, un om care a trecut prin atâtea, atât de suspicios, atât de dur.

Şi, încrezându-se unul în celălalt, ei alunecă lin, ca în cabina unui teleferic, deasupra prăpastiei inimaginabile a nepăsării omeneşti.

Asta o încântase, de-a dreptul! Fiindcă nu ajunge să ştii că eşti normală, că nu eşti nebună, mai trebuie să şi auzi că – da, eşti normală, nu eşti nebună, şi de la cine! Ar fi vrut să-i mulţumească pentru c-a spus-o astfel, pentru că s-a păstrat astfel, după ce-a trecut prin înfrângerile vieţii.

Să-i mulţumească, dar, deocamdată, să se şi justifice în faţa lui – pentru hormonoterapie. Îl nega şi pe Friedland, dar nega şi hormonoterapia. Asta era contradictoriu, dar logică i se cere medicului, nu bolnavului.

Că era aici o contradicţie, ori nu – trebuia să-l convingă să se supună acestui tratament! Nu putea să-l cedeze pe-acest om, din nou, tumorii! O cuprindea tot mai puternic pofta de luptă: să-l convingă, să-l facă să se răzgândească şi să-l însănătoşească anume pe-acest bolnav! Dar, pentru a-l convinge din nou şi din nou pe-un asemenea încăpăţânat ţâfnos, trebuia să creadă foarte tare ea însăşi. Numai că ea înţelesese brusc, ascultându-i reproşurile, că hormonoterapia fusese introdusă în clinica lor conform unei

instrucţiuni privind un spectru larg de tumori şi cu o motivaţie destul de generală. Nu ţinea minte acum să fi citit vreun articol de specialitate dedicat felului în care se justificase aplicarea hormonoterapiei în lupta cu seminomul, dar s-ar putea să existe chiar mai multe, inclusiv unele publicate în străinătate. Ca să-l convingă – ar trebui să le citească pe toate. Numai că ea, în general, nu reuşea să citească prea multe…

Dar acum, acum o să aibă timp de toate! Acum, o să le citească neapărat.

Kostoglotov îi spusese odată, în treacăt, că nu vede de ce vraciul lui cu rădăcina n-ar fi tot medic – el nici în medicină nu observă prea multe calcule matematice. Vera se simţise jignită atunci. Dar, apoi se gândi: într-un fel, are dreptate. Oare atunci când distrug cu roentgenul ţesuturile, ei ştiu, măcar aproximativ, ce procent al distrugerilor revine celulelelor sănătoase şi ce procent – celor bolnave? E oare asta mult mai sigur decât atunci când vraciul măsoară rădăcina uscată cu pumnul, fără cântar?… Sau, există vreo explicaţie pentru compresele cu boabe de muştar, folosite dintotdeauna? Sau: toţi s-au grăbit să se trateze cu penicilină, dar nimeni în lumea medicală n-a explicat cu adevărat care-i esenţa acţiunii penicilinei! Oare nu se merge mereu pe bâjbâite?… Câtă nevoie ar avea să urmărească revistele, să citească, să se gândească!

Dar acum va avea timp de toate!

Iată că ajunsese deja – nici nu observase cât de repede – acasă. Urcând câteva trepte pe veranda mare, comună, cu balustrada acoperită de covoraşele şi ştergătoarele nu se ştie cui, traversând podeaua de ciment ştirbită, descuie, fără deprimare, uşa cea mare, cu tapiţeria smulsă pe alocuri, a apartamentului în care stătea la comun şi o porni pe coridoarele întunecoase, în care nu toate becurile puteau fi aprinse, fiindcă erau ataşate de contoare diferite.

Cu a doua cheie deschise uşa camerei sale – şi nu i se păru deloc apăsătoare această chilie cu ferestrele prinse în gratii

de teama hoţilor, ca toate ferestrele de la parter din oraş, unde se lăsa acum amurgul, iar soarele lumina puternic doar dimineaţa. Vera se opri în uşă, fără să-şi scoată pardesiul, şi se uită la camera sa cu mirare, de parc-ar fi fost nouă. Aici se poate trăi foarte bine şi foarte vesel! Poate ar trebui doar schimbată faţa de masă. Şi mutat locul tablourilor cu cetatea Petropavlovskului într-o noapte albă şi cu chiparoşii negri din Alupka.

După ce-şi scoase pardesiul şi-şi puse şorţul, se duse mai întâi la bucătărie. Ţinea minte vag că trebuia să facă, pentru început, ceva în bucătărie. A, da! Trebuia s-aprindă focul şi să pregătească ceva de mâncare.

Însă băiatul vecinilor, un ditamai hăndrălăul care se lăsase de şcoală, ocupase toată bucătăria cu motocicleta lui, o demonta acum fluierând, punea piesele pe jos şi le ungea. Ferestrele bucătăriei dădeau spre apus, aşa că aici mai era încă lumină. Adevărul e că s-ar fi putut strecura până la masa ei.

Însă Verei îi pieri deodată cheful să trebăluiască pe aici – avea s-o facă în cameră, de una singură.

De altfel, nici nu prea-i era foame, ba nu-i era chiar deloc!

Se întoarse deci la ea şi încuie cu plăcere yala. N-avea deloc nevoie să iasă astăzi din cameră. Avea într-o rozetă nişte bomboane de ciocolată, putea să le ronţăie câte puţin…

Vera se lăsă pe vine în faţa scrinului mamei sale şi trase de sertarul în care avea o altă faţă de masă.

Dar nu, mai întâi, trebuia şters praful!

De fapt, întâi şi-ntâi, trebuia să se schimbe cu alte haine!

Şi fiecare modificare de plan îi făcea plăcere Verei, precum paşii schimbători ai unui dans. Fiecare schimbare îi făcea plăcere, de fapt, chiar acesta era dansul.

Poate c-ar fi trebuit să mute mai întâi cetatea şi chiparoşii? Nu, pentru asta ar fi avut nevoie de ciocan şi cuie, iar cel mai neplăcut era să faci munci bărbăteşti. Mai puteau rămâne aşa o vreme.

Luă deci cârpa şi începu să se mişte cu ea prin cameră, fredonând.

Dar, imediat, dădu peste felicitarea primită ieri, sprijinită de o sticluţă bombată. Pe una din părţi erau nişte trandafiri roşii, panglici verzi şi un opt albastru. Iar pe cealaltă, era felicitată printr-un text negru, scris la maşină. Comitetul orăşenesc o felicita cu ocazia zilei internaţionale a femeii.

Orice sărbătoare comună îl apasă pe omul singur. Dar de-a dreptul insuportabilă este pentru o femeie singură, ai cărei ani se duc – sărbătoarea femeii! Văduve şi nemăritate, femeile de acest fel se strâng să bea vin şi să cânte, de parc-ar fi vesele. Aici, în curte, ieri, o făcuse lată o asemenea adunare. Era şi soţul uneia dintre ele acolo: la sfârşit, bete, s-au sărutat cu el, toate, pe rând.

Comitetul orăşenesc îi ura, fără urmă de ironie: mari succese în muncă şi fericire în viaţa personală.

Viaţă personală! De parc-ar fi vorba de o mască pe care o poţi scoate, teaca uscată a unei larve.

Rupse vederea în patru şi o aruncă la coş. Continuă să şteargă ba nişte sticluţe, ba o mică piramidă de sticlă cu privelişti din Crimeea, ba cutia cu discuri de lângă radio, ba muchiile casetei de plastic a pick-up-ului.

Iată, acum ar fi putut asculta, fără durere, oricare din discurile sale preferate. Putea pune până şi insuportabilul:

Şi acum, în zilele acestea,
Sunt singur, din nou, ca înainte…

Căută însă o altă placă, o puse, porni aparatul şi se cufundă în fotoliul adânc al mamei, adunându-şi sub ea picioarele încălţate în ciorapi. Cârpa de şters praful îi rămăsese strânsă în mână şi cobora spre duşumea, ca un stindard.

Era deja foarte cenuşiu în cameră şi lumina verde a scalei radioului se profila desluşit.

Era suita din „Frumoasa din pădurea adormită”. Mai întâi, adagio, apoi „Apariţia Zânelor”.

Vega asculta, dar nu pentru sine. Voia să-şi închipuie cum ar fi ascultat acest adagio, din balconul Operei, un om ud leoarcă de ploaie, răvăşit de durere, condamnat la moarte şi care n-a cunoscut niciodată fericirea.

Puse din nou acelaşi lucru.

Şi din nou.

Începu să discute – dar nu cu voce tare. Purta cu el o discuţie imaginară, de parcă s-ar fi aflat şi el aici, de cealaltă parte a mesei rotunde, în aceeaşi lumină verzuie. Ea spunea ce-avea de spus şi-i asculta răspunsurile: auzul ei fin alegea ce anume ar fi putut răspunde. La el, e foarte greu de prevăzut încotro avea s-o cotească, dar se pare că ea se obişnuise.

Termină mai întâi ceea ce începuse să-i spună astăzi, dar, având în vedere relaţiile lor, nu-i putuse spune atunci până la capăt – acum însă, putea s-o facă. Îi dezvoltă teoria ei despre bărbaţi şi femei. Supermasculii lui Hemingway sunt fiinţe care nu s-au ridicat până la om, Hemingway are mizã mică (la asta, Oleg o să mârâie cu siguranţă că n-a citit nici un Hemingway, ba chiar va sublinia cu mândrie: în armată, n-aveai de unde, şi nici în lagăr nu era). De cu totul altceva are nevoie o femeie de la un bărbat: de o tandreţe atentă şi de sentimentul că este apărată de pericole, că se află în siguranţă.

Şi tocmai alături de Oleg – aşa cum era el, lipsit de drepturi, lipsit de orice importanţă socială, se simţea Vega apărată.

Iar cu femeia, oamenii au încurcat şi mai rău lucrurile. Drept culme a feminităţii a fost declarată Carmen. A fost declarată drept cea mai feminină, femeia care caută activ plăcerea. Dar ea este o falsă femeie, este un bărbat travestit.

Aici, mai sunt multe de explicat. Dar, fiindcă aceste gânduri l-au luat pe nepregătite, pare foarte surprins.

Rămâne pe gânduri o vreme.

Iar ea pune, din nou, acelaşi disc.

Se-ntunecase deja de tot, iar ea uitase să mai şteargă praful. Tot mai adânc, tot mai semnificativ scânteia scala verde, luminoasă, a radioului.

N-ar fi vrut, pentru nimic în lume, s-aprindă lumina, dar trebuia neapărat să se uite.

Găsi însă şi pe întuneric, cu o mână sigură, mica ramă de pe perete, o scoase mângâietor şi o apropie de scală. Chiar dacă scala nu şi-ar fi revărsat acum verdele astral, chiar dacă s-ar fi stins în clipa aceea, Vera tot ar fi continuat să desluşească fiecare punct de pe fotografie, acest chip curăţel de băiat: lumina lipsită de apărare a ochilor de culoare deschisă, care nu apucaseră să vadă nimic; prima cravată din viaţă, peste cămaşa albă; primul costum din viaţă – şi, fără milă pentru reverul sacoului, o insignă sobră înşurubată în stofă: un cerc alb şi-n el un profil negru. Fotografia e de şase pe nouă, insigna e micuţă de tot, şi totuşi ziua se vede clar, iar ea vede şi acum, din amintire, că profilul este al lui Lenin.

„Eu n-am nevoie de alte decoraţii.”, zâmbea băiatul.

Băiatul acela îi inventase numele de Vega.

Agava nu înfloreşte decât o dată în viaţă şi apoi, curând după aceea, moare.

Astfel se îndrăgostise şi Vera Gangart. De foarte tânără, încă de pe băncile şcolii.

Iar el fusese ucis pe front.

După aceea, războiul putea fi oricum: drept, eroic, de apărare a patriei, sfânt – pentru Vera Gangart acesta era ultimul război. Războiul în care, odată cu logodnicul, fusese ucisă şi ea.

Voia atât de mult să fie ucisă şi ea! Voia să plece imediat pe front, lăsând baltă institutul. Dar, ca nemţoaică, fusese respinsă.

Două-trei luni din prima vară a războiului, mai fuseseră încă împreună. Şi era clar că el va fi luat foarte curând în

armată. Iar acum, după ce s-a mai dus o generaţie, nu mai puteai explica nimănui: cum de nu s-au căsătorit atunci? Sau, şi fără să se fi căsătorit – cum de-au putut pierde acele luni – ultimele? Singurele? Ce le mai putuse sta în cale, când lumea se cutremura şi se prăbuşea?

Şi totuşi le stătuse ceva.

Iar acum nu mai putea justifica în faţa nimănui acest lucru. Nici măcar faţă de sine însăşi.

„Vega! Vega mea!” striga el de pe front. „Nu pot să mor fără să fii a mea. Acum ştiu că, dacă m-aş putea smulge, pentru trei zile – într-o permisie, într-un spital de campanie – ne-am căsători! Nu-i aşa? Nu-i aşa?” „Să nu te laşi sfâşiat de aceste gânduri. N-am să fiu niciodată a nimănui. A ta.”

Îi scrisese cu atâta siguranţă. Dar îi scria unui om viu!

Numai că el nu fu rănit şi n-avu parte nici de spital de campanie, nici de permisie. Fu omorât pe loc.

El a murit, dar steaua lui arde. Ardea nestinsă…

Iar lumina ei se pierde în gol.

Nu era o stea care mai luminează încă, deşi s-a stins. Ci steaua care luminează, luminează încă din plin, dar nimeni nu-i mai vede lumina şi nu mai are nevoie de ea.

N-au luat-o să fie şi ea omorâtă. Aşa că era nevoită să trăiască. Să studieze la institut. La institut, a fost chiar şefă de grupă. Era prima când trebuia mers la sădit, la recoltat, la muncile patriotice duminicale. Ce altceva îi mai rămăsese?

Termină institutul cu brio şi doctorul Orescenkov, la care şi-a făcut practica, era foarte mulţumit de ea (el o şi recomandase Donţovei). Şi asta deveni singura ei preocupare: medicina, bolnavii. În asta-şi găsise salvarea.

Bineînţeles, dacă era să gândeşti la nivelul lui Friedland, toate astea erau prostii, aberaţii, demenţă: să-ţi aminteşti de un mort şi să nu cauţi un viu. Asta nu există, fiindcă nu există derogări de la legile ţesuturilor, legile hormonilor, legile vârstei.

Nu există? Dar Vega ştia că, în ea, toate legile fuseseră derogate.

Nu că s-ar fi considerat legată pentru eternitate de promisiunea: „a ta întotdeauna”. Deşi, era şi asta: un om care ne e prea aproape nu poate muri de tot, iar asta înseamnă că vede un pic, aude un pic, e prezent, există. Deci ar vedea neputincios, incapabil să replice, cum îl înşeli.

Şi, pe urmă, despre ce legi ale creşterii celulelor, ale reacţiilor şi secreţiilor poate fi vorba, dacă nu există un alt om ca acela! Nu există altul! Ce amestec au aici celulele? Sau reacţiile?

Numai că odată cu trecerea anilor devenim mai opaci. Obosim. Nu avem cu adevărat talent nici în durere, nici în credinţă. Le predăm timpului. În ingurgitarea zilnică a mâncării şi în linsul degetelor suntem, în schimb, extrem de statornici.

Ţineţi-ne două zile fără mâncare şi ne ieşim din fire, ne urcăm pe pereţi.

Zău că n-a ajuns prea departe omenirea.

Vega nu se schimbase, dar se frânsese. Pe urmă îi murise şi mama, iar ea numai cu mama sa trăise. Iar mama ei murise fiindcă se frânsese şi ea: fiul ei, fratele mai mare al Verei, inginer, fusese arestat în patruzeci. Câţiva ani, le-a mai scris. Câţiva ani, i-au mai trimis colete undeva în Buriat-Mongolia.

Dar, într-o bună zi, sosi o înştiinţare încâlcită de la poştă şi mama primi coletul înapoi acoperit de ştampile şi ştersături.

Ducea coletul acasă ca pe un mic sicriu. El, când abia se născuse, aproape c-ar fi încăput în cutiuţa aceea.

Acest lucru o frânsese pe mama. În afară de asta – nora ei se mărită curând. Mama nu putu înţelege acest lucru. Ea o înţelegea pe Vera.

Şi Vera rămase singură.

Nu singură, bineînţeles, nu singura, ci una din multele milioane.

Erau atâtea femei singure în ţară, încât aproape că-ţi venea să faci un mic calcul aproximativ printre cunoştinţe – nu vor fi fiind mai multe decât cele măritate? Şi aceste femei singure – erau toate de vârsta ei. Zece contingente la rând. De aceeaşi vârstă cu cei căzuţi pe front.

Milostiv cu bărbaţii, războiul i-a luat cu el. Pe femei însă le-a lăsat să-şi ducă mai departe chinul.

Iar cel care s-a târât pân-acasă de sub dărâmăturile războiului – acela nu-şi mai alegea femeie de aceeaşi vârstă cu el, acela-şi alegea fete tinere. Iar cei mai tineri cu câţiva ani – erau mai mici cu o întreagă generaţie, nişte copii: războiul nu trecuse peste ei.

Şi, astfel, fără să fie vreodată adunate-n divizii, milioane de femei trăiau pe lume fără nici un rost. Un rebut al istoriei.

Dintre acestea, mai aveau scăpare totuşi cele pregătite să ia viaţa auf die leichte Schulter. Adică mai uşor.

Anii lungi ai vieţii obişnuite de pe timp de pace se scurgeau unii după alţii, iar Vega trăia şi se mişca de parc-ar fi purtat mereu o mască de gaze, cu capul veşnic prins în cauciucul nesuferit. Masca o ameţise, o slăbise – şi până la urmă şi-o smulse.

Asta se manifesta prin faptul că începuse să trăiască mai omeneşte: îşi îngădui să fie agreabilă, se îmbrăca atent, nu evita întâlnirile cu oamenii.

Există o înaltă euforie a fidelităţii. Poate – cea mai înaltă. Chiar dacă nimeni nu ştie de fidelitatea ta. Chiar dacă nu-i preţuită.

Fidelitatea trebuie însă să folosească la ceva!

Dar când ea nu serveşte la nimic? Când nimeni n-are nevoie de ea…?

Oricât de mari ar fi ochii măştii de gaze – prin ei se vede prost şi puţin. Fără sticlele măştii, Vega ar fi putut vedea lucrurile mai bine.

Dar nu le-a văzut. Lipsită de experienţă, s-a lovit dureros. Imprudentă, făcuse un pas greşit. Acea apropiere scurtă, nedemnă, nu numai că nu-i uşurase, nu-i luminase viaţa, ci

i-o pătase, i-o înjosise, îi ştirbise integritatea, îi rupsese armonia.

Iar, de uitat, nu mai avea cum să uite. Iar, de şters, nu se mai putea şterge.

Nu, nu era vocaţia ei să ia viaţa mai uşor. Cu cât este mai fragil un om, cu atât mai multe zeci, poate chiar sute de împrejurări trebuie să coincidă pentru a se putea apropia de semenul său. Fiecare nouă coincidenţă nu-i apropie decât un pic. În schimb, o singură neînţelegere poate distruge totul. Şi această neînţelegere intervine întotdeauna mai devreme sau mai târziu şi se vede extrem de clar. N-avea pe nimeni care s-o înveţe: ce era de făcut? Cum se putea trăi?

Fiecare om cu drumul său.

Fusese sfătuită cu insistenţă să înfieze un copil. Purtă pe această temă discuţii lungi şi serioase cu diferite femei şi aproape că o convinseseră, se aprinsese deja, începuse să facă vizite pe la casele de copii.

Şi, totuşi, dădu înapoi. Nu putea îndrăgi un copil aşa, deodată – fiindcă aşa a hotărât, fiindcă n-avea încotro. Mai există şi-un mare pericol: dragostea putea să-i treacă mai târziu.

Sau altul, încă şi mai mare: crescând, copilul putea deveni un străin.

Dac-ar putea avea, în schimb, o fiică a ei, proprie, adevărată! (O fiică – fiindcă ştii din experienţă curn s-o creşti, pe un băiat nu-l poţi creşte aşa.)

Dar nici să parcurgă încă o dată acest drum alunecos cu un străin nu mai era în stare.

Stătu în fotoliu până la miezul nopţii, fără să fi făcut nimic din ce-avusese chef să facă şi fără s-aprindă măcar lumina, îi lumina destul scala radioului – şi se putea gândi foarte bine, uitându-se la verdele acela moale şi la liniuţele negre.

Ascultase multe discuri; chiar şi pe cele mai sfâşietoare le-ascultase cu uşurinţă. Apoi, a ascultat marşuri. Şi marşurile erau ca nişte procesiuni triumfale ce defilau prin faţa ei, în

întunericul de jos. Iar ea, în fotoliul vechi şi sărbătoresc, cu spătar înalt, cu picioarele uşoare adunate oblic sub ea, stătea ca o învingătoare.

Trecuse prin paisprezece deşerturi – şi iată că sosise.

Trecuse prin paisprezece ani de nebunie – şi iată c-avusese dreptate!

Tocmai astăzi, credinţa ei de atâţia ani căpătase un sens nou, desăvârşit.

Aproape-fidelitate. Se putea considera fidelitate.

Fidelitate, în ceea ce era esenţial.

Deodată, îl resimţi pe cel care murise ca pe-un băiat, nu ca pe-un coleg de generaţie, nu ca pe un bărbat – lipsit de acea inerţie greoaie, bărbătească, singura în care-şi găseşte refugiu femeia. Nu văzuse nici războiul până la capăt, nici încheierea lui, nici anii grei de după aceea, rămăsese un tânăr cu ochi curaţi, lipsiţi de apărare.

Când se culcă, nu adormi imediat, dar nici nu-şi făcu griji că va dormi puţin în noaptea aceea. Iar, după ce adormi, se mai trezi de câteva ori şi avu multe vise, cam prea multe pentru-o singură noapte. Şi unele dintre ele n-aveau nici un sens, iar pe altele încercase să le reţină alături de sine până dimineaţa.

Când se trezi dimineaţa – zâmbea.

În autobuz, fu înghesuită, apăsată, împinsă, călcată pe picioare, dar îndură totul fără supărare.

Deja în halat, pe când se ducea la şedinţa-fulger de cinci minute, ea zări cu plăcere, încă de departe, în coridorul de jos, silueta puternică, caraghioasă şi dragă, aducând cu o gorilă, a lui Lev Leonidovici, pe care nu-l văzuse încă după întoarcerea lui de la Moscova. Mâinile aparent disproporţionat de grele, prea mari, îi atârnau parcă încercând să tragă-n jos şi umerii, păreau să fie defectul siluetei, când, de fapt, o înfrumuseţau. Pe capul lui de construcţie riguroasă, cu partea bombată trasă în spate şi trăsături sculpturale, se afla o mică bonetă, purtată degajat, fără nici o noimă, cu nişte mici clape atârnând îndărăt şi cu

calota goală, mototolită. Iar pieptul lui, încins de halatul netăiat în faţă, era ca al unui tanc vopsit în culoarea zăpezii.

Păşea încruntat ca întotdeauna, cu o expresie sever-ameninţătoare, dar Vega ştia că era suficient ca trăsăturile să i se reaşeze puţin şi totul să se transforme într-un zâmbet zeflemitor.

Ceea ce se şi întâmplă, când Vera şi Lev Leonidovici ieşiră, în acelaşi timp, din coridoarele care veneau din direcţii opuse şi se-ntâlniră la picioarele scării.

— Ce bine-mi pare că te-ai întors! De-a dreptul, ţi-am dus dorul! Spuse Vera, prima.

El zâmbi şi mai larg şi, cu mâna lui coborâtă undeva jos, o prinse de cot şi-o conduse spre scară.

— De ce eşti atât de veselă? Zi-mi, să mă bucur şi eu.

— Nimic deosebit, aşa, pur şi simplu. Ei, cum a fost călătoria?

Lev Leonidovici oftă:

— Şi bine, dar şi deprimant. Moscova fierbe.

— Bine, o să-mi povesteşti pe urmă, mai amănunţit.

— Ţi-am adus discuri. Trei bucăţi.

— Nu serios? Cu ce?

— Ştii doar că eu mă încurc în Saint-Saens-ii ăştia… M-am dus direct la GUM, unde s-a deschis acum un raion de discuri, le-am dat listuţa ta şi fata mi-a împachetat trei bucăţi. Ţi le-aduc mâine. Ascultă, Verusea, hai să mergem azi la proces.

— La ce proces?

— Nu ştii nimic? O să fie judecat un chirurg de la spitalul numărul trei.

— Un proces adevărat?

— Nu, deocamdată la comisia de împăciuire. Dar ancheta a durat opt luni.

— Şi pentru ce-i judecat?

Infirmiera Zoia, ieşită din garda de noapte, cobora scara şi-i salută pe amândoi, clipindu-şi genele mari, blonde.

— A murit un copil după operaţie… Cât mai am impulsul de la Moscova, vreau să mă duc, să le trag un perdaf. Fiindcă, dup-o săptămână petrecută acasă, iar te trezeşti cu coada-ntre picioare. Mergem?

Însă Vera n-apucă nici să răspundă, nici să hotărască: intrau deja în camera pentru şedinţe-fulger, cu fotoliile ei îmbrăcate în huse şi cu faţa de masă de-un azuriu aprins.

Vera punea mare preţ pe relaţia ei cu Lev. Alături de Liudmila Afanasievna, îi era omul cel mai apropiat de-aici. Relaţiile lor erau preţioase pentru că aşa ceva aproape nu există între un bărbat necăsătorit şi-o femeie nemăritată: Lev n-o privise niciodată mai deosebit, nu făcuse nici o aluzie, nu depăşise nici o limită, nu încercase nimic, şi cu atât mai puţin ea.

Relaţiile lor erau inocent-prieteneşti, total lipsite de tensiune: un singur lucru era evitat, nenumit şi nediscutat între ei – dragostea, căsătoria, precum şi tot ce ţine de ele, de parcă aşa ceva nici n-ar fi existat pe pământ. Lev Leonidovici ghicise probabil că tocmai de asemenea relaţii avea nevoie Vega. El însuşi fusese cândva căsătorit, apoi necăsătorit, apoi avusese o „prietenă”, partea feminină a dispensarului (adică întreg dispensarul) îl bârfea cu plăcere, iar acum era bănuit, se pare, de-o legătură cu asistenta de la sala de operaţii. O doctoriţă tânără de la chirurgie – Angelina, susţinea şi ea acest lucru, dar ceilalţi o bănuiau că-l vrea pe Lev pentru ea.

Cât a durat şedinţa-fulger, Liudmila Afanasievna a tot schiţat ceva colţuros pe-o hârtie, ba a ajuns chiar s-o rupă cu creionul. Iar Vera, din contră, era astăzi mai liniştită ca niciodată. Se simţea nemaipomenit de echilibrată.

Şedinţa se termină şi ea îşi începu vizita cu salonul mare al femeilor. Vera Kornilievna avea mulţi bolnavi acolo şi consultarea lor dura întotdeauna mult. Se aşeza pe patul fiecărei bolnave, le consulta discutând încetişor, fără să aibă pretenţia ca în tot acest răstimp salonul să păstreze tăcerea, fiindcă ar fi fost o tăcere prea lungă şi nici n-aveai

cum să le ţii în frâu pe femei. (În saloanele cu femei trebuia să ai şi mai mult tact decât în cele bărbăteşti. Aici, importanţa şi statutul ei deosebit, de medic, nu erau atât de indiscutabile. Era suficient s-apară într-o dispoziţie mai bună sau să se lase luată de val şi să dea asigurări că totul se va termina cu bine – cum o cerea psihoterapia – şi deja să simtă câte o privire nedisimulat tăioasă sau vălul discret al invidiei: „Ţie ce-ţi pasă! Tu eşti sănătoasă. Tu n-ai cum să-nţelegi.” După legile aceleiaşi psihoterapii, încerca să le convingă pe femeile bolnave, derutate, să nu înceteze să se îngrijească la spital, să-şi facă pieptănătura, să se machieze un pic – dar cum ar fi fost oare privită dacă ar fi exagerat ea însăşi în acest sens?)

Astfel trecea şi astăzi de la un pat la altul, cât mai modestă, mai concentrată şi, din reflex, nu asculta vuietul general, ci numai ce spunea pacienta ei. Deodată, din colţul opus, răsună o voce deosebit de vulgară şi nepăsătoare:

— Şi-ncă ce bolnavi! Păi, sunt aici unii care fac pe ţapii în călduri – să te ţii! Uite, şi lăţosul ăla de se-ncinge cu centură – cum începe garda de noapte, cum se repede s-o pipăie pe Zoika, infirmiera!

— Cum?… Ce-aţi spus?… O mai întrebă o dată doctoriţa Gangart pe bolnava ei. Încă o dată, vă rog.

Bolnava începu să repete.

(Dar Zoia fusese de gardă chiar în noaptea trecută! În noaptea trecută, în vreme ce ardea scala verde…)

— Vă rog să mă iertaţi, o să vă rog să mai repetaţi totul, dar de la început şi foarte amănunţit!

O iniţiativă bună

Când e neliniştit un chirurg cu experienţă? Nu la operaţii. Operaţia este o muncă deschisă şi cinstită, se ştie ce şi cum, trebuie doar să te străduieşti să cureţi cât mai radical tot ce-i de scos, ca să nu regreţi pe urmă că n-ai fost destul de temeinic. Se mai întâmplă câteodată, ce-i drept, s-apară

complicaţii, să se declanşeze o hemoragie şi, brusc, să-ţi aminteşti că Rutherford a murit în timpul unei operaţii de hernie. Neliniştile chirurgului încep însă cu adevărat abia după operaţie când, nu se ştie de ce, temperatura nu vrea să scadă sau burta nu se dezumflă şi atunci, contra cronometru, trebuie să deschizi în minte, fără bisturiu, să vezi, să-nţelegi şi să-ndrepţi – ca pe-o greşeală a ta. Cel mai fără rost este să pui complicaţiile post-operatorii pe seama unei cauze întârnplătoare, colaterale.

Iată de ce Lev Leonidovici avea obiceiul să treacă, încă înainte de şedinţa-fulger, pe la pacienţii săi post-operatorii, s-arunce o privire.

Dat fiind că mâine se opera, vizita generală urma să fie lungă şi Lev Leonidovici nu mai putea răbda încă o oră şi jumătate până să afle ce-i cu bolnavul operat de stomac şi cu Diomka. Situaţia celui operat la stomac nu era rea; îi spuse infirmierei ce să-i dea de băut şi-n ce cantităţi. Intră apoi în cămăruţa de alături, o rezervă de numai două persoane, să-l vadă pe Diomka.

Celălalt bolnav de aici era aproape sănătos, urma să se externeze, iar Diomka zăcea pe spate, cenuşiu la faţă, acoperit până sub bărbie. Se uita în tavan, dar nu senin, ci neliniştit, cu toţi muşchii din jurul ochilor încordaţi, de parc-ar fi vrut, fără să reuşească însă, să desluşească, acolo sus, ceva mărunt.

Lev Leonidovici se opri în tăcere, cu picioarele uşor depărtate, puţin într-o parte faţă de Diomka şi, cu mâinile lungi atârnate, cea dreaptă un pic depărtată de trup, se uita pe sub sprâncene, ca şi cum ar fi cumpănit: dacă l-ar trosni pe Diomka acum cu dreapta, de jos, în maxilar – ce-ar fi?

Diomka întoarse capul, îl văzu – şi izbucni în râs.

Expresia ameninţător-severă a chirurgului se transformă şi ea uşor în zâmbet. Lev Leonidovici îi făcu cu ochiul lui Diomka, cum ar veni înţelegându-se între ei, băieţii:

— Deci, merge, da? Totu-i normal?

— Da' de unde normal? Diomka ar fi avut de ce se plânge. Dar, între bărbaţi, cum să se plângă.

— Te roade?

— Îhâm.

— În acelaşi loc?

— Îhâm.

— O să te mai doară multă vreme, Diomka. Încă şi la anul o să mai întinzi mâna s-apuci de locul gol. Dar când te roade, să-ţi aminteşti totuşi că – nu mai e! Şi-o să-ţi fie mai uşor. Important este că vei trăi, ai înţeles? În timp ce piciorul e dincolo!

Cât de uşor o spusese Lev Leonidovici! Şi într-adevăr, ducă-se pe pustii molima aia blestemată! Era mai uşor fără ea.

— Ei, o să mai venim pe la matale!

Şi, despicând repede aerul din calea sa, o şterse la şedinţa-fulger – era ultimul, întârziase (iar lui Nizamutdin nu-i plăcea când se întârzia). Avea un halat rotunjit în faţă, fără tăietură, iar în spate, şnurul încrucişat peste haină nu reuşea deloc să adune marginile. Când mergea singur prin clinică, o făcea întotdeauna repede, sărind peste câte o treaptă, cu gesturi simple şi largi din mâini şi picioare – şi tocmai după mişcările astea avântate trăseseră concluzia bolnavii că nu arde gazul de pomană şi nu stă pe aici să se distreze.

Apoi începu şedinţa-fulger ale cărei cinci minute durară o jumătate de oră. Nizamutdin intră demn (din punctul lui de vedere), salută demn (din punctul lui de vedere) şi începu să conducă şedinţa plăcut (din punctul lui de vedere). Era evident că-şi asculta glasul şi-şi urmărea probabil fiecare gest şi întorsătură de frază cu ochi străini – ce om solid, autoritar, cultivat şi deştept era. În aulul din care venise se compuneau despre el legende, dar era cunoscut şi în oraş, fiind pomenit din când în când şi-n ziar.

Lev Leonidovici se aşezase pe un scaun mai la o parte, îşi încrucişase picioarele lungi, iar degetele desfăcute şi le

agăţase pe după sfoara cordonului alb, legat pe burtă. Faţa-i era schimonosită de încruntare sub bască, dar fiindcă, în prezenţa celor din conducere, era mai totdeauna încruntat, medicul-şef nu consideră că această expresie îi este adresată lui.

Medicul-şef nu-şi percepea poziţia ca pe o obligaţie permanentă, lipsită de odihnă şi epuizantă, ci ca pe o permanentă ocazie de autoadmiraţie ţanţoşă, ca pe o răsplată şi o gamă de drepturi. Fusese numit medic-şef şi credea că, din cauza acestui titlu, devenea cu adevărat şeful medicilor, că înţelege mai multe decât ceilalţi şi că, în fine, poate nu în detaliu, dar pricepe suficient de bine ce tratamente folosesc subordonaţii săi şi, îndrumându-i şi conducându-i, îi fereşte de greşeli. Iată de ce trebuia să dureze atâta şedinţa de cinci minute care, de altfel, le făcea plăcere, evident, tuturor. Şi, fiindcă drepturile de medic-şef atârnau atât de greu în balanţă şi contracarau cu atâta succes obligaţiile funcţiei, şi angajările de personal pentru dispensar – administratori, medici, infirmiere – le făcea cu uşurinţă: îi lua pe cei în legătură cu care era sunat şi rugat de la direcţia sanitară, sau de la comitetul municipal, sau de la institut, unde avea de gând să-şi susţină în curând doctoratul; sau pe cei pe care promisese să-i ia, într-un moment plăcut din timpul unei cine; sau dacă omul aparţinea aceleiaşi ramuri a străvechii familii căreia-i aparţinea şi el. Iar dacă şefii de secţii protestau că proaspătul angajat nu ştie şi nu se pricepe să facă nimic, Nizamutdin Bahramovici se arăta încă şi mai mirat decât ei: „Păi, învăţaţi-l, tovarăşi! Nu pentru asta vă aflaţi aici?”.

Cu acel păr cărunt care, de la o anumită vârstă în sus, înconjoară cu un nimb la fel de distins capetele talentelor şi-ale mediocrităţilor, ale altruiştilor şi-ale apucătorilor, ale harnicilor şi-ale leneşilor; cu acea prestanţă şi calm prin care natura recompensează evitarea chinurilor gândirii; cu acel bronz egal, lustruit, care se potriveşte deosebit de bine cu părul alb, Nizamutdin Bahramovici le povestea cadrelor

sale medicale ce anume e rău în munca lor şi cum să lupte, cu şanse mai mari de izbândă, pentru preţioasele vieţi omeneşti. Şi, aşezaţi pe divanele cu spătare drepte, oficiale, în fotolii sau pe scaune, lângă faţa de masă azurie ca pana de păun, cei pe care încă nu reuşise să-i concedieze şi cei pe care apucase deja să-i angajeze îl ascultau cu o atenţie vizibilă pe Nizamutdin.

Halmuhamedov cel cârlionţat stătea chiar în faţa lui Lev Leonidovici. Părea coborât din ilustraţiile la Călătoriile căpitanului Cook, proaspăt ieşit din junglă: pe cap i se încolăceau liane, chipul de bronz avea incizii de-un negru-cărbune, dinţii albi, mari, se-arătau într-un zâmbet de fericire sălbatică şi nu lipsea decât – dar lipsea foarte tare – inelul din nas. Bineînţeles că nu înfăţişarea lui era problema, şi nici diploma legală de la institutul de medicină, ci faptul că nu putea pune mâna pe nici o operaţie fără s-o compromită. De vreo două ori l-a lăsat să încerce Lev Leonidovici – dar şi-a promis să n-o mai facă niciodată. Totuşi, n-avea cum să-l dea afară, fiindcă asta s-ar fi considerat o subminare a cadrelor naţionale. Şi iată că Halmuhamedov completa de patru ani încoace fişe de boală – asta pentru cazurile mai simple —, era prezent, plin de importanţă, la vizite, la pansări, făcea de gardă (dormea) noaptea, ba chiar, în ultimul timp, avea o normă şi jumătate, deşi, de plecat, tot la sfârşitul unei zile de lucru obişnuite pleca.

Mai erau aici şi două femei cu diplome de chirurg. Una era Pantiohina, o persoană extrem de trupeşă, la vreo patruzeci de ani, foarte preocupată de faptul că avea de crescut şase copii de la doi soţi şi nu-i ajungeau nici banii, nici timpul să-i supravegheze. Aceste griji nu-i părăseau chipul nici în aşa-numitele ore de serviciu – adică orele pe care trebuia să le petreacă, pentru a primi leafă, în incinta dispensarului. Cealaltă, Angelina, tinerică, absolvise institutul cu trei ani în urmă, era micuţă, roşcată, destul de frumuşică, dar prinsese ură pe Lev Leonidovici, fiindcă acesta nu-i dăduse

atenţie şi-acum devenise nucleul intrigilor împotriva lui la secţia de chirurgie.

Niciuna dintre ele nu putea face nimic care să depăşească nivelul unui control ambulatoriu obişnuit, nu le puteai încredinţa niciodată bisturiul – dar existau şi aici cauze importante pentru care medicul-şef n-ar fi concediat-o pentru nimic în lume pe niciuna dintre ele.

Astfel, în secţie existau cinci posturi de chirurg şi numărul de operaţii era calculat pentru cinci chirurgi, dar numai doi puteau să le facă.

Mai erau aici şi surori, unele dintre ele fiind pe măsura acestor doctori, dar şi pe ele le primise şi le apăra Nizamutdin Bahramovici.

Câteodată, pe Lev Leonidovici îl sufoca gândul că aici nu se mai poate lucra nici o zi, că trebuie să termine cu ei şi să plece! Dar, unde să plece? Oriunde s-ar duce, pretutindeni va găsi un alt şef – poate să fie unul încă şi mai rău – o altă mediocritate umflată şi alţi chiulangii în locul lucrătorilor. Altceva ar fi fost să aibă clinica lui şi, în chip de excentricitate, să clădească totul numai şi numai pe criteriul eficienţei: toţi să muncească şi să nu fie angajaţi decât cei de care-i nevoie. Dar nu era Lev Leonidovici în poziţia în care să i se încredinţeze postul de medic-şef, sau poate doar foarte departe, iar el, oricum, nici aici nu era prea aproape de Moscova.

Pe urmă, ideea de-a conduce nu-l atrăgea în sine. Carapacea de administrator, o ştia prea bine, te împiedică să lucrezi cumsecade. Şi nu uitase încă acea perioadă din viaţa lui când văzuse prăbuşindu-se glorii şi cunoscuse, din exemplul lor, deşertăciunea puterii: văzuse comandanţi de divizii care visau să facă de planton, iar pe primul său profesor practician, pe chirurgul Koriakov, îl scosese din gunoi.

În răstimpuri însă atmosfera se destindea parcă, se echilibra, şi lui Lev Leonidovici i se părea că poate să suporte situaţia, că nu-i nevoie să plece. Şi-atunci începea

dimpotrivă, să se teamă că el, şi Donţova, şi Gangart vor fi daţi deoparte, că ăsta ar fi cursul evenimentelor, că atmosfera va fi an de an tot mai încărcată, iar împrejurările – tot mai complicate, tot mai dificile. Iar lui îi venea deja destul de greu să îndure fracturile vieţii: se-apropia totuşi de patruzeci, şi trupul îi cerea deja confort şi stabilitate.

Oricum, se afla într-o stare de nedumerire în privinţa propriei vieţi. Nu ştia dac-ar fi trebuit să se hotărască la o ruptură eroică sau să se lase dus de curent. În altă parte şi altfel debutase munca lui – începuse cu perspective formidabile. La un moment dat, se aflase la câţiva paşi de Premiul Stalin. Apoi, deodată, întregul lor institut sări în aer din cauza rezultatelor forţate şi-a grabei şi se trezi că nici măcar doctoratul nu şi-l făcuse. Într-un fel, Koriakov fusese cel care-l învăţase aşa pe vremuri: „Voi munciţi, munciţi! De scris aveţi tot timpul.” Dar – când o să mai aibă „tot timpul”?

Sau s-o lase dracului şi cu scrisul?

Fără să-şi arate prin expresia feţei dezacordul cu medicul-şef, Lev Leonidovici îşi îngustase ochii şi părea să asculte. Cu atât mai mult cu cât i se propunea să facă, în luna următoare, prima operaţie pe cutia toracică.

Dar, totul are un sfârşit! Se termină până şi şedinţa-fulger. Şi, strecurându-se treptat din camera de consiliu, chirurgii se adunară în holul de sus. Continuând să-şi ţină labele vârâte sub cordonelul de pe burtă, Lev Leonidovici, ca un conducător de oşti încruntat şi cu gândul aiurea, o luă cu el, la o vizită medicală mare, pe trestioara căruntă de Evghenia Ustinovna, pe Halmuhamedov cel excesiv de cârlionţat, pe grasa de Pantiohina, pe roşcata de Angelina şi încă două surori.

Câteodată, când se grăbeau să se întoarcă la lucru, vizitele se făceau din zbor. Şi astăzi era o zi în care ar fi trebuit să se grăbească, dar în orar aveau trecută o vizită generală amănunţită, cu examinarea fiecărui pacient de operat. Intrau, deci, toţi şapte, încet, în fiecare salon, cufundându-

se în aerul închis – din pricina amestecurilor sufocante de mirosuri medicamentoase, fiindcă bolnavii aeriseau fără prea mare plăcere, şi chiar din cauza lor, a bolnavilor – se înghesuiau şi-şi croiau drum pe intervalele de trecere înguste, făcându-şi loc unii altora să treacă, pentru-a privi, apoi, peste umărul celor din faţă. Şi, adunaţi în cerc în jurul fiecărui pat, trebuiau cu toţii într-un minut, în trei sau în cinci, să se cufunde, la fel cum intraseră în aerul greu al tuturor, în durerile acestui singur bolnav – în durerile şi-n sentimentele lui, în anamneză lui, în fişa bolii, în evoluţia tratamentului, în starea lui de astăzi şi în tot ceea ce teoria şi practica le permiteau să întreprindă mai departe.

Dacă ar fi fost mai puţini; dacă fiecare din ei ar fi fost cel mai bun în domeniul său; dacă n-ar fi venit câte treizeci de bolnavi de fiecare medic curant; dacă mintea nu le-ar fi fost preocupată de ce anume şi cum era cel mai bine de consemnat în documentul procuraturii, în fişă adică; dacă ei înşişi n-ar fi fost oameni, adică fiinţe închise inevitabil în pielea şi oasele lor, în memoria şi intenţiile lor de viaţă, şi care se simt uşuraţi la gândul că ei înşişi n-au aceste boli; – atunci poate că, într-adevăr, n-ar fi existat soluţie mai bună decât o astfel de vizită.

Însă aceste condiţii nu erau îndeplinite, iar vizita nu putea fi nici amânată, nici înlocuită. De-aceea, Lev Leonidovici îi conducea mecanic şi, cu ochii îngustaţi, cu unul însă mai mult decât cu celălalt, asculta raportul medicilor curanţi despre fiecare bolnav (şi asta nu pe dinafară, ci după dosar) – de unde vine, când a intrat în spital (pentru cei internaţi de mult, aceste lucruri erau arhicunoscute), cauza internării, ce tratament primeşte, în ce doze, rezultatele analizelor de sânge, dacă i s-a fixat deja data operaţiei, ce piedici mai există sau de ce nu s-a luat încă o decizie. El asculta totul şi, de multe ori, se aşeza pe pat, pe unii îi ruga să-şi dezvelească locul bolnav, îl cerceta, îl pipăia, iar după palpare îndoia el însuşi cuvertura cu care era acoperit bolnavul sau le propunea şi altor medici să palpeze.

Cazurile cu adevărat dificile nu puteau fi soluţionate în timpul unei asemenea vizite – pentru asta trebuia să chemi omul la cabinet şi să te ocupi de el separat. În timpul vizitei, nici nu puteai spune lucrurilor pe nume, nu puteai vorbi direct şi nu te puteai înţelege clar cu colegii. Aici nu puteai spune nici măcar că starea s-a înrăutăţit, poate doar că „procesul a devenit ceva mai acut”. Aici totul era descris prin aluzii, sub pseudonim (ba chiar cu un al doilea rând de pseudonime) sau chiar invers faţă de situaţia reală. N-a fost pronunţat niciodată nu doar cuvântul „cancer” sau „sarcom”, dar nici măcar pseudonimele pe care bolnavii începuseră să le înţeleagă, cum ar fi „tumoare malignă”, „oncologic”, c-r, s-m, nu se pronunţau. În locul acestora spuneau ceva nevinovat gen: „ulcer”, „gastrită”, „inflamaţie”, „polipi” – dar ce-a vrut să spună exact medicul care-a folosit cuvântul respectiv nu putea fi clarificat decât mai târziu, după vizită. Pentru a face totuşi posibilă comunicarea, li se permisese să folosească termeni gen: „s-a mărit umbra mediastinului”, „timponit”, „caz nerezectabil”, „nu este exclus un deznodământ letal” (ideea era: să nu moară pe masa de operaţie). Când totuşi expresiile lipseau, Lev Leonidovici spunea:

— Puneţi fişa deoparte.

Şi treceau mai departe.

Cu cât mai puţin reuşeau în timpul unei asemenea vizite să înţeleagă un caz, să se înţeleagă între ei şi să stabilească ceva – cu atât mai mare importanţă dădea Lev Leonidovici încurajării bolnavilor. Începuse chiar să considere încurajarea drept scopul principal al acestui tip de vizite.

— Status idem, i se spunea. (Asta însemna: situaţia e neschimbată.)

— Da? Răspundea el bucuros. Apoi se grăbea să se convingă, întrebând-o chiar pe bolnavă: Vă simţiţi, deci, un pic uşurată?

— Da, parcă da, confirma, mirată, şi bolnava. Ea nu observase aşa ceva, dar dac-au observat-o medicii, probabil

că aşa era.

— Păi, vedeţi! Uite-aşa, treptat, o să vă însănătoşiţi.

O altă bolnavă intrase în panică:

— Spuneţi-mi, vă rog! De ce mă doare atât de rău coloana? Poate am şi-acolo o tumoare?

— Este un sindrom secundar.

(Nu minţea: metastazele erau, într-adevăr, un sindrom secundar.)

La căpătâiul unui bătrân cumplit de colţuros, cenuşiu ca moartea şi care, răspunzându-i, abia îşi mai mişca buzele, i se raporta:

— Bolnavului i se administrează fortifiante şi calmante.

Adică: s-a terminat, e prea târziu pentru tratament, nu mai au ce-i face, nu pot decât să-i diminueze suferinţele.

Atunci, cu sprâncenele grele adunate laolaltă, încercând parcă să se hotărască la o explicaţie dificilă, Lev Leonidovici întredeschidea portiţa:

— Haide, tataie, s-o spunem p-aia dreaptă! Tot ce simţiţi e-o reacţie la tratamentul de până acum. Dar am să vă rog să nu ne zoriţi, staţi liniştit – şi-o să vă facem bine. Dumneavoastră trebuie doar să staţi culcat: s-ar zice că nu facem nimic deosebit, dar noi ajutăm organismul să se apere.

Şi cel condamnat dădea afirmativ din cap. Sinceritatea se dovedise a nu fi deloc ucigătoare! Îi aprinsese speranţa.

— În cavitatea iliacă s-a constatat o formaţiune tumorală de acest tip, i se raporta lui Lev Leonidovici şi i se arăta radiografia.

El privea la lumină folia de Roentgen neagră-transparentă-tulbure şi dădea din cap, încuviinţând.

— Foar-rte bună radiografie! Foarte bună! La ora actuală, operaţia nu-i necesară.

Şi bolnava era fericită: situaţia ei nu era doar bună, ci de-a dreptul foarte bună.

Iar fotografia era bună, fiindcă nu necesita repetarea radiografiei, arăta cu toată claritatea dimensiunile şi conturul tumorii. Şi că operaţia este imposibilă, că era prea târziu.

Astfel, pe tot parcursul acelei ore şi jumătate cât dura vizita generală, şeful secţiei de chirurgie spunea altceva decât credea, era atent ca tonul să nu-i trădeze sentimentele, dar între timp avea grijă şi ca medicii curanţi să facă însemnări corecte în fişă – acel teanc însăilat de formulare din semi-carton, umplute cu scris de mână, poticnit sub peniţa stiloului, care putea servi, oricând, drept bază pentru-a fi trimişi în faţa tribunalului. Nu-şi întorsese niciodată prea brusc capul, nu privise niciodată neliniştit şi, după expresia binevoitor-plictisită a lui Lev Leonidovici, bolnavii îşi dădeau seama cât de simple erau cazurile lor, că aveau boli cunoscute de când lumea şi niciuna nu era mai serioasă.

După o oră şi jumătate de interpretare actoricească îmbinată cu raţionamente profesionale, Lev Leonidovici era obosit şi-şi descreţea cu o mişcare repetată pielea de pe frunte.

Însă o bătrână se plânse că de mult nu i-a mai ciocănit coastele în timpul consultaţiei, aşa că o consultă şi i le ciocăni.

Iar un bătrân declară:

— Aşa! Acum am să vă spun câte ceva!

Şi începu să povestească încurcat cum pricepe el apariţia şi evoluţia bolii sale. Lev Leonidovici îl asculta cu răbdare, ba chiar dădea afirmativ din cap.

— Parcă voiaţi să ziceţi şi dumneavoastră ceva! Îi îngădui bătrânul.

Chirurgul zâmbi:

— Păi, ce să mai spun? Interesele noastre coincid. Dumneavoastră vreţi să vă însănătoşiţi şi noi vrem, de asemenea, să fiţi sănătos. Haideţi să acţionăm şi pe mai departe de comun acord.

Uzbecilor putea să le spună lucrurile mai simple şi-n uzbecă. Pe o intelectuală foarte distinsă, cu ochelari, pe care te simţeai stânjenit s-o vezi culcată şi în halat, n-o mai consultă în văzul tuturor. Unui băiat mic, însoţit de mamă, îi întinse serios mâna. Altuia, de şapte ani, îi dădu un bobârnac în burtă şi izbucniră amândoi în râs.

Doar unei profesoare, care pretindea să fie chemat un neuropatolog s-o consulte, nu-i răspunse prea politicos.

Dar asta se întâmpla deja în ultimul salon. Ieşi obosit, ca după o ope-raţie pe cinste. Şi declară:

— Cinci minute, pauză de fumat.

Şi începu să fumeze împreună cu Evghenia Ustinovna, cu o asemenea poftă de parcă ţelul întregii vizite acesta ar fi fost (şi cât de sever le spuneau bolnavilor că tutunul e cancerigen şi absolut contraindicat!).

Apoi, intrară cu toţii într-o cameră mică, se aşezară în jurul unei mese şi reluară aceleaşi nume din timpul vizitei, dar imaginea îmbunătăţirii şi în-sănătoşirii generale, pe care şi-ar fi putut-o face un martor din afară prezent în saloane, se spulberă. Cel cu „status idem” avea o formă inoperabilă, iar roentgeno-terapia i se administra simptomatic, adică pentru înlăturarea durerilor imediate, şi nu în speranţa de a-l vindeca.

Copilaşul căruia Lev Leonidovici îi întinsese mâna era incurabil, cu un proces generalizat, şi doar la insistenţele părinţilor urma să mai fie ţinut o vreme în spital şi să i se facă şedinţe radiologice false, fără electricitate în tub. Despre bătrâna care insistase s-o consulte ca înainte, ciocănindu-i coastele, Lev Leonidovici spuse:

— Are şaizeci şi opt. Dacă o tratăm cu roentgenul – poate s-o ducă până la şaptezeci. Iar dacă o operăm – nici un an nu mai rezistă. Ce spuneţi, Evghenia Ustinovna?

Dacă un asemenea admirator al cuţitului cum era Lev Leonidovici se hotăra să renunţe la el, Evghenia Ustinovna era cu atât mai mult gata s-o facă.

Doar că el nu era câtuşi de puţin un admirator al cuţitului. Numai că era un sceptic. Ştia că nu poţi vedea cu nici un fel de instrumente la fel de bine cum vezi direct, cu ochiul. Şi cu nimic nu poţi curăţa atât de radical cum cureţi cu bisturiul.

Despre bolnavul care nu se decidea pentru operaţie, ci-i rugase să-l lase să se sfătuiască cu rudele, Lev Leonidovici spuse acum:

— Rudele lui sunt la capătul pământului. Până luăm legătura cu ei, pân-ajung aici, şi încă nici nu se ştie ce vor spune – o să moară. Trebuie să-l convingem şi să-l urcăm pe masă, dacă nu mâine, atunci până data viitoare. Riscul e mare, bineînţeles. Facem o revizie, poate-l coasem la loc.

— Şi dacă moare pe masa de operaţie? Întrebă Halmuhamedov cu un aer atât de important de parcă el ar fi fost cel care risca.

Lev Leonidovici îşi undui sprâncenele lungi, unite, de o formă complicată.

— Aşa mai rămâne un „dacă”, iar fără noi e lucru sigur. Se gândi. Deocamdată, avem o mortalitate clasa-ntâi, putem să şi riscăm.

De fiecare dată întreba:

— Cine e de altă părere?

De fapt, nu-l interesa decât părerea Evgheniei Ustinovna.

Dar, cu toată diferenţa de experienţă, de vârstă şi de atitudine, cel mai adesea părerile lor coincideau, dovedind faptul că oamenii raţionali se înţeleg mai uşor.

— Pe aia cu părul galben, întrebă Lev Leonidovici, chiar n-o putem ajuta nicicum, Evghenia Ustinovna? E obligatoriu să i-l extirpăm?

— Nu putem. E obligatoriu, îşi strânse buzele şerpuitoare, rujate, Evghenia Ustinovna. Şi mai trebuie să-i administrăm şi-o porţie bună de raze după aceea.

— Păcat, oftă deodată Lev Leonidovici şi-şi înclină capul cu calota împinsă înapoi, acoperit cu boneta aceea caraghioasă.

Plimbându-şi degetul mare – foarte mare – de-a lungul celorlalte patru, de parcă şi-ar fi studiat unghiile, mormăi: Parcă ţi se opune mâna să i-l extirpi unei fete atât de tinere. Ai sentimentul că păcătuieşti împotriva firii.

Apoi contura cu vârful arătătorului marginea degetului mare. Tot degeaba. Şi înălţă capul:

— Da, tovarăşi! Aţi priceput care-i situaţia lui Şulubin?

— C-r recti! Spuse Pantiohina.

— C-r recti, da, dar cum s-a descoperit acest lucru? Asta dă măsura întregii noastre propagande, precum şi a activităţii centrelor oncologice. Avea dreptate Orescenkov când a spus, odată, la o conferinţă: medicul căruia i-e silă să-şi vâre degetul în rectul bolnavului – nu e medic! În ce hal de delăsare suntem! Şulubin a bătut pragurile pe la tot soiul de policlinici şi s-a plâns de faptul că are senzaţii frecvente de scaun, iese afară cu sânge, pe urmă că are dureri – şi i s-au făcut toate analizele, în afara celei mai simple – să palpezi cu degetul! L-au tratat de dezinterie, de hemoroizi – degeaba. Şi iată că într-una din policlinici el a citit un un afiş oncologic şi şi-a dat seama ce are! S-a palpat singur, şi şi-a descoperit tumoarea! Păi, nu puteau s-o facă medicii cu o jumătate de an mai devreme?

— Şi e adâncă?

— La vreo şapte centimetri, chiar după sfincter. S-ar fi putut păstra foarte bine muşchiul constrictor, şi omul ar fi rămas om! Iar acum este prins şi sfinclerul, trebuie o amputare regresivă, ceea ce înseamnă că scaunul va scăpa de sub control, iar anusul trebuie scos lateral, prin şold – ce viaţă o să mai fie şi aia?... Şi e un om de treabă...

Începură să facă lista operaţiilor de mâine. Îşi notară care dintre bolnavi în ce fel trebuie încurajat: care să fie dus la baia de aburi, care nu, care în ce fel trebuie pregătit.

— Cealăi nu trebuie potenţat, spuse Lev Leonidovici. Are cancer la stomac, dar e într-o dispoziţie atât de bună, cum rar se întâmplă.

(Dac-ar fi ştiut că Cealăi are de gând să se potenţeze singur a doua zi dimineaţa, din sticlă!)

Se înţeleseră cine urma să asiste, cine să facă perfuziile.

Din nou, toate se nimereau în aşa fel încât pe Lev Leonidovici urma să-l asiste Angelina. Deci, mâine, ea va sta din nou în dreptul lui, iar lateral se va agita asistenta de la chirurgie şi, în loc să ghicească singură, din timp, de ce instrument e nevoie, o să tragă cu ochiul la Angelina, iar Angelina o să fie iritată, ţinând cont de relaţiile lor. Numai că aia-i dementă, de aia să nu te atingi, una-două îţi aduce o pensă nesterilizată – şi s-a dus dracului toată operaţia… Muieri blestemate! Nu cunosc o regulă bărbătească simplă: unde munceşti nu te…

Părinţii naivi îi dăduseră fetiţei, la naştere, numele de Angelina, neimaginându-şi în ce demon avea să se transforme.

Lev Leonidovici trăgea cu ochiul la mutriţa ei drăguţă, chiar dacă de vulpe, şi-ar fi avut chef s-o îmbuneze, spunându-i: „Ascullaţi-mă, Angelina sau Angela, cum doriţi. Dumneavoastră nu sunteţi deloc lipsită de calităţi. Dacă nu le-aţi îndrepta spre ţeserea unor intrigi de măritiş, ci spre chirurgie – la ora asta, aţi putea lucra deja destul de bine. Ascultaţi-mă, noi nu ne putem permite să ne certăm, doar ne aflăm lângă aceeaşi masă de operaţie…”

Numai că ea ar deduce din asta că-i obosit de campania ci şi cedează.

Ar mai fi vrut să le povestească, în amănunt, despre procesul de ieri. Dar Evgheniei Ustinovna îi spusese câte ceva pe scurt, în timp ce fumau, iar acestor colegi de serviciu nici nu-ţi venea să le povesteşti nimic.

Aşa că, de cum se încheie şedinţa de planificare, Lev Leonidovici se scula, aprinse o ţigară şi, lopătând larg cu mâinile sale exagerate şi spintecând aerul cu pieptul mulat în alb, se duse cu pas rapid spre coridorul radiologilor. Simţea nevoia să-i povestească totul Verei Gangart. O găsi

în camera aparatelor Roentgen, stând la o masă cu Donţova, cu nişte hârtii în faţa lor.

— E momentul să faceţi pauză de prânz! Declară el. Daţi-mi un scaun!

Şi, vârând sub sine un scaun, se aşează. Era dispus să stea la o tacla prietenească, dar remarcă:

— De ce sunteţi astăzi atât de neprietenoase cu mine?

Donţova schiţă un zâmbet, rotindu-şi între degete ochelarii mari, de os:

— Din contră, nu ştiu dacă dumneavoastră o să vă placă ce-am să vă spun. Aţi accepta să mă operaţi?

— Pe dumneavoastră? Pentru nimic în lume!

— De ce?

— Fiindcă dacă vă căsăpesc, o să zică lumea c-am făcut-o din invidie, din cauză că secţia dumneavoastră a obţinut mai multe succese decât a mea.

— Fără glumă, Lev Leonidovici, vă întreb serios.

Ce-i drept, nici nu era prea uşor să ţi-o imaginezi pe Liudmila Afanasievna glumind.

Vera era tristă, chircită, cu umerii surpaţi, de parcă i-ar fi fost un pic frig.

— Într-una din zilele următoare trebuie s-o examinăm pe Liudmila Afanasievna, Lev. Îţi închipui, are demult dureri de stomac şi nu spune nimic. Şi susţine că-i oncolog!

— Şi bineînţeles c-aţi adunat deja toate simptomele care pledează pentru cancer, nu-i aşa? Lev Leonidovici îşi undui sprâncenele ciudate, care se întindeau de la o tâmplă la alta. În cea mai simplă discuţie, chiar dacă aceasta nu avea nimic caraghios, expresia lor obişnuită era de ironie, nu se ştie la adresa cui.

— Încă nu toate, recunoscu Donţova.

— Dar, totuşi, care ar fi, spre exemplu?

Donţova le numi.

— Puţin! Stabili Lev Leonidovici. Sau puţân, cum ar zice comicul Raikin. Uite, când o să semneze Vera diagnosticul, mai discutăm. În curând, o să am propria mea clinică – şi

am să v-o iau pe Verocika, să-mi fie diagnosticiană. Mi-o daţi?

— Pe Verocika, pentru nimic în lume! Luaţi alta!

— Nu vreau alta, n-o vreau decât pe Verocika! Altfel, ce interes aş avea să vă operez?

El privea şi pălăvrăgea glumeţ, terminându-şi de fumat ţigara până la capăt, dar gândurile i se derulau fără urmă de glumă. Cum spunea acelaşi Koriakov: cât eşti tânăr – n-ai experienţă, când eşti bătrân – n-ai forţă. Dar doctoriţa Gangart se afla acum (ca şi el) la acea vârstă de vârf, când spicul experienţei s-a îngreunat, iar tulpina energiei este încă fermă. Se transformase sub ochii lui dintr-o fetiţă-asistentă într-un diagnostician atât de abil, încât avea la fel de mare încredere în ea, ca şi în Donţova. Cu asemenea diagnostician, chirurgul, fie el şi un sceptic, trăieşte ca-n sânul lui Avraam. Numai că, la femei, această vârstă este încă şi mai scurtă decât la bărbaţi.

— Ai ceva de mâncare la tine? O întrebă pe Vera. Tot n-o s-o mănânci, de fiecare dată o duci acasă. Dă-mi-o mie!

Şi, într-adevăr, dincolo de bancuri, îşi făcură apariţia sandvişurile cu caşcaval şi el începu să mănânce, oferindu-le şi lor:

— Luaţi şi voi!… Deci, uite ce-i, ieri am fost la proces. Trebuia să veniţi şi voi, a fost instructiv! S-a ţinut în clădirea şcolii. S-au adunat vreo patru sute de oameni – era interesant!… Circumstanţele sunt următoarele: un copil a fost operat din cauza unei ocluzii intestinale. S-a făcut. Copilul a trăit câteva zile – ajunsese deja să se joace! Ăsta-i lucru stabilit. Şi, deodată – o nouă ocluzie parţială – şi moare. Timp de opt luni, chirurgul acela nefericit a fost ţinut în anchetă – cum a putut să opereze în lunile alea! Acum, la proces, au venit reprezentanţi ai direcţiei sanitare pe oraş, a venit chirurgul-şef al oraşului, iar acuzatorul public e de la institutul de medicină, vă închipuiţi? Şi îi tot dă cu atitudine neglijent-criminală! Părinţii sunt luaţi drept martori – vă închipuiţi ce martori – cică o pătură era pusă

strâmb, nişte prostii! Iar mulţimea, cetăţenii noştri stau şi se holbează: ce ticăloşi sunt doctorii! Eram în public câţiva medici care înţelegeam perfect tot absurdul situaţiei şi vedeam cum se închide capcana: doar suntem cu toţii în puterea ci, astăzi tu, mâine eu!

— Dar tăcem. Şi, de n-aş fi fost proaspăt întors de la Moscova, poate c-aş fi tăcut şi eu. Dar, după-o lună de aer proaspăt, moscovit, problemele, atât ale tale, cât şi ale altora, capătă parcă alte dimensiuni, barierele de fier se dovedesc a fi din lemn mucegăit. Aşa că m-am vârât şi am luat cuvântul.

— Se putea lua cuvântul?

— Păi, da, era un soi de dezbatere. Le zic: cum nu vă e ruşine să faceţi un asemenea spectacol? (I-am zdrobit! Ăia mă trag de mânecă: „Vă luăm dreptul la cuvânt!”) Sunteţi convinşi că se întâmplă mai rar să se comită o eroare juridică decât una medicală?! Acest caz poate fi obiectul unei dezbateri ştiinţifice, şi în nici un caz obiectul unui proces! Trebuiau adunaţi numai medici – la o consfătuire calificată, ştiinţifică. Noi, chirurgii, ne asumăm riscul în fiecare marţi şi în fiecare vineri – ieşim în câmp minat! Şi toată munca noastră se bazează pe încredere, mama trebuie să ne încredinţeze copilul şi nu să apară ca martor în proces!

Lev Leonidovici se emoţionase şi acum, ceva îi tresărise în gâtlej. Uitase de sandvişul început şi, rupând un pachet pe jumătate consumat, scoase-o ţigară şi-o aprinse:

— Şi încă ăsta era un chirurg rus! Dar dac-ar fi fost neamţ sau, uite, să spunem, jjidan – prelungi el moale, j”-ul, cu buzele ţuguiate – îl spânzurau fără să mai stea pe gânduri, nu?… Am fost aplaudat! Păi, cum să taci? Când simţi că ţi se strânge laţul trebuie să-l rupi, ce să mai aştepţi?!

Vera clătina din cap, clătina mereu din cap uluită de povestire. Ochii îi deveniseră inteligent-tensionaţi, motiv pentru care-i şi plăcea, de altfel, lui Lev Leonidovici să-i povestească totul. Iar Liudmila Afanasievna asculta

nedumerită, apoi îşi scutură capul mare cu părul tuns, de culoarea scrumu-lui:

— Eu nu sunt de acord! Cum altfel se poate discuta cu noi, medicii? Ba auzi că unuia i-au cusut un şervet în burtă, l-au uitat acolo. Ba că altuia i-au devitalizat piciorul cu un ghips! Acolo au administrat din greşeală o doză de zece ori mai mare! Facem transfuzii cu sânge dintr-o grupă nepotrivită! Provocăm arsuri! Cum să se discute cu noi? Trebuie să fim traşi de păr ca nişte copii!

— M-aţi omorât, Liudmila Afanasievna! Îşi ridică spre cap cele cinci degete lungi, apărându-se parcă, Lev Leonidovici. Cum puteţi spune aşa ceva – dumneavoastră? Păi, asta-i o problemă care depăşeşte, de fapt, domeniul medicinei! Aici e vorba de o luptă pentru caracterul întregii societăţi!

— Uite ce trebuie făcut! Uite ce! Încerca să-i împace doctoriţa Gangart, prinzând mâinile agitate ale amândurora. Trebuie mărită, bineînţeles, responsabilitatea medicilor, dar asta prin scăderea normelor – la jumătate! La o treime! Nouă bolnavi într-o oră de consultaţii ambulatorii – păi, asta-i de neimaginat? Să li se dea posibilitatea să vorbească liniştiţi cu bolnavii, să se gândească în linişte. Iar dacă-i vorba de operaţii – păi, un chirurg să facă o operaţie pe zi – una, nu trei!

Dar Liudmila Afanasievna şi Lev Leonidovici mai strigară o vreme unul la altul, nereuşind să se pună de acord. Totuşi, Vera îi linişti până la urmă şi întrebă:

— Şi cum s-a terminat?

Faţa lui Lev Leonidovici se netezi, spuse zâmbind:

— Am reuşit! Tot procesul a fost spulberat, au ajuns doar la concluzia că fişa n-a fost corect întocmită. Dar staţi, că ăsta încă nu-i sfârşitul! După verdict, ia cuvântul secretarul secţiei sanitare pe oraş – mă rog, cu tot ta-câmul: ne educăm prost medicii, ne educăm prost bolnavii, se fac prea puţine şedinţe de sindicat. Iar, în încheiere, ia cuvântul chirurgul-şef pe oraş! Ce concluzie a tras el din toate astea,

ce-a priceput? Judecarea medicilor, zice, e o iniţiativă bună, tovarăşi, foarte bună…!

Fiecare cu treaba lui.

Era o zi ca oricare alta din săptămână şi o vizită medicală obişnuită: Vera Kornilievna se ducea singură să-şi vadă bolnavii radiologiei, iar în holul de sus i se alătură şi infirmiera.

Infirmiera era Zoia.

Se opriră un pic lângă Sibgatov, dar, fiindcă aici fiecare nou pas era hotărât de Liudmila Afanasievna personal, nu zăboviră prea mult şi intrară în salon.

Acum se vedea că sunt exact de aceeaşi înălţime: şi buzele, şi ochii, şi bonetele erau exact la acelaşi nivel. Dar fiindcă Zoia era mult mai plină, părea şi mai mare. Se putea imagina că peste doi ani, când va fi ea însăşi doctoriţă, va arăta mult mai impozant decât Vera Kornitievna.

Începuseră pe un alt rând şi Oleg le vedea tot timpul doar spinările, plus micul coc de par castaniu închis ce răsărea de sub boneta Verei Kornilievna şi inelele de aur de sub căciuliţa Zoiei.

Dar nici măcar la chemaiea acestor ineluşe de aur nu mai răspunsese în ultimele două gărzi de noapte. Ea nu spusese nimic de acest fel, dar lui i se năzărise deodată că toată rezerva ei, atât de iritant-trenantă, care-l supăra atât de mult – nu-i deloc cochetărie, ci teamă: teama de a păşi peste pragul dintre neveşnic spre veşnic. Fiindcă el era – veşnic. Cu un veşnic nu te joci?

Numai că, în acest punct limită, Oleg îşi recăpăta, într-o clipă, luciditatea: ăştia suntem. Sau ne acceptaţi aşa cum suntem, sau…

Tot rândul acela era cu bolnavi radiologiei şi înaintau încet, fiindcă Vera Kornilievna se aşeza lângă fiecare, îl consulta, discuta.

Lui Ahmadjan, după ce-i controlă pielea şi toate cifrele din fişa de boală şi de pe ultima analiză de sânge, Vera Kornilievna îi spuse:

— Ei, curând terminăm cu roentgenul! Pleci acasă!
Lui Ahmadjan îi sclipiră dinţii.
— Unde locuieşti?
— Karabair.
— Păi, uite, ai să te poţi duce acolo.
— M-am făcut bine? Sunt sănătos? Strălucea Ahmadjan.
— Te-ai făcut bine.
— De tot?
— Deocamdată, de tot.
— Deci, nu mai trebuie să vin?
— Peste o jumătate de an, o să mai vii.
— De ce, dacă m-am însănătoşit de tot?
— Să te vedem.

Aşa trecu prin tot rândul, fără să se uite niciodată la Oleg, întoarsă mereu cu spatele. Şi nici Zoia nu se uitase decât o singură dată spre colţul lui.

Se uitase cu dezinvoltura pe care o adoptase de la o vreme încoace. În timpul vizitelor găsea întotdeauna un moment în care doar el îi vedea ochii şi atunci îi trimitea, ca un fel de semnale Morse, scurte pâlpâiri de veselie, o scăpărare – pauză, o scăpărare – pauză.

Dar, tocmai din această dezinvoltură sporită, Oleg îşi dădu seama, la un moment dat, că nu-i vorba de roata care se rostogoleşte mai departe, ci că uşurinţa asta e tocmai semnul unei prea mari dificultăţi, peste care nu se poate trece numai prin proprie voinţă.

Şi, într-adevăr, dacă tagma asta liberă nu poate renunţa la un apartament din Leningrad – de ce-ar putea pleca de-aici?

Bineînţeles că fericirea nu este undeva, ci cu cineva, dar totuşi într-un oraş mare…

Lângă Vadim, Vera Kornilievna zăbovi multă vreme. Îi cercetă piciorul şi-i pipăi încheieturile picioarelor, amândouă încheieturile, iar apoi şi burta, şi plexul, întrebându-l mereu ce simte, iar apoi mai puse şi o

întrebare nouă pentru Vadim: ce simte după mâncare, după diferite mâncăruri.

Vadim era concentrat, ea întreba încet şi el îi răspundea tot încet. Când începură palpările, neobişnuite pentru el, în dreapta plexului şi întrebările despre mâncare, el întrebă:

— La ficat vă uitaţi?

Îşi aminti că mama, înainte de plecare, îl palpase, ca din întâmplare, tot acolo.

— Pe toate vrea să le ştie, clătină din cap Vera Kornilievna. Atâtea au învăţat bolnavii din ziua de azi că parcă-ţi vine să le dai lor halatul alb.

De pe perna albă, cu ochii negri ca smoala, cu pielea măslinie, cu capul aşezat drept, Vadim o privea pe doctoriţă pătrunzător şi sever, cu privirea pruncilor din icoane.

— Eu chiar înţeleg, spuse el încet. Doar am citit despre ce e vorba.

O spusese atât de domol, fără vreo pretenţie de la Gangart, să-i dea dreptate sau să înceapă pe loc să-i explice totul, încât ea se pierdu, nu-şi găsi cuvintele şi rămase aşezată în faţa lui, pe pat, de parcă ar fi fost vinovată. Era frumos de felul lui, şi tânăr, şi probabil foarte capabil – şi-i amintea de un băiat dintr-o familie cu care erau prieteni, care a murit încet, perfect conştient, şi nici un fel de medici nu l-au putut ajuta, şi tocmai din cauza lui Vera, elevă în clasa a opta pe atunci, se răzgândise să se facă inginer şi hotărâse să devină medic.

Dar, iată că nici ea nu putea fi acum de ajutor.

Într-un borcan aşezat pe pervaz, Vadim avea tinctură tulbure-întunecată de ceaga, la care alţi bolnavi, invidioşi, veneau să se uite ca la o minune.

— Beţi din ea?

— Beau.

Gangart nu credea în ceaga – pur şi simplu nu auzise de ea până atunci, dar, în orice caz, periculoasă nu putea fi – spre deosebire de rădăcina de issâk-kul. Iar dacă bolnavul credea în ea – prin acest simplu fapt şi deja era de folos.

— Cu aurul radioactiv cum stăm? Întrebă ea.

— Au promis totuşi. S-ar putea să-l primesc zilele astea, spuse el la fel de concentrat şi de întunecat. Numai că am aflat că nu se înmânează personal, ci trebuie transmis pe cale oficială. Spuneţi-mi, o privea provocator pe doctoriţa Gangart, dacă… L-aş primi peste două săptămâni – metastazele vor fi deja în ficat, nu-i aşa?

— Ba nu, ce tot spuneţi! Sigur că nu! Minţi foarte convinsă şi însufleţită doctoriţa Gangart, şi se pare că reuşi să-l convingă. Dacă tot vreţi să aflaţi acest lucru, trebuie să ştiţi că procesul ăsta durează luni de zile.

(Dar, atunci, de ce-i palpase baza abdomenului? De ce îl întrebase cum suportă mâncarea…?)

Vadim era înclinat să-i dea crezare.

Dacă ar crede-o, i-ar fi mai uşor…

Cât timp Gangart stătuse pe patul lui Vadim, Zoia, în lipsă de altă treabă, întorsese capul şi se uitase pieziş la cartea lui Oleg, de pe pervaz, apoi la el însuşi şi-l întrebase ceva din ochi. Dar nu era clar ce anume. Ochişorii ei întrebători, cu sprâncenele ridicate, arătau foarte drăgălaş, dar Oleg o privea lipsit de expresie, fără răspuns. Îmbibat cum era de roentgen, nu înţelegea ce rost avea acum, după epuizarea subiectului, jocul acesta al privirilor. Dacă pentru altceva nu, pentru un asemenea joc se simţea, în orice caz, prea bătrân.

El se pregăti pentru o consultaţie amănunţită, cum vedea că se face astăzi, îşi scoase haina de pijama şi era gata să-şi dea jos şi cămaşa de corp.

Dar, după ce termină cu Zaţârko, după cc-şi şterse mâinile şi se întoarse spre el, Vera Kornilievna nu numai că nu-i zâmbi lui Kostoglotov, nu numai că nu-l pofti să-i povestească totul pe îndelete, nu se aşeză pe patul lui, dar îl şi privi doar în treacăt, atâta cât era necesar pentru a remarca faptul că de acum încolo despre el va fi vorba. Dar, şi din această scurtă alunecare a ochilor, Kostoglotov reuşi

să înţeleagă cât erau de înstrăinaţi. Lumina şi bucuria specială pe care o iradiau în ziua transfuziei, chiar şi bunăvoinţa blândă de până atunci, ba până şi atenţia binevoitoare de la început – toate dispăruseră din ei.

Privirea era goală.

— Kostoglotov, spuse doctoriţa Gangart, uitându-se mai degrabă la Rusanov. Tratamentul – acelaşi. Ce ciudat, şi se uită la Zoia, reacţia la hormonoterapie este foarte slabă.

Zoia strânse din umeri:

— Poate fi o reacţie specifică a organismului?

Ea crezuse probabil că doctoriţa Gangart se consultă cu ea, studentă în penultimul an, cum ar face-o cu un coleg.

Dar, făcând abstracţie de ideea Zoiei, doctoriţa Gangart o întrebă, evident fără intenţia de a se consulta:

— Cât de regulat i se fac injecţiile?

Zoia, care înţelegea repede orice situaţie, îşi dădu un pic capul pe spate, îşi deschise un pic ochii şi şi-i aţinti – galben-căprui, bulbucaţi, sincer-miraţi – cu o expresie sinceră şi directă, spre doctoriţă:

— Păi, ce fel de îndoieli pot să existe?… Toate procedurile care se cuvin… Întotdeauna! Puţin mai lipsea să se arate de-a dreptul jignită. Cel puţin, când sunt eu de gardă.

Despre alte gărzi n-avea de ce s-o întrebe, asta era clar.

Dar acest „cel puţin” îl pronunţase dintr-o suflare şi tocmai sunetele grăbite, topite într-unul singur, o convinseseră, nu se ştie de ce, pe doctoriţa Gangart, că Zoia minte. Doar trebuia cineva să sară peste injecţii, din moment ce nu-şi făceau efectul din plin! Maria nu putea fi. Nu putea fi nici Olimpiada Vladislavovna. Iar în gărzile de noapte ale Zoiei, după cum se ştie…

Din privirea curajoasă, hotărâtă să reziste, a Zoiei, Vera Kornilievna înţelegea că nu va putea să i-o dovedească, deoarece Zoia se decisese deja că nimeni nu i-o va putea dovedi!

Iar rezistenţa şi fermitatea Zoiei în a nega erau atât de mari, încât Vera Kornilievna nu rezistă şi-şi coborî ochii.

Îi cobora de fiecare dată când gândea ceva neplăcut despre un om.

Ea-şi coborî ochii vinovată, iar Zoia, victorioasă, continuă încă s-o încerce cu privirea ei jignită, sinceră.

Zoia învinsese, dar totodată înţelesese că nu poate risca atât de mult: dacă Donţova va începe să facă cercetări, iar cineva dintre bolnavi, spre exemplu Rusanov, va confirma că ea nu-i făcuse nici un fel de injecţii lui Kostoglotov – şi-ar putea pierde chiar şi locul în clinică, ba ar putea primi chiar şi-o caracterizare proastă pentru institut.

Să rişte – dar, pentru ce? Roata jocului nu mai avea încotro să se rostogolească. Să depăşească limitele jocului, să-şi ceară transferul în nenorocitul ăla de Uş-Terek, să-şi lege viaţa de un om care… Era ceva prea absurd, oricum, nu avea o asemenea intenţie… Şi Zoia îl mătură pe Oleg cu o privire care o dezlega de înţelegerea de-a nu face injecţiile.

Iar Oleg vedea clar că Vega nu vrea nici măcar să se uite la el, dar nu putea înţelege nici în ruptul capului – din ce cauză, şi de ce aşa brusc? El ar fi zis că nu s-a întâmplat nimic.

Şi fără nici un fel de trecere! E adevărat că ieri îi întorsese spatele în hol, dar el crezuse că-i doar o întâmplare.

Firile astea femeieşti, uitase cu totul cum sunt! La ele, totul e aşa: e deajuns să sufli şi totul se spulberă. Numai cu bărbaţii poţi avea relaţii durabile, egale şi fireşti.

Uite că şi Zoia îi făcea, prin fluturări ale genelor, reproşuri. S-a speriat. Iar dacă vor începe injecţiile – ce mai poate rămâne între ei, ce fel de taină?

Dar, doctoriţa Gangart ce mai vrea? Să facă neapărat toate injecţiile? De ce i-o fi căşunat în halul ăsta pe ele? Nu-i un preţ cam prea mare pentru bunăvoinţa ei?… Ducă-se… pe pustii!

Iar Vera Kornilievna îi vorbea între timp grijuliu, cu căldură, lui Rusanov. Această căldură punea şi mai mult în evidenţă cât fusese de aspră cu Oleg.

— Acum v-aţi obişnuit cu injecţiile noastre. Le suportaţi cu uşurinţă, probabil că nici nu veţi mai dori să le întrerupeţi, glumea ea.

(N-ai decât să înşiri dulcegării, ce să spun!)

Aşteptând ca vizita să se apropie de el, Rusanov văzuse şi auzise schimbul de cuvinte dintre doctoriţa Gangart şi Zoia.

El, ca vecin, ştia foarte bine că fata minte de dragul ţapului său, că are o înţelegere cu Roadeoase. Şi dac-ar fi fost vorba numai de Roadeoase, Pavel Nikolaevici probabil că le-ar fi şoptit medicilor adevărul – poate nu chiar deschis, în timpul vizitei, ci la ei în cabinet. Dar Zoikăi nu se hotăra să-i facă mizerii, ciudat: într-o lună de stat la spital, înţelesese că până şi cea mai nenorocită infirmieră se poate răzbuna foarte neplăcut, îţi poate face mult rău. Aici, la spital, există un sistem propriu de subordonări, şi, atâta timp cât are de stat aici, n-avea rost să-şi complice viaţa nici măcar cu o infirmieră din cauza unui fleac care nu-l privea.

Iar dacă Roadeoase, în tâmpenia lui, refuză să facă injecţiile, n-are decât. Din partea lui, poate să şi crape.

Despre sine, în schimb, Rusanov ştia acum cu siguranţă că n-avea să moară. Tumoarea scădea rapid şi el aştepta cu plăcere fiecare nouă vizită, pentru ca medicii să-i confirme acest lucru. Vera Kornilievna îi confirmă că tumoarea continua să scadă, că tratamentul înaintează bine, iar slăbiciunea şi durerile de cap – le va învinge cu timpul. În plus, ea avea să-i facă, în curând, o transfuzie.

Acum lui Pavel Nikolaevici îi era preţioasă mărturia acelor bolnavi care-i văzuseră tumoarea la început de tot. În afară de Roadeoase, în salon mai rămăsese de atunci Ahmadjan, plus Federau, care se întorsese zilele trecute din salonul de chirurgie. Operaţia de la gât i se vindeca bine, nu cum i se întâmplase lui Podduev pe vremuri, şi inelul de tifon se micşora de la o bandajare la alta. Fedeiau fusese culcat în patul lui Cealăi devenind astfel cel de-al doilea vecin al lui Pavel Nikolaevici.

În sine, acest fapt era, desigur, o umilinţă, o ironie a sorţii: Rusanov să stea între doi deportaţi. Dacă Pavel Nikolaevici ar fi rămas omul care fusese înainte de spital, s-ar fi dus să pună problema principial: e oare admisibil să fie amestecate astfel cadrele de conducere cu elemente dubioase? Dar, în aceste cinci săptămâni, târât de tumoare ca de-un cârlig, Pavel Nikolaevici devenise mai bun, sau poate mai suplu. Lui Roadeoase putea, la o adică, să-i şi întoarcă spatele, dar acela oricum nu prea deschidea, în ultimul timp, gura şi nici nu se prea mişca. Mai mult zăcea. Iar Federau, dacă-l tratai condescendent, era un vecin suportabil. În primul rând, era entuziasmat de felul în care-i scăzuse tumoarea lui Pavel Nikolaevici – până la o treime din dimensiunea iniţială, şi, la cererea lui Pavel Nikolaevici, se uita din nou şi din nou, pentru a-şi spune părerea.

Era răbdător, deloc obraznic şi gata oricând să asculte, fără să protesteze, toi ce-i povestea Pavel Nikolaevici. Despre serviciu, din motive de la sine înţelese, Pavel Nikolaevici nu putea discuta aici, dar de ce să nu povestească despre apartamentul lor, pe care-l iubea din suflet şi în care urma să se întoarcă în curând? Aici nu existau secrete şi lui Federau îi făcea desigur plăcere să asculte cât de bine pot trăi oamenii (şi cum vor trăi cândva toţi). După patruzeci de ani, cel mai bine poţi judeca realizările unui om după apartamentul lui. Şi Pavel Nikolaevici povestise, ba o făcuse chiar în repetate rânduri, cum e aşezată şi aranjată una dintre camerele lui, apoi a doua şi-a treia, şi cum e balconul, şi ce-au făcut acolo. Pavel Nikolaevici avea o memorie bună, îşi amintea bine de fiecare dulap şi divan – unde, când şi la ce preţ fusese cumpărat şi care-i sunt calităţile.

Cu atât mai amănunţit îi povestea vecinului său despre baia lui, ce gresie e pe jos şi ce faianţă pe pereţi, şi despre plintele de ceramică, despre suporturile pentru săpun, despre partea rotunjită pentru cap, despre robinetul de apă

fierbinte, despre felul în care se face trecerea la duş, şi despre bara pentru prosoape.

Toate astea nu erau chiar nişte fleacuri, din ele se clădea existenţa de zi cu zi, existenţa materială, iar existenţa materială determină conştiinţa, de-aceea existenţa de zi cu zi trebuie să fie plăcută, bună, şi-atunci şi conştiinţa va fi şi ea corectă.

Cum a spus Gorki, un suflet sănătos într-un corp sănătos.

Şi albiciosul, spelbul de Federau, asculta cu gura deschisă povestirile lui Rusanov, fără să-l contrazică vreodată, ba chiar dând din cap afirmativ, atât cât îi permitea gâtul bandajat.

Deşi neamţ, deşi deportat, acest om liniştit era, s-ar putea spune, absolut decent, puteai sta alături de el fără grijă. Iar formal, era chiar şi co-munist. Cu francheţea sa dintotdeauna,

Pavel Nikolaevici i-o şi spusese în faţă:

— Faptul că aţi fost deportat, Federau, era o necesitate de stat. Înţe-legeţi acest lucru, nu-i aşa?

— Înţeleg, înţeleg, îşi plecă Federau gâtul rigid.

— Altfel nu se putea proceda.

— Bineînţeles, bineînţeles.

— Toate iniţiativele trebuie înţelese corect, inclusiv deportarea. Şi, pe urmă, sper că apreciaţi faptul că, se poate spune, n-aţi fost dat afară din partid.

— O, cred şi eu! Bineînţeles…

— Iar funcţii în partid probabil că n-aţi avut nici înainte?

— Nu, n-am avut.

— Aţi fost mereu simplu muncitor?

— Am fost mereu mecanic.

— Şi eu am fost cândva simplu muncitor, şi iată cum am avansat!

Discutau amănunţii şi despre copii, şi astfel află că fiica lui Federau, Henrietta, este deja în anul doi la institutul pedagogic regional.

— Ca să vezi! Exclamă Pavel Nikolaevici, de-a dreptul înduioşat. Trebuie să apreciaţi la justa lui valoare acest lucru: dumneavoastră sunteţi deportat, iar ea e pe cale să termine institutul! Cine-ar fi putut să viseze la aşa ceva în Rusia ţaristă! Nici un fel de piedici, nici un fel de restricţii!

Aici fu prima dată când Henrik Iakobovici îl contrazise:

— Abia de anul acesta s-au ridicat restricţiile. Până acum, era nevoie de permisiunea comandamentului. Plus că şi institutele trimiteau documentele înapoi: pasămite, n-a luat concursul. Parcă aveai cum să-i controlezi.

— Totuşi, fata dumneavoastră e în anul doi!

— Ştiţi, ea joacă bine baschet. De-aceea au luat-o.

— N-are importanţă pentru ce-au luat-o – să fim drepţi, Federau. Iar de anul acesta, iată, s-au ridicat toate restricţiile.

La urma urmelor, Federau era lucrător în agricultură, iar Rusanov lucrător în industrie – era firesc să preia îndrumarea lui.

— Acum, după hotărârile plenarei din ianuarie, situaţia voastră o să se îmbunătăţească simţitor, îi explică binevoitor Pavel Nikolaevici.

— Bineînţeles.

— Fiindcă crearea unor grupe de instructori în zonele SMT-urilor va fi o verigă hotărâtoare. Ea va rezolva totul.

— Da.

Dar nu-i de-ajuns să spui un simplu „da”» trebuie să şi înţelegi situaţia, şi Pavel Nikolaevici îi mai explică pe îndelete vecinului înţelegător de ce anume SMT-urile, după crearea grupelor de instructori, se vor transforma în cetăţi inexpugnabile. A comentat cu el şi apelul Comitetului central al PCUS privind cultivarea porumbului – acest lucra urma să schimbe, la rândul său, faţa întregii agriculturi. Iar din ziarul de ieri citiră despre schimbarea practicii însăşi de planificare a agriculturii – aşa că acum mai aveau temă de discuţii pentru multă vreme!

În general, Federau se dovedi un vecin pozitiv şi câteodată Pavel Nikolaevici îi citea, pur şi simplu, ziarul cu voce tare – lucruri la care n-ar fi ajuns nici el dacă n-ar fi fost răgazul pe care-l avea în spital: o declaraţie în care se explica de ce-i imposibilă încheierea unui tratat cu Austria, fără a se fi încheiat, în prealabil, unul cu Germania; discursul lui Râkosi de la Budapesta; despre încingerea luptei împotriva ruşinoaselor înţelegeri de la Paris; despre cât de puţin, cât de liberal sunt judecaţi, în Germania de Vest, cei implicaţi în organizarea lagărelor de concentrare. Câteodată, îl trata chiar pe Federau din prisosul său de alimente, dându-i o parte din mâncarea de spital.

Dar, oricât de încet ar fi discutat – îl deranja faptul că discuţiile lor erau, probabil, întotdeauna ascultate de cucuveaua de Şulubin, care stătea nemişcat şi tăcut, cu două paturi mai încolo. De când apăruse în salon acest om, nu puteai uita nici o clipă de existenţa lui, de faptul că te priveşte cu ochii săi îngreunaţi, că aude probabil tot şi, când clipeşte, s-ar putea chiar să nu fie de acord. Prezenţa lui devenise o apăsare permanentă pentru Pavel Nikolaevici. Pavel Nikolasvici încercase să-l facă să vorbească, să afle ce are pe suflet sau ce boală are – dar Şulubin nu făcea decât să pronunţe câteva cuvinte mohorâte şi nici măcar despre tumoarea lui nu găsea de cuviinţă să vorbească.

Chiar şi atunci când stătea aşezat, îşi alegea o poziţie atât de încordată, încât nu se odihnea, cum fac cei care stau jos, ci obosea prin simplul proces al şederii – şederea crispată a lui Şulubin era percepută, şi ea, tot ca o pândă. Câteodată, obosea să stea, se ridica – dar şi când mergea avea dureri, se târa, iar apoi se fixa, nemişcat, pentru câte-o jumătate de oră sau câte-o oră într-o poziţie în picioare – şi asta era, de asemenea, ceva neobişnuit şi deprimant. În afară de asta, Şulubin n-avea cum să stea în picioare lângă patul său, fiindcă ar fi stat în dreptul uşii, şi nici pe interval nu putea sta, fiindcă l-ar fi barat, şi uite-aşa îi căşunase pe locul

dintre fereastra lui Kostoglotov şi fereastra lui Zaţârko. Aici se înălţa, veghind cu duşmănie la tot ceea ce mânca, făcea şi spunea Pavel Nikolaevici. Abia rezemat cu spinarea de perete, stătea acolo la nesfârşit.

Şi astăzi, după vizită, se postă acolo. Stătea la încrucişarea privirilor lui Oleg şi Vadim, profilându-se pe perete ca un basorelief.

Din cauza poziţiei paturilor lor, privirile lui Oleg şi Vadim se întâlneau adesea, dar, de vorbit, nu vorbeau mult. În primul rând, le era amândurora greaţă şi le era greu să ţină discursuri de prisos. În al doilea rând, Vadim le-o tăiase tuturor din scurt încă mai demult, când spusese:

— Tovarăşi, pentru-a încălzi un pahar de apă prin vorbire, trebuie vorbit încet două mii de ani sau strigat tare vreme de şaptezeci şi cinci de ani. Dar şi asta numai în cazul în care paharul nu ar avea pierderi de căldură. Trageţi şi voi concluzia care-i folosul pălăvrăgelii.

În afară de asta – fiecare apucase să-i spună ceva neplăcut celuilalt, chiar dacă n-o făcuseră special. Vadim îi spusese lui Oleg: „Trebuia să luptaţi! Nu înţeleg de ce n-aţi luptat acolo.” (Şi avea dreptate. Dar Oleg încă n-avea curajul să deschidă gura pentru a povesti că, de fapt, ei chiar luptaseră.) Iar Oleg îi spusese lui Vadim: „Pentru cine-or fi păstrând aurul ăla? Tatăl tău şi-a dat viaţa pentru patrie, de ce nu ţi-l dau ţie?”

Şi asta era corect, Vadim gândea el însuşi astfel şi-şi punea tot mai des această întrebare. Dar, când întrebarea venea din altă parte, se simţea jignit. Cu o lună în urmă, mai considera încă superfluă agitaţia mamei, iar apelul la memoria tatălui – jenant. Dar acum, cu piciorul prins de capcană, se zbătea în aşteptarea unei telegrame fericite de la mama şi-şi punea mereu în gând: numai de-ar reuşi mama! Să fii salvat în numele meritelor tatălui nu era un lucru drept, asta aşa era, însă foarte drept ar fi fost, în schimb, să fie salvat în numele propriului său talent, de care însă nu puteau şti cei care împărţeau aurul. Să porţi în tine

un talent care încă n-a făcut vâlvă, care dă peste margini – este un chin şi-o datorie, iar să mori cu el neaprins, neeliberat, e cu mult mai tragic decât pentru un om simplu, obişnuit, decât pentru oricare alt om din acest salon.

Şi singurătatea lui Vadim pulsa, se zbătea, nu fiindcă nu le avea alături pe mama sau pe Galia, nu fiindcă nu-l vizita nimeni, ci fiindcă nici cei din jur, nici medicii curanţi, nici cei în mâinile cărora se afla salvarea lui nu ştiau cu cât mai important era pentru el să supravieţuiască decât pentru toţi ceilalţi!

Şi-atâta îi tot umbla gândul acesta în cap, dinspre speranţă spre disperare, încât începu să nu mai priceapă ca lumea ce citeşte. Citea câte o pagină întreagă şi se trezea că n-a înţeles, că s-a îngreunat, că nu mai poate prinde din zbor gândurile altora cu uşurinţa unei căprioare. Şi încremenea deasupra cărţii, părând că citeşte când, de fapt, nu citea.

Piciorul era în capcană – şi viaţa întreagă odată cu el.

El stătea astfel, iar deasupra lui, între ferestre, stătea Şulubin – cu durerile sale, cu tăcerea sa. Şi Kostoglotov zăcea în tăcere, cu capul atârnat din pat.

Puteau rămâne astfel, în tăcere, precum cele trei berze din poveste, foarte mult timp.

Aşa că a fost ciudat când tocmai Şulubin, cel mai încăpăţânat dintre ei în materie de tăcere, îl întrebă, deodată, pe Vadim:

— Şi sunteţi convins că nu vă extenuaţi? Că aveţi nevoie de toate astea? Tocmai de asta?

Vadim îşi înălţă capul. Îl studie pe bătrân cu ochii lui foarte închişi la culoare, aproape negri, neputând parcă să creadă că tocmai din el ieşise acea întrebare atât de lungă sau poate mirat de întrebarea în sine.

Totuşi, nimic nu părea să indice că întrebarea aceea absurdă n-ar fi fost pusă de bătrân. Ochii roşii, traşi în jos, ai bătrânului se uitau chiorâş, cu curiozitate, la Vadim.

Bineînţeles că Vadim ştia cum să-i răspundă, dar nu simţea în sine impulsul acela de resort elastic pentru a răspunde. Vorbi, parcă dintr-o rezervă mai veche de energie. Încet, semnificativ:

— E interesant. Eu nu cunosc nimic mai interesant pe această lume.

Oricât ar fi fost de sfâşiat interior, oricât l-ar fi săgetat durerea din picior, oricât de repede s-ar fi topit cele opt luni fatale, lui Vadim îi făcea plăcere să-şi păstreze ţinuta, de parcă nici o nenorocire nu şi-ar fi întins aripa deasupra lui şi s-ar afla aici într-un sanatoriu – nu la oncologie.

Şulubin privea deprimat în podea. Apoi, fără să-şi mişte corpul, făcu o mişcare ciudată, rotită, din cap, de parc-ar fi vrut să şi-l elibereze şi n-ar fi putut. Apoi spuse:

— Ăsta nu-i un argument – că-i „interesant”. Şi comerţul e interesant. Să faci bani, să-i numeri, să faci avere, să construieşti, să te înconjori de confort – toate astea sunt şi ele interesante. Explicată astfel, ştiinţa nu se ridică deasupra unui lung şir de preocupări egoiste şi absolut amorale.

Ciudat punct de vedere. Vadim strânse din umeri:

— Dar, dacă-i într-adevăr interesant? Dacă nimic nu-i mai interesant?

Şulubin îşi întinse degetele uneia dintre mâini – şi ele trosniră singure.

— Cu o asemenea concepţie nu veţi crea niciodată ceva moral.

Ăsta chiar că era un contraargument straniu.

— Păi, ştiinţa nici nu trebuie să creeze valori morale, explică Vadim. Ştiinţa creează valori materiale, pentru asta e şi păstrată. Dar, apropo, ce anume consideraţi dumneavoastră a fi valori morale?

Şulubin clipi o dată prelung. Şi încă o dată. Apoi pronunţă rar:

— Cele îndreptate spre luminarea reciprocă a sufletelor omeneşti.

— Păi, ştiinţa chiar că le luminează, zâmbi Vadim.

— Nu sufletele!… Mişcă din deget Şulubin. Dacă ziceţi că-i „interesant”. N-aţi avut niciodată ocazia să intraţi pentru cinci minute în crescătoria de găini a unui colhoz?

— Nu.

— Ei bine, imaginaţi-vă un şopron lung, cu tavanul jos, întunecos, căci ferestrele sunt ca nişte crăpături şi sunt acoperite cu plase, ca să nu zboare găinile. La o îngrijitoare, vin două mii cinci sute de găini. Pe jos, e pământ, iar găinile scurmă mereu şi se ridică un asemenea praf, încât ar fi cazul să se poarte măşti de gaz. În afară de asta, ea opăreşte mereu chilcă stătută într-un cazan deschis – deci pute. N-are nici un schimb. Ziua de lucru, vara, durează de la trei dimineaţa până la apusul soarelui. La treizeci de ani, arată de cincizeci. Dumneavoastră ce ziceţi – pentru îngrijitoarea respectivă o fi interesant?

Vadim se miră şi-şi ridică sprâncenele:

— Păi, eu de ce trebuie să-mi pun această întrebare?

Şulubin îşi ridică degetul în faţa lui Vadim:

— Iată, la fel gândeşte şi-un negustor.

— Ea suferă tocmai din cauza insuficientei dezvoltări a ştiinţei, găsi un argument puternic Vadim. Când ştiinţa va fi mai înaintată, crescătoriile de găini vor fi mai bune.

— Dar, până să se dezvolte – sunteţi dispus să înghiţiţi trei bucăţi, dimineaţa, fripte în tigaie, nu? Şulubin îşi închise un ochi, şi cu atât mai neplăcută era privirea celuilalt. Până să se dezvolte ştiinţa – n-aţi dori să vă duceţi să lucraţi o vreme într-o crescătorie de găini?

— Pentru dânşii, asta nu-i interesant! Spuse cu voce brutală, din poziţia sa suspendată, Kostoglotov.

Această siguranţă de sine a lui Şulubin în comentarea situaţiei din agricultură Rusanov o remarcase mai demult, odată, când Pavel Nikolaevici explica o chestie legată de păioase, iar Şulubin se amestecase şi-l corectase. Acum, Pavel Nikolaevici se gândise să-l împungă pe Şulubin:

— N-aţi terminat cumva Academia Timiriazev?

Şulubin tresări şi-şi întoarse capul spre Rusanov.

— Ba da, chiar Academia Timiriazev, încuviinţă el mirat.

Şi deodată – se umflă, se încovoie – şi cu aceleaşi mişcări stângace, zburătăcite şi întretăiate, începu să se târască spre patul său.

— Păi, atunci de ce lucraţi ca bibliotecar? Triumfă în urma lui Rusanov.

Numai că ăla – gata, tăcuse. Mormânt.

N-avea Pavel Nikolaevici respect pentru genul ăsta de oameni, care, în viaţă, n-o luau în sus, ci în jos.

Pierderi pe toată linia

Încă de la prima apariţie a lui Lev Leonidovici în clinică, Kostoglotov trase concluzia că-i un tip serios. Oleg îl studiase, din lipsă de altă ocupaţie, în timpul vizitelor. Această bonetă, pusă pe cap, de fiecare dată, evident fără confruntarea oglinzii: aceste mâini prea lungi, vârâte câteodată cu pumnii strânşi în buzunarul din faţă ai halatului nedespicat în faţă; această strângere în părţi a buzelor, de parc-ar fi vrut să fluiere; această manieră de-a vorbi glumeţ cu bolnavii, în pofida evidentei lui forţe şi-a înfăţişării ameninţătoare – toate acestea îl făceau foarte atrăgător în ochii lui Kostoglotov şi treziseră în el dorinţa de a sta de vorbă, de a-i pune câteva întrebări, la care nu putea sau nu voia să-i răspundă niciuna dintre muierile-doctoriţe de pe-aici.

Dar n-avea când să i le pună: în timpul vizitelor medicale, Lev Leonidovici nu observa pe nimeni în afara bolnavilor chirurgicali, trecea pe lângă radiologiei ca pe lângă nişte cantităţi neglijabile; iar în coridoare şi pe scări le răspundea uşurel tuturor celor care-l salutau, însă faţa nu i se elibera niciodată de expresia preocupată, şi era veşnic grăbit.

Iar odată, despre un bolnav care se tot fofilase să dea un răspuns, dar până la urmă cedase, Lev Leonidovici spusese râzând: „A dat pe gură, până la urmă!” – şi Oleg îl simţi încă

şi mai aproape. Fiindcă nu oricine cunoştea şi nu oricine ar fi folosit această expresie.

În ultimul timp, Kostoglotov bântuia mai puţin prin clinică, aşa că se ciocnise mai rar de chirurgul-şef. Într-o zi însă, îl văzu pe Lev Leonidovici descuind uşa cămăruţei de lângă sala de operaţii şi intrând în ea – deci era cu siguranţă numai el acolo. Şi, după ce bătu în uşa de sticlă dată cu ulei, Kosloglotov o deschise.

Lev Leonidovici apucase deja să se aşeze pe un taburet la singura masă de aici, aflată în mijlocul camerei, şi stătea într-o rână, cum nu te aşezi pentru multă vreme, cu toate că începuse să scrie ceva.

— Da? Îşi ridică el capul, fără mirare parcă, dar şi fără să se întrerupă, ci continuând să scrie preocupat, gândindu-se la ce avea de făcut.

Toţi sunt veşnic ocupaţi! Destine întregi trebuie hotărâte într-un minut.

— Iertaţi-mă, Lev Leonidovici, Kostoglotov încerca să fie cât putea el de politicos. Ştiu că n-aveţi timp. Dar, în afară de dumneavoastră, n-am pe cine să… Două minute – îmi permiteţi?

Chirurgul încuviinţă din cap. Se gândea la ale lui, asta era clar.

— Uite, mi se face hormonoterapie pentru… Injecţii de sinestrol intramusculare, în doze de… Tactica lui Kostoglotov, de care era foarte mândru, era să li se adreseze medicilor pe limba lor şi cu exactitatea lor – pretinzând astfel să i se vorbească şi lui cu sinceritate. Deci, iată ce mă interesează: acţiunea hormonoterapiei este cumulativă sau nu?

Secundele următoare nu mai depindeau de el şi aştepta tăcut, privindu-l de sus pe medicul aşezat pe scaun care, deşirat cum era, părea acum cocoşat.

Lev Leonidovici îşi încreţi fruntea, schimbându-şi gândul.

— În principiu, nu, se consideră că n-ar trebui, răspunse el. Dar n-o spusese pe un ton prea decis.

— Dar eu, nu ştiu de ce, simt că ar fi cumulativă, insistă Kostoglotov, de parcă asta şi-ar fi dorit, sau parc-ar fi încetat să-l mai creadă pe Lev Leonidovici.

— Nu, n-ar trebui, răspunse la fel de puţin categoric chirurgul, poate fiindcă nu era domeniul lui sau fiindcă nu reuşise totuşi să se rupă de gândurile sale.

— Pentru mine e foarte important să înţeleg, Kostoglotov se uita şi vor-bea de parcă avea de gând să-l ameninţe, dacă după acest tratament voi pierde cumva definitiv posibilitatea… Păi… În ceea ce priveşte femeile?… Sau doar pentru o perioadă de timp? Hormonii aceştia introduşi în corpul meu se vor duce? Sau vor rămâne acolo pentru totdeauna?… Sau, poate, după câtva timp, această hormonoterapie poate fi contracarată cu injecţii de semn opus?

— Nu, asta nu v-aş sfătui. Nu-i voie. Lev Leonidovici îl privea pe bolnavul cu chică neagră, dar îi vedea mai mult cicatricea interesantă. Îşi imagină cum trebuie să fi arătat această tăietură când era proaspătă, adusă chiar atunci la secţia chirurgicală, şi ce-ar fi fost de făcut. Dar de ce aveţi nevoie de asta? Nu înţeleg.

— Cum adică nu înţelegeţi? Kostoglotov nu pricepea ce era de neînţeles aici. Sau, pur şi simplu, loial tagmei sale medicale, acest om de treabă nu face nici el altceva decât să-l înduplece pe bolnav să se supună? Nu înţelegeţi?

Asta depăşea de acum şi două minute, şi relaţiile dintre medic şi bolnav, dar Lev Leonidovici, cu lipsa de îngâmfare pe care o remarcase la el Kostoglotov, îi spuse deodată, ca unui vechi prieten, cu o voce scăzută, neprofesională:

— Ascultaţi, chiar credeţi că-n muieri e tot farmecul vieţii?… Păi, asta devine, la un moment dat, cumplit de plictisitor… Nu face decât să te împiedice de la ceva mai serios.

O spusese foarte sincer, chiar obosit. Îşi amintise că, în cel mai important moment al vieţii, nu-l ţinuseră curelele, poate

tocmai din cauza acestui consum de forţe care-l împiedicase să se concentreze.

Dar Kostoglotov nu-l putea înţelege! Oleg nu se putea imagina acum sastisit de un asemenea sentiment! Capul i se clătina gol de la stânga spre dreapta, şi tot în gor priveau şi ochii:

— Numai că mie nu mi-a rămas nimic mai serios în viaţă.

O asemenea discuţie nu era însă trecută în orarul clinicii oncologice! Nu erau trecute în program consultaţiile conţinând speculaţii pe marginea sensului vieţii, şi încă la un medic de la altă secţie! Întredeschise uşa, iar apoi intră doctoriţa aceea chirurg subţirică, micuţă, pe tocuri înalte, care se unduia toată când mergea. Se duse, fără oprire, la Lev Leonidovici, foarte aproape de el, îi puse în faţă, pe masă, o foaie de la laborator, se lipi şi ea de masă (lui Oleg, de la distanţă, i se părea că se lipise de Lev Leonidovici) şi, fără a i se adresa în vreun fel, spuse:

— Uitaţi-vă, Ovdienko are zece mii de leucocite.

Fumul difuz, roşcat, al părului ei fâlfâia chiar lângă faţa lui Lev Leonidovici.

— Ei şi? Strânse din umeri Lev Leonidovici. Asta nu-i neapărat semnul unei adevărate leucocitoze. Are doar un proces inflamator care trebuie frânat cu raze roentgen.

Atunci, ea începu să vorbească, să vorbească fără oprire (şi, zău, pur şi simplu, se lipise cu umărul de braţul lui Lev Leonidovici!). Hârtia începută fu părăsită, stiloul, rămas fără întrebuinţare, se răsturnase între degetele lui Lev Leonidovici.

Probabil că Oleg ar fi trebuit să iasă. Convorbirea demult visată fusese întreruptă în punctul cel mai interesant.

Angelina se întoarse, mirându-se de ce o mai fi stând acolo Kostoglotov, dar, peste capul ei se uită, cu un vag umor, şi Lev Leonidovici. Era în expresia feţei lui ceva imponderabil, datorită căruia Kostoglotov se hotărî să continue:

— Şi am mai vrut să vă întreb, Lev Leonidovici, aţi auzit de buretele de mesteacăn, de ceaga?

— Da, încuviinţă acesta, nu fără interes.

— Şi ce părere aveţi despre el?

— E greu de spus. Admit faptul că anumite tipuri de tumori sunt sensibile la el. Spre exemplu, cele din stomac. La Moscova, lumea este acum nebună după el. Cică, pe o rază de două sute de kilometri, au cules toţi bu-reţii, unul nu mai găseşti în pădure.

Angelina se depărta de masă, îşi luă hârtiuţa, şi cu o expresie dispreţuitoare, clătinându-se la fel de independent (şi foarte plăcut) în mers, plecă.

Se dusese însă, din păcate, şi prima lor discuţie: într-o oarecare măsu-ră i se răspunsese la întrebare, dar să revină acum asupra problemei, să înceapă să clarifice anume ce adaugă femeile vieţii, era deplasat.

Însă acea privire uşoară şi veselă pe care o aruncase Lev Leonidovici, acest fel al lui de a fi, foarte deschis, îi dădeau lui Kostoglotov ocazia să-i pună şi cea de-a treia întrebare pregătită, nelipsită nici ea de importanţă.

— Lev Leonidovici! Iertaţi-mi indiscreţia, îşi scutură el într-o parte ca-pul. Dacă mă înşel – o lăsăm baltă. Dumneavoastră…, îşi coborî el vocea şi îşi îngustă un ochi, acolo, unde se dansează şi se cântă veşnic – n-aţi fost cumva?

Lev Leonidovici se însufleţi:

— Am fost.

— Hai, nu zău! Se bucură Kostoglotov. Deci, iată că erau egali! Şi după care articol?

— După niciunul. Am fost voluntar.

— A, volunta-ar! Fu dezamăgit Kostoglotov.

Nu, egalitatea nu-i reuşise.

— Dar, cum de aţi ghicit? Fu curios să afle chirurgul.

— După nişte cuvintele: „a dat pe gură”. Iar altădată, am impresia că aţi mai spus şi „zăcătoare”.

Lev Leonidovici începu să râdă:

— De astea nu te dezveţi.

Egali sau nu, oricum ajunseseră acum mult mai apropiaţi, decât adineauri.

— Şi-aţi stat mult acolo? Îl întrebă fără fasoane.

Kostoglotov. Îşi îndreptase chiar şi spinarea, nu mai arăta ca un cadavru.

— Păi, vreo trei anişori. Am fost detaşat acolo, după armată – iar, pe urmă, nu mai puteai să scapi.

Asta putea să n-o mai adauge. Dar o adăugase. Ce slujbă o mai fi şi aia – onorabilă cum ar veni, pentru care însă oamenii de treabă simt nevoia să se justifice? Există totuşi undeva, în om, un reper fix.

— Şi – cu ce funcţie?

— Şeful serviciului sanitar.

Oho! La fel ca madam Dubinskaia – stăpân al vieţii şi al morţii. Numai că aia nu s-ar fi justificat. Iar ăsta a mai şi plecat.

— Deci, aţi apucat să terminaţi institutul de medicină încă înainte de război? Se agăţă Kostoglotov prin noi întrebări, ca un scaiete. Nici nu avea nevoie să afle asta, doar că păstrase de pe vremea lagărului de tranzit obiceiul de-a parcurge în câteva minute, între un pocnet şi altul al grilajului de fier prin care li se dădea mâncarea, întreaga viaţă a unui trecător. În ce an sunteţi născut?

— Nu, după anul patru, am plecat voluntar, ca simplu medic. Lev Leonidovici se ridică din dreptul hârtiei sale neterminate, se apropie curios de Oleg şi începu să parcurgă, să pipăie cu degetul cicatricea. Asta e de acolo?

— Îhâm.

— Au închis-o bine… Chiar bine. A făcut-o un medic deţinut?

— Îhâm.

— Nu-i ţineţi minte numele? Nu era Koriakov?

— Nu ştiu, era într-un lagăr de tranzit. Dar Koriakov, după ce articol ajunsese acolo? Se legase acum Oleg şi de Koriakov, grăbindu-se să se lămurească şi-n privinţa lui.

— A fost arestat, fiindcă tatăl lui fusese ofiţer în armata ţaristă.

În clipa aceea intră infirmiera cu ochi de japoneză şi coroană albă – să-l cheme pe Lev Leonidovici în cabinetul de pansare. (Primele pansări ale celor operaţi de el le supraveghea întotdeauna personal.)

Kostoglotov se gârbovi din nou şi-o luă, târându-şi picioarele, pe coridor.

Încă o biografie punctată. Chiar două. Restul se putea completa cu imaginaţia. În câte feluri ajung oamenii acolo…

Nu, nu asta, altceva îl preocupa: stai în salon, mergi pe coridor, te plimbi prin grădină – alături de tine sau în întâmpinarea ta, vine un om ca oricare altul şi nici lui, nici ţie nu-ţi trece prin cap să-l opreşti şi să-i spui: „Ia arată-mi ce ai sub rever!”

Asta era, semnul unui ordin misterios! A fost, a avut legătură, a colaborat, ştie! Şi câţi sunt aşa?! Dar muţenia pune stăpânire pe toţi. Şi din afară nu-ţi dai seama de nimic. Asta da zăcătoare!

Ce aberaţie! S-ajungi în aşa hal încât femeile să ţi se pară o povară! Cum poate omul să cadă atât de jos? E de neimaginat!

În rest, nu s-ar spune c-ar avea motive să se bucure. Lev Leonidovici nu negase nimic destul de insistent ca să-l poată crede.

Trebuia să înţeleagă că totul e pierdut.

Totul…

De parcă pedeapsa capitală i-ar fi fost înlocuită cu detenţia pe viaţă. Rămânea în viaţă, dar nu se ştie pentru ce.

Uitând încotro o luase, rămăsese pironit pe coridorul de jos şi stătea degeaba.

Iar dintr-o uşă – la vreo trei uşi distanţă de el – se arătă un hălăţel alb, foarte îngust în talie, brusc atât de cunoscut.

Vega!

Venea încoace! Nu mai avea mult, dacă o lua drept încoace, trebuia doar să ocolească două paturi lipite de

perete.

Însă Oleg nu ieşi în întâmpinarea ei – mai avea o secundă, o secundă, încă o secundă – de gândire.

De la vizita aceea, cu trei zile în urmă – era uscată, preocupată, nici o privire prietenească.

Mai întâi, se gândise – mai ducă-se dracului, o să facă şi el la fel. Doar n-o să se apuce să clarifice, să se milogească…

Dar – era păcat! Era păcat s-o jignească. Şi de el era păcat. Uite-acum ce vor face, vor trece unul pe lângă celălalt ca nişte străini, da?

El e de vină? Ea e vinovată: îl minţise cu injecţiile, îi dorise răul. El era cel care ar fi putut să n-o ierte!

Fără să se uite (dar văzându-l), ea ajunse în dreptul lui şi Oleg, fără să fi avut de gând, îi spuse cu o voce scăzută, ca pe-o rugăminte:

— Vera Kornilievna…

(Ce ton nătâng! Dar îi făcea şi lui plăcere.)

Acum îşi ridică ochii reci, îl văzu.

(Nu, zău, de ce-o iertase oare…?)

— Vera Kornilievna… N-aţi vrea… Să-mi mai faceţi o transfuzie?

(S-ar fi zis că se umileşte, dar tot îi făcea plăcere.)

— Păi, nu dumneavoastră v-aţi zbătut cât aţi putut să nu vi se facă? Îl privi ea cu aceeaşi severitate necruţătoare, însă o umbră de nesiguranţă îi tresărise în ochi. În ochii aceia dragi, de culoarea cafelei.

(De fapt, în felul ei, nici nu era vinovată. Şi nici nu puteau trăi în aceeaşi clinică atât de înstrăinaţi.)

— Atunci mi-a plăcut. Mai vreau.

El zâmbea. Cicatricea i se făcuse mai sinuoasă, dar mai scurtă.

(Acum o s-o ierte, iar apoi, cândva, o să clarifice totul.)

Ceva tresări totuşi în ochii ei, un fel de căinţă.

— Poate-o să primim mâine.

Ea se mai sprijinea încă de-un mic stâlp nevăzut, care se topea însă sau se îndoia parcă sub braţul ei.

— Dar s-o faceţi dumneavoastră! Neapărat dumneavoastră! Pretinse din toată inima Oleg. Altfel nu mă las!

Eschivându-se de toate astea, încercând să nu mai vadă, ea scutură din cap:

— Asta cum s-o nimeri.

Şi plecă.

Dragă, îi era oricum dragă.

Numai că ce voia el, de fapt? Condamnat pe viaţă, ce mai voia, oare…?

Oleg stătea fără nici o noimă pe coridor, încercând să-şi amintească încotro se ducea, de fapt.

Da, îşi amintise! Mergea să-i facă o vizită lui Diomka.

Diomka stătea într-o cameră mică, de două persoane, celălalt se externase, iar următorul urma să fie adus mâine, după operaţie. Deocamdată, Diomka era singur.

Trecuse deja o săptămână şi se dusese prima arsură a piciorului amputat. Operaţia rămânea în urmă, dar piciorul continua să trăiască şi să se chinuie tot aici, de parcă n-ar fi fost tăiat, ba, Diomka îşi simţea chiar fiecare deget în parte al piciorului lipsă.

Diomka se bucură de Oleg ca de-un frate mai mare.

Prietenii din vechiul salon erau singurele lui rude. Mai erau şi nişte fe-mei care-i aduseseră câte ceva, pe noptieră, sub şerveţel.

Fiindcă din afară n-avea cine veni la el, nimeni nu-i putea aduce nimic.

Diomka stătea culcat pe spate, odihnindu-şi piciorul, ceea ce rămăsese din piciorul tăiat mai sus de femur, şi tot pansamentul imens de tifon. Dar capul şi mâinile i se mişcau liber.

— Hai, salut Oleg! Strânse el mâna lui Oleg. Stai jos, povesteşte-mi. Ce mai e acolo, în salon?

Salonul de sus devenise pentru el un univers familiar.

Aici, jos, erau alte surori, alte femei de serviciu şi alte reguli.

Plus că mereu se certau: care ce era sau nu era obligat să facă.

— Dă-l încolo de salon, se uita Oleg la faţa micşorată, devenită mai amărâtă a lui Diomka. De parcă cineva i-ar fi scrijelit nişte şănţuleţe peste obraji, i-ar fi pilit şi ascuţit arcadele sprâncenelor, nasul, bărbia. Totu-i neschimbat.

— Şefu'-i acolo?

— Şefu'-i acolo.

— Dar Vadim?

— Cu Vadim nu prea-i bine. N-au făcut rost de aur. Se tem de metastaze.

Diomka îşi încreţi fruntea, gândindu-se la Vadim ca la un frate mai mic:

— Sărmanul.

— Aşa că, Diomka, fă-ţi cruce că ţi l-au tăiat la timp.

— Şi la mine mai pot apărea metastaze.

— Ei, e puţin probabil.

Cine putea şti? Chiar şi medicii: parcă ei ştiau dacă porniseră sau nu să plutească micile celule singuratice, ucigătoare, bărci ale trupelor de desant în întuneric? Sau în ce loc au debarcat?

— Îţi fac raze roentgen?

— Da, mă duc cu căruciorul.

— Tu, prietene, ai acum un drum clar în faţă – trebuie să te faci bine, să te obişnuieşti cu cârja.

— Cu două. Voi avea nevoie de două.

La toate se gândise deja orfanul. Şi până atunci se încruntase, ca un om mare, acum însă se maturizase şi mai mult.

— Şi unde o să ţi le facă? Tot aici?

— La secţia ortopedică.

— Măcar o să fie gratuite?
— Păi, am făcut cerere. Cu ce să plătesc?
Oftară – erau uşori la oftat, ca toţi cei care, an după an, n-au motiv de veselie.
— Cum o să poţi termina a zecea la anul?
— Să ştiu c-am să crap, şi tot trebuie s-o termin.
— Şi din ce ai să trăieşti? Doar n-ai să poţi sta la strung.
— Mi-au promis pensie de invaliditate. Nu ştiu dacă o fi de grupa a doua sau a treia.
— Cum e a treia? Kostoglotov habar n-avea de toate grupele astea de invaliditate, cum nici de legile civile nu avea habar.

— Cea mai cea. O să-mi ajungă de pâine, dar nu şi de zahăr.

Bărbat, Diomka se gândise la toate. Tumoarea încerca, tot încerca să-l copleşească, iar el mereu căuta s-o întoarcă după voia lui.

— Şi la universitate?

— Vreau să încerc.

— La litere?

— Îhî.

— Ascultă, Diomka, vorbesc serios: te distrugi. Ocupă-te de radioreceptoare – ai putea trăi ca omul şi să mai şi scoţi un ban.

— Dă-le-ncolo de radiouri, fornăi Diomka. Eu iubesc adevărul.

— Păi, n-ai decât să repari radiouri şi să spui adevărul, nătărăule!

Aici nu se înţeleseră. Mai vorbiră de una, de alta.

Discutară şi situaţia lui Oleg. Era şi asta una din trăsăturile necopilăreşti ale lui Diomka: să se intereseze de alţii. Tinereţea e de obicei preocupată doar de sine însăşi. Şi Oleg îi povesti, ca unui om mare, despre situaţia sa.

— Ufff, naso-ol…, mârâi Diomka.

— Eu zic că n-ai schimba cu mine, ce zici?

— D-d-dracu' ştie…

În concluzie, Diomka urma să mai rămână aici, cu roentgenul şi cu cârjele, vreo lună şi jumătate, aveau să-l externeze prin mai.

— Şi unde-ai să te duci, întâi şi întâi?

— La grădina zoologică, direct! Diomka se înveseli. Îi povestise deja de nenumărate ori despre grădina asta zoologică lui Oleg. Stăteau alături pe terasa dispensarului şi Diomka îi arăta, foarte sigur de ci, unde era ascunsă, dincolo de râu, dincolo de copacii deşi, grădina zoologică. Diomka citise ani în şir despre animale şi ascultase o mulţime de lucruri la radio – dar nu văzuse niciodată cu ochii lui nici o vulpe, nici un urs şi, cu atât mai mult, tigri

sau elefanţi. Locuia într-o zonă unde nu era nici menajerie, nici circ, nici pădure. Şi visul lui – să umble şi să cunoască animalele nu pălise nici când a crescut. Aştepta ceva deosebit de la această întâlnire. În ziua când, cu piciorul ros de durere, sosise aici pentru a se interna la spital, se dusese, în primul rând, la grădina zoologică, dar acolo era zi liberă. Uite ce-i, Oleg! Probabil că pe tine te vor externa curând.

Oleg stătea gârbovit.

— Probabil că da. Sângele nu mai rezistă. Mă dă gata greaţa.

— Şi n-o să te duci la grădina zoologică?! Diomka nu putea admite aşa ceva, Diomka şi-ar fi stricat părerea despre Oleg.

— Ba, cred că o să mă duc.

— Zău aşa, să te duci neapărat! Te rog eu să te duci! Şi, ştii ceva – scrie-mi dup-aia o vedere, ce zici? Hai, zău, ce mare lucru?… Iar mie, îţi închipui ce bucurie o să-mi faci! O să-mi scrii ce animale sunt acum acolo şi care-i cel mai interesant, bine? Aşa o să aflu cu o lună mai devreme! Te duci? O să-mi scrii? Cică sunt şi crocodili acolo, şi lei!

Oleg îi promise.

Apoi, plecă la culcare, iar Diomka, rămas singur în camera mică, cu uşa închisă, mai zăcu mult fără să ia o carte în mâini, se uita în tavan, pe fereastră, şi se gândea. Pe fereastră, nu vedea nimic – era prinsă într-un grilaj sub formă de raze şi dădea într-o fundătură, spre zidul complexului medical. Şi nici măcar vreo rază dreaptă de soare nu se zărea acum pe zid, dar nici înnorat nu era, ci doar o lumină blândă, învăluită parcă – lumina unui soare uşor voalat, dar nu acoperit. Trebuie să fi fost o zi dintr-aceea leşinată, nici prea caldă, nici prea strălucitoare, când lucrarea primăverii se săvârşeşte din plin, dar în tăcere.

Diomka stătea nemişcat şi gândurile îi erau optimiste: se gândea că va înceta treptat să-şi simtă piciorul tăiat; că va învăţa să meargă repede şi bine în cârje; că va veni ziua

aceea din ajunul lui întâi mai – zi de vară deja, când Diomka va umbla de dimineaţă şi până la trenul de seară prin grădina zoologică; cât de mult timp va avea pe urmă şi cum va parcurge, repede şi bine, toată materia de şcoală medie şi va citi o mulţime de cărţi importante care i-au scăpat. Vor dispărea de acum definitiv acele seri pierdute, când băieţii se duc la bal, iar pe tine te chinuie gândul că te-ai duce şi tu, dar nu ştii să dansezi. Asta n-o să mai fie. S-aprindă becul şi să studieze.

În clipa aceea bătu cineva la uşă.

— Intraţi! Spuse Diomka (Acest cuvânt „intraţi” îl pronunţa cu plăcere. Încă nu se aflase niciodată în asemenea împrejurări încât oamenii să fie nevoiţi să-i bată la uşă înainte de a intra.)

Uşa se deschise dintr-o smucitură şi în cameră apăru Asea.

Asea intrase dând parcă buzna, foarte grăbită, ca şi cum ar fi fost urmărită – dar, odată ce trase uşa în urma ei, rămase în prag, cu o mână pe clanţă, iar cu cealaltă ţinându-şi marginile halatului.

Nu mai era nici pe departe acea Asea, care se repezise doar pentru „trei zile de analize” şi care era aşteptată în zilele acelea pe pistele stadionului de iarnă. Se ofilise şi pălise; până şi părul auriu, care n-avea cum să se schimbe atât de repede, îi atârna destul de pleoştit. Iar halatul era acelaşi – nesuferit, fără nasturi, aşezat pe nenumăraţi umeri şi fiert în nu se ştie câte cazane. Acum i se potrivea mai bine decât înainte.

Cu o uşoară tresărire a sprâncenelor, Asea se uita la Diomka: intrase oare unde trebuie; să nu fugă mai departe?

Dar aşa cum era acum, lovită, şi nu mai mare cu o clasă, cu trei călătorii lungi şi cunoaşterea întregii vieţi, Asea îi devenise lui Diomka mai apropiată. Era bucuros s-o vadă:

— Asea! Ia loc!… Ce ai?

În timpul care se scursese, pălăvrăgiseră de multe ori, discutaseră şi despre picior (Asea era tare pe poziţii – să nu-l cedeze!), şi venise la el de două ori şi după operaţie: îi

adusese mere şi biscuiţi. Intraseră uşor în vorbă şi-n prima seară, apoi relaţiile lor deveniseră încă şi mai simple. Chiar dacă nu imediat, până la urmă, şi ea îi povestise lui ce boală are: o durea sânul drept, găsiseră nişte cheaguri în el, o tratau cu raze şi-i mai dădeau şi nişte pastile să şi le pună sub limbă.

— Aşează-te, Asea! Hai, aşează-te!

Ea părăsi uşa şi, trăgând mâna după sine pe perete, de parcă astfel s-ar fi sprijinit sau ar fi pipăit drumul, păşi spre taburetul de la căpătâiul patului lui Diomka.

Se aşeză.

Se aşeză şi privi spre Diomka, dar nu în ochi, ci alături, spre cuvertură. Nu se întorcea direct spre el, iar el nu se putea răsuci.

— Hai spune, ce-i cu tine? Aşa-i era dat lui, să fie întotdeauna cel mai mare! Sprijinit în pernele înalte, întoarse capul spre ea – doar capul, în rest însă era culcat pe spate.

Buzele începură să-i tremure şi pleoapele să clipească.

— A-asenka! Atâta apucă să spună Diomka (i se făcuse tare milă de ea, altfel n-ar fi avut curajul să-i spună Asenka), iar ea se vârî imediat în perna lui, cap lângă cap, şi micul ei snop de păr îi gâdilă urechea.

— Hai, Asenka! O rugă el şi începu să caute pe cuvertură mâna ei – dar n-o găsea, nu-i vedea mâinile.

Iar ea bocea în pernă.

— Ei, ce e? Hai spune – ce-i?

De fapt, aproape că-şi dăduse seama.

— O să mi-l ta-ie…!

Şi plângea, plângea. Iar apoi, începu să geamă:

— Au-u-u-u!

Aşa un sunet prelung de durere, cum era acest „au-u-u!” cumplit, Diomka nu ţinea minte să fi auzit vreodată!

— Poate că n-o fi chiar aşa? Încercă el s-o potolească. Poate scapi totuşi?

Dar simţea că acest „au-u-u-u!” nu putea fi liniştit doar cu-atâta.

Şi plângea, şi-i plângea în pernă. Simţea deja totul ud lângă el.

Diomka îi găsi mâna şi începu s-o mângâie:

— Asenka! Poate scapi, totuşi?

— Nu-u-u… Vor să mă pregătească pentru vineri…

Şi gemea din nou, parcă smulgându-i sufletul lui Diomka.

Diomka nu-i vedea faţa plânsă, numai şuviţele de păr îi intrau direct în ochi. Erau moi, gâdilătoare.

Diomka se gândea cum să-i vorbească, dar nu reuşea. Îi strângea doar foarte tare mâna, să înceteze. I se făcuse mai milă de ea, decât de sine însuşi.

— De-ce-să-mai-tră-ie-esc? Plânse ea. De-ce?

La întrebarea asta, Diomka trăsese unele concluzii din experienţa sa, dar acum nu ştiu să le spună pe nume. Şi chiar dac-ar fi putut – judecând după geamătul Asei, nici el, nici vreun altul, nici altceva n-ar fi putut-o convinge. Din experienţa ei atâta reieşea: nu mai avea pentru ce trăi!

— Ci-ne-o-să-ai-bă-a-cum-ne-vo-ie-de-mi-ne? Se împotmolea ea neconsolată. Ci-ne?

Şi iar se vâra în pernă, iar obrazul lui Diomka se udase deja şi el.

— Cum adică, încerca el s-o convingă, strângându-i mereu mâna. Doar ştii cum se însoară oamenii… Se potrivesc la păreri… la caracter…

— Ca-re-tâm-pit-se-în-dră-gos-teş-te-de-ca-rac-ter?! Se revoltă ea enervată, ca o iapă care se ridică pe picioarele din spate, şi-şi smulse mâna. Abia acum îi văzu Diomka faţa udă şi roşie, acoperită de pete şi jalnică. Cui îi trebuie una cu un sân?! Cui?! La şaptesprezece ani! Striga ea la el, cel vinovat de toate.

Nici s-o liniştească nu se pricepea.

— Cum o să mă duc acum la plajă?! Exclamă ea, împunsă de un nou gând. La plajă! Cum o să fac baie?! Şi, luat parcă de-un vârtej, răsucit şi dus undeva, departe de Diomka, în

jos, pe duşumea, trupul ei se prăbuşi, cu capul prins între mâini.

Asei îi apăru imaginea insuportabilă a costumelor de baie de toate modelele – cu bretele şi fără bretele, întregi sau din două părţi, după toate modele de azi şi cele care aveau să vină, costume portocalii şi azurii, zmeurii şi de culoarea valului mării, uni sau în dungi, cu tivuri rotunjite, neîncercate, nestudiate în faţa oglinzii – toate costumele pe care nu şi le va cumpăra şi nu le va îmbrăca niciodată! Şi tocmai această latură a existenţei ei – imposibilitatea de-a se mai arăta vreodată pe plajă – îi apăru acum drept cea mai arzătoare, cea mai ruşinoasă! Tocmai din această cauză viaţa îşi pierdea orice rost…

Iar Diomka, de pe pernele lui înalte, mormăia ceva nelalocul său:

— Ştii, dacă nu te ia nimeni… Mă rog, sigur, eu înţeleg cum sunt acum… Dar, altfel, să ştii că eu mă însor oricând cu plăcere cu tine, să ştii asta…

— Ascultă, Diomka! Înţepată de-un nou gând, Asea se ridicase şi se întorsese spre el, privindu-l cu ochi deschişi, fără lacrimi. Ia ascultă: doar tu eşti – ultimul! Tu eşti ultimul care-l mai poţi vedea şi-l poţi săruta! Nimeni n-o să-l mai sărute niciodată! Diomka! Hai, sărută-l măcar tu! Măcar tu!

Ea îşi trase în părţi halatul, care oricum nu mai voia să stea adunat şi, plângând şi gemând se pare din nou, trase de-o parte răscroiala liberă a cămăşii – şi de acolo răsări micul ei sân drept, condamnat la tăiere.

Strălucea precum soarele, dac-ar fi pătruns acolo pe fereastră! Tot salonul începu să scânteieze, să ardă în vâlvătăi!

Iar când îi apăru în faţă sfârcul îmbujorat – mai mare decât îşi închipuise Diomka – ochii îi fură izbiţi de acel trandafiriu intens!

Asea îl aplecase foarte aproape de capul lui şi continua să-l ţină aşa.

— Sărută-l! Sărută-l! Îi cerea ea.

Şi trăgând în piept căldura sânului, dăruită lui, începu să împungă, ca un purceluş, recunoscător şi încântat, cu buze repezi, toată suprafaţa asta rotunjită şi grea, suspendată deasupra lui, care-şi păstra eterna formă şi nu s-ar fi putut nici desena, nici modela una mai lină şi mai frumoasă de-atât.

— Ai să ţii minte? Ai să-ţi aduci aminte c-a existat? Despre cum este acum? Lacrimile Asei îi picurau pe capul tuns.

Ea nu-l luă, nu-l îndepărtă, iar el se întorcea din nou la acea îmbujorare şi-o atingea moale cu buzele, aşa cum viitorul ei copil n-o va face niciodată cu acel sân. Nimeni nu intră şi ci sărută peste tot această minune de deasupra sa.

Astăzi – o minune, iar mâine – la coş.

Vorbă aspră, vorbă dulce

De cum se întoarse din delegaţie, Iura veni să-şi vadă tatăl şi stătu la el două ore încheiate. Pavel Nikolaevici îi spusese la telefon să-i aducă nişte ghete mai călduroase, pardesiul şi pălăria: se plictisise de salonul împuţit, cu cretinii de prin paturi, de discuţiile lor idioate şi de holul care nu era nici el mai breaz, aşa că, deşi era foarte slăbit, lui Pavel Nikolaevici i se făcuse dor de aer proaspăt.

Aşa şi făcură. Tumoarea fu uşurel învelită în fular. Pe aleile complexului medical, n-avea cine să-i întâlnească pe Rusanov şi, chiar dacă l-ar fi întâlnit, nu l-ar fi recunoscut în hainele acelea pestriţe, aşa că Pavel Nikolaevici se plimba fără să se simtă stingherit. Iura îl luă pe tatăl său la braţ şi Pavel Nikolaevici se sprijini de el cu toată greutatea. Era atât de neobişnuită senzaţia picioarelor mutate, mutate mereu pe asfaltul curat şi, mai ales, presimţirea pe care i-o stârnea, a întoarcerii neîntârziate – mai întâi la o-dihnă, în locuinţa multiubită, apoi şi la munca pasionantă. Pavel Nikolaevici nu era epuizat doar de tratament, dar şi de această inactivitate tâmpă din spital, din cauză că încetase să mai fie o rotiţă necesară în marele mecanism şi, iată, simţea cum îşi pierde puterea şi importanţa. Voia să se

întoarcă mai repede acolo unde era iubit şi unde lumea nu se putea lipsi de el.

În săptămâna asia, apucase şi să fie frig şi să plouă – dar, astăzi, timpul se încălzise din nou. În umbra clădirilor, mai era încă răcoare şi pământul era reavăn, dar soarele dogorea atât de tare, încât până şi pardesiul lui Pavel Nikolaevici devenise prea greu de dus în spinare, aşa că începu să-l descheie nasture după nasture.

Era o ocazie deosebit de prielnică pentru a avea o discuţie serioasă cu fiul: sâmbăta aceasta era considerată ultima zi a delegaţiei lui, aşa că nu trebuia să se grăbească la slujbă. Cât despre Pavel Nikolaevici, el nu se grăbea nici atât.

Iar situaţia fiului fusese neglijată, poate că devenise chiar periculoasă, inima lui de tată o simţea. Chiar şi acum, de când se întorsese, se vedea că n-are cugetul împăcat, îşi tot ferea privirea, nu-şi privea tatăl drept în ochi. În copilărie, Iura nu avusese asemenea apucături, îi apăruseră în anii studenţiei şi anume în relaţiile cu tatăl său. Această eschivă în faţa confruntării sau timiditate îl iritau pe Pavel Nikolaevici şi, câteodată, i se întâmplase chiar să strige: „Ia ţine capul sus!”

Totuşi, astăzi decisese să nu recurgă la un ton dur, să discute cu mai multă înţelegere. Îl rugă să-i povestească în ce fel îşi demonstrase Iura calităţile şi prin ce se evidenţiase, ca reprezentant al procuraturii republicane în acele orăşele îndepărtate.

Iura începu să povestească un caz, apoi altul, dar îşi ferea mereu privirea.

— Hai, spune, spune!

Se aşezară pentru mai multă vreme pe-o bancă uscată, la soare. Iura purta o scurtă de piele şi-o şapcă de lână călduroasă (era imposibil să-l faci să poarte o pălărie de fetru), înfăţişarea nu-i era lipsită nici de seriozitate, nici de bărbăţie, dar o vagă slăbiciune interioară strica totul.

— Pe urmă, am mai avut un caz cu un şofer…, spuse Iura, privind în pământ.

— Ce-a mai fost şi cu şoferul?

— Avea o cursă, iarna, transporta produsele unei cooperative de consum. Avea de făcut şaptezeci de kilometri şi, la mijlocul traseului, l-a prins viscolul. Totul era acoperit de zăpadă, roţile se împotmoliseră, era ger, în preajmă – nimeni. Viscolul a durat mai mult de o zi şi o noapte. Şi iată că n-a rezistat în cabină, a părăsit maşina, aşa cum era, cu produse cu tot, şi s-a dus să caute un loc unde să înnopteze. Dimineaţa, viscolul s~a domolit, el s-a întors cu un tractor, numai că lipsea o ladă de macaroane.

— Dar delegatul?

— Şoferul făcea şi pe delegatul, aşa se nimerise, era singur.

— Ce debandadă.

— Bineînţeles.

— De-aia şi-a permis să profite şi el.

— Tată, prea l-ar fi costat scump lada aia. Iura îşi ridică totuşi ochii. Pe faţă îi apăruse o expresie de încăpăţânare care nu promitea nimic bun. Pentru lada aia s-a ales cu cinci ani. Iar acolo erau şi lăzi cu vodkă – şi au rămas neatinse.

— Iura, eşti mult prea credul şi prea naiv. Cine mai putea s-o ia, pe viscolul ăla?

— Păi, putea să treacă oricine călare, sau – mai ştiu eu? Până dimineaţa, nu mai rămăseseră nici un fel de urme.

— Şi chiar dacă n-a luat-o el – şi-a părăsit totuşi postul! Cum să laşi baltă averea statului şi să pleci?!

Cazul era indiscutabil, condamnarea – de o corectitudine desăvârşită, ba, chiar i se dăduse un termen prea mic!

— Şi Pavel Nikolaevici era iritat de faptul că pentru fiul lui acest lucru nu era clar şi mai era nevoie să ducă muncă de lămurire. În general, era moale, dar când era vorba să demonstreze o prostie, devenea încăpăţânat ca un măgar.

— Tată, imaginează-ţi: e viscol, minus zece grade, cum era să-nnopteze în cabină? Asta însemna moarte curată.

— Şi, ce dacă? Dar santinelele?

— O santinelă este înlocuită după două ore.

— Şi dacă nu-i înlocuită? Dar pe front? Pe orice timp, oamenii rămân neclintiţi şi mor, dar postul nu şi-l părăsesc! Pavel Nikolaevici indicase chiar cu degetul locul acela, unde se stă şi se rămâne neclintit. Gândeşte-te şi tu ce spui! Dacă-l ierţi pe ăsta – toţi şoferii se vor apuca să-şi părăsească maşinile, toţi vor începe să-şi părăsească postul – ce mai, tot statul va fi jefuit, chiar nu-ţi dai seama?

Nu, Iura nu-şi dădea seama! Se vedea după tăcerea lui că nu-şi dădea seama.

— Bine, hai să trecem peste asta, e părerea ta de băieţandru, tinereţea ta-i de vină, puteai, eventual, să i-o-şi spui cuiva, dar sper că n-ai exprimat-o şi-n mod formal?

Fiul îşi mişcă buzele crăpate, da, şi le mişcă.

— Eu… Am scris un protest. Am contestat validitatea condamnării.

— Ai contestat-o?! Şi cazul va fi rejudecat? Vai-vai-vai! Vai-vai-vai! Îşi acoperi jumătate din faţă Pavel Nikolaevici. Nu degeaba se temuse! Iurka ducea de râpă şi munca, îşi ducea de râpă şi propria situaţie şi arunca o umbră şi asupra tatălui. Lui Pavel Nikolaevici i se făcu rău, din pricina acestei mânii paterne neputincioase când, oricât ai vrea, nu-i poţi transmite nici mintea, nici priceperea ta unui nătăfleţ.

Se ridică, iar în urma lui se ridică şi Iura. Porniră, şi Iura vru să-l susţină din nou de braţ pe tatăl său, dar lui Pavel Nikolaevici nu-i ajungeau nici ambele braţe pentru a băga cu ghiotura în fiul său explicaţiile greşelii săvârşite.

Mai întâi, i-a vorbit de lege, de legalitate, de neclintirea preceptelor, pe care n-ai voie să le mânuieşti cu superficialitate, mai ales dacă ai de gând să lucrezi la procuratură. Făcea însă pe loc precizarea că orice adevăr este concret şi, de aceea, chiar dacă legea rămâne lege, mai trebuie înţeles şi momentul concret, luate în considerare şi împrejurările, cerinţele momentului. Şi mai încerca să-i deschidă ochii asupra inter-relaţiei organice dintre toate instanţele şi ramurile aparatului de stat, din cauza căreia,

până şi într-un fund de provincie, dacă soseşti ca procuror republican, nu trebuie să-ţi ţii nasul pe sus, din contră – trebuie să ţii cont, cu tact, de condiţiile locale şi să nu contrazici cu tot dinadinsul activitatea lucrătorilor locali, care cunosc mai bine decât tine împrejurările şi cerinţele; şi dacă şoferului i s-au dat cinci ani, înseamnă că-n raionul respectiv aşa trebuia făcut.

Astfel, intrară în umbrele pavilioanelor şi ieşiră din ele, parcurseră alei drepte şi strâmbe, merscră apoi şi de-a lungul râului, iar Iura asculta, tot asculta, dar de spus nu spuse decât atât:

— N-ai obosit, tată? Nu ne aşezăm şi noi un pic?

Pavel Nikolaevici obosise, bineînţeles, şi se încinsese de căldură în pardesiu, aşa că se aşezară din nou pe-o băncuţă ascunsă între tufişurile dese – dar dese nu erau decât crenguţele, totul mai era încă, deocamdată, străveziu, fiindcă abia se-arătaseră urechiuşele răsucite ale frunzelor ieşind din muguri. Soarele încălzea bine. Pavel Nikolaevici nu-şi pusese ochelarii în timpul plimbării, i se odihnise faţa, i se odihniseră şi ochii. Închisese strâns pleoapele şi stătea astfel la soare. Jos, în prăpastie, se auzea, ca la munte, râul. Pavel Nikolaevici îl asculta, se încălzea şi se gândea: cât de plăcut este totuşi să te întorci la viaţă, să ştii cu siguranţă că, iată, curând totul va înverzi – iar tu vei trăi şi primăvara viitoare la fel.

Trebuia însă să se lămurească definitiv ce-i cu Iura. Să se stăpânească şi să nu se supere, pentru a nu-l speria cumva.

Şi, după ce se odihni, tatăl îl rugă să continue, povestindu-i şi alte ca-zuri.

Iura, cât era el de încet în reacţii, înţelegea perfect pentru ce anume avea să-l laude şi pentru ce să-l certe tatăl lui.

Aşa că povesti de data asta un caz cu care Pavel Nikolaevici nu putea să nu fie de acord. Dar ochii şi-i ferea în continuare şi tatăl simţi că mai trebuie să fie la mijloc un caz.

— Să-mi povesteşti totul, auzi, totul să-mi spui! Eu nu pot altceva de-cât să-ţi dau un sfat înţelept. Doar îţi doresc binele. Vreau să nu greşeşti.

Iura trase aer în piept şi povesti următoarea întâmplare.

Pe parcursul inspecţiei pe care-o efectua, a fost nevoit să cerceteze multe registre judiciare şi documente vechi, unele chiar şi de cinci ani. La un moment dat, el începu să observe că în multe locuri unde-ar fi trebuit să fie timbre fiscale – de-o rublă sau de trei, acestea lipseau. Mai bine zis, rămăseseră urme care arătau că ele existaseră, dar fuseseră scoase de acolo. Ce se-ntâmplase cu ele? Iura începu să se gândească, să scotocească – şi găsi pe documentele noi timbre cam uzate, unele rupte chiar. Şi-şi dădu seama că una dintre cele două fete care aveau acces la arhivă – Katia sau Nina, lipea timbre vechi, încasând însă de la clienţi banii pentru timbre noi.

— Ei, ca să vezi! Izbucni Pavel Nikolaevici şi-şi desfăcu braţele uluit. Câte portiţe există! Câte căi prin care este jefuit statul! Auzi la ce-i poate duce mintea!

Însă Iura îşi continuase cercetările în secret, fără să spună un cuvânt. Hotărâse să le ducă la bun sfârşit, să afle care dintre cele două era infractoarea şi, pentru a salva aparenţele, se gândise s-o curteze mai întâi pe Katia, apoi pe Nina. Le duse pe fiecare în parte la film şi le vizită pe-amândouă acasă: la care-ar fi găsit o ambianţă mai îmbelşugată, covoare – aceea trebuia să fie hoaţa.

— Bine gândit! Bătu din palme Pavel Nikolaevici şi începu să zâmbească. Foarte inteligent! Cum ar veni, te şi distrai, iar între timp îţi făceai şi treaba. Bravo.

Iura descoperi însă că şi una şi cealaltă, prima cu părinţii, iar cea de-a doua cu o surioară, trăiau foarle modest: nu doar covoarele lipseau, dar, spre uimirea lui Iura, şi multe altele din lucrurile fără de care nu-şi imaginase că se poate trăi. Se gândi ce-i de făcut şi, până la urmă, se duse să povestească totul judecătorului, rugându-l însă să nu pornească o anchetă, ci să atragă pur şi simplu atenţia

fetelor. Judecătorul îi mulţumi foarte mult lui Iura că preferase să rezolve afacerea în cerc închis: dacă aceasta ar fi fost dată publicităţii, faptul l-ar fi atins şi pe el. O chemară împreună mai întâi pe prima fată, apoi pe-a doua şi le prelucrară vreme de câteva ceasuri. Amândouă îşi recunoscură vina. Cu alte cuvinte, fiecare scotea în jur de o sută de rublişoare pe lună din treaba asta.

— Ar fi trebuit să faci formele, of, trebuiau făcute formele! Pavel Nikolaevici regreta atât de tare situaţia, de parcă el ar fi ratat cazul. Sigur, judecătorul nu trebuia pus în dificultate, asta aşa-i, în sensul acesta Iura procedase cu tact. Ar fi trebuit însă ca ele să compenseze măcar totul!

Spre sfârşit, Iura vorbea deja cu o mare lene. Nici el nu înţelegea sensul acestei întâmplări. Când se dusese la judecător şi-i propusese să nu deschidă un caz, ştia şi simţea că procedează cu generozitate, era mândru în sinea lui de hotărârea pe care-o luase. Îşi imagina bucuria ce le va cuprinde pe fete după aceste dezvăluiri dificile, când îşi vor aştepta pedeapsa şi, deodată, vor afla c-au fost iertate. Aşa că le făcuse reproşuri, cot la cot cu judecătorul, explicându-le ce ruşine, ce josnicie săvârşiseră şi, pătruns el însuşi de propriul său glas, le dăduse exemple din practica vieţii sale de douăzeci şi trei de ani, cazuri de oameni cinstiţi care-ar fi avut toate condiţiile să fure, dar nu furau. Iura le biciuia pe fete cu cuvinte aspre, ştiind că mai târziu iertarea le va da acestor cuvinte o altă coloratură.

Dar, iată că fură iertate şi plecară. Totuşi, în zilele următoare, nu-l întâmpinară câtuşi de puţin cu zâmbete luminoase pe Iura şi nu doar că nu veniseră să-i mulţumească pentru gestul lui nobil, dar încercau chiar să-l evite. Acest lucru îl uluise, nu-l putea înţelege! Să crezi că nu înţelegeau de ce fel de soartă scăpaseră – păi, lucrând la tribunal, o ştiau prea bine. N-a rezistat şi, apropiindu-se de Nina, o întrebă dacă-i bucuroasă. Iar Nina îi răspunse: „De ce să mă bucur? Acum, trebuie să-mi schimb slujba. Din salariul ăsta, n-am cum să trăiesc.” Iar pe Katia, care avea o

înfăţişare mai plăcută, o mai invită o dată la cinema. Dar Katia îi răspunse: „Nu, eu mă plimb numai pe cinstitelea, aşa nu mă pricep!”

Cu această nelămurire se întorsese din delegaţie şi se mai gândea şi-acum la ea. Lipsa de recunoştinţă a fetelor îl rănise foarte tare. El ştia că viaţa e mai complicată decât o vede tatăl lui, om dintr-o bucată, dar iată că se dovedea a fi încă şi mai complicată de-atât. Ce-ar fi trebuit să facă Iura – să nu le cruţe? Sau să nu spună nimic, să nu bage în seamă timbrele acelea mutate dintr-un loc într-altul? Dar, atunci, ce rost mai avea toată munca lui?

Tatăl nu-i mai punea întrebări şi Iura tăcea cu plăcere.

Din această nouă istorioară de care se alesese praful din cauza nepriceperii, tatăl trase definitiv concluzia că, dacă un om n-are, încă din copilărie, şira spinării, n-o să mai aibă vreodată. E greu să te superi pe propriul tău fiu, dar îi părea tare rău de el.

Se pare că zăboviseră cam prea mult, pe Pavel Nikolaevici îl luase cu frig la picioare şi avea deja chef să se culce. Se lăsă pupat, îi dădu drumul lui Iura să plece şi-o luă către salon.

În salon, se încinsese o discuţie aprinsă. E adevărat că oratorul principal era lipsit de glas: vorbea acel docent în filosofie cu ţinută de ministru, care, la un moment dat, îi tot vizitase în salon, apoi trecuse printr-o operaţie a gâtului şi fusese mutat, zilele trecute, de la secţia de chirurgie la cea de radiologie de la etajul unu. În gât, pe locul cel mai vizibil, în faţă, avea introdusă o chestie de metal, ceva asemănător cu veriga de la cravata de pionieri. Acest docent era un om civilizat şi plăcut, şi Pavel Nikolaevici făcea tot posibilul să nu-l jignească, să nu-i arate cum îl trec fiorii la vederea inelului din gât.

Pentru a vorbi cu o voce abia auzită, filosoful îl acoperea acum, de fiecare dată, cu degetul. Îi plăcea însă să vorbească, era obişnuit s-o facă şi, după operaţie, se folosea de această capacitate redobândită.

Acum, stătea în picioare în mijlocul salonului şi povestea cu voce surdă, dar mai tare totuşi decât în şoaptă:

— Dar ce n-are! Într-o cameră a aranjat cu toată convingerea un salon din lemn alb, aurit, cu speteze, scaune şi mânecare dintr-o catifea de un vişiniu stins, patru fotolii şi o sofa. De unde le-o fi luat, de la Luvru? Râdea cu poftă filosoful. Şi, chiar în aceeaşi cameră, are o altă garnitură, netapiţată, cu speteze înalte şi negre. Un pian cu coadă, vienez. O masă cu intarsii de fildeş, din Weimar, de pe vremea lui Goethe, numai că insul o acoperă cu un covor azuriu cu auriu, atârnând până la pământ. Pe cealaltă masă, are o statuie de bronz, o adolescentă goală, aplecată, cu un cerc împodobit cu lampioane în mână, numai că astea nu se-aprind. Statuia e prea mare pentru cameră, ajunge aproape până-n tavan, e limpede c-a fost făcută pentru a sta într-un parc… Are toate soiurile de ceasuri, de perete, de masă, un perete întreg, numai că mai niciunul nu merge. Un vas enorm, de muzeu, iar în el o portocală. În numai două camere, au cinci oglinzi, cu ramă de stejar, sculptată, şi consolă de marmură… Ce să mai spun de tablouri – marine, peisaje montane, străzi italiene… Filosoful râdea.

— Păi, de unde a luat toate chestiile astea? Se minună Sibgatov, stând, ca întotdeauna, cu mâinile în şold.

— O parte-i captură de război, o parte – dintr-o consignaţie. S-a împrietenit cu o vânzătoare, întâi a chemat-o să-i evalueze lucrurile, şi dup-aia s-a însurat cu ea… Pe urmă, împreună, şi-au făcut rost numai de lucruri de mâna-ntâi.

— Da' unde lucrează? Întrebă Ahmadjan.

— Nicăieri. S-a pensionat la patruzeci şi doi de ani. Deştept! Ai putea să crapi lemne pe căpăţâna lui! Mai ţine pe lângă el şi o fată vitregă, o nepoată. De vorbit, le vorbeşte cam aşa: „Eu comand aici! Eu sunt stăpânul! Casa asta eu am făcut-o”. Îşi bagă mâna sub reverul mantalei şi se plimbă ca un feldmareşal. În buletin, îl cheamă Emilian, numai că pretinde să i se spună Saşik. Aţi crede că-i fericit?

Aiurea, câtuşi de puţin: îl roade faptul că, la Kislovodsk, fostul lui comandant de armată are o casă cu zece camere, fochist şi două automobile, iar el, Saşik, toate chestiile astea n-a reuşit să le obţină.

Izbucniră cu toţii în râs.

Lui Pavel Nikolaevici, această poveste i se păru şi lipsită de haz, şi nelalocul ei.

Nici Şulubin nu râdea. Se uita la toţi de parcă ei l-ar fi împiedicat să doarmă.

— Cazul o fi el caraghios, spuse Kostoglotov, din poziţia lui ghemuită, dar când…

— Dar când, bolnavii din salon îşi amintiră că zilele trecute fusese un articol în ziarul regional, când unul şi-a făcut vilă din banii întreprinderii şi a fost dat în gât? Ei, şi? Şi-a recunoscut greşeala, a predat casa unei instituţii pentru copii şi n-a primit decât o mustrare, nici măcar judecat n-a fost.

— Tovarăşi! Explică Rusanov. Dacă s-a căit şi şi-a conştientizat crima, iar apoi a mai şi donat casa unui orfelinat – de ce era neapărat nevoie de măsuri extreme?

— Cazul o fi el caraghios, insistă Kostoglotov, dar cum explicaţi dumneavoastră toate acestea din punct de vedere filosofic?

Docentul îşi întinse un braţ, pe celălalt îl ţinea la gât:

— Rămăşiţe ale concepţiei burgheze.

— Şi de ce, mă rog – burgheze? Mârâi Kostoglotov.

— Păi, care alta? Se puse în gardă şi Vadim. Tocmai astăzi, când avea şi el chef de citit, începuse harţa asta la care participa tot salonul.

Kostoglotov se ridică un pic din poziţia sa ghemuită şi se trase mai sus pe pernă ca să-l vadă mai bine pe Vadim şi pe toţi ceilalţi.

— Păi, aia de-o au oamenii – lăcomia omenească – na concepţia burgheză. Au existat oameni lacomi şi înainte de burghezie, şi vor exista şi după burghezie.

Rusanov încă nu se culcase. Îi spuse de sus în jos, moralizator, lui Kostoglotov:

— În asemenea cazuri, dacă sapi un pic, imediat dai de o origine socială burgheză.

Kostoglotov dădu din cap de parcă ar fi scuipat:

— Toate astea-s tâmpenii, cu originea socială!

— Cum adică – tâmpenii?! Pavel Nikolaevici se apucase de şold, simţise o înţepătură acolo. La aşa o ieşire neobrăzată nici de la Roadeoase nu se aştepta.

— Cum adică – tâmpenii? Îşi ridică, nedumerit, sprâncenele negre Vadim.

— Păi, uite cum, cârâi Kostoglotov şi se mai trase un pic în sus – acum stătea aproape aşezat. V-au împuiat capul.

— Cum adică – împuiat? Sunteţi gata să răspundeţi pentru ce spuneţi? Exclamă strident Rusanov, din nişte resurse nebănuite de energie.

— Cui adică – vouă? Vadim îşi îndreptase spinarea, dar continua să stea cu cartea pe picior. Nu suntem roboţi. Noi nu acceptăm nici o idee de-a gata.

— Care – voi? Rânji Kostoglotov. O şuviţă lăţoasă îi atârna peste faţă.

— Noi! Generaţia noastră.

— Şi atunci de ce aţi acceptat ideea de origine socială? Doar ăsta nu-i marxism – e rasism.

— Cum adică?! Aproape urlă Rusanov.

— Uite-aşa! Îi răspunse urlând Kostoglotov.

— Ia, staţi! Ia, staţi! Rusanov ajunsese aproape să se clatine pe picioare şi acum chema pe toată lumea, îi chema pe toţi cei din salon să vină la el. Vreau să fiţi martori! Vreau să fiţi martori! Este o diversiune ideologică!

Kostoglotov îşi coborî vioi picioarele din pat şi-i arătă lui Rusanov, cu ajutorul celor două coate ale sale, unul dintre gesturile cele mai indecente, însoţindu-l, în plus, de o înjurătură ordinară, prezentă pe toate gardurile:

—. Cu dumneavoastră cu tot… Care diversiune ideologică! S-au obişnuit… Mama lor, că dacă omu' nu-i de-acord cu ei –

aia-i diversiune ideologică!

Ars, jignit de această neruşinare banditească, de gestul obscen şi de înjurături, Rusanov se sufoca şi-şi îndrepta mereu ochelarii care-i alunecau. Iar Kostoglotov urla cât să-l audă întreg salonul, ba chiar şi cei din coridor (încât Zoia îşi băgă chiar capul pe uşă):

— Ce tot descântaţi ca un vraci – „origine socială, origine socială”? Ştiţi vorba aia din anii douăzeci – arătaţi-vă bătăturile din palme? De ce aveţi dumneavoastră mâinile atât de albe şi de moi?

— Eu am muncit, am muncit! Exclamă Rusanov, dar abia îl desluşea pe agresor, fiindcă nu reuşea să-şi aşeze ochelarii.

— Vă cre-ed! Lălăi pe un ton scârbos Kostoglotov. Vă cred! Vi s-o fi întâmplat chiar şi să ridicaţi câte o buturugă în vreo sâmbătă de muncă patriotică, numai că v-aţi nimerit întotdeauna la mijloc! Iar eu poate că sunt fiu de negustor de clasa a treia, dar m-am canonit toată viaţa, poftim, uitaţi-vă la bătăturile mele – şi se numeşte că sunt burjui? Ce, eritrocitele, leucocitele pe care le am eu de la tata sunt altfel? De-aia spun că viziunea dumneavoastră nu-i de clasă, ci de rasă. Sunteţi rasist!

Jignit pe nedrept, Rusanov ţipa, din când în când, cu voce subţire, Vadim vorbea repede şi indignat, fără să se ridice însă, iar filosoful îşi clătina cu reproş capul mare şi impozant, cu părul îngrijit dat pe spate, vocea sa bolnavă n-avea însă nici o şansă să se facă auzită.

Aşa că se apropie la doi paşi de Kostoglotov şi, până când acela trase aer în piept, apucă să-i şoptească:

— Dar expresia „proletar din ţâţă-n fiu” o cunoaşteţi?

— Din partea mea, poate să aibă şi zece străbunici proletari, dacă nu lucrează – nu-i proletar! Urla acum, scăpat din hăţuri, Kostoglotov. Nu-i decât un hrăpăreţ, asta e, nu proletar! Altă grijă n-are, decât să-şi facă rost de pensie de merit, las' c-am auzit eu! Şi, văzând că Rusanov a rămas cu gura căscată, continuă să-i servească lovitură după lovitură: De fapt, voi, nu patria v-o iubiţi, ci pensia! Şi

să vină cât mai devreme, aşa, pe la patruzeci şi cinci de ani! Pe când eu, iată, am fost rănit lângă Voronej şi ciuciu – m-am ales cu vax albina plus nişte cizme peticite – dar patria tot mi-o iubesc! Uite, eu n-o să iau nici un ban pe concediu de boală în aceste două luni, dar patria tot mi-o iubesc!

Îşi flutura braţele lungi, aproape atingându-l pe Rusanov.

Se enervase brusc şi intrase în fierberea acestei discuţii, cum intrase de zeci de ori în clocotul discuţiilor din închisoare, de unde-i şi veneau acum, pe negândite, fraze şi argumente auzite pe vremuri de la oameni ce nu mai erau, poate, în viaţă. În fierbinţeala ce-l cuprinsese, imaginaţia i-o luase chiar razna şi această cameră închisă, plină de paturi şi oameni, îi apăruse ca o celulă – de aceea înjura cu atâta uşurinţă, fiind gata să se ia, dacă ar fi cazul, şi la bătaie.

Simţind acest lucru – că Kostoglotov poate, la o adică, să-i dea şi una peste bot – ce avea el de pierdut!

— Sub presiunea mâniei lui, Rusanov se pleoşti şi tăcu. Dar ochii îi ardeau de ură.

— Pe când eu n-am nevoie de pensie! Continuă să strige, fără să-i pese, Kostoglotov. Uite, eu n-am para chioară – şi sunt mândru de asta! Şi nici nu vreau să am! Şi nu vreau să am un salariu mare – eu îl dispreţuiesc!

— Ş-ş! Ş-ş! Îl opri filosoful. Socialismul prevede un sistem de retribuire diferenţiat.

— Mai duceţi-vă dracului cu sistemele voastre diferenţiate! Se înfurie Kostoglotov. Ce vreţi să spuneţi, că, pe drumul spre comunism, privilegiile unora trebuie să crească, da? Adică, pentru a deveni egali, trebuie să devenim mai întâi inegali, da? Asta-i dialectică, da?

El ţipa, dar ţipătul îi rezona dureros în partea de sus a stomacului şi acest lucru îi tăie glasul.

Vadim încercase de câteva ori să se amestece, dar Kostoglotov scotea şi zvârlea, nu se ştie de unde, atât de repede, ca pe nişte cărţi de joc, noi şi noi argumente, încât nici Vadim nu apuca să ţină pasul cu el.

— Oleg! Încerca el să-l oprească. Oleg! Cel mai uşor e să critici o societate care abia se clădeşte. Dar nu trebuie să uităm că nu are decât patruzeci de ani, ba nici chiar atâta n-are.

— Păi, nici eu n-am mai mult! Reacţionă cu rapiditate Kostoglotov. Şi nici nu voi avea mai mult! Şi atunci ce propui – să tac toată viaţa?

Oprindu-l cu mâna, cerând cruţare pentru gâtul său bolnav, filosoful şoptea fraze edificatoare despre contribuţia diferenţiată la valoarea produsului a celui care spală pe jos în clinica şi a şefului direcţiei sanitare.

Kostoglotov era gata să-i trântească şi la asta ceva neobrăzat, dar atunci începu să se târască spre ei, din colţul său îndepărtat, Şulubin, de care toată lumea uitase. Mutându-şi greoi picioarele, venea spre ei încet, cu înfăţişarea sa neîngrijită, cu halatul descheiat, trezit parcă brusc în miezul nopţii.

Toţi îl văzură – şi se mirară. Iar el se postă în dreptul filosofului, ridică un deget şi-l întrebă, în liniştea care se lăsase:

— Dar dumneavoastră mai ţineţi minte ce promiteau „Tezele din aprilie”? Şeful direcţiei sanitare pe regiune n-ar trebui să primească mai mult decât Nellka asta.

Şi-o porni, şchiopătând, spre colţul său.

— A-ha! A-ha! Se bucură Kostoglotov de sprijinul neaşteptat – cum îl scosese din încurcătură bătrânul!

Rusanov se aşeză şi se întoarse cu spatele: nu se mai putea uita la Kostoglotov. Iar pe huhurezul acela nesuferit din colţ nu degeabal antipatizase Pavel Nikolaevici, chiar de la început: uite că nu găsise nimic mai inteligent de spus decât să pună semnul egalităţii între şeful direcţiei sanitare pe regiune şi femeia de serviciu care spală podelele!

Toţi se risipiră dintr-o dată şi Kostoglotov nu mai vedea pe nimeni cu care să fi putut continua discuţia.

Atunci Vadim, care tot nu se sculase din pat, îi făcu semn cu degetul să se ducă la el, îl invită să se aşeze pe pat şi

începu să-l lămurească pe un ton scăzut:
— Aveţi criterii greşite, Oleg. Şi iată care-i greşeala pe care o faceţi: dumneavoastră luaţi drept termen de comparaţie idealul viitorului, dar ia să comparaţi cu bubele şi puroiul de care a fost plină toată istoria Rusiei până în anul şaptesprezece.
— Eu n-am trăit pe-atunci, nu ştiu, căscă Kostoglotov.
— Păi, nu-i nevoie să fi trăit, e uşor de aflat. Citeşte-l pe Saltâkov-Scedrin, nici nu mai e nevoie de alte documente.
Kostoglotov mai căscă o dată, interzicându-şi să-l contrazică. Tot umflându-şi plămânii, îşi solicitase foarte tare stomacul sau poale tumoarea, iar asta însemna că n-avea voie să vorbească tare.
— Dumneavoastră n-aţi făcut armata, Vadim?
— Nu, de ce?
— Asta cum s-a întâmplat?
— La institut, am avut bursă de merit, cu scutire de armată.
— Aha-a-a-a… Eu am făcut şapte ani. Ca sergent. Armata noastră se numea pe atunci Armata Muncitorilor şi Ţăranilor. Comandantul de grupă primea douăzeci de ruble, iar comandantul companiei – şase sute, ai înţeles? Iar, pe front, ofiţerii primeau raţie suplimentară – biscuiţi, unt, conserve şi se ascundeau de noi când le mâncau, ai înţeles? Fiindcă le era ruşine. Iar noi construiam adăposturile lor blindate, înainte să ni le facem pe ale noastre. Eu, fiind sergent, repet.
Vadim se încruntă.
— Şi ce vreţi să spuneţi cu asta?
— Păi, vreau şi eu să înţeleg cine are conştiinţă burgheză în toată povestea asta? Cine?
Oleg spusese deja oricum mult prea multe în ziua aceea, adunate la un loc ar fi făcut cam cât un articol de cod penal, dar avea acum sentimentul de amară uşurare că nu prea avea ce pierde.

Căscă din nou zgomotos şi se duse spre patul său. Apoi, mai căscă o dată. Şi încă o dată.

De oboseală oare? Sau de boală? Sau fiindcă toate aceste discuţii, certuri, îhcăpăţânări şi ochi plini de ură îi apărură deodată, ca un oftat de mlaştină, nesemnificative în comparaţie cu boala lor, cu starea lor de oameni aflaţi pe buza morţii?

Ar fi vrut să-şi îndrepte gândul către cu totul altceva. Pur. Etern.

Dar unde era de găsit aşa ceva – Oleg nu ştia.

În dimineaţa aceea, primise o scrisoare de la Kadmini.

Doctorul Nikolai Ivanâci îi scria, printre altele, de unde vine expresia – „vorba dulce osul frânge”. Existase, în Rusia veacului XV (Nikolai Ivanovici ştia tot soiul de lucruri din vechime), o carte numită „Palia Lămuritoare”, un manuscris se pare, iar acolo se afla pilda lui Kitovras. Kitovras locuia într-un deşert îndepărtat şi nu ştia să umble decât drept. Regele Solomon îl chemă pe Kitovras la el, îl puse, printr-o înşelătorie, în lanţ şi-l puse să taie piatră. Însă Kitovras nu mergea decât pe drumul său drept şi când era dus prin Ierusalim, casele trebuiau dărâmate în faţa lui ca să-i elibereze calea. Odată, îi căzu în cale căsuţa unei văduve. Văduva se puse pe plâns, începu să-l implore pe Kitovras să nu strice căsuţa ei amărâtă – şi iată că-l îmbună. Kitovras se răsuci, se căzni – şi-şi rupse o coastă. Dar casa a rămas întreagă. Atunci, el a spus: „vorba dulce osul frânge”.

Şi iată că Oleg stătea acum să cugete: Kitovras ăla, şi copiştii din secolul cincisprezece – cât de oameni erau, pe lângă noi care, faţă de ei, nu suntem decât lupi.

Cine s-ar lăsa, în ziua de azi, înduplecat de un cuvânt blând, să i se rupă o coastă?

Dar cu altceva începea scrisoarea Kadminilor, Oleg o dibui pe noptieră. Iată ce-i scriau:

„Dragă Oleg!

Ni s-a întâmplat o mare nenorocire.

A fost ucis Juk.

Sfatul comunal a angajat doi vânători să umble prin sat şi să omoare câinii. Mergeau pe stradă şi trăgeau. Pe Tobik l-am ascuns, dar Juk s-a smuls şi-a început să latre la ei. Tu ştii că se temea până şi de obiectivul aparatului de fotografiat, ca să vezi ce premoniţie a avut! L-au nimerit în ochi, a căzut pe marginea arâkului, cu capul atârnându-i înăuntru. Când ne-am apropiat de el – încă mai zvâcnea. Un corp atât de mare, zvâcnind – cumplită privelişte.

Şi, ştiţi, parcă s-a golit casa. Pe urmă, mai e şi sentimentul vinei faţă de Juk: nu ne-am priceput să-l oprim, să-l ascundem.…

L-am înmormântat în colţul grădinii, lângă chioşc.”

Oleg stătea culcat şi şi-l imagina pe Juk. Dar nu ucis, nu cu ochiul sângerând, nu cu capul atârnându-i în arâk – ci cu cele două labe şi imensul cap bun şi blând, cu urechi mari, care acoperea toată fereastra magherniţei lui Oleg, când sosea şi-l ruga să deschidă.

Bătrânul doctor

În cei şaptezeci şi cinci de ani ai vieţii sale şi într-o jumătate de secol de practică medicală, doctorul Orescenkov nu-şi ridicase palat de piatră, dar o căsuţă de lemn fără etaj, cu o mică grădină, tot îşi luase, asta încă în anii douăzeci. Şi de-atunci trăia acolo. Casa se afla pe o străduţă liniştită, care nu avea doar o alee largă, dar şi trotuare destul de late ce îndepărtau casa cam la vreo cincisprezece metri de stradă. Pe trotuare, creşteau copaci cu trunchiuri groase, sădiţi încă în secolul trecut, ale căror vârfuri se uneau, pe timp de vară, într-un acoperiş verde compact, iar jos, lângă fiecare, pământul era curăţat, iar tulpina înconjurată cu un grilaj de fier. Pe timp de arşiţă, oamenii se plimbau aici, fără să simtă dogoarea soarelui, mai ales că, pe marginea trotuarelor, în mici şănţuleţe îmbrăcate în ţiglă, curgea apă răcoroasă de arâk. Această

stradă semicirculară cuprindea cea mai frumoasă, cea mai solidă parte a oraşului şi era podoaba cea mai de preţ a cartierului. (De altfel, în consiliul orăşenesc se ridicaseră glasuri care spuneau că prea se lăbărţează aceste case fără etaj, nelipite unele de altele, că, din această cauză, serviciile publice devin prea costisitoare şi c-ar fi timpul să fie demolate pentru a se clădi în locul lor blocuri cu patru etaje.)

Autobuzul nu avea staţie în apropierea casei lui Orescenkov şi Liudmila Afanasievna era nevoită s-o ia pe jos.

Era o seară foarte călduroasă, uscată, încă nu se întunecase, se mai vedea cum copacii aflaţi la vremea primei lor înfloriri se pregăteau de noapte, iar plopii înalţi şi subţiri ca nişte lumânări încă n-aveau nici urmă de verdeaţă. Însă Donţova se uita în pământ şi nu în sus. Această primăvară i se părea lipsită de veselie şi convenţională; nu se ştie ce va fi cu Liudmila Afanasievna până când toţi aceşti copaci îşi vor desface frunzele, până li se vor îngălbeni şi le vor pierde. De altfel, şi până atunci fusese, întotdeauna, atât de ocupată, încât nu prea i se întâmplase să se oprească, să-şi înalţe faţa spre cer şi să rămână astfel, pironită locului.

La căsuţa lui Orescenkov, portiţa spre grădină şi uşa de la intrare, cu clanţă de aramă cu model în relief, ca pe vremuri, se aflau alături. La asemenea case, uşile, trecute de vârsta tinereţii, sunt, de obicei, blocate şi trebuie să intri prin portiţă.

Dar aici cele două trepte de piatră care duceau la uşă nu erau năpădite de iarbă şi de muşchi, iar plăcuţa de aramă gravată cu un scris caligrafic înclinat: „Doctorul D. T. Orescenkov” mai era şi acum lustruită. Şi nici ceşcuţa soneriei electrice nu se învechise.

Liudmila Afanasievna sună. Se auziră paşi şi uşa fu deschisă chiar de Orescenkov, îmbrăcat într-un costum

cafeniu purtat, de calitate cândva, cu gulerul cămăşii descheiat.

— A-a, Liudocika, doctorul nu-şi ridică decât puţintel colţurile buzelor, dar asta însemna la el un zâmbet cât se poate de larg. Vă aşteptam, intraţi, mă bucur. Mă bucur, deşi nu sunt bucuros. Dacă vă era bine, n-aţi fi venit în vizită la bătrân.

Îl sunase pentru a-i cere permisiunea să treacă pe la el. Ar fi putut să-i spună tot ce dorea la telefon, dar ar fi fost nepoliticos. Acum îl asigura, vinovată, că l-ar fi vizitat şi fără să se fi-ntâmplat ceva rău, iar el n-o lăsă să-şi scoată singură pardesiul.

— Permiteţi-mi, încă nu sunt o ruină!

Agăţă pardesiul în vârful unui cuier înalt, şlefuit, închis la culoare, primitor cu vizitatorii, şi-o conduse păşind amândoi pe duşumelele de lemn îngrijit vopsite. Ocoliră, mergând pe coridor, camera cea mai bună şi mai luminoasă a casei, în care se afla pianul cu pupitrul ridicat, arătând vesel datorită partiturilor deschise, şi unde locuia nepoata cea mai mare a lui Orescenkov; traversară sufrageria, ale cărei ferestre, acoperite de vrejurile acum uscate ale viţei de vie, dădeau în curte, şi-n care se afla o combină muzicală mare şi scumpă, şi ajunseră astfel la cabinet, ai cărui pereţi erau acoperiţi, de jur-împrejur, cu rafturi de cărţi, alături de un birou greoi de altădată, cu un divan vechi şi nişte fotolii confortabile.

— Ia staţi, Dormidont Tihonovici, Donţova îşi plimbă ochii îngustaţi de-a lungul pereţilor. Mi se pare că aveţi şi mai multe cărţi.

— Ba nu, clătină Orescenkov uşurel din capul său mare, turnat parcă. Deşi, ce-i drept, am mai cumpărat recent vreo douăzeci de bucăţi, şi ştiţi de la cine? Privirea i se mai înveselise. De la Aznaceev. A ieşit la pensie, cică a împlinit şaizeci de ani. Iar în ziua aceea s-a clarificat că, de fapt, el nu era radiolog, că nu mai vrea să ştie de medicină nici o zi în plus, ci este un apicultor înnăscut şi de-acum încolo nu se

va mai ocupa decât de albine. Asta cum de-i posibil, puteţi să-mi spuneţi? Dacă eşti apicultor, de ce ţi-ai irosit cei mai buni ani?… Aşa, unde vreţi să v-aşezaţi, Liudocika? O întrebă el pe bunicuţa căruntă care era Donţova. Apoi, în locul ei hotărî tot el: Uite, în fotoliul acesta o să vă simţiţi foarte comod.

— Păi, n-am de gând să stau prea mult pe capul dumneavoastră, Dormidont Tihonovici. Am venit pentru o clipă, mai protestă încă Donţova, dar, cufundându-se în fotoliul moale, se simţi imediat mai liniştită, ba chiar fu convinsă că acum şi aici urmează să se ia cea mai bună hotărâre posibilă.

Povara responsabilităţii permanente, povara opţiunii şi-a luării unor decizii în privinţa propriei vieţi, îi căzuse de pe umeri încă lângă cuierul din coridor şi iată că dispăruse cu desăvârşire acum, când se cufundase în acest fotoliu. Relaxată, cercetă uşor din ochi cabinetul atât de bine cunoscut şi revăzu cu duioşie spălătorul vechi, de marmură, din colţ – nu o chiuvetă nouă, ci un spălător cu găleată dedesubt, dar complet acoperit şi foarte curat.

Se uită apoi deschis la Orescenkov, bucuroasă că-i viu, că există şi că-i va lua toată neliniştea asupra lui. El încă mai stătea în picioare. Stătea cu spinarea dreaptă, deloc predispusă la încovoiere; păstra aceeaşi poziţie fermă a umerilor şi aceeaşi atitudine a capului. Părea întotdeauna atât de sigur de el, de parcă, tratându-i pe ceilalţi, lui nu i s-ar fi putut întâmpla, în nici un caz, să se îmbolnăvească. Din mijlocul bărbiei îi izvora o barbă mică, tunsă, argintie. Încă nu chelise, nici măcar nu albise încă de tot, şi părul îi era împărţit de o cărare pe-o parte, prea puţin schimbată, se pare, în aceşti ani. Iar faţa lui era din categoria celor care nu reflectă direct sentimentele – trăsăturile rămân netede, la locul cuvenit. Doar sprâncenele cu colţuri arcuite, ridicate, preluau asupra lor, prin mişcări minuscule, toată gama emoţiilor trăite.

— Pe mine însă, Liudocika, vă rog să mă scuzaţi, eu o să mă aşez la birou. Să nu vi se pară oficial, dar prea m-am obişnuit cu locul.

Cum să nu se fi obişnuit! Pe vremuri mai des, în fiecare zi, apoi mai rar, dar totuşi încă şi acum veneau la el, în acest cabinet, bolnavi care-şi petreceau câteodată multă vreme în discuţii chinuitoare, hotărâtoare pentru viitorul lor. În meandrele acestor discuţii, se întâmpla să li se-ncrusteze pentru totdeauna în memorie postavul verde al mesei, prins în rama de stejar cafeniu-închis, sau cuţitul vechi, de lemn, linguriţa nichelată pentru consultarea gâtlejului, călimara cu capac de aramă sau ceaiul extrem de concentrat, vişiniu-închis, răcit în pahar. Doctorul stătea la biroul său sau, atunci când trebuia să-i lase bolnavului un răgaz de sub privirea lui scrutătoaie, ca să se gândească, se ridica şi făcea câţiva paşi până la spălător sau până la raftul de cărţi. În rest însă, ochii permanent atenţi ai doctorului Orescenkov nu-şi mutau niciodată, fără să fie nevoie, privirea, nu erau coborâţi spre masă sau spre hârtii, nu pierdeau nici un minut pe care-l aveau la dispoziţie pentru a se uita la pacient sau la vizitator. Ochii aceştia erau principalul aparat prin care doctorul Orescenkov îşi analiza bolnavii sau elevii şi le transmitea hotărârea şi voinţa sa.

Dintre multele persecuţii de care avusese parte Dormidont Tihonovici la viaţa sa – pentru atitudini revoluţionare în '902 (făcuse atunci şi-o săptămână de închisoare, împreună cu alţi studenţi); pentru faptul că tatăl său, decedat, fusese preot; pentru faptul că el însuşi, în timpul primului război imperialist, fusese medic de brigadă în armata ţaristă, şi nu un simplu medic de brigadă, ci, conform depoziţiilor martorilor, în momentul retragerii în panică a regimentului, sărise el însuşi în şa, întorsese regimentul din drum şi-l dusese din nou în încăierarea imperialistă, îndreptându-l împotriva muncitorilor germani – dintre toate aceste persecuţii, cea mai cruntă şi cea mai insistentă fusese provocată de faptul că Orescenkov ţinea cu încăpăţânare la

dreptul său de-a avea un cabinet medical particular, deşi acest lucru era interzis, cu tot mai mare severitate, pretutindeni, ca exemplu de capitalism şi izvor de îmbogăţire, ca o activitate străină de sfera producţiei, care genera, la fiecare pas şi clipă de clipă, burghezie. Aşa că, pentru câţiva ani, fusese nevoit să-şi scoată tăbliţa de medic şi să-i refuze din prag pe toţi bolnavii, oricât de mult l-ar fi rugat aceştia şi oricât de rău s-ar fi simţit, fiindcă în apropiere vegheau spioni benevoli sau plătiţi ai secţiei financiare şi pe urmă nici bolnavii înşişi nu reuşeau să păstreze secretul – iar asta ar fi putut însemna, pentru doctor, pierderea oricărei slujbe, ba chiar şi-a locuinţei.

Însă tocmai la dreptul său de-a avea un cabinet particular ţinea el cel mai mult. Fără plăcuţa aceea gravată de pe uşă, avea sentimentul că viaţa lui e nelegitimă, de parc-ar fi purtat un nume străin. Nu-şi susţinuse, din principiu, nici doctoratul mic, nici pe cel mare, spunând că doctoratele nu dovedesc câtuşi de puţin succesul în tratamentele zilnice, că bolnavul se simte chiar stânjenit când medicul lui e profesor, iar, în timpul cheltuit pentru scrierea lucrării de doctorat, mai bine prinzi un diagnostic în plus. În cei treizeci de ani petrecuţi la institutul de medicină de-aici, Orescenkov apucase să lucreze şi la policlinică, şi la pediatrie, şi la chirurgie, şi la infecţioase, şi la urologie, ba chiar şi la oftalmologie – şi abia apoi devenise radiolog şi oncolog. Printr-o strâmbătură de-un milimetru doar, a buzelor, el îşi exprima părerea despre „oamenii de ştiinţă emeriţi”. El zicea că, dacă un om a fost numit, în timpul vieţii, om de ştiinţă, şi încă unul emerit, înseamnă că s-a terminat cu el: celebritatea îl împiedică să trateze, aşa cum o îmbrăcăminte prea pompoasă te împiedică să te mişti. Un „om de ştiinţă emerit” este întotdeauna însoţit de o suită şi n-are dreptul nici să greşească, nici să nu ştie ceva, ci n-are nici măcar dreptul să stea pe gânduri; se poate întâmpla să fie blazat, plictisit sau depăşit şi să ascundă acest lucru – dar toată lumea se aşteaptă ca el să facă, neapărat, minuni.

Ei bine, Orescenkov nu-şi dorea nimic din toate astea, ci doar o plăcuţă de aramă pe uşă şi o sonerie accesibilă oricărui trecător.

Până la urmă, lucrurile luară totuşi o întorsătură fericită şi Orescenkov îl salvă pe fiul unui ştab important de prin partea locului, care se afla deja la doi paşi de moarte. Iar altă dată – chiar pe un ştab în persoană, altul ce-i drept, dar tot important. Iar apoi şi pe alţi câţiva membri ai unor familii de vază.

Şi toate astea, aici, în acest oraş, fără să plece niciodată nicăieri. Astfel se născu, în cercurile influente, faima doctorului Orescenkov şi un oarecare nimb protector în jurul lui. Poate că-ntr-un oraş pur rusesc nici acest lucru nu i-ar fi uşurat situaţia, dar în acest oraş oriental, mai îngăduitor, toţi se pricepură să nu observe că-şi pusese din nou plăcuţa şi începuse să primească din nou bolnavi. După război, nu mai avusese nici o slujbă permanentă, dar dădea consultaţii la câteva clinici şi se ducea la şedinţele societăţilor ştiinţifice. Astfel, către şaizeci şi cinci de ani, ajunsese să ducă, nepedepsit, acel tip de existenţă pe care-o considera potrivită pentru un medic.

— Deci, iată despre ce este vorba, Dormidont Tihonovici, am venit să vă rog ceva: n-aţi putea veni la spital, să aruncaţi o privire la stomacul meu?… Putem să stabilim consultaţia pentru ziua care vă convine…

Era cenuşie la faţă, vocea îi era stinsă. Orescenkov n-o slăbea din privirea sa egal scrutătoare.

— Bineînţeles că o să alegem şi ziua. Dar vorbiţi-mi, totuşi, despre simptomele dumneavoastră. Spuneţi-mi ce credeţi dumneavoastră.

— Simptomele am să vi le spun imediat – dar ce gândesc eu însămi? Trebuie să vă spun că mă străduiesc să nu gândesc! De fapt, mă gândesc la asta cam prea mult, am început să nu mai dorm nici nopţile, dar aş fi preferat să nu ştiu nimic! Pe cuvânt. Hotărâţi dumneavoastră: dacă va trebui să mă operez – am să mă operez, dar nu vreau să ştiu nimic. Dacă

e să mă internez, prefer să nu ştiu diagnosticul, ca să nu mă gândesc în timpul operaţiei: oare ce vor fi făcând acum acolo? De ce-or fi trăgând acum? Înţelegeţi?

Nu era clar dacă din cauza fotoliului mare sau al umerilor căzuţi, dar acum nu mai părea o femeie masivă. Se micşorase.

— De înţeles, poate că înţeleg eu, Liudocika, dar de acord nu sunt. Şi de ce vă gândiţi aşa, imediat, la operaţie?

— Păi, trebuie să fii gata pentru…

— Şi-atunci de ce n-aţi venit mai repede? Că doar dumneavoastră – ştiţi…

— Păi, aşa s-a întâmplat, Dormidont Tihonovici! Oftă Donţova. Aşa ne e viaţa: ne agităm, ne agităm mereu. Sigur că trebuia să vin mai devreme… Dar nici n-a trecut chiar atât de mult timp, să nu credeţi! Îşi recăpăta treptat felul accelerat, profesional, de a vorbi. Dar de ce această nedreptate, de ce trebuia tocmai pe mine, oncolog de meserie, să mă atingă o boală oncologică, când eu le ştiu pe toate, când îmi pot imagina toate efectele secundare, toate urmările, toate complicaţiile…?

— Nu-i nici o nedreptate la mijloc, faptul că era joasă şi cadenţată făcea ca vocea să-i fie foarte convingătoare. Din contră, e cât se poate de drept. E cea mai sigură încercare pentru un medic: să facă o boală care ţine de domeniul său.

(De ce zicea că-i drept? De ce să fi fost o încercare sigură? Vorbea aşa fiindcă el nu se îmbolnăvise.)

— De Pania Fiodorova, infirmiera, vă amintiţi? Ea zicea: „Aoleu, de ce m-oi fi făcut aşa nesuferită cu bolnavii? Ar fi timpul să mă internez din nou…”

— Niciodată n-aş fi crezut c-am să mă frământ atât! Îşi trosni Donţova degetele împletite între ele.

Şi totuşi era acum mai puţin disperată decât în toată perioada din urmă.

— Spuneţi-mi deci ce aţi observat la dumneavoastră?

Ea începu să povestească în linii generale, el însă ceru observaţii mai detaliate.

— Dar, Dormidont Tihonovici, nu aveam câtuşi de puţin de gând să vă răpesc seara de sâmbătă! Dacă tot o să veniţi să mă consultaţi la Roentgen…

— Păi, dumneavoastră nu ştiţi ce eretic sunt eu? Nu ştiţi că eu am lucrat douăzeci de ani şi până să apară Roentgenul?

Şi ce diagnostice se puneau! Mai ales că-i o treabă foarte simplă: să nu fie omis nici un simptom şi toate să fie luate la rând, în ordinea apariţiei. Cauţi diagnosticul care să cuprindă toate simptomele deodată – şi dai chiar peste cel corect, drăguţul de el! Cu Roentgenul e ca şi cu fotoexponometrul sau cu ceasul: când le ai asupra ta, te dezveţi să apreciezi după ochi perioada de expunere sau să simţi trecerea timpului. Iar când lipsesc – te adaptezi rapid. Pentru medic era mai greu, dar pentru bolnav – mai uşor, se făceau mai puţine analize.

Donţova începu să povestească, diferenţiind şi grupând simptomele şi forţându-se să nu treacă peste detaliile care-ar fi condus spre un diagnostic grav (deşi, involuntar, îi venea să treacă peste câte ceva pentru-a auzi: „Păi, ce-aveţi dumneavoastră e un fleac, Liudocika, un fleac”) Îi spuse şi hematograma, slăbuţă compoziţie, apoi şi VSH-ul era crescut. El o ascultă, fără s-o întrerupă, iar apoi îi mai puse şi alte întrebări.

Câteodată, dădea din cap de parc-ar fi fost lucruri uşoare, înlâlnite adesea, dar că-i un „fleac” totuşi nu spuse. Donţovei îi trecu prin cap că, de fapt, el stabilise deja diagnosticul probabil şi că l-ar putea întreba chiar acum, fără să mai aştepte s-o vadă la Roentgen. Dar să-l întrebe aşa, de-a dreptul, şi să afle ceva corect sau, poate, incorect – să afle chiar acum – îi era tare frică. Trebuia neapărat s-amâne, să îmblânzească totul prin câteva zile de aşteptare!

Ce prieteneşte discutau, când se întâlneau la sesiunile ştiinţifice! Dar iată că ea venise pentru a-i vorbi de boala sa, ca despre o crimă, şi coarda egalităţii, întinsă între ei, se

rupse pe loc! Nu, nu a egalităţii – nu existase o adevărată egalitate cu profesorul, dar acum se întâmplase ceva încă şi mai rău de-atât; prin confesiunea sa, ea se exclusese din nobila tagmă a medicilor şi se strămuta în tagma nevoiaşă, dependentă, a bolnavilor. E adevărat că Orescenkov nu-i propuse să palpeze chiar acolo, fără întârziere, locul dureros. Continua să-i vorbească precum unei musafire. Se pare că-i sugera să rămână în amândouă tagmele deodată – dar ea fusese lovită şi nu mai avea rezistenţa de odinioară.

— De fapt, Verocika Gangart este şi ea, la ora asta, un diagnostician atâl de bun încât m-aş fi putut încrede pe deplin în ea, continuă Donţova să-şi arunce frazele în aceeaşi manieră rapidă, elaborată, ca urmare a zilei de lucru dense, dar fiindcă existaţi dumneavoastră, Dormidont Tihonovici, m-am hotărât…

Orescenkov o privea fără întrerupere. Acum Donţova nu vedea clar, dar deja de doi ani observase în privirea lui fermă un permanent reflex al fatalităţii. Apăruse după moartea soţiei lui.

— Ei, şi dacă va fi totuşi nevoie… Să vă luaţi oleacă de concediu? Puteţi s-o lăsaţi pe Verocika în locul dumneavoastră?

(„Oleacă de concediu”! Găsise cuvântul cel mai blând! Dar asta însemna că n-are o nimica toată…?)

— Da. E perfect capabilă să conducă secţia.

Orescenkov dădu din cap şi se-apucă de bărbuţa moale:

— De capabilă, o fi ea capabilă, dar – cu măritişul, cum stă?

Donţova clătină din cap.

— Şi nepoata mea, la fel. Orescenkov trecu, fără să fi fost nevoie, la şoaptă. Nu-şi găseşte pe nimeni. Nu-i lucru uşor.

Colţurile sprâncenelor lui exprimară, printr-o umbră de mişcare, cât era de alarmat.

Apoi, insistă el însuşi să nu mai amâne consultaţia şi s-o vadă pe Donţova luni.

(Cât de grăbit e…!)

Se instalase acea tăcere când se cuvine, probabil, să-ţi iei rămas-bun şi, după ce ai mulţumit, să pleci. Aşa că Donţova se ridică. Dar Orescenkov insistă să rămână la un pahar de ceai.

— Dar zău că nu vreau! Îl asigură Liudmila Afanasievna.

— În schimb, vreau eu! E exact ora la care beau ceai.

Trăgea, trăgea de ea, încercând s-o mute, din categoria celor vinovat-bolnavi, în categoria celor disperat-sănătoşi!

— Dar tinerii dumneavoastră sunt acasă?

„Tinerii” aveau aceeaşi vârstă cu Liudmila Afanasievna.

— Nu. Şi nici nepoata mea nu este. Sunt singur.

— Deci, mai trebuie să şi trebăluiţi în bucătărie din cauza mea? Pentru nimic în lume!

— Ba, n-am de gând să fac nimic. Termosul e plin. Iar checurile şi farfurioarele alea de prin bufete, treacă de la mine, puteţi să le scoateţi dumneavoastră.

Se mutară în sufragerie şi începură să bea ceai pe colţul unei mese pătrate de stejar, care i-ar fi putut servi drepl ring de dans şi unui elefant şi care n-ar fi ieşit, probabil, pe niciuna dintre uşile de-acolo. Pendula din perete, nici ea prea tinerică, nu arăta o oră prea târzie.

Dormidont Tihonovici începu să vorbească despre nepoata sa, preferata lui. Terminase, nu demult, conservatorul, cânta fermecător şi era foc de deşteaptă, lucru mai rar printre muzicieni, şi atrăgătoare. Îi arătă o fotografie de-a ei recentă, dar nu vorbi prea mult, n-avea pretenţia ca nepoata lui să ocupe întru totul atenţia Liudmilei Afanasievna. De altfel, toată atenţia sa n-o mai putea dărui nici unui subiect, fiindcă se fărâmase în bucăţi şi nu mai putea fi adunată într-un întreg. Cât de ciudat era să stai şi să bei nepăsător ceai cu un om care-şi imaginează deja amploarea pericolului, care s-ar putea să cunoască deja şi desfăşurarea ulterioară a bolii, dar iată că nu-i spune un cuvânt, nu face decât să-i împingă biscuiţii mai aproape.

Avea şi ea ocazia să-şi spună păsul, dar nu despre fiica, divorţată, prea era încă proaspătă rana, ci despre băiat. Fiul ei ajunsese în clasa a opta, moment în care avusese revelaţia că n-are nici un rost să înveţe mai departe, lucru pe care-l şi declarase! Şi nici tatăl, nici mama nu reuşiră să găsească argumente împotriva lui, toate argumentele se loveau de el ca nişte mingi. – „Trebuie să fii un om cultivat!” – „Şi de ce, mă rog?” – „Cultura e cea mai importantă!” – „Cel mai important e să trăieşti vesel.” – „Dar, fără studii, nu vei avea o meserie bună!” – „Mă lipsesc.” – „Deci, o să lucrezi ca simplu muncitor?” – „Nu, n-am de gând să mă canonesc.” – „Şi din ce-ai să trăieşti?” – „Găsesc eu ceva. Dacă te pricepi…” Intrase într-o gaşcă dubioasă şi Liudmila Afanasievna era alarmată.

Orescenkov avea o expresie de parcă, şi fără să fi auzit povestea asta, o ştia de mult.

— Când te gândeşti că, dincolo de toţi ceilalţi preceptori ai tinerei generaţii, am mai pierdut unul, foarte important, spuse el, pe medicul de familie! Fetiţele de paisprezece ani şi băieţii de şaisprezece trebuie neapărat să discute cu un medic. Şi nu în bănci, câte patruzeci de oameni deodată (dar nici aşa nu li se vorbeşte), şi nici la cabinetul medical de la şcoală, câte trei minute cu fiecare. Trebuie s-o facă tocmai acel nene doctor care li s-a uitat de mici în gât şi care-a luat ceaiul la ei acasă. Ce se întâmplă când acest nene doctor incoruptibil, bun şi sever, pe care nu-l duci nici cu capricii, nici cu rugăminţi, ta pe părinţi, se închide, într-o bună zi, cu fetiţa sau cu băiatul în cabinet? Iar, pe urmă, mai şi aduce vorba despre lucruri ciudate şi începe o discuţie de care ţi-e şi ruşine, dar te şi interesează şi-n care, fără nici un fel de întrebări ale puştiului, doctorul înţelege totul şi-i spune sin-gur tot ce-i mai important şi mai dificil?

Sau poate-l mai cheamă şi la o a doua discuţie de acest fel? Păi, astfel nu sunt doar prevenite greşelile, pornirile false, stricarea propriului trup, dar şi întreaga imagine a lumii se primeneşte şi se reaşează. Din clipa în care vor fi înţeleşi în

neliniştea lor cea mai mare, în căutarea lor cea mai importantă, nu li se va mai părea că sunt atât de exasperant de neînţeleşi şi din celelalte puncte de vedere. Din acel moment, vor înţelege mai bine şi celelalte argumente ale părinţilor.

Orescenkov vorbea cu o voce sonoră, neatinsă de bătrâneţe, privea cu ochi limpezi, completându-şi cuvintele şi prin expresia lor vie, dar Donţova observă că, de la un minut la altul, liniştea benefică ce-o cuprinsese, care-o remontase în fotoliul cabinetului o părăseşte şi o vagă impuritate, ceva deprimant i se ridică treptat din piept, senzaţia de ceva pierdut sau care se pierde chiar în momentul acela, în vreme ce-ascultă acest discurs înţelept, în loc să se ridice, să plece, să se grăbească – deşi nu era clar unde şi de ce.

— Asta aşa e, încuviinţă Donţova. Educaţia sexuală e neglijată la noi.

— La noi, se consideră că, asemeni animalelor, copiii trebuie să ştie totul de la sine. Aşa se face că ajung să ştie… ca animalele. La noi, se consideră că nu-i nevoie să previi perversiunile, pentru că se porneşte de la ideea că într-o societate sănătoasă toţi copiii sunt normali. Iar ei ajung să cunoască tot felul de lucruri unul de la altul, în secret, într-un fel deformat. În toate domeniile considerăm că e nevoie să-i îndrumăm pe copiii noştri, în afara acestuia: acest lucru este „ruşinos”. Şi câteodată întâlneşti o femeie care prezintă un handicap al simţurilor numai pentru că el n-a ştiut cum să se comporte cu ea în prima noapte.

— Mă rog, spuse Donţova.

Lui Orescenkov nu-i scăpă starea tulbure ce-o cuprinsese, deruta nerăbdătoare de pe chipul Donţovei. Dar, pentru a trece luni în spatele ecranului de Roentgen ea, care nu dorea să ştie, n-avea câtuşi de puţin nevoie să reia la nesfârşit, în această seară de sâmbătă, simptomele şi trebuia să-şi schimbe firul gândurilor printr-o discuţie.

— În general, medicul de familie este cel mai necesar personaj din viaţă, dar iată c-a fost eliminat. Medicul de familie este figura fără de care, într-o societate evoluată, nici chiar familia nu poate exista. Aşa cum mama cunoaşte gusturile tuturor celor din familie, aşa cunoaşte el necesităţile fiecăruia. Medicului de familie i te poţi adresa, fără jenă, pentru orice fleac, altfel ar trebui să mergi la dispensar, să iei număr de ordine, s-aştepţi să fie consultaţi nouă bolnavi pe oră. Din fleacuri se trag toate bolile neglijate. Oare, câţi adulţi nu se zbat în tăcere, neştiind unde să găsească un medic şi-un suflet căruia să-i exprime propriile spaime, cele mai ascunse, cele mai ruşinoase? Căutarea unui medic poate fi la fel de intimă ca şi căutarea unui soţ, a unei soţii. Dar chiar şi-o soţie bună-i mai uşor de găsit în vremea noastră decât un asemenea doctor.

Liudmila Afanasievna îşi încruntă fruntea. Abstracţiuni. În schimb, în minte îi veneau simptomele şi tindeau să se completeze în cel mai nefericit dintre moduri.

— Păi, da, dar de câţi medici de familie ar fi nevoie? Asta n-ar mai încăpea în sistemul nostru general de îngrijire medicală gratuită.

— Într-un sistem general ar putea încăpea, într-unul gratuit – nu, continua Orescenkov să-şi susţină ideile cu fermitate.

— Iar gratuitatea este marea noastră realizare.

— Să fie oare chim” aşa? Ce înseamnă „gratuit”? Medicii nu lucrează gratis. Nu plăteşte pacientul, ci bugetul naţional, dar banii tot de la aceiaşi pacienţi vin. Nu este o îngrijire medicală gratuită, ci una depersonalizată. Dacă banii ar veni direct de la pacient, înainte de-a cheltui zece ruble, pacientul s-ar gândi o clipă. Iar dac-ar avea nevoie cu adevărat, s-ar duce la doctor şi de cinci ori.

— Dar asta n-ar fi posibil.

— La naiba cu perdelele noi sau cu-a doua pereche de pantofi, dacă nu eşti sănătos! Ce, e mai bine acum? Ai plăti orice sumă pentru-o consultaţie făcută cu tot sufletul, dar

nu ştii cui să te adresezi: peste tot e un grafic, o normă de producţie, înainte cine poate! Chiar şi la policlinica cu plată se cam grăbesc. Oare de ce se merge la doctor? Pentru un certificat, pentru o dovadă, pentru-o expertiză – iar medicul trebuie să te dea de gol. Bolnavul şi medicul sunt ca nişte duşmani: asta să fie medicina? Dar să trecem la doctorii. În anii douăzeci, la noi, erau gratuite. Vă amintiţi?

— Chiar aşa? Într-adevăr, aveţi dreptate. S-a şi uitat.

— Aţi uitat? Toate erau gratuite. Numai că s-a renunţat. De ce?

— Costa prea mult statul? Rosti cu oarecare greutate Donţova şi clipi.

— Nu doar atât. Era şi absurd. Un bolnav lua întotdeauna toate doctoriile, pentru că nu-l costau nimic, şi jumătate le arunca. Eu nu spun că absolut toate tratamentele trebuie să fie plătite. Dar îngrijirea de bază – neapărat. Iar dacă s-a stabilit că bolnavul trebuie internat şi are nevoie de aparatură – acolo drept ar fi ca totul să fie gratuit. Deşi, uite, şi-aici: de ce la clinica voastră doi chirurgi operează, iar trei se uită-n gura lor? Fiindcă salariul le merge oricum, n-au de ce se teme? Dar, ia să vină banii de la pacienţi, iar la ei să nu se ducă niciunul – atunci să-l văd pe Halmuhamedov al vostru! Sau pe Pantiohina. Într-un fel sau altul, Liudocika, medicul trebuie să depindă de impresia pe care-o face bolnavilor. De popularitatea sa.

— Asta nu, Doamne fereşte să depinzi de toţi! De câte o scandalagioaică…

— Şi de ce-i mai bine, mă rog, să depinzi de medicul-şef? De ce-ar fi mai cinstit să-ţi iei banii de la casierie, ca un funcţionar?

— Păi, vine câte-un pisălog care-i capabil să te dea gata cu întrebările lui teoretice, cu ăla ce te faci – îi răspunzi la toate?

Nici măcar un rid nu brazdă fruntea dreaptă a lui Orescenkov. El ştiuse dintotdeauna limitele Liudmilei Afanasievna, dar erau tolerabile, fiindcă ştia să înfrunte şi

să rezolve singură cazurile dii'icile. Circa două sute de exemple de diagnoze foarte dificile au fost explicate în articolele ei din reviste.

Erau lucrurile cele mai complicate din medicină. De ce să ceară mai mult de la ea?

— Da, îi răspunzi la toate, încuviinţă liniştit.

— Păi, de unde atâta timp! Se indignă şi se implică mai viu în discuţie Donţova. Lui îi convine să se plimbe aici, în papuci, prin cameră. Vă imaginaţi ce ritmuri sunt acum în instituţiile medicale? Dumneavoastră n-aţi prins aşa ceva.

Orescenkov îşi dădu seama după faţa obosită, după ochii chinuiţi ai Liudmilei Afanasievna, că discuţia de distragere a gândurilor nu-i fusese de folos. Apoi, se mai deschise şi uşa de la verandă şi intră un câine, dar atât de mare, atât de călduros şi neverosimil, de parc-ar fi fost un om care s-a pus, din motive inexplicabile, pe patru labe. Liudmila Afanasievna era cât pe ce să se sperie, nu cumva s-o muşte, dar nu te puteai speria de omul acesta înţelept, cu ochi trişti.

Umbla prin cameră agale, îngândurat, fără să-şi închipuie că s-ar putea cineva mira de apariţia lui. Îşi ridicase o singură dată, drept formulă de introducere, mătura pufoasă, albă a cozii, o fluturase în aer şi-o coborâse. În afară de urechile negre, clăpăuge, era în întregime alb-roşcat, aceste două culori îmbinându-se în blana lui într-un desen complicat: pe spinare părea să poarte o pătură albă, coastele le-avea de culoarea focului, iar fundul de-a dreptul portocaliu. Se-apropiase, ce-i drept, de Liudmila Afanasievna şi-i mirosise genunchii, dar toate astea fără ostentaţie. Nu se aşează în apropierea mesei, pe fundul său portocaliu, cum ar fi fost de aşteptat de la orice câine, şi nu manifestă nici un fel de interes faţă de mâncarea de pe masa care nu-i depăşea decât cu puţin înălţimea capului, ci rămase astfel, în patru labe, iar ochii săi mari, rotunzi, de-un castaniu dens, priveau cu fatalism pe deasupra mesei.

— Asta ce fel de rasă mai e? Se miră Liudmila Afanasievna şi uită, pentru prima dată în acea seară, de sine şi de durerea ei.

— Saint-Bernard, se uită Orescenkov încurajator la câine. Toate-ar fi bune, dar prea are urechile lungi, îi cad în strachină.

Liudmila Afanasievna cercetă câinele. Un astfel de câine nu-şi avea locul în aglomeraţia străzii şi cu el probabil că nici n-aveai voie să urci în vreun un mijloc de transport. Aşa cum omului zăpezilor nu-i rămăsese loc decât în Munţii Himalaya, la fel şi-un asemenea câine n-ar fi putut trăi decât într-o casă fără etaj şi cu grădină.

Orescenkov tăie o bucată de plăcintă şi i-o oferi câinelui – dar n-o aruncă, aşa cum li se aruncă altor câini, ci-l servi cu plăcintă, ca pe-un egal – iar acela o luă cu dinţii din palma-farfurie, tot ca un egal, fără grabă, fără să-i fie foame, poate din pură politeţe.

Şi nu se ştie de ce, venirea acestui câine calm şi îngândurat o reconfortă şi o înveseli pe Liudmila Afanasievna, şi-abia când se sculă de la masă se gândi că situaţia ei s-ar putea să nici nu fie, deocamdată, atât de rea; în schimb, rău făcuse că nu-l ascultase cum trebuie pe Dormidont Tihonovici:

— Sunt de-a dreptul nesimţită! Am venit cu necazul meu şi nici nu v-am întrebat: dar dumneavoastră cum staţi cu sănătatea? Cum vă simţiţi?

El stătea în faţa ei – drept, chiar masiv, cu ochii încă neînlăcrimaţi, cu urechi cărora nu le scăpa nimic, şi nu-ţi venea să crezi că era cu douăzeci şi cinci de ani mai în vârstă decât ea.

— Deocamdată, merge. Oricum, eu m-am decis să nu bolesc înainte de moarte. Am să mor, cum se spune, subit.

O conduse, se întoarse în sufragerie şi se-aşează în balansoarul din lemn negru, curbat, cu plasa galbenă lustruită de-a lungul anilor. Se aşezase clătinându-l puţin, dar, din clipa în care se linişti singur, nu se mai legănă. În

atitudinea aceea specială de răsturnare şi libertate pe care ţi-o dă balansoarul, încremeni şi nu se mai mişcă multă vreme.

Era acum nevoit să se odihnească deseori astfel. Şi nu mai puţin decât corpul său, care pretindea şi el această refacere a forţelor, starea lui interioară, mai ales după moartea soţiei, cerea şi ea această adâncire în sine, protejată de zgomotele exterioare, de discuţii, de gândurile profesionale, chiar şi de tot ceea ce-l transforma în medic. Starea lui interioară îi pretindea parcă să se cureţe, să devină străveziu.

În asemenea clipe, tot sensul vieţii – a lui însuşi, în trecutul îndelungat şi-n scurtul viitor, al soţiei moarte, al nepoatei tinere şi-al tuturor oamenilor, în general, nui mai părea a fi ocupaţia lor principală, care le mânca tot timpul, în care credeau că-şi pot investi tot interesul şi prin care deveneau cunoscuţi oamenilor, ci felul în care reuşeau să păstreze limpede, nepervertită, nedesfigurată imaginea veşniciei, sădită în fiecare.

Ca un crai-nou de argint într-un lac liniştit.

Idolii pieţei

Se iscase şi rămăsese în el un fel de tensiune interioară, însă nu obositoare, ci care-l făcea fericit. Ar fi putut chiar indica exact locul acestei tensiuni: în partea din faţă a pieptului, sub coaste. Tensiunea aceasta avea tendinţa să dea peste margini, ca un aer supraîncălzit: era ca o durere vagă, plăcută; iar în afară de asta – parcă mai şi suna, dar nu cu sunete pământeşti, nu prin sunete destinate urechii.

Era un sentiment diferit – altul decât cel care-l împinsese, în săptămânile trecute, s-o caute, serile, pe Zoia.

O purta în sine şi ţinea la această tensiune, o asculta mereu. Îşi aminti că o cunoscuse în tinereţe, dar apoi i se ştersese cu desăvârşire din memorie. Ce fel de sentiment e acesta? Cât de durabil? Nu cumva este amăgitor? Depinde el, oare, în întregime de femeia care l-a provocat, sau ţine şi

de mister, de faptul că nu te-ai apropiat de femeia aceea, urmând să se risipească, apoi?

De altfel, expresia „a te apropia” îşi pierduse acum sensul pentru el.

Sau şi-l mai păstra, totuşi?... Acest sentiment din piept era singura speranţă care-i rămăsese, de-aceea, Oleg îl păstra cu-atâta grijă. Acum el îi umplea, el îi înfrumuseţa viaţa. Se mira şi ei de-această transformare: prezenţa Vegăi făcea ca întregul pavilion al canceroşilor să devină interesant, colorat, era singurul lucru care ţinea pavilionul în viaţă... Faptul că erau prieteni. Şi asta, cu toate că Oleg o vedea foarte rar, de cele mai multe ori doar în trecere. Îi mai făcuse o transfuzie zilele trecute. Discutaseră din nou foarte plăcut, ce-i drept însă nu la fel de liber, în prezenţa infirmierei.

Cât îşi dorise să plece de-aici, iar acum, când i se apropia termenul de externare, iată că-i părea rău. La Uş-Terek, n-o va mai vedea pe Vega. Ce-o să se facă atunci?

Astăzi era duminică şi n-avea speranţa s-o vadă. Era o zi caldă, cu aerul nemişcat, însorită, promiţând să devină toridă, sufocantă; Oleg plecă să se plimbe prin curte şi, respirând, pătrunzându-se de căldura tot mai densă, încerca să-şi imagineze cum îşi va petrece ea această duminică? Cu ce se va ocupa?

Se mişca greu acum, nu că-nainte, nu mai păşea ferm pe drumul drept pe care şi-l propusese, întorcându-se brusc la capetele lui. Mergea fără vlagă, cu grijă, se aşeza pe câte-o bancă, iar, dacă se întâmpla să fie vreuna liberă în întregime, se culca pe ea şi stătea întins o vreme.

Aşa şi astăzi, în halatul neîncheiat, zvârlit pe umeri, mergea încetişor, cocârjat, oprindu-se la tot pasul şi ridicându-şi ochii să se uite la copaci. Unii erau pe jumătate înfrunziţi, alţii pe sfert, iar stejarii încă nu-şi dăduseră deloc drumul. Şi totul era bine!

Iarba care-şi făcea drum pe neauzite, pe nevăzute, apăruse deja în destul de multe locuri – era atât de mare

încât, dacă n-ar fi fost aşa de verde, ai fi putut-o lua drept cea din anul trecut.

Pe una din aleile lipsite de umbră, încălzite de soare, Oleg îl văzu pe Şulubin. Se-aşezase pe-o bancă şubredă, din scânduri înguste, şi fără spătar, stătea pe coapse, atârnând puţin şi-n spate, şi-n faţă, iar mâinile întinse cu degetele împletite le avea strânse între genunchi. Şi astfel, cu capul căzut, pe banca izolată, în lumini şi umbre puternice, era ca un monument al derutei.

Oleg n-ar fi avut acum nimic împotrivă să se aşeze lângă Şulubin: nu apucase încă niciodată să vorbească cu el mai pe îndelete, şi-ar fi vrut s-o facă, fiindcă ştia din lagăr: cei care tac sunt cei care au ceva înăuntru. Pe urmă, şi intervenţia lui Şulubin în discuţie, atunci când îl susţinuse pe Oleg, i-l făcuse simpatic şi-i intrigase.

Totuşi se pregătea să treacă pe lângă el: tot acolo înţelesese şi acceptase dreptul sfânt al fiecărui om la singurătate.

Trecea prin dreptul lui, încet însă, târşindu-şi cizmele prin pietriş, lăsându-i şi celuilalt posibilitatea de a-l opri. Şulubin văzu, într-adevăr, cizmele, iar după cizme îşi ridică şi capul. Îl privi apatic, de parcă tot ce-ar fi realizat ar fi fost – „păi, da, suntem internaţi în acelaşi salon”'. Aşa că Oleg mai făcuse deja vreo doi paşi când Şulubin îi propuse pe-un ton întrebător:

— Nu luaţi loc?

Nici Şulubin n-avea în picioare nişte simpli papuci de spital, ci nişte pantofi de casă mai înalţi, în care putea să se plimbe şi să stea aici. Iar capul îl avea descoperit, cu inele rare de păr cenuşiu.

Oleg o coti din drum şi se aşează, de parcă i-ar fi fost indiferent dacă-şi continuă plimbarea sau dacă se aşează, deşi parcă era mai bine aşa.

Ar fi putut începe cu orice, i-ar fi putut zvârli lui Şulubin întrebarea cheie – întrebarea în al cărei răspuns omul este cuprins în întregime. Dar, în loc de asta, întrebă doar:

— Deci, poimâine, Aleksei Filipâci?

Ştia prea bine, chiar înainte de a auzi răspunsul, că poimâine urma să se întâmple. Tot salonul ştia că pentru poimâine fusese fixată operaţia lui Şulubin. Pontul consta însă în „Aleksei Filipâci”, cum nu-i spunea nimeni din salon taciturnului de Şulubin. I se adresase ca între veterani.

— Mă încălzesc şi eu la ultimele raze de soare, dădu din cap Şulubin.

— Ei, n-or fi ele chiar ultimele, pronunţă cu vocea sa joasă Kostoglotov.

Dar, trăgând cu ochiul la Şulubin, se gândi c-ar putea fi într-adevăr ultimele. Rezistenţa fizică a lui Şulubin era minată de faptul că mânca foarte puţin, mai puţin decât i-ar fi dictat-o pofta de mâncare: se ferea, pentru a îndura pe urmă mai puţine dureri. Kostoglotov ştia deja de ce boală suferă Şulubinşi acum îl întrebă doar:

— Până la urmă, cum s-a hotărât? Vi-l scoate într-o parte?

Cu buzele adunate ca pentru o bezea, Şulubin confirmă din nou din cap.

Tăcură.

— Adevăru-i că există diferite soiuri de cancer, spuse Şulubin privind înainte, nu spre Oleg. Chiar şi printre cancere, unele sunt mai ceva decât altele. La fiecare situaţie rea, există una încă şi mai rea. Cazul meu e de aşa natură încât nici nu-ţi vine să-l discuţi, să te sfătuieşti cu oamenii.

— Păi, eu aş zice că şi al meu e la fel.

— Nu, al meu e mai rău, orice-aţi zice dumneavoastră! Boala mea e deosebit de umilitoare. Şi deosebit de jignitoare. Iar urmările sunt cumplite. Dacă rămân în viaţă – iar ăsta mai e încă un mare „dacă” – lângă mine va fi neplăcut de stat, uite, aşa cum staţi dumneavoastră acum. Toţi vor încerca să păstreze vreo doi paşi distanţă. Iar, dacă cineva se va apropia totuşi mai tare, eu voi fi cel care se va gândi: probabil că abia suportă, probabil că mă blesteamă.

Adică, nu va mai exista nici o posibilitate de a sta. În preajma oamenilor.

Kostoglotov căzu pe gânduri fluierând uşurel – nu printre buze, ci în dinţii strânşi, împingând aerul printre ei.

— În general, e greu să socoteşti cui îi vine mai greu. E încă şi mai greu decât să faci întrecere în materie de succese. Propriile nenorociri îi par fiecăruia mai iritante. Eu, spre exemplu, aş putea trage concluzia c-am trăit o viaţă extrem de nereuşită. Dar n-am cum să ştiu: poate c-a dumneavoastră a fost şi mai dihai? Cum pot eu să judec de la distanţă?

— Păi, eu chiar zic să nu faceţi aşa o afirmaţie, fiindcă o să greşiţi. Şulubin îşi întoarse totuşi capul şi se uită de aproape la Oleg cu ochii săi prea expresivi, al căror alb era acoperit de vase de sânge sparte. Viaţa cea mai grea n-o au cei care naufragiază în mare, sapă ţărâna sau caută apă în deşert. Viaţa cea mai grea o are acela care, în fiecare zi, ieşind din casă, se loveşte cu fruntea de pragul de sus al uşii – prea-i jos… Dumneavoastră înţeleg c-aţi luptat în război, iar pe urmă aţi fost închis, da?

— Şi n-am terminat institutul. Şi n-am fost făcut ofiţer. Şi mai sunt şi deportat pe vecie. Oleg le enumera pe un ton îngândurat, fără să se plângă. Şi, iată că am şi cancer.

— Mă rog, cu cancerele suntem chit. Iar în ceea ce priveşte tot restul, tinere…

— Ce fel de tânăr mai sunt eu, fir-ar să fie! Credeţi că m-am născut ieri? Fiindcă nu mi-am dat încă pielea la-ntors?

— În ceea ce priveşte restul, iată ce am să vă spun: măcar dumneavoastră aţi minţit mai puţin, înţelegeţi? Măcar v-aţi plecat mai puţin, e mare lucru! Voi aţi fost arestaţi, iar noi eram mânaţi la şedinţe: să vă prelucrăm. Voi aţi fost executaţi – iar noi am fost obligaţi să aplaudăm în picioare sentinţele pronunţate. Ba, chiar mai mult decât să aplaudăm – să cerem executarea, s-o cerem! Mai ţineţi minte cum scria în ziar: „ca un singur om s-a ridicat întregul popor sovietic aflând de ticăloşiile fără

precedent…” Ştiţi dumneavoastră cât a costat acest „ca un singur om”? Fiecare dintre noi e un om cu totul diferit şi – poftim – „ca un singur om”! Fiindcă, atunci când aplauzi, trebuie să ridici mânuţele mai sus, să vadă şi vecinii, şi cei din prezidiu. Dar cine nu vrea să trăiască? Cine v-a luat apărarea? Cine-a protestat? Unde sunt ei acum?… Dacă unul se abţine, nu, nu votează împotrivă, să fim serioşi! Se abţine, când e votată executarea Partidului Industrial, „să se explice!” – i se strigă – „să se explice!” Se ridică în picioare, gâtlejul îi e uscat: „Eu cred că-n al doisprezecelea an de revoluţie se pot găsi şi alte mijloace de stăvilire…” Vai, ticălosul! Colaboraţionistul! Agentul!… Iar a doua zi – o convocare la GPU. Iar apoi – pe viaţă.

Şulubin făcu acel gest ciudat de răsucire a gâtului în spirală şi a capului după un cerc. Cum stătea pe bancă, atârnând în faţă şi-n spate, părea o pasăre mare şi stângace, care-şi pierduse echilibrul.

Kostoglotov încercă să nu se lase flatat de cele spuse:

— Aleksei Filipâci, asta depinde de lozul pe care l-ai tras. În locul nostru, şi dumneavoastră aţi fi fost martir, iar noi, într-al dumneavoastră, am fi fost tot nişte adaptaţi. În schimb, iată care-i problema: chinuiţi şi sfâşiaţi erau cei ca dumneavoastră, care înţelegeau. Cei care au înţeles devreme. Dar celor care credeau le-a fost uşor. Ei au mâinile însângerate – şi nici nu ştii dacă sunt însângerate, din moment ce nu înţelegeau nimic.

Bătrânul îl fulgeră cu o privire piezişe, devoratoare:

— Păi, cine credea?

— Păi, uite, eu am crezut. Până la războiul cu Finlanda.

— Cât aţi crezut deci? Cât timp n-aţi înţeles? De la un puşti, nimeni n-are pretenţii. Dar să cred că tot poporul ăsta al nostru s-a tâmpit deodată – nu pot! Eu, unul, nu! Pe vremuri, când boierul spunea verzi şi uscate din tindă, ţăranii zâmbeau doar uşurel în bărbi: o vedea şi boierul, o vedea şi vechilul care stătea deoparte. Dar când venea momentul să se încline: „Toţi ca un singur om”. Asta ce să

însemne – că ţăranii îl credeau pe boier, da? Păi, cine trebuie să fii, ca să crezi? Începuse brusc să se irite şi se irita tot mai mult Şulubin. Când era tulburat faţa i se descompunea în întregime, se schimba, se deforma, nici o trăsătură nu rămânea calmă. Ba toţi profesorii universitari, toţi inginerii devin sabotori şi el – crede? Ba cei mai buni comandanţi de divizie din războiul civil devin spioni germano-japonezi, iar el – crede? Ba toată garda lui Lenin se transformă într-o gaşcă de trădători cu două feţe, iar el – crede? Ba toţi prietenii şi cunoştinţele sunt duşmani ai poporului, iar el – crede? Ba milioane de soldaţi ruşi şi-au trădat patria, iar el – tot mai crede? Ba popoare întregi, începând cu bătrânii şi până la sugari sunt retezate din rădăcini, iar el – tot mai crede? Păi, atunci ce este el, iertaţi-mă – un tâmpit? Păi, poate să fie un popor întreg făcut numai din tâmpiţi? Pe mine, să mă iertaţi, dar nu cred! Poporul e deştept – numai că vrea să trăiască. Popoarele mari au ele, aşa, o lege: să reziste la toate şi să supravieţuiască! Iar când, despre fiecare dintre noi, istoria va întreba, deasupra montantului – cine a fost ăsta?

— Nu va rămâne decât posibilitatea de alegere lăsată de Rişkin:

În veacul nostru ticălos,
Oriunde omul s-ar afla —
Nu poate fi decât tiran, ori trădător, ori prizonier.

Oleg tresări. Nu cunoştea aceste versuri, dar se găsea în ele acea revelaţie copleşitoare, când autorul şi adevărul devin tangibili.

Iar Şulubin îl ameninţă cu degetul său mare:

— Pentru tâmpit, nici n-a găsit loc în vers. Deşi ştia, bănuiesc, că mai există şi tâmpiţi. Nu, n-avem decât această triplă posibilitate de alegere. Şi, dacă nu-mi amintesc să fi stat la închisoare, şi ştiu cu siguranţă că tiran n-am fost,

înseamnă… Şulubin surâse ironic şi începu să tuşească – înseamnă…

Tot tuşind, se legăna înainte şi înapoi.

— Şi credeţi că o asemenea viaţă e mai uşoară decât a dumneavoastră, da? Toată viaţa am fost înfricoşat, iar acum aş schimba bucuros cu altceva.

Kostoglotov stătea şi el tot aşa, gârbovit şi atârnând în faţă şi-napoi, pe banca îngustă, ca o codobatură pe un beţigaş.

În faţă, pe pământ, li se profilau umbrele cu picioarele adunate, de-un negru intens.

— Nu, Aleksei Filipovici, prea judecaţi totul în negru. Sunteţi prea crud. Trădători eu îi consider pe cei care scriau denunţuri, care se prezentau ca martori. Şi dintr-aceştia sunt milioane. Dacă pui un turnător la doi, hai, la trei deţinuţi – iată că s-au şi adunat nişte milioane. Dar nici să-i treci pe toţi la turnători – asta-i prea de tot. Şi Puşkin s-a aprins cam tare. Când copacii cad doborâţi de furtună, iarba se culcă la pământ, asta ce înseamnă, că iarba a trădat copacii? Fiecare cu viaţa lui. Doar aţi spus-o şi dumneavoastră: supravieţuirea e legea poporului.

Şulubin îşi schimonosi întreaga faţă, o încreţi atât de tare încât gură nu-i rămase mai deloc, iar ochii dispărură şi ei.

Ochii cei mari şi rotunzi – dispăruseră, nu se vedea decât o piele oarbă, încreţită.

Apoi şi-o destinse. Se ivi acelaşi curcubeu de tutun înconjurat de un alb roşiatic, însă ochii priveau întrucâtva primeniţi:

— Păi, atunci să numim asta sentiment de turmă înnobilat. Frica de a rămâne singur. În afara colectivului. Adevărul e că nu-i ceva nou. Francis Bacon a lansat, încă în secolul XVI, teoria idolilor. El spunea că oamenii au tendinţa de-a nu trăi din experienţă pură, ei preferă s-o păteze cu prejudecăţi. Iar aceste prejudecăţi sunt idolii. Idolii neamului, cum le spunea Bacon. Idolii peşterei…

Spusese – „idolii peşterei”, şi Oleg îşi imagină o peşteră: cu focul aprins în mijlocul ei, toată cufundată în fum, sălbaticii

frig carne şi, în fundul ei, aproape imposibil de distins – un idol albăstriu.

— Idolii teatrului.

Unde să fie idolul? În hol? Pe cortină? Nu, mai degrabă în piaţa teatrului, în mijlocul părculeţului.

— Dar ce înseamnă idolii teatrului?

— Idolii teatrului sunt părerile străine investite cu autoritate, de care omului îi place să se servească atunci când trebuie să explice o experienţă prin care el n-a trecut.

— Of, cât de des se întâmplă asta!

— Sau chiar şi-o experienţă proprie, dar e mai comod să crezi pe altcineva.

— Şi-aşa ceva am văzut…

— Tot idoli ai teatrului se consideră şi lipsa de măsură în creditul acordat descoperirilor ştiinţei. Cu alte cuvinte – sunt rătăcirile altora acceptate de bunăvoie.

— Formidabil! Fu încântat Oleg. Rătăcirile altora acceptate de bunăvoie! Da!

— Şi, în sfârşit, idolii pieţei.

O! Asta-i cel mai uşor de imaginat! Înghesuiala oamenilor dintr-un bazar şi idolul de alabastru ce se înalţă deasupra.

— Idolii pieţei – sunt rătăcirile provenite din legăturile reciproce, din complicitatea oamenilor. Sunt greşelile în care omul se împotmoleşte fiindcă s-a creat obişnuinţa de-a folosi formule care se opun raţiunii. Uite, să zicem: duşman al poporului! Nu-i de-al nostru! E trădător! Şi toţi se leapădă.

Şulubin îşi susţinea exclamaţiile prin zvâcnirile nervoase când a uneia dintre mâini, când a celeilalte – şi asta semăna din nou cu încercările de a-şi lua zborul ale unei păsări, şuie şi stângace, peste ale cărei aripi trecuseră foarfecele zimţate.

Spinările le erau dogorite de un soare atât de fierbinte cum mai rar se întâmplă primăvara: ramurile neadunate încă, acoperite, fiecare separat, de primele frunzuliţe verzi, nu dădeau umbră. Cerul nu era, deocamdată, încins ca un

cer sudic, îşi mai păstra încă azurul printre fulgii albi ai norişorilor ce-l traversau în timpul zilei. Dar, refuzând să vadă sau, poate, să creadă, agitându-şi degetul ridicat deasupra capului, Şulubin spuse:

— Iar deasupra tuturor idolilor, se află cerul fricii! Printre norii cenuşii – cerul greu al fricii. Ştiţi, serile, fără să fie furtună, se adună, câteodată, jos de tot, asemenea nori groşi, negri-cenuşii, se mohorăşte înainte de vreme, se-ntunecă, lumea întreagă devine neprimitoare şi tot ce-ţi doreşti este să te-ascunzi sub un acoperiş, mai aproape de foc şi de cei dragi. Eu am trăit douăzeci şi cinci de ani sub un asemenea cer – şi nu m-am salvat decât prin faptul că m-am plecat şi-am tăcut. Am tăcut douăzeci şi cinci de ani, sau poate chiar douăzeci şi opt, faceţi singur socoteala, şi ba am tăcut de dragul soţiei, ba de dragul copiilor, ba am tăcut de dragul trupului meu păcătos. Dar soţia mi-a murit. Iar trupul meu e un sac cu rahat care va fi găurit într-o parte. Copiii mei au crescut, în mod inexplicabil, incredibil de distanţi! Şi dacă fiica mea a început să-mi scrie şi-mi trimite, iată, a treia scrisoare la rând (nu aici, ci acasă – asta-i socoteala pe doi ani), aflu că o face fiindcă organizaţia de partid i-a cerut să-şi normalizeze relaţiile cu tatăl, înţelegeţi? Iar fiului nici măcar asta nu i s-a cerut…

Mişcându-şi sprâncenele stufoase, Şulubin îşi întoarse toată silueta de arici spre Oleg – vai, iată cine era el, de fapt! Era morarul nebun din „Rusalka” – „Păi, ce morar sunt eu?

— Eu sunt un corb!”.

— Acum nici nu mai ştiu – poate că i-oi fi visat pe copiii ăştia? Poate că nici n-au existat?… Spuneţi-mi – poate fi omul o simplă buturugă? Doar unui lemn nu-i pasă dacă zace singur sau alături de alte lemne. Iar eu trăiesc în aşa fel încât, dac-ar fi să-mi pierd cunoştinţa, să cad, să mor – vecinii nu m-ar descoperi nici în câteva zile. Şi, totuşi – auziţi, auziţi! Se-agăţă el de umărul lui Oleg, parcă temându-se că acesta nu-l va auzi, eu încă mă mai feresc,

încă mai pândesc în jur! Uite, ce-am spus la voi în salon – la Fergana, n-aş fi spus-o! La serviciu, n-aş fi spus-o! Iar dumneavoastră v-am spus acum toate astea, fiindcă mi se pregăteşte deja masa de operaţie! Dar, chiar şi-acum – în prezenţa unui al treilea n-aş fi făcut-o! Uite-aşa. Uite în ce hal m-au adus… Eu, care-am terminat cândva Academia de agricultură… Am absolvit cursurile superioare de materialism dialectic şi istoric. Am ţinut cursuri la mai multe specialităţi – toate astea la Moscova. Dar au început să cadă stejarii. La Academia de agricultură a căzut Muralov. Profesorii erau măturaţi cu zecile. Trebuiau recunoscute greşelile! Le-am recunoscut! Trebuia să te dezici? M-am dezis! Doar a supravieţuit un procent, nu-i aşa? Păi, uite – eu am intrat în acel procent. M-am retras în biologie pură – mi-am găsit un refugiu!… Dar, au început şi-acolo epurările, şi încă ce epurări! Erau măturate toate catedrele facultăţilor de biologie. Trebuiau întrerupte conferinţele?

— Bine, le-am întrerupt. Am devenit asistent – eram de acord să mă fac mic de tot!

Cu câtă uşurinţă vorbea taciturnul din salon! Cuvintele curgeau din el de parcă nici o altă ocupaţie nu i-ar fi fost mai familiară decât oratoria.

— Erau distruse manualele marilor oameni de ştiinţă, se schimbau programele – bine, sunt de acord, o să predăm după cele noi. S-a făcut propunerea ca anatomia, microbiologia, bolile nervoase să fie reorganizate după teoriile unui agronom analfabet şi după practica din horticultura. Bravo, aşa gândesc şi eu, eu sunt – pentru! Nu, renunţaţi şi la postul de asistent! Bine, eu nu mă cert, eu pot să fiu şi laborant. Nu, sacrificiul dumneavoastră nu-i acceptat, vi se ia şi locul de laborant – bine, sunt de acord, am să fiu bibliotecar, bibliotecar în îndepărtatul Kokanda! Cât am regresat! Dar, am rămas, totuşi, în viaţă, copiii mei şi-au terminat, totuşi, facultăţile. Numai că bibliotecarii primesc de sus liste secrete: să fie distruse cărţile legate de

falsa ştiinţă a geneticii! Să fie distruse cărţile numiţilor cutare şi cutare. Nici o problemă, noi suntem obişnuiţi! Parcă n-am declarat şi cu de la catedra de materialism dialectic şi istoric, cu un sfert de veac în urmă, că teoria relativităţii este o erezie contrarevoluţionară? Aşa că fac actul, mi-l semnează secretarul de partid, biroul special – şi vârâm acolo, în sobă, genetica! Estetica de stânga! Etica! Cibernetica! Aritmetica…!

Mai şi râdea pe deasupra, corbul cel nebun!

— Ce nevoie avem noi de ruguri în stradă, de dramatismul acesta excesiv? Noi o facem într-un colţişor retras, noi le vârâm în sobiţă şi sobiţa dă căldură!… Uite până unde m-au împins – cu spatele la sobiţă… În schimb, mi-am crescut copiii. Şi fiica mea, redactor la un ziar regional, a scris următoarele versuri pline de lirism:

Nu, nu, eu nu vreau să dau înapoi!
Eu nu ştiu iertare să cer.
Dacă e să mă bat, apoi mă bat!
E tatăl meu? Chiar şi pe el să-l iau de gât sunt gata!

Îi atârna de pe umeri halatul – aripile lui neputincioase.

— Mda-a-a-a!… Atâta putu să replice Kostoglotov. Sunt de acord că nu v-a fost mai uşor.

— Păi, vedeţi. Şulubin îşi trase sufletul, se aşează mai echilibrat şi începu să vorbească potolit: Şi spuneţi-mi, vă rog, care-i misterul înlănţuirii acestor perioade ale Istoriei? În unul şi-acelaşi popor, în doar zece ani, scade la zero toată energia civică, iar impulsurile de demnitate, schimbându-şi semnul, devin impulsuri de laşitate. Iată, eu sunt bolşevic încă din o mie nouă sute şaptesprezece. Cu ce curaj am risipit, la Tambov, Duma legislativă a eserilor şi-a menşevicilor, deşi nu ştiam decât să bat pasul de front. Am participat la războiul civil. Noi nu ne-am cruţat viaţa! Eram de-a dreptul fericiţi să ne-o dăm pentru revoluţia universală! Ce s-a întâmplat cu noi? Cum am putut ceda? Şi

în faţa cui am cedat, mai degrabă? A fricii? A idolilor pieţei? A idolilor teatrului? Bine, hai să spunem, eu nu sunt decât un om mărunt, dar Nadejda Konstantinovna Krupskaia? Doar trebuie să fi înţeles, să fi văzut? De ce nu şi-a ridicat ea vocea? Cât de mult ar fi însemnat o singură luare de atitudine a ei pentru noi toţi, chiar dac-ar fi costat-o viaţa? Poate că ne-am fi schimbat cu toţii, ne-am fi încăpăţânat – şi lucrurile s-ar fi oprit acolo? Dar Ordjonikidze? Doar era un vultur! Nu l-a frânt nici Schlissellburgul, nici ocna – ce l-a împiedicat să se ridice pe faţă împotriva lui Stalin? Ei au preferat însă să moară în mod misterios sau să se sinucidă – ăsta-i curaj, spuneţi-mi, vă rog?

— Păi, eu să vă explic dumneavoastră, Aleksei Filipovici? Eu – dumneavoastră… Nu, faceţi bine şi explicaţi-mi-o tot dumneavoastră mie.

Şulubin oftă şi încercă să-şi schimbe poziţia pe bancă. Dar îl durea oricum s-ar fi întors.

— Pe mine altceva mă intresează. Uite, dumneavoastră sunteţi născut deja după revoluţie. Şi aţi fost închis. Ia spuneţi-mi – sunteţi dezamăgit de socialism? Sau nu?

Kostoglotov zâmbi vag.

Şulubin îşi eliberă mina cu care se sprijinise de bancă, o mână slabă, bolnavă, şi se agăţă cu ea de umărul lui Oleg:

— Tinere! Doar această greşeală să n-o faceţi! Numai să nu deduceţi din suferinţele dumneavoastră, din anii aceştia crunţi, că de vină este socialismul. Adică, orice-aţi crede dumneavoastră, dar la capitalism istoria a renunţat pentru totdeauna.

— La noi, acolo… Unii spuneau că în iniţiativa particulară sunt multe lucruri bune. Se trăieşte mai uşor, înţelegeţi? Există întotdeauna de toate. Ştii întotdeauna unde şi ce să cauţi.

— Ascultaţi-mă, astea sunt raţionamente mic-burgheze! Iniţiativa particulară este, într-adevăr, foarte mobilă, dar nu-i bună decât într-un cadru foarte restrâns. Dacă nu strângi iniţiativa particulară într-un cleşte de fier, ea

generează oameni-fiare, care nu doresc nici măcar să audă de restrângerea dorinţelor şi-a lăcomiei. Înainte de-a fi condamnat economic, capitalismul a fost condamnat moral! De mult!

— Dar ştiţi, îşi clătină fruntea Oleg, oameni care n-au limite în pofte şi lăcomie am cunoscut, ca să fiu sincer, şi la noi. Şi nu neapărat printre meşteşugarii particulari, cu autorizaţie.

— Aşa-i! Braţul lui Şulubin se lăsa tot mai greu pe umărul lui Oleg. Asta fiindcă la noi este socialism, dar de care fel? Noi am cotit-o repejor, ne-am spus că-i suficient să schimbi modul de producţie şi oamenii se vor schimba şi ei imediat. Pe dracu', s-au schimbat! Ba nu s-au schimbat deloc. Omul este un tip biologic! El se schimbă în mii de ani!

— Păi, atunci, despre ce socialism poate fi vorba?

— Păi, asta e, de ce fel? Mister? Se spune – „democratic”, dar ăsta este un indiciu superficial: nu trimite la esenţa socialismului, ci doar la formula introductivă, la tipul de organizaţie statală. Asta este doar o declaraţie că nu vor cădea capete, dar nici o vorbă despre fundamentul pe care se va clădi acest socialism. Căci nu pe surplusul de mărfuri se poate clădi acest socialism, fiindcă, dacă oamenii devin fiare, calcă-n picioare şi mărfurile. Şi nu poate fi socialism nici acela care nu mai oboseşte să tot vorbească despre ură – fiindcă viaţa societăţii nu se poate clădi pe ură. Iar cel ce-a ars, an de an, în vâlvătaia urii, nu poate spune, peste noapte: basta! Astăzi mi-am terminat socotelile cu ura, de azi încolo nu voi face decât să iubesc. Nu, el va rămâne oricum plin de ură, şi va găsi la îndemână pe cineva pe care să-l urască. Nu cunoaşteţi poezia lui Herweg:

Wir haben lang genug geliebt…

Oleg o prinse din mers:

— Und wollen endlich hassen!

Destulă vreme am iubit…

Şi vrem acum cu ură…

Cum să n-o ştiu. Am învăţat-o prin şcoli.

— Da, aşa e, aţi învăţat-o la şcoală! Dar asta-i cumplit! Aţi învăţat-o la şcoală, când, de fapt, ar fi trebuit să învăţaţi exact invers:

Wir haben lang genug gehasst,
Und wollen endlich Heben! —
Destulă vreme am mit,
Şi vrem acum iubire…

La dracu' cu ura voastră, vrem, în sfârşit, să iubim! Iată cum trebuie să fie socialismul.

— Deci, creştin, vreţi să spuneţi? Înţelese Oleg.

— Creştin" este-un cuvânt deja uzat. Nu ştiu cum şi cu cine au de gând să construiască socialismul partidele intitulate astfel, apărute după război în societăţile proaspăt ieşite din mâinile lui Hitler şi Mussolini. Când, la sfârşitul veacului trecut, Tolstoi s-a gândit să răsădească în mod practic creştinismul – straiele lui s-au dovedit a fi insuportabile pentru contemporaneitate, predica lui n-avea nici o legătură cu realitatea. Dar eu aş spune că tocmai în Rusia, cu căinţele noastre, cu spovedaniile şi revoltele noastre, cu Dostoievski, Tolstoi şi Kropotkin, nu poate exista decât un singur fel de socialism potrivit: cel moral! Şi asta e perfect real.

Kostoglotov se încruntă:

— Dar cum se poate înţelege şi imagina acest lucru – „socialismul moral"?

— Păi, nici nu-i greu de imaginat! Se învioră din nou Şulubin, dar fără expresia aceea neliniştită, zbuciumată, de morar-corb. Era mai luminos acum şi se vedea că-şi dorea foarte tare să-l convingă pe Kostoglotov. Vorbea răspicat, de parc-ar fi predat o lecţie: Să oferi lumii o societate în care toate relaţiile şi legile să reiasă doar din moralitate – numai

şi numai din ea! Toate socotelile: cum să educi copiii? Pentru ce să-i pregăteşti? Care să fie scopul muncii celor mari? Cu ce să-şi ocupe timpul liber?

— Toate trebuie deduse doar din preceptele moralităţii. Cercetările ştiinţifice? Doar acelea care nu vor şti rbi moralitatea – în primul rând, cea a cercetătorilor. În politica externă, la fel! La fel şi cu problemele legate de orice graniţă: să nu ne gândim cu cât ne va îmbogăţi acel pas, cu cât ne va face mai puternici sau ne va spori prestigiul, ci să ne întrebăm doar: cât va fi de moral?

— Păi, nu prea cred ca asta să fie posibil! Oricum, nu în următorii două sute de ani! Dar, ia staţi, se încruntă Kostoglotov. Îmi scapă ceva. Păi, ce-aţi făcut cu baza materială? Parcă economia trebuia să… Asta, să preceadă?

— Să preceadă? Asta depinde de împrejurări. Vladimir Soloviov, de exemplu, dezvoltă o teorie destul de convingătoare pe ideea că economia trebuie înălţată pe bazele moralităţii.

— Cum?… Mai întâi moralitatea, şi pe urmă economia? Se uita ca prostit Kostoglotov.

— Da! Spuneţi-mi, dumneavoastră sunteţi rus, cum ar veni, dar din Vladimir Soloviov cu siguranţă n-aţi citit nici un rând?

Kostoglotov negă din buze.

— Dar numele l-aţi auzit?

— La pârnaie.

— Dar din Kropotkin aţi citit vreo pagină? „Întrajutorarea oamenilor…”?

Kostoglotov repetă acelaşi gest.

— Păi, sigur, dacă n-are dreptate ce rost are să-l citiţi?… Dar pe Mihailovski? Bineînţeles că nu, doar a fost combătut, iar după aceea interzis şi exclus.

— Păi, când să citesc? Când să citesc? Se indignă Kostoglotov. Eu muncesc toată viaţa şi sunt tras de mânecă din toate părţile: aia ai citit? Ailaltă ai citit? În armată n-am

lăsat lopata din mână, în lagăr – la fel, iar acum, în deportare, am luat sapa – când vreţi să citesc?

O expresie de tulburare şi presimţirea unei revelaţii lumina faţa cu ochi rotunzi şi sprâncene stufoase a lui Şulubin:

— Păi, uite ce-i socialismul moral: oamenii să nu fie îndemnaţi să-şi caute fericirea, fiindcă şi ea e tot un idol al pieţei – „fericirea”! Ci înţelegerea reciprocă. Fericit este şi animalul care-şi sfârtecă prada, dar dragoste unul altuia nu-şi pot purta decât oamenii! Şi acesta este lucrul suprem accesibil oamenilor!

— Nu, fericirea vă rog să mi-o lăsaţi! Insistă cu vioiciune Oleg. Lăsaţi-mi-o măcar pentru aceste câteva luni dinaintea morţii! Fiindcă, altfel – la ce dracu'…?

— Fericirea e un miraj! Insistă cu ultimele puteri Şulubin. Pălise. Uite, eu îmi educam copiii – şi eram fericit. Iar ei m-au călcat în picioare. Ca să nu mai vorbim de aşa-numita „fericire a generaţiilor viitoare”. Cine ştie ceva despre ele? Cine a discutat cu generaţiile astea viitoare pentru-a şti căror idoli li se vor mai închina şi ele? Prea mult s-a schimbat ideea despre fericire de-a lungul veacurilor, ca să ne încumetăm s-o pregătim din timp. Când vom putea să călcăm în picioare franzelele de pâine albă şi să ne înecăm cu lapte, încă nu înseamnă că vom fi fericiţi. Dar împărţind din puţinul nostru suntem fericiţi deja şi astăzi! Dacă nu te preocupă decât „fericirea” şi înmulţirea – vom umple, fără nici o noimă, pământul şi vom crea o societate cumplită… Parcă mi-e cam rău, ştiţi… Trebuie să mă duc să mă întind…

Oleg nu observase cât de palidă şi marcată de suferinţă devenise faţa lui Şulubin şi-aşa destul de chinuită.

— Haideţi, haideţi, Aleksei Filipovici, să vă iau de braţ…!

Nici să se ridice din poziţia sa nu-i fu uşor lui Şulubin.

Apoi o porniră la drum, încet de tot. Erau înconjuraţi de aeruluşor al primăverii, dar ei se aflau, amândoi, în puterea gravitaţiei, iar oasele, şi carnea ce le mai rămăsese, şi

hainele, şi încălţămintea, ba chiar şi şuvoiul de soare care-i copleşea – totul îi împovăra şi-i apăsa.

Mergeau în tăcere, obosiţi de atâta vorbă.

Abia ajuns la treptele cerdacului de la pavilionul canceroşilor, acoperite deja de umbra clădirii, Şulubin, sprijinindu-se de Oleg, îşi ridică faţa spre plopi, se uită la petecul de cer vesel şi spuse:

— Numai de h-aş muri sub cuţit. Mi-e frică… Oricât ai trăi, oricât de câinească ţi-ar fi fost viaţa – tot mai vrei…

Apoi, intrară în hol – şi aerul deveni închis, împuţit.

Urcau încet, treaptă cu treaptă, scara cea mare.

Oleg întrebă:

— Ia spuneţi-mi, la toate acestea v-aţi gândit vreme de douăzeci şi cinci de ani, în timp ce vă deziceaţi…?

— Da. Mă deziceam – şi mă gândeam, spuse gol, mai slab cu fiecare clipă, Şulubin. Puneam cărţile pe foc şi cugetam. Ce, adică? Prin chinul. Şi prin trădarea mea. N-am meritat măcar un pic de gândire…?

Cotitura.

Ca un lucru atât de cunoscut, cercetat de-a lungul şi de-a latul, în nenumărate rânduri, să se poată transforma într-atâta încât să ţi se pară cu totul nou şi străin – Donţova nu-şi putuse totuşi imagina. De treizeci de ani se ocupa de bolile altor oameni, de douăzeci stătea în faţa ecranului roentgen, citea rezultatele pe ecrane, le citea de pe filme, le citea în ochii lor disperaţi, rugători, le confrunta cu analizele, cu cărţile, scria articole, se certa cu colegii, se contrazicea cu bolnavii – şi tot mai indiscutabilă îi părea propria ei experienţă şi punctul ei propriu de vedere, tot mai armonios legată – teoria medicală.

Existau etiologia şi patogeneza, simptomatologia, diagnosticul, evoluţia, tratamentul, profilaxia şi prognosticul, iar rezistenţa, îndoielile şi temerile bolnavilor, cu toate că erau slăbiciuni omeneşti de înţeles şi provocau compătimirea medicului – erau simple nimicuri când venea

momentul cântăririi argumentelor – în reţeaua logică, ele nu-şi găseau locul.

Până acum toate corpurile omeneşti aveau exact aceeaşi constituţie, descrisă de atlasul anatomic universal. La fel era şi fiziologia proceselor vitale şi fiziologia senzaţiilor. Tot ce era normal şi tot ce devia de la normalitate – avea o explicaţie raţională în compendiile cu autoritate.

Şi deodată, în câteva zile, propriul ei corp căzuse din acest sistem armonios, se lovise de pământul aspru şi se dovedise a fi un sac lipsit de apărare, burduşit cu organe, în care fiecare dintre ele în orice clipă putea să se-mbolnăvească şi să-nceapă să ţipe.

În câteva zile totul fusese întors pe dos şi, deşi continua să fie compus din elementele cunoscute, devenise necunoscut şi înfricoşător.

Pe când fiul ei mai era încă un băieţel mic, se uitase cu el la nişte poze: cele mai simple obiecte din casă – ceainicul, lingura, scaunul deveniseră, desenate dintr-un unghi neobişnuit, de nerecunoscut.

La fel de nerecunoscut îi părea acum mersul propriei ei boli şi noul ei loc în procesul de tratament. Încetase să fie forţa raţională ce conduce tratamentul şi devenise ghemul iraţional care se zbate. Primul moment de conştientizare a bolii o strivise ca pe-o broască. Perioada în care învăţase să convieţuiască cu boala fusese insuportabilă: lumea se răsturnase, se răsturnase toată ordinea lucrurilor în univers. Fără să fi murit deocamdată, trebuia să-şi părăsească şi soţul, şi fiul, şi fiica, şi nepotul, şi munca – deşi, tocmai această muncă a ei urma acum să treacă, nepăsătoare, prin ea şi peste ea. Trebuia să renunţe, într-o singură zi, la tot ce-i alcătuise viaţa, şi să se mai chinuie apoi un timp, în chip de umbră palid-verzuie fără să afle încă multă vreme dacă, până la urmă, va muri sau se va întoarce la existenţă.

S-ar fi zis că viaţa-i era lipsită de orice frumuseţe, bucurii sau sărbători – muncă şi nelinişti, muncă şi nelinişti – dar

acum se dovedea cât de minunată era această viaţă şi cât de imposibil îi era să se despartă de ea.

Ziua de duminică nu mai fu pentru ea duminică, ci o pregătire a măruntaielor pentru Roentgenul de-a doua zi.

Luni, după cum se întţcleseseră, Dormidont Tihonovici, împreună cu Vera Gangart şi încă una dintre asistente, stinseră lumina în cabinetul lor radiologie şi începură să se adapteze la întuneric. Liudmila Afanasievna se dezbrăcă şi intră după ecran. Pe când lua din mâinile femeii de serviciu primul pahar cu soluţie de bariu, vărsă cu stângăcie o parte din el: descoperi că mâna ei care, îmbrăcată în mănuşă de cauciuc, frământase de atâtea ori, chiar aici, tot soiul de abdomene – tremura.

Şi toate metodele cunoscute fură reluate acum cu ea: palparea, frământarea, răsucirea, ridicarea mâiniior, reţinerea respiraţiei. Apoi coborâră ecranul, o culcară şi făcură radiografii în diferite proiecţii. Fură nevoiţi să aştepte un timp ca substanţa contrastantă să pătrundă mai departe pe căile digestive – aparatul Roentgen nu putea sta însă de pomană, şi doctoriţa asistentă îşi consulta, între timp, bolnavii, care aşteptau la rând.

Liudmila Afanasievna i se alătură şi ea, dar creierul îi funcţiona prost, aşa că nu-i fu de ajutor. Îi veni din nou timpul să se aşeze în spatele ecranului, să bea bariu şi să se culce sub aparat.

Diferenţa era numai că, de-această dată, consultaţia nu decurgea în obişnuita linişte profesională, întreruptă doar de comenzi scurte – Orescenkov glumea tot timpul ba pe seama tinerelor lui colaboratoare, ba pe seama Liudmilei Afanasievna, ba pe seama propriei persoane: povestea cum fusese pe vremuri, când era student, dat afară de la MHAT, Teatral de Artă de la Moskova, pe-atunci abia înfiinţat, pentru următoarea boacănă – avea loc premiera piesei „Puterea întunericului” şi Akim îşi sufla atât de natural nasul şi-şi desfăşura atât de firesc obielele, încât Dormidont cu prietenul său se gândiră să-l pună la punct. De atunci,

spunea el, de câte ori se duce la MHAT, se teme să nu fie recunoscut şi dat afară din nou. De altfel, toţi se străduiau să vorbească mai mult, pentru ca pauzele dintre explorările făcute-n tăcere să nu fie alât de apăsătoare.

Numai că Donţova îşi dădea prea bine seama că doctoriţa Gangart vorbeşte forţat, gâtlejul i se uscase – pe ea chiar că o cunoştea bine!

Dar, oare, nu asta-şi dorise Liudmila Afanasievna?

Ştergându-se pe gură după smântâna de bariu, mai declarase o dată:

— Nu, bolnavul nu trebuie să ştie totul! Aşa am considerat întotdeauna, la fel consider şi acum. Când veţi avea ceva de discutat – eu am să ies din cameră.

Acceptaseră această regulă cu toţii, şi Liudmila Afanasievna ieşea, în-cercând să-şi facă de lucru, ba cu laboranţii roentgen, ba cu fişele – era mult de lucru, dar astăzi nu era capabilă să-nţeleagă nimic până la capăt. Şi iată că din nou o chemau – şi ea intra cu inima gata să-i sară din piept, sperând că va fi întâmpinată cu o veste bună, că Verocika Gangart o va îmbrăţişa uşurată şi o va felicita – dar nu se întâmpla nimic din toate acestea, ci comenzile, răsucirile şi consultările erau reluate din nou.

Supunându-se fiecărei comenzi de acest fel, Liudmila Afanasievna nu putea să nu se gândească şi ea la ele, să nu încerce să şi le explice.

— După metodele aplicate, văd şi eu ce căutaţi la mine! Îi scanase to-tuşi la un moment dat.

Înţelesese că o bănuiesc de o tumoare nu la stomac, şi nici la ieşirea din stomac, ci la intrare – iar acesta era cazul cel mai dificil, fiindcă ar fi necesitat, în caz de operaţie, deschiderea parţială a toracelui.

— Dar Liu-u-udocika, uruia în întuneric Orescenkov, parcă doreaţi o diagnosticare timpurie, iar acum nu sunteţi mulţumită de metodologie! Dacă vreţi, mai aşteptăm vreo trei luni, atunci putem să vă spunem rezultatul mai repede!

— Nu, mulţumesc frumos, pentru cele trei luni!

Nici radiografia mare, principală, obţinută spre sfârşitul zilei nu vru s-o vadă. Îşi pierduse gesturile bărbăteşti, hotărâte, care o caracterizau şi, luminată de lampa puternică din tavan, stătea fără vlagă pe un scaun şi aştepta concluzia lui Orescenkov – cuvinte, hotărâri, dar nu diagnosticul!

— Deci, iată care-i situaţia, stimată colega, spuse lungind binevoitor discuţia Orescenkov, părerile celebrităţilor sunt împărţite.

Între timp, ţinea însă permanent sub observaţie, de sub sprâncenele colţuroase, starea de derută în care se zbătea ea.

Ar fi zis că, de la Donţova cea hotărâtă şi dârză, s-ar fi putut aştepta la mai multă putere într-o asemenea încercare. Brusca ei descurajare confirma, încă şi încă o dată, părerea lui Orescenkov că omul contemporan e neajutorat în faţa morţii, că o întâmpină dezarmat.

— Şi cine crede cum e mai rău? Se silea să zâmbească Donţova.

(Ar fi vrut ca nu el să fie acela!)

Orescenkov îşi desfăcu degetele:

— Mai rău cred fetele dumneavoastră. Ca să vedeţi cum le-aţi educat. Eu am totuşi despre dumneavoastră o părere mai bună.

O curbură mică, însă foarte binevoitoare, i se reflectă în colţul buzelor.

Gangart era palidă, de parcă hotărârea ce urma să fie luată o privea pe ea.

— Ei, vă mulţumesc, se simţi un pic uşurată Donţova. Şi… Ce este totuşi?

De câte ori aşteptaseră bolnavii, după această gură de aer, hotărârea ei, iar această hotărâre era întotdeauna clădită pe raţiune, pe cifre, era concluzia unui proces logic de cunoaştere, verificat din toate punctele de vedere. Dar ce

mare de spaimă se ascundea în această gură de aer abia acum aflase!

— Păi, ce să fie, Liudocika, uruia liniştitor Orescenkov. Ştiţi doar că lumea-i nedreaptă. Dacă n-aţi fi fost de-a noastră, v-am fi predat acum, cu un diagnostic alternativ, chirurgilor, iar ei ar fi tăiat şi ar fi scos câte ceva din mers. Există ticăloşi dintr-ăştia, care nu se mulţumesc până nu-şi iau o amintire din aparatul digestiv. V-ar fi tăiat şi, astfel, s-ar fi clarificat cine are dreptate. Dar dumneavoastră sunteţi de-a noastră. Iar la Moscova, la institutul de roentgeno-radiologie lucrează Lenocika noastră, şi Serioja e tot acolo. Aşa că, uite ce am hotărât: ce-ar fi să vă duceţi dumneavoastră până acolo?… Ce ziceţi? Ei o să citească ce-o să le scriem noi, o să vă consulte şi ei. Numărul părerilor va creşte. Dacă va trebui tăiat – păi, acolo se şi taie mai bine. Şi, în general, acolo totul e mai bine, ce spuneţi?

(El spusese: „dacă va trebui tăiat”. Voia să spună că poate nu va fi totuşi nevoie?… Sau nu, asta era… Ceva şi mai rău…)

— Adică, îşi dădu seama Donţova, operaţia este atât de complicată încât nu vă hotărâţi s-o faceţi aici?

— Ba, nu, Dumnezeule, nu! Se încruntă şi ridică chiar tonul Orescenkov. Nu căutaţi în spatele cuvintelor mele mai mult decât v-am spus. Doar că vrem şi noi să vă punem… Cum se cheamă asia?… O pilă. Iar, dacă nu ne credeţi, poftim, luaţi radiografia şi uitaţi-vă singură.

Chiar, ar fi fost atât de simplu! Trebuia doar să întindă mâna şi-ar fi putut-o analiza singură.

— Nu, nu, se feri Donţova de roentgenogramă. Nu vreau.

Rămase deci cum hotărâseră. Vorbiră cu medicul-şef.

Donţova se duse până la Ministerul Sănătăţii din republică. Acolo, în mod inexplicabil, nu tărăgănară deloc treaba, îi dădură şi acordul, şi trimiterea. Şi deodată deveni clar că, de fapt, nimic n-o mai reţine în oraşul în care lucrase douăzeci de ani.

Avusese dreptate Donţova să le ascundă tuturor durerile care-o chinuiau: e suficient să i-o spui unui singur om – şi toate-o iau la vale, nimic nu mai depinde de tine. Toate legăturile permanente ale existenţei, atât de stabile, atât de eterne – se rupeau şi plesneau, nu în decurs de zile, ci de ore. Atât de unică şi de neînlocuit la dispensar şi acasă – iat-o deja înlocuită.

Atât de legaţi de pământ, nu ne ţinem, totuşi, prea bine pe el…!

Acum ce rost ar fi avut să mai tragă de timp? În miercurea din aceeaşi săptămână îşi făcu ultima vizită prin saloane cu doctoriţa Gangart, căreia-i preda secţia de radiologie.

Cu toate că începuseră vizita dimineaţa, aceasta dură până spre prânz. Deşi Donţova îşi punea mari speranţe în Verocika, iar doctoriţa Gangart îi cunoştea pe cei internaţi la fel de bine ca şi Donţova, trecând prin dreptul paturilor, conştientă de faptul că era puţin probabil să se-ntoarcă la bolnavii ei mai curând decât peste-o lună, ba s-ar putea chiar să nu se mai întoarcă deloc, Liudmila Afanasievna îşi recăpătase, pentru prima dată în aceste zile, luciditatea şi se mai întărise un pic. Îi revenise interesul şi capacitatea de-a raţiona. Hotărârea luată de dimineaţă, de-a scăpa cât mai repede de treburi şi de a perfecta urgent ultimele hârtii, pentru a putea pleca imediat acasă – se desprinsese de pe ea ca o coajă. Era atât de obişnuită să conducă singură totul cu mână sigură, încât nici astăzi nu se putea îndepărta de vreunul din bolnavi fără să-şi imagineze măcar prognosticul pentru o lună: ce curs va lua boala, la ce noi mijloace va trebui să se recurgă în timpul tratamentului, de ce măsuri neaşteptate ar putea fi nevoie. Umbla aproape ca înainte prin saloane – şi erau primele ore mai uşoare în vârtejul ultimelor ei zile.

Se obişnuise cu nenorocirea.

Şi, în acelaşi timp, făcea această vizită şi ca cineva deja lipsit de drepturi medicale, de parc-ar fi fost descalificată din cauza unei fapte de neiertat, din fericire neanunţată

încă bolnavilor. Asculta, fixa tratamentul, dădea indicaţii, privea cu ochi prefăcut promiţători la o bolnavă, când, de fapt, şira spinării îi era săgetată de gândul care o îngheţa că nu mai are curajul să judece viaţa şi moartea altora, că peste câteva zile va zăcea şi ea, la fel de neajutorată, într-un pat de spital, fără să-şi îngrijească înfăţişarea şi aşteptând ce-au să spună cei mai mari şi mai experimentaţi. Şi se va teme de dureri. Şi se va gândi că poate n-a ales cea mai bună clinică. Şi, poate, se va îndoi că i se aplică cel mai potrivit tratament. Şi va începe să viseze, ca la fericirea supremă, la dreptul prozaic de-a se elibera de pijamaua de spital şi de-a se duce, seara, acasă la ea.

Toate astea o împresurau şi-o împiedicau să gândească cu exactitatea de altădată.

Iar Vera Kornilievna prelua fără nici o bucurie povara pe care nu şi-o dorise deloc cu un asemenea preţ. De fapt, n-o dorise în nici un fel.

„Mama” nu era un cuvânt gol pentru Vera. Din ei trei, ea îi dăduse Liudmilei Afanasievna cel mai grav diagnostic, se aştepta la o operaţie istovitoare, pe care ea, slăbită de o boală de iradiere, s-ar fi putut să n-o suporte. Mergea astăzi alături de ea şi se gândea că putea fi pentru ultima dată – iar ea va mai trebui să umble mulţi ani printre aceste paturi amintindu-şi în fiecare zi, cu durere, de cea care făcuse din ea medic.

Şi-şi culegea cu degetul, pe neobservate, câte o lacrimă din ochi.

Şi tocmai astăzi Vera trebuia să prevadă totul cât mai clar, să nu uite să pună nici o întrebare importantă – fiindcă toate vieţile acestea, vreo cincizeci la număr, rămâneau de-acum, pentru prima dată, numai şi numai pe seama conştiinţei sale, căci nu va mai avea cui să ceară un sfat.

Astfel, plină de nelinişti şi zăpăceală, vizita lor dură o jumătate de zi. Parcurseră mai întâi saloanele femeilor. Apoi îi consultară pe toţi cei care zăceau pe palierele din casa

scărilor şi pe coridoare. Zăboviră, bineînţeles, lângă patul lui Sibgatov.

Cât investiseră în tătarul acesta liniştit! Şi nu câştigaseră decât nişte luni de amânare, şi ce luni erau acelea – luni de existenţă jalnică într-un colţ neaerisit din hol. Acum coloana nu-l mai ţinea deloc pe Sibgatov, doar cele două braţe puternice, alipite de spinare îi menţineau verticalitatea; singura lui plimbare era să se mute în salonul vecin, pentru-a asculta ce se discută acolo; aerul – numai cel care intra prin fereastra de aerisire îndepărtată; singurul cer – tavanul.

Dar, chiar şi pentru această viaţă nemernică, care n-avea alt conţinut decât procedurile, certurile femeilor de serviciu, mâncarea de cantină şi jocul de domino – chiar şi pentru această viaţă cu spinarea mâncată de rană, ochii lui chinuiţi de boală se luminau de recunoştinţă, la fiecare vizită.

Şi Donţova se gândi că dacă-ar fi fost să lase deoparte criteriile obişnuite şi să le adopte pe-ale lui Sibgatov, ea mai era încă un om fericit.

Iar Sibgatov auzise de undeva că Liudmila Afanasievna venea în acea zi pentru ultima dată.

Fără să-şi spună nimic, se oglindeau unul în celălalt, aliaţi distruşi, dar loiali, înainte ca biciul învingătorului să-i gonească în ţinuturi diferite.

„Vezi şi tu, Şaraf, spuneau ochii Donţovei, c-am făcut ce-am putut. Dar sunt rănită şi cad acum, la rândul meu.” „Ştiu, mamă, răspundeau ochii tătarului. Nici cea care m-a născut n-a făcut mai mult pentru mine. Eu, în schimb, nici nu pot încerca să te salvez.”

Cu Ahmadjan obţinuseră rezultate strălucite: era un caz luat din pripă, totul fusese executat conform indicaţiilor teoretice şi teoria se justificase din plin. Calculară câte radiaţii primise şi Liudmila Afanasievna îl anunţă:

— Te externezi!

Ar fi trebuit s-o facă de dimineaţă, pentru a o înştiinţa pe infirmieraşefă şi pentru-a lăsa destul timp să i se aducă hainele de la depozit, dar Ahmadjan dădu oricum fuga la Mita, pe scară în jos, fără nici un fel de cârje. Din clipa aceea, n-ar mai fi suportat să stea aici nici o zi în plus – seara îl aşteptau prietenii din Oraşul vechi.

Vadim ştia şi el că Donţova predă secţia şi pleacă la Moscova. Şi iată de unde: în seara precedentă venise o telegramă de la mama, cu adresă dublă – către el şi către Liudmila Afanasievna – care-i anunţa că aurul coloidal fusese expediat dispensarului lor. Vadim se dusese imediat, şchiopătând, jos.

Donţova era la Ministerul Sănătăţii, dar Vera Kornilievna văzuse deja telegrama, îl felicitase şi-i făcuse pe loc cunoştinţă cu Ella Rafailovna, noul lor radiolog, care urma să-i facă tratamentul, din clipa în care aurul va ajunge la cabinetul lor.

Atunci sosi, zdrobită, şi Donţova, citi telegrama şi, prin ceaţa propriei dezorientări, încercă să-i facă semne încurajatoare lui Vadim.

Ieri Vadim se bucurase fără reţinere, nu putuse s-adoarmă, dar, până spre dimineaţă, gândurile i se schimbaseră: cine ştie cât avea să mai dureze până s-ajungă aurul? Dacă i-ar fi fost dat direct mamei – în dimineaţa aceasta, ar fi fost deja aici. Cât o să dureze – trei zile, o săptămână? Cu această întrebare îi şi întâmpină Vadim pe medicii care se apropiau de el.

— Într-una din zilele următoare, bineînţeles, într-una din zilele următoare, îi spuse Liudmila Afanasievna.

(De fapt, ştia însă şi ea cum e cu zilele acestea. Cunoştea un caz când un preparat oarecare fusese trimis de un institut de la Moscova unui dispensar din Riazan, dar fata care făcuse formalităţile scrisese: „Kazan”, iar la minister – nimic nu se urneşte fără minister – citiseră „Kazah” şi-l trimiseseră la Alma-Ata.)

Ce poate să facă o veste bună dintr-un om! Aceiaşi ochi negri, atât de mohorâţi în ultima vreme, străluceau acum de speranţă, aceleaşi buze inflamate, înconjurate deja de ireparabile cute oblice, se îndreptaseră şi întineriseră, şi toată silueta lui Vadim, bărbierit, curăţel, zvelt, politicos, strălucea de parc-ar fi fost ziua lui de naştere şi fusese înconjurat de dimineaţă cu daruri.

Cum putuse să se descurajeze într-atât, să-şi piardă într-o asemenea măsură voinţa, în ultimele două săptămâni! Doar în voinţă se afla salvarea, totul se afla în voinţă! Acum, urma cursa! Acum, nu mai conta decât atât: ca aurul să parcurgă mai repede cei trei mii de kilometri, decât metastazele cei treizeci de centimetri pe care-i mai aveau de făcut! Fiindcă atunci aurul îi va curăţa vintrele. Îi va apăra restul corpului. Iar piciorul, mă rog, piciorul poate fi sacrificat. Sau poate că – nici o ştiinţă nu ne poate interzice să sperăm, la urma urmelor?

— Răspândindu-se în jur, aurul radioactiv avea să lecuiască până şi piciorul?

Ar fi fost drept, raţional, ca tocmai el să rămână în viaţă! Iar gândul împăcării cu moartea, gândul de a se lăsa sfâşiat de pantera neagră – fusese prostesc, neputincios, nedemn. Strălucirea talentului său îi întărea credinţa că va supravieţui, va supravieţui! Nu dormise jumătate din noapte, tulburat de o bucurie explozivă ce dădea peste margini, imaginându-şi ce se petrece, oare, acum cu micul container de plumb în care este transportat aurul lui: o fi într-un vagon de bagaje? Sau este dus la aeroport? Sau este deja în avion? Se înălţa prin ochii minţii acolo, sus, la cei trei mii de kilometri de spaţiu cufundat în întunericul nopţii, şi-l grăbea, îl grăbea – ar fi fost gata să cheme chiar şi îngerii în ajutor, dacă îngerii ar fi existat.

Acum, în timpul vizitei, Vadim urmărea bănuitor ce făceau medicii. Ei nu spuneau nimic rău şi încercau ca nici pe feţele lor să nu se vadă nimic, dar pipăiau. Pipăiau, ce-i drept, nu doar ficatul, ci şi alte locuri, şi schimbau nişte

replici nesemnificative. Vadim încerca să evalueze din ochi dacă nu cumva palpează ficatul mai îndelung decât tot restul.

(Vedeau cu ce bolnav atent, mereu la pândă au de-a face şi îi atingeau, fără nici un rost, chiar şi splina, dar scopul real al degetelor lor experimentate era să controleze cât de modificat este ficatul.)

Nici de Rusanov n-aveau cum să treacă prea repede: îşi aştepta doza privilegiată de atenţie. În ultimul timp, era mult mai blând cu aceşti medici: nu erau ei emeriţi şi nici doctori docenţi, dar fapt e că reuşiseră să-l vindece. Tumoarea de pe gât se clătina acum uşor, era plată şi destul de mică. Dar poate că nici la început pericolul nu fusese atât de mare cum îşi imaginaseră ei, în mod exagerat.

— Uite ce-i, tovarăşi, le declară el medicilor. Nu ştiu dumneavoastră ce-o să ziceţi, dar eu am obosit de aceste injecţii. Am făcut peste douăzeci. N-ajunge, oare, ce ziceţi? Sau n-aş putea să le fac acasă?

Adevărul era că analizele de sânge nu erau deloc grozave, deşi i se făcuseră patru transfuzii. Şi era galben, arăta prăpădit şi smochinit. Până şi şepcuţa de pe cap îi era parcă acum prea largă.

— Cu alte cuvinte, cu vă mulţumesc, doctore! Atunci, la început, n-am avut dreptate, îi declară cinstit Rusanov Donţovei. Îi plăcea să-şi recunoască greşelile. M-aţi vindecat – vă mulţumesc.

Donţova clătină nedefinit din cap. Nu din modestie, nu fiinţă s-ar fi pierdut cu firea, ci fiindcă el nu ştia ce spune. Deocamdată se aşteptau la explozia unor tumori la mai mulţi ganglioni. Şi doar de viteza procesului depindea dacă va mai fi în viaţă peste-un an.

Ca şi ea însăşi, de altfel.

Donţova şi Gangart îl pipăiau aspru la subţiori şi deasupra claviculelor. Rusanov se strâmbase chiar, atât de tare apăsau.

— Zău că nu-i nimic acolo! Încerca el să le convingă.

Acum era clar că voiau doar să-l bage în sperieţi cu boala asta. Numai că el, om dârz, iată că o suportase uşor. De-această dârzenie, descoperită în sine însuşi, era deosebit de mândru.

— Cu-atât mai bine. Dar trebuie să fiţi şi dumneavoastră foarte atent, tovarăşe Rusanov, îi explica Donţova. Vă mai facem vreo două injecţii şi probabil că o să vă externăm. Va trebui însă să vă prezentaţi la control în fiecare lună. Iar, dacă observaţi singur ceva pe undeva, chiar şi mai devreme.

Dar Rusanov, vesel acum, trase concluzia, după propria sa experienţă de serviciu, că aceste convocări obligatorii la consultaţii sunt simple formalităţi – trebuia umplută o rubrică.

Şi, de bucurie, se duse imediat să dea telefon acasă.

Îi veni rândul şi lui Kostoglotov. El le aştepta cu un sentiment amestecat: s-ar fi zis că medicii l-au salvat, dar părea că tot ei l-au distrus. Mierea era amestecată în butoi, în părţi egale, cu catran, astfel că nu mai era bună acum nici de mâncat, nici de uns roţile.

Când se apropia de el Vera Kornilievna singură, era Vega şi orice l-ar fi întrebat din punct de vedere profesional, şi orice tratament i-ar fi dat – el o privea şi se bucura. În mod inexplicabil, în ultima săptămână îi iertase complet mutilarea pe care-o pricinuia trupului său. Începuse să-i recunoască parcă un fel de drept asupra trupului său – şi asta-l încălzea. Când se apropia de el în timpul vizitelor, îi venea de fiecare dată să-i mângâie mâinile mici sau să se frece cu botul de ea, ca un câine.

Dar iată că se apropiară amândouă, ca nişte medici prinşi în armura dispoziţiilor lor, şi Oleg nu se putea elibera de nedumeriri şi de jignire.

— Ei, cum merge? Întrebă Donţova, aşezându-se pe patul lui.

Iar Vega stătea în spatele ei şi-i zâmbea uşurel de tot. Îi revenise din nou această simpatie sau poate chiar fatalitate – să-i zâmbească la fiecare înlâlnire, chiar dacă doar un pic de tot. Numai că astăzi îi zâmbea parcă printr-un văl.

— Păi, nu prea grozav, răspunse obosit Kostoglotov, ridicându-şi capul, care-i atârna, pe pernă. A început să mă strângă, când fac câte-o mişcare greşită, aici… În plex. În general, am sentimentul că mi s-a aplicai un tratament excesiv. Vă rog să-l încheiaţi.

N-o cerea cu ardoarea de odinioară, ci vorbea indiferent, ca despre problemele unui străin, mult prea clare, de altfel, pentru-a mai fi nevoie să insiste.

Şi nici Donţova nu insistă, obosise şi ea:

— Aveţi un cap pe umeri, aşa că faceţi cum credeţi. Dar, tratamentul n-a fost încheiat.

Începu să-i cerceteze pielea pe conturul iradierii, Adevărul era că pielea cerea să se termine odată. Reacţia de suprafaţă putea să se mai agraveze şi după încheierea şedinţelor.

— Nu i se mai fac câte două pe zi? Întrebă Donţova.

— Nu, câte una deja, răspunse Gangart.

(Ea pronunţa frazele simple, cum era: „Câte una deja”, întinzându-şi uşor gâtul subţire, şi se crea senzaţia că spune ceva tandru!)

Nişte fire vii, ciudate, se întinseseră, asemeni unui păr lung de femeie, se agăţaseră şi o împotmoliseră în relaţia cu acest bolnav. Dar numai ea simţea durerea când se întindeau şi se rupeau, pe el asta nu-l atingea, iar în jur nimeni nu vedea nimic. În ziua când Vera auzise de scenele nocturne cu Zoia, parcă-i fusese smuls un smoc întreg. Şi poate c-ar fi fost mai bine să se termine astfel. Prin acel şoc îi fusese reamintită legea după care bărbaţilor nu le trebuie femei din aceeaşi generaţie, ci fete mai tinere. Nu trebuia să uite că generaţia ei fusese depăşită.

Apoi începuse să-i iasă atât de evident în cale, îi sorbea cu atâta atenţie cuvintele, vorbea şi privea atât de frumos. Şi firele – firele de păr începură să se desprindă unul câte unul şi să se împotmolească din nou.

Ce erau aceste fire? Ceva inexplicabil şi lipsit de noimă. Urma să plece foarte curând – iar acolo va fi strâns de o gheară puternică. Şi nu va mai veni decât atunci când îi va fi foarte rău, când moartea îl va da gata. Sau, cu cât va fi mai sănătos, cu atât va veni mai rar, cu-atât nu va mai veni niciodată.

— Dar câte injecţii de sinestrol a făcut? Se informă Liudmila Afanasievna.

— Mai mult decât trebuie, i-o luă înainte Verei Kornilievna, acru, Kostoglotov şi aruncă o privire încăpăţânată. Or să-mi ajungă pentru toată viaţa.

În mod normal, Liudmila Afanasievna nu i-ar fi iertat o asemenea replică grosolană şi i-ar fi făcut o morală cruntă. Dar acum nu mai avea pic de voinţă, abia mai putea să-şi termine vizita. În afara funcţiei sale, luându-şi de pe acum rămas-bun de la ea, n-avea ce contraargument să-i aducă, de fapt, lui Kostoglotov. Tratamentul era, într-adevăr, barbar.

— Iată care-i sfatul meu, spuse ea împăciuitor şi în aşa fel încât să nu se audă în salon. Nu trebuie să tindeţi spre fericirea vieţii de familie. Va trebui să mai trăiţi încă mulţi ani fără o familie în adevăratul sens al cuvântului.

Vera Kornilievna îşi coborî ochii.

— Fiindcă, vă mai amintiţi, cazul dumneavoastră a fost foarte neglijat. Aţi venit târziu la noi.

Kostoglotov ştia că situaţia lui nu-i strălucită, dar auzind aşa ceva chiar din gura Donţovei, rămase cu gura căscată.

— M-m-mda, făcu el. Apoi, îl consolă un gând liniştitor. Oricum, cred că va avea şi conducerea grijă de asta.

— Vera Kornilievna, o să-i continuaţi tezanul şi pentaxilul. Dar, vom fi totuşi nevoiţi să-i dăm drumul să se odihnească. Uite cum o să facem, Kostoglotov: o să vă scriem reţetă

pentru o rezervă de trei luni de sinestrol, se găseşte acum în farmacii, o să vi-l cumpăraţi – şi faceţi neapărat în aşa fel încât să vă continuaţi tratamentul acasă. Dacă n-are cine să vă facă acolo injecţii – luaţi tablete.

Kostoglotov aproape deschisese gura pentru a-i spune că, în primul rând, el n-are nici un fel de casă, în al doilea – n-are bani, iar în al treilea nu-i tâmpit să se ocupe cu o asemenea sinucidere lentă.

Dar ea era cenuşiu-verzuie, chinuită, aşa că se răzgândi şi nu-i mai spuse nimic.

Astfel se termină vizita.

Sosi în fugă Ahmadjan: totul se aranjase, trimiseseră şi după hainele lui. Astăzi o să bea cu prietenul lui! Iar după hârtii o să treacă mâine. Era atât de aţâţat, vorbea atât de repede şi atât de tare, cum nu-l văzuse încă nimeni niciodată. Se mişca cu o asemenea forţă şi siguranţă, de parcă n-ar fi zăcut cu ei aici vreme de două luni, bolnav. Sub părul negru tuns perie, sub smoala sprâncenelor negre, ochii-i ardeau ca unui beţiv şi toată spinarea-i tresărea de sentimentul vieţii – dincolo de prag, chiar acum. Se repezi să-şi adune lucrurile, le lăsă baltă, dădu fuga s-aranjeze să i se dea prânzul odată cu cei de la parter.

Iar Kostoglotov fu chemat la roentgen. Aşteptă acolo un timp, apoi se culcă sub aparat, apoi mai ieşi încă o dată în cerdac să se uite de ce-o fi vremea atât de mohorâtă.

Tot cerul era învolburat de nori repezi, cenuşii, iar dincolo de ei se târa unul vineţiu, promiţând o mare ploaie. Era însă foarte cald, aşa că nu putea fi decât o ploaie de primăvară.

N-avea cum să iasă la plimbare, aşa că urcă din nou în salon. Auzi încă din coridor ce povestea Ahmadjan în surescitarea sa.

— Sunt hrăniţi, să fiu al dracului, mai bine ca soldaţii! Mă rog – nu mai rău în orice caz! Porţiile, de un kil două sute. Când, de fapt, ar trebui să fie hrăniţi cu rahat! Iar, de muncit, nu muncesc! Cum duceam în zonă, imediat au fost fugit, fost ascuns şi dormit toată ziua!

Kostoglotov păşi încet în cadrul uşii. Deasupra patului despuiat de cearceafuri şi faţa de pernă, Ahmadjan stătea cu bocceaua gata pregătită şi, gesticulând cu mâinile, sclipindu-şi dinţii albi, îşi termina ultima întâmplare povestită în salon.

Iar salonul era schimbat în întregime – nu mai era nici Federau, nici filosoful, nici Şulubin. În mod inexplicabil, pe vremea când salonul avea altă alcătuire, Kostoglotov n-auzise niciodată această poveste de la Ahmadjan.

— Şi nici nu construiesc nimic? Întrebă cu voce scăzută Kostoglotov. Chiar nu se ridică nimic în zonă?

— Mă rog, de construit construiesc, se încurcă un pic Ahmadjan. Dar prost construit.

— Păi, să-i fi ajutat…, spuse încă şi mai încet, pierzându-şi forţele, Kostoglotov.

— Treaba noastră – puşca; a lor – lopata! Răspunse prompt Ahmadjan.

Oleg privea faţa colegului său de salon de parc-ar fi văzut-o pentru prima oară, sau nu, de parcă o văzuse ani la rând încadrată de gulerul cojocului şi cu arma automată.

Nefiind dezvoltat peste nivelul jocului de domino, el era sincer, Ahmadjan, un om dintr-o bucată.

Dacă decenii după decenii nu-i laşi pe oameni să povestească lucrurile aşa cum sunt – minţile omeneşti o iau inevitabil razna şi devine mai greu să-ţi înţelegi compatriotul decât pe un locuitor de pe Marte.

— Păi, cum îţi imaginezi tu asta? Nu-i dădea pace Kostoglotov. Ca nişte oameni să fie hrăniţi cu rahat? Ai glumit, nu-i aşa?

— Ba, n-am glumit deloc! Ăia nu oameni! Nu sunt oameni! Insistă sigur de el şi aprins Ahmadjan.

Spera să-l convingă şi pe Kostoglotov, cum îl crezuseră şi alţi ascultători. Ştia, ce-i drept, că Oleg e deportat, dar de lagărele lui nu ştia.

Kostoglotov trase cu ochiul la patul lui Rusanov, neînţelegând cum de nu-i ia acela partea lui Ahmadjan, însă

acela lipsea din salon.

— Când te gândeşti că eu te credeam soldat în armată. Deci, ia-a-ată în ce unităţi îţi faci tu serviciul, lungi vorbele Kostoglotov. Deci tu l-ai slujit pe Beria?

— Eu nu ştiu nici o Berie! Se supără şi roşi Ahmadjan. Cine pune acolo sus – pe mine nu mă priveşte. Eu depus jurământul – şi slujit. Dacă te pun pe tine – ai să slujit şi tu…

Deznodământ fericit

Chiar în ziua aceea începuse şi ploaia. Plouase toată noaptea şi se stârnise şi vântul, iar vântul se făcea tot mai rece, iar până joi dimineaţa ploua deja amestecat cu zăpadă şi toţi cei care, în clinică, prevestiseră primăvara şi deschiseseră ramele duble, de iarnă, fură puşi cu botul pe labe, Kostoglotov inclusiv.

Dar tot joi, ninsoarea se opri, ploaia încetă brusc, vântul scăzu şi vremea deveni mohorâtă, rece şi neclintită.

La asfinţit însă, în zare începu să se întrevadă, printr-o crăpătură subţire de aur, partea de apus a cerului.

Iar vineri dimineaţa, când se externă Rusanov, cerul se deschise fără nici un norişor, ba soarele dimineţii începuse chiar să usuce bălţile mari de pe asfalt şi potecile de pământ ce traversau, de-a curmezişul, peluzele de iarbă.

Şi toţi simţiră că abia acum începe adevărata primăvară.

Aşa că fu scoasă hârtia izolatoare de pe geamuri, date jos cremoanele, ramele fură deschise, iar chitul uscat cădea pe jos, să aibă femeile de serviciu ce mătura.

Pavel Nikolaevici nu-şi lăsase lucrurile la depozit, nu luase nici un fel de îmbrăcăminte de la spital, aşa că se putea externa la orice oră a zilei ar fi dorit. Veniră să-l ia dimineaţa, imediat după micul dejun.

Dar, cine venise! Maşina era condusă de Lavrik: îşi luase în ajun car-netul de şofer! Şi tot în ajun începuse şi vacanţa – cu serate pentru Lavrik, cu plimbări pentru Maika, aşa încât cei mici erau în culmea fericirii. Cu ei doi, îşi făcu apariţia şi Kapitolina Matveevna, fără cei mari. Lavrik

apucase să spună că, mai târziu, vrea să-şi ducă prietenii la plimbare, aşa că acum trebuia să demonstreze cât de sigur este la volan în lipsa lui Iurka.

Şi, ca într-o peliculă derulată invers, totul o porni înapoi, dar cât de vesel de data aceasta! Pavel Nikolaevici intră în cămăruţa infirmierei-şefe în pijama şi ieşi într-un costum cenuşiu. Hazosul de Lavrik, frumos şi zvelt, îmbrăcat într-un costum nou, albastru, deja un băiat mare, s-ar fi zis, de nu s-ar fi apucat să se alerge prin hol cu Maika, rotea mereu pe deget cureluşa cu cheile automobilului.

— Ai închis toate uşile? Întreba Maika.

— Toate.

— Dar geamurile – le-ai închis pe toate?

— Păi, du-te să controlezi.

Maika fugea scuturându-şi cârlionţii întunecaţi, apoi se întorcea:

— Totul e-n ordine. Şi se prefăcea pe loc speriată: Dar portbagajul l-ai închis?

— Păi, du-te să controlezi.

Şi ea dădea din nou fuga.

Prin holul de la intrare erau şi acum duse spre laborator borcane cu lichid galben, oameni epuizaţi, cu feţe distruse, aşteptau şi acum să se elibereze locuri, iar cineva se întinsese pe o bancă. Dar Pavel Nikolaevici se uita la toate acestea cu condescendenţă: se dovedise a fi un om curajos, mai puternic decât împrejurările.

Lavrik luă geamantanul tatălui. Kapa, într-un pardesiu de culoarea caisei, cu mulţi nasturi mari, cu chica ei arămie, întinerită de bucurie, dădu drumul infirmiereişefe c-un gest al capului şi-şi luă bărbatul de braţ. De cealaltă parte, se agăţă Maika.

— Uită-te şi tu la căciuliţa ei! Vezi, are o căciuliţă nouă, în dungi!

— Paşa, Paşa! Se auzi strigat din spate.

Îşi întoarseră capetele.

Dinspre coridorul secţiei de chirurgie, se-apropia Cealăi.

Arăta foarte bine şi era vioi, nici măcar galben nu mai era. Numai pijamaua de spital şi papucii arătau că-i bolnav.

Pavel Nikolaevicî îi strânse vesel mâna şi spuse:

— Iată, Kapa, îţi prezint un erou al frontului spitalicesc. I-au scos mai tot stomacul, iar el nu face decât să zâmbească.

Făcând cunoştinţă cu Kapitolina Matveevna, Cealăi îşi lovi într-o manieră delicată călcâiele, îşi înclină capul pieziş – pe de-o parte respectuos, pe de alta jucăuş.

— Păi, telefonaşul, Paşa! Lasă-mi telefonaşul! Îl sâcâia Cealăi.

Pavel Nikolaevici se prefăcu că s-a împiedicat în uşă şi n-a auzit rugămintea. Era om bun de felul lui Cealăi, dar aparţinea unui alt cerc, avea alte concepţii şi totuşi n-ar fi fost prea serios să păstreze legătura cu el. Rusanov căuta o pricină mai nobilă să-l refuze.

Ieşiră în cerdac şi Cealăi puse imediat ochii pe Moskviciul întors deja de Lavrik, gata de plecare. Evaluă maşina din ochi şi, fără să întrebe: „e a ta?”, trecu la:

— Ce kilometraj are la bord?

— Păi, nici cincisprezece mii n-are.

— Atunci de ce sunt cauciucurile atât de proaste?

— Uite, aşa le-am nimerit… Aşa le-au făcut – drăguţii de muncitori…

— Şi nu vrei să-ţi fac rost?

— Dar poţi?! Maksim!

— Ceara mă-sii! Păi, i-o nimica toată! Notează-ţi şi tu numărul meu, notează-ţi-l! Îl împungea el în piept pe Rusanov. După ce ies de aici, îţi garantez eu că se rezolvă într-o săptămână!

Nu mai trebuia inventat nici un pretext! Pavel Nikolaeviei rupse din agendă o foiţă şi-i scrise lui Maksim numerele lui de la serviciu şi de-acasă.

— Gara, e-n ordine! Ne sunăm! Îşi luă rămas-bun.

Maika sări pe scaunul din făt, iar părinţii se aşezară în spate.

— O să fim prieteni! Îi încurajă Maksim, la plecare.

Pocniră uşile.

— O să trăim! Stigă Maxim, cu mâna ridicată ca la salutul „Frontului Roşu”.

— Ei? O examină Lavrik pe Maika. Acum ce trebuie să fac? Să pornesc ambreiajul?

— Nu, mai întâi controlează cheia de contact! Turuia Maika.

Porniră, împroşcând pe-alocuri apa din bălţi, şi-o cotiră pe după pavilionul ortopedic. Aici, într-un halat cenuşiu şi cizme, mergea chiar pe mijlocul aleii de asfalt, fără grabă, ca la plimbare, un bolnav deşirat.

— Ia claxonează-l mai tare, aşa! Apucă să-l observe şi să spună Pavel Nikolaevici.

Lavrik claxonă scurt şi puternic. Deşi omul o coti brusc şi-şi întoarse capul, Lavrik acceleră şi trecu la zece centimetri de el.

— Pe ăsta l-am botezat Roadcoase. Dac-aţi şti ce tip antipatic şi invidios poate să fie. De altfel, tu l-ai văzut, Kapa.

— Ce te miri, Paşik! Oftă Kapa. Unde-i fericire acolo-i şi invidie. Dacă vrei să fii fericit, n-ai cum trăi iară invidioşi.

— Duşman de clasă: mârâi Rusanov. Să fi fost alte împrejurări…

— Păi, atunci trebuia să-l calc, de ce mi-ai spus să-l claxonez? Râse Lavrik şi se-ntoarse pentru o clipă.

— Să nu îndrăzneşti să-ntorci capul! Se sperie Kapitolina Matveevna.

Şi, într-adevăr, maşina deviase un pic.

— Să nu-ndrăzneşti să-ntorci capul! Repetă Maika şi începu să râdă în hohote. Dar eu pot, mama? Şi-şi întorcea capul înapoi, ba pe stânga, ba pe dreapta.

— Când i-oi interzice să plimbe fetele, atunci o să vadă el!

În timp ce ieşeau din complexul medical, Kapa deschise fereastra şi, aruncând ceva mărunt pe geam, spuse:

— Ei, măcar de nu ne-am mai întoarce aici, fir-ar blestemat! Să nu-ntoarcă nimeni capul!

Iar Kostoglotov trase o înjurătură în urma lor, una lungă şi dichisită.

Dar concluzia pe care-o trase fu următoarea – a procedat foarte bine: şi el o să se externeze, neapărat, tot dimineaţa. Nu i-ar conveni deloc s-o facă ziua, când se externează toţi, fiindcă n-ar mai avea timp de nimic.

I se promisese că va fi externat în ziua următoare.

Ziua blândă, însorită, începea să se încălzească. Totul se-ncălzea şi se zvânta repede. La Uş-Terek, probabil că oamenii au început deja să şi sape grădinile, să cureţe arâkurile.

În timpul plimbării începuse să viseze. Ce fericire: plecase să moară pe-un ger cumplit, iar acum se întoarce în plină primăvară – poate să-şi planteze ceva în grădiniţa lui. Era o mare bucurie să înfigi ceva în pământ, iar apoi să te uiţi ce iese.

Numai că toţi lucrează grădinile în doi. Iar el va fi singur.

Tot plimbându-se, se gândi să se ducă la infirmiera-şefă.

Se duseseră vremurile în care Mita îl repezea spunându-i că „nu sunt locuri” în clinică. Făcuseră de mult cunoştinţă.

Mita stătea în cămăruţa ei de sub seară, fără fereastră, cu lumină electrică, un loc insuportabil, după plimbarea din parc şi pentru plămâni şi pentru ochi – stătea şi muta la nesfârşit, dintr-un teanc în altul, nişte fişe de evidenţă.

Aplecându-se, Kostoglotov intră pe uşa prea scundă şi spuse:

— Mita! Am o rugăminţică. Una foarte mare.

Mita îşi ridică faţa lungă, aspră. Faţa aceasta nearmonioasă îi fusese hărăzită fetei chiar din naştere şi, până la patruzeci de ani, nimeni nu fusese ispitit s-o sărute, s-o mângâie cu palma şi toată tandreţea care-ar fi putut-o înviora, a rămas pentru totdeauna neexprimată. Aşa se făcuse că Mita devenise căluţ de povară.

— Ce fel de rugăminte?

— Mâine mă externez.

— Îmi pare foarte bine pentru dumneavoastră!

Era bună Mita, numai la prima vedere părea supărată.

— Nu asta-i problema. În cursul zilei trebuie să rezolv o mulţime de treburi în oraş, iar seara trebuie să plec. Numai că boarfele se-aduc foarte târziu de la depozit. Cum am putea face, Mitocika, s-aducem lucrurile mele încă de astăzi, să le punem pe undeva, iar eu m-aş schimba mâine devreme de tot şi-aş pleca.

— Adevărul e că n-ar prea fi voie, oftă Mita. Dacă află Nizamutdin.

— Păi, de unde să afle? Eu ştiu că-i o încălcare, dar Mitocika, viaţa omului e plină de încălcări!

— Şi dacă n-o să fiţi externat mâine?

— Vera Kornilievna mi-a spus sigur.

— Totuşi, trebuie întrebată încă o dată.

— Bine, mă duc acum până la ea.

— Dar noutatea noastră o ştiţi?

— Nu, care?

— Cică până la sfârşitul anului ne dau drumul la toţi! Şi se vorbeşte mult despre asta! Faţa ei urâtă deveni de-a dreptul drăgălaşă când începu să vorbească despre acest zvon.

— Pe care noi? Pe voi?

Asta însemna – pe deportaţii cu regim special, popoarele.

— Păi, cică şi pe noi, şi pe voi! Nu credeţi? Aşteptă ea, cu teamă, răspunsul lui.

Oleg se scărpină în creştet, se strâmbă, unul dintre ochi şi-l strânse de toi:

— S-s-s-ar putea. De fapt, nu-i exclus. Dar, după câte flapsuri dintr-astea am avut eu parte la viaţa mea – nu-mi mai arde să umblu după cai verzi…

— Dar acum se spune foarte sigur, foarte-foarte sigur!

Voia atât de tare să creadă, n-o puteai refuza! Oleg îşi răsfrânse buza de jos peste cea de sus şi căzu pe gânduri. Eadevărat că totuşi ceva se cocea. Căzuse Tribunalul Suprem. Numai că mergea prea încet, într-o lună nu se mai

întâmplase nimic, aşa că iar nu-i mai venea să creadă. Prea-i lentă istoria pentru viaţa noastră, pentru inima noastră.

— Ei, să dea Dumnezeu, spuse el, mai mult pentru ea. Şi atunci ce-o să faceţi? O să plecaţi?

— N-nu ştiu, pronunţă aproape fără voce Mita, cuprinzând sub degetele cu unghii mari fişele ferfeniţite de care se săturase până peste cap.

— Dumneavoastră trebuie să fiţi din zona Salskului, nu?

— Da.

— Păi, ce, acolo-i mai bine?

— Li-ber-ta-te, şopti ea.

Mai probabil era însă că, în ţinutul natal, mai spera încă să se mărite.

Oleg plecă s-o caute pe Vera Kornilievna. N-o găsi imediat: era ba la cabinetul Roentgen, ba la chirurgi. În sfârşit, o văzu venind cu Lev Leonidovici pe coridor – şi porni după ei.

— Vera Kornilievna! Putem sta de vorbă un minut?

Era plăcut să i te adresezi, să spui ceva special pentru ea, şi observase că lui i se adresa cu o altfel de voce dccât celorlalţi.

Ea se întoarse. Inerţia omului ocupat era clar exprimată de unghiul în care-i era înclinată silueta, de poziţia mâinilor, de preocuparea oglindită pe faţă. Se oprise totuşi îndată, cu atenţia pe care-o acorda, cu consecvenţă, tuturor.

— Da…?

Şi nu adăugă – „Kostoglotov”. Doar la persoana a treia, când trebuia să le spună ceva medicilor sau infirmierelor, îl mai numea acum astfel. Direct nu i se adresa nicicum.

— Vera Kornilievna, am o rugăminte mare la dumneavoastră… Nu-i puteţi spune Mitei că voi fi sigur externat mâine?

— De ce?

— Am mare nevoie. Ştiţi, eu mâine-seară trebuie deja să plec, dar pentru asta…

— Hai, Liova, du-te! Vin şi eu imediat.

Şi Lev Leonidovici plecă, clătinându-se şi gârbovindu-se, cu mâinile înfipte în buzunarele halatului şi cu şnururile întinse pe spinare. Iar Vera Kornilievna îi spuse lui Oleg:

— Haideţi până la mine.

Şi porni înaintea lui. Uşoară. Ca o nălucă.

Îl duse în camera aparatelor unde avusese, pe vremuri, discuţia aceea lungă în contradictoriu cu Donţova. Se aşează la aceeaşi masă neşlefuită, iar lui îi indică acelaşi loc. El rămase în picioare.

Nu mai era nimeni în cameră. Soarele intra aici în chip de stâlp de aur înclinat, făcut din firicele de praf ce jucau, şi se mai reflecta şi în detaliile nichelate ale aparatelor. Lumina era atât de puternică, încât îţi venea să-ţi strângi ochii, şi era veselă.

— Dar, dacă n-am să am timp mâine să vă externez? Ştiţi, în asemenea situaţii, trebuie să scriu o epicriză.

El nu înţelegea dacă vorbea strict profesional sau cu o uşoară viclenie:

— Epi-ce?

— Epicriză – este concluzia întregului tratament. Până nu e gata epicriza, nu vă pot externa.

Câte treburi fuseseră puse pe-aceşti umeri mici! Era aşteptată şi chemată pretutindeni, iar acum a mai întrerupt-o şi el, şi mai trebuie să scrie şi epicriza asta.

Dar ea stătea – şi strălucea. Şi nu doar ea, nu doar privirea aceasta binevoitoare, chiar tandră – mai erau şi evantaiele de raze răsfirate cu care-i înconjurase silueta lumina puternic reflectată.

— Dar care-i problema, vreţi să plecaţi imediat?

— Nu c-aş vrea, aş rămâne cu plăcere. Dar n-am unde să înnoptez. Nu mai vreau să dorm în gară.

— Chiar, dumneavoastră n-aveţi voie la hotel, dădu ea din cap. Şi se încruntă: Ce ghinion, îngrijitoarea la care înnoptează de obicei bolnavii nu-i acum la serviciu. Cei de făcut? Trăgea ea de timp, muşcându-şi uşurel buza de sus

cu şirul dinţilor de jos şi desenând pe hârtie un fel de opt. Ştiţi… de fapt… Aţi putea dormi liniştit… la mine.

Cum? Ce-a spus? Nu i se năzărise? Cum s-ar putea face să repete asta?

Obrajii îi roşiseră în mod evident. Şi continua să-i evite privirea. Dar, de vorbit, vorbea foarte simplu, de parc-ar fi fost ceva perfect obişnuit – ca bolnavul să se ducă să înnopteze la doctor:

— Întâmplător, mâine am o zi mai neobişnuită: dimineaţa n-am să stau la clinică decât două ore, iar apoi am să fiu toată ziua acasă şi nu mai plec decât după prânz… O să-mi fie foarte uşor să înnoptez la nişte cunoştinţe…

Şi – l-a privit! Obrajii îi erau încinşi, iar ochii luminoşi, fără umbră de păcat. A înţeles-o, oare, cum se cuvine? Este el oare demn de ceea ce i se propusese?

Dar, Oleg, pur şi simplu, nu putea înţelege. Oare ce se poate înţelege când o femeie vorbeşte în acest fel?… Poate să fie şi foarte mult, dar şi foarte puţin. Dar el nu se gândea, nu avea timp să se gândească: ea privea cu atâta nobleţe şi aştepta.

— Mul-ţumesc, pronunţă el (cu greu). Asta… E, bineînţeles, formidabil. Uitase complet cum fusese învăţat cu o sută de ani în urmă, în copilărie, să fie galant, să răspundă politicos. Asta – e foarte bine… Dar cum pot să vă lipsesc… Mi-e ruşine.

— Nu vă faceţi griji, îl linişti zâmbind Vega. Dacă vreţi să staţi douătrei zile – putem inventa ceva şi-n acest caz. Doar vă pare rău să plecaţi din oraş, nu?

— Sigur că-mi pare rău… Da! Dar atunci biletul de externare trebuie făcut nu pentru mâine, ci pentru poimâine, fiindcă altfel o să fiu întrebat la comandament de ce nu plec. Pot să mă aresteze din nou.

— Ei bine, bine, o să ne fofilăm. Deci, Mitei să-i spun astăzi de externat, să vă externez – mâine, iar în adeverinţă să scriu pomâine? Ce om complicat sunteţi.

Dar ochii ei nu erau disperaţi de atâtea complicaţii, ci râdeau.

— Eu să fiu complicat, Vera Kornilievna! Sistemul e complicat! Mie şi adeverinţele trebuie să mi le faceţi, nu ca la toţi oamenii, într-un exemplar, ci în câte două.

— De ce?

— Pe una o s-o ia comandantul ca să justifice călătoria, iar cealaltă o să-mi rămână mie.

(La comandament s-ar putea să nu fie nevoie s-o lase, o să ţipe că n-are decât una, dar – nu trebuia să aibă o rezervă? Ce, degeaba a suferit pentru adeverinţă…?)

— Şi-o a treia pentru gară, ea îşi notă câteva cuvinte pe o hârtiuţă. Deci, iată adresa mea. Să vă explic cum ajungeţi?

— Am să găse-e-esc cu, Vera Kornilievna!

(Nu zău, chiar o spunea serios?… Chiar îl invita de-adevăratelea…?)

— Şi… Îi mai dădu câteva foiţe lunguieţe gata pregătite. Iată reţetele de care v-a vorbit Liudmila Afanasievna. Sunt mai multe la fel, ca să se mai împartă doza.

Reţetele acelea! Acelea!

Vorbise despre ele, ca despre ceva lipsit de importanţă.

Aşa, un mic adaos la adresă: reuşise performanţa să nu discute niciodată, în cele două luni cât îl tratase, despre asta.

Asta se numea, probabil, tact.

Ea se ridicase deja. Se îndrepta spre uşă.

O aşteptau treburile. O aştepta Liova…

Şi, deodată, în evantaiele risipite ale razelor care umpluseră camera până la refuz, el o văzu albă, uşoară, subţire în talie şi, parcă pentru prima dată – atât de înţelegătoare, de prietenoasă şi – de necesară! Cum nu fusese niciodată până atunci!

Se înveseli şi avu un acces de sinceritate. O întrebă:

— Vera Kornilievna! Dar de ce-aţi fost supărată pe mine atâta vreme?

Din inelul de lumină privea zâmbind, nu se ştie de ce, cu înţelepciune:

— Păi, dumneavoastră nu v-aţi făcut vinovat cu nimic?

— Nu.

— Cu nimic?

— Cu nimic!

— Amintiţi-vă mai bine.

— Nu-mi amintesc. Haideţi, sugeraţi-mi măcar!

— Trebuie să mă duc…

Cheia era în mâna ei. Trebuia să încuie uşa. Şi să plece.

Dar era atât de bine cu ea! Ar fi stat aşa o zi şi-o noapte.

Ea se îndepărta, mică, pe coridor, iar el stătea şi privea în urmă.

Şi ieşi imediat din nou la plimbare. Primăvara se încingea – nu te mai saturai să respiri. A umblat două ore fără rost, adunând, adunând aer, căldură. Îi părea de-acum rău să părăsească şi parcul acesta, în care se simţise prizonier. Îi părea rău că nu va fi acolo când vor înflori salcâmii japonezi, când vor apărea primele frunze, târzii, ale stejarilor.

Parcă nici greaţă nu i mai era astăzi şi nici slăbit nu se simţea. I-ar fi făcut plăcere acum să lucreze pământul. Voia ceva, voia ceva, dar nici ei nu ştia ce. Observă că degetul mare se plimbă singur pe arătător, cerând o ţigară. Ei nu, n-are decât s-ajungă să le şi viseze – odată ce s-a lăsat, gata!

După ce umblă pe săturate se duse la Mita. Mita făcuse treabă bună; geanta lui Oleg sosise şi fusese ascunsă în baie, iar cheia de la baie o va putea lua de la îngrijitoarea mai în vârstă, care-o să preia garda seara. Iar, spre sfârşitul zilei de lucru, va trebui să treacă pe la policlinică să-şi ia toate adeverinţele.

Externarea lui se contura inevitabilă.

Nu chiar ultima dată, dar una dintre ultimele dăţi, urcă scara.

Iar sus o întâlni pe Zoia.

— Ei, cum mai staţi, Oleg? Întrebă Zoia, dezinvoltă.

Îşi însuşise cu o naturaleţe uimitoare, cu mare uşurinţă acest ton lejer. De parcă n-ar fi fost niciodată nimic între ei: nici porecle tandre, nici dansul din „Vagabondul”, nici rezervorul de oxigen.

Şi poate c-avea dreptate. De ce să-i amintească mereu? De ce să nu uite? De ce să-şi poarte pică?

Într-una din gărzile ei de noapte nu se mai duse să-i dea târcoale, ci mersese la culcare. Într-o seară oarecare ea se-apropie de el, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat, cu seringa, iar el se întoarse şi o lăsă să-i facă injecţia. Şi ceea ce începuse să crească între ei atât de tensionat, ca punga de oxigen pe care o duseseră cândva împreună – începuse brusc să se dezumfle. Şi se transformă în nimic. Tot ce rămăsese era un salut prietenesc:

— Ei, cum staţi, Oleg?

El se sprijini de masă cu mâinile drepte, lungi, şi-şi lăsă laţele negre s-atârne:

— Leucocite două mii opt sute. E a doua zi când nu mi se mai fac raze. Mâine mă externez.

— Deja mâine? Îşi flutură ea genele aurii. Păi, atunci, noroc! Vă felicit!

— Credeţi că aveţi vreun motiv…?

— Cât sunteţi de nerecunoscător! Zoia clătină din cap. Ia faceţi un efort să vă amintiţi prima dumneavoastră zi de aici, în hol! Mai speraţi, oare, atunci să trăiţi mai mult de o săptămână?

Şi asta era adevărat.

Nu, zău că era fată bună Zoika: veselă, harnică, sinceră, ce-i în guşă şi-n căpuşă. Dac-ar putea face abstracţie de acel lucru neplăcut care se instalase între ei, de parcă s-ar fi înşelat unul pe celălalt, dac-ar lua-o acum de la zero – ce i-ar putea împiedica să fie prieteni?

— Uite-aşa, zâmbi el.
— Uite-aşa, zâmbi ea.
De muline, nu-i mai aminti.
Asta era tot. Va face de gardă aici de patru ori pe săptămână. Va toci manualele. Din când în când, va broda. Iar acolo, în oraş – va sta cu cineva în umbră, după dans.
Doar nu putea fi supărat pe ea fiindcă are douăzeci şi trei de ani şi-i sănătoasă până la ultima celulă, până la ultima picătură de sânge.
Porni mai departe. Deodată, cu aceeaşi uşurinţă şi simplitate, ea îl strigă din urmă:
— Hei, Oleg!
El se întoarse.
— Poate, n-aveţi unde înnopta? Notaţi-vă adresa mea.

(Cum? Şi ea?)
Oleg o privi uluit. Asta era mai presus de înţelegerea lui.
— E foarte comod, chiar lângă staţia de tramvai. Suntem două persoane, eu şi bunica, dar avem şi două cămăruţe.
— Mulţumesc mult, primi el năucit bucăţica de hârtie. Dar nu cred… Nu ştiu cum o să fie…
— Dar, dacă, totuşi? Zâmbi ea.
Ce mai, s-ar fi descurcat mai uşor în taiga decât printre femei.
Mai făcu doi paşi şi-l văzu pe Sibgatov deprimat, întins pe spate pe o planşetă rigidă, în colţul lui de hol sufocant. Până şi într-o asemenea zi, în care soarele dăduse năvală peste tot, aici nu ajungeau decât nişte reflexe nevolnice.
Sibgatov se uita în tavan.
Situaţia i se înrăutăţise mult în aceste două luni.
Kostoglotov se aşează lângă el, pe marginea planşetei.
— Şaraf! Umblă zvonuri serioase cum că toţi deportaţii vor fi eliberaţi. Şi cei speciali, şi administrativii.
Şaraf nu-şi întoarse spre Oleg capul, ci doar ochii. Şi părea să nu fi receptat nimic, în afară de sunetul vocii.
— Auzi? Şi pe voi, şi pe noi. Cică e sigur.

Iar el – nu înţelegea.

— Nu crezi?… O să pleci acasă?

Sibgatov îşi mută privirea şi o pironi în tavanul lui. Îşi deschise buzele palide:

— Pentru mine – ar fi trebuit să vină mai devreme.

Oleg îşi puse mâna peste mâna lui, pe care o ţinea aşezată pe piept, ca un mort.

Trecând pe lângă ei, Nellea se îndrepta zglobie spre salon:

— Nu v-au rămas farfurioari p'-aci? Şi se uită în jur. Hei, lăţosule! Tu de ce nu mănânci? Ia, du-te şi eliberează-ţi farfuria, că doar n-oi sta s-aştept după tine?

Grozav! Kostoglotov scăpase masa şi nici nu observase.

Îl dăduseră gata! Un singur lucru nu pricepea:

— Păi, tu ce treabă ai?

— Cum ce treabă am? Eu sunt acuma la bucătărie – servesc! Declară mândră de ea Nellea. Vezi ce halat curat am?

Oleg se ridică şi se duse să-şi soarbă din lingură ultima masă de prânz din spital. Insinuant, nevăzut şi mut, Roentgenul îi distrusese orice urmă de poftă de mâncare. Dar, după codul deţinutului, era inadmisibil să laşi ceva în strachină.

— Haide, haide, dă-o gata repejor! Îi comandă Nellea.

Nu-şi schimbase doar halatul, acum avea şi cârlionţii altfel aranjaţi.

— Ia te uită la tine, cum te-ai schimbat! Se miră Kostoglotov.

— Păi! Proastă-oi fi să mă târăsc pe jos pentru trei sute cincizeci pe lună! Aici măcar m-aleg cu ceva de-ale gurii! Ceva mai greu.

Cum, probabil, li se întâmplă să aibă o senzaţie de pustiu bătrânilor care şi-au îngropat toţi colegii de generaţie – „e timpul, e timpul să mă duc şi eu de-acum”, astfel nici Kostoglotov nu-şi mai găsea locul în seara aceea în salon, deşi paturile erau toate pline, şi oamenii erau tot oameni, şi se puneau din nou, de la capăt, aceleaşi întrebări: o fi

cancer sau n-o fi? Se poate vindeca sau nu? Şi ce alte mijloace mai pot fi de-ajutor?

Spre sfârşitul zilei, plecă, ultimul, Vadim: sosise aurul şi era mutat în salonul de radiologie.

Lui Oleg nu-i mai rămăsese decât să ia la rând paturile şi să-şi amintească cine-a stat în fiecare la început şi câţi dintre ei au murit. Şi reieşea că parcă nici nu muriseră chiar atât de mulţi.

În salon, aerul era atât de închis, iar afară era atât de cald, încât Kostoglotov se culcă cu fereastra întredeschisă. Aerul primăverii se prăbuşea peste el de după pervaz. Freamătul primăverii se auzea şi din curţile căsuţelor vechi care se înghesuiau, lipite de zidul complexului clinic, de partea cealaltă.

Zidul de cărămidă al complexului te împiedica să vezi viaţa acestor curticcle, dar acum se auzeau clar ba uşile trântite, ba cum se ţipa la copii, ba un urlet de beţiv, ba un disc de patefon gângav, iar, mai târziu, după ce s-a dat stingerea, se-auzi o voce puternică şi joasă de femeie care cânta lălăit, poate cu disperare sau poate cu plăcere:

Şi-n apartament adus-a
Tânăr chipeş, un miner…

Toate cântecele erau despre acelaşi lucru. Toţi oamenii se gândeau la acelaşi lucru. Numai Oleg trebuia să se gândească la altceva.

Tocmai în această noapte, când urma să se scoale devreme şi trebuia să-şi cruţe forţele, Oleg nu reuşea deloc s-adoarmă. Prin cap, îi treceau tot soiul de gânduri, cu sau fără rost: ce uitase să spună în certurile cu Rusanov; ce nu apucase să-i zică Şulubin; şi ce fel de argumente i-ar mai fi putut expune lui Vadim; capul lui Juk cel ucis; şi chipurile însufleţite ale soţilor Kadmin, la lumina galbenă a lămpii de gaz, când o să le servească milioanele de impresii din oraş, iar ei vor veni cu noutăţile lor despre aul şi despre

emisiunile muzicale pe care le ascultaseră – şi li se va părea că-n bordeiul pleoştit a încăput tot universul; apoi expresia distrat-orgolioasă a Innei Strem, cea de optsprezece ani, de care Oleg nici nu va mai îndrăzni acum să se apropie; şi-aceste două invitaţii – două invitaţii de la femei, să rămână să-nnopteze la ele: îi plesnea capul şi din cauza lor – oare cum trebuiau înţelese corect?

În lumea aceea de gheaţă, care-şi pusese pecetea pe sufletul lui Oleg, nu exista fenomenul, noţiunea de: „bunătate dezinteresată”. Oleg uitase cu desăvârşire că există aşa ceva.

Şi-acum i-ar fi fost mai simplu să dea orice altă explicaţie acestei invitaţii, decât simpla bunătate.

Ce voiau să spună? Dar el, cum trebuia să procedeze?

Lui, toate astea i se păreau de neînţeles.

Se răsucea de pe-o parte pe alta şi degetele-i mototoleau o ţigară nevăzută…

Oleg se ridică şi se târî la plimbare.

În semiîntunericul holului, chiar lângă uşă, stătea, în ligheanul lui dintotdeauna, de pe duşumea, Sibgatov, luptându-se pentru noada lui, dar nu cu speranţa răbdătoare de odinioară, ci parcă sub vraja disperării.

Iar la măsuţa infirmierei de gardă, cu spatele la Sibgatov, stătea aplecată lângă veioză o femeie mică de statură, cu umeri înguşti, în halat alb. Nu era însă niciuna dintre infirmiere – de gardă era Turgun, care dormea deja, probabil, în sala de şedinţe. Era femeia aceea de serviciu, cu ochelari, stranie şi cultivată, Elizaveta Anatolievna. Apucase să-şi termine toate treburile până la căderea serii, iar acum stătea şi citea.

În cele două luni pe care le petrecuse Oleg aici, această femeie de serviciu conştiincioasă, cu o expresie de inteligenţă mobilă pe chip, se târâse nu o dată pe sub paturile lor, spălând pe jos, în vreme ce ei toţi, bolnavii, stăteau culcaţi sus; ea muta acolo, în adâncime, cizmele ascunse de Kostoglotov, fără să spună o singură dată vreo

vorbă de ocară; mai ştergea apoi, cu cârpa, lambriurile de pe pereţi; golea scuipătorile şi le freca până străluceau; le împărţea bolnavilor borcanele cu etichete; şi, în general, aducea şi lua de acolo toate lucrurile grele, incomode sau murdare, pe care infirmiera nu se cuvenea să pună mâna.

Şi cu cât muncea mai supusă, cu-atât mai puţin era băgată în seamă în pavilion. S-a spus deja, şi cu două mii de ani în urmă, că, dacă ai ochi, nu înseamnă că şi vezi.

Viaţa grea adânceşte capacitatea de-a vedea. Existau aici, în pavilion, oameni care se recunoşteau de la prima vedere. Deşi nu se distingeau între ceilalţi nici prin epoleţi, nici prin vreo uniformă sau banderolă vizibilă – se recunoşteau totuşi, cu uşurinţă: de parc-ar fi avut un semn luminos în frunte; de parc-ar fi purtat stigmate în palme şi pe tălpi. (De fapt, existau o mulţime de indicii: un singur cuvânt, scăpat din întâmplare; tonul cu care-a fost pronunţat acel cuvânt; strânsul buzelor între cuvinte; un zâmbet, când toţi ceilalţi sunt serioşi; seriozitatea – când toţi ceilalţi râd.) Aşa cum uzbecii sau karakaipacii îi recunoşteau cu uşurinţă în clinică pe-ai lor, la fel se recunoşteau şi cei peste care căzuse măcar o dată umbra sârmei ghimpate.

Kostoglotov cu Elizaveta Anatolievna se recunoscuseră şi ei de mult şi se salutau cu subînţeles. Dar nu se nimerise niciodată să poată vorbi pe îndelete.

Acum, Oleg se-apropie de măsuţa ei, plescăind destul de tare cu papucii, ca să n-o sperie:

— Bună seara, Elizaveta Anatolievna!

Citea fără ochelari. Îşi întoarse capul – şi însăşi această răsucire se deosebea, prin ceva inefabil, de felul mereu serviabil în care-ntorcea capul când era chemată la muncă.

— Bună seara, zâmbi ea, cu toată demnitatea unei doamne în vârstă care, sub acoperişul ei, îşi salută oaspetele drag.

Se priviră cu bunăvoinţă, fără grabă.

Mesajul era că sunt oricând gata să se ajute unul pe celălalt.

Numai că n-au cum să se-ajute.

Oleg îşi răsuci capul pletos pentru-a vedea mai bine cartea.

— Iar una franţuzească? Şi, ce anume?

Ciudata femeie de serviciu răspunse pronunţând moale „l”-ul:

— Claude Farrer.

— Dar, de unde tot luaţi cărţi franţuzeşti?

— Păi, în oraş există o bibliotecă de cărţi străine. Pe urmă, mai iau şi de la o bătrânică.

Kostoglotov se uita la carte pieziş, ca un dulău la o pasăre împăiată:

— Şi de ce numai franţuzeşti?

Razele ridurilor din jurul ochilor şi buzelor îi trădau şi vârsta, şi chinul, şi inteligenţa.

— Doare mai puţin, răspunse ea.

Nu vorbea niciodată cu voce ridicată, pronunţia îi era moale.

— Păi, de ce să vă temeţi de durere? Replică Oleg.

Îi era greu să stea mult timp în picioare. Ea observă acest lucru şi-i împinse un scaun mai aproape.

— La noi, în Rusia – de când?

— De vreo două sute de ani probabil, se tot oftează: Parisul! Parisul! Ni s-a tot împuiat capul, bombănea Kostoglotov. Trebuie să-i cunoaştem fiecare stradă, fiecare cârciumioară pe dinafară. Dar uite că eu, de-al dracului, nu vreau câtuşi de puţin la Paris!

— Câtuşi de puţin? Începu ea să râdă, şi el de asemenea – în urma ei. Preferaţi supravegherea comandamentului?

Aveau acelaşi fel de a râde: un râs pe care-l începeau doar, fără să-l prelungească.

— Nu, zău, boscorodea Kostoglotov. Parcă-i ceva uşuratic în pălăvrăgeala lor. Îţi tot vine să-i repezi: hei, prieteni, dar ce aţi zice de nişte muncă mai apăsată? Sau de oleacă de bulău, fără potol?

— Asta-i nedrept. Înseamnă că ei au depăşit etapa muncii forţate. E meritul lor.

— Mă rog, se poate. Oi fi vorbind aşa din invidie. Dar tot îţi vine să-i repezi.

Aşezat pe scaun, Kostoglotov se clătina, când în dreapta, când în stânga, de parcă i-ar fi fost greu să-şi poarte trunchiul prea înalt. Fără nici un fel de trecere, o întrebă firesc şi direct:

— Dumneavoastră – din cauza soţului? Sau, pe cont propriu?

La fel de direct şi fără întârziere răspunse şi ea, de parcă i-ar fi pus o întrebare legată de serviciul din acea zi:

— Toată familia. Nici nu se mai înţelege cine din cauza cui.

— Şi acum sunteţi împreună?

— O, nu! Fiica noastră a murit în deportare. După război, ne-am mutat aici. De-aici soţul a fost luat, cu al doilea val, în lagăr.

— Şi acum sunteţi singură?

— Am un fiu. De opt ani.

Oleg îi privea chipul care nu-i tremurase de milă.

De fapt, purtau o discuţie la obiect.

— Al doilea val a fost patruzeci şi nouă?

— Da.

— Normal. Şi, ce lagăr?

— Gara Taişet.

Oleg încuviinţă din cap:

— Clar. În lagărele de pe lacuri. El poate să fie şi lângă râul Lena, dar cutia poştală tot la Taişet este.

— Aţi fost şi dumneavoastră acolo?

Speranţa însă nu şi-o putea ascunde!

— Nu, dar ştiu. Ne mai intersectam totuşi.

— Duzarski?! Nu l-aţi întâlnit?… Nicăieri…?

Totuşi, mai spera! L-a întâlnit… Acum o să-i povestească…

— Duzarski…?

Oleg ţâţâi din buze: nu, nu-l întâlnise. N-aveai cum să-i întâlneşti pe toţi.

— Două scrisori pe an! Se plânse ea.

Oleg dădu din cap. Era normal.

— Iar anul trecut a venit doar una. În mai. De-atunci nimic…!

Şi iată că tremura deja pe un fir, pe un fir subţire.

Femeie.

— Nu daţi importanţă! O lămuri cu glas sigur Kostoglotov. Două scrisori pe an, de la fiecare – ştiţi câte mii înseamnă asta? Iar cenzura e leneşă. În lagărul de la Spasskoc, un sobar, un deţinut, s-a dus vara să controleze sobele – şi în cea de la cenzură a găsit vreo două sute de scrisori neexpediate. Uitaseră să le dea foc.

Oricât de blând încercase să-i explice şi cu toate că trebuia să se fi obişnuit de mult cu toate astea – tot îl privea acum sălbăticit speriată.

Să fie oare omul făcut astfel încât să nu-l poţi dezvăţa să se mire?

— Deci, băieţelul s-a născut în deportare?

Ea încuviinţă din cap.

— Şi-acum trebuie să-l puneţi pe picioare din salariul dumneavoastră? Iar pe-un post mai mare nu vă ia nimeni? Peste tot vi se scot ochii? Probabil că trăiţi într-o hrubă.

S-ar fi zis că-i pune întrebări, însă interogaţia lipsea din întrebările lui. Oricum, toate astea erau atât de clare, încât simţeai un gust acru în gură.

Pe cărticica groasă, în copertă moale, de un format elegant, mic, pe hârtie de prin alte părţi, cu marginile puţin zimţate din cauză că fuseseră tăiate cândva cu coupe-papier-ul, Elizaveta Anatolievna îşi aşezase mâinile mici, zdrenţuite de spălat, de frecatul duşumelelor, de apa fiartă, şi-acoperite pe deasupra şi cu vânătăi şi tăieturi.

— Dacă n-ar fi fost decât atât, că-i o hrubă! Spunea ea. Alta-i nenorocirea: băiatul e deştept, îmi pune tot soiul de întrebări – cum să-l educ? Să-l împovărez cu tot adevărul? Păi, şi-un matur ar fi zdrobit de-aşa o greutate! Îţi frânge coastele! Atunci, să-i ascund adevărul, să-l împac cu viaţa? Ar fi oare corect? Ce-ar spune tatăl lui? Şi nici nu poţi fi sigur că vei reuşi – că doar are şi copilul ochi şi vede totul.

— Să-l încărcaţi cu adevărul! Oleg îşi apăsă cu hotărâre palma în geamul de pe masă. O spusese de parcă ar fi dat drumul în viaţă la zece băieţi fără să rateze cu vreunul.

Ea-şi sprijini tâmplele de sub batic în încheieturile întoarse ale mâinilor şi-l privi neliniştită pe Oleg. Fusese atinsă în punctul nevralgic!

— E-atât de greu să creşti un fiu fără tată! Pentru asta ar fi nevoie de-o armătură în viaţă, de-un fir călăuzitor – dar, de unde să-l iei? Într-un fel sau altul, mereu se găseşte ceva care să te-abată într-o direcţie sau alta.

Oleg tăcea. Auzise despre aşa ceva şi înainte, dar nu putea înţelege.

— Iată de ce citesc vechi romane franţuzeşti şi asta numai în timpul gărzilor de noapte. Nu ştiu dacă ele trec sau nu sub tăcere ceva mai important, dacă viaţa de după ziduri era, în acele vremuri, la fel de aspră – nu ştiu, şi citesc liniştită.

— Narcoză?

— Binefacere, îşi clătină ea capul de călugăriţă albă. Nu cunosc, mai aproape, cărţi care să nu irite. În unele din ele, cititorul e considerat un netot. În altele – lipseşte minciuna şi autorii sunt, din această cauză, foarte mândri de ei. Ei studiază, plini de importanţă, pe care drum de ţară a trecut poetul în anul o mie opt sute şi atât sau despre ce doamnă pomeneşte la pagina cutare. S-ar putea ca, într-adevăr, clarificarea acestor lucruri să nu le fi fost uşoară, dar şi cât de lipsită de pericole a fost! Şi-au ales o soartă îngăduitoare! Doar de cei vii, de cei ce suferă astăzi nu le pasă.

Poate că-n tinereţe i se spusese Lilea. Această şa a nasului trebuie că încă nu purta urmele ochelarilor. Tânăra fată făcea ochi dulci, pufnea în râs, zâmbea, în viaţa ei existase şi liliac, şi dantele, şi versurile simboliştilor – şi nici o ţigancă nu i-ar fi putut prezice că-şi va termina viaţa ca femeie de serviciu pe undeva, prin Asia.

— Toate tragediile literare mi se par ridicole în comparaţie cu ceea ce trăim noi, insista Elizaveta Anatolievna. Aidei i s-a permis să coboare la omul drag şi să moară împreună cu el. Iar nouă nu ni se permite nici măcar să primim veşti de la el. Fiindcă, dacă m-aş duce la Ozerlag…

— Nu vă duceţi! N-ar avea nici un rost.

— Copiii scriu la şcoală compuneri despre viaţa nefericită, tragică, distrusă şi nu mai ştiu cum a Annei Karenina. Dar a fost, oare, Anna nefericită? Ea a ales pasiunea – şi-a plătit pentru pasiune, asta-i fericire! Era un om liber şi orgolios! Dar dacă, în casa în care te-ai născut şi trăieşti de când te ştii, intră, pe timp de pace, mantale şi chipiuri militare – şi ordonă întregii familii să părăsească în douăzeci şi patru de ore această casă şi acest oraş doar cu ce pot duce în mâinile lor slabe…?

Tot ce putuseră plânge, ochii aceştia prinseseră demult şi era puţin probabil să mai poată curge ceva din ei. Poate – doar o mică scânteie uscată şi crispată să se mai fi putut aprinde – pentru un ultim blestem.

— Când deschizi uşile şi-i inviţi pe trecătorii din stradă să cumpere, eventual, ceva de la tine, de fapt, nu – să-ţi zvârle ceva mărunţiş pentru pâine! Şi intră comercianţi versaţi, care ştiu totul pe lume, în afară de faptul că trăsnetul urmează să-i lovească şi pe ei! Iar pentru pianul mamei tale ţi se oferă, fără ruşine, a suta parte din preţ, iar fetiţa ta, cu părul legat în funde, se-aşează pentru ultima dată să cânte Mozart, dar plânge şi fuge – de ce să recitesc „Anna Karenina”? Nu-mi ajunge, oare, şi-atât?… Unde-aş putea citi ceva despre noi, despre noi? Abia peste-o sută de ani?

Şi cu toate c-ajunsese aproape să strige, antrenamentul fricii atâtor ani n-o trădase: nu ţipa, acela nu era ţipăt. N-o auzea decât Kostoglotov.

Sau poate şi Sibgatov, din lighenaş.

Nu erau foarte multe indicii în povestirea ei, dar nici prea puţine nu erau.

— Leningrad? Recunoscu Oleg. În treizeci şi cinci?

— Recunoaşteţi?
— Pe ce stradă aţi locuit?
— Pe Furştadskaia, bâigui cu tristeţe, dar şi-un pic bucuroasă Elizaveta Anatolievna. Dar dumneavoastră?
— Pe Zaharievskaia. Alături!
— Alături… Şi câţi ani aveaţi atunci?
— Paisprezece.
— Şi nu ţineţi minte nimic?
— Puţin.
— Nu ţineţi minte? Parc-ar fi fost cutremur – locuinţele stăteau cu uşile larg deschise, intrau, luau ceva, plecau, nimeni nu întreba nimic. A fost deportată atunci jumătate din populaţia oraşului. Iar dumneavoastră – nu ţineţi minte…?
— Ba, ţin. Dar ştiţi care-i ruşinea: asta nu părea să fie lucrul cel mai important. La şcoală ni s-a explicat de ce e nevoie de asta, de ce-i util.
Ca o iapă ţinută strâns în hăţ, vârstnica femeie de serviciu îşi plimbă capul în sus şi în jos:
— Despre blocadă vorbesc toţi! Despre blocadă se scriu poeme! Asta-i permis. De parcă înainte de blocadă n-ar fi fost nimic.
Da, da. Avea dreptate. Iată, la fel se încălzea în lighenaşul său Sibgatov, uite aici stătea Zoia şi, tot aici – Oleg, şi, la măsuţa aceasta, la lumina acestei lămpi discutaseră – despre blocadă, despre ce altceva?
Doar până la blocadă, nu se întâmplase nimic în acel oraş.
Oleg oftă, îşi propti capul în cot şi se uită deprimat la Elizaveta Anatolievna.
— E ruşinos, spuse el încet. De ce suntem liniştiţi până nu ne izbeşte pe noi înşine sau pe cei care ne sunt apropiaţi? De ce-i aşa firea omenească?
Şi se mai ruşina şi pentru faptul că înălţase mai presus de vârfurile Pamirului cazna asta a lui: ce-i trebuie unei femei de la un bărbat – cât, exact? De parcă, în punctul ăsta s-ar fi

concentrat toată viaţa. De parcă, fără asta, n-ar fi existat în patria lui nici chin, nici fericire.

I se făcu ruşine – dar se şi linişti. Inundându-l, nenorocirile altora o spălau şi pe-a lui.

— Cu câţiva ani înainte de asta, au fost deportaţi din Leningrad cei de origine aristocratică. Tot vreo sută de mii, probabil – dar parcă noi am observat? Şi ce fel de aristocraţi mai rămăseseră în oraş – bătrâni şi copii, nişte neajutoraţi. Iar noi ştiam, priveam şi – nimic: din moment ce noi eram lăsaţi în pace.

— Dar piane aţi cumpărat?

— Poate să fi cumpărat. Cu siguranţă c-am cumpărat.

Între timp, Oleg îşi dăduse seama că această femeie n-avea nici cincizeci de ani. Dar, după figură, o puteai lua drept o băbuţă. De sub basma îi atârna o şuviţă de păr lins, bătrânicios, care nu se mai lăsa ondulată.

— Dar, pe voi, de ce v-au deportat – cu ce acuzaţie?

— Ca periculoşi din punct de vedere social, pentru ce altceva. Existau articole de lege notate prin litere mici, nu trebuia făcut proces, era foarte comod.

— Soţul dumneavoastră – cine era?

— Nimeni. Flautist la Filarmonică. Îi plăcea să dezbată anumite probleme când se îmbăta.

Oleg îşi aminti de mama lui moartă – fusese şi ea o bătrânică prematură, la fel de agitat-intelectuală, la fel de neajutorată fără soţ.

Dac-ar fi trăit în acelaşi oraş, ar fi putut-o ajuta pe femeia aceasta. S-ar fi putut ocupa de băiat.

Dar fiecare fusese pus în pătrăţica lui separată – ca insectele prinse în ace de gămălie.

— În familia unor cunoştinţe de-ale noastre, povestea acum, fără să se mai poată opri, sufletul acesta care tăcuse atâta vreme, copiii erau mari, un băiat şi o fată, amândoi comsomolişti fervenţi. Deodată, toată familia a fost nominalizată pentru deportare. Copiii s-au grăbit la comitetul local al comsomolului: „apăraţi-ne!” „O să vă

apărăm, le-au spus acolo. Luaţi o hârtie şi scrieţi: vă rog ca de la data de… Să nu fiu socotit fiul/socotită fiica cutărora. Mă dezic de ei ca de nişte elemente sociale periculoase şi promit ca pe viitor să nu am nimic în comun cu ei şi să nu întreţin nici un fel de legături.”

Oleg se cocârjase, umerii lui osoşi ieşiseră în evidenţă, capul îi atârna fără vlagă.

— Şi mulţi scriau…

— Da. Iar fraţii aceştia au spus: o să ne gândim. Au venit acasă, au aruncat carnetele de comsomol în sobă şi-au început să se pregătească de deportare.

Începuse să se mişte Sibgatov. Ţinându-se de pat, se ridica din lighean.

Femeia de serviciu se repezi să ia ligheanul, ca s-arunce apa din el.

Oleg se ridică şi el şi, înainte de a se duce la culcare, începu să coboare aceeaşi scară dintotdeauna.

În coridorul de jos, ajunse lângă uşa camerei unde stătea Diomka; al doilea din cameră fusese un postoperatoriu, care murise luni, iar în locul lui fusese adus acolo Şulubin.

Uşa aceasta se închidea perfect, dar acum era întredeschisă, iar înăuntru era întuneric. Din întuneric, se auzea un horcăit greu. Iar infirmiere nu se vedeau prin apropiere: fie că erau pe la alţi bolnavi, fie că dormeau.

Oleg deschise mai mult uşa şi-şi vârî capul înăuntru.

Diomka dormea. Cel care horcăia şi gemea era Şulubin.

Oleg intră. Uşa întredeschisă lăsa să intre un pic de lumină din coridor.

— Aleksei Filipâci!

Horcăitul încetă.

— Aleksei Filipâci!… Vă e rău…?

— Cum? Se auzi tot ca un horcăit.

— Vă e rău?… Să vă dau ceva?… S-aprind lumina?

— Cine-i? O răsuflare speriată, apoi tuse şi-un nou acces de geamăt, fiindcă tusea îi provoca dureri.

— Kostoglotov. Oleg. Ajunsese deja lângă el, se aplecase şi începuse să distingă pe pernă capul mare al lui Şulubin. Ce să vă dau? Să chem infirmiera?

— Ni-mic, răsuflă Şulubin.

Nu mai tuşea şi nu mai gemea. Oleg distingea totul din ce în ce mai amănunţit, chiar şi inelele de păr de pe pernă.

— Pe de-a-ntregul, oricum, n-am să mor, şopti Şulubin.

Deci, delira.

Kostoglotov îi pipăi mâna fierbinte de pe cuvertură, o strânse uşor.

— Aleksei Filipâci! Ţineţi-vă tare, Aleksei Filipâci!

— O fărâmă, da?… O mică fărâmă?… Şoptea bolnavul.

Şi-abia atunci pricepu Oleg că Şulubin nu delira, ba chiar îl recunoscuse şi-i amintea de ultima lor discuţie dinainte de operaţie. El spusese atunci: „Dar câteodată simt atât de clar că nu sunt cuprins pe de-a-ntregul în mine. Că mai e ceva absolut indestructibil, foarte înalt! O fărâmă a Spiritului Universal. Nu simţiţi şi dumneavoastră la fel?”

Prima zi a creaţiei

Dimineţă devreme, când toţi mai dormeau încă, Oleg se scula încetişor, îşi făcu patul după toate regulile, cu cearceaful plic pliat în patru şi, călcând pe vârfuri în cizmele grele, ieşi din salon.

Aşezat la masa infirmierei de gardă, cu capul acoperit de păr negru şi des culcat pe braţele încrucişate deasupra unui manual, dormea Turgun.

Bătrâna îngrijitoare de la parter îi deschise baia şi Oleg se îmbrăcă acolo cu hainele sale de care, după două luni, se simţea înstrăinat: pantalonii vechi de la uniformă, bufanţi, tunica militară de postav, mantaua. Câtă vreme stătuse el prin lagăre, toate acestea zăcuseră la magazie – de-aceea, se păstraseră cât de cât şi nu erau definitiv tocite. Căciula lui de iarnă era, în schimb, civilă, cumpărată la Uş-Terek şi, mult prea mică pentru el, îl strângea. Se-anunţa o zi călduroasă, Oleg se gândi să nu-şi mai pună deloc căciula,

prea îl făcea să arate ca o momâie. Iar cu centura nu-şi încinse mantaua, ci tunica de sub manta, aşa că înfăţişarea lui în haine de stradă părea acum să fie aceea de soldat în permisie, proaspăt demobilizat sau fugit de la arest. Iar căciula şi-o puse în sacul de campanie – unul vechi, cu pete de grăsime, pârlit la un foc de tabără şi cu o gaură peticită, făcută de ţandăra unui obuz – mătuşa îi adusese lui Oleg sacul ăsta, cu un pachet la închisoare – el refuzase să ia lucruri bune în lagăr.

Dar, după pijamaua din spital, chiar şi-aceste haine îl făceau mai arătos, mai vioi şi mai sănătos parcă.

Kostoglotov se grăbea să iasă, de teamă să nu intervină ceva. Îngrijitoarea trase fierul vârât prin clanţa uşii de la intrare şi-l lăsă afară.

Ieşi în cerdac – şi se opri. Respiră – aerul era proaspăt, neclătinat încă de nimic, netulburat! Aruncă o privire – lumea era verde, tânără! Ridică privirea mai sus – cerul se desfăşura trandafiriu din cauza soarelui care răsărise undeva. Ridică privirea încă şi mai sus – fuioare de nori albi, de-o lucrătură migăloasă, multiseculară erau întinse peste tot cerul – doar pentru câteva minute, înainte de-a se risipi care încotro, doar pentru acei puţini care-şi vor ridica ochii, poate, în tot oraşul – doar pentru Oleg Kostoglotov.

Iar printre decupajele, dantela, fulgii, spuma acestor nori – plutea, încă bine conturată, strălucitoare, secera subţire a craiului nou ştirbit.

Era dimineaţa creaţiei! Lumea era creată din nou, numai pentru a-i fi redată lui Oleg: du-te! Trăieşte!

Şi doar luna curată ca o oglindă nu era tânără, nu era cea care lumina pentru îndrăgostiţi.

Cu faţa topită de fericire, zâmbind nimănui – cerului şi copacilor, în acea bucurie a primăverii timpurii, a dimineţii timpurii, care-i cotropeşte şi pe bătrâni şi pe bolnavi, Oleg o porni pe aleile cunoscute, fără să-ntâlnească pe nimeni, în afara unui bătrân măturător.

Privi în urmă, spre pavilionul canceroşilor. Pe jumătate acoperită de măturile lungi ale plopilor piramidali, clădirea se înălţa îmbrăcată, bucată cu bucată, în cărămida cenuşie deschisă la culoare, fără să fi îmbătrânit deloc în cei şaptezeci de ani ai săi.

Oleg mergea şi-şi lua rămas-bun de la copacii complexului medical. În arţari atârnau deja cerceluşi. Prima culoare era a florilor de corcoduş: o nuanţă de alb, care, din cauza frunzelor, părea alb-verzuie.

În schimb, piersici nu erau deloc aici. Dar i se spusese că înfloriseră deja. O să-i vadă în Oraşul vechi.

În prima dimineaţă a creaţiei – cine-i capabil să se poarte cu înţelepciune? Dându-şi peste cap toate planurile, Oleg puse la cale o aiureală: să se ducă imediat, dimineaţa devreme, în Oraşul vechi să privească piersicii înfloriţi.

Trecu de porţile interzise şi văzu piaţa aproape goală, cu linia circulară a tramvaiului din care, udat de ploaia de ianuarie, strivit şi disperat, intrase pe această poartă pentru a muri.

Ieşirea asta pe poarta spitalului – prin ce diferea ea de ieşirea pe poarta închisorii?

În ianuarie, când Oleg se zbătea să fie internat, tramvaiele ţipătoare, hurducate şi tixite cu oameni îl ameţiseră.

Acum, la o fereastră liberă, până şi clănţănitul roţilor era plăcut. Să mergi cu tramvaiul era o formă de viaţă, o formă a libertăţii.

Tramvaiul se târa pe podul de peste râu. Acolo, jos, stăteau aplecate sălcii firave şi pletele lor, atârnate deasupra apei repezi, galben-cafenie, erau acoperite de o verdeaţă naivă. Copacii sădiţi de-a lungul trotuarului e-rau şi ei înverziţi, dar numai atât cât să nu acopere casele – fără etaj, de piatră solidă, clădite fără grabă de oameni care nu se grăbeau. Oleg se uita la ele cu invidie: când te gândeşti că există oameni fericiţi, care trăiesc în aceste case! Trecea prin cartiere uluitoare: trotuare extrem de largi, bulevarde

extrem de largi. De altfel, care oraş n-ar părea frumos văzut în primele ore ale unei dimineţi trandafirii!

Cartierele se înlănţuiau unele după altele: bulevardele dispărură, cele două părţi ale străzii se apropiară, începură să se înghesuie case grăbite, indiferente la frumuseţe şi rezistenţă – astea fuseseră construite deja înainte de război. Aici Oleg citi un nume de stradă care i se păru cunoscut.

Iată de unde-l ştia: pe strada asta stătea Zoia!

Scoase un carneţel de hârtie zgrunţuroasă, găsi numărul casei. Începu să privească din nou pe fereastră şi, la o încetinire a tramvaiului, văzu chiar casa respectivă: cu ferestre diferite, cu etaj, cu porţile veşnic larg deschise, sau poate chiar smulse o dată pentru totdeauna şi, în plus, cu nişte depen-dinţe în curte.

Uite, pe aici pe undeva. Ar fi putut să coboare.

Nu era lipsit de acoperiş în acest oraş. Era invitat aici; invitat de-o fată.

Şi continuă să stea pe scaun, acceptând aproape cu plăcere ghionturile şi uruitul. Tramvaiul era la fel de gol. În faţa lui Oleg, se aşeză un uzbek bătrân, cu ochelari – avea înfăţişarea unui învăţat din vechime. Biletul primit de la taxatoare îl rulase într-un cilindru şi şi-l vârâse în ureche. Îşi continuă apoi călătoria cu micul tub de hârtie roz ieşindu-i din ureche. Şi din cauza acestei naivităţi, la intrarea în Oraşul vechi, Oleg se înveseli şi mai mult şi se simţi şi mai liber.

Străzile se îngustară şi mai tare, se înghesuiau acum căsuţe mici, lipite umăr la umăr, iar pe urmă rămaseră şi fără ferestre, începură zidurile înal-te şi oarbe, lipite cu lut, iar, dacă din spatele lor mai răsăreau şi case, acestea erau întoarse cu spatele, fără ferestre, oarbe. În pereţi, apăreau pentru câte o clipă portiţe sau mici tuneluri – joase, cât să intri aplecat. De la scara tramvaiului până la trotuar, puteai ajunge dintr-un salt, iar trotuarele erau înguste de un pas. Şi strada se prăbuşea sub tramvai.

Probabil că acesta era chiar Oraşul vechi, spre care se îndrepta Oleg. Numai că nu erau nici un fel de copaci pe străzile goale, iar piersici înfloriţi nici atât.

Nu putea risca să se îndepărteze prea mult. Oleg coborî.

Putea vedea acum aceleaşi lucruri, însă, mergând la pas, i se înfăţişau mai lent. Şi, în lipsa zdrăngănitului de tramvai, începu să audă – s-audă un ţăcănit de fier. În curând Oleg văzu un uzbek cu tiubiteică neagră brodată cu alb, într-un halat negru matlasat şi cu un fular trandafiriu la brâu. Stând pe vine în mijlocul străzii, uzbekul bătea cu ciocanul, pe şina liniei de tramvai, capătul rotunjit al săpăligii sale.

Oleg se opri înduioşat: poftim, secol atomic! Aici, ca şi la Uş-Terek, metalul este încă şi acum atât de rar în gospodărie, încât un loc mai bun decât şina nu se găsise. Oleg îl urmărea pe uzbek să vadă dacă apucă să termine până la următorul tramvai. Însă uzbekul nu se grăbea deloc, el ciocănea temeinic, iar când claxona, din josul străzii, tramvaiul din cealaltă direcţie, se dădu cu o jumătate de pas în urmă, aşteptă să treacă, apoi se ghemui din nou pe vine.

Oleg privea la spinarea răbdătoare a uzbekului, la fularul lui roz de la brâu (care absorbise tot trandafiriul cerului ce devenise, între timp, albastru). Nu putea schimba cu acest uzbek nici două cuvinte, dar îl simţea ca fiindu-i frate de trudă. Să ciocăneşti ketmeniul într-o dimineaţă de primăvară – nu era, oare, şi asta, o revenire la viaţă?

Bine…!

Mergea încet, mirându-se de lipsa ferestrelor. Ar fi vrut s-arunce o privire dincolo de ziduri, înăuntru. Însă portiţele erau închise, nu se făcea să intre. Deodată, o trecere i se arătă în întregime. Oleg se aplecă şi, printr-un coridor umed, intră în curte.

Curtea încă nu se trezise, dar puteai înţelege că aici se desfăşoară, de fapt, toată viaţa casei. Sub copac, se afla o bancă îngropată în pământ, o masă, erau risipite jucării cât se poate de moderne. Exista aici şi o cişmea, de unde

curgea licoarea vieţii. Mai era şi o covată de spălat rufe. Iar ferestrele din jur – şi se dovedi că erau multe ferestre în casă, dădeau toate spre curte. Niciuna spre stradă.

Mergând apoi încă un pic pe stradă intră, printr-un tunelaş asemănător, într-o altă curte. Şi acolo totul era la fel, doar că mai era şi-o uzbecă tânără, într-o haină liliachie, cu cozi negre şi subţiri, lungi până la brâu, care-şi făcea de lucru cu nişte copilaşi. Pe Oleg îl văzu, dar nu-l băgă în seamă. Plecă.

Ăsta nu era un fel de a fi rusesc. În satele ruseşti şi în oraşele mai mici, toate ferestrele camerelor bune dau neapărat spre stradă, iar printre florile de la ferestre şi perdele se uită, ca dintr-un loc de pândă, gospodinele – să vadă cine mai trece pe stradă, cine la cine s-a dus în vizită şi cu ce scop. Dar Oleg înţelese imediat şi acceptă ideea orientală: cum trăieşti tu – nu vreau să ştiu, dar nici tu să nu tragi cu ochiul la mine!

După anii de lagăr, expus vederii tuturor, veşnic pipăit, cercetat şi pândit – ce mod de viaţă mai bun şi-ar fi putut alege un fost deţinut?

Oraşul vechi îi plăcea tot mai mult.

Zărise deja mai demult, într-o spărtură dintre case, o ceainărie pustie, unde slăpânul tocmai se trezea. Acum mai dădu peste una pe o terasă, deasupra străzii. Oleg urcă acolo.

Aici stăteau deja câţiva bărbaţi cu tiubiteice pe cap: una cu modele ţesute, una vişinie şi una albastră, şi-un bătrân cu turban alb brodat cu fire colorate. Şi nici o femeie. Oleg îşi aminti că nici până atunci nu văzuse vreodată femei în ceainării. Nu exista nici o inscripţie cum că femeilor le-ar fi interzisă intrarea, dar nu erau invitate.

Oleg căzu pe gânduri. Totul era nou pentru ci, în această primă zi a noii sale vieţi, totul trebuia înţeles. Adunându-se separat, voiau oare bărbaţii să demonstreze că viaţa lor poate curge şi fără femei?

Se aşează lângă balustradă. De aici putea urmări bine uliţa. Aceasta se însufleţea, dar nimeni nu alerga grăbit, ca orăşenii. Trecătorii se mişcau măsurat. La ceaihana se stătea cu un calm nesfârşit.

S-ar fi putut considera că sergentul Kostoglotov, deţinutul Kostoglotov, după ce-şi făcuse serviciul militar şi-şi îndeplinise termenul pe care i-l pretinseseră oamenii, după ce se chinuise cât îi pretinsese boala – murise în ianuarie. Iar acum, clătinându-se pe picioare nesigure, ieşise din clinică un nou Kostoglotov, „subţire, sonor şi transparent", cum se spune în lagăr, dar nu mai ieşise pentru o viaţă întreagă şi completă, ci doar pentru un supliment de viaţă – ca suplimentul de pâine înfipt în porţia de bază cu o sureică de pin: într-un fel – parte din aceeaşi porţie, dar totuşi bucăţică separată.

Şi, începând astăzi să-şi trăiască viaţa aceasta suplimentară, proaspăt dăruită, Oleg voia ca ea să nu semene cu aceea deja trăită, de bază. Ar fi vrut să nu mai facă de acum încolo greşeli.

Dar greşise deja la alegerea ceainicului: ar fi fost mai bine să nu facă pe nebunul şi să ia ceai negru, verificat. Iar el, ca să fie mai exotic, luase kok-ceai, ceai verde. Descoperi că acesta n-avea nici tărie, nici energie, gustul nu era de ceai, iar firele de iarbă ce se adunau în ceaşca fără toartă nu-ţi venea să le-nghiţi, ci să le zvârli.

Între timp, ziua se încingea, soarele se ridica în tării.

Oleg ar fi fost deja dispus să mănânce ceva – la ceaihana, însă, nu aveau nimic, în afară de două feluri de ceai fierbinte, dar şi acela fără zahăr.

Totuşi, preluând maniera lor infinit de lipsită de grabă, nu se ridică, nu se duse să caute mâncare, ci mai rămase aşezat o vreme, mutându-şi scaunul altfel. Şi atunci, de pe terasa ceaihanalei, văzu în curtea închisă din vecini un fel de păpădie transparentă, trandafirie, doar că avea vreo şase metri în diametru – un balon aerian, roz, imponderabil.

Unul atât de mare şi de roz nu mai văzuse niciodată în realitate?

Uriuk? Piersic…?

Oleg începuse să-nveţe câte ceva: uite că-şi primise şi recompensa pentru lipsa de grabă. Asta însemna: nu te grăbi să te duci mai departe, până nu te-ai uitat în jur.

Se apropie de balustradă şi de aici, de sus, se uită, se uită la minunea trandafirie, translucidă.

Şi-o dăruia – de ziua creaţiei.

Cum stă într-o casă din nord un brad împodobit cu lumânări, aşa stătea şi aici, în curtea închisă între zidurile lipite cu pământ şi deschisă doar spre cer, unde se trăia ca într-o cameră, stătea în chip de copac unic un piersic înflorit şi sub el se târau copilaşii şi o femeie cu batic negru şi flori verzi afânau pământul.

Oleg se uită mai cu atenţie. Trandafiriul nu era decât o impresie generală. În piersic mai erau şi muguri vişinii, ca nişte lumânări; florile, în timp ce se desfăceau, erau roz la suprafaţă, iar, odată deschise, erau de-a dreptul albe, ca la măr sau la vişin. Iar media dădea un roz de o delicateţe inimaginabilă – şi Oleg se străduia s-o cuprindă toată cu ochii, pentru a-şi aminti multă vreme de ea, pentru a le-o povesti Kadminilor.

Minunea pusă la cale fusese găsită.

Îl mai aşteptau multe bucurii deosebite astăzi, în lumea nou-născută!

Iar luna-seceră nu se mai zărea deloc.

Oleg coborî treptele spre stradă. Capul neacoperit începea să i se cam încingă. Trebuia să cumpere vreo patru sute de grame de pâine neagră, s-o mănânce aşa, goală, şi să se ducă în centru. Poate hainele de om liber îl încurajaseră într-atât, fiindcă nu-i era greaţă şi umbla fără nici un fel de efort.

Atunci, Oleg zări un chioşc, încastrat în nişa unui zid, în aşa fel încât să nu strice alinierea străzii. Pânza umbrarului de la chioşc fusese ridicată ca o vizieră şi era susţinută de

două beţe. De sub copertină, se prefira un fum albăstrui. Oleg fu nevoit să-şi aplece tare capul pentru a intra dedesubt, iar acolo se îndreptă fără să-şi îndrepte însă şi gâtul.

Grătarul lung, de fier, era cât tejgheaua de mare. Într-un loc ardea focul, iar în rest era plin de cenuşă albă. De-a curmezişul grătarului, deasupra focului erau puse vreo cincisprezece tije lungi şi ascuţite de aluminiu cu bucăţele de carne însăilate pe ele.

Oleg îşi dădu seama: ăsta era şaşlâkul, astea erau frigăruile! Încă o descoperire a lumii create, acele frigărui despre care auzise atâtea poveşti în discuţiile gastronomice de la închisoare. Dar Oleg nu apucase să vadă aşa ceva în cei treizeci şi patru de ani de viaţă: nici în Caucaz, nici la restaurant nu fusese niciodată, iar, în cantinele populare dinainte de război, se mâncau sarmale şi terci de arpacaş.

Şaşlâk! Frigărui!

Mirosul era ademenitor – mirosul acesta amestecat de fum şi carne! Carnea de pe beţişoare nu doar că nu era arsă, dar n-avea nici măcar culoarea maronie a bronzului, ci era de un roz-cenuşiu delicat, ca atunci când e aproape făcută. Vânzătorul de la chioşc, cu o faţă rotundă şi grasă întorcea, fără grabă, unele beţişoare, iar pe altele le muta de pe foc în direcţia cenuşii.

— Cât costă bucala? Întrebă Kostoglotov.

— Trei, răspunse somnoros vânzătorul.

Oleg nu înţelesese: ce anume, trei? Trei copeici era prea puţin, trei ruble prea mult. Poate trei beţişoare de o rublă? Avea mereu parte de asemenea confuzii de când ieşise din lagăr: nu reuşea deloc să surprindă valoarea preţurilor.

— Cât – de trei ruble? Inventă Oleg cum să se descurce.

Vânzătorului îi era lene să vorbească, el apucă unul dintre beţişoare de un capăt, îl flutură înaintea lui Oleg ca în faţa unui copil şi-l puse din nou să se frigă.

Un beţişor – trei ruble?… Oleg clătină din cap. Asta era dintr-un alt domeniu de unităţi, dintr-o lume cu alte

dimensiuni. Cu cinci ruble, el trebuia să trăiască o zi. Dar cât de mult dorea să guste! Cerceta din ochi fiecare bucăţică şi-şi alegea beţişorul. Pe fiecare beţişor era ceva ispititor.

În apropiere, aşteptau trei şoferi, camioanele lor erau tot acolo, pe stradă. Se mai apropie şi-o femeie, dar vânzătorul îi spuse ceva în uzbecă şi ea se îndepărtă nemulţumită. Iar vânzătorul începu deodată să pună toate beţişoarele pe o singură farfurie, presără deasupra, direct cu degetele, ceapă tăiată, iar apoi le mai şi stropi dintr-o sticluţă. Şi Oleg înţelese că şoferii cumpăraseră toate frigăruile acelea, fiecare câte cinci beţe.

Erau din nou acele preţuri inexplicabile, pe două nivele, şi salariile pe două nivele, care domneau pretutindeni – însă Oleg nici nu-şi putea imagina cel de-al doilea nivel şi, cu atât mai mult, nu se putea cocoţa acolo. Şoferii aceştia luau în treacăt câte o gustare de cincisprezece ruble fiecare – şi s-ar putea ca aceasta să nici nu fie măcar masa lor de bază. Salariul nu le putea ajunge pentru un asemenea mod de viaţă – de altfel, frigăruile nu erau pentru salariaţi.

— Nu mai e, îi spuse vânzătorul lui Oleg.

— Cum, nu mai e? Nu mai e deloc? Se amărî foarte tare Oleg. Cum de mai stătuse pe gânduri! Poate că era prima şi ultima ocazie în viaţă!

— Astăzi nu mi-au mai adus. Vânzătorul aduna resturile muncii sale şi se pare că avea de gând să coboare copertina.

Şi atunci Oleg îi imploră pe şoferi:

— Fraţilor! Cedaţi-mi un beţişor! Fraţilor – un beţişor!

Unul dintre şoferi, un băiat tânăr foarte bronzat, dar cu părul de culoare cânepei, dădu din cap:

— Hai, ia.

Ei încă nu plătiseră, iar hârtiuţa verde pe care Oleg o scosese din buzunarul închis cu un ac de siguranţă, vânzătorul nici măcar n-o luă în mână, ci-i făcu vânt de pe tejghea în sertar, cum scuturi firimiturile şi gunoiul.

Dar beţişorul era al lui Oleg! Abandonându-şi rucsacul soldăţesc pe pământ, luă cu două mâini tija de aluminiu şi, după ce numără bucăţelele – erau cinci, iar dintr-a şasea era o jumătate – a început să le smulgă cu dinţii de pe beţişor, dar nu întregi, ci câte puţin. Mânca îngândurat, cum îşi mănâncă un câine partea ascunsă într-un colţ sigur, şi cugeta la faptul că-i atât de uşor să stârneşti dorinţele omeneşti şi atât de greu să saturi ce a fost stârnit. Câţi ani nu existase pentru el un cadou mai mare pe pământ decât o bucată de pâine neagră! Acum o clipă, se mai pregătea încă să se ducă să-şi cumpere aşa ceva pentru mâncarea de dimineaţă – dar iată că simţise mirosul fumului albăstrui al fripturii, primise un beţişor să-l roadă – şi-i dădea deja târcoale dispreţul pentru pâine.

Şoferii îşi terminară cele cinci beţişoare de căciulă, porniră maşinile, plecară – iar Oleg tot îşi mai sugea partea lui.

Încerca cu buzele şi limba fiecare bucăţică – cum iese sucul din carnea fragedă, cum miroase, cât este de bine friptă şi totuşi deloc arsă, câtă atracţie primitivă se mai ascunde încă, mai supravieţuieşte în fiecare bucăţică de acest fel. Şi, cu cât se adâncea mai mult în problema frigăruilor, cu cât le savura mai mult, cu atât mai lucid ajungea la concluzia definitivă – către Zoia calea-i era închisă. Acum va trece, în tramvai, prin dreptul casei ei şi nu va coborî. Acest lucru îi deveni absolut clar chiar în vreme ce stătea aplecat deasupra şaşlâkului.

Şi tramvaiul, foarte plin de data aceasta, îl târî, pe acelaşi drum, spre centrul oraşului. Oleg recunoscu staţia Zoiei şi mai merse încă două. Nu ştia unde-i mai bine să coboare. Deodată, prin fereastra vagonului, o femeie începu să vândă de jos, de afară, ziare, şi Oleg îşi dori deodată să vadă cum se întâmplă asta – nu mai văzuse vânzători de ziare ambulanţi din copilărie (mai exact, ultima dată asta s-a întâmplat – când se împuşcase Maiakovski şi puştii alergau pe străzi cu o ediţie specială).

Dar aici era vorba de o femeie în vârstă, rusoaică, nu prea îndgmânatică, care nu găsea imediat rest, şi totuşi invenţia era de folos: la fiecare nou tramvai apuca să vândă câteva exemplare.

Oleg o observă o vreme şi se convinse că treaba merge.

— Miliţia nu vă goneşte? Întrebă el.

— Încă nu s-au prins, se şterse cu cotul vânzătoarea de ziare.

Despre sine nu-şi dădea seama cum arată. Dacă i-ar fi privit mai cu atenţie, un miliţian i-ar fi cerut mai întâi lui documentele, nu vânzătoarei de ziare.

Ceasul de stradă, electric, arăta abia ora nouă, dar ziua era deja atât de clăduroasă, încât Oleg începu să-şi descheie copcile mantalei, la gât. Fără să se grăbească, lăsându-se întrecut şi îmbrâncit, mergea pe partea însorită a pieţei, îşi îngusta ochii şi zâmbea la soare.

Îl mai aşteptau multe bucurii în ziua aceea…!

Era soarele acelei primăveri pe care nu sperase s-o mai prindă în viaţă. Şi, cu toate că nimeni în jur nu se bucura de întoarcerea lui la viaţă, ba chiar nici nu ştia măcar de ea – doar soarele o ştia, şi Oleg îi zâmbea şi el. Mai mult de atât, chiar dacă primăvara următoare nu mai urma să vină niciodată, chiar dacă aceasta urma să fie ultima – oricum, era o primăvară în plus! Se mulţumea şi cu atât!

Nimeni dintre trecători nu se bucura de Oleg, însă el se bucura de toţi! Era bucuros să se întoarcă la ei! Şi la tot ce era pe străzi! Nimic nu i se părea neinteresant, tembel sau dezgustător în lumea lui proaspăt creată! Luni întregi, ani întregi de viaţă nu se puteau compara cu această singură zi prea plină de azi.

Se vindea îngheţată în păhărele de hârtie. Oleg nici nu mai ştia de când nu văzuse asemenea păhărele. Îşi mai luă zborul o rublă şi jumătate! Rucsacul pârlit şi găurit de gloanţe în război îl purta pe spate, amândouă mâinile-i erau libere şi, desfăcând straturile răcoritoare cu beţigaşul, o porni şi mai încet.

Apoi dădu peste vitrina unui fotograf care mai era, pe deasupra, şi la umbră. Oleg se sprijini de balustrada de fier şi încremeni pentru multă vreme, studiind viaţa purificată şi feţele îmbunătăţite expuse în vitrină, dar în special, de bună seamă, portretele fetelor, care oricum erau cele mai multe la număr. Mai întâi – fiecare din ele se îmbrăcase cu ce avea mai bun, pe urmă fotograful îi rotise capul şi mutase de zece ori lumina, apoi făcuse mai multe poze şi o alesese pe cea mai bună dintre ele, o retuşase şi, în sfârşit, din fiecare zece fete alesese una – astfel se ajunsese la această vitrină, şi Oleg o ştia, dar îi făcea totuşi plăcere să privească şi să creadă că din asemenea fete e făcută viaţa. Pentru toţi anii pe care-i pierduse şi pentru tot ce i se răpea acum – privea şi aduna din priviri, fără ruşine.

Îngheţata se termină şi păhărelul trebuia aruncat, dar era atât de curăţel, de bine întocmit, încât Oleg se gândi că va fi

bun să bea din el apă pe drum. Şi-l vârî în rucsac. Ascunse şi beţişorul – putea să aibă şi de el nevoie, cândva.

Apoi, dădu peste o farmacie. Farmacia e şi ea un loc foarte interesant! Kostoglotov întră imediat în ea. Puteai studia zile în şir dreptunghiurile tejghelelor ei curate. Toate obiectele expuse aici erau neobişnuite pentru ochiul unui deţinut, în lumea – aceea treceau decenii fără să vezi aşa ceva, iar pe cele văzute cândva de Oleg în libertate, nici n-ar fi ştiut acum să le numească-n vreun fel sau să-şi amintească la ce folosesc. Cerceta, cu respectul băştinaşului, formele de nichel, de sticlă sau de plastic. Pe urmă, ierburile în pacheţele cu etichete pe care li se explica efectul. În ierburi, Oleg credea foarte tare – dar unde era iarba aceea, unde?… Urmau apoi vitrinele cu medicamente, şi erau aici o mulţime de denumiri noi, de care nu auzise în viaţa lui. Cu alte cuvinte, numai farmacia asta, şi era suficientă pentru a-i deschide lui Oleg un întreg univers de observaţii şi reflecţii. Oftă de la o vitrină la alta şi ceru doar ce-i comandaseră Kadminii: un termometru de apă, sodă şi hipermanganat. Termometru n-aveau, sodă n-aveau, iar pentru hipermanganat se duse să plătească trei copeici la casă.

Pe urmă, Kostoglotov se aşează la coada de la medicamentele eliberate pe reţetă şi stătu acolo vreo douăzeci de minute: îşi dăduse jos rucsacul şi simţea deja că-l chinuie zăpuşeala. Îl cuprinsese, pentru un moment, îndoiala – ce-ar fi să ia totuşi medicamentul? Puse-n fereastra ghişeului una dintre cele trei reţete pe care i le dăduse ieri Vega. Spera că nu vor avea medicamentul şi problema va cădea de la sine. Dar aveau, îi făcură calculul la ghişeu şi-i scriseră cincizeci şi opt de ruble şi câteva copeici.

Oleg pufni în râs, de-a dreptul uşurat şi se îndepărtă.

Faptul că, la fiecare pas al vieţii, îl urmăreşte cifra „cincizeci şi opt” nu-l mai mira. Dar că i se cereau o sută cincizeci şi şapte de rublişoare pentru trei reţete – asta era

prea de lot. Cu aceşti bani se putea hrăni o lună. Îi trecu prin minte să rupă pe loc reţetele şi să le arunce în scuipătoare, dar se gândi că Vega ar putea întreba de ele – şi le ascunse.

Îi părea rău să părăsească suprafeţele îmbrăcate în oglindă ale farmaciei. Dar ziua se încingea şi-l chema, era ziua bucuriilor lui.

Îl mai aşteptau multe bucurii în ziua aceea.

Păşea fără nici un fel de grabă. Trecea de la o vitrină la alta, agăţându-se, ca un scaiete, de fiecare ieşitură. Ştia că surprizele îl pândesc la tot pasul.

Şi într-adevăr, dădu peste o poştă, iar în geam văzu o reclamă: „Utilizaţi fototelegraful!” Uluitor! Un lucru despre care, cu zece ani în urmă, se scria în romanele fantastice – iată că le era acum oferit trecătorilor. Oleg intră. Era afişată o listă – vreo treizeci de oraşe în care puteai trimite fototelegrame.

Oleg începu să aleagă în gând – cui ar putea să-i trimită aşa ceva, şi unde? Dar în niciunul dintre aceste oraşe mari, risipite pe a şasea parte a uscatului, nu-şi putu aminti de vreun om, căruia scrisul lui să-i facă vreo bucurie.

Totuşi, pentru a se lămuri mai îndeaproape, se apropie de ghişeu şi ceru să i se arate formularul şi cât de mari trebuie să fie literele.

— Acum e stricat, îi răspunse femeia. Nu funcţionează.

A, nu funcţionează! Păi, atunci, ducă-se pe pustii. Aşa era mai în firea lucrurilor. Parcă era şi mai liniştit aşa.

Porni mai departe, citi afişele. Exista un circ şi câteva cinematografe. În fiecare rula ceva şi la matineu, dar nu putea cheltui pe-aşa ceva ziua dăruită pentru a cerceta universul. Uite, dac-ar fi avut, într-adevăr, ocazia să rămână pentru mai mult timp în oraş, nici la circ n-ar fi fost păcat să se ducă: doar era ca un copil, doar se născuse abia în ziua aceea.

Era o oră la care se putea duce deja la Vega.

Dacă era să se ducă…

Dar, cum să nu se ducă? Doar era un prieten. Şi-l invitase sincer. Şi se fâstâcise, jenată. Era singurul suflet apropiat din tot oraşul – cum să nu se ducă?

De fapt, nici el n-avea altă dorinţă decât să se ducă la ea.

Chiar fără să fi vizitat universul oraşului – la ea.

Dar, ceva îl reţinea şi-i servea argumente: n-o fi încă prea devreme? Poate că nu s-a întors încă sau, mai ştii, n-apucase să facă ordine?

Bine, mai târziu…

La fiecare răscruce se oprea, stând pe gânduri: cum să nu greşească şi s-aleagă drumul cel mai bun? Nu întreba pe nimeni şi alegea străzile după bunul lui plac.

Astfel, ajunse la o prăvălie de vinuri – nu un magazin cu sticle, ci chiar o prăvălie cu butoaie: pe jumătate întunecoasă, pe jumătate umedă, c-un aer special, acrişor. O tavernă veche!

Vinul era turnat din butoaie în pahare. Un pahar de vin ieftin costa două ruble. După frigărui, era, într-adevăr, ieftin! Şi Kostoglotov scoase dintr-un buzunar adânc următoarea hârtie neschimbată de zece ruble.

Gustul nu se dovedi a fi cine ştie ce, dar capul lui slăbit începuse să ameţească deja, în timp ce golea paharul. Iar, când ieşi din dugheană şi porni mai departe – viaţa-i apăru şi mai uşoară, chiar dacă fusese binevoitoare cu el încă de dimineaţă.

Se simţea acum atât de uşor şi atât de plăcut, încât s-ar fi zis că nimic nu l-ar mai fi putut supăra. Fiindcă, de tot ce era rău în viaţă, de tot ce putea fi mai rău – avusese deja parte, iar restul nu putea fi decât mai bun.

Se mai aştepta la multe bucurii în ziua aceea.

Dacă i-ar mai fi ieşit în cale o prăvălie de vinuri, ar fi meritat să mai bea un pahar.

Dar nu mai întâlni altă dugheană.

În schimb, o mulţime deasă umpluse trotuarul şi trecătorii erau nevoiţi s-o ocolească pe partea carosabilă. Oleg crezu că se întâmplase ceva pe stradă. Dar nu, toţi erau întorşi

spre nişte trepte largi şi nişte uşi pe măsură şi aşteptau. Kostoglotov îşi ridică ochii şi citi: „Magazin universal central”. Asta era pe înţelesul oricui: urma să se dea ceva important. Dar ce anume? Îl întrebă pe unul, apoi pe altul, apoi pe o a treia, dar toţi se fofilau, nimeni nu răspundea ca lumea. Oleg nu află decât că se apropie ora deschiderii. Ei, asta era, aşa a fost să fie. Oleg se vârî şi ci în mulţime.

Peste câteva minute, doi bărbaţi deschiseră uşile largi, încercară să domolească, cu gesturi speriat-prevenitoare, presiunea primului rând, dar fură nevoiţi să sară în lături, ca din faţa unui corp de cavalerie. Bărbaţii şi femeile care aşteptau, iar cei din primele rânduri erau toţi tineri, năvăliră pe uşă, apoi pe scara dreaptă ce ducea la etaj, cu râvna cu care ar fi trebuit să părăsească clădirea, în caz de incendiu. Se înghesui înăuntru şi restul mulţimii, şi fiecare alerga, pe măsura forţelor şi a vârstei sale, pe trepte în sus. Un mic firicel se prefirase şi la parter, dar marele val o luase spre etaj. În acest asalt, nu puteai rămâne liniştit, şi Oleg, negru şi ciufulit, cu rucsacul în spinare, o luă şi el la fugă (În înghesuiala aceea era înjurat ca „soldat”).

Iar sus şuvoiul se împărţea: oamenii alergau în trei direcţii diferite, cotind-o cu grijă pe parchetul alunecos. Lui Oleg nu-i rămase decât o secundă pentru a alege. Dar cum ar fi putut lua o hotărâre? Alergă la nimereală după grupul de alergători cel mai puţin numeros.

Şi se trezi la coada în creştere de la raionul de tricotaje.

Vânzătoarele, în halatele albastre, se mişcau şi căscau atât de liniştite, de parcă n-ar fi văzut nimic din toată bătaia aceea şi aveau în faţă o zi plictisitoare şi pustie.

După ce-şi recapătă suflul, Oleg află că se aşteaptă fie bluziţe, fie pulovăraşe de damă. Îi trase în şoaptă o înjurătură şi se-ndepărtă.

Iar încotro o luaseră, între timp, celelalte două şuvoaie nu mai putea să-şi dea seama. Acum era deja mişcare peste tot, la toate raioanele erau oameni. Într-un loc, mulţimea era mai deasă şi se gândi că poate acolo era locul potrivit.

Aici, erau aşteptate farfurii adânci, ieftine. Iată că se despachetau deja şi lăzile. Asta era ceva. La Uş-Terek, nu existau farfurii adânci, Kadminii mâncau dintr-unele ciobite. Să duci la Uş-Terek o duzină de farfurii din acestea ar fi fost o treabă bună! Numai că până acolo ar fi ajuns numai cu cioburile.

Apoi, Oleg începu să se plimbe la întâmplare pe cele două nivele ale magazinului. Se uită la raionul fotografic. Aparatele, care erau de negăsit înainte de război, precum şi toate piesele auxiliare de care mai era nevoie, umpleau acum rafturile, ispitind şi cerând bani. Era şi acesta unul din visele lui Oleg din copilărie – să se ocupe de fotografie.

Îi plăcură foarte tare trenciurile bărbăteşti. După război, visase să-şi cumpere un trenci civil, i se părea cel mai frumos lucru pentru un bărbat. Dar acum ar fi trebuit să lase acolo treisute cincizeci-de rublişoare, salariul pe o lună. Aşa că Oleg porni mai depaite.

Nu cumpără nicăieri nimic, dar se simţea, parc-ar fi avut buzunarele doldora de bani, doar că n-avea nevoie de nimic.

Mai era şi vinul, ai cărui aburi veseli îşi continuau lucrarea.

Se vindeau cămăşi de tercot. Oleg cunoştea bine cuvântul „tercot”: la auzul lui, toate femeile din Uş-Terek dădeau fuga la magazinul sătesc. Se uită la cămăşi, le pipăi, îi plăcură. Iar, pe una dintre ele, verde cu dunguliţe albe, o şi cumpără în gând. (De costat, costa însă şaizeci de ruble, n-avea cum s-o cumpere.)

Cât a stat el pe gânduri, aplecat deasupra cămăşii, se apropie, dar nu de cămăşile acestea, ci de cele de mătase, un bărbat într-un palton de calitate, care o întrebă politicos pe vânzătoare:

— Spuneţi-mi, vă rog, dintr-acestea aveţi numărul cincizeci, cu guler treizeci şi nouă?

Oleg simţi că-l ia cu friguri pe spinare! Nu, mai exact, părea că cineva i-ar fi plimbat un fierăstrău pe toate

coastele deodată! Se întoarse şi-] privi sălbatic pe acest bărbat proaspăt bărbierit, fără urmă de zgârietură, cu o pălărie bună, de fetru, pe cap, cu cravată şi cămaşă albă, îl privi de parcă acela i-ar fi dat una peste ureche şi acum era inevitabil ca unul dintre ei să zboare pe scară în jos.

Cum? Oamenii putrezeau în tranşee, oamenii cădeau în mormintele comune în gropile prea puţin adânci de la polul îngheţat, oamenii erau luaţi o dată, a doua oară, a treia oară în lagăr, oamenii degerau în timpul etapelor, oamenilor le plesnea inima de cât săpau pentru a-şi câştiga dreptul la o pufoaică cârpită, iar curăţelul ăsta nu doar că-şi aminteşte de numărul cămăşii sale, dar mai ştie şi ce număr poartă la guler?!

Uite, numărul ăsta de la guler îl dăduse gata pe Oleg! N-ar fi crezut niciodată că gulerul mai are şi el un număr separat! Ascunzându-şi geamătul de fiară rănită, se-ndepărtă de raionul de cămăşi. Auzi, numărul gulerului! La ce bun o viaţă atât de ticăloasă? De ce să se întoarcă în ea? Ca să ţii minte numărul gulerului, trebuie să uiţi altceva, nu?! Ceva mai important!

Simţi că i se topesc toate forţele din cauza acestui număr de guler…

La articole casnice, Oleg îşi aminti că Elena Aleksandrovna, chiar dacă nu i-o spusese direct, visa să aibă un fier de călcat modern, cu aburi. Oleg spera că nu va găsi aşa ceva, cum nu se găsea nimic din ceea ce era necesar, şi conştiinţa lui va fi, odată cu umerii, eliberată de această greutate. Dar vânzătoarea îi arătă un asemenea fier.

— Şi e sigur că-i din acela modern, duduie? Kostoglotov cântărea neîncrezător fierul într-o mână.

— Păi, ce interes aş avea să vă mint? Îşi strâmbă buzele vânzătoarea. Ea avea, oricum, o privire metafizică, adâncită parcă în ceva îndepărtat, ca şi cum cei ce treceau prin faţa ei n-ar fi fost cumpărători reali, ci umbrele lor indiferente!

— Mă rog, nu c-aţi vrea să mă-nşelaţi, dar poate greşiţi dumneavoastră, presupuse Oleg.

Coborând, împotriva voinţei sale, în viaţa asta trecătoare şi făcând efortul insuportabil de a muta un obiect material, vânzătoarea puse înaintea lui un alt fier de călcat. Nu-i mai rămăseseră însă forţe pentru a mai şi explica ceva prin cuvinte.

Ce să-i faci, adevărul se cunoaşte comparând. Cel modern era, într-adevăr, cu un kilogram mai uşor. Iar simţul datoriei îi ordona să-l cumpere.

Oricât ar fi sleit-o transportarea fierului, faâa mai era acum nevoită să-i elibereze, cu degete obosite, şi bonul, şi mai avea de pronunţat, cu buze lipsite de vlagă, şi cuvintele: „la control”. (Care control? Cine trebuia verificat? Oleg uitase cu desăvârşire. Doamne, cât era de greu să te-ntorci în această lume!) Şi, oare, nu tot ea trebuia să ducă, atingând pământul cu picioarele, acest fier modern, la control? Oleg se simţea de-a dreptul vinovat că o smulsese pe vânzătoare din visarea ei.

Când fierul de călcat ajunse în rucsac, umerii îl simţiră imediat. Îi era deja cald în manta; trebuia să iasă cât mai repede din magazinul universal.

Dar, în clipa aceea, se zări într-o oglindă imensă din pământ până-n tavan. Nu se face ca un bărbat să se oprească şi să se studieze-n oglindă, dar o oglindă atât de mare nu găseai în tot Uş-Terekul. Ce mai, într-o oglindă atât de mare nu se mai văzuse de zece ani. Şi, făcând abstracţie de ce se va crede, se privi mai întâi de departe, apoi mai deaproape, apoi şi mai deaproape.

Silueta lui nu mai păstra nimic militar, cum crezuse el.

Asemănarea mantalei lui cu o manta şi a cizmelor lui cu nişte cizme era extrem de vagă. În plus, umerii îi erau gârboviţi şi nici nu reuşea să se mai ţină drept. Iar, fără căciulă şi fără centură, nu mai era soldat, ci mai degrabă un prizonier fugit sau un băiat de la ţară, sosit la oraş să vândă şi să cumpere ceva.

Dar, pentru asta, ar fi trebuit să aibă un aer ceva mai înfipt, iar Kostoglolov arăta chinuit, amărât.

Mai bine nu s-ar fi văzut. Până să se vadă, îşi păruse plin de îndrăzneală, pus pe fapte mari – pe trecători îi privise cu condescendenţă, iar pe femei – pe picior de egalitate. Iar acum, fiindcă mai avea pe umăr şi rucsacul acela îngrozitor, care nu mai era de mult soldăţesc, ci, mai degrabă, o desagă de cerşetor, dacă s-ar fi apucat să-ntindă mâna pe stradă – sigur i s-ar mai fi zvârlit un ban.

Dar el trebuia să se ducă la Vega… Cum să se ducă la ea aşa?

Mai făcu un pas şi nimeri la raionul de galanterie sau de cadouri; cu alte cuvinte – la raionul de bijuterii pentru femei.

Şi, printre femeile care ciripeau, probau, schimbau şi refuzau, acest om – pe jumătate soldat, pe jumătate cerşetor, cu cicatricea traversându-i partea de jos a feţei, se opri şi încremeni prostit, uitându-se cu atenţie.

Vânzătoarea surâse ironic – ce voia el oare să-i cumpere iubitei de la ţară?

— Şi trăgea cu ochiul să nu fure ceva.

Dar el n-o rugă să-i arate nimic, nu luă nimic în mână.

Stătea şi se uita prostit.

Raionul acesta, strălucind de sticlă, pietre, metal şi plastic, se ridică în faţa frunţii lui de taur, aplecată ca o barieră vopsită cu fosfor. Prin bariera asta, fruntea lui Kostoglotov nu putea răzbi.

Înţelesese. Înţelesese cât e de minunat să-i cumperi unei femei o bijuterie şi să i-o prinzi de piept sau să i-o pui la gât.

Atâta timp cât nu ştia – n-avea nici o vină. Dar acum o înţelesese atât de sfâşietor, încât, din minutul acela, i se păru că nu se mai poate duce la Vega fără să-i ducă un cadou.

Dar nici să-i dăruiască ceva n-ar fi putut, şi nici n-ar fi avut curajul. La lucrurile scumpe n-avea nici un rost să se uite. Cât despre cele ieftine – ce ştia el despre ele? Uite, broşele

alea, sau ce-or fi, pandantivele acelea cu model, agăţate pe nişte ace, şi mai ales asta, în şase colţuri, cu multe sticluţe sclipitoare – nu-i frumoasă?

Dar poate că-i absolut banală, vulgară?… Poate că o femeie cu gust s-ar ruşina şi s-o ia în mâini?… Poate că-aşa ceva nu se mai poartă de mult, nu mai e la modă?… De unde să ştie el ce se poartă şi ce nu?

Şi, pe urmă, cum vine asta – să se ducă să înnopteze şi săi întindă, roşind, o broşuliţă acolo?

Uimirile îl secerau din picioare, una câte una, ca bilele la jocul de popice.

Şi lumea aceasta plină de complicaţii – în care trebuie să cunoşti modele femeieşti, să te pricepi s-alegi bijuteriile pentru femei, şi s-arăţi decent în faţa oglinzii, şi să ţii minte numărul pe care-l porţi la guler – se întunecă în ochii săi…

Iar Vega trăia tocmai în această lume, şi ştia tot, şi se simţea bine.

Iar el se simţi derutat şi deprimat. Dacă era să se ducă la ea, trebuia s-o facă acum, chiar în clipa asta!

Iar el nu putea. Îi pierise elanul. Se temea.

Îi despărţise acest Magazin universal…

Şi, din acest templu păgân blestemat, unde dăduse fuga încă nu demult, cu o lăcomie atât de stupidă, ascultând de idolii pieţei, Oleg ieşi atât de zdrobit, atât de chinuit, de parc-ar fi făcut aici cumpărături de-o mie de ruble, de parc-ar fi probat câte ceva la fiecare raion, iar lucrurile îi fuseseră împachetate şi iată că purta acum, pe spinarea încovoiată, muntele acesta de geamantane şi pachete.

Când, de fapt, nu era decât un fier de călcat.

Obosise atât de tare, de parcă ar fi cumpărat ceasuri la rând tot soiul de lucruri frivole – unde rămăsese dimineaţa aceea curată şi trandafirie, care-i promisese o viaţă cu totul nouă şi minunată? Acei nori lucraţi într-o manieră nemuritoare. Şi luntrea lunii, ascunsă printre nori…?

Unde se găsise el să-şi schimbe pe mărunţiş sufletul său, întreg de dimineaţă? La Magazinul universal… Iar mai

devreme şi-l băuse odată cu vinul. Iar şi mai devreme şi-l mâncase odată cu frigăruile.

Pe când el trebuia doar să vadă un piersic înflorit şi să se grăbească la Vega…

Lui Oleg i se făcu greaţă nu numai să se uite la vitrine şi reclame, dar până şi să se-nghesuie pe stradă, în stupul tot mai des de oameni preocupaţi şi veseli. Voia să se culce undeva la umbră, lângă râu, să zacă şi să se cureţe. Iar în oraş mai putea merge, eventual, la grădina zoologică, cum îl rugase Diomka.

Lumea animalelor o resimţea ca fiind parcă mai pe înţelesul lui. Mai la nivelul lui.

Oleg mai era deprimat şi de faptul că-i era cald în manta, dar nici s-o care pe braţ n-ar fi vrut. Începu să întrebe cum s-ajungă la grădina zoologică. Într-acolo îl conduseră străzi solide, largi, liniştite, cu trotuarele acoperite de dale de piatră, cu copaci rămuroşi. Nici magazine, nici fotografii, nici teatre, nici dughene cu vin – aici nu era nimic de genul ăsta. Uruitul tramvaielor rămăsese şi el undeva mai departe. Aici era o zi bună, liniştită şi însorită, a cărei căldură răzbătea şi printre copaci. Fetele săreau şotronul pe trotuare. În grădiniţele de flori, gospodinele sădeau câte ceva sau înfigeau araci pentru plantele căţărătoare.

Lângă porţile grădinii zoologice, era imperiul copiilor – doar era o zi frumoasă de vacanţă!

De cum intră în grădina zoologică, primul animal pe care-l văzu Oleg fu un ţap cu coarne răsucite. În împrejmuirea lui se înălţa o stâncă în pantă abruptă şi, dincolo de ea, o prăpastie. Şi acolo, pe picioare subţiri şi puternice, chiar la marginea râpei, stătea nemişcat şi orgolios ţapul cu coarne uimitoare: lungi, răsucite şi rulate parcă, spirală cu spirală, dintr-o panglică de os. Nu avea barbă, ci o coamă bogată care-i atârna până la genunchi, de ambele părţi, ca un păr de sirenă. Totuşi ţapul avea o asemenea demnitate încât părul acesta nu-l făcea nici feminin, nici caraghios.

Cei care pândeau lângă plasa animalului cu coarne răsucite nu mai sperau să vadă vreo mutare a micilor copite ferme pe stânca aceea lucioasă. Stătea aşa de mult, exact ca o sculptură, ca o prelungire-a acestei stânci; şi, când nu bătea vântul să-i fluture pletele, nu rămânea nici o dovadă c-ar fi viu, că nu-i o înşelătorie.

Oâeg stătu vreo cinci minute şi plecă încânlat: ţapul tot nu se mişcase! Iată, cu-aşa o voinţă poţi lua viaţa-n piept!

Ajuns la începutul celeilalte alei, Oleg observă că-n dreptul unei cuşti lumea, mai ales copiii, sunt mai însufleţiţi. Ceva se zbătea ca turbat acolo, înăuntru, se zbătea însă într-un singur loc. Şi iată ce era: o veveriţă prinsă-n roată. Chiar veveriţă-n roată din proverb. Doar că-n zicală sensurile s-au tocit şi nu-ţi mai poţi da seama – ce-i cu veveriţa? Ce-i cu roata?

Aici, în schimb, acest lucru era ilustrat pe viu. În cuşcă, veveriţa avea şi-un trunchi de copac, cu ramurile îndreptate în sus, dar, pe lângă copac, mai era atârnată, cu viclenie, şi roata: o tobă deschisă privitorului, care avea, pe dinăuntru, nişte fuşteie ce-o transformau în cercul închis al unei scări nesfârşite. Şi iată că, neglijându-şi copacul cu ramurile îndreptate spre înălţimi, veveriţa stătea, nu se ştie de ce, în roată, deşi nimeni n-o obligase să intre acolo şi nici n-o momise cu mâncare – o atrăgea doar ideea falsă a activităţii, surogatul de mişcare. Începuse, probabil, atingând uşor fuşteiele, din curiozitate, neştiind încă peste ce lucru crud şi acaparator dăduse (n-o ştiuse prima dată, fiindcă pe urmă, după mii de ori, ştia deja, şi totuşi!). Dar, iată că totul se-nvârtejise până la turbare! Tot trupul roşcat, de suveică, al veveriţei şi coada cenuşiu-roşcată fluturau de-a lungul cercului, într-o alergare nebună, treptele scării în cerc scânteiau până la contopire, toate forţele fuseseră puse la bătaie, astfel încât inima stătea să plesnească – dar veveriţa nu reuşea să urce nici măcar o treaptă cu lăbuţele din faţă.

Cei care stătuseră aici înainte de venirea lui Oleg – tot alergând o văzuseră, stătu şi el câteva minute – iar ca continua.

Nu exista în cuşcă o forţă din afară, care să oprească roata şi să salveze veveriţa, şi nu exista nici o inteligenţă care s-o convingă: „Lasă asta! Asta nu-i decât deşertăciune!”. Nu! Nu exista decât un singur deznodământ clar – moartea veveriţei.

N-ar fi vrut s-apuce să-l vadă. Porni mai departe.

Astfel, prin două exemple grele de înţelesuri, aşezate pe dreapta şi pe stânga porţii de intrare, prin două soluţii posibile de existenţă, îşi întâmpina grădina zoologică de aici micii şi marii vizitatori.

Oleg trecu pe lângă fazanul argintiu, fazanul auriu, fazanul cu pene roşii şi albastre. Se minună de peruzeaua uluitoare a gâtului de păun şi de coada lui desfăcută, de-un metru, cu ciucuri roz şi aurii. După deportarea cenuşie, după spitalul monoton, ochiul participa acum la un festin al culorilor.

Aici, căldura nu era chinuitoare: grădina zoologică era largă, iar copacii începeau deja să dea un pic de umbră. Tot mai odihnit, Oleg depăşi o întreagă fermă de păsări – găini andaluze, gâşte de Toulouse şi de Holmogorsk – iar apoi urcă muntele unde erau ţinuţi cocori, ulii, grifoni şi, în sfârşit, pe-o stâncă pe care cuşca o acoperea ca un cort, sus, deasupra întregii grădini zoologice, trăiau condori cu capete albe; de n-ar fi fost inscripţia, i-ai fi putut lua uşor drept vulturi. Fuseseră aşezaţi cât mai sus, dar acoperişul cuştii era prea aproape de stâncă şi păsările acestea mari şi mohorâte se chinuiau, îşi desfăceau aripile, se zbăteau, dar n-aveau încotro zbura.

Privind cum se chinuie condorul, Oleg îşi mişcă şi el omoplaţii, îndreptându-se. (Din cauza fierului de călcat să fi simţit apăsarea aceea-n spinare?)

Totul îl provoca la interpretări. Pe-o cuşcă, era o inscripţie: „Bufniţele albe suportă greu privarea de libertate”. Deci, o

ştiu! Şi, totuşi, le întemniţează!

Păi, care nemernic suportă bine lipsa de libertate?

O altă inscripţie: „Viaţa porcului spinos se desfăşoară noaptea.” Las' că ştim noi: te cheamă la nouă jumate seara şi nu-ţi dă drumul decât la patru dimineaţa.

Iar: „Bursucul trăieşte în vizuini adânci şi întortocheate”.

Ăsta da, ăsta-i de-al nostru! Bravo, bursucule, păi, ce altceva-ţi mai rămâne? Şi mutra o are în dungi, ca o saltea, adevărat ocnaş.

Astfel interpreta totul Oleg – probabil că n-ar fi trebuit să vină încoace, cum n-ar fi trebuit să intre nici la Magazinul universal.

Se dusese deja o bună parte din zi – iar bucuriile promise întârziau să se arate.

Oleg ajunse la urşi. Unul negru, cu cravată albă, stătea şi se vâra cu nasul printre gratiile cuştii. Apoi făcu deodată un salt şi rămase atârnat de gratii cu labele din faţă. De fapt, nu avea o cravată albă, ci un lanţ de preot cu cruce pe piept.

Sărise şi rămăsese atârnat! Păi, cum altfel şi-ar fi putut exprima disperarea?

În celula de alături, se afla ursoaica lui cu puiul.

Iar în următoarea, se chinuia un urs fumuriu. Acesta se foia mereu, neliniştit, pe loc, ar fi vrut să umble prin cuşcă, dar n-avea loc decât să-ntoarcă, fiindcă, de la un perete la altul, nu erau mai mult de trei corpuri de-ale lui.

Aşa că, după măsură ursească, aceea nu era celulă, ci boxă.

Pasionaţi de privelişte, copiii discutau între ei: „Auzi, ia să-i zvârlim o piatră, o să creadă că-i bomboană!”

Oleg nu observase cum se uită copiii la el. Nici el nu era altceva decât un animal în plus, gratuit, doar că nu-şi dădea seama cum arată.

Aleea cobora spre râu – aici erau ţinuţi urşii albi – dar ei erau măcar împreună, o pereche. Spre cuşca lor se scurgea apa câtorva fântâni, adunându-se într-un iaz îngheţat şi ei

săreau acolo să se răcorească, la fiecare câteva minute; apoi ieşeau pe terasa de ciment, îşi scuturau cu labele apa de pe bot şi umblau, umblau, umblau, pe marginea terasei, deasupra apei. Cum trebuie să se simtă aici urşii polari vara, la patruzeci de grade? Cam cum ne simţeam noi, dincolo de cercul polar.

Cea mai încurcată treabă cu detenţia animalelor era că, luându-le partea şi, să presupunem, având puterea s-o facă, Oleg tot n-ar fi putut deschide cuştile pentru a le elibera. Fiindcă, odată cu patria, ci îşi pierduseră şi ideea de libertate raţională. Şi eliberarea lor bruscă putea fi încă şi mai cumplită.

Asemenea gânduri absurde îi treceau lui Kosloglotov prin cap. Creierii îi fuseseră răsuciţi în aşa fel, încât nu mai putea recepta nimic cu naivitate sau indiferenţă. Tot ce vedea în viaţă – totul trezea în el fantoma cenuşie şi uruitul adâncurilor.

Pe lângă cerbul cel trist, căruia-i lipsea aici cel mai mult spaţiul în care s-alerge, pe lângă sfântul zebu indian, pe lângă iepurele auriu aguti, Oleg urcă, din nou, îndreptându-se de data aceasta spre maimuţe.

Lângă cuşti, copii şi maturi se-amuzau hrănind maimuţele. Kostoglotov trecu pe lângă ei fără să zâmbească. Nepieptănate, de parc-ar fi fost toate tunse cu aparatul, triste, ocupate pe priciurile lor cu bucurii şi tristeţi primitive, îi aminteau prea mult de cunoscuţii lui de pe vremuri, care mai erau poate şi acum prin închisori, pe unii din ei recunoscându-i personal.

Într-un cimpanzeu singuratic şi îngândurat, cu ochi inflamaţi, cu braţele atâmându-i între genunchi, Oleg îl recunoscu, se pare, pe Şulubin – stătea şi-acela, câteodată, într-o poziţie asemănătoare.

În ziua aceea luminoasă şi caldă, Şulubin se zbătea pe patul său, între moarte şi viaţă.

Nesperând să găsească ceva interesant în rândul maimuţelor, Kostoglotov îl parcurse rapid, ba chiar

începuse deja să o cotească, numai că văzu pe-o cuşcă îndepărtată o explicaţie pe care-o citeau mai mulţi oameni.

Se duse acolo. Cuşca era goală şi pe tăbliţa obişnuită scria: „macacus rhesus”. Iar pe-un anunţ scris în grabă şi prins în pioneze de plăcuţă, se spunea: „Maimuţica ce trăia aici a orbit din cauza cruzimii absurde a unuia dintre vizitatori. Un om rău a zvârlit nişte tutun în ochii lui macacus-rhesus.”

Abia acum îi pică fisa lui Oleg! Până-acum se plimbase cu un zâmbel atoateştiutor, dar acum îi venea să ţipe, să urle, în aşa fel încât să-l audă toată grădina zoologică – de parcă lui i ar fî presărat cineva tutun în ochi.

De ce…?! Păi, uite-aşa – de ce nu?… Pur şi simplu…

— De ce?

Cele scrise impresionau mai ales prin simplitatea lor copilărească. Despre necunoscutul care plecase nepedepsit, nu se spunea că fusese inuman. Nu se spunea despre el că-i agent al imperialismului american. Nu se spunea, despre el, decât atât – că e rău. Şi asta uluia: ce motiv avea el să fie, pur şi simplu, fără nici un motiv – rău? Copii! Să nu creşteţi răi! Copii! Să nu ucideţi fiinţele lipsite de apărare!

Anunţul fusese citit şi recitit, iar maturii şi copiii stăteau şi se uitau la cuşca goală.

Iar Oleg se duse, cărându-şi în spate sacul slinos, ars, găurit de gloanţe şi îngreunat de fierul de călcat – în ţara târâtoarelor şi-a răpitorilor.

Şopârlele stăteau culcate pe nisip, ca nişte pietre cu solzi, lipite unele de altele. Ce mişcare din libertate pierduseră ele? Pierduseră oare şi ele ceva?

Mai zăcea acolo şi-un crocodil chinezesc imens, de-un fumuriu-întunecat, cu botul plat, cu labele răsucite parcă într-o direcţie greşită. Inscripţia spunea că, pe căldură, nu înghite în fiecare zi carne.

Să-i fi convenit, oare, lumea raţională-a grădinii zoologice, cu mâncare primită de-a gata?

Un piton masiv se lipise de un copac, ca un buştean gros şi uscat. Era complet imobil şi nu-şi agita decât limba mică şi

ascuţită.

Cobra cea veninoasă se răsucea sub un clopot de sticlă.

Iar şerpii obişnuiţi erau în mai multe exemplare.

N-avea nici un chef să-i studieze pe toţi. Ar fi vrut să-şi imagineze faţa macacului orb.

Dar, începuse deja aleea carnivorelor. Superbi, diferenţiindu-se prin blănurile lor bogate, erau închişi aici şi râşi, şi pantere, şi pume de-un maro fumuriu, şi jaguarul roşcat, acoperit de pete negre. Erau prizonieri, sufereau în lipsa libertăţii, dar Oleg îi percepea la fel ca pe cei de drept comun. Totuşi, pe lumea asta, se poate stabili cinc-i în mod evident vinovat.

Uite, acolo scrie că jaguarul mănâncă o sulă patruzeci de kilograme de came pe lună. Păi, asta-i inimaginabil! De carne roşie, curată! Iar, în lagăr, nici nu se-aduce aşa ceva, în lagăr, se-aduc zgârciuri şi măruntaie, câte-un kilogram de brigadă.

Oleg îşi aminti de cavaleriştii aceia, scoşi de sub convoi, care scăpaseră cu viaţă mâncând ovăzul furat de la caii lor…

Mai departe, îl văzu pe domnul tigru. În mustăţi, în mustăţi, îi era concentrată expresia de rapacitate! Iar ochii îi avea galbeni… Totul se încurcase în capul lui Oleg – începuse să-l privească pe tigru cu ură.

Un vechi ocnaş politic, deportat pe vremuri în Turuhan, şi pe care Oleg îl întâlnise, în timpurile noi, în lagăr, îi povestise că ochii aceia nu erau negri-catifelaţi, ci chiar galbeni!

Ţintuit de ură, Oleg înţepenise lângă cuşca tigrului.

Totuşi de ce uite-aşa, de ce – pur şi simplu?

Îi era greaţă. Nu mai voia să stea în grădina asta zoologică. Voia să fugă de-aici. Nu se mai duse să vadă leii. Începu să-şi croiască, la nimereală, drum spre ieşire.

Trecând prin dreptul unei zebre, Oleg trase cu ochiul şi se duse mai departe.

Şi, deodată, se opri în faţa…

În faţa unei minuni de spiritualitate, după setea de sânge greoaie. Antilopa nilgau – de-un cafeniu deschis, cu picioare subţiri şi uşoare, cu căpşorul veşnic atent, dar deloc speriată, stătea aproape de plasă şi-l privea pe Oleg cu ochi mari, încrezători şi – dragi! Da, dragi!

Nu, asemănarea era atât de mare, încât simţea că nu mai poate suporta! Nu-şi mai cobora de la el privirea blând-reprobatoare. Îl întreba: „De ce nu vii? Doar a trecut deja o jumătate de zi, tu de ce nu vii?”

Era o nebunie, era o migrare a sufletelor, fiindcă era clar că stătea aici şi-l aştepta pe Oleg. De cum se apropiase, începuse să-l întrebe, cu ochi plini de reproş, dar şi de iertare: „Nu vii? Chiar n-ai să vii? Şi eu care te-am aşteptat…”

Dar el, de ce nu se ducea?! De ce nu se ducea, odată…!

Se scutură şi se grăbi spre ieşire.

O mai putea prinde încă!

Şi ultima

Nu se putea gândi la ea acum nici cu lăcomie, nici cu mânie – acum ar fi fost fericit să se culce la picioarele ei, ca un câine, ca un biet câine bătut. Să se culce pe jos şi să-i încălzească picioarele cu respiraţia lui, ca un câine. Asta era singura fericire care se putea imagina.

Dar această simplitate de animal bâând – să se ducă, pur şi simplu, şi să se-ntindă la picioarele ei, bineînţeles că nu şi-o putea permite. Va trebui să pronunţe nişte cuvinte politicoase de scuză, fiindcă aşa complicaseră oamenii totul, în aceste multe mii de ani.

Mai avea şi acum în faţa ochilor roşeaţa ce-i invadase obrajii ieri, când îi spusese: „Ştiţi, aţi putea să înnoptaţi la mine, fără nici o problemă, fără absolut nici o problemă!”

Această roşeaţă trebuia răscumpărată, ocolită prin râs, n-o putea lăsa să-şi mai trădeze odată timiditatea – de-aceea era nevoit să-şi inventeze primele fraze, suficient de politicoase şi cu destul umor, pentru a minimaliza situaţia

neobişnuită care făcuse ca el să vină la medicul lui, o femeie tânără şi singură – şi, pe deasupra, să mai şi rămână peste noapte. Fiindcă, altfel n-ar fi vrut să inventeze nici un fel de fraze, ci să se-aşeze în uşă şi să se uite la ea. Şi să-i spună, neapărat: „Vega! Am venit!”

Dar, oricum, va fi o fericire care-l va depăşi – să se găsească alături de ea, nu într-un salon de spital, ci într-o locuinţă obişnuită – şi să vorbească despre ceva, despre orice.

Probabil că va face greşeli, gesturi nepotrivite, fiindcă se dezobişnuise cu totul de traiul neamului omenesc, dar cu ochii va reuşi probabil totuşi să exprime: „Fie-ţi milă de mine! Ascultă, fie-ţi milă de mine, mi-e atât de rău fără tine!”

Cum putuse să piardă atâta timp? Cum putuse să nu se ducă la Vega – să nu se ducă, demult deja, demult de tot?

Acum mergea întins, fără să şovăie, temându-se de un singur lucru – să n-o scape. După o jumătate de zi de rătăcit prin oraş, înţelesese deja aşezarea străzilor şi ştia încotro trebuie să meargă. Şi mergea.

Dacă-şi sunt simpatici. Dacă le e atât de plăcut să fie împreună şi să-şi vorbească. Dacă va putea cândva să-i ia mâna într-a lui, şi s-o cuprindă pe după umeri, şi s-o privească tandru, de aproape, în ochi – oare, asta era puţin? Şi dacă mai era posibil încă şi mult mai mult de-atât – era, oare, puţin…?

Cu Zoia bineînţeles c-ar fi fost puţin. Dar – cu Vega? Cu antilopa nilgau?

Căci, iată, nu făcuse decât să-şi imagineze c-ar putea cuprinde mâinile ei într-ale sale, şi deja nişte strune se întinseseră în sufletul lui şi se tulburase – cum o să fie asta?

Păi, asta era puţin…?

Pe măsură ce se apropia de casa ei, era tot mai emoţionat, îi era de-a dreptul frică! Dar o frică fericită, o bucurie aproape de leşin. Numai această frică fusese de-ajuns să-l facă acum fericit!

Mergea, uitându-se doar la numele străzilor, fără să mai observe magazinele, vitrinele, tramvaiele, oamenii şi deodată, la colţ, nereuşind, din cauza înghesuielii, să ocolească o femeie în vârstă, oprită în stradă, se trezi şi văzu că vindea bucheţele de flori mici, mov.

Nicăieri, nici în cele mai ascunse cotloane ale memoriei lui modificate, nu rămăsese vreo umbră din ideea că, mergând la o femeie, trebuie să-i duci flori…!

— Astea ce fel de flori sunt? O întrebă el timid pe precupeaţă.

— Violete, ce să fie! Se simţi aceea jignită. O rublă – mănunchiul.

Violete?… Violetele-acelea poetice?… El şi le amintea altfel, parcă. Tulpina ar fi trebuit să fie mai zveltă, mai lungă, iar florile – mai adunate în clopoţel. Dar, poate că uitase el. Sau poate era un soi local. În orice caz, n-avea de ales. Iar acum, că-şi amintise, nu numai că nu se putea duce fără flori, ci-i era ruşine că încă o clipă în urmă mersese atât de liniştit fără ele.

Dar câte trebuia să cumpere? Unul? Arăta prea sărăcăcios. Două? Cam amărât arătau şi aşa. Trei? Patru? Era deja foarte scump. Experienţa din lagăr îi clănţăni undeva în cap, ca o maşină de calculat, că s-ar putea târgui pentru a lua două bucheţele de-o rublă jumate, sau cinci buchete pentru patru, dar clinchetul acela clar parcă nu răsunase pentru Oleg.

Scoase două ruble şi le întinse liniştit.

Şi luă două bucheţele. Miroseau. Dar nu miroseau cum ar fi trebuit să miroasă violetele din tinereţea lui.

Astfel, mirosindu-le, mai putea să le ducă, fiindcă separat, cu ele în mână, arăta caraghios de tot: un soldat bolnav, demobilizat, fără căciulă, cu rucsac şi violete. Nu era capabil să le găsească un loc, aşa că le-ascunse în mânecă şi le ducea aşa, neobservate.

Iar numărul la care locuia Vega – uite-l!

Îi spusese să intre prin curte. Intră în curte. Apoi o luă la stânga.

(Iar sufletul îi era răvăşit!)

Casa avea o verandă lungă de ciment, comună, deschisă, dar cu o copertină şi un grilaj din stinghii oblice drept balustradă. Pe balustradă, fuseseră zvârlite la uscat plăpumi, saltele, perne – iar pe sforile întinse între stâlpişori, mai erau atârnate şi rufe.

Toate astea nu se potriveau deloc cu locul unde stătea Vega. Prea multe piedici în cale. Dar ce să-i faci, nu era ea de vină. Uite acolo, mai departe, dincolo de toate lucrurile astea atârnate, urmează uşa cu numărul ei, iar în spatele uşii – lumea Vegăi – şi numai a ei.

Se vârî pe sub cearceafuri şi găsi uşa. O uşă ca oricare alta. Acoperită cu vopsea maro-deschis, cojită pe alocuri. O cutie poştală, verde.

Oleg scoase violetele din mâneca mantalei. Îşi îndreptă părul. Era tulburat – şi fericit din cauza tulburării. Cum să şi-o imagineze fără halatul de medic, printre lucrurile din casa ei…?

Nu, nu era vorba doar de cele câteva cartiere parcurse, de la grădina zoologică, în cizmoaie grele! Venise pe drumurile lungi ale ţării, venise de două ori câte şapte ani! Şi iată că, în sfârşit, demobilizat, ajunsese la uşa unde-l aşteptase, vreme de paisprezece ani, în tăcere, o femeie.

Şi atinse uşa cu degetul mijlociu.

N-apucase însă să bată cum se cuvine, că uşa şi începuse să se întredeschidă (Îl văzuse ca mai devreme? Pe fereastră?) – se deschise – şi de acolo, îndreptându-şi direct spre Oleg motocicleta de un roşu aprins, deosebit de masivă în uşa îngustă, dădu buzna un tânăr botos, cu nasul lat şi spart. Fără să întrebe măcar ce caută acolo Oleg, la cine se duce, îşi împinse motocicleta – nu era obişnuit s-o cotească – şi Oleg se dădu deoparte.

Oleg fu paralizat şi, în prima clipă, nici nu înţelese: ce-i era acest băiat Vegăi, care locuia singură, de ce ieşea din casa ei? Doar nu putuse uita cu desăvârşire, chiar dacă trecuseră osută de ani, că oamenii nu mai trăiesc în general singuri, de capul lor, că trăiesc la comun! Nu putea să uite, dar nici să ţină minte nu era obligat. Din baraca de lagăr, lumea liberă apare drept tot ceva cu totul opus barăcii şi, în nici un caz, ca o casă la comun. Păi, chiar şi la Uş-Terek, oamenii trăiau fiecare în parte, habar n-aveau de locuinţele comune.

— Spuneţi-mi, vă rog, i se adresă el tânărului.

Dar băiatul, rulând motocicleta pe sub cearceaful întins, cobora deja pe scară cu bufnituri sonore de roţi pe trepte.

Dar uşa o lăsase deschisă.

Oleg intră, nehotărât. În adâncul neluminat al coridorului se mai vedeau uşi, uşi, uşi – care dintre ele putea fi?

În semiîntuneric, fără să aprindă becul, se arătă o femeie şi-l întrebă, duşmănoasă din pornire.

— Dumneavoastră, pe cine căutaţi?

— Pe Vera Kornilievna, spuse timid, câtuşi de puţin în stilul său, Kostoglotov.

— Nu e! Spuse femeia, fără să controleze uşa, fără să se uite într-acolo, cu o siguranţă antipatică, şi înaintă drept spre Kostoglotov, obligându-l să se retragă.

— Ciocăniţi la uşa ei, îşi veni în fire Kostoglotov. Se înmuiase atât de tare fiindcă sperase s-o vadă pe Vega, dar la lătratul vecinei ştia să latre şi el. Astăzi nu-i la serviciu.

— Ştiu. Nu-i. A fost. A plecat. Femeia cu frunte îngustă şi obraji asimetrici îl studia.

Văzuse deja şi violetele. Nu mai avea acum rost să le ascundă.

Să nu fi avut violetele astea în mâini s-ar fi simţit acum om – ar fi putut ciocăni chiar el, ar fi putut vorbi liber, ar fi puâut insista – când a plecat, dacă se întoarce curând, să lase un bilet (sau poate că şi lui îi fusese lăsat unul…?)

Dar violetele îl transformau într-un fel de petiţionar venit cu ploconul, un îndrăgostit, un nătâng…

Şi el se retrase pe verandă sub presiunea femeii cu obraji asimetrici.

Iar aceea, împingându-l din urmă de pe câmpul de luptă, îl ţinea sub observaţie. Vagabondul mai avea un obiect care ieşea prin sacul de campanie, nu cumva să mai şterpelească şi de-aici ceva.

Motocicleta din curte se burzuluia în împuşcături, fără amortizor, apoi se îneca, fornăia şi se îneca din nou.

Oleg se tot foia.

Femeia îl privea iritată.

Cum putea să lipsească Vega dacă-i promisese? Da, numai că-l aşteptase mai devreme – şi iată că plecase undeva. Ce nenorocire! Nu ghinion, nu neplăcere – ci nenorocire!

Oleg îşi trase mâna cu violete în manta, de parcă i-ar fi fost retezată.

— Spuneţi-mi, se mai întoarce sau a plecat la serviciu?

— A plecat, spuse răspicat femeia.

Dar acesta nu era un răspuns.

Pe de altă parte, şi să stea aici, în faţa ei, şi s-aştepte ar fi fost stupid.

Motocicleta se zvârcolea, scuipa, împuşca – şi murea.

Iar pe balustrade se-aeriseaii perne grele. Saltele subţiri. Plăpumi în cearceafuri-plic. Fuseseră scoase să se zvânte la soare.

— Păi, ce mai aşteptaţi, cetăţene?

Mai erau şi bastioanele astea de aşternuturi care-l împiedicau să gândească.

Iar aia îl tot cerceta şi nu-l lăsa să cugete.

Iar motocicleta aceea blestemată îi sfâşia sufletul – nu voia să pornească.

Şi, din cauza bastioanelor de perne, Oleg începu să se retragă cu spatele – în jos, înapoi, de unde venise – respins.

Măcar pernele astea să nu fi fost: cu câte-un colţ mototolit, cu două atârnând ca nişte ugere de vacă şi unul înălţat ca

un obelisc – măcar pernele să nu fi fost, poate că atunci s-ar fi gândit el la ceva, s-ar fi hotărât la ceva. N-ar fi avut voie să plece aşa, imediat. Vega se va mai întoarce, probabil! Se va întoarce-n curând! Şi-i va părea şi ei rău! Îi va părea rău!

Dar în pernele, în saltelele, în plăpumile îmbrăcate în plicuri, în stindardele ceraceafurilor, se afla acea experienţă de secole, stabilă, pe care n-avea acum forţă s-o nege. N-avea dreptul.

Mai ales – acum. Mai ales – el.

Un bărbat singur poate dormi pe-o stivă de lemne, pe scânduri, ataţi timp cât inima-i e arsă de credinţă sau ambiţie. Doarme pe priciuri goale şi deţinutul care n-are de ales. Şi, la fel, deţinuta, despărţită de el cu forţa.

Dar, acolo unde femeia şi bărbatul s-au înţeles să fie împreună – boturile astea umflate şi moi îşi aşteaptă tributul. Ele ştiu că n-au cum să dea greş.

Şi, cu ghiuleaua fierului de călcat pe umeri, cu braţul tăiat, Oleg părăsi cetatea cu care nu se putea lupta, şi ieşi anevoie pe poartă – iar bastioanele de perne îi trimiteau fericite – în spinare ghiulelele lor.

Nu pornea, blestemata!

De-afară, exploziile acelea erau mai estompate şi Oleg se opri să mai aştepte un pic.

Mai exista o speranţă să vină Vega. Dacă se întoarce – n-are cum să nu treacă pe aici. Îşi vor zâmbi şi cât vor fi de bucuroşi: „Bună ziua…!” „Ştiţi…” „Ca să vezi, ce întâmplare…”

Şi-atunci să scoată din mânecă violetele mototolite, pleoştite, ofilite deja?

Ar putea s-o aştepte, apoi să treacă din nou prin curte – dar tot nu vor putea evita acele bastioane umflate şi sigure de ele!

Nu vor putea trece împreună.

Dacă nu astăzi, atunci poate într-o altă zi, dar şi Vega, şi Vega cea cu picioare uşoare, însufleţită, cu ochi deschişi de culoarea cafelei, fără nici o legătură cu acele lucruri

pământeşti – îşi scoate doar şi ea pe-această verandă aerianul, diafanul, fermecătorul – dar, totuşi, obişnuit aşternut.

Pasărea nu trăieşte fără cuib, femeia nu trăieşte fără aşternuturi.

De-ai fi de trei ori nemuritoare, de-ai fi de trei ori de neatins – de cele opt ore de somn noaptea tot nu scapi.

De adormiri.

De treziri.

A ieşit! A ieşit motocicleta purpurie, mai împuşcându-l şi din mers pe Kostoglotov, iar tânărul cu nas pleoştit arunca împrejur priviri triumfătoare.

Iar Kostoglotov plecă, bătut.

Scoase violetele din mânecă. Erau ultimele clipe, când mai puteau fi dăruite.

În întâmpinarea lui veneau două pioniere uzbece cu codiţe negre asemănătoare, strânse mai ceva decât şnururile electrice. Cu două mâini, Oleg le întinse cele două bucheţele:

— Luaţi-le, fetiţelor.

Se mirară. Se priviră. Îl priviră. Îşi spuseră ceva în uzbekă. Înţeleseseră că nu-i beat şi nu se leagă de ele. Ba poate au înţeles chiar că nenea soldatul le dăruieşte bucheţelele de durere.

Una îl luă şi dădu din cap.

Cealaltă îl luă şi dădu din cap.

Şi porniră repede mai departe, umăr lângă umăr şi discutând însufleţite.

Iar lui nu-i rămase decât sacul de campanie jerpelit, transpirat.

Unde să înnopteze – trebuia să inventeze din nou ceva.

La hotel, n-avea voie.

La Zoia, n-avea voie.

La Vega, n-avea voie.

Adică avea, are voie. Şi-ar fi bucuroasă. Nici nu i-ar arăta c-a fost supărată.

Dar era mai interzis, decât dacă n-ar fi avut voie.

Iar, fără Vega, tot acest oraş minunat, îmbelşugat, cu milioane de oameni, se transformase pentru el într-un sac greu, atârnându-i pe spinare. I se părea ciudat că, încă în acea dimineaţă, oraşul îi plăcuse atâta şi-ar fi vrut să zăbovească mai mult în el.

Nici asta nu înţelegea: de ce se bucurase atât de mult dimineaţa? Toată însănătoşirea încetă să i se mai pară un dar atât de deosebit.

Oleg nici nu apucase să traverseze tot cartierul când înţelese cât îi e de foame, cât de tare-l roseseră cizmele, cât de obosit îi era tot corpul şi cum i se rostogoleşte înăuntru tumoarea nezdrobită definitiv. Acum, nu voia decât să plece mai repede.

Dar şi întoarcerea la Uş-Terek, perfect posibilă acum, încetase să-l mai atragă. Oleg înţelese că acolo tristeţea avea să-l macine şi mai tare de-acum.

Ce mai, nu-şi putea imagina în clipa aceea un loc sau un lucru care să-l poată înveseli.

În afară de întoarcerea la Vega.

Să se lase la picioarele ei: „Nu mă goni, nu mă goni! Doar nu-i vina mea.”

Dar asta era mai interzis decât oricare „nu e voie”.

Se uită la soare. Începuse să coboare. De parcă n-ar fi fost abia trecut de ora două. Trebuia să hotărască ceva.

Văzu tramvaiul care ducea la comandament. Începu să se uite după staţia cea mai apropiată.

Şi, cu un scrâşnet de fier, mai ales la cotituri, tramvaiul, de parc-ar fi fost el însuşi grav bolnav, începu să-l târască prin străduţele înguste de piatră. Ţinându-se de mânerul din piele, Oleg se apleca pentru-a vedea ceva pe fereastră. Dar pavajul şi casele pricăjite se succedau fără verdeaţă, fără bulevarde.

Zări afişul unui cinematograf de zi, în aer liber. Ar fi fost interesant de văzut cum arată asta, dar curiozitatea lui faţă de noutăţile din lume se mai tocise.

Era orgolioasă că rezistase la paisprezece ani de singurătate. Dar ce ştie ea cât de grea poate fi chiar şi-o jumătate de an, când eşti şi nu eşti împreună…

Îşi recunoscu staţia şi coborî. Acum avea de mers vreun kilometru şi jumătate pe jos, pe o stradă industrială largă, plicticoasă, fără un copăcel, încinsă de soare. Pe partea ei carosabilă, uruiau, în ambele direcţii, camioane şi tractoare, iar trotuarul se întindea de-a lungul unui zid lung de piatră, apoi traversa calea ferată a fabricii, apoi un morman de cărbune mărunt, apoi trecea pe lângă un loc viran, cu gropi de fundaţie, din nou peste şine şi din nou pe lângă zid şi, în sfârşit, ajungea la genul acela de barăci de lemn fără etaj, trecute în documente drept „construcţii civile temporare”, dar care sunt păstrate, de fapt, astfel, câte zece, câte douăzeci, ba chiar câte treizeci de ani. Măcar acum nu era noroiul din ianuarie, când, pe ploaie, Kostoglotov căutase pentru prima dată comandamentul. Totuşi drumul era insuportabil de lung şi de plicticos şi nu-ţi venea să crezi că această stradă se află în acelaşi oraş unde există bulevarde de centură, stejari de necuprins, plopi ce nu pot fi ţinuţi în frâu şi minunea trandafirie a piersicului.

Cu cât încerca mai mult să se convingă acum că aşa-i bine, că aşa-i corect, că aşa se cuvine – cu atât mai disperat o va lua razna mai târziu.

Ce fusese în capul celor ce plasaseră, într-un loc atât de ascuns, atât de mărginaş, comandamentul care dispunea de soarta tuturor deportaţilor din oraş? Dar iată că aici, printre barăci, treceri murdare, ferestre sparte şi acoperite cu traforaj, printre rufe, rufe, rufe, întinse la uscat – iată că totuşi aici se afla.

Oleg îşi aminti de expresia greţoasă de pe faţa comandantului, care nici măcar la slujbă nu venise în zi de lucru, de felul în care-l primise aici, şi-şi încetini paşii în coridorul barăcii comandamentului, pentru a da şi feţei sale o expresie nepăsătoare şi închisă. Kostoglotov nu-şi permitea niciodată să le zâmbească gardienilor, chiar dacă

aceia-i zâmbeau. Considera de datoria lui să le-aducă aminte mereu că el ţine minte tot.

Bătu la uşă, intră. Prima cameră, cufundată în semiîntuneric, era goală: nu erau decât două bănci şchioape, fără spetează şi, după despărţitura unei balustrade, o masă, la care probabil că avea loc, de două ori pe lună, ceremonialul tainic al păstrării evidenţei deportaţilor din localitate.

Acum nu era nimeni aici, iar uşa pe care scria „Comandant” era larg deschisă. Intrând în spaţiul acestei uşi, Oleg întrebă cu severitate:

— Se poate?

— Vă rog, vă rog…

Asta ce mai era? Un asemenea ton Oleg nu auzise la Comisariatul Afacerilor Interne de când se ştia. Intră. În toată camera însorită nu se afla decât comandantul, aşezat la masa lui.

Nu era însă cel de data trecută – tâmpitul misterios, cu o expresie de adâncă îngândurare pe faţă – ci un armean cu chipul blând, chiar intelectual, deloc încrezut şi nici îmbrăcat în uniformă, ci într-un costum civil de calitate, nepotrivit cu barăcile astea de cartier mărginaş. Armeanul privea atât de vesel, de parcă munca lui ar fi constat în împărţirea biletelor pentru spectacolele de balet şi era bucuros că Oleg venise cu o cerere bună.

După viaţa de lagăr, Oleg n-avea cum să le poarte prea multă simpatie armenilor: acolo, deşi puţini la număr, se acopereau cu râvnă unii pe alţii, ocupau întotdeauna doar locurile bune sau de-a dreptul mănoase, la magazie sau la bucătărie.

Dar, dacă era să fii drept, nici nu puteai fi supărat pe ei, din această cauză: nu ei inventaseră acele lagăre, şi nici Siberia n-o inventaseră ei – în numele cărei idei ar fi trebuit, deci, să nu se salveze unii pe alţii, să dispreţuiască comerţul şi să lovească pământul cu târnăcopul.

Iar acum, văzându-l pe acest armean vesel, binevoitor faţă de el, aşezat la o masă oficială, Oleg se gândi cu recunoştinţă tocmai la lipsa de morgă oficială şi la eficienţa armenilor.

Auzind numele de familie al lui Oleg şi faptul că era înregistrat aici temporar, comandantul se ridică uşor şi, cu plăcere, deşi era trupeş, începu să răsfoiască fişele dintr-un dulap. Între timp, dorind parcă să-l distreze pe Oleg, spunea mereu câte ceva cu voce tare – ba scotea nişte interjecţii fără sens, ba murmura nume de familie, pe care instrucţiunile-i interziceau categoric să le pronunţe:

— Aş-ş-şa… Ia să vedem… Kalifotidi… Konstantinidi… Dar luaţi loc, vă rog… Kulaev… Karanuriev. Of, ce colţ flenduros… Kazâmagomaev… Kostoglotov! Şi, din nou, încălcând toate regulile NKVD-ului, nu-l întrebă, ci i se adresă el însuşi după nume şi patronimic: Oleg Filimonovici?

— Da.

— Aş-ş-şa… Aţi fost internat la dispensarul oncologic, începând cu douăzeci şi trei ianuarie… Şi-şi ridică din fişă ochii vii, omeneşti: Acum, cum staţi? Vă e mai bine?

Iar Oleg simţi că-i deja înduioşat, că simte chiar nişte furnicături în gât. Cât de puţin trebuia – să fie puşi la mesele astea greţoase oameni omenoşi – şi deja să fie altă viaţă. Aşa că răspunse şi el, de data asta fără crispare, simplu:

— Păi, cum să vă spun… Într-un sens mai bine, într-altul mai rău… (Mai rău? Ce fiinţă nerecunoscătoare e omul! Ce putea fi mai rău, decât să zaci pe duşumeaua dispensarului şi să vrei să mori…?) De fapt, mai bine.

— Păi, e bine atunci! Se bucură comandantul. Dar, de ce nu luaţi loc?

Eliberarea biletelor pentru spectacol lua şi ea, totuşi, un pic de timp! Trebuia pusă o ştampilă, trebuia scrisă data cu cerneală şi mai trebuia consemnată într-un registru gros, şi ştearsă dintr-altul. Armeanul făcu toate acestea vesel şi cu

uşurinţă, îi emise lui Oleg o adeverinţă cu pernisiunea de plecare, iar, în timp ce i-o întindea, îi spuse, privindu-l expresiv, cu un ton deloc oficial şi mai încet un pic:

— Nu fiţi… Trist. Curând, toate astea or să se termine.

— Care – astea? Se miră Oleg.

— Cum, care astea? Evidenţa, deportarea. Co-man-dan-ţii! Zâmbi el, fără grijă. (Probabil că avea el în rezervă şi-o muncă mai plăcută.)

— Cum? Există, deja… Un ordin? Se grăbea să-i smulgă cât mai multe Oleg.

— Păi, chiar ordin încă nu e, oftă comandantul, dar sunt semne clare. V-o spun absolut sigur. O să fie. Ţine-ţi-vă cât puteţi de bine, însănătoşiţi-vă – mai aveţi şanse să intraţi în rândul lumii.

Oleg zâmbi strâmb:

— Din rândul lumii, eu unul am ieşit.

— Ce specialitate aveţi?

— Niciuna.

— Sunteţi căsătorit?

— Nu.

— Asta-i bine! Spuse cu convingere comandantul. De obicei, lumea divorţează de soţiile din deportare şi-i o întreagă tevatură. Iar dumneavoastră o să vă eliberaţi, o să vă întoarceţi în patrie – şi-o să vă însuraţi!

O să vă însuraţi…

— Păi, dacă-i pe-aşa, vă mulţumesc, se scula Oleg.

Urându-i drum bun printr-o înclinare a capului, comandantul nu-i întinse totuşi mâna. Traversând cele două camere, Oleg se gândi: de unde, aşa un comandant? Aşa-i el din naştere sau s-a molipsit mai nou? O fi aici permanent sau doar temporar? Sau poate c-au început să numească special oameni dintr-ăştia? Ar fi fost foarte important să afle, dar nu putea totuşi să se întoarcă.

Din nou pe lângă barăci, din nou peste şine, din nou peste cărbune, Oleg porni pe aceeaşi stradă lungă, de cartier industrial, mai repede, mai egal, iar curând îşi dezbrăcă, de

căldură, şi mantaua – şi, treptat, creştea şi se revărsa în sufletul lui găleata de bucurie pe care o turnase înăuntru comandantul. Toate acestea îi ajungeau abia acum, treptat la conştiinţă.

Şi-ajungeau doar treptat, fiindcă Oleg fusese dezvăţat să-i creadă pe cei care stăteau la asemenea mese. Cum ar fi putut uita minciunile răspândite special de oamenii cu funcţii, de căpitani şi maiori, în anii de după război, despre faptul că s-ar fi pregătit, pasămite, o mare amnistie pentru prizonierii politici? Cum îi mai crezuseră – „chiar căpitanul mi-a spus-o”! Iar lor li se poruncise pur şi simplu să-i mai încurajeze pe cei disperaţi – ca să tragă! Ca să-şi facă norma! Ca să aibă, cât de cât, un mobil să supravieţuiască!

Dar pe-acesl armean îl puteai bănui cel mult de faptul că-i cam prea informat, mult peste funcţia pe carc-o ocupă.

Dar, oare, nu se aşteptase şi Oleg, după frânturile citile în ziare, la acelaşi lucru?

Şi pe urmă, Doamne, Dumnezeule, oare nu era şi timpul? Păi, adevărul e că era de mult timpul, ce să mai!… Omul moare din cauza unei tumori – cum să trăiască atunci o ţară năpădită de lagăre şi deportare?

Oleg se simţi din nou fericit. La urma urmelor, nu murise. Şi iată că în curând îşi va putea cumpăra bilet până la Leningrad. La Leningrad!… Oare chiar se va putea apropia şi va putea atinge coloana catedralei Sf. Isaak?

Şi parcă n-ar fi fost decât Sfântul Isaak! Acum totul se schimba cu Vega! Ameţitor! Acum, dacă, într-adevăr… Dacă e serios…

— Asta nu mai e o simplă fantezie! Va putea trăi aici, cu ea!

Să trăiască cu Vega?! Să trăiască! Împreună! Păi, i-ar exploda pieptul, numai dacă şi-ar închipui aşa ceva…!

Dar cât de bucuroasă ar fi ea, dacă s-ar duce acum şi i-ar povesti totul! De ce să nu-i povestească? De ce să nu se ducă?

Păi, cui altuia din lumea asta să-i povestească, dacă nu ci? Pe cine mai interesează libertatea lui?

Între timp, ajunsese deja la staţia de tramvai. Acum trebuia să aleagă numărul: spre gară? Sau la Vega? Şi trebuia să se grăbească, fiindcă, pe urmă, avea să plece. Soarele nu mai era chiar atât de sus.

Şi iar era tulburat. Şi iar voia la Vega! Iar argumentele clare elaborate pe drumul spre comandament se spulberaseră.

De ce trebuie s-o evite ca un vinovat, de parc-ar fi fost pătat? Doar avusese şi ea ceva în cap când i-a prescris tratamentul!

Doar a tăcut, doar a ieşit din cadru, atunci când o rugase să oprească tratamentul?

De ce să nu se ducă? Oare povara asta era prea grea pentru ei? Oare n-ar reuşi să fie mai presus? Oare nu sunt oameni?

Păi, Vega – Vega, în orice caz!

Şi-şi croia deja drum spre uşa tramvaiului. Toţi oamenii adunaţi în staţie năvăliseră tocmai la tramvaiul aceia! Toţi trebuiau să meargă cu el! Iar Oleg avea într-o mână mantaua, în cealaltă sacul de campanie, nu se putea apuca de bare, şi fu luat de vârtej şi înghesuit, mai întâi pe platformă, iar apoi în vagon.

Împins cu sălbăticie din toate părţile, se trezi în spatele a două fete tinere, care păreau studente. Una blonduţă şi una bruneţica, erau atât de aproape de el, încât simţeau, probabil, respiraţia lui. Amândouă mâinile lui îndepărtate de corp, îi fuseseră strânse într-o menghină separată, aşa că nu-i era doar imposibil să-i plătească taxatoarei supărate, dar nici măcar nu şi le mai putea mişca, nici pe una, nici pe cealaltă. Cu braţul stâng, în care ţinea mantaua, părea s-o cuprindă pe cea bruneţica. Iar de blonduţă fusese lipit cu tot corpul, de la genunchi şi până la bărbie, o simţea toată, şi nici ea nu putea să nu-l simtă. Nici cea mai mare pasiune nu i-ar fi putut uni la fel de tare ca

mulţimea aceasta. Gâtul ei, urechile, inelele părului erau apropiate de el, dincolo de orice limită imaginabilă. Prin postavul vechi şi tocit al hainelor sale, îi primea căldura şi moliciunea şi tinereţea. Fata brunetă continua să vorbească despre treburile de la facultate, blonduţa încetase să-i mai răspundă.

La Uş-Terek, nu erau tramvaie. Nu fusese atât de înghesuit decât în dube. Dar, acolo, nu erau întotdeauna amestecaţi cu femeile. Această senzaţie nu-i fusese confimată, nu-i fusese întărită de decenii – şi cu atât mai proaspătă era acum!

Dar nu era fericire. Era şi nenorocire. Exista în această senzaţie un prag, dincolo de care nu putea trece oricât s-ar fi sugestionat.

Păi, nu fusese oare prevenit: va rămâne libidoul. Şi numai libidoul…!

Merseră astfel vreo două staţii. Iar apoi, chiar dacă erau înghesuiţi, nu mai erau totuşi atât de împinşi din spate, şi Oleg ar fi putut să se depărteze un pic. Dar n-o făcu: îi dispăruse orice urmă de voinţă şi nu se putu dezlipi pentru a pune capăt acestei fericiri chinuitoare. În clipa aceasta, acum, nu mai voia nimic altceva, doar să mai stea, să mai stea astfel. De-ar lua-o acum tramvaiul spre Oraşul vechi! De-ar înnebuni şi-ar începe să dea roată, fără să se mai oprească în staţii, clănţănind, până la noapte! De s-ar hotărî brusc să plece într-o călătorie în jurul pământului! Oleg n-avea voinţa de-a se rupe primul! Prelungind această fericire, cea mai înaltă de care era în stare acum, Oleg încerca să-şi întipărească-n memorie, recunoscător, inelele de pe ceafa ei (iar faţa nici nu i-o văzu, până la urmă).

Blonduţa se rupse şi începu să înainteze.

Şi, îndreptându-şi genunchii slăbiţi, îndoiţi, Oleg înţelese că se duce la Vega – întru chin şi înşelăciune.

Se duce să-i pretindă mai mult decât îşi pretindea sieşi.

Se înţeleseseră atât de înălţător că, pentru ei, comunicarea sufletească e mai preţioască decât oricare

alta. Dar, după ce înălţase acest pod din braţele lui şi-ale ei, iată că le vedea deja pe-ale sale îndoindu-se. Se duce la ea s-o asigure cu nonşalanţă de un lucru, deşi gândeşte, chinuit, altceva. Iar când ea va pleca şi el va rămâne în camera ei singur, ar începe să scâncească la vederea hainelor ei, la vederea oricărui fleac.

Nu, trebuia să fie mai înţelept decât copila. Trebuia să se ducă la gară.

Şi-şi croi drum – dar nu prin faţă, nu pe lângă studentele acelea – spre platforma din spate, şi sări, înjurat de cineva.

Lângă staţia de tramvai se vindeau din nou violete…

Soarele se apropia deja de asfinţit. Oleg îşi puse mantaua şi luă tramvaiul spre gară. În vagonul acesta nu mai era aceeaşi înghesuială.

După ce se foi în piaţa din faţa gării, întrebând şi primind răspunsuri inexacte, ajunse, în sfârşit, la un soi de piaţă acoperită, unde se vindeau bilete pentru trenurile de lungă distanţă.

Existau patru case de bilete şi la fiecare era câte o coadă de-o sută cincizeci, două sute de persoane. Plus că mai erau şi unii plecaţi, care-şi ţinuseră loc.

Oleg recunoscu această imagine a cozilor din gări, la care se stătea cu zilele, de parcă nici n-ar fi părăsit-o vreodată.

Multe lucruri se schimbaseră în lume – erau alte mode, alte felinare, alte apucături ale tineretului, dar asta rămăsese la fel, de când se ştia: aşa a fost şi-n patruzeci şi şase, şi-n treizeci şi nouă, tot aşa a fost, şi la fel fusese şi-n treizeci şi patru, şi-n treizeci. Mai ţinea minte vitrinele doldora de produse din timpul NEP-ului, dar casierii accesibile în gări nici nu-şi putea imagina: doar cei care aveau legitimaţii speciale sau cei cu adeverinţe ocazionale nu cunoşteau opreliştea de-a pleca.

Acum avea şi el o adeverinţă, nu prea arătoasă, dar potrivită.

Era zăpuşeală, era lac de sudoare şi totuşi mai scoase din sac şi căciula de blană strâmtă şi şi-o trase pe cap, ca pe un

calapod pentru lărgit. Sacul de campanie şi-l agăţă pe umăr. Feţei sale îi insuflă expresia că n-au trecut nici două săptămâni de când se aflase pe masa de operaţie, sub cuţitul lui Lev Leonidovici, şi-n această stare de epuizare, cu privirea stinsă, se târî printre cozi – acolo, mai aproape de ghişeu.

Erau şi alţi amatori de acest fel, însă nu se înghesuiau spre ghişeu şi nu se băteau, fiindcă era şi un miliţian.

Aici, la vedere, Oleg scoase cu o mişcare neputincioasă adeverinţa din buzunarul oblic de sub poala mantalei şi i-o întinse încrezător tovarăşului miliţian.

Miliţianul – un uzbec ţanţoş, mustăcios, aducând cu un tânăr general, o citi c-un aer important şi îi anunţă pe cei din capul cozii:

— Pe acesta – o să-l lăsăm. E operat.

Şi-i arătă al treilea loc din rând.

Privindu-i sfârşit pe noii săi tovarăşi de coadă, Oleg nici nu încercă măcar să se-nghesuie, stătea deoparte, cu capul căzut. Îl împinse în rând un uzbek gras, mai în vârstă, ascuns sub streaşină de bronz a unei pălării de catifea maro cu boruri late, asemănătoare cu o farfurie.

Să stai la rând în apropierea casei era vesel: vedea degetele casieriţei, biletele zvârlite pe tejghea, banii transpiraţi, strânşi în pumnul pasagerului, scoşi dintr-un buzunar secret, dintr-un brâu cusut, auzea rugăminţile timide ale călătorului, refuzurile nemiloase ale casieriţei – se vedea că treaba înaintează, şi încă destul de repede.

Dar iată că veni şi rândul lui Oleg să se-aplecă acolo.

— Daţi-mi, vă rog, unul de clasa a treia până la Han-Tau?

— Până unde? Întrebă casieriţa.

— Până la Han-Tau.

— De-aşa ceva n-am auzit, strânse ea din umeri şi începu să răsfoiască un indice imens.

— De ce iei la clasa a treia, dragule? Îl compătimi o femeie din spate. La clasa a treia – după operaţie? Dacă va trebui

să te caţeri sus – or să ţi se rupă cusăturile. Mai bine ai lua loc la clasa a doua!

— N-am bani, oftă Oleg.

Ăsta era adevărul.

— Nu există aşa o gară! Strigă casieriţa, închizând cu pocnet indicele. Luaţi până la altă gară!

— Păi, cum să nu fie, zâmbi fără vlagă Oleg. Funcţionează deja de-un an, eu de acolo am plecat. Dac-aş fi ştiut, v-aş fi păstrat biletul.

— Nu ştiu nimic! Dacă nu apare în indice, înseamnă c-aşa o gară nu există!

— Dar trenurile se opresc totuşi! Spuse mai arţăgos decât ar fi putut-o face un proaspăt operat, aprinzându-se de ceartă, Oleg. Doar e şi acolo o casierie!

— Cetăţene, dacă nu luaţi bilet – vă rog să vă vedeţi de drum! Următorul!

— Aşa-i, de ce să pierdem timpul? Răsunară din spate voci înţelepte. Ia până unde ţi se dă!… Vii de la operaţie şi te mai şi moşmondeşti.

Of, ce s-ar mai fi putut Oleg lua acum cu ei la harţă! Of, cum i-ar mai fi luat acum la rând, cerând să fie chemat şeful serviciului de pasageri şi şeful de gară! Of, cât îi mai plăcea să dea lecţii la proşti şi să demonstreze adevărul – măcar acest adevăr, mic şi amărât, dar totuşi adevăr! Măcar în această luptă, să se simtă şi el o individualitate.

Dar legea cererii şi ofertei era lege de fier şi la fel era şi legea planificării transporturilor! Femeia aceea bună la suflet, care încercase să-l convingă să-şi ia bilet de clasa a doua, îşi vâra deja banii peste umărul lui. Miliţianul, care adineauri îl băgase în coadă, ridicase deja braţul pentru a-l da la o parte.

— De la gara aia, mai aveam de mers treizeci de kilometri, iar de la astălaltă, şaptezeci – se mai plânse Oleg în fereastra ghişcului, dar asta era deja ceea ce în lagăr se numea smiorcăitul fraierului. De fapt, se grăbea deja şi el să-şi dea acordul: Bine, daţi-mi până la gara Ciu.

Gara asta casieriţa o ştia pe dinafară, cunoştea şi preţul, şi mai avea deocamdată şi bilete – aşa c-ar fi trebuit să fie bucuros. Tot acolo, fără să se îndepărteze prea mult, Oleg controlă şi desenul găurilor, la lumină, controlă vagonul, controlă preţul, controlă restul – şi se îndepărtă încetişor.

Iar, pe măsură ce se îndepărta de cei care-l ştiau drept operat – se îndrepta tot mai mult şi, scoţându-şi căciula amărâtă, o vârî din nou în sac. Până la tren mai avea două ore şi era plăcut să le petreci cu biletul în buzunar. Putea acum să benchetuiască: să mănânce îngheţată, fiindcă, la UşTerek, n-o să mai găsească, să bea cvas (fiindcă, acolo, nici aşa ceva nu există). Să cumpere nişte pâine neagră pentru drum. Să nu uite de zahăr. Şi să aibă răbdare să-şi pună nişte apă fiartă într-o sticlă (e mare lucra să ai apa ta pe drum!). Iar scrumbie să nu ia în nici un caz. O, ce diferenţă faţă de călătoriile de etapă ale deţinuţilor! Nu tu percheziţie la urcarea în tren, nu eşti adus cu duba, nu te aşează pe pământ în încercuirea gardienilor, şi nici de sete n-ai să te chinui două zile şi două nopţi! Iar, dac-ar reuşi să ocupe cel de-al treilea raft, cel pentru bagaje, unde s-ar putea întinde cât e de lung – ca acela să fie numai şi numai al lui, singur, nu pentru doi, nici pentru trei! Să zaci şi să nu simţi cum te doare tumoarea. Păi, nu-i curată fericire? Era un om fericit! De ce s-ar putea plânge…?

Îi mai scăpase şi comandantului ceva despre amnistie…

Venise mult-aşteptata fericire din viaţă, venise! Dar, în mod inexplicabil, Oleg n-o recunoştea.

La urma urmelor, doar există acel „Liova” şi „lu”-ul dintre ei. Sau poate şi-un altul. Şi chiar dacă n-ar fi – sunt atâtea posibilităţi!… Un om apare ca o explozie în viaţa altuia.

Când văzuse luna, de dimineaţă – aşa crezuse! Dar luna aceea era ştirbită…

Acum, trebuia să iasă pe peron – să iasă din timp, cu mult înainte să-nceapă îmbarcarea în trenul lui: când va fi adusă garnitura lor, goală, va trebui să-şi ochească cât mai repede vagonul şi să fugă spre el, ca să prindă loc la coadă.

Oleg se duse să vadă orarul. De la aceeaşi linie mai pleca şi un tren, în altă direcţie, numărul şaptezeci şi cinci, în care, deja, acum urca lumea. Aşa că, reuşind să pară cu sufletul la gură, croindu-şi repede drum prin uşă, începu să întrebe la nimereală, inclusiv pe controlorul de peron (biletul îi ieşea din buzunar):

— Al şaptezeci şi cincilea, pleacă?… Şapteşcinci – pleacă…?

Părea alât de speriat c-ar putea întârzia la trenul şaptezeci şi cinci, încât controlorul, fără să-i mai verifice biletul, îl împinse în rucsacul îngreunat, umflat.

Ajuns pe peron, Oleg începu să se plimbe liniştit, apoi se opri şi zvârli sacul pe o consolă de piatră. Îşi aminti de o întâmplare la fel de caraghioasă de la Stalingrad, în treizeci şi nouă, în ultimele sale zile de libertate: era după încheierea pactului cu Ribbentrop, dar încă înaintea discursului lui Molotov şi înaintea mobilizării celor de nouăsprezece ani. În vara aceea, coborâse, împreună cu un prieten, cu barca pe Volga. La Stalingrad, vânduseră barca şi trebuiau să ia trenul pentru a ajunge acasă până la începutul cursurilor. Dar rămăseseră cu o mulţime de lucruri din excursie, abia le cărau în patru mâini, şi, pe deasupra, prietenul lui mai cumpărase într-un magazin universal dintr-un sat uitat de lume şi-un difuzor – pe vremea aceea, la Leningrad nu găseai aşa ceva. Difuzorul era o pâlnie mare, deschisă, fără cutie – şi prietenul se temea să nu-l strice când vor urca în tren. Intraseră în gara de la Stalingrad – şi se treziră imediat la capătul unei cozi, care umpluse toată sala cu geamantane de lemn, cu saci şi lădiţe – şi era imposibil să-ţi faci drum peste rând, şi riscau să rămână, timp de două nopţi, fără locuri de dormit. Iar peronul era pe-atunci păzit cu străşnicie. Şi Oleg avu o idee genială: „Crezi c-ai putea târî tu toate lucrurile până la vagon, fie el şi ultimul?” Luă difuzorul şi, cu pas uşor, se duse la intrarea de serviciu, care era încuiată. Îi făcu semn plin de importanţă, cu pâlnia difuzorului, femeii care stătea

de pază. Aceea-i deschise. „Îl mai montez şi pe ăsta – şi gata”, spuse Oleg. Femeia dădu din cap cu înţelegere, de parcă el ar fi bântuit pe-acolo toată ziua, montând difuzoare. Trenul sosise – el sări înăuntru, înainte ca pasagerii să fie lăsaţi pe peron, şi ocupă două rafturi pentru bagaje.

Nu se schimbase nimic, în şaisprezece ani.

Oleg umbla pe peron şi vedea şi alţi descurcăreţi ca el: intraseră şi ei la alt tren şi aşteptau aici, cu lucrurile. Nu erau puţini, dar peronul era totuşi mult mai gol decât gara sau părculeţele din jurul gării. Se plimbau aici, lipsiţi de griji, şi unii dintre cei de la trenul şaptezeci şi cinci – oameni liberi, bine îmbrăcaţi, cu locuri numerotate, pe care nu le putea ocupa nimeni, în afară de ei. Erau femei cu buchete de flori primite cadou, bărbaţi cu sticle de bere, cineva fotografia pe cineva – o viaţă inaccesibil şi aproape de neînţeles. În seara călduroasă de primăvară, acest peron lung cu copertină îi amintea de ceva sudic din copilărie – poate de-o staţiune de ape minerale.

Deodată, Oleg observă că un oficiu poştal dă spre peron, mai mult de-atât, afară, pe peron, se afla o masă pentru scris, în patru pante.

Asta începu să-l roadă. Fiindcă, trebuia s-o facă. Şi era mai bine s-o facă acum, până nu s-a fărâmiţat, nu s-a tocit.

Se înghesui cu sacul înăuntru, cumpără un plic – nu, două plicuri cu două foi de hârtie – nu, mai cumpără şi-o vedere – apoi se-nghesui, din nou, pe uşă, spre peron. Sacul cu fierul de călcat şi pâinile şi-l puse între picioare, îşi făcu loc la măsuţa înclinată şi începu cu ce era mai uşor – cu vederea:

„Salut Diomka!

Păi, am fost la grădina zoologică! Trebuie să-ţi spun că-i o chestie grozavă! Aşa ceva n-am mai văzut. Să te duci neapărat. Urşi albi – îţi imaginezi? Crocodili, tigri, lei. Să-ţi laşi o zi întreagă ca s-o vizitezi; acolo, înăuntru, se vând şi piroşti. Să nu-ţi scape ţapul cu coarne răsucite. Să te

opreşti lângă el, fără grabă, şi să te gâtideşti. Şi lângă antilopa nilgau la fel…

Sunt o groază de maimuţe, o să ai de ce râde. Doar una lipseşte: lui macacus rhesus un om rău i-a zvârlit tutun în ochi – fără nici un rost, într-o doară. Şi-a orbit.

Trebuie să-mi vină trenul, mă grăbesc.

Fă-te bine şi fii om! Am încredere în tine! Să-i urezi lui Aieksei Filipâci numai bine, din partea mea! Sper să se însănătoşească.

Îţi sârâng mâna!

Oleg.”

Îi venea uşor să scrie, numai că tocul cam lăsa urme, peniţele erau strâmbe sau stricate, rupeau hârtia, se opinteau în ea ca nişte lopeţi, iar călimara era plină de zdrenţe, aşa că, oricâtă grijă-ar fi avut, scrisoarea arăta îngrozitor:

„Albinuţă Zoicika!

Vă sunt recunoscător că mi-aţi permis să ating cu buzele viaţa adevărată. Fără acele câteva seri, m-aş fi simţit cu totul, dar cu totul jefuit.

Aţi fost mai înţeleaptă decât mine. În schimb, acum, pot pleca fără remuşcări. M-aţi invitat să trec pe la dumneavoastră, iar eu n-am trecut. Mulţumesc! Dar m-am gândit că-i mai bine să rămânem cu ce-a fost, să nu stricăm totul. Am să ţin întotdeauna minte, cu recunoştinţă, tot.

Vă urez, sincer, cinstit – o căsnicie cât mai fericită!

Oleg.”

E ca la închisoare – în zilele de declaraţii, li se dădea, tot aşa, o porcărie în călimări, cam ca asta, hârtia era mai mică decât o vedere, iar cerneala se lăbărţa pe ea şi trecea pe partea cealaltă. Scrie-i cui vrei, despre ce vrei – pasămite.

Oleg reciti scrisoarea, o împături, o băgă în plic, vru să-l lipească (Încă ţinea minte din copilărie un roman detectiv în

care totul începuse cu confuzia dintre plicuri) – dar ţi-ai găsit! Doar dunga mai întunecată de pe margini indica acei loc în care, dacă era să te iei după STAS, era lipici, acesta însă bineînţeles că lipsea.

Şi, ştergând o peniţă mai puţin proastă, aleasă din trei tocuri, Oleg se concentră asupra celei de-a treia scrisori. Până atunci fusese hotărât, ba chiar zâmbea. Dar acum, totul se-nceţoşase. Era sigur că va scrie „Vera Kornilievna”, dar scrise:

„Draga mea Vega!

(Mereu mi-a venit să vă chem astfel; ei, măcar acum.)

Pot să vă scriu, sincer de tot – aşa cum noi doi n-am vorbit cu voce tare, dar, nu-i aşa, am gândit? Fiindcă nu-i un simplu bolnav cel căruia medicul îi oferă camera şi patul său…

Am pornit de câteva ori spre dumneavoastră azi! O dată, chiar am şi ajuns. Mergeam spre dumneavoastră şi eram emoţionat, ca la şaisprezece ani, cum poate că nici nu s-ar mai cuveni să fiu, cu biografia mea. Eram emoţionat, bucuros, speriat. Fiindcă trebuie să fii bătut de toate valurile ca să fii capabil să înţelegi; Dumnezeu ţi-o trimite!

Dar, Vega! Dacă v-aş fi găsit acasă, între noi ar fi început ceva neadevărat, ceva pus la cale artificial! Am umblat, pe urmă, prin oraş şi m-am gândit: mai bine că nu v-am găsit. Ce v-a chinuit pe dumneavoastră până acum şi ce m-a chinuit pe mine până acum poate fi măcar numit, poate fi mărturisit] Dar ce-ar fi început între noi – asta nici măcar nu s-ar fi putut mărturisi cuiva! Dumneavoastră, eu, şi, între noi, asta – un şarpe cenuşiu, mort, dar crescând neîncetat.

Sunt mai mare dccât dumneavoastră – nu neapărat la ani, dar ca viaţă. Deci, credeţi-mă: aveţi dreptate, aveţi dreptate în toate, în toate, în toate!

— În trecutul dumneavoastră, în prezentul dumneavoastră, doar viitorul dumneavoastră nu vă e dat să-

l ghiciţi. Puteţi să nu fiţi de acord cu mine, dar vă prezic: Încă înainte de a ajunge la indiferenţa bătrâneţii, veţi binecuvânta ziua în care nu mi-aţi împărtăşit soarta. (Eu nu vorbesc despre deportare acum – despre ea, se spune chiar că se va termina în curând.) Aţi înjunghiat prima jumătate din viaţa dumneavoastră, ca pe un miel – fie-vă milă de-a doua!

Acum, când oricum plec (dacă deportarea va lua sfârşit, voi continua să fac controale şi să mă tratez în altă parte, deci – ne luăm rămas-bun), am să vă fac o mărturisire: până şi atunci când vorbeam despre lucrurile cele mai spiritualizate, iar eu gândeam cu sinceritate astfel, şi credeam, îmi venea tot timpul, dar tot timpul – să vă ridic în braţe şi să vă sărut buzele!

Spuneţi şi dumneavoastră ce-i de făcut!

Iar acum, fără permisiunea dumneavoastră – le sărut.”

Acelaşi lucru se întâmplă şi cu al doilea plic: o dungă întunecată, deloc lipicioasă. Oleg crezuse dintotdeauna că asta nu-i întâmplător, că asta-i gândit pentru ca cenzura să lucreze mai uşor.

Iar în spatele lui – o-ho! Unde-i dispăruse toată viclenia – fusese tras deja trenul şi oamenii fugeau spre el!

Apucă sacul, apucă plicurile, se îndesă în încăperea poştei:

— Unde-i lipiciul? Duduie! Aveţi lipici? Lipici!

— Fiindcă îl iau oamenii de aici! Îi explică tare fata. Îl privi, scoase nehotărâtă borcănaşul – Lipiţi-l aici, de faţă cu mine! Fără să vă îndepărtaţi.

În cleiul negru şi gros era o pensuliţă de şcoală, acoperită demult, pe toată lungimea, cu bulgăraşi uscaţi şi proaspeţi de lipici. Aproape că n-aveai unde s-o apuci şi trebuia să ungi cu toată coada, plimbând parcă un fierăstrău pe marginea plicului. Apoi să scoţi surplusul cu degetele. Să lipeşti plicul. Şi să mai scoţi cu degetul şi prisosul stors dintre foi.

Iar oamenii fugeau.

Acum: lipiciul – la duduie, sacul – în mâini (rămăsese tot timpul între picioare, să nu-i fie şterpelit), scrisoarea – în cutie, şi fuga!

Ai fi zis că era pe moarte, că n-are pic de putere, dar dacă trebuia să fugă – apoi fugea!

De-a curmezişul celor care, târându-şi bagajele grele de pe peron, în jos, pe şine, iar apoi ridicându-le pe-a doua platformă, fugeau dinspre porţile cele mari ale peronului, Oleg ajunse gonind la vagonul său şi se-aşează la coadă cam al douăzecilea. Să zicem că, la cei de la coadă, se mai adăugau şi-ai lor, să fi fost deci, poate, al treizecilea. Al doilea nivel n-avea să-l mai prindă, dar lui nici nu-i trebuia, la cât avea picioarele de lungi. Dar un raft de bagaje normal ar fi fost să mai găsească.

Toţi duceau nişte coşuri asemănătoare, ba chiar şi găleţi – să fi ieşit deja primele verdeţuri? Oare, nu la Karaganda mergeau oamenii, pentru a îndrepta greşelile de aprovizionare?

Conductorul, un bătrânel cărunt, striga ca lumea să se înşire de-a lungul vagonului, să nu se înghesuie, or să fie locuri pentru toţi. Dar acest ultim lucru nu suna la el prea convingător, iar coada din spatele lui Oleg creştea. Şi Oleg observă imediat o mişcare de care se temea, pornirea unora de-a se vârî în faţă. Primul dintre aceştia era un schimonosit, pe care-un nepriceput l-ar fi luat drept psihopat şi l-ar fi lăsat în plata domnului – ducă-se şi peste rând, dar Oleg recunoscuse în psihopatul acela un şuţ, cu maniera lor de-a băga groaza în oameni. Şi-n urma ţipăciosului împingeau şi alţii mai liniştiţi: dacă ăla are voie, noi de ce nu?

Bineînţeles că şi Oleg s-ar fi putut vârî astfel, şi-ar fi prins cu siguranţă un raft, dar i se urâse de chestii dintr-astea, în toţi anii din urmă, acum ar fi vrut – pe cinstitelea, la rând, cum voia şi bătrânelul conductor.

Bătrânelul nu-l lăsa totuşi pe dement să treacă, iar acela îl împingea deja în piept şi înjura cu-atâta uşurinţă, de parc-

ar fi folosit cele mai obişnuite cuvinte ale vorbirii. Iar coada începuse să uruie compătimitor:

— Da' lasă-l să se ducă! E bolnav!

Atunci Oleg se smulse de la locul lui, ajunse din câţiva paşi mari până la dement şi-i urlă chiar în ureche, fără să-i cruţe timpanul:

— He-e-ei! Şi eu tot de acolo vin!

Dementul se dădu la o parte, îşi frecă urechea:

— De unde?

Oleg ştia că n-are acum putere să se ia la bătaie, că tot ce face, face din ultimele puteri, dar, la o adică cele două braţe ale sale, lungi, erau libere, în timp ce dementul avea într-una din mâini un coş. Şi, aplecat deasupra lui, îi picură acum, din contră, încetişor de tot:

— Unde nouăzeci şi nouă plâng, iar unul râde.

Coada nu înţelese cum fusese lecuit dementul, dar văzură că se răcise, clipise din ochi şi-i spusese lunganului în manta:

— Păi, ce, eu zic ceva, n-am nimic împotrivă, urcă tu.

Dar Oleg rămase alături de dement şi de conductor. În cel mai rău caz, avea să urce şi el de-aici. Însă cei care dăduseră buzna începuseră să se risipească pe la locurile lor.

— Poftim! Spuse, cu reproş, dementul. Putem să şi aşteptăm!

Şi veneau oameni cu coşuri, cu găleţi. Sub un strat de sac, se întrevedeau clar nişte ridichi mari, prelungi, de-un roz liliachiu. Din trei oameni, doi prezentau bilete de Karaganda.

Iată pentru cine făcuse Oleg ordine la coadă! Erau şi pasageri normali. O femeie decentă, în jachetă albastră. După Oleg urcă, sigur de el, şi dementul.

Traversând în grabă vagonul, Oleg observă un raft pentru bagaje aproape gol deocamdată.

— Aşa, declară el. Coşul ăsta o să-l mutăm un pic.

— Unde? Cum? Se agită unul şchiop, dar sănătos.

— Uite-aşa! Îi răspunse Kostoglotov de sus. N-au loc oamenii să se culce.

Se obişnui repede cu raftul: sacul, după ce scoase din el fierul de călcat, şi-l puse deocamdată la căpătâi; mantaua şi-o dezbrăcă şi-o întinse, iar apoi îşi dădu jos şi tunica militară – aici, sus, puteai face orice. Şi se culcă, să se răcorească. Picioarele lui, în cizme numărul patruzeci şi patru, atârnau deasupra coridorului cam de la jumătatea carâmbului, dar, la înălţimea asta, nu deranjau pe nimeni.

Iar jos, oamenii se răcoreau, făceau cunoştinţă. Şchiopul acela, comunicativ, spunea că înainte fusese felcer.

— Şi de ce te-ai lăsat? Se mirară cei din jur.

— Cum adică! Decât să ajungi pe bancă pentru orice mieluşel, că de ce-a murit, mai bine se numeşte că sunt invalid şi duc şi eu o legumă, acolo! Explică şchiopul cu voce tare.

— Păi, de ce nu! Spuse femeia în jachetă albastră. Doar pe vremea lui Beria, te prindeau dacă duceai legume, fructe. Acum te ridică doar dacă ai produse industriale.

Soarele era deja, probabil, aproape de apus, şi oricum îl ascundea gara. În partea de jos a compartimentului, mai era un pic de lumină, dar sus era amurg. Cei cu locuri în cupeuri şi la clasa întâi se plimbau acum pe peron, iar aici oamenii se aşezaseră pe banchete şi-şi aranjau bagajele. Oleg se întinse şi el, cât era de lung. Ce bine! E tare rău să călătoreşti, două zile şi două nopţi, cu picioarele strânse sub tine, în vagoanele de deţinuţi. E tare rău când sunt nouăsprezece oameni într-un asemenea compartiment. Iar când sunt douăzeci şi trei, e încă şi mai rău.

Alţii muriseră. Iar el rămăsese în viaţă. Şi nici de cancer nu murise. Şi uite că şi deportarea stă să crape, ca o coajă de ou.

Îşi aminti de sfatul comandantului de-a se însura. În curând, toată lumea o să-i dea sfaturi.

Era bine să stai culcat. Bine.

Doar atunci când trenul tresări şi se urni – acolo unde se află inima sau poate sufletul – undeva, în locul cel mai important al pieptului, simţi o strângere şi dorul după ceea ce părăsea. Se răsuci, se culcă pe burtă pe manta şi-şi vârî faţa cu ochii strânşi în sacul colţuros din cauza pâinilor dinăuntru.

Trenul mergea – şi cizmele lui Kostoglotov se legănau, ca moarte, cu boturile în jos, deasupra coridorului.

Un om rău a aruncat cu tutun în ochii macacului rhesus.

Numai aşa, ca să se afle şi el în treabă…

SFÂRŞIT